flacara

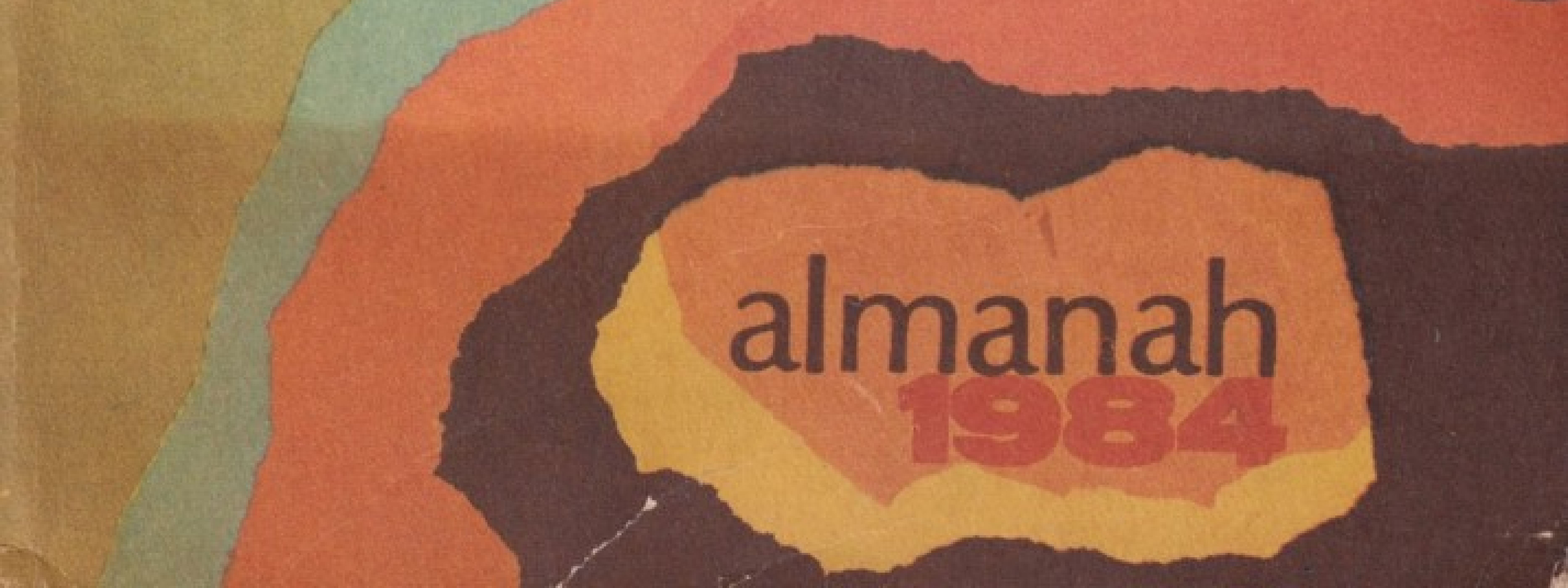

almanah 1984

IANUARIE

L		2	9	16	23	30
M		3	10	17	24	31
M		4	11	18	25	
J		5	12	19	26	
V		6	13	20	27	
S		7	14	21	28	
D	1	8	15	22	29	

FEBRUARIE

L		6	13	20	27
M		7	14	21	28
M	1	8	15	22	29
J	2	9	16	23	
V	3	10	17	24	
S	4	11	18	25	
D	5	12	19	26	

MARTIE

L		5	12	19	26
M		6	13	20	27
M		7	14	21	28
J	1	8	15	22	29
V	2	9	16	23	30
S	3	10	17	24	31
D	4	11	18	25	

APRILIE

L		2	9	16	23	30
M		3	10	17	24	
M		4	11	18	25	
J		5	12	19	26	
V		6	13	20	27	
S		7	14	21	28	
D	1	8	15	22	29	

MAI

L		7	14	21	28
M	1	8	15	22	29
M	2	9	16	23	30
J	3	10	17	24	31
V	4	11	18	25	
S	5	12	19	26	
D	6	13	20	27	

IUNIE

L		4	11	18	25
M		5	12	19	26
M		6	13	20	27
J		7	14	21	28
V	1	8	15	22	29
S	2	9	16	23	30
D	3	10	17	24	

IULIE

L		2	9	16	23	30
M		3	10	17	24	31
M		4	11	18	25	
J		5	12	19	26	
V		6	13	20	27	
S		7	14	21	28	
D	1	8	15	22	29	

AUGUST

L		6	13	20	27
M		7	14	21	28
M	1	8	15	22	29
J	2	9	16	23	30
V	3	10	17	24	31
S	4	11	18	25	
D	5	12	19	26	

SEPTEMBRIE

L		3	10	17	24
M		4	11	18	25
M		5	12	19	26
J		6	13	20	27
V		7	14	21	28
S	1	8	15	22	29
D	2	9	16	23	30

OCTOMBRIE

L	1	8	15	22	29
M	2	9	16	23	30
M	3	10	17	24	31
J	4	11	18	25	
V	5	12	19	26	
S	6	13	20	27	
D	7	14	21	28	

NOIEMBRIE

L		5	12	19	26
M		6	13	20	27
M		7	14	21	28
J	1	8	15	22	29
V	2	9	16	23	30
S	3	10	17	24	
D	4	11	18	25	

DECEMBRIE

L		3	10	17	24	31
M		4	11	18	25	
M		5	12	19	26	
J		6	13	20	27	
V		7	14	21	28	
S	1	8	15	22	29	
D	2	9	16	23	30	

„Vine un nou an. Să facem celor apropiaţi, copiilor, popoarelor, cel mai de preţ cadou: pacea, asigurarea liniştii şi vieţii, a bucuriei de a trăi într-o lume mai dreaptă şi mai bună, o lume a dreptăţii, o lume fără arme şi fără nici un fel de război“

NICOLAE CEAUŞESCU

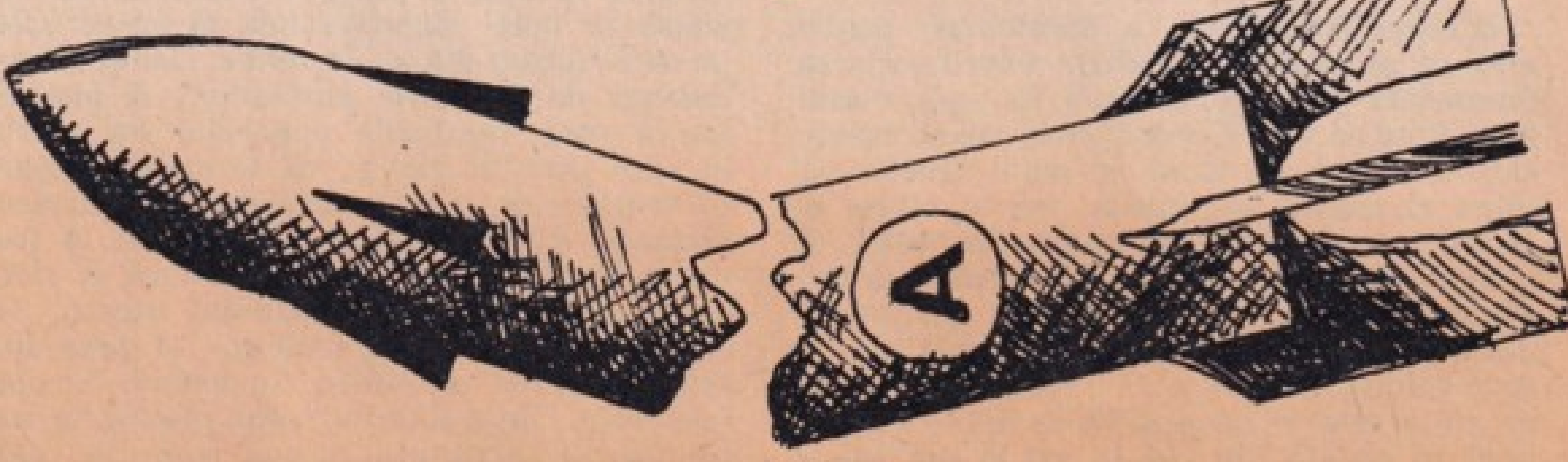

Anul 40 al Libertăţii

La fiecare prag de An nou, spunea cineva, avem impresia că o luăm de la capăt, deşi, în fond, continuăm. Şi că ne situăm într-un alt punct al vieţii noastre sau al istoriei. Şi că avem de fiecare dată o altă reprezentare a Timpului, dacă nu sîntem (şi n-avem cum fi!) indiferenţi faţă de Timp. De fapt este pragul în care Omul şi Timpul stau faţă în faţă, într-un cosmic armistiţiu, echivalent al faustianului „o, clipă, rămîi!" — răgaz în care copilul-colindător de la Dunăre şi Carpaţi prinde glas ca să fixeze tocmai această clipă, ca pe o bornă de hotar nu despărţind, ci unind două file de calendar:

Aho, aho, copii şi fraţi,
„Staţi puţin şi nu mînaţi
Şi cuvîntu-mi ascultaţi!"

E clipa socotelilor, a socotelilor pentru anul ce se încheie şi pentru reverberaţia sa, întemeiată pe aceste socoteli, în clipa, ceasul, ziua, anul ce vin. Fiindcă omul care trudeşte, care are ceva de făcut (şi omul acestui pămînt al nostru are multe, foarte multe de făcut!), nu pune punct socotelilor odată cu ultima filă din cele 365 ale calendarului. Fiindcă pentru oamenii acestui pămînt al nostru, cuprins într-o febrilă şi amplă mişcare de revoluţie, Timpul nu e o simplă adiţionare de ani şi zile, ei neaşezîndu-se într-o curgere lentă şi liniară din ieri în azi şi din azi în mîine, ce poate fi oprită şi urmată după poftă, ci într-un perpetuu, grăbit şi eroic urcuş, într-o continuă escaladare de trepte, în care înapoi nu există, nici pasul pe loc nu există, în care zi de zi, ceas de ceas, clipă de clipă trebuie să batem mai sus nişte borne, să punem mai sus nişte cărămizi ale edificiului nostru social, să impunem cît mai sus nişte idei.

Anul pe care l-am încheiat a fost, din acest punct de vedere, un an de referinţă, un veritabil an-treaptă către piscurile spre care tindem. Dens în evenimente, adevărat concentrat de istorie, el va rămîne ca o culme de muncă şi viaţă în cronica devenirii noastre, ca un moment dintre cele mai memorabile prin succesele dobîndite, prin multiplele solicitări la care am răspuns, prin angajarea bărbătească şi temerară a noi perspective asupra Timpului, cucerit şi trăit într-un fel ce ne este propriu, cu o conştiinţă a lui ce ne defineşte în chip major. A fost un an de eforturi aspre, adesea excepţionale, un an în care în planul creaţiei noastre s-au interferat şi surprize ţinînd de legile oarbe ale naturii (seceta, ale cărei efecte încă le resimţim!) şi de marile tulburări economice mondiale, care nu ne-au cruţat, n-aveau cum să ne cruţe, ca trăitori pe această planetă. Dar un an la capătul căruia, în sărbătoreasca zi a Republicii noastre, ne-am înfăţişat, printre puţinii în lume, cu cîştiguri sigure în domenii vitale ale înaintării, cu o producţie industrială de peste 50 de ori mai mare ca în 1938, cu o producţie agricolă care, în ciuda secetei, este de 3,5 ori mai înaltă, cu o creştere a venitului naţional care ne face ţara de 15 ori mai bogată ca în „anul de vîrf" al cronicii antebelice. A fost un an în care ne-am confruntat (şi încă ne confruntăm!) cu probleme acute, cu problemele energiei şi combustibililor, cu realitatea presantă a necesităţii unor eforturi sporite pe toate planurile, fără de care socotelile noastre cu viitorul ar rămîne simple iluzii. Dar toţi ţinem un creion în mînă şi toţi ştim să facem socoteli. Le face toată ţara. Fiindcă acela care trudeşte trebuie să ştie pe ce se bizuie, trebuie să ştie cu limpezime în ce chip îi va onora viitorul truda, iar noi, aici, la Dunăre şi Carpaţi, ştim bine asta, la noi viitorul nefiind o planetă necunoscută, ascunsă în norii incertitudinii, ci însuşi solul pe care călcăm din azi în mîine, clar şi robust desenat de planurile partidului. A fost un an în care veniturile poporului au sporit, în care acordul global, ca formă superioară de fructificare a muncii, a dus la scurtarea distanţei dintre efort şi răsplata lui. A fost un an în care *noua calitate* a muncii şi vieţii — pe care cîrmaciul destinului nostru, secretarul general al partidului şi preşedintele României socialiste, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, ne-a fixat-o drept platformă naţională de existenţă, drept cotă de ideal şi de faptă în acest ceas istoric al devenirii noastre — a ajuns mai aproape de orizonturile rîvnite. A fost un an de mari încleştări ale muncii, de sacrificii, dar și de mari bucurii, de mari sărbători ale sufletului, dătătoare de forță și de mîndrie, de suverană încredere în steaua acestui neam. A fost anul în care, celebrînd 65 de ani de la Marea Unire, am celebrat unitatea deplină de ideal, de interese și de simțire a tuturor fiilor acestui pămînt, indiferent de naționalitate, constituiți în familia națiunii noastre socialiste, națiune puternică, liberă și independentă, intrată prin istoria ei glorioasă și prin munca și creația ei de astăzi în rîndul forțelor mari, al umanității mari, pe care te poți bizui. A fost un an în care locul nostru, al României și al românilor, s-a desenat cu o nouă vigoare pe harta lumii, grație acțiunilor noastre de pace și de concordie, de colaborare și bună conviețuire între popoare, grație aportului nostru de rațiune și echilibru în confruntarea deseori detonantă de interese între state și grupuri de state, grație strălucitelor inițiative pe care președintele Nicolae Ceaușescu, personalitate de aură planetară, ascultată și admirată pe toate meridianele, le-a înscris în prim-planul eforturilor de stăvilire a primejdiei unui nou război, pentru salvgardarea vieții și civilizației Terrei. Apelurile de rezonanță universală ale României, ale președintelui Nicolae Ceaușescu, către conducătorii Uniunii Sovietice și Statelor Unite, către toate statele lumii, Declarația din 25 noiembrie a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., Consiliului de Stat și Guvernului Republicii noastre au vădit, o dată în plus, implicarea noastră majoră și responsabilă într-o lume al cărei ritm trece și prin noi, a cărei respirație o propulsăm adesea. Au vădit, o dată în plus, că ideile noastre — ideile păcii și dezarmării, ale înțelegerii și securității, ale progresului și independenței, ale dreptății și demnității, ale omeniei active, ale democrației reale, ale relațiilor ctitorite pe respect reciproc, pe o nouă ordine politică și economică — își croiesc drum spre cea mai largă audiență. Își croiesc acest drum fiindcă sînt raționale și drepte. Își croiesc acest drum fiindcă sînt curajos răspicate și urmate, în primul rînd, de noi înșine.

Pășim acum într-un An nou, an care aici, la noi, are o lumină aparte, o tulburătoare semnificație, o vastă deschidere spre orizonturile visate, vestind roade noi, tot mai statornice, răsărite simbolic din boabele de grîu aruncate pe nea după fierul împodobit al Plugușorului care ară în gheață. „Iarna-i grea, omătul mare, / Semne bune anul are“ ...Pășim în cel de-al 40-lea an al Revoluției și al Libertății, al noii și marii noastre Civilizații Socialiste, avînd drept sursă de zămislire acel August de foc al anului '44, avînd drept corolar de împliniri supreme cele aproape două decenii care s-au scurs de la Congresul al IX-lea al partidului. Sînt deceniile de cînd la cîrma demersului creator românesc se află omul care, cu dragostea lui pentru țară, cu fermitatea sa revoluționară, cu energia sa, cu extraordinara sa clarviziune, a întărit acest nou drum al patriei, girîndu-l cu numele său: Nicolae Ceaușescu. Pășim, sub luminata sa conducere, în anul celui de-al XIII-lea Congres al partidului, moment de pisc al înaintării noastre, care va pune acestei înaintări jaloane de nouă cadență, de nouă și teafără eficiență istorică. Pășim într-un an de apoteoză istorică, dar și de mari, de inedite cerințe ale istoriei. Cerințe care, așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara C.C. al P.C.R. din 14—15 noiembrie, care a dezbătut și aprobat proiectul Planului național unic de dezvoltare economico-socială a României pe anul 1984 cum și alte proiecte de acută însemnătate pentru anul și anii ce vin, impun o nouă concentrare de forțe — materiale, tehnice, științifice, financiare, umane — astfel ca nici o picătură din efortul național să nu se piardă, ci fiecare strop al acestuia să rodească din plin. Este nevoie, pentru aceasta, să ne articulăm mai mult ca oricînd sforțările, să le sincronizăm, să le unificăm, într-o solidaritate a gesturilor, a respirației, a ideilor prin care omul și colectivitatea să fie una, întregul și partea să fie una, poporul să fie una cu munca și cu creația sa. Este nevoie de hărnicie și de competență, de gîndire lucidă, liberă, îndrăzneață, pusă în slujba noului, este nevoie, așa cum reliefa secretarul general al partidului la Consfătuirea de la Mangalia, din vara anului pe care l-am încheiat, de spirit revoluționar, de conștiință politică și patriotică, este nevoie de înțelegerea necesității, a stringentelor comandamente și somații ale zilei, sub semnul cărora să se așeze toată energia, toată munca, toată dăruirea oamenilor acestui pămînt.

Este nevoie — așa cum vibrant și emoționant arăta cîrmaciul partidului și al țării la adunarea festivă consacrată sărbătoririi a 65 de ani de la făurirea statului național unitar român — *„să facem legămînt că vom acționa întotdeauna și în toate împrejurările pentru întărirea continuă a unității întregului popor, în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, sub conducerea Partidului Comunist Român, forța politică conducătoare a întregii națiuni, că vom munci și vom lupta cu toate forțele pentru a asigura României un loc demn în rîndul tuturor națiunilor lumii !“*

Răspunsul la înalta chemare a celui mai iubit fiu al neamului este — și va fi întotdeauna — pe măsura acestui popor eroic.

ILIE PURCARU

Vizita în R. P. Bulgaria (martie 1983). Tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu împreună cu tovarăşul Todor Jivkov

Activitate dinamică, constructivă, în slujba păcii și progresului umanității

Încheiem un an în care situaţia internaţională a continuat să fie deosebit de complexă şi contradictorie, menţinîndu-se o încordare gravă a raporturilor dintre state. Conflictele mai vechi nu numai că nu au fost soluţionate, dar au apărut, în diferite regiuni ale lumii, noi stări de încordare şi chiar de război. Nici în una din nopţile sale, acest an nu a cunoscut o pace autentică. În fiecare zi, din păcate, a curs sînge omenesc pe diferite fronturi declarate sau nedeclarate, vizibile sau invizibile. Cursa înarmărilor, îndeosebi a înarmărilor nucleare, a cunoscut o intensificare fără precedent, cheltuielile militare atingînd fabuloasa sumă de circa 750 miliarde de dolari, ceea ce apasă greu pe umerii tuturor popoarelor, accentuează instabilitatea mondială şi reprezintă principala ameninţare la adresa păcii şi securităţii popoarelor, nivelul înarmărilor, uriaşele arsenale nucleare punînd grav în pericol însăşi civilizaţia, viaţa întregii omeniri. A luat proporţii şi mai mari criza economică mondială care afectează, într-o formă

Vizita in Turcia (mai 1983). Tovarășul Nicolae Ceaușescu impreună cu președintele Kenan Evren

sau alta, toate ţările lumii, lovind cel mai puternic ţările în curs de dezvoltare, a căror datorie externă se ridică, după aprecierile specialiştilor, la 750—800 miliarde dolari. Este o mare tragedie faptul că, în timp ce sînt irosite pe minut circa 1,4 milioane de dolari pentru înarmări, fiecare al patrulea copil din Africa, Asia şi America Latină suferă de malnutriţie cronică şi fiecare al doilea nu poate urma cursurile unei instituţii de învăţămînt. În aceste ţări, din cauza condiţiilor de sărăcie în care trăiesc, a hranei insuficiente, a apei infectate, a lipsei de îngrijire medicală, zilnic încetează din viaţă circa 40 000 de copii care nu au împlinit încă vîrsta de un an. Imobilismul negocierilor în domeniul lichidării subdezvoltării şi edificării unei noi ordini economice internaţionale, inclusiv în cadrul celei de-a VI-a sesiuni U.N.C.T.A.D., adîncirea decalajelor dintre săraci şi bogaţi la scară mondială au dus la dezvoltarea puternică a contradicţiei dintre ţările în curs de dezvoltare şi ţările dezvoltate, la creşterea neîncrederii dintre ele, la agravarea şi mai periculoasă a situaţiei internaţionale.

Dar analiza ştiinţifică, materialist-dialectică, a situaţiei mondiale actuale impune, totodată, constatarea realistă că zecile de state noi independente, apărute pe ruinele imperiilor coloniale, împreună cu ţările socialiste, cu alte ţări mici şi mijlocii, reprezintă o importantă forţă pozitivă a vieţii internaţionale, că noi state şi grupe de state reclamă un rol mai important în politica mondială şi vor să se afirme independent, că, în general, se manifestă tot mai puternic voinţa spre o tendinţă nouă, care să pună capăt vechii politici imperialiste de forţă şi dictat, de asuprire şi dominaţie, de împărţire şi reîmpărţire a zonelor de influenţă, de folosire a forţei şi de ameninţare cu forţa, spre o politică care să asigure dezvoltarea liberă şi independentă a tuturor popoarelor.

Într-o asemenea situaţie mondială deosebit de complexă şi contradictorie, plină de pericole dintre cele mai grave pentru pacea şi securitatea internaţională, pentru independenţa popoarelor, România socialistă, preşedintele ei, au acţionat cu hotărîre pentru oprirea agravării încordării, pentru reluarea şi continuarea politicii de destindere, pentru soluţionarea tuturor problemelor numai pe cale paşnică.

TRĂSĂTURI DEFINITORII

Izvorită din esenţa orînduirii noi, socialiste, pe care o edificăm, politica externă a României, al cărei arhitect şi promotor este secretarul general al partidului, preşedintele ţării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, s-a distins şi în anul 1983 *prin caracterul său revoluţionar, profund patriotic şi internaţionalist*, situînd în centrul preocupărilor slujirea intereselor poporului român, prietenia şi colaborarea cu toate ţările socialiste, conlucrarea şi solidaritatea cu ţările în curs de dezvoltare, cu statele nealiniate, cu toate forţele progresiste, democratice, antiimperialiste şi iubitoare de pace de pretutindeni, instaurarea unei lumi mai bune şi mai drepte pe planeta noastră; prin *caracterul său ştiinţific şi realist*, întemeiat pe analiza materialist-dialectică şi istorică, pe cunoaşterea profundă şi pe înţelegerea legilor obiective care acţionează în societate, a modului în care acestea înrîuresc cursul evenimentelor internaţionale, a mutaţiilor ce se produc în lume; prin *consecvenţa şi principialitatea* cu care îşi promovează poziţiile şi principiile, care derivă din necesitatea imperioasă de a se asigura tuturor statelor dreptul la existenţă, la suveranitate şi independenţă şi se identifică cu năzuinţele de pace, libertate şi progres ale tuturor popoarelor; prin *caracterul său democratic*, care se reflectă atît în metodele folosite cît şi în insistenţa cu care se subliniază, de fiecare dată, necesitatea participării, pe bază de egalitate, a tuturor statelor, indiferent de mărime, de potenţial economic, uman şi militar, de orînduirea social-economică, la examinarea şi soluţionarea marilor probleme cu care este confruntată omenirea; prin *optimismul său sănătos*, care izvorăşte din încrederea deplină în popoare, în masele populare, în forţele progresiste, antiimperialiste de pretutindeni, care, acţionînd unite, pot să oprească accentuarea încordării, să împiedice revenirea la războiul rece, să asigure reluarea politicii de destindere, de dezarmare, de respect al independenţei şi suveranităţii statelor, de colaborare şi pace; prin *osmoza dintre gîndire şi acţiune*, care se reflectă şi este evidentă în tot ce întreprinde ţara noastră pe planul relaţiilor internaţionale, atît în sfera raporturilor bilaterale cu alte state cît şi în dezbaterea şi soluţionarea marilor probleme ce stau în faţa omenirii, pe terenul cooperării dintre naţiuni la conferinţele şi în organismele internaţionale; prin *umanismul ei revoluţionar*, situînd omul şi aspiraţiile sale în centrul preocupărilor, militînd neabătut pentru apărarea dreptului fundamental al popoarelor la pace, la viaţă, într-o lume liberă de asuprire şi exploatare, fără arme şi războaie; prin *dinamismul său*, care se manifestă atît în eforturile pentru dezvoltarea unor ample raporturi cu toate statele lumii, indiferent de orînduirea lor socială, în participarea tot mai activă la diviziunea internaţională a muncii, la schimbul mondial de valori materiale şi spirituale, cît şi în numeroasele iniţiative, propuneri şi acţiuni menite să promoveze cauza păcii, securităţii, destinderii, dezarmării, independenţei, suveranităţii şi progresului tuturor popoarelor lumii.

OBIECTIV FUNDAMENTAL

Aceste trăsături caracterizează întreaga activitate a României socialiste, a preşedintelui său în viaţa internaţională. În mod conştient ţara noastră a refuzat izolarea şi a respins aşteptarea şi speranţele deşarte; dimpotrivă, s-a angajat energic, a întreprins acţiuni bazate pe previziuni ştiinţifice; nu s-a limitat de a reacţiona pur şi simplu la evenimente, ci a acţionat pentru determinarea lor conştientă. A pornit şi porneşte de la necesitatea şi posibilitatea, mai mult, de la obligativitatea, politică şi morală, ca toate naţiunile lumii, indiferent de mărime, de potenţial economic, militar şi uman, de orînduire socială, să participe, pe bază de egalitate, la viaţa internaţională. Ne-am asumat conştient o anumită răspundere în faţa propriului popor, dar şi a celorlalte popoare ale lumii, pornind de la convingerea că într-o lume indivizibilă prin însăşi indivizibilitatea păcii, soarta omenirii nu este şi nu trebuie să fie datul natural al unora, ci al tuturor naţiunilor.

Obiectivul fundamental proclamat de partidul nostru este dezvoltarea ţării, a poporului român pe coordonatele civilizaţiei socialiste şi comuniste; dar aceasta, nu într-o viziune limitată numai la destinele României, ci în cadrul marii comunităţi a naţiunilor de pe întregul cuprins al globului pămîntesc, înţelegînd lucid faptul că nimeni nu-şi poate propune o dezvoltare în afara realităţilor internaţionale şi că progresul fiecărei naţiuni este riguros condiţionat de starea şi climatul internaţional. Tocmai de aceea ţara noastră nu înregistrează pasiv diferitele evenimente internaţionale, procesele în curs de desfăşurare, ci a înţeles şi înţelege să fie element implicat, factor activ al vieţii politice mondiale, pe toate şantierele păcii, securităţii, soluţionării stărilor de război, reglementării, în interesele păcii şi ale tuturor popoarelor, a problemelor cardinale ale contemporaneităţii.

DIRECŢII MAJORE

Ne aflăm la capătul unui an bogat în prezenţe româneşti pe plan mondial, indisociabile de numele tovarăşului Nicolae Ceauşescu, personalitate politică eminentă a vieţii internaţionale contemporane, cu un remarcabil prestigiu şi înaltă preţuire în inimile şi conştiinţa popoarelor. Secretarul general al

Vizita in Republica Zambia (iulie 1983). Tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu impreună cu preşedintele Zambiei, Kenneth David Kaunda

partidului, preşedintele republicii, a desfăşurat în 1983 o vastă şi prestigioasă activitate al cărei ecou la scară planetară este imens; pentru că acţiunile pe care le-a iniţiat, propunerile sale răspund comandamentelor supreme ale epocii, sînt în consens cu aspiraţiile vitale ale popoarelor de pretutindeni. Istoricele itinerare peste hotare ale tovarăşului Nicolae Ceauşescu, multiplele întîlniri avute pe pămîntul României cu şefi de state şi de guverne, cu conducători de partide politice, parlamentari, reprezentanţi ai vieţii publice şi cercurilor economice, ştiinţifice şi culturale, conceptele formulate în problemele majore ale lumii de azi — fie că este vorba de securitatea europeană şi de transformarea Europei într-un continent lipsit de arme nucleare de orice fel, de dezarmare, de lichidarea focarelor de încordare şi război, indiferent unde acestea ar avea loc, de democratizarea relaţiilor internaţionale, sau de edificarea noii ordini economice şi politice mondiale — acţiunea şi demersurile întreprinse de România, cu contribuţia hotărîtoare a preşedintelui ei, sublinierea permanentă a necesităţii unirii tuturor forţelor democratice, progresiste ale contemporaneităţii pentru salvgardarea păcii, pentru dezvoltarea liberă a tuturor popoarelor pe calea progresului economic şi social s-au impus atenţiei generale ca importante contribuţii la făurirea unei lumi mai drepte şi mai bune, a înţelegerii şi conlucrării rodnice între toate popoarele. Cei ce vor scrie istoria epocii pe care o parcurgem vor consemna fără îndoială ideile României socialiste, ale tovarăşului Nicolae Ceauşescu în domeniul politicii mondiale, pentru că acestea nu sînt numai idei româneşti; încă de pe acum ele aparţin civilizaţiei mondiale. Se va consemna, de asemenea, faptul că nu există problemă majoră, dezbatere internaţională arzătoare în care ţara noastră să nu-şi fi adus o contribuţie pozitivă, de substanţă, în vederea găsirii unor soluţii în concordanţă cu interesele popoarelor, ale păcii, că nu există cauză dreaptă care să nu se bucure de sprijinul şi solidaritatea ţării noastre. Cu deplin temei, România

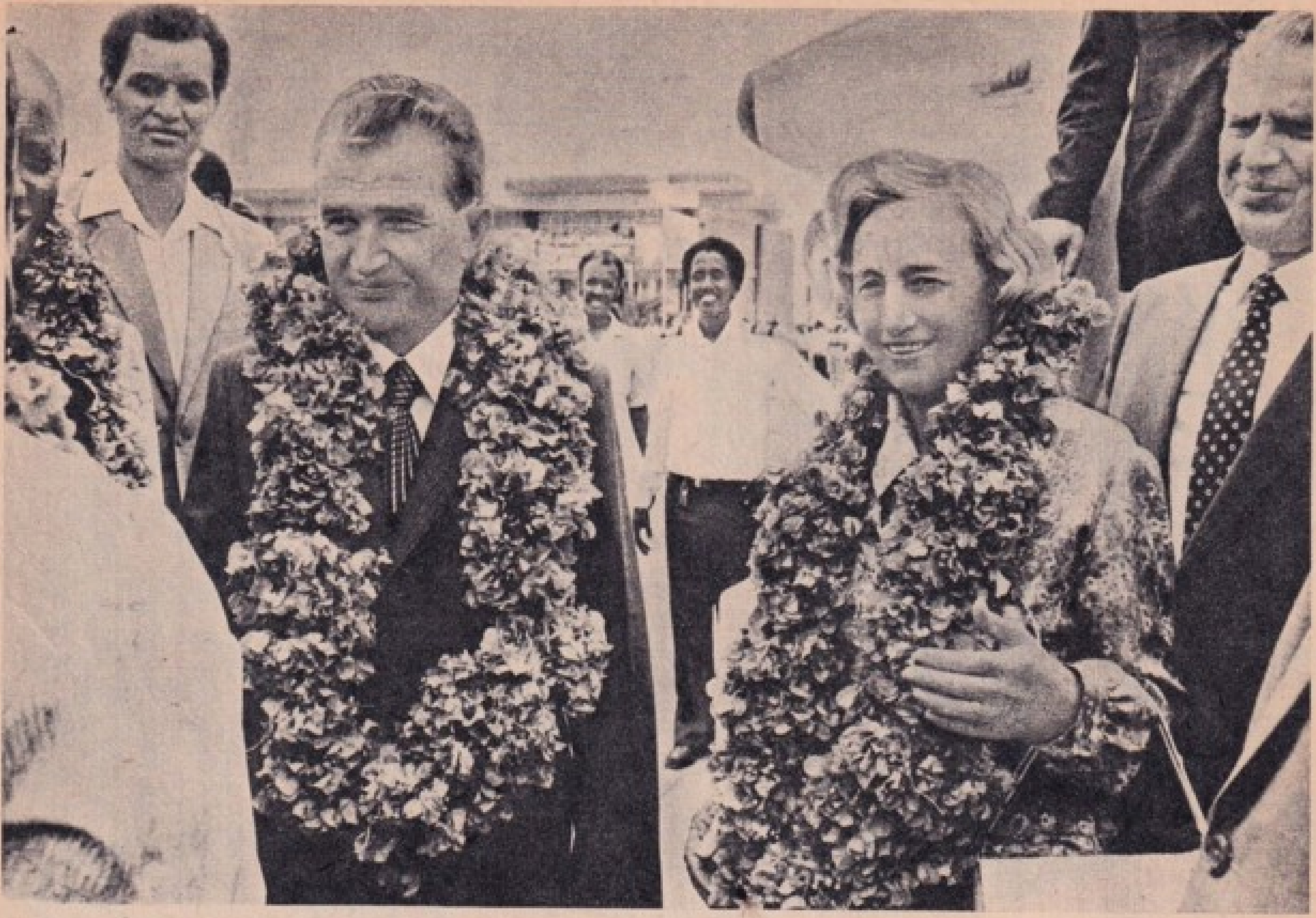

Vizita în Republica Democratică Somalia (iulie 1983). Tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu întîmpinaţi cu căldură pe pămîntul somalez

este considerată un prieten de încredere, un partener căutat atît în relaţiile economice cît şi în conlucrarea politică pentru promovarea ţelurilor păcii şi progresului.

Faptul că astăzi România întreţine relaţii diplomatice şi consulare cu 139 de ţări, relaţii economice cu 150 de state şi raporturi culturale cu peste 140 de ţări, că face parte din 18 organizaţii specializate ale O.N.U. şi din 470 de organizaţii internaţionale guvernamentale şi neguvernamentale, că Partidul Comunist Român dezvoltă raporturi de colaborare şi solidaritate cu 89 de partide comuniste şi muncitoreşti, cu 53 partide socialiste şi social-democrate, cu 66 alte partide şi formaţiuni politice, precum şi cu diverse alte organizaţii şi mişcări de eliberare naţională, vorbeşte de la sine despre politica de largă deschidere spre lume, de colaborare cu toate forţele înaintate ale contemporaneităţii, promovată de partidul şi statul nostru, în numele cauzei colaborării, progresului şi păcii pe pămînt.

În perioada care a trecut de la Congresul al IX-lea al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a avut 248 întîlniri la nivel înalt în străinătate (vizite oficiale de prietenie, vizite de prietenie sau de lucru, participări la conferinţe internaţionale, la congresele diferitelor partide comuniste şi muncitoreşti etc.) şi 179 de întîlniri, la acelaşi nivel, pe pămîntul patriei noastre. Cu prilejul întîlnirilor la nivel înalt au fost semnate tratate de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală cu 6 ţări socialiste europene, 16 tratate de prietenie şi colaborare (cooperare), 38 declaraţii solemne comune, 68 declaraţii comune, 252 comunicate comune şi numeroase alte documente de conlucrare în cele mai diverse domenii de activitate — politic, economic, tehnic, ştiinţific, cultural ş.a. — cu state din Europa, Asia, Africa, America Latină şi America de Nord*.

Pe primul plan al acestei vaste activităţi s-a situat, şi în anul 1983, dezvoltarea priete-

---

*. Pînă la 25 decembrie 1983.

Vizita în Republica Democratică Sudan (octombrie 1983). Inalții soli ai poporului român împreună cu președintele țării gazdă, Gaafar Mohamed Nimeiri

niei, colaborării și solidarității cu toate statele socialiste, în primul rînd cu țările socialiste vecine. Schimburile economice cu aceste țări au crescut în 1983 față de anul 1965 de aproape 6 ori, statele socialiste deținînd primul loc în ansamblul relațiilor economice externe ale României cu o pondere de aproape 50%. Cu aceste țări se înfăptuiesc sute de acțiuni de cooperare și specializare în producție, în cercetare și în tehnologie, îndeosebi în domenii de vîrf ale industriei și științei moderne. Totodată, România participă activ la colaborarea economică și tehnico-științifică multilaterală în cadrul CAER, la îmbunatățirea activității acestei organizații, astfel încît colaborarea și conlucrarea reciproc avantajoasă să poată permite țărilor membre să-și rezolve în comun — în conformitate cu prevederile statutului și altor documente — o serie de probleme ale dezvoltării economico-sociale, ale construcției cu succes a socialismului și comunismului. În vederea examinării măsurilor corespunzătoare de dezvoltare tot mai puternică a colaborării economice, țara noastră, partidul nostru acționează pentru pregătirea temeinică și organizarea într-un viitor cît mai apropiat a întîlnirii la nivel înalt în cadrul CAER. Am pornit și pornim de la necesitatea dezvoltării colaborării în Consiliul de Ajutor Economic Reciproc, astfel încît să se asigure soluționarea, într-o măsură mai mare, cu forțe proprii, a problemelor economice, a necesarului de materii prime, energie și altele, a asigurării înfăptuirii în fiecare țară a programelor de dezvoltare economico-socială și întărirea — desigur pe ansamblu — a capacității și forței economice și sociale a țărilor CAER.

Comunitatea de interese fundamentale în opera de construire a socialismului, în lupta pentru pace, destindere, securitate și cooperare internațională își găsește reflectarea și în conlucrarea activă a României cu țările participante la Tratatul de la Varșovia și cu celelalte țări socialiste pe arena mondială. După cum este cunoscut, la începutul anului, la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante

Vizita în Etiopia Socialistă (iulie 1983). Înaintea dineului oficial oferit în onoarea tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu de tovarășul Mengistu Haile Mariam

la Tratatul de la Varșovia, care a avut loc la Praga, s-a ajuns la concluzii comune, oglindite în Declarația dată publicității, cu privire la intensificarea luptei pentru pace, pentru dezarmare, pentru o nouă ordine economică internațională, pentru respectul independenței popoarelor. De asemenea, prin declarația întîlnirii la nivel înalt de la Moscova a unor țări socialiste europene, la care țara noastră a fost reprezentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, acestea au declarat solemn că vor face totul pentru înlăturarea pericolului de război, pentru dezarmare, și în primul rînd pentru dezarmare nucleară, pentru asigurarea dreptului suprem al popoarelor la pace, la viață, la dezvoltare liberă și independentă.

S-au consolidat, de asemenea, relațiile de colaborare și solidaritate cu țările în curs de dezvoltare și nealiniate, aceste țări, reprezentînd un factor important al economiei și politicii mondiale, au și vor avea un rol tot mai mare în întreaga viață internațională în lupta împotriva imperialismului, colonialismului, pentru pace, securitate și destindere. Se cunoaște că, prin transpunerea în viață a importantelor hotărîri stabilite cu prilejul întîlnirilor la nivel înalt, s-a produs un adevărat salt în dezvoltarea relațiilor economice cu țările în curs de dezvoltare, ponderea acestora, în ansamblul schimburilor economice externe ale României, crescînd de la 4,9 la sută în 1965 la aproape 30 la sută în prezent. România participă la realizarea a peste 130 de obiective economice în țările în curs de dezvoltare; în aceste țări muncesc circa 15 000 de ingineri, tehnicieni și alți specialiști români, iar în școlile și institutele de învățămînt superior din România învață aproximativ 16 000 de tineri din Asia, Africa și America Latină.

Pornind de la realitățile lumii contemporane, de la existența țărilor cu sisteme sociale diferite, țara noastră a acționat ferm, în spiritul principiilor coexistenței pașnice, pentru promovarea relațiilor cu țările capitaliste dezvoltate. Volumul schimburilor economice cu aceste țări a crescut în ultimii 18 ani de peste 10 ori; cu aceste state sînt în curs de

Vizita în Republica Cipru (octombrie 1983). Tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu împreună cu preşedintele Ciprului, Spyros Kyprianou

derulare circa 100 acţiuni de cooperare în producţie şi funcţionează aproximativ 40 de societăţi mixte de producţie şi comercializare.

Evenimentele anului 1983 au confirmat cu prisosinţă justeţea poziţiei României, care situează cu consecvenţă la baza raporturilor sale cu toate ţările lumii principiile deplinei egalităţi în drepturi, respectului suveranităţii şi independenţei naţionale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, renunţării la forţă şi la ameninţarea cu forţa, a căror respectare cu stricteţe, de către toate statele lumii, poate asigura dezvoltarea unor relaţii de colaborare paşnică, securitatea şi independenţa popoarelor.

CONTRIBUŢII DE PREŢ LA SOLUŢIONAREA MARILOR PROBLEME INTERNAŢIONALE

În concepţia partidului nostru, problema fundamentală a zilelor noastre este aceea a războiului sau păcii. Aşa cum sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu, *„Nimic, nici o raţiune nu poate justifica cursa înarmărilor, adoptarea de noi programe de dezvoltare a armelor şi rachetelor nucleare.. În locul programelor de amplasare de noi rachete, de folosire a Cosmosului în scopuri militare, ar fi necesare programe de amplasare de baze pentru protecţia mediului înconjurător, de folosire a spaţiului, a Cosmosului numai în scopuri paşnice, de programe speciale privind dezvoltarea economico-socială a ţărilor în curs de dezvoltare*".

În acest spirit, România socialistă militează neabătut pentru apărarea dreptului fundamental al popoarelor la pace, la viaţă, se opune în mod ferm continuării cursei aberante a înarmărilor, acţionează cu toată hotărîrea pentru dezarmare generală şi, în primul rînd, nucleară. Expresie grăitoare a acestei politici sînt propunerile prezentate de România la O.N.U. şi în alte forumuri internaţionale, care se constituie într-un amplu, cuprinzător şi unitar program de acţiune în scopul soluţionării radicale a problemelor cursei înarmărilor. Sinteză a propunerilor susţinute de mult de România şi, în acelaşi

BUN VENIT INALTILOR OASPETI ROMANI!
MERHBA LILL-MISTEDNIN GHOL.A RUMENI

Vizita în Republica Malta (octombrie 1983). Tovarăşul Nicolae Ceauşescu împreună cu preşedintele Maltei, Agatha Barbara

timp, dezvoltare a acestora corespunzător realităţilor şi cerinţelor actuale, programul românesc vizează toate laturile dezarmării şi concepe înfăptuirea acesteia ca un proces continuu, de perspectivă, realizabil succesiv, treaptă cu treaptă, de la simplu la complex, ţinînd în mod realist seamă de condiţiile şi posibilităţile existente în fiecare etapă. Caracteristic acestui program este faptul că fiecare din măsurile preconizate promovează destinderea şi înţelegerea internaţională, tinde efectiv la reducerea armamentelor şi bugetelor militare, urmăreşte ca fiecare pas în direcţia dezarmării să nu se realizeze în detrimentul vreunui stat, să nu micşoreze securitatea statelor şi cea mondială, ci să asigure echilibrul necesar, dar mereu în jos, prin diminuarea continuă a armamentelor şi cheltuielilor militare, să netezească drumul spre noi măsuri îndreptate spre ţelul final al dezarmării generale.

Prin glasul preşedintelui său, România a salutat angajamentul U.R.S.S. de a nu folosi prima arma atomică, considerînd că ar trebui ca şi S.U.A., precum şi celelalte ţări posesoare de armament nuclear să-şi asume asemenea angajamente. Ţara noastră consideră, de asemenea, necesare negocierile sovieto-americane privind limitarea şi reducerea armamentului nuclear strategic, apreciind că aceste negocieri au o importanţă deosebită. „*Dar, repet*, sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu, *problemele preîntîmpinării războiului preocupă toate popoarele şi fiecare popor trebuie să-şi intensifice eforturile pentru a contribui la realizarea acestui obiectiv fundamental — asigurarea păcii, a existenţei lumii, a independenţei popoarelor, pentru trecerea la dezarmare*".

Constantă neabătută a politicii externe a României, politică umanistă, ce situează omul şi aspiraţiile sale în centrul preocupărilor, şi-a găsit expresii concrete şi cuprinzătoare în numeroasele propuneri şi acţiuni urmărind întărirea cooperării şi securităţii în Europa. În anul 1983, care coincide cu desfăşurarea lucrărilor finale ale reuniunii de la Madrid pentru securitate şi cooperare

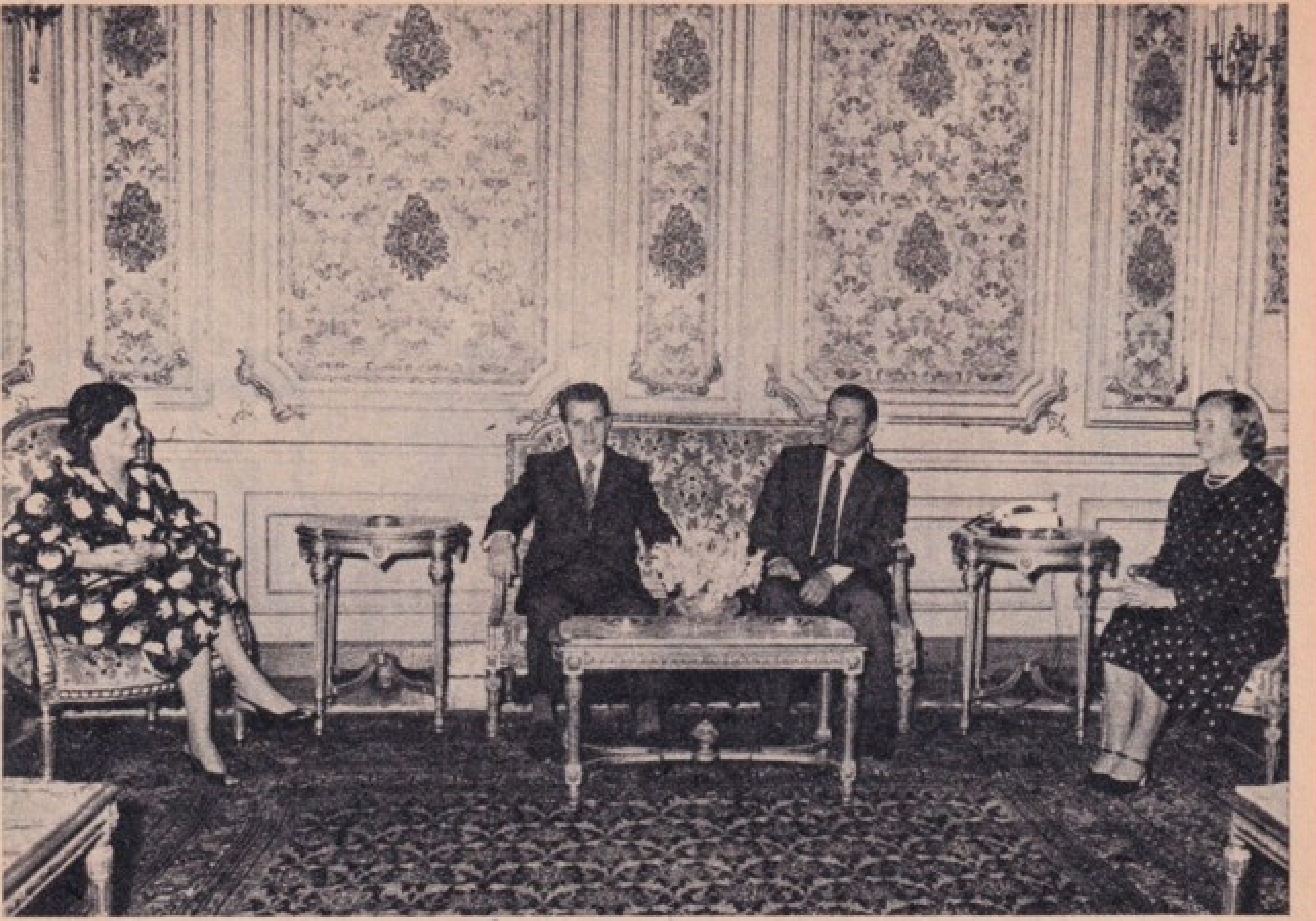

Vizita în Republica Arabă Egipt (octombrie 1983). Tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu împreună cu preşedintele Hosni Mubarak şi cu doamna Suzanne Mubarak

pe continentul nostru, s-a reliefat, o dată mai mult, rolul activ şi constructiv al României, al preşedintelui Nicolae Ceauşescu, al apelurilor şi iniţiativelor sale în favoarea încheierii cu succes a forumului general-european. În momentele grele, critice, intervenite în desfăşurarea lucrărilor reuniunii — şi acestea nu au fost puţine —, România socialistă a contribuit şi în acest an la încurajarea unor noi iniţiative care au acţionat în direcţia apropierii punctelor de vedere, pentru crearea unui climat propice reluării dialogului şi negocierilor, pentru găsirea unor soluţii care să permită încheierea grabnică şi cu rezultate pozitive a forumului general-european. După cum aprecia şeful delegaţiei ţării gazdă a reuniunii, „România a manifestat, încă o dată, acel spirit generos şi constructiv pe care s-a situat întotdeauna, străduindu-se să aducă soluţii problemelor pe care le dezbatem şi să contribuie la depăşirea obstacolelor". Încheierea cu succes a reuniunii de la Madrid, realizarea unui consens privind organizarea, la începutul anului viitor, a conferinţei pentru încredere, securitate şi dezarmare în Europa demonstrează că este posibil, prin negocieri, să se depăşească orice problemă complicată şi să se găsească calea colaborării şi înţelegerii.

În mod deosebit s-a impus atenţiei, prin amplul său ecou internaţional, poziţia ţării noastre, exprimată cu strălucire de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, privind oprirea amplasării de noi rachete nucleare cu rază medie de acţiune în Europa, retragerea şi distrugerea celor existente, pentru înlăturarea completă a armelor nucleare de pe continent. Respingînd orice atitudine de pasivitate, preşedintele ţării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a adresat, în luna august 1983, cunoscutele mesaje conducătorilor Uniunii Sovietice şi S.U.A. cu propuneri de cea mai mare importanţă în vederea opririi amplasării în Europa a noilor rachete cu rază medie de acţiune, retragerii şi distrugerii celor existente. România a avertizat, totodată, că statele, guvernele care acceptă instalarea pe teritoriul lor a rachetelor nucleare îşi

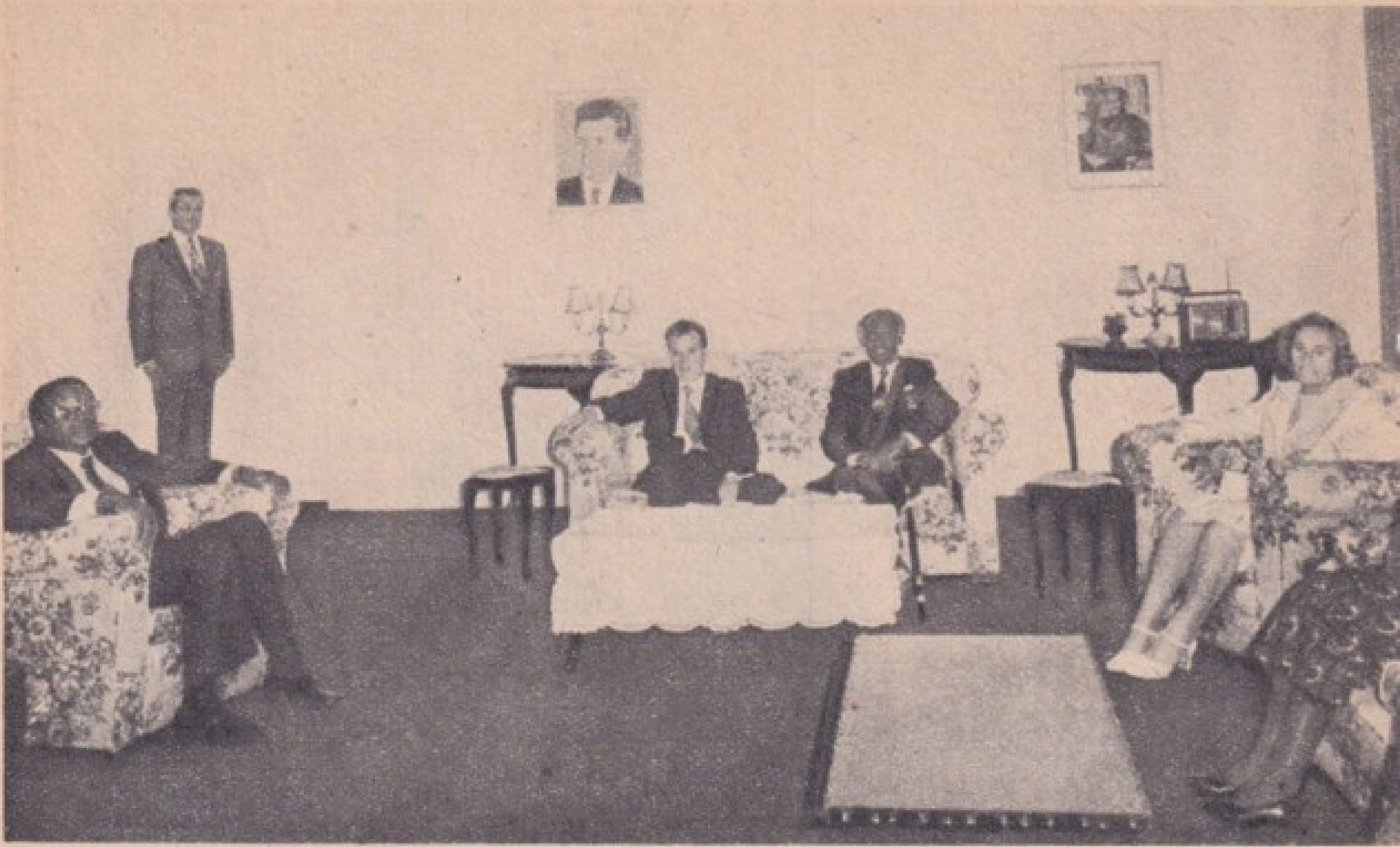

Vizita în Republica Zimbabwe (iulie 1983). Tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu împreună cu preşedintele Canaan Banana şi cu primul ministru Robert Mugabe

asumă o mare răspundere în faţa popoarelor lor, a întregii omeniri.

Sînt, de asemenea, binecunoscute preocuparea constantă, iniţiativele şi propunerile prezentate de ţara noastră privind dezvoltarea colaborării multilaterale în Balcani, transformarea acestei regiuni într-o zonă a bunei vecinătăţi, lipsită de arme nucleare şi baze militare străine, convocarea, în acest scop, a unei conferinţe a şefilor de state şi guverne din ţările balcanice. În mod consecvent s-a subliniat necesitatea colaborării mai active pe plan bilateral şi multilateral între ţările balcanice, în forme acceptabile, reciproc avantajoase, care să contribuie la dezvoltarea economico-socială, la ridicarea bunăstării lor.

În condiţiile prelungirii atmosferei de tensiune, ţara noastră a acţionat în continuare pentru reglementarea pe cale politică a tuturor stărilor de conflict şi război existente în diferite regiuni ale lumii, pentru eliminarea forţei din relaţiile internaţionale. Aceasta cu atît mai mult cu cît în anul 1983, la vechile conflicte militare, s-au adăugat altele noi, viaţa demonstrînd că este uşor să se înceapă asemenea conflicte, dar infinit mai greu să se ajungă la încetarea lor. Pornim de la convingerea, confirmată de viaţă, că nu există problemă în litigiu între state, oricît de complexă şi complicată ar fi, care să nu poată fi soluţionată pe cale paşnică, prin negocieri. Este însă necesar să se manifeste, din partea tuturor, voinţă politică, înţelegere şi respect reciproc, răspundere faţă de soarta păcii şi securităţii internaţionale, faţă de cerinţele popoarelor de a trăi în linişte, bună vecinătate şi colaborare, pe baza independenţei tuturor popoarelor.

Aflîndu-ne în vecinătatea Orientului Mijlociu, avînd în vedere relaţiile tradiţionale de prietenie cu statele din această zonă, se cunoaşte că ţara noastră, fără a-şi propune un rol mediator, folosind relaţiile cu ambele părţi, a acţionat cu o consecvenţă rar întîlnită, pentru a contribui la înţelegerea necesităţii unei soluţii politice, a începerii negocierilor, a unei păci trainice şi juste în O-

Vizita în Republica Populară Mozambic (iulie 1983). Președintele Nicolae Ceaușescu și președintele Samora Moises Machel răspund ovațiilor oamenilor muncii de la Intreprinderea Maquinag.

rientul Mijlociu. Am considerat și considerăm că în Orientul Mijlociu trebuie să existe și să trăiască în pace și bună vecinătate atît un stat palestinian cît și statul Israel, că numai pe această bază se poate realiza o pace trainică în zonă. Am acționat totdeauna pentru retragerea Israelului din teritoriile ocupate în urma războiului din 1967, pentru soluționarea problemei palestiniene pe baza dreptului la autodeterminare.

În noua situație creată în 1982 și continuată în acest an, România a condamnat acțiunile militare israeliene, inclusiv cele din Liban, a cerut retragerea trupelor Israelului din această țară, respectarea independenței, integrității teritoriale și suveranității acestui stat, a reafirmat poziția sa cunoscută privind crearea unui cadru nou în vederea desfășurării negocierilor, prin convocarea unei conferințe internaționale, sub egida sau cu participarea Organizației Națiunilor Unite. Am conceput această conferință cu participarea tuturor părților interesate, inclusiv a Organizației pentru Eliberarea Palestinei, precum și a altor state, desigur, în primul rînd, a Uniunii Sovietice și Statelor Unite ale Americii, care să ducă la retragerea Israelului din teritoriile arabe ocupate, la crearea unui stat palestinian independent, la asigurarea independenței și suveranității tuturor popoarelor din zonă, la conviețuirea lor pașnică, în condiții de bună vecinătate.

Evoluția evenimentelor în anul pe care-l încheiem a confirmat, încă o dată, justețea poziției țării noastre, a președintelui republicii, potrivit căreia, în lumea de azi sînt imposibil de conceput stabilitatea economică internațională, pacea pe pămînt, în condițiile în care două treimi din omenire trăiesc în subdezvoltare, în mizerie, că problema subdezvoltării, a edificării unei noi ordini economice internaționale constituie factorul primordial — împreună cu dezarmarea — pentru existența omenirii. Iată de ce, România acționează, în strînsă colaborare cu celelalte țări în curs de dezvoltare, pentru realizarea unei noi ordini economice inter-

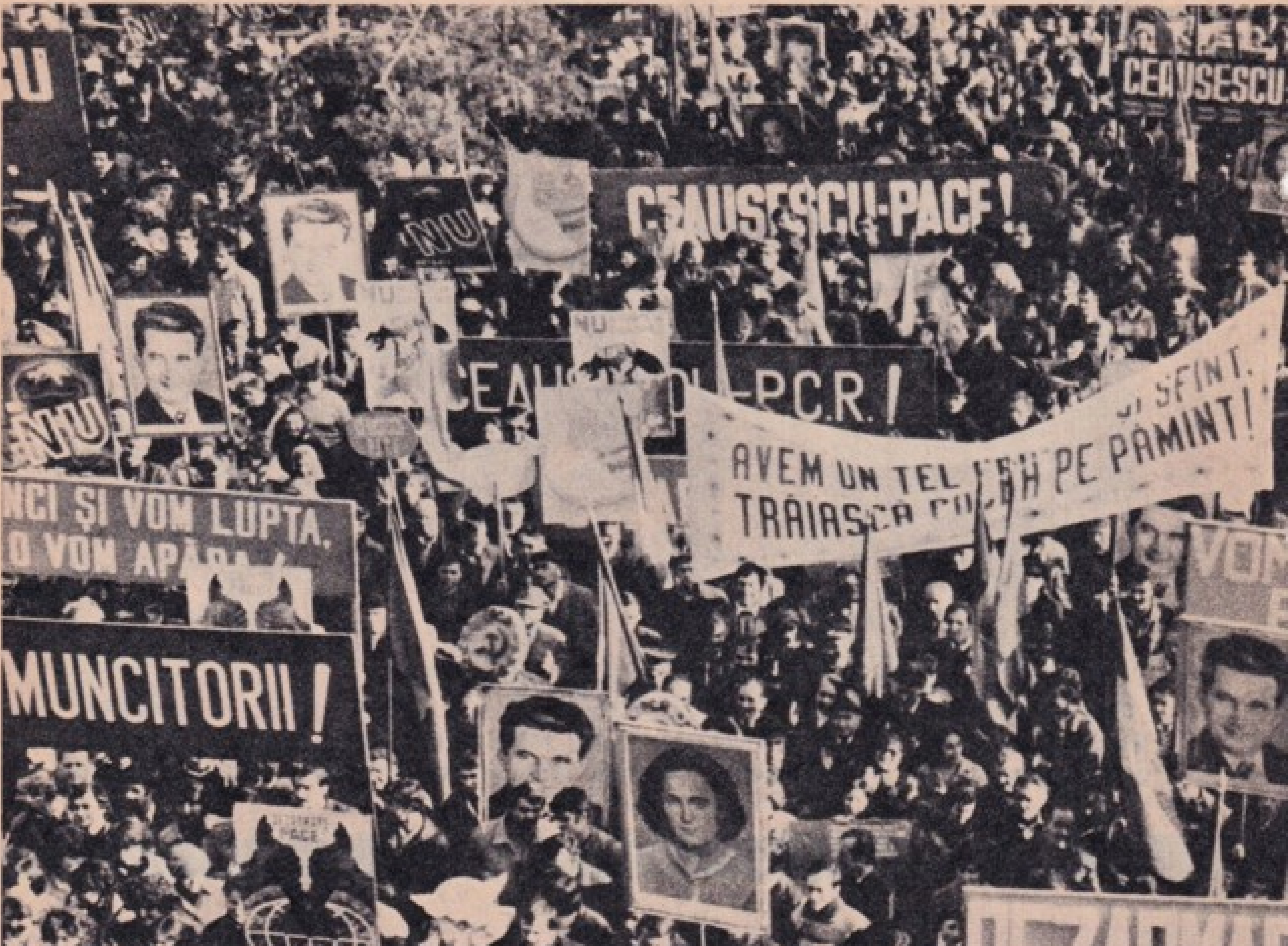
CEAUSESCU
CEAUSESCU-PACE!
NU
CEAU U-PCR!
SFINT.
AVEM UN TEL PE PĂMINT!
TRĂIASCĂ
NCI ŞI VOM LUPTA,
O VOM APĂRA
MUNCITORII!
VOM
DEZARMAR
ROMANIA-CEAUSESCU-PACE!

PCR
CEAUSESCU SI POPORUL
PACE
SA TRIUMFE LIBERTATEA,
PACEA
URITATEA!
ȘI DIMINUAREA ȘI REDUCEREA LOR!
NU
NU RAZBOIULUI
CEAUSESCU
PACE
NU RACHETE ÎN EUROPA!
PACE
CEAUSESCU PACE

naţionale. În acest sens sînt cunoscute propunerile concrete formulate de ţara noastră la sesiunea a VI-a U.N.C.T.A.D. din vara acestui an de la Belgrad privind reglementarea situaţiei în comerţul mondial, soluţionarea problemelor datoriilor externe ale ţărilor în curs de dezvoltare, convenirea de modalităţi practice pentru reducerea şi stabilizarea dobînzilor la nivele rezonabile, sporirea substanţială a fondurilor alocate pentru sprijinirea ţărilor în curs de dezvoltare prin reconversiunea în scopuri paşnice a sumelor ce s-ar obţine din reducerea cheltuielilor militare, sprijinirea dezvoltării cooperării între ţările în curs de dezvoltare.

În acelaşi timp, ţara noastră se pronunţă pentru întărirea colaborării şi solidarităţii pe plan politic între ţările în curs de dezvoltare, a unităţii lor de acţiune, ca o necesitate de prim ordin pentru a putea obţine rezultate pozitive în negocierile cu ţările dezvoltate. Reafirmînd acest imperativ primordial, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a evidenţiat însemnătatea deosebită pe care ar avea-o elaborarea unei Carte internaţionale, care să definească principiile relaţiilor dintre state, locul ţărilor în curs de dezvoltare şi condiţiile de progres economic şi social în lume. Şeful statului român a reiterat, totodată, oportunitatea unei conferinţe la nivel înalt a ţărilor în curs de dezvoltare, tocmai pentru a dezbate problemele esenţiale ale lichidării subdezvoltării şi instaurării noii ordini economice internaţionale.

Apreciind că O.N.U. şi alte organisme internaţionale oferă, în zilele noastre, cadrul democratic cel mai corespunzător pentru dezbaterea şi soluţionarea, cu participarea tuturor statelor, a problemelor majore care confruntă omenirea, România s-a pronunţat consecvent şi în acest an pentru creşterea rolului O.N.U.şi al celorlalte organisme internaţionale în viaţa internaţională pentru a determina acţiuni concrete, care să ducă la rezolvarea problemelor umanităţii în concordanţă cu interesele tuturor popoarelor, ale păcii, securităţii şi colaborării în lume.

OPTIMISM ŞI ÎNCREDERE ÎN VIITORUL OMENIRII

Deşi viaţa internaţională este încărcată cu numeroase probleme complicate, poporul romîn păşeşte în noul an — 1984 — cu optimism şi încredere, sub semnul orientărilor şi sarcinilor trasate de secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, de Conferinţa Naţională a partidului din 1982, care cheamă la intensificarea — şi nu diminuarea — eforturilor tuturor ţărilor pentru reducerea tensiunii şi neîncrederii între state, reluarea şi întărirea destinderii şi securităţii în Europa şi în întreaga lume, pentru dezarmare, şi în primul rînd dezarmare nucleară, pentru stingerea pe cale politică a stărilor de conflict şi război, promovarea idealurilor colaborării, securităţii şi înţelegerii între popoare.

Deşi anul pe care îl încheiem n-a rezolvat nici una din problemele capitale ale omenirii, a adus, totuşi, la lumină cîteva realităţi, de care viitorul nu va putea să nu ţină seama. Dintre aceste realităţi, lucrul cel mai evident pentru toată lumea este generalizarea, pe toate continentele globului, a conştiinţei pericolului acut pe care continuarea cursei înarmărilor, îndeosebi nucleare, nivelul atins în acumularea mijloacelor de distrugere şi perspectiva producerii şi amplasării de noi şi tot mai perfecţionate arme nucleare, îl reprezintă pentru civilizaţia umană. Convingerea privind gravele pericole pe care le-ar aduce un nou război mondial stă şi la baza faptului că în aceste acţiuni se angajează cercuri politice tot mai largi şi de diferite concepţii — oameni de ştiinţă, de cultură, cercuri de afaceri şi, totodată, oameni de aproape toate religiile, care au o anumită privire realistă asupra problemelor. Mişcările populare antirăzboinice fără precedent înregistrate în anii 1981 şi 1982 şi continuate, cu o amploare şi mai mare în 1983 infirmă susţinerile partizanilor înarmărilor, potrivit cărora lumea s-ar simţi mai în siguranţă la adăpostul armelor ultraperfecţionate, solicitînd, fără echivoc, trecerea neîntîrziată la negocieri efective, la dezarmare şi, în primul rînd, la dezarmare nucleară.

Şi este pentru poporul nostru un motiv de legitimă mîndrie patriotică faptul că opinia publică internaţională a înregistrat rolul activ jucat de ţara noastră, de partidul său comunist, a evidenţiat, în numeroase ocazii, ca o trăsătură definitorie a contemporaneităţii, importanţa contribuţiei preşedintelui României socialiste, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, la îndreptarea destinelor omenirii pe calea înfăptuirii securităţii, păcii şi colaborării, pentru o lume mai bună şi mai dreaptă, fără arme şi războaie.

Ne părăseşte un an dificil, complicat, care a fost prelungirea altor ani întrucîtva la fel de dificili şi complicaţi. Întîmpinăm un an nou cu speranţă, dar şi cu întrebări adresate viitorului. Dar la răspîntia dintre cei doi ani inspiră un puternic optimism convingerea, afirmată atît de insistent de secretarul general al partidului nostru, preşedintele republicii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu: *„Avem ferma convingere că popoarele dispun de forţa necesară, că stă în puterea lor să impună o politică nouă, democratică, să oprească cursa înarmărilor, să asigure trecerea la dezarmare, pacea şi colaborarea internaţională! În puterea popoarelor, a maselor populare stau cauza păcii, civilizaţiei, însăşi existenţa vieţii în Europa şi pe întreaga planetă!"*

Dr. ION CIUBOTARU

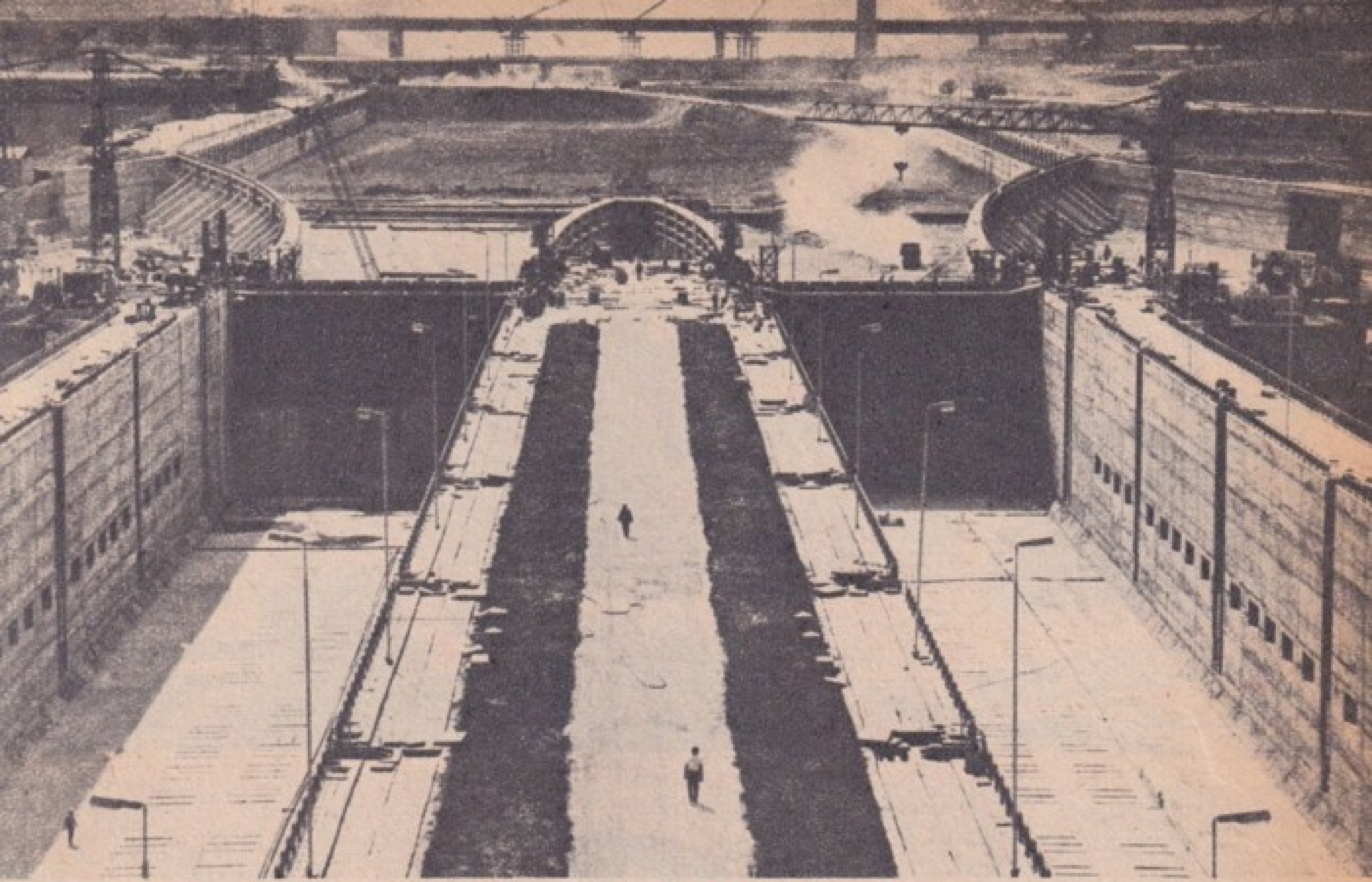

Marile ctitorii ale epocii CEAUȘESCU

Școală de eroi: Canalul Dunăre—Marea Neagră

Canalul Dunăre—Marea Neagră e ca și gata. Nu va mai trece mult timp și cele dintîi corăbii, cu un tonaj mergînd pînă la 5 000 tdw. se vor angaja pe apele acestui fluviu zămislit, sută la sută, de mîna omului, scurtînd cu aproape 400 de kilometri drumul de la Cernavodă la Constanța. Despre beneficiile acestei construcții pentru economia națională (numai prin navigație investiția se va amortiza în 27 de ani, fără a mai aminti despre irigarea unei suprafețe uriașe, despre alimentarea cu apă a obiectivelor industriale din zonă etc.) s-a mai scris, dar puțină geografie, chiar dacă și ea repetată, nu strică. Cei 64 de kilometri ai canalului, prevăzuți cu 3 porturi noi (Cernavodă, Medgidia și Basarabi) și 7 viaducte (cel de la Medgidia cu o deschidere de 700 de metri), vor lega Cernavodă de Constanța trecînd, pînă la Basarabi, prin Valea Carasu și străbătînd, pe o lățime a albiei variind între 70 și 90 de metri, platoul de cretă al Dobrogei, permițînd un transport, în ambele sensuri, de circa 100 de milioane de tone mărfuri anual. Ideea tăierii canalului e mai veche, dar ea s-a pus în mod serios abia în anii României democrate și independente. Un prim proiect însă, anunțat în 1949, a trebuit să fie abandonat, căci o astfel de construcție depășea la timpul respectiv, cu mult, posibilitățile tehnice și financiare ale unei țări care, pe lîngă lichidarea unei grele moșteniri, avea de șters, cu mînecile suflecate și mistria, și rănile adînci provocate de război.

„Dosarul" s-a redeschis în 1973. La 19 mai, din inițiativa ctitorului României moderne, tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-a hotărît realizarea Complexului hidroenergetic și de transport Dunăre-Marea Neagră, obiectiv temerar și măreț, devenit, în condițiile unor acumulări economice fără precedent și ale unui ritm de dezvoltare foarte înalt, o necesitate reflectînd potențialul material și uman al țării, putînd totodată să depună mărturie despre capacitatea creatoare a națiunii noastre, despre vocația ei de a dura pentru eternitate. Decizia aceea a fost luată pe baza unei analize lucide, temeinice, a posibilităților și ea a fost, ulterior, pe deplin confirmată de fapte. După 1975, cînd bătălia s-a declanșat frontal, Transdobrogeanul a devenit un șantier imens, antrenat într-o întîmplare de proporții cosmice: la ecluza de la Cernavodă, de pildă, volumul lucrărilor de excavații și betonare l-a întrecut pe cel înregistrat la ridicarea hidrocentralei de la Vidraru! Dacă pămîntul dislocat la Agigea, poarta dinspre mare a canalului, s-ar fi încărcat într-un

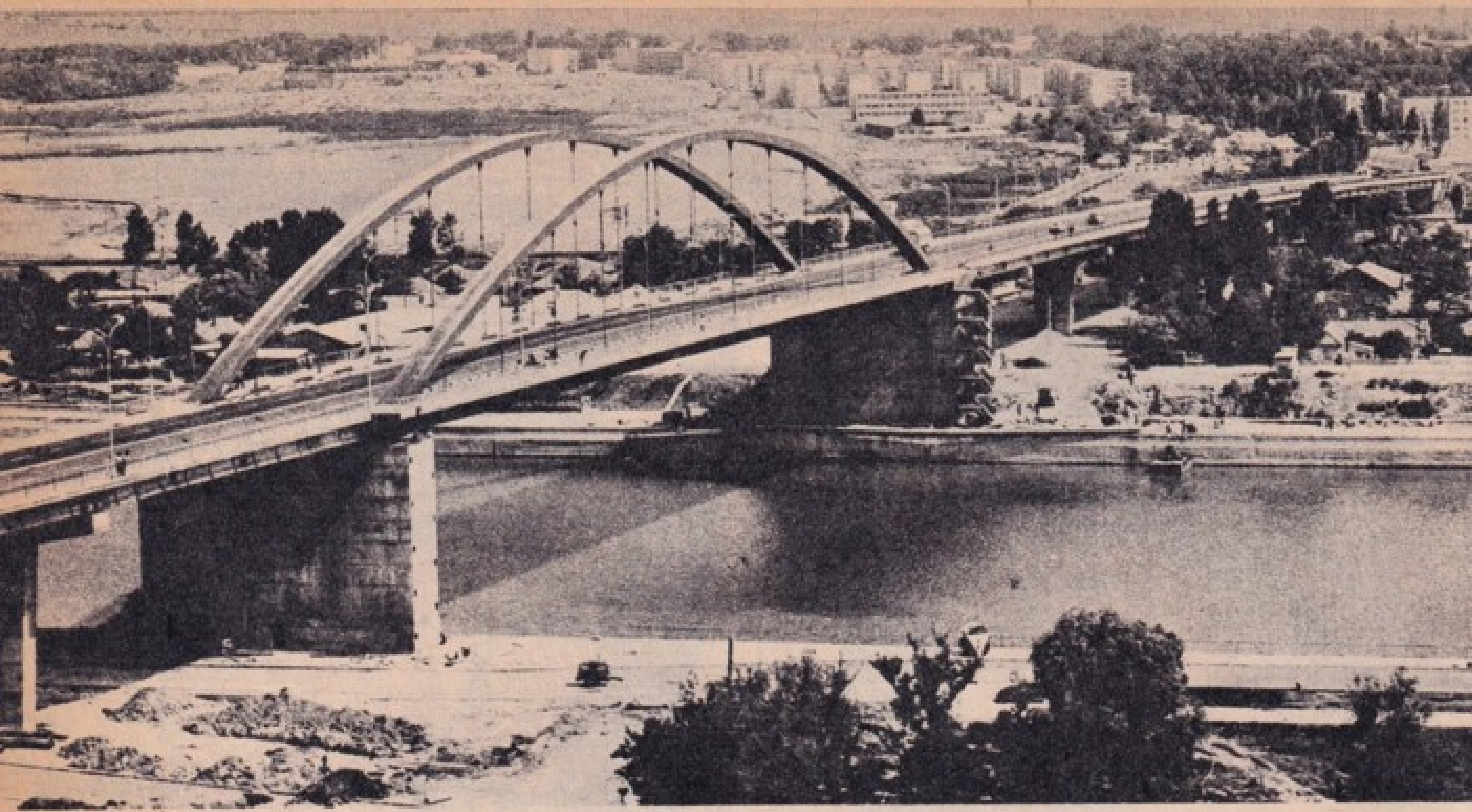

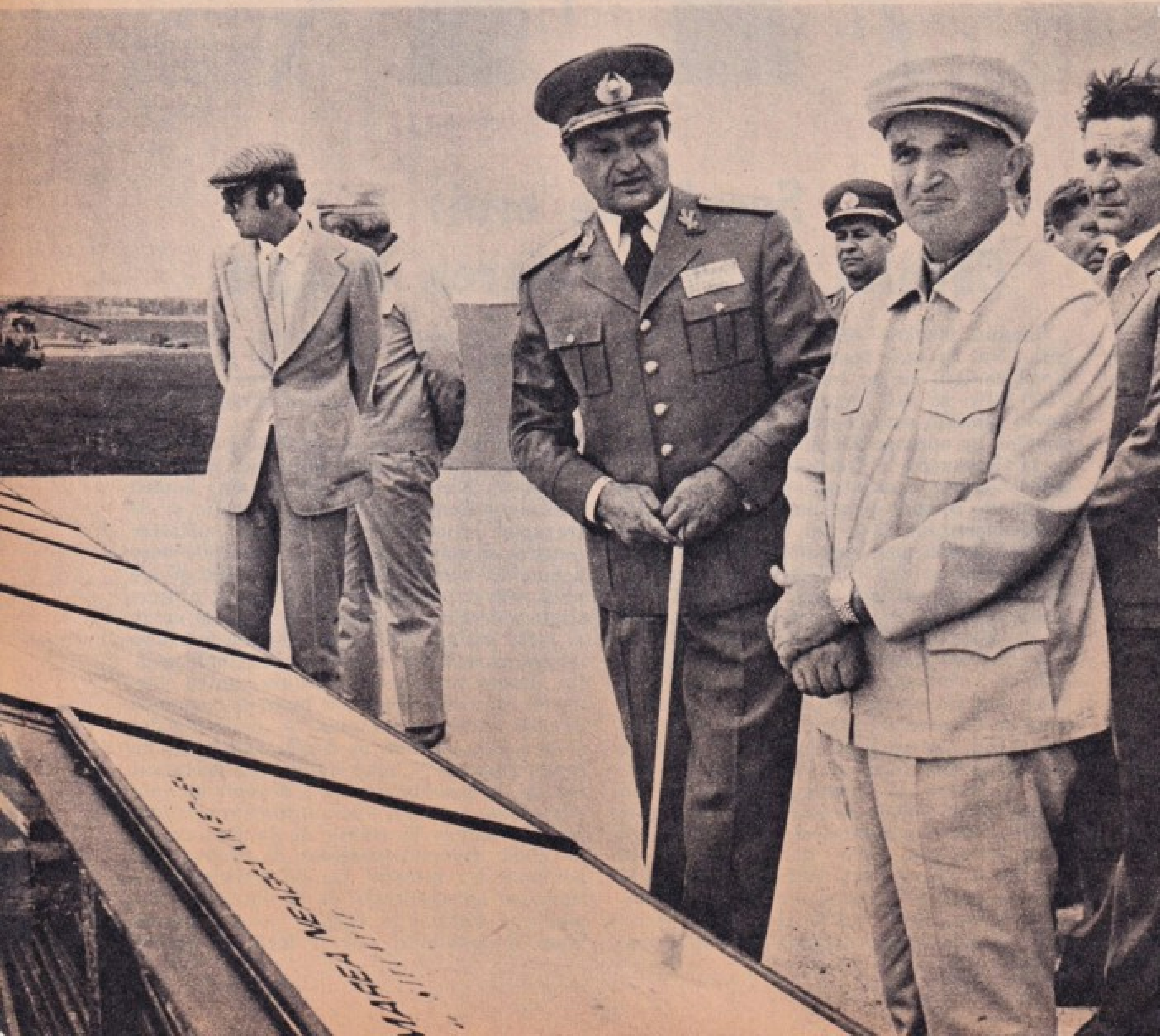

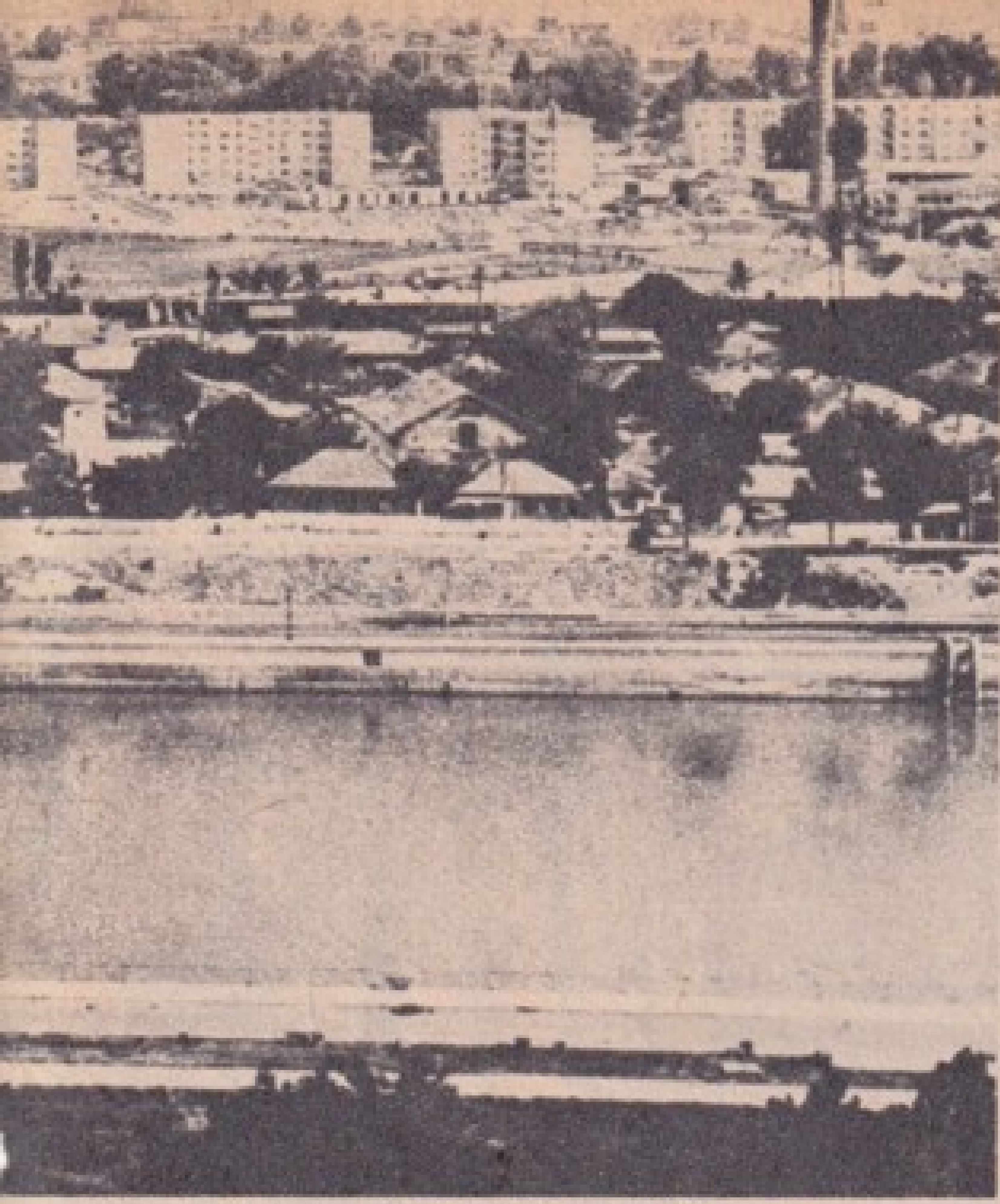

Fotografii de **ALEXANDRA RADU**

Marile ctitorii ale epocii CEAUŞESCU

singur şir de camioane, acestea s-ar fi întins pe o distanţă de două ori cît Ecuatorul! S-a impus cu fiecare zi, cu fiecare ceas, după pilda comuniştilor, o şcoală robustă şi demnă a bărbăţiei revoluţionare. Sute şi mii de oameni, 30 000 la un moment dat, civili şi militari, vîrstnici şi tineri (Şantierul naţional al tineretului, căruia i s-a încredinţat un tronson de 10 kilometri, s-a deschis la 1 martie 1977), s-au angajat cu toate energiile într-o muncă fără pauze şi fără jumătăţi de măsură, dornici şi, încă mai mult, capabili să ducă la bun sfîrşit ceea ce un ziarist englez, Colin Mc. Intyre de la „Reuter Agency", numea cu surprindere şi admiraţie „unul dintre cele mai mari proiecte de construcţii civile din lume".

Găsind mereu, adesea din mers, cele mai nimerite soluţii, nu o dată originale (sistemul de transport prin intermediul dumperului, instalaţia pentru turnarea mortarului bituminos etc., etc.), şantierul a însemnat o puternică platformă a îndrăznelii tehnice, o serie întreagă de maşini şi agregate produse, în premieră, în ţară fiind încercate acolo şi dînd, fără excepţie, rezultate bune.

Într-un răstimp foarte scurt, între Cernavodă şi Agigea s-au cîştigat, cu repeziciune, galoane ale muncii. Prin rîvnă şi abnegaţie, şantierul celor 64 de kilometri a devenit o întinsă vatră de eroi, cu palme bătătorite şi chipuri brăzdate de nesomn, şi chiar dacă cei mai mulţi vor rămîne anonimi, ei îşi vor fi dobîndit, toţi, dreptul de a povesti, peste ani, despre neasemuita frumuseţe a celei mai mîndre dintre ctitoriile acestei epoci, pe care ne-am obişnuit s-o numim, cinstind contribuţiile fără egal ale bărbatului din fruntea ţării, „era Ceauşescu". Şi şi-au mai cîştigat ei, bravii constructori ai canalului Dunăre—Marea Neagră, un drept stima şi mîndria contemporanilor şi ale generaţiilor ce vor veni.

OVIDIU IOANIŢOAIA ■

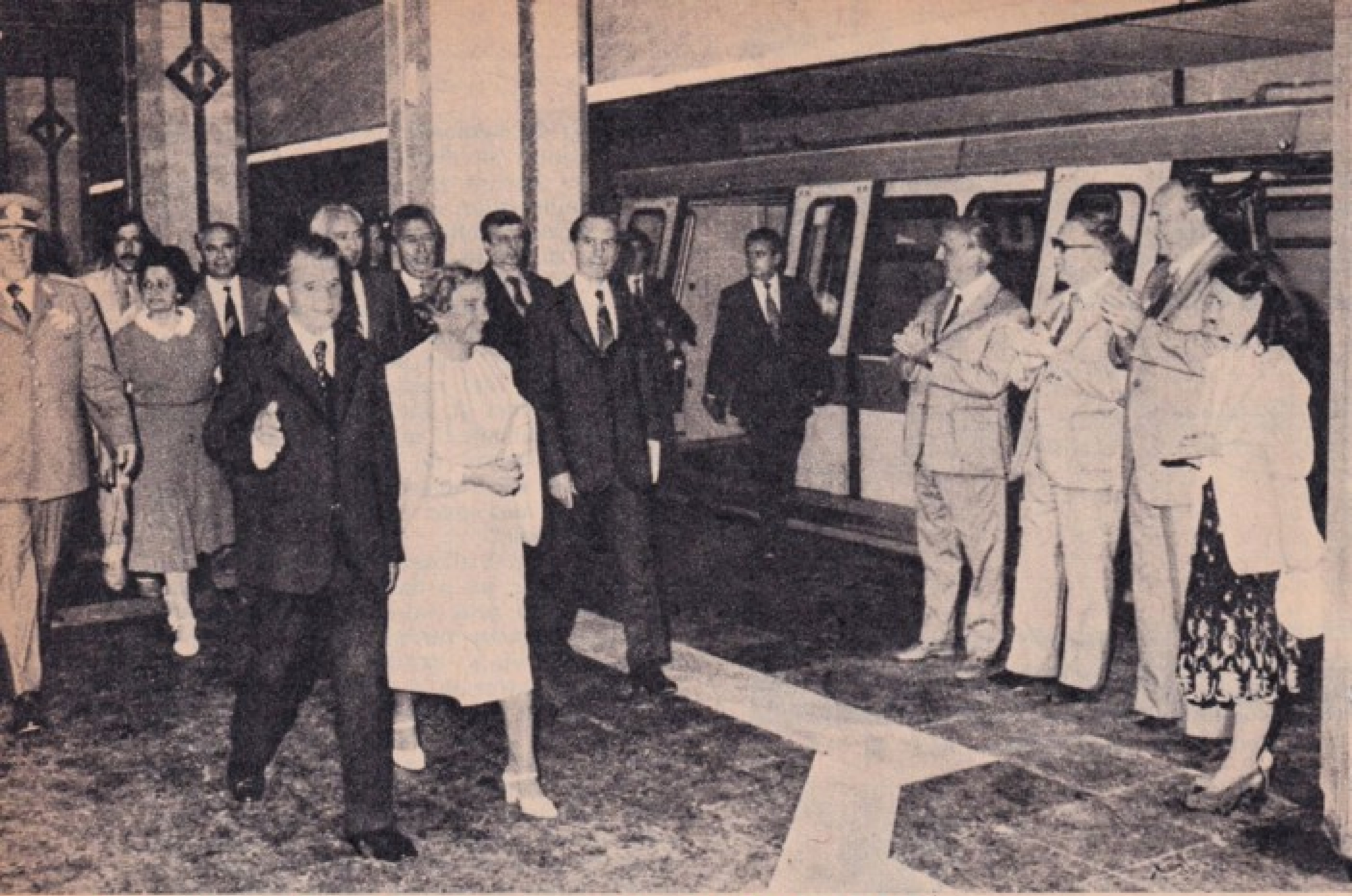

Marile ctitorii ale epocii CEAUŞESCU

Bătălia pentru metrou s-a încheiat, bătălia pentru metrou continuă

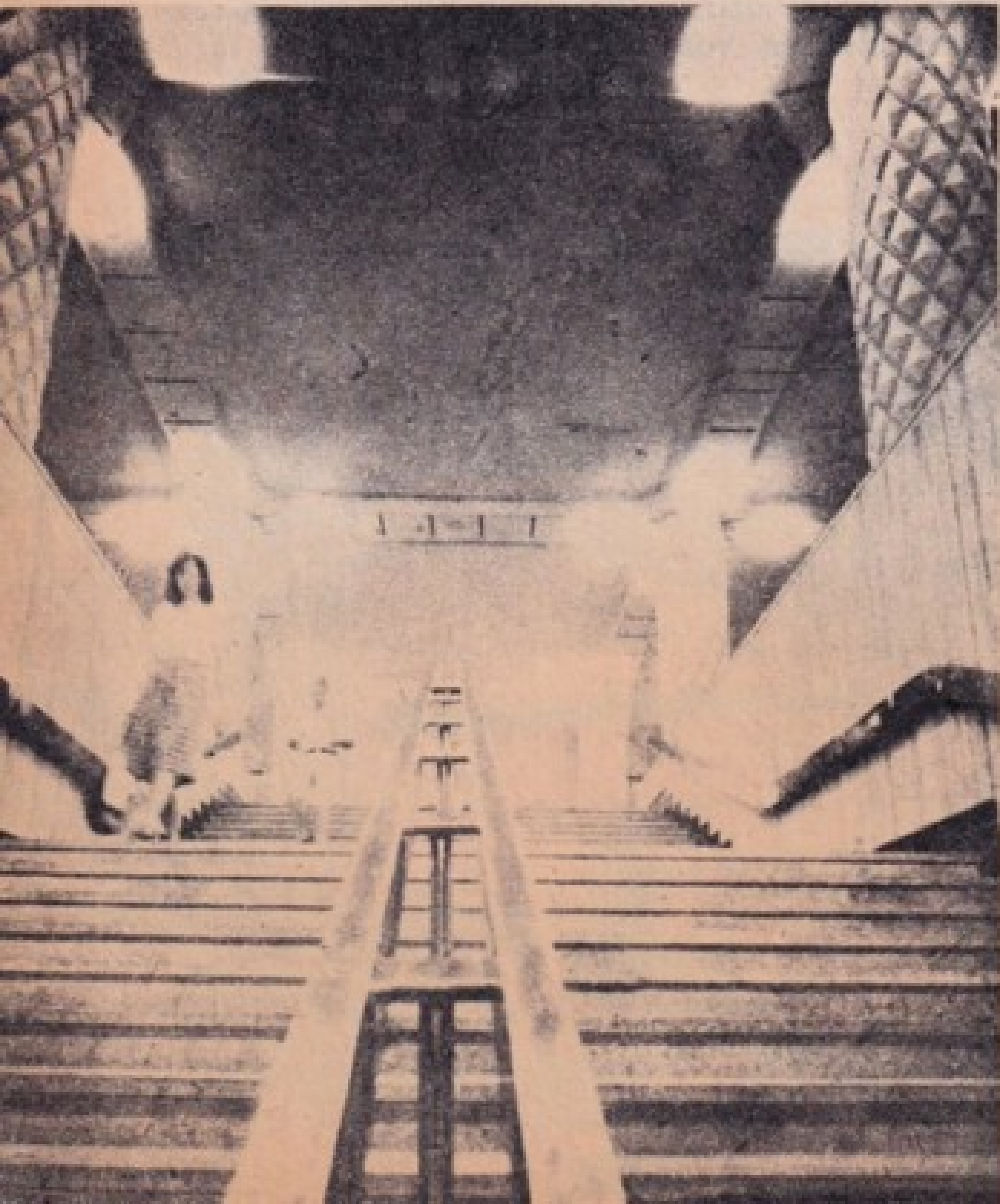

Nu ştim exact, şi la ce ne-ar folosi să ştim?, al cîtelea metrou din lume este cel construit la Bucureşti, măsurînd pe prima sa magistrală (o alta e în lucru, o a treia se află, definitivată, pe planşete) 25 de kilometri. Ştim însă, şi sîntem mîndri de asta, că el e singurul realizat integral fără asistenţă tehnică străină, totul, de la proiect şi pînă la ultimul şurub, făcîndu-se în ţară, prin priceperea şi strădania specialiştilor noştri. Să recunoaştem că, pînă la a inaugura un asemenea obiectiv, măreţ prin dimensiunile (volumul total al excavaţiilor la tronsonul 1, Semănătoarea—Timpuri Noi, ar echivala cu un munte conic avînd înălţimea de 150 de metri şi baza de 3 000!) şi sensurile lui, n-am avut o şcoală în materie de construcţii subterane de anvergură. Alţii s-ar fi temut de dificultăţile şi riscurile unei astfel de întreprinderi temerare şi ar fi apelat la ajutor străin, invitînd tehnicieni din afară să-şi dea cu părerea, să pună umărul. Noi n-am procedat aşa şi, chiar dacă au fost multe piedici de învins, şi au fost, s-a impus subtraversarea Dîmboviţei, pînzele freatice subterane au trebuit izolate etc., am înaintat, şi încă în ritm rapid, acumulînd experienţă şi găsind soluţii din

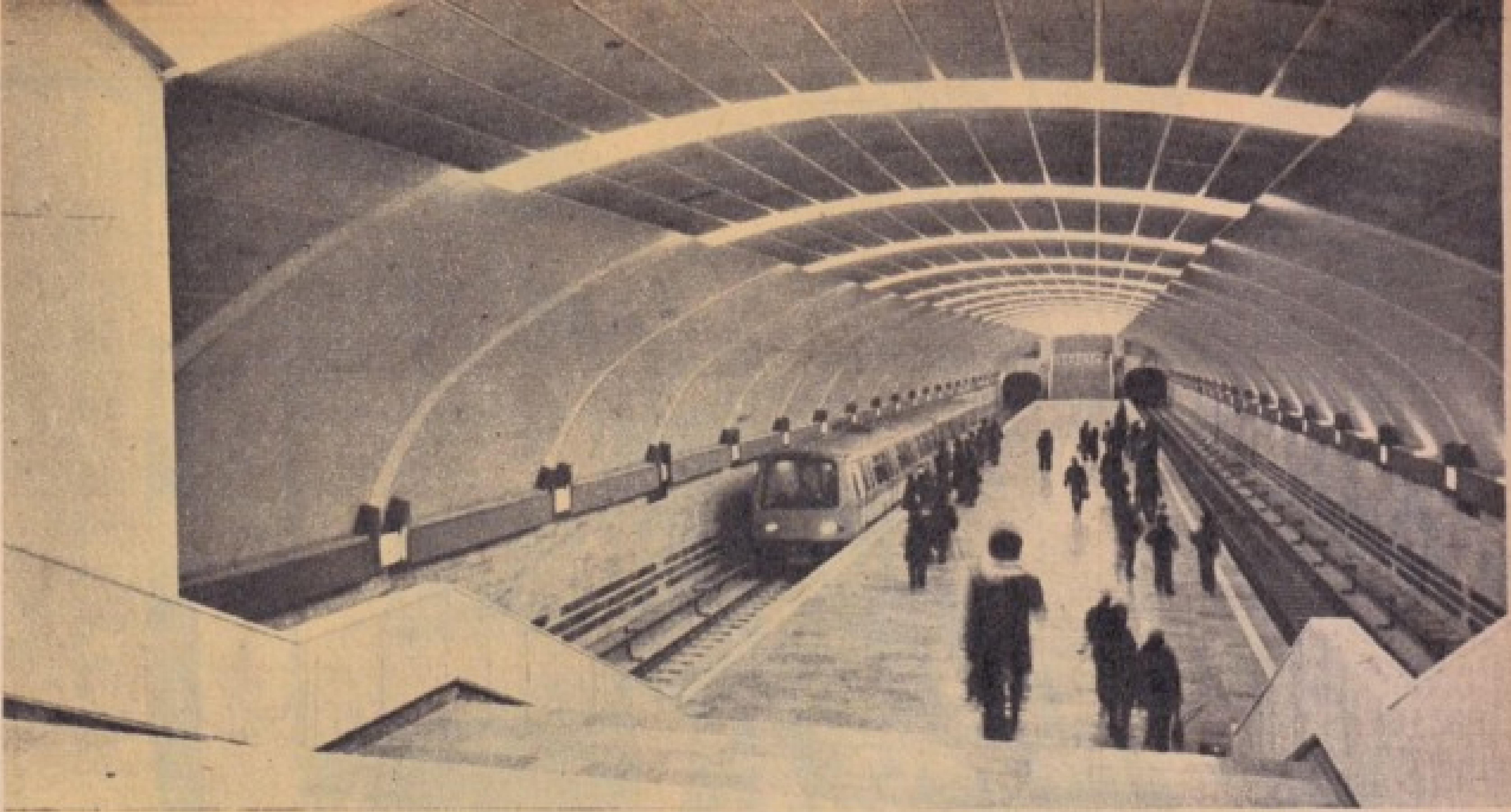

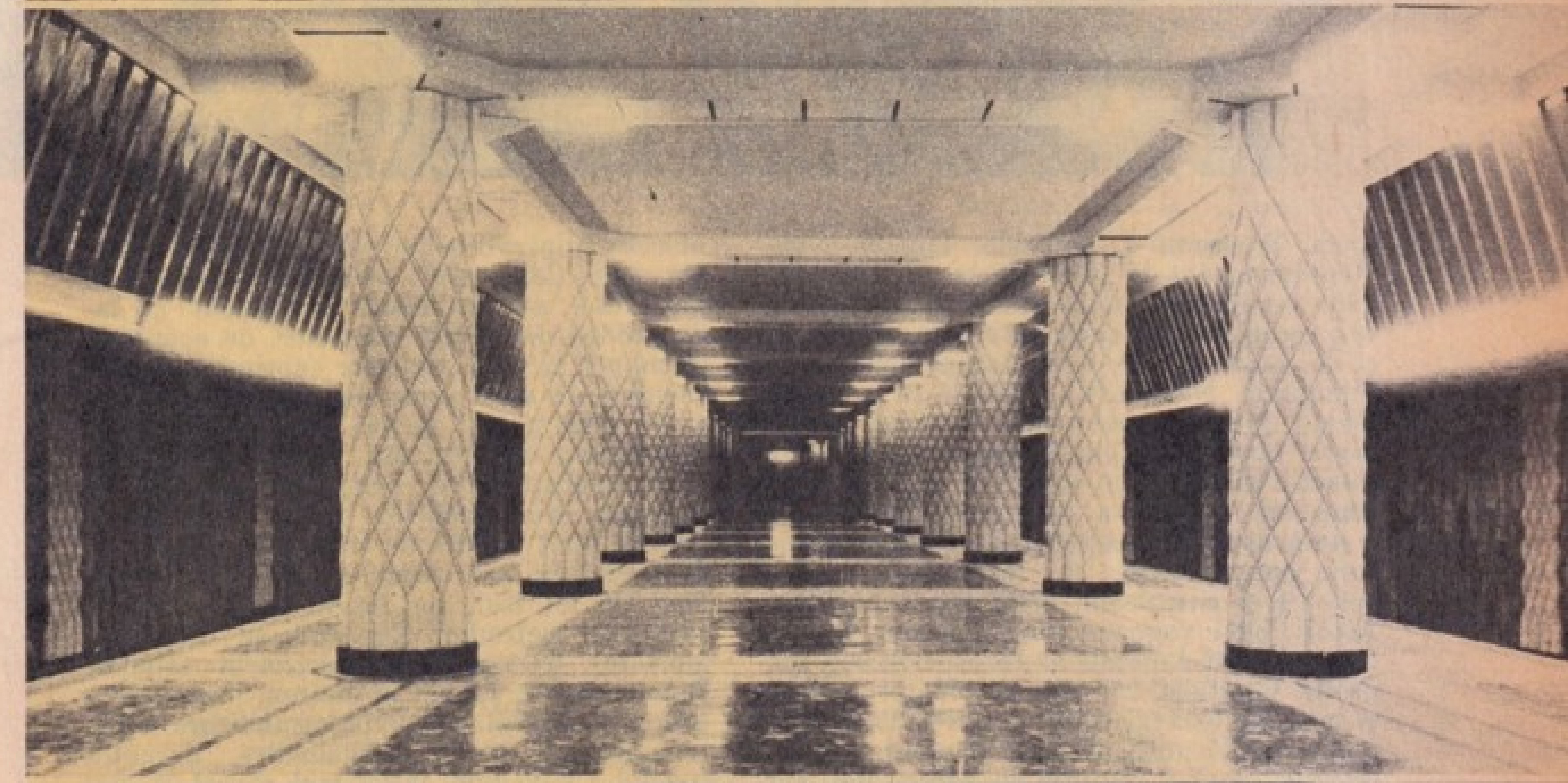

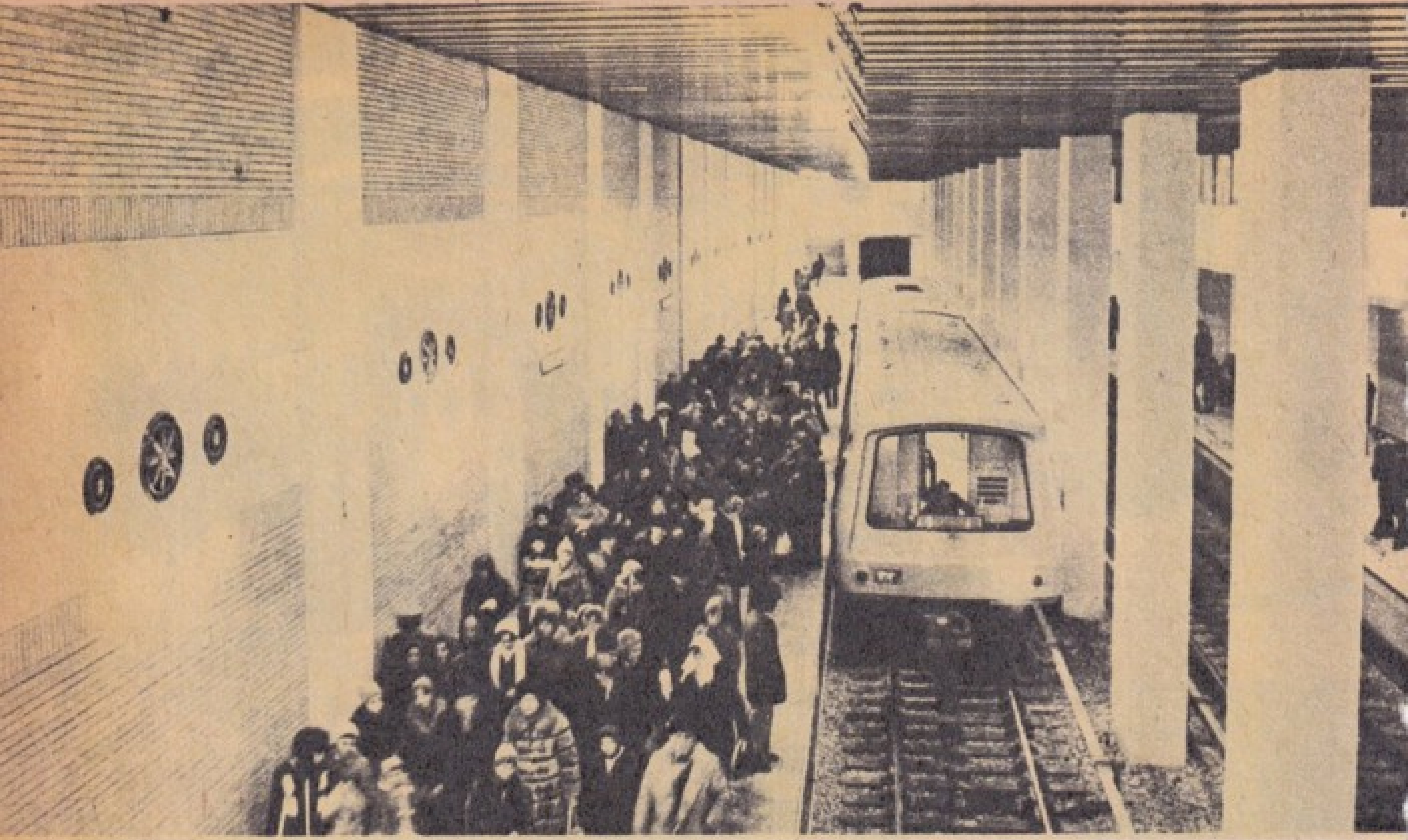

mers. Tronsonul 2, de pildă, Timpuri Noi—Republica, dat în folosință la 28 decembrie 1981, s-a realizat cu o forță de muncă redusă la o treime față de cea cheltuită la tronsonul 1 și cu consumuri de oțel-beton și ciment mult diminuate. N-am avut o școală în acest domeniu dar, în temeiul unei economii înfloritoare, înțelept dirijată și gospodărită, ne-am făurit-o și încă mai mult: în cel mai scurt timp am absolvit-o cu succes, făcînd încă o dată dovada vocației noastre de constructori, gata oricînd să transformăm, prin sudoare și entuziasm, orice vis în realitate. Astăzi, cînd vagoane ultraelegante, produse la Arad, sînt capabile să transporte sub geografia Capitalei 250 000 de călători pe oră și sens, pe o magistrală de peste 25 de kilometri, cu 17 stații și două depouri, avem o imagine clară a faptului că pentru noi, surprinși în cel mai fertil timp al istoriei, cînd am construit și construim într-un deceniu cît altădată într-un secol, metroul bucureștean nu reprezintă doar o dimensiune urbană, ci și una a vocației despre care aminteam.

A fost ușor, a fost greu? Am răspunde mai degrabă că n-a fost simplu, dar a fost, și e, frumos, căci o astfel de ctitorie, legată indestructibil de acțiunea și neodihna celui dintîi bărbat al țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a însemnat, alături de canalul Dunăre—Marea Neagră, cel mai înalt examen de competență, pe care noi, românii, l-am trecut cu brio. Construcție gigantică, angajînd nu doar Întreprinderea „Metroul" (înființată în ianuarie 1975), ci forțe mult mai numeroase, 14 ministere, 18 unități de construcții-montaj, 48 de institute de cercetare, proiectare și învățămînt superior etc., realizarea acestei ramificate căi ferate subterane e încă un obiectiv, dintre cele mai cutezătoare și semețe, ale „erei Ceaușescu". Secretarul general al partidului s-a interesat permanent și îndeaproape de mersul lucrărilor, de condițiile de muncă și viață ale celor cuprinși, cu toate energiile, în acest uriaș efort creator, a intervenit cînd a fost nevoie de cuvîntul, îndrumarea și ajutorul său. Urmînd o astfel de pildă, constructorii primului tronson, de exemplu, și-au încheiat treaba în numai 4 ani, cu mult înainte de termenele prevăzute. Și greutățile, mai zicem o dată, n-au lipsit. Dar ele au fost, de fiecare dată, învinse, șantierul metroului înscriindu-se drept un adevărat avanpost al îndrăznelii tehnice. Bunăoară, s-a aplicat la metrou, în premieră absolută, metoda de impermeabilizare a betoanelor cu rășini acrilamidice, execuția tunelului devenind astfel mai rapidă și mai ieftină. Schema generală de alimentare electrică, echipamentul special pentru tracțiune, instalațiile pentru siguranța și automatizarea traficului etc., au fost tot atîtea soluții originale, lista acestora fiind infinit mai lungă. Fiecare stație, o știți bine, a fost gîndită și făcută altfel, totul s-a prevăzut și urmărit pînă în cel din urmă amănunt. S-a lucrat temeinic și la timp. S-a deschis, în vara acestui an, în cinstea marii sărbători a Eliberării, tronsonul 3 (Eroilor—Industriilor, 7,8 km), dar bătălia pentru metrou continuă. O bătălie aspră și, prin sensurile ei, tulburătoare, gata să depună mărturie, prin timp, despre capacitatea morală și, deopotrivă, tehnică a României acestui ev de a construi, de a lăsa semne pentru eternitate.

OVIDIU IOANIȚOAIA ■

PALATUL VĂCĂREŞTI

aşa cum a fost, aşa cum va fi

Monumentele, ca şi oamenii, au, nu o dată, vieţi şi destine tulburătoare. Trăiesc glorii şi decăderi, biruinţe şi înfrîngeri, sînt martorii sau implicaţii unor întîmplări extraordinare, eroice şi nu de puţine ori tragice. Istoria este plină de exemple iar unul dintre acestea îl avem în traiectoria prin veacuri a unuia dintre cele mai frumoase monumente de artă tradiţională românească — **Complexul arhitectural Văcăreşti.** Dar, înainte de a vă prezenta istoria sa, ne-am îngădui, stimaţi cititori, să vă propunem un test. Fiţi sinceri cu dumneavoastră, nu vă cerem şi răspunsul. Ştiţi cui a aparţinut, cine a ctitorit şi cînd veritabila cetate înconjurată de ziduri medievale aflată în sudul Capitalei, pe acel deal care, odinioară, domina căile de acces ale oraşului şi care, în mod ciudat şi paradoxal, timp de peste un secol şi un deceniu, a avut destinaţia de penitenciar ? Am adresat aceeaşi întrebare, inopinat şi incognito, unui număr de vizitatori ai Muzeului de istorie a municipiului Bucureşti. Nouă din zece au răspuns: „fireşte, boierilor Văcăreşti", „poeţilor Văcăreşti", „revoluţionarilor de la 1821 Văcăreşti" şi aşa mai departe; fiecare în funcţie de cunoştinţele pe care le avea despre cine au fost boierii cărturari ai Munteniei, cu numele cu care monumentul a intrat în istorie. Acum, să vă spunem răspunsul. N-are nici o legătură cu boierii respectivi, decît dacă — precum există nişte date istorice — satul Văcăreşti, a cărui existenţă este sigură în acea parte a Bucureştilor, prima sa atestare documentară o avem din 1576, deci din secolul al XVI-lea, a aparţinut respectivilor boieri munteni de viţă veche. Este, în mod sigur...

...CTITORIA MAVROCORDAŢILOR.

Care a strălucit în secolul al XVIII-lea românesc şi a avut faimă nu numai în Europa ci şi în Orient, pînă la Ierusalim. Faimă pentru frumuseţea şi originalitatea sa arhitectonică, faimă ca centru de cultură al Ţării Româneşti şi faimă chiar pentru personalităţile vremii care au trecut, poposit şi lăsat mărturii, pe la mănăstirea şi Casa Domnească de la Văcăreşti a domnitorilor Nicolae şi apoi Constantin Mavrocordat, fiul.

Răsfăţata dar şi cultivata şi rafinata prinţesă, lady Craven, în voiajul său de la Paris la Constantinopole prin Crimeea, în 1786, este găzduită la Văcăreşti, despre care va vorbi cu mare respect „... d'un couvent grec, dont la cour interieure, belle et spacieuse est entourée d'une cloitre avec des arcades gothiques." Cu mult mai înainte, la 1740, un alt oaspete francez, Jean Claude Flachat va spune despre casele domneşti a fi „la maison de Plaisance du prince", iar în 1793, Von Reimer, membru al unei ambasade ruse ce mergea către Istanbul, la Poartă, aminteşte de „frumoasa mănăstire Văcăreşti".

Cu mănăstirea, cu biserica mănăstirii încep, aşa cum era tradiţia domnilor ţării, construcţia ansamblului. „Cine se apleacă, spre cercetare, asupra complexului de construcţii de la Văcăreşti — Casele Domneşti, biserica, chiliile, curţile interioare, cuhniile, stăreţia... — va trebui să studieze mai întîi şi să reconsidere o parte din istoria Ţării Româneşti, ţine ca la un preţios Cuvînt înainte, a ne preciza cea care şi-a dedicat mult timp, talent, profesionalism şi mult suflet pentru alcătuirea unui complex şi complet proiect de restaurare şi valorificare culturală a monumentului, arhitecta **Liana Bilciurescu.**

De aici trebuie să începem şi să şi milităm pentru restaurarea cît mai grabnică a acestui valoros şi important monument de istorie şi arhitectură. Arhitectul G. M. Cantacuzino a definit splendid valoarea sa, spunînd „Văcăreşti este testamentul artei tradiţionale". Acest vestigiu de arhitectură, istorie şi artă este un simbol al tradiţiilor noastre culturale peste veacuri. Este o perlă, este ultimul monument creat de meşterii din şcoala brâncovenească, pot să spun chiar apogeul acesteia".

Cum a ctitorit un Mavrocordat în cel mai autentic stil naţional ?

Aşa cum ne precizează arhitecta, cercetările mai noi ale istoricilor noştri ne scot la lumină, ne redimensionează veacul al XVIII-lea, care a dat naştere monumentului Mavrocordaţilor, veac într-o anumită epocă greşit înţeles ca „perioadă neagră" a istoriei noastre naţionale, care nu ar fi adus nimic în cultura şi zestrea ţării, fiind epoca domniilor fanariote. Dar au fost între acestea domni care au vrut şi chiar s-au împămîntenit, care şi-au adus ca dovadă a dorinţei lor de a se lega de ţara şi poporul la conducerea cărora s-au ridicat, într-o anumită conjunctură politică, prinosul lor la continuarea evoluţiei sociale, politice şi culturale, începute în perioada pre şi brâncovenească, în plină epocă de renaştere în Ţările Româneşti. Aşa a fost Nicolae Mavrocordat şi apoi fiul său, Constantin Mavrocordat. Cum restabileşte adevărul, conform documentelor de epocă, marele nostru istoric Iorga, Nicolae Mavrocordat urcîndu-se pe tronul Munteniei (în prima sa domnie, la 25 decembrie 1715), om de mare cultură, nu a fost indiferent la istoria şi civilizaţia ţării la tronul căreia fusese numit de Poartă. Atît de mult s-a simţit dator să-şi justifice prezenţa în scaunul cel mai înalt încît dă poruncă cronicarului curţii sale, Radu Popescu, a-l prezenta descendent al lui Alexandru cel Bun. Astfel, iniţiativa şi acţiunea de a ridica o mănăstire domnească era, notează Nicolae Iorga, „după cele mai bune datini ale ţării, cu tendinţa ambiţioasă de a întrece tot ce s-a făcut în arhitectura ei". Astfel, îşi explică şi istoricii şi cercetătorii monumentului, faptul că se păstrează stilul arhitectonic cel mai tradiţional şi autentic al vremii, aşa se explică de ce Nicolae Mavrocordat, deşi amplifică formele, păstrează planul tradiţional de mănăstire domnească, ce-şi are sorgintea în Biserica episcopală de la Argeş. Ca toate constructiile şi ctitoriile vremii — căci şi domniile erau de cele mai multe ori efemere în ţările sfîşiate de războaie, năvăliri, molime, cutremure, incendii — şi ansamblul de la Văcăreşti s-a construit în mai multe etape, neputîndu-se încheia pe parcursul unei singure domnii şi a unui singur domn. Construcţia mănăstirii începe chiar în primele luni ale primei domnii a lui Nicolae Mavrocordat şi continuă în 1719, cînd îşi reia tronul (de la care fusese înlăturat la 14 noiembrie 1716, luat ca prizonier de către trupele habsburgice care ocupaseră vremelnic Bucureştiul). La 1724, precum o atestă diferite documente scrise şi mărturii de epocă, se pare că erau gata biserica, primul zid de incintă, casa domnească şi, probabil, stăreţia. La 1730, ctitorul moare şi este înmormîntat în naosul bisericii. Urmîndu-i la tron fiul său, Constantin, într-o domnie întreruptă şi ea în mai multe rînduri, atît cît a rămas în tron a fost fidel dorinţei tatălui, dînd o importanţă deosebită mănăstirii, desăvîrşindu-i construcţiile, adăugînd o a doua incintă, ridicînd paraclisul de pe latura de răsărit, „o remarcabilă realizare artistică din punct de vedere arhitectonic". Se amplifică, în schimb, influenţele orientale.

CENTRU DE CULTURĂ

Se pare că, la 1739, în a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat, (1735—1741), cînd este pusă pisania paraclisului, complexul de la Văcăreşti era încheiat, desăvîrşit, cum spun istoricii care s-au aplecat în ultimul deceniu asupra cercetării documentelor cu privire la el. „Ceea ce vedem ridicat între 1716 şi 1739, este «monumentul pur». Modificările ulterioare constituie istoria monumentului". Modificări care au avut loc iarăşi în cîteva etape, în secolele XIX şi XX. Din fericire nu sînt fundamentale şi nu au alterat structura şi chiar forma monumentului, putînd fi uşor reconstituit, restaurat şi adus la valenţele epocii lui de glorie. Căci mănăstirea domnească Văcăreşti a jucat un rol foarte important în cultura veacului din Ţara Românească. Pe vremea ctitorilor şi chiar după aceea a fost considerată cel mai important lăcaş monastic din ţară, pe aici treceau şi se opreau oaspeţii de seamă ai domnului ; de obicei, Văcăreştii, aflaţi „cale de o oră de oraş" erau ultimul popas înainte de a ajunge în Bucureşti şi un popas a numeroase personalităţi politice în drumul lor către capitala Imperiului otoman. Încă de la 1723 funcţiona la Văcăreşti o şcoală, unde era dascăl un oarecare Antonius Stratigos, ce fusese trimis de către domnitorul Constantin Brâncoveanu cu o bursă în Apus. De asemenea, tot la Văcăreşti, în Casa Domnească, Nicolae Mavrocordat a organizat o mare bibliotecă în care se aflau numeroase rarităţi bibliofile, care, se spune, i-ar fi atras invidia capetelor încoronate din Apus, în special a Curţii franceze. Conform Catalogului bibliotecii mănăstirii Văcăreşti aflat în Colecţiile de documente Hurmuzaki, aceasta reunea un număr impresionant de cărţi şi manuscrise, dintre care unele fuseseră achiziţionate de către tatăl domnitorului, Alexandru Exaporitul, altele de către domnul însuşi, iar o parte provenea din vestita bibliotecă a stolnicului Constantin Cantacuzino de la Măgineni, ce fusese confiscată de domnie imediat după uciderea acestuia. Astfel, susţine pe baza unor documente uşor de pus în evidenţă, istoricul Liviu Rotman (în Revista muzeelor şi monumentelor, nr. 2/1974) „biblioteca de la Văcăreşti poate fi reconstituită parţial, în primul rînd pe baza reunirii fondului de cărţi care s-a aflat în posesia stolnicului". Am ţinut să reproducem această precizare, cu gîndul la cîte destinaţii culturale ar putea lua ansamblul restaurat ! Izvoarele mai menţionează existenţa şi activitatea unei tipografii în anii 1741—1742, întărite de scrisoarea egumenului mănăstirii, Gherman, care, la 1776, trimitea patriarhului de la Ierusalim, Hrisant Nottara, prin intermediul negustorului Başa Dimitrie „...cărţile de iertare ce le-am tipărit aice". Un astfel de complex cultural, aflat la Văcăreşti la mijlocul veacului al XVIII-lea nu putea să nu aibă influenţe, consecinţe pentru viaţa spirituală românească. În vremea domnitorului Alexandru Ipsilanti continuă să se bucure de aceeaşi faimă şi aceeaşi importanţă în faţa domnului şi între celelalte mănăstiri ale Ţării Româneşti.

Casele Domneşti, dacă în vremea ctitorului lor au fost folosite ca reşedinţă domnească, la începutul celei de a doua sale domnii şi Alexandru Ipsilanti le va da aceeaşi destinaţie. Ca dovadă a eleganţei şi fastului ei, a grandorii ei princiare.

În epocile şi secolele următoare începe să se scrie şi să se acumuleze romanul ctitoriei Mavrocordaţilor de la Văcăreşti. Unii adaugă şi îmbogăţesc, îi sporesc fastul cu noi materiale, marmuri şi picturi, alţii o falsifică, sporind dezastrele pe care i le-au pricinuit războaiele, incendiile, cutremurele, o degradează. După înăbuşirea revoluţiei de la 1848, începe declinul, marele ei declin. Şi dintr-un centru monastic, politic şi cultural, dintr-un punct nodal de civilizaţie ajunge un punct nodal de suspiciuni, de tristeţi, de ură şi neagră faimă. În toamna lui 1848, are loc pentru prima oară transformarea mănăstirii în temniţă politică. Aici trebuiau aduşi participanţii la revoluţie. Iniţiativa este a generalului Lüders, comandantul armatei ţariste de ocupaţie. Aici au fost întemniţaţi numeroşi fruntaşi paşoptişti, printre care Popa Şapcă, membru al primului guvern provizoriu format la 9 iunie, pe Cîmpia de la Islaz. Funcţia de închisoare a fost intermitentă cu cea de mănăstire, pînă la 1868, cînd Văcăreştii devin închisoare permanentă. Şi a durat, cum spuneam, peste un secol şi un deceniu. Pînă în 1973, cînd s-a luat măsura ca această admirabilă carte de istorie a ţării să fie repusă în drepturile sale, cînd Ansamblul istoric Văcăreşti a fost dezafectat de folosinţa lui neadecvată şi redat, deocamdată, circuitului ştiinţific. Un act de dreptate ce se face culturii româneşti.

CÎT NU VA FI PREA TÎRZIU

Şi astfel, cu o grabă ce se impunea, cu o grabă pe care monumentul şi destinul său o impuneau, complexul a fost asaltat de cercetători în domeniul istoriei secolului în care a fost înălţat, în domeniul arheologiei, în domeniul istoriei artei, în domeniul arhitecturii. S-au adunat numeroşi specialişti pentru a se consulta şi pronunţa cum, care ar fi cea mai bună soluţie de restaurare şi valorificare. Cu „faţa" din vremea ctitorilor Mavrocordaţi sau cu „faţa" adăugirilor fericite din veacul următor ?! Au existat şi mai există controverse ! S-au făcut şi greşeli, spărgîndu-se şi înlăturîndu-se dale din marmură pentru a „reînvia" placaje modeste de cărămidă... (Nu este deocamdată rostul reportajului de faţă).

Importantă pentru viața viitoare și, sperăm, destinul din nou fericit al acestui colț de istorie și de suflet al Bucureștilor este existența unui proiect de restaurare întocmit de un profesionist neinduplecat și foarte stăpîn pe meserie, care este arh. Liana Bilciurescu. Specialistă în restaurări și conservări de monumente istorice încă de pe băncile școlii de arhitectură (teza sa de diplomă s-a constituit într-un proiect valoros, practic și aplicabil, de restaurare și redare ca centru cultural sătesc a Castelului de la Lăzarea, din Transilvania, un alt monument drag sufletului său de ardeleancă), desăvîrșită în străinătate, cu o diplomă UNESCO, își dovedește competența și capacitatea în cele mai „fierbinți", mai grele și mai prețioase șantiere de restaurări din țară — Ansamblul rupestru de la Basarabi (jud. Constanța), mănăstirea Comana, Complexul brâncovenesc de la Mogoșoaia, Ansamblul medieval de la Tîrgșor (jud. Prahova). Nu îngăduie nici o eroare nici cînd e vorba despre Ansamblul Văcărești. L-a studiat, l-a cercetat, a muncit aici, în afara orelor sale de muncă din institutul unde lucrează, ca activitate obștească, cîțiva ani buni, întocmind un proiect apreciat de toate comisiile de avizare ca fiind fără fisuri. A relevat fiecare piatră, fiecare capitel, fiecare detaliu fără a pierde viziunea ansamblului. Proiectul este publicat și există în dosarele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, numai că punerea lui în aplicare întîrzie, iar monumentul se degradează cu fiecare zi. Totul trenează, deoarece încă nu s-a hotărît ce destinație să aibă. Deci, a fost mai simplu, și a durat mai puțin, să desăvîrșești o cercetare și un proiect decît să afli o funcție unui fost lăcaș istoric ale cărui izvoare atestă că a fost, mai întîi de toate, un lăcaș de cultură.

CICI IORDACHE-ADAM ■

Vis de arheolog la Porolissum

Aici veneau dacii liberi, așadar. Veneau de dincolo de Poarta Mezeșului, din ținuturile rămase în stăpînirea lor, treceau pe sub privirile soldaților din avanposturile romane și la poarta orașului își lăsau armele. Peste pragul acestei porți trebuie să se fi făcut negoț în toată legea, altfel nu s-ar găsi la tot pasul obiecte de proveniență dacică în pămîntul pe care călcau romanii, ca stăpîni, și obiecte de proveniență romană în lumea de dincolo de granița imperiului, a dacilor nesupuși. Aceștia intrau apoi pe drumul roman lat de 3 metri și mărginit de rigole de cîte 50 de centimetri, în ale cărui blocuri de piatră s-au întipărit urmele roților de care, la 1 metru și 10 centimetri una de alta. În stînga drumului se ridica templul zeului italic Liber Pater, pînă către sfîrșitul secolului 2. Pe la începutul secolului următor, templul, într-o construcție nouă, își schimbase destinația, fiind închinat zeului unei trupe de arcași din castrul aflat în vecinătate, pe dealul Citera. Refăcut, în urma alunecării peretelui unui deal, acesta a durat pînă către sfîrșitul veacului al 3-lea și de-atunci populația daco-romană rămasă la Porolissum după retragerea trupelor și a funcționarilor imperiali a reamenajat templul, transformîndu-l în bazilică paleocreștină, a cărei durată s-a întins la rîndu-i pînă în secolul al 5-lea.

În dreapta drumului ce străbătea orașul se deschide poarta Praetoria a castrului de pe dealul Pomet, construit imediat după încheierea cuceririi romane și refăcut în piatră la anul 213, odată cu venirea prin aceste ținuturi a împăratului Caracalla. Orașul de alături, în plină înflorire, primise cu 20 de ani înainte titlul de Municipium Septimium Porolissense, pe vremea împăratului Septimiu Sever, păstrînd precum se vede numele dacic, Porolissum, al cetății ce se aflase aproape, pe măgura ce s-a chemat mai tîrziu a Moigradului, pe un platou situat la 502 metri. Mai înalt cu un metru, dealul numit de localnici Bisericuța a fost folosit ca poziție naturală de apărare în unghiul drept al zidurilor deschise de Porta Praetoria și Porta principalis dextra. De aici, orizontul capătă adîncime și ghidul care ne însoțește prin Porolissum, Alexandru V. Matei, directorul Muzeului de istorie și artă al județului Sălaj, îmi arată locul unde a fost forumul, unde se aflau atelierele, în clinul unei văi care coboară spre satul Jac, și necropola. Drumul care trecea pe lîngă zidurile castrului de pe Pomet ducea către castrul Romita, numit pe-atunci Certiae, și pe aceeași linie se afla castrul de la Românași, numit Largiana. Mai în spate, în interiorul Daciei romane, se afla castrul de la Sutor (Optatiana), străjuind drumul imperial ce se îndepărta către Napoca. Alte două castre, unul la Bucium iar celălalt spre stînga, către cotul Someșului, la Tihău, întregeau o rețea de fortificații și apărare cum nu mai erau decît alte trei în lumea romană: la Palmira, valul lui Hadrian, în Britannia, și fortificațiile de pe Rin.

Și reîntorcîndu-ne privirile mai aproape de locul în care ne aflăm, trecem pe terasa palestrelor și dincolo de zidurile castrului de pe Pomet, unde locul se înclină către Poarta Mezeșului, pătrundem în amfiteatrul în care puteau să-i vadă pe gladiatori încrucișîndu-și săbiile aproximativ 2 000 de spectatori, orășeni sau soldați din cohortele I Ulpia, a III-a (probabil Dacorum) și a V-a Lingonum. Izvoarele scrise atestă că au mai trecut pe-aici și detașamente din legiunile XIII Gemina, III Galica și VII Gemina Felix.

Săpăturile arheologice au început la Porolissum în 1977, ne spune Alexandru V. Matei, și de bună seamă că inițierea lor s-a întemeiat pe sondaje și secțiuni întreprinse mai demult de către istoricii noștri. Din '77, însă, fiecare an a însemnat o campanie de lucru în plin, aducînd dovezi categorice cu privire la permanența pe aceste locuri a populației civile după retragerea aureliană.

La Porolissum, unde ar mai fi de săpat vreo 20 de ani, se poate spune însă că, pînă acum, și după toate speranțele și de-acum încolo, se redescoperă, filă după filă, o carte de istorie și, cum recunoaște Alexandru V. Matei, se împlinește aievea visul oricărui arheolog : nu doar a găsi o urmă, dar și a lăsa o urmă.

DUMITRU ELIADE ■

65 de ani de la Marea Unire din 1 Decembrie 1918

Unitate, Continuitate, Independenţă

Ideea şi principiul Unirii s-a izvodit odată cu structura perfect armonică a geografiei spaţiului carpato-danubian şi odată cu etnogeneza poporului nostru din strămoşi care, şi ei au vieţuit în această vatră armonios construită, cum rar se mai află pe glob. Deci, în vijelia veacurilor, chiar dintru începuturile lui milenare, poporul nostru a stat pe un stabil trepied numit: *Unitate, Continuitate, Independenţă*. Au fost, sînt şi vor fi cele trei coordonate, cei trei stîlpi ai existenţei, ai înţelepciunii şi ai istoriei române. Dacă principiul Continuităţii a rezultat, în chipul cel mai firesc, din momentul şi din elementele participante la formarea poporului român, în acest spaţiu oferit de destinul însuşi, principiul Unităţii şi al Independenţei statale, cheile de boltă ale existenţei româneşti, s-au realizat ca un îndelung şi anevoios proces istoric, pe parcursul a unui mileniu şi jumătate. Am străbătut acest lung şir de secole despărţiţi, sfîrtecaţi teritorial, loviţi de pojarul multor neamuri migratoare de pradă. Apoi, am căzut sub călcîiul a trei imperii plurinaţionale, care, prin cuceriri şi acaparări teritoriale, au ajuns, veac de veac, pînă la Dunăre şi Carpaţi. Expansiunea, cucerirea, sfîşierea teritoriului naţional românesc şi înrobirea poporului au fost tendinţe cu care s-au confruntat românii aproape în toată existenţa lor de pînă în veacul al XX-lea. Aşa că secole după secole ne-am bătut pentru unitate şi independenţă, adică pentru propria noastră existenţă. Am început cu strămoşii noştri geto-daci, am continuat cu Posada (1330)şi am, sfîrşit cu Mărăşeşti (1917) ca mai apoi să urmeze eroicul 23 August 1944. Pentru că, între unitate şi independenţă viaţa şi istoria au creat o legătură logică: raportul dintre cauză şi efect, un dram de independenţă dobîndită prin luptă trezea nevoia de unitate şi pasul făcut spre unificare sporea posibilităţile de a ne cuceri independenţa. Bălcescu a spus-o, demult: „Unirea fu visarea voievozilor noştri cei mari, dar numai poporul o putea înfăptui şi-i putea da tărie şi caracter de veşnicie". Poporul, prin limba, cultura şi aspiraţiile lui, pefect unitare şi totdeauna comune. Poporul, prin munca, strădania şi jertfa lui în lupta pentru dreptate, libertate, unitate şi independenţă, lupta aprigă dusă secole şi secole, fără răgaz. Prologul împlinirii procesului de Unire se numeşte anul 1600, cînd Mihai Viteazul a devedit ca posibil ceea ce, pînă la el, se credea imposibil. Viteazul a fost, în epocă, un „restitutor Daciae". Și cum spune N. Iorga: „De la 1600, nici un român n-a mai putut gîndi Unirea fără uriașa lui personalitate, fără paloșul sau securea lui ridicată spre cerul dreptății, fără chipul lui de curată și desăvîrșită poezie tragică". Și aceasta pentru că Mihai Voievod a devenit un simbol și un model. Unirea de la 1600 a trezit și înaripat conștiința națională. Fiorul și vibrația ei au pătruns în adîncul conștiinței maselor populare și au transformat ideea de unire într-o idee forță, într-o necesitate vitală. Iar cultura, prin cronicari, prin iluminiștii transilvăneni, prin scriitorii patrioți de la începutul veacului XIX, i-a dat rațiune, glas și elan. Așa că, în revoluția de la 1848 ne-am putut înfățișa la Blaj ca și în marea arenă a istoriei naționale și universale cu strigarea mîntuitoare a lui „Deșteaptă-te române" și „Vrem să ne unim cu Țara", întărită de legănarea lui „Hai să dăm mînă cu mînă, / Cei cu inima română".

Revoluția pașoptistă a prefațat primul pas în procesul Unirii: 24 ianuarie 1859. Alexandru Ioan Cuza, cu înțeleptele lui reforme, a pregătit, material și moral, lupta pentru scuturarea suzeranității otomane. Pasul spre prima Unire a apropiat cîștigarea Independenței în 1877. Dar mai rămîneau subjugați jumătate din români, jumătate din teritoriul lor legitim. Iar desăvîrșirea unificării nu era cu putință fără lupta împotriva Austro-Ungariei, care subjuga Transilvania, Banatul și alte provincii românești. Și a durat această luptă peste patru decenii. Transilvănenii nevoiți au fost să treacă prin închisori cum au trecut acele zeci de memorandiști sau cei peste 20 000 de tineri români întemnițați în Cluj, în timpul primului război mondial, numai pentru că rîvneau Unirea cu Patria mumă. Și n-ar fi fost posibilă desăvîrșirea Unirii românești fără a intra în vîltoarea de foc și moarte a primului război mondial și fără rezistența, mai mult decît eroică, la Oituz și Mărășești, ca să păstrăm în acei tragici ani 1916—1918, un colț de Românie liberă, unde să fîlfîie însuflețitor tricolorul, în jurul căruia să se adune frații, toți frații. Atunci cînd, în vipia sîngeroaselor bătălii din vara lui 1918, popoarele din Imperiul Austro-Ungar s-au ridicat la luptă revoluționară și au dat ultima lovitură colosului cu picioarele de lut, înfrînt pe fronturi, românii, ca și cehii, slavii din sud, polonii ori maghiarii, au adoptat principiul sacru al autodeterminării, lansat de revoluția socialistă din Rusia și, pe cale plebiscitară, au pornit să-și hotărască și să-și făurească singuri soarta și istoria. Adică să se unească, energic și entuziast, cu Patria mumă. Să pună cunună de aur pe fruntea înstelată a unei idei milenare și a unui principiu vital. Așa a hotărît Marea Adunare Națională și revoluționară de la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918. Poporul român, majoritar în tot acest spațiu, a aderat cu entuziasm la Unire. Istoria a însemnat, cu admirație, democratismul, acuratețea, elanul, frățietatea cu care, în 1 Decembrie 1918, s-a înfăptuit, prin vrerea și lupta poporului, un stat român unitar, cu granițele rotunde, la limitele graiului românesc. Acea zi de împlinire a visului milenar, zi de aur și lumină în calendarul istoriei naționale a fost marea sărbătoare a tuturor românilor. Acolo, în Casina din Cetatea Albei Iulia, Gh. Pop de Băsești, „bătrînul nației", cum îl numea N. Iorga, s-a rostit, copleșit de lacrimile marei, celei mai mari bucurii naționale: „Lăsați-vă pătrunși, fraților, de fiorii acestui strălucit praznic național și în cea mai deplină și frățească armonie, să clădim temelii fericirii noastre viitoare."

Desăvîrșirea unității naționale române n-a fost un act întîmplător, de conjunctură, ci rezultatul unei lupte de veacuri și veacuri, dusă de toți românii. A fost un punct nodal al întregii noastre istorii și un punct de pornire spre marele viitor. Unitatea română, arată tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Nu a fost rezultatul nici unui tratat de pace, nu a fost voința unei puteri din afară: Unirea a fost rezultatul voinței poporului român, dornic de libertate și independență". Tratatul de pace de la Trianon a consfințit doar, — și cît de tîrziu!, abia în 4 iunie 1920, și cu cîte greutăți! — o sacră situație de fapt, cu grele jertfe rînduită pe treapta cea mai de sus și mai luminoasă a istoriei naționale: Unirea cea Mare.

La 1 Decembrie 1918, România s-a așezat cu tărie pe stîlpii ei genetici: Unitate, Continuitate, Independență. Pe acești stîlpi ai puterii și ai înțelepciunii s-au gravat numele tuturor marilor bărbați, care ne-au condus și ne-au reprezentat în istorie. Și văd chipul lor, făclii și luceferi pe firmamentul devenirii noastre: Gelu Românul, și Basarab I, Bogdan și Mircea Bătrînul, Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, Miron Costin și Brâncoveanu, Gheorghe Șincai și Andrei Mureșeanu, Nicolae Bălcescu și Avram Iancu, V. Alecsandri, M. Kogălniceanu și Alexandru Ioan Cuza, Gh. Șonțu și Mărăcineanu, M. Eminescu și Iosif Vulcan, Ion Rațiu și V. Lucaciu, G. Coșbuc și Delavrancea, N. Iorga și Octavian Goga, Take Ionescu și I.I.C. Brătianu, V. Goldiș, Șt. Cicio Pop și Eremia Grigorescu. Așa, înzestrați cu atîtea nume strălucitoare, am străbătut două decenii de consolidare și afirmare națională. Așa am izbutit să trecem prin prăpastia de foc și moarte a celui de-al doilea război mondial. Așa am ajuns, cu fruntea sus, la această a 65-a sărbătorească aniversare. Cu această avere spirituală ne-am înscris în revoluția socialistă. Așezați pe acești trei stîlpi ai existenței și ai înțelepciunii, sîntem desăvîrșit încredințați că vom străbate, victorioși, toate veacurile oricît de grele.

DUMITRU ALMAȘ ■

De la unitatea de limbă și cultură la statul național unitar al românilor

Poporul nostru, unitar dintru început, a fost obligat, prin voința unui destin istoric advers, să trăiască în provincii separate, cu organisme politice aparte. Comunicarea și solidaritatea maselor prin limbă, tradiții, obiceiuri, cultură, admirabil configurate într-o creație armonioasă și distinctă printre popoarele înconjurătoare, au păstrat numele de *român*, singurul *așa* în toată comunitatea romanică. El indica același lucru în toate provinciile componente odinioară ale vechii Dacii. În lucrările multor umaniști europeni se face nu o dată mențiune de poporul nostru, de românii care, cum spunea Bonfini în *Cronica* lui din 1495 „luptă nu atît pentru viața lor, cît mai ales pentru a-și apăra limba". Iar cei dintîi cronicari români, ca și autorii traducerilor sacre considerau pe românii din toate provinciile ca un *popor unitar*, căruia i se adresau în *aceeași limbă*. Ei au pus temeliile consolidării *culturii unitare* care a evoluat în același sens, cu aceleași manifestări, în Muntenia, Moldova și Transilvania. „Românii se înțeleg — scria stolnicul C. Cantacuzino, — nu numai ceștia de aici (din Muntenia), ce și den Ardeal, cari încă și mai neaoși sînt, și moldovenii și toți cîți și într-altă parte se află și au aceeași limbă, măcar să fie cevași osebire în niște cuvinte den amestecătura altor limbi..., iar *tot una sînt*".

Ilustra generație de mai tîrziu a *Școlii Ardelene* a pus în slujba afirmării drepturilor națiunii române multă știință, patriotism și credință în libertate, unitate și progres, deschizînd era modernă a culturii românești. Pe cărțile lor, scrise cu patima adevărului istoric, cu nobila dorință de emancipare, de refacere a unității politice de odinioară, au învățat, cum ne spune C. Negruzzi, ucenicii lui Gh. Lazăr, — un Heliade, un Bălcescu, Alecsandri, Kogălniceanu ș.a. Dar ce admirabilă unitate de idei și de aspirații politice în revoluția de la 1848 din toate cele trei Țări Române.

Bălcescu a exprimat bine sensul acelor lupte pentru libertate, dreptate și unire: „Ținta noastră socotesc că nu poate fi alta decît unitatea națională a *românilor*. Unitate mai întîi în idei și simțăminte care să aducă apoi cu vremea *unitatea politică*. La crearea acestei naționalități, la o reformă socială a românilor, bazată pe sfintele principii ale dreptății și ale egalității, trebuie să țintească toate silințele noastre. Românismul e dar steagul nostru; sub dînsul trebuie să chemăm pe toți românii".

Acesta a fost desigur un program politic realist, dinamic, sprijinit pe tradiție și pe nevoile înnoirii, ale progresului națiunii române. Tot atunci poetul Alecsandri scria: „Noi nu înțelegem o mișcare a țărilor noastre decît în vederea *unirii tuturor românilor* într-un singur corp. Deviza noastră trebuie să fie formarea Daciei".

Generația pașoptistă s-a dovedit a fi clarvăzătoare, pătrunsă de adevărurile istoriei și de năzuințele epocii. Limba, cultura, tradițiile și lupta pentru progres duceau toate spre un țel comun; unitatea și libertatea poporului, absolut necesare pentru dezvoltarea modernă a românilor de pretutindeni.

Evoluția evenimentelor a confirmat substanța tezelor progresiste, susținute cu atîta ardoare de generația pașoptistă din toate provinciile românești, pentru că la 1859 a venit Unirea Moldovei cu Muntenia, la 1877 Independența lor deplină și afirmarea glorioasă a noului Stat național din această parte a Europei, care prin lupte eroice scapă de sub jugul străin. Milioanele de ostași ai luptei pentru *unitate*, *libertate* și *progres* continuau însă să-și strîngă rîndurile. Către sfîrșitul secolului trecut Delavrancea scria în „Drapelul" această frumoasă evocare, un adevărat program de luptă pentru generaţia lui: „Aceeaşi origine, aceeaşi limbă, acelaşi geniu, o identitate de funcţiune în omenire, în trecut ca şi în prezent, fac din nou toţi românii o singură fiinţă, animată de un suflet care creşte necontenit, reflectînd în aceeaşi conştiinţă durerile trecutului şi speranţele viitorului... Carpaţii nu au despărţit fiinţa noastră în două, ci i-au menţinut întregimea ei, adăpostind în vremuri de urgie, pentru a revărsa mai apoi, d-o parte şi de alta, aceeaşi doină, în aceeaşi limbă, mişcată de acelaşi geniu".

* * *

Conştiinţa unităţii poporului nostru a rămas deci neştirbită, oricîte vitregii a trebuit el să îndure, căci limba, tradiţiile, aspiraţiile erau aceleaşi în Transilvania, în Muntenia, sau în Moldova. În toate provinciile locuite de ei, românii au crezut în dreptatea istoriei şi în unirea lor în statul naţional unitar, care trebuia să se înfăptuiască, prin legile ineluctabile ale istoriei, ale progresului omenirii. Goga, Titulescu, N. Filipescu vor reţine imaginea coloanei vertebrale, formată din bastionul Carpaţilor, pe care se reazimă patria românilor, cum spunea Delavrancea. „Arătaţi această figură schiloadă — o făşie de pămînt întortocheată şi frîntă în semicerc — unui copil de şapte ani şi întrebaţi-l: „Ce lipseşte României?" — scria în 1915 N. Filipescu. „El cu mîna lui ageamie, va trage linia care împlineşte cercul... De aceea aţintim către cetatea naturală a Ardealului, către Acropola românismului".

În acelaşi an, Titulescu vedea în Ardeal „inima României". — „Priviţi harta: Ardealul e inima României geografice"; acolo „e scînteia care aprinde energia; e mutilarea care... cere libertatea!"

Lupta poporului român pentru realizarea unităţii sale depline într-un stat naţional firesc a atins un punct culminant în perioada primului război mondial, cînd solidaritatea naţiunilor care luptau împotriva agresiunii teutone a constituit un sprijin pozitiv pentru eliberarea Transilvaniei de sub dominaţia imperiului habsburgic. Antecedentele acestei lupte merg — cum am spus mai sus — foarte departe în istorie.

În *Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul* N. Bălcescu şi-a intitulat un capitol: *Unitatea naţională*, cu o viziune grandioasă a celui ce la Alba Iulia în 1599 reunise la un loc pe toţi românii. În acelaşi capitol citim acest splendid aforism: „O naţiune, oricît de mică ar fi ea, trebuie să fie respectată, căci sfînt e dreptul ce-l are ea de a trăi în pămîntul ce-l ocupă". Pe această cale au mers luptătorii de acum 65 de ani, cu ochii aţintiţi spre eliberarea Ardealului şi spre unitatea deplină a românilor într-un stat naţional suveran, potrivit dreptului ginţilor. Acest efort şi acest ţel nobil, plătit cu sacrificiul unui milion de soldaţi în primul război mondial, au găsit sprijin eficace în conştiinţa celor mai luminate minţi, totdeauna ataşate idealului de libertate, unitate şi progres. Iată cîteva dovezi.

Revista *Les Annales* din Paris dedica la 17 sept. 1916 un număr special ţării noastre: *A nos amis Roumains*, un adevărat document istoric, cu pagini mişcătoare de preţuire la adresa poporului, a culturii, a istoriei noastre eroice, pagini semnate de personalităţi marcante ale intelectualităţii franceze, printre care unii membri ai Academiei, ca Paul Deschanel şi Jean Richepin. Excelente reproduceri după tablouri de pictori români cunoscuţi peste hotare şi fotografii din România ilustrau cu mult gust acest număr unic. Paul Deschanel în articolul *Noua aliată* scria în acea revistă: „Franţa primeşte cu entuziasm noua sa aliată... Ea aclamă... această admirabilă armată, strălucită prin gloria ei de la Plevna şi care încă o dată va arăta ceea ce ştie să facă". Iar Jean Richepin în *Sora noastră* punea în lumină înrudirea romanică străveche; deci alianţa era cea mai firească: „În plină comuniune de gînduri cu gîndirea românească, deci fără vreun artificiu literar, ci cu un deplin control raţional al observaţiei, am făcut cunoştinţă cu înrudirea noastră. Sînt dintre aceia a căror credinţă în poporul vostru, în sora noastră latină de la Dunăre, a rămas mereu neclintită". Ed. Herriot, cunoscutul om politic, primarul Lyonului atunci, sublinia cu multe cifre şi date *Forţa română*, consemnînd aspiraţiile spre unitate naţională, prin recîştigarea Transilvaniei: „Idealul României este spre nord. Pentru a-l realiza, ea poate conta pe armata ei magnifică". S. Pichon, fost ministru de externe, enumera etapele evoluţiei istorice, atît de dramatică, a poporului nostru, lupta pentru libertate şi unitate şi sprijinul constant al diplomaţiei franceze în epoca Unirii Principatelor din 1859.

Remarcabile sînt contribuţiile Elenei Văcărescu, poetă de limba franceză foarte apreciată, care închina României o poemă plină de nostalgie după plaiurile copilăriei: *Patria mea*, iar poetul italian D'Annunzio semna alt poem: *Renaştere*, cu un îndemn la libertate şi unire: „Voi sînteţi — le spunea soldaţilor — sămînţa noii lumi/ Şi aurorele cele mîndre nu s-au ivit încă". Marie Anne Cochet închina o poezie Elenei Văcărescu, exaltînd comuniunea spirituală franco-română, iar Paul Labbé, autorul unei excelente cărţi despre ţara noastră, *La vivante Roumanie*, apărută în 1913, scria despre bogăţiile României, cu o temeinică informare.

* * *

Desfăşurarea luptelor a luat, cum se ştie, repede un drum dramatic şi ne-a cerut imense sacrificii, — un eroism care a impresionat lumea. În ziarul englez *Daily Cronicle* din 12 oct. 1917 scriitorul francez Robert de Flers, care s-a aflat mai bine de un an pe frontul românesc, publica un articol: *România eroică*, reluat, cu un scurt comentar de M. Sadoveanu în ziarul *România* de la Iaşi. Citez din părerile lui R. de Flers: „România

De la unitatea de limbă și cultură la statutul național unitar al românilor

a pășit în acest război cu reală generozitate și sinceritate și din dragoste pentru marea cauză. Ea a dorit triumful dreptății și libertății împotriva asupritorilor. Idealul ei național tindea fără îndoială spre Transilvania... Dacă ai fi spus că acești oameni, a doua zi după căderea Bucureștilor, vor birui armata lui Mackensen, ai fi fost luat drept poet... Și cu toate acestea, așa s-a întîmplat; așa a fost! Armata reconstituită a României a salvat frontul de est".

Încercările cele mai grele nu au trecut ușor, chiar dacă la Mărășești eroismul soldatului român a impresionat atît de mult și pe adversari. A urmat tragedia păcii de la Buftea, cu totul vremelnică însă. În acele zile groaznice, s-a putut citi în săptămînalul *La Roumanie* din Paris, 7 febr. 1918, mesajul de solidaritate a Universității franceze adresat universităților noastre, din care citez: „Universitatea din Paris, în momentul în care națiunea română e pradă unei crize tragice, exprimă Universităților din București și din Iași simpatia ei profundă. Ea evocă amintirea vechilor relații intelectuale, morale, politice dintre Franța și România, consecințe naturale ale fraternității latine. Ea exprimă urările ca România, în ziua păcii, să fie recompensată pentru curajul și martiriul ei, recunoscîndu-i-se dreptul de a-și reuni, într-o patrie comună, elementele despărțite ale națiunii române... Ea (Universitatea din Paris) speră că prietenia dintre cele două popoare ale noastre se va dubla, căci popoarele noastre au toate motivele să se iubească.

Vicerector și președinte
al Consiliului Universității din Paris
ss/L. Poincaré
Directorul Școlii normale superioare
ss/Ernest Lavisse.

Drumul către refacerea vechii unități, către eliberare și independență națională a fost lung, penibil, presărat cu nenumărate jertfe, dar credința în dreptatea istorică n-a șovăit nici în clipele cele mai întunecate ale invaziei nemțești din primul război mondial. În jurnalul „România, organ al apărării naționale", de la Iași, din 1917, M. Sadoveanu exprima această metaforă a dramei, dar și a previziunii inspirate: „Furcile s-au înălțat pretutindeni sub cerul tristei Transilvanii... Bătrîna și heteroclita împărăție (Austro-Ungaria) va trebui să cadă în muzeul de monstruozități al istoriei". Și tot atunci, N. Iorga formula acest aforism istoric pătrunzător, confirmat de evoluția faptelor, pe care el le consemna cu fidelitate și patriotism în jurnalul său zilnic din „Neamul românesc": „Nimic — scria Iorga în 1917 — nu poate împiedica o nație de a se întoarce la *unitatea ei primordială și necesară*". Dar ce presimțire în articolul lui G. Ranetti, care scria la 24 ianuarie 1918, în România Iași: „Avem neclintita credință că în ziua de 24 ianuarie 1919 bronzul statuiei lui vodă Cuza va vibra voios ca un clopot de Paști, cutremurat de chiotele de bucurie cu care vom învîrti *hora Unirii celei mari*".

Începutul lui 1918, extrem de tragic, avea să se încheie cu o mare sărbătoare a românilor de pretutindeni: Adunarea de la 1 Dec. 1918 de la Alba Iulia, pentru a consfinți unitatea deplină a poporului român, care după milenii de nedreptăți, de oprimare și umilire se ridica spre lumina dreptății și a unității, a libertății și progresului, așa cum o prevedea încă în primăvara aceluiași an savantul Emile Boutroux de la Academia Franceză, în prefața la volumul lui D. Drăghicescu *La Transylvanie*, tipărit la Paris în mai 1918. Boutroux scria: „Națiunea română prezintă, în forma cea mai strălucită, toate caracterele și toate condițiile unei națiuni demne de a trăi în libertate și independență completă. Transilvania este rezervorul din care se alimentează această națiune. Mai este oare nevoie de ceva pentru a rezolva problema dacă România trebuie să subsiste ca națiune și dacă ea trebuie să recucerească Transilvania?"

Această întrebare și-a găsit curînd rezolvarea, poate mai repede decît se așteptau cercurile politice europene.

Cu o admirabilă solidaritate, manifestată constant și energic din toate părțile, *Românii s-au adunat toți la Alba-Iulia* pentru a-și proclama *statul național unitar*, un drept sacru și un legămînt de conștiință în fața lumii civilizate, care ne-a sprijinit pe drumul spre înfăptuirea acestui ideal.

Au trecut de atunci 65 de ani; a mai trecut și al doilea război mondial, — un dezastru pentru omenire, — o nouă încercare pentru noi toți. Am fost și noi în tranșeele istoriei și ale luptelor duse de Detașamentul Păuliș, pe Valea Mureșului, lîngă Arad, retrăind și reafirmînd eroica deviză a părinților noștri de la Mărășeștii anului 1917: „Pe aici nu se trece!". Curînd vor fi 40 de ani din acel septembrie 1944 de sînge și lacrimi, de biruințe și de speranțe într-o lume mai dreaptă, mai luminoasă și mai fericită, speranțe pe care le îndreptățea, le afirma statul nostru unitar al românilor din 1918.

Amintindu-ne de eroismul și de martiriul atîtor generații care au pregătit și realizat marele act istoric al dreptății noastre, să ridicăm pe o treaptă nouă semnele solidarității, unității și creației în toate domeniile, pentru împlinirea „cu asupra de măsură" a idealurilor noastre sacre de libertate, demnitate națională și de progres.

GH. BULGĂR ■

DE PE TOATE MERIDIANELE

Sub auspiciile Societăţii regale engleze de medicină, la Londra a fost organizată o conferinţă avînd ca obiect combaterea consumului de alcool. Programul conferinţei a fost următorul: ora 9,15 — expunerea „Alcoolul în sînge"; ora 10,15 — prezentarea comunicării „Alcoolul în ficat"; ora 11,15 — „Alcoolul în pancreas"; ora 11,45 — „Alcoolul şi inima"; ora 12,15 — „Alcoolismul": ora 12, 45 — Deschiderea.... barului.

■

Două prestigioase firme farmaceutice europene au lansat pe piaţa occidentală un nou medicament de combatere a obezităţii. Numai că cei ce îl foloseau au constatat cu stupoare că... se îngrăşau şi mai mult. Produsul a fost, bineînţeles, retras din circulaţie, dar cei ce-l fabricau încasaseră deja beneficii de peste 3 milioane de dolari. În ceea ce-i priveşte pe cetăţeni, un glumeţ, făcînd haz de necaz, a spus că nici ei n-au ieşit în pagubă, avînd în vedere că grăsimea acumulată în plus valora, fără discuţie, banii daţi pe medicamente.

■

Jucînd în mai multe filme roluri de „băiat rău", actorul japonez Koji Fujiyama a intrat, se pare, în pielea personajului. Sau cel puţin aceasta este explicaţia pe care a dat-o cînd „a uitat" să plătească un ceas luat dintr-un magazin de bijuterii. El apucase să plece cu ceasul, şi dacă era un ilustru necunoscut n-ar mai fi fost găsit. Dar vînzătorul, cinefil pasionat, şi-a adus aminte că-l văzuse pe „uituc" la televizor, într-un film în care Fujiyama juca rolul unui şef de bandă. Neplăcerile popularităţii...

■

Înarmaţi cu cazmale, lopeţi şi alte scule de acest fel, mai mulţi oameni îmbrăcaţi în salopete au poposit într-o zi pe Bywater Street, în cartierul londonez Chelsea, şi au început să depaveze strada. Toată lumea credea că este vorba de lucrări edilitare. Numai actriţa Sally Bazeley a bănuit ceva şi a anunţat poliţia, care a venit, fireşte, după ce hoţii de pietre de pavaj îşi făcuseră suma şi o ştersese... englezeşte. Se presupune că mangliţorii fuseseră tocmiţi de un bogătaş, dornic să-şi doteze reşedinţa cu un pavaj de valoare istorică.

■

O bandă de răufăcători din Hamburg a operat mai bine de 800 de furturi prin efracţie. Obiectul predilect al furturilor l-au constituit maşinile. Nu mică a fost mirarea autorităţilor cînd au reuşit să aresteze banda: era vorba de circa o sută de băieţi şi fete, care îl aveau drept şef pe „Dirk gagiul", în vîrstă de ...13 ani!

■

Lumea se împarte, evident, mai întîi în fumători şi nefumători. Dar fumătorii nu sînt o categorie amorfă, o apă şi un pămînt, ci se diferenţiază în funcţie de modalitatea fumatului. Cel puţin aşa pretind societăţile de asigurări din Anglia, care percep cotizaţii (prime) de asigurare diferite, potrivit cu „specializarea" fumătorului. Astfel, pe primul loc se află fumătorii de ţigarete, care sînt victimele cele mai expuse ale tabagismului. Ei plătesc primele de asigurări cele mai mari. Urmează fumătorii de pipă, apoi cei de trabuc. Cît priveşte pe cei ce prizează tutunul sau îl mestecă, ei au pînă una-alta acelaşi statut ca şi nefumătorii. Pînă la noi cercetări şi la noi dispoziţii...

■

Ali Azman, din Bangladesh, în vîrstă de 104 ani, se pregătea să se însoare cu o jună de 16 ani. Nunta n-a mai avut însă loc, ea fiind împiedicată de concetăţenii săi indignaţi. Indignaţi de nepotrivirea de vîrstă? Nicidecum. Opoziţia celorlalţi s-a iscat din cauză că cel ce se pregătea să se facă ginerică mai avea acasă patru neveste, adică exact atît cît permite legea musulmană. Cu o a cincea nevastă, Ali Azman ar fi încălcat legea...

■

Poliţia engleză a depistat un nou truc al tîlharilor din domeniul feroviar. Un membru al bandei depune la bagaje două valize, una goală iar alta adăpostind un complice, de statură mică, avînd cu sine rezerve de oxigen. Odată pătruns în vagonul de bagaje, tîlharul din valiză iese afară, umple cea de-a doua valiză cu tot ceea ce merită furat şi se bagă din nou în ascunzătoare. La destinaţie, cele două valize sînt recepţionate în modul cel mai normal cu putinţă. Bineînţeles, fiind descoperit, trucul şi-a pierdut eficacitatea.

■

Fluviul Enisei, care se varsă în Oceanul Îngheţat de Nord, dispune de imense resurse de apă şi energetice. Debitul la vărsare este de 20 000 de metri cubi pe secundă, în timp ce Volga, cel mai mare fluviu din Europa, are la vărsare un debit de „numai" 8 000 metri cubi pe secundă. Eniseiul poate furniza atîta energie cîtă producea U.R.S.S. în anul 1960.

■

Într-o regiune mexicană cu o populaţie de 250 000 de locuitori, s-au produs la un moment dat deraieri de trenuri, abandonarea mai multor întreprinderi, moartea a numeroase turme de vite datorită lipsei de îngrijire şi alte calamităţi de acest fel. Totul a pornit de la prezicerile unui magician indigen, care anunţase un violent cutremur în zona respectivă. Evident, seismul nu s-a produs, dar pagubele nu sînt cu mult diferite de cele pe care le-ar fi produs dacă avea loc.

■

Cu vreo 14 ani în urmă, pe lîngă Oficiul poliţiei judiciare din Rhenania de Nord — Westfalia (R.F.G.) s-a constituit un grup special de luptă (o brigadă de detectivi) împotriva hoţilor de maşini. În scurtă vreme hoţii au fost prinşi. Pentru a fi trimişi în judecată, mai era nevoie doar de raportul şefului grupului amintit. Care raport n-a fost întocmit nici pînă în prezent. Iar pînă la termenul de prescriere a delictului mai e foarte puţin. „Frankfurter Rundschau" e de părere că, de fapt, asta şi aşteaptă detectivul respectiv, după toate probabilităţile prieten bun cu şeful bandei arestate.

■

Într-un oraş din sudul Franţei a fost pus în circulaţie un „remediu-miracol" pentru izbăvirea de chelie. Judecînd după reclamă, folosirea preparatului trebuia să ducă la creşterea din abundenţă a părului la persoanele care şi-l pierduseră. Clienţi — cu duiumul, dar nici unuia nu i-a crescut, în urma tratamentului, vreun fir de păr. Bani azvîrliţi în vînt. Dar cel puţin amatorii de podoabă capilară au fost scutiţi de efectul invers, aşa cum s-a întîmplat în cazul celor ce-au luat medicamente de slăbire. Nemaifiind păr în cap, n-a mai avut, evident, ce să le cadă.

■

Recent, la Zaragoza (Spania), a fost descoperit un tablou necunoscut al marelui pictor Francisco Goya. E vorba de un autoportret care îl înfăţişează pe artist la vîrsta de 46 de ani. Tabloul este datat 30 aprilie 1792.

■

Nu demult în oraşul Lille din Franţa a fost dat în exploatare cel mai modern metrou din lume. El funcţionează fără conductor şi are o viteză medie de deplasare de 36 kilometri pe oră. La nevoie însă el poate dezvolta şi o viteză de 80 de kilometri pe oră. Capacitatea orară a modernului metrou este de 12 000 persoane.

■

Ocupînd primul loc în lume în domeniul pescuitului, Japonia se situează pe acelaşi loc şi în ceea ce priveşte consumul de peşte pe cap de locuitor. Cu cîtva timp în urmă acest consum era, pentru o familie, de 260 kilograme de peşte anual.

O amintire din copilărie

Mocanii

Într-o epocă destul de tulbure cineva a scris cu cărbune pe un zid „Pînă aici e nebunie, de aici începe comuna Ceru Băcăinți". Era prima casă dincolo de Mureș, o casă mică, cu o singură încăpere, ridicată pentru brudar. Dincoace de apă zumzăie civilizația. Trec autoturisme străine, în război au apărut tancuri și convoaie militare, mai tîrziu biciclete, mașini de curse, autocare, globtroteri, o lume cu adevărat europeană, simpatică, trăznită, fremătînd de idei, trăind în fugă, visînd cai verzi pe pereți și grăbindu-se spre nu se știe unde. Dincolo de granița de apă și sălcii plîngătoare se întinde imperiul pietrei stăpînit de mocani. Sînt singurii oameni care se încumetă să intre și să trăiască în singurătate. Un fir de apă se scurge pe fundul unei prăpastii. *Valea e* o urmă de topor împlîntat în piatră. Pe o parte și pe cealaltă a tăieturii stau agățate casele. Dacă ai avea un număr mai mare la bocanc și-ai așeza piciorul de-a curmezișul pîrîului ai putea gîtui firul limpede și cristalin de apă rece. Vara, cînd focul arde în pietre, pîrîul seacă. Dar cînd se pornesc ploile torențiale, se aude întîi un uruit sinistru, amplificat de păduri și văgăuni, o imensă mașinărie cosmică apropiindu-se ca un bolid și oamenii strigînd, apa, măăă, apaa, și cine-i pe drum o ia la fugă spre coaste și cade, urcînd și-n genunchi numai să scape de limbile flămînde ale animalului galben de furie, mestecînd stînci, căruțe și arbori, animale și garduri, blocuri imense de granit și calcar. De sus, din pridvorul unei case se aude doar un freamăt, un fel de muzică a prefacerii geologice, chinurile facerii naturii. La cîteva ore totul se liniștește. Rămîne valea unsă cu mîl, împodobită cu rămășițele unui adevărat desfrîu vegetal, fără nici o urmă de drum. E atîta piatră de parcă s-ar fi dărîmat Turnul Babilonului. Și totuși mocanii trebuie să ajungă acasă. Prin pietre carul merge de parcă ar avea roți pătrate și-ar fi tras pe o pardoseală de marmură. Un lan de pumnale ascuțite ca briciul abia așteaptă o tăietură în carne. Și totuși mocanii se grăbesc. Nu pentru că ar pierde filmul la televizor sau începe teatrul și pierd biletele, nu pentru că s-ar închide alimentara sau ar aștepta un telefon de la cine știe cine. Mocanii se grăbesc spre casă oriunde s-ar afla numai ca să-și adape vitele, să le rinească și să dezlege cîinii. Au reparat drumul de o sută de ori. De o sută de ori l-a distrus apa. Au venit specialiștii cu utilaje, au măsurat, au calculat, au trasat și l-au refăcut. De cîte ori l-au terminat a ținut pînă la prima ploaie. S-au ridicat și stîlpi pentru curentul electric. Au fost culcați ca niște spice de grîu. Apa și piatra sînt mai puternice decît Dumnezeu. Și totuși mocanul se grăbește. Cînd e prăpăd merge pe creastă. Dar nici pe creastă nu e ușor. De o parte și de alta pîndesc prăpăstiile. Fiecare pas, fiecare metru e un chin. De la Bulbuc pînă la Mureș e nevoie de-o zi. De la Mureș pînă la Alba sau la Cugir mai trece o jumătate de zi. De ce nu folosesc un autobuz? Pentru că în clipa cînd ar apare și mistreții ar pufni în rîs. Nu rezistă nici caii darămite o mașinărie. Caii au picioarele prea firave pentru a scăpa de cuțitoaiele drumului. De obicei mocanii nu cresc cai. Se țin greu și folosul e mic. Boii mari cît elefanții sînt singura scăpare. Rezistă la piatră, la greutate, la drumul pieptiș, la bușteni și la sălbăticiuni. Boul e înțelegător și cuminte, nu răcește și nu se sperie. Dacă îl bați e bine, dacă îi vorbești frumos, e bine, dacă se rupe osia, e bine, poți să pornești liniștit la drum, te duce încet și sigur pînă în deșertul Patagoniei. Cînd un mocan pierde un bou e o nenorocire. Parcă i-ar muri un frate. Poate chiar mai rău, pentru că fratele te mai și vinde. Cine n-are boi e un fel de nimeni. Nici cîinii nu-l latră. Mocanul nu-și bate vitele, nu le blesteamă, dar nici nu li se închină și nu le pupă în bot. Le respectă. Ridică șuri și grajduri călduroase cu ziduri de cetate. Le acoperă cu viță sălbatică și iederă. Seamănă cu niște forturi. Și casele se fac din piatra fețuită de ape. Gardurile se ridică din piatră. Seamănă cu niște metereze de apărare. Cotețele se fac tot din piatră. Se acoperă cu lespezi. Jgheaburile sînt de piatră. Cuptoarele sînt de piatră. Numai sufletele nu. Mocanii au o școală. Pe la jumătatea satului, unde era un loc mai drept au ridicat din piatră cea mai mare clădire din sat, o risipă de spațiu, 5—6 încăperi luminoase în care să învețe copiii. Doi sau trei ani au zidit la ea în fiecare duminică. După ce-au acoperit-o și i-au tencuit pereții s-au bucurat, crezînd că școala le va schimba viața. Cîțiva ani a mers. A fost învățător, au fost copii, s-au ținut ore, s-au dat serbări, au venit inspectori. Dar n-a funcționat mult. Întîi pentru că bătrînii au mai pierdut din entuziasm. În primii ani și-au lăsat copiii la fiecare oră. Pe urmă au început să-i trimită la vite, la pădure, la poame, la fîn. Școala a murit încet. I-au bătut ușile în scînduri și învățătorul s-a pensionat. Cu 5—6 elevi nu mai putea funcționa. Ca să învețe, ei se adună dimineața și pleacă în grup la Ceru Băcăinți. Acolo sînt copii și sînt profesori. Dar pentru asta trebuie să facă mulți kilometri pe vale sau să scurteze drumul luînd-o peste munte. De obicei o iau peste pentru că e mai scurt și ajung mai repede. Dintre mocani n-a ieșit nici un savant. Cîțiva profesori, unul sau doi ofițeri și niște muncitori. Mocanul se îngrozește la gîndul că ar putea pierde încă două brațe, că va trebui să lupte singur. De ce să învețe copilul? Să zicem că merge la școlile mari, ajunge savantul savanților, e dat în cărți și prin ziare, lui la ce-i folosește? Cine va sta lîngă el în ceasurile morții? Știința? El are nevoie de prunc, să stea acasă, să pună mîna și umărul la greu, să poarte casa, să facă și el prunci și să-l îngroape pe cel bătrîn în grădină. Acolo se învață știința cea mai folositoare. Pămîntul pietros este suprema academie.

Un copil de mocan valorează cît doi bărbați de oraș. Face orice. Suportă oricît. Nu se teme de nimic. Poți să-l trimiți noaptea în pădure și el se duce liniștit. Dacă încerci să pui mîna pe el, te mușcă, te zgîrie, te lovește cu o piatră, e în stare să-ți dea în cap și pe urmă să te întrebe, ce vrei de la mine? nu puteai să-mi spui frumos! Un pui de mocan poate să poarte două sute de oi, să le mulgă, să le ajute să fete și să le păzească de lup. El n-are jucării. Nimeni nu-i face cadou mașinuțe, păpuși, mingi, baloane, puști, trenulețe electrice și alte comedii. Pruncii mocanilor se joacă la vite, cioplesc figurine, vara se scaldă în pielea goală, iarna urcă pe sănii și chiuie. Uneori improvizează un balansoar din plante agățătoare, îl prind de o creangă groasă și se leagănă la umbra pădurilor groase în care dorm vitele la amiază. Cînd se înfierbîntă au un joc nebun, un fel de-a prinsa prin crîngurile tinere de mesteceni. Trec din mesteacăn în mesteacăn cu agilitatea unui animal sălbatic și urlă, rîd și se batjocoresc cu dragoste. Cînd îi cuprinde urîtul încep să ăuie. Și asta e o artă. Își fac palmele pîlnie în dreptul gurii, trag aer adînc în plămîni și lansează peste prăpastii un semnal sonor de o mie de ori mai clar decît rachetele de semnalizare folosite de cercetași în nopțile de război. De pe celălalt munte leul bătrîn îi răspunde cu vocea lui groasă și calmă. Țipetele lor pot înspăimînta un oraș; în munți nu este decît un ecou de trăznit și o căldură mistuitoare. Cînd ajunge între copiii de oraș, puiul de mocan se sperie și tace chitic. N-a văzut tramvai, n-a auzit de metrou, nu știe să patineze, n-a urcat cu liftul și nu are habar cum se pornește un casetofon. De obicei se miră. E păcălit cu tot felul de nimicuri, e trimis la o femeie să ceară forme de copii sau să aducă o găleată cu curent electric. Și se duce. Ia fiecare cuvînt în serios. Dacă ai zis, înseamnă că așa e. Pe urmă roșește pînă în vîrful urechilor. Dar tace. Înghite mereu. Și pe neașteptate sare, ai impresia că te-a lovit o locomotivă sau o turmă de elefanți, te zdrobește și nu e decît o mînă de om dezlănțuită sălbatic. Te lasă lat și pleacă spunînd „apoi eu zic că nu-i bine să te mai legi de mama mea".

Un mocan singur e o statuie mișcătoare. Doi mocani înseamnă o familie. Trei mocani la un loc fac cît o divizie de infanterie. Ei au fost singurii soldați adevărați. Au luptat ca proștii. Abia după război au aflat că exista și un fel de linie a doua, unde era mai cald și se murea mai rar. Dar și războiul le-a folosit la ceva. I-a purtat prin lume. Țin minte gloanțele de argint, tunurile rapide cu bătaie de 120 kilometri, generalii înțelepți, orașele dărîmate și ultimele cuvinte ale muribunzilor din alte țări. În treizeci și cinci de ani n-au terminat de povestit. Descriu totul cu lux de amănunte, încet, cu migală, pocind nume de ofițeri și de rîuri, scăpînd cîte un „tu'le mama lor" și dînd peste cap încă o ulcică de pămînt plină cu rachiu de 60 de grade.

Patru mocani într-un singur loc înseamnă o nuntă sau o înmormîntare.

Ei nu cunosc nici una din micile ticăloșii ale limbii române. Nu spun bonișor. Zic bon sau zapiscă. Nu spun pîinică. Zic pită. Nu-i auzi spunînd mașinuță. Zic marșină. Nu spun cafeluță sau berică. Limba lor e săracă și nu suportă pantofiori, ceiuț, șefuleț, cănită, chefuleț, nasol și mișto. Ei zic bocanci, cafea nu beau, berea o disprețuiesc și-i zic pișat de iapă, zic bestie și mare mahăr, apa e apă, piatra e piatră, nașterea e naștere și cîteodată nașterea mă-sii, cîinele e cîine și viața viață.

Mocanu nu se îmbolnăvește de două ori. O singură dată și bine sau niciodată. N-are încredere în doctori. Se pricepe la ierburi și la rădăcini. Cînd se lovește și curge sînge, se urinează pe rană și se leagă cu o zdreanță dintr-o cămașă ruptă. N-a auzit de concediu medical. El nu traversează depresiuni psihice, stressuri intelectuale, psihoze, nu suferă de claustrofobie și nu înghite pilule. Nu merge niciodată la spital. Eventual e dus cu carul cînd mai are puține zile și e trimis înapoi. Racul e singura boală care îl sperie. Dar și atunci moare în picioare, întorcînd fînul sau fluierînd albinele. La moartea fiecărui mocan se prăbușește o statuie și urlă un cîine.

În Cer, cele 4 anotimpuri au cu totul o altă istorie și înfățișare. Primăvara se retează crengile pomilor și se ară. Pe o pantă ca acoperișul casei vitele merg greu. Și totuși în fiecare primăvară acoperișul lumii e răscolit pînă la os. Brazda se trage de-a latul coastei și cînd se ajunge la capăt se întoarce fierul. Numai prostul întoarce glia spre vîrful dealului. Boabele se pun cu o semănătoare de lemn sau se aruncă din poală. Se prășește de mai multe ori. La fiecare lovitură sapa cîntă ca o toacă și dă scîntei. În iulie începe cositul. Munții se încarcă cu biserici țuguiate de iarbă. Cine le clădește rotunde își ia nevastă frumoasă și trăiește mult. Miresmele de paradis îi mîngîie sufletul. Încep să pornească mătcile stupilor și mocanul știe să le fluiere. Le îmbunează cu flori și le cîntă și roiul se așază în grădină pe creangă și de acolo îl duce înapoi într-o coșniță de nuiele. De multe ori bate grindina. Nuci de gheață albesc întinderile. Pomii seamănă cu bărbații. Iau totul de la capăt, mai înfloresc o dată și rodesc în chinuri. Dar rodesc. Toamna se culeg prunele și se cosește otava. Fînul nu se coboară acasă. Mai bine se ridică șuri pe munte și se poartă vitele pe la ele. La sfîrșitul lui octombrie începe seceratul ovăzului și pînda la porumb. De obicei vara este prea scurtă și boabele rămîn cu lapte. Cînd se coc trebuie păzite. Dacă lipseești o singură noapte, le-ai pierdut. Coboară o turmă de mistreți și strică pînă la ultimul știulete. Mocanul, după cină, își ia cojocul și cîinele. Aprinde focuri în cele patru colțuri ale holdei și așteaptă să audă guruitul mistreților prin pădurea de brazi. Atunci se ridică și strigă huo, boală, huo, și de la alte focuri i se răspunde, huo, huo, huo, și muntele îi răspunde huo, huo, și cei de acasă, întorcîndu-se în somn, mormăie nedeslușit, iar au venit mistreții la cucuruz. Grîu se semăna în alte vremuri. Se tăia cu secera și bătea cu îmblăciul. Se măcina la rîșniță sau la moara de apă și se ținea în hambare. Mocanii de cînd există s-au închinat grîului. Au descîntat semințele, au intrat curați în holdă, au sărbătorit seceratul, au mîngîiat spicul, au simulat sacrificii și nașteri, au mimat fără rușine fecundarea pămîntului și-au preamărit pîinea. Acum nu se mai seamănă grîu. Ca să se coacă e nevoie de două veri. Bătrînii zic că și porumbul va pieri. Facă-se voia lui. În preajma casei se pun cîteva straturi de legume. Cireșele se coc la sfîrșitul lui august, roșiile în septembrie. Ceapa crește măruntă și sfrijită. Viile sînt puține. Le secătuiește frigul.

Primăvara, vara, toamna și iarna mocanul mai are o treabă: turma de oi. De cînd dă colțul ierbii, pînă la prima zăpadă oile trebuie purtate prin munți. De dimineața pînă seara fac drumul dintr-o vale în cealaltă. „Pe-un picior de plai pe-o gură de rai". Și cine umblă cu oile pe gura raiului, te întreabă mocanul? Muntele e raiul poeților și-al turiștilor. Al mocanilor, nu. Oaia e un animal blestemat. Umblă mereu de parcă ar vrea să facă ocolul pămîntului, pe căldură se înghesuie în cele mai spinoase tufișuri, se sperie de orice, pute, behăie, se încarcă de ciulini, fată unde nu te aștepți, varsă laptele ca o sălbatică sau te lasă s-o mulgi și la urmă ți-l spurcă. Plouă, ea vrea să mănînce, se balegă în mijlocul izvorului și strică apa, stă ca adormită în fața lupului și se lasă mîncată, umblă prin ploaie și vînt și te sufocă cu putoarea ei, de ce s-o cînt, zice mocanul, cine a mai făcut-o și pe asta sfînta Paraschiva, e o curvă, tu adormi și ea o șterge pe muntele celălalt și-acolo stă nemișcată și nu-i auzi talanga și-o cauți săptămîni de zile și la urmă abia mai găsești un smoc de lînă, singura rămășiță de pe masa lupilor. Pierderea turmei este egală morții. De aceea ia mielul plăpînd, îl poartă în brațe și-l întărește la căldura trupului, ca mai tîrziu acesta să-l alerge prin rîpi și prin moină, să-i behăie la urechi în toate ceasurile de somn și să-i împută corpul și hainele cu o putoare care îngrozește orașele, să-l facă să doarmă în colibe friguroase și umede, blestemat de mii de ani să vină în urma oilor, bîr, oiță, bîr, fire-ai a dracului, și să nu se poată bucura de nici o clipă, dimineață sau amiază, înserare sau noapte, indiferent de anotimp, cu urechea la cîini și cu ochii la miei, învelindu-și picioarele în obielele nespălate, noroite și luptîndu-se cu singurătatea, folosind fluierul pe post de carabină împotriva singurătății, cioplind la nesfîrșit bîtă după bîtă, înflorind-o pe fiecare și așezînd-o ca semn al trecerii lui, privind pădurea și iarba și simțindu-se tîmp în neputința de-a înțelege o taină care parcă totuși există. Singura lui certitudine e cîinele. Dincolo de cîine se întinde necunoscutul. Este o graniță statornică de credință între el și lume. Un cîine mocănesc face cît zece javre. Nu-i o caricatură. Și duce o viață de cîine. Pentru asta primește un boț de mămăligă pe care, uneori, trebuie să-l împartă cu stăpînul. Și moartea și-o împarte cu el în două părți egale.

Cînd ultimul mocan dintr-o familie fără copii se stinge de bătrînețe, casa rămîne pustie. Se dărîmă singură. În cîțiva ani devine o movilă de piatră. O acoperă iarba și bălăriile, cresc cîteva tufișuri și totul reintră în armonia sălbatică a muntelui. Să mori e foarte ușor. Mai greu e să sapi o groapă. În cele mai bune locuri pămîntul are cel mult o jumătate de metru grosime. Restul e piatră. Într-o palmă de pămînt n-ai cum să îngropi nici un cîine, darămite un om. Groapa morților se construiește ca o casă sau ca o fîntînă. Cere aceeași trudă. Vin cîțiva vecini în ajutor. Încep cu două zile înainte de înmormîntare. Aleg locul, îl mărginesc cu patru țăruși și se pun pe săpat. Sparg piatra cu răngile sau cu tîrnăcoapele. Ca la fîntîni. Bucată cu bucată, fărămitură cu fărămitură scobesc un pat în stînca rece și curată. Alții cioplesc o cutie din scînduri groase de stejar, fără ornamente și abțibilduri. Simplă, dreptunghiulară, pe măsura mortului, o cămașă din lemn verde, grea ca plumbul. Se adună cîteva familii, vine un popă, pun sicriul într-un car tras cu boi și pornesc spre gădină. După ce este așezat în spărtura cu pereți colțuroși se aruncă întîi piatra, pe urmă, deasupra, puținul pămînt. Primăvara, înainte de încolțitul ierbii sădesc un pui de măr. Mocanii nu au cimitire, sînt singura civilizație care-și ține morții acasă. Și cei care trăiesc țin minte locurile în care au fost îngropați părinții, bunicii și străbunicii. De ceilalți nu mai știu nimic. Există numai livezile de meri. Ele țin pămîntul amestecat cu pietriș să nu pornească la vale ca spinările de piatră ale muntelui să nu rămînă golașe. Unde se duc morții? O vreme au crezut că trec pe lumea cealaltă. Acum pur și simplu se duc. Nu se știe unde, nu se știe pentru cît timp, dar se duc. Nici unul n-a revenit din livezile cu meri. Umbra lor n-a răsărit niciodată peste întinderile groase de zăpadă. Mocanii au o biserică. E un fel de casă zidită din piatră cu acoperiș țuguiat. O țin ferecată și închisă cu lacăt. Popă nu au. Ar trebui să vină unul dintr-un sat îndepărtat și chiar vine călare, dar mocanii nu au timp să-l asculte. Dumnezeu are treburile lui, ei le au pe ale lor. Ca și Iacov, unul dintre ei s-a luptat cu Dumnezeu, l-a biruit și a cîștigat dreptul de-a trăi singur cu seminția lui, departe de cîmpii și foarte aproape de cer. Și totuși, într-o bună zi, cineva a furat o icoană mare de lemn și-a vîndut-o. Mocanii s-au făcut foc. Ce-i aia capodoperă, mama voastră de găinari, icoana e icoană și nu se fură. Și ce dacă nu mai mergem la biserică? Au făcut un scandal de moarte. Pînă la urmă au reușit să readucă icoana. Dacă a fost acolo, acolo să stea în vecii vecilor.

Urmașii lor au pierdut din statornicie. Se trag spre cîmpie, chiar dacă pe pămîntul drept părinții lor s-ar fi simțit stingheri. S-au mutat și-n apartamente de bloc și-au devenit orășeni corciți. De la muntele de piatră au fugit la muntele de beton. Au renunțat la rîșnițe, la mori, la vite, la grădini, la stupi și la oi. Prunii se usucă. Șurile de pe munți se dărîmă. Pămîntul pustiu pornește la vale pe o sanie de apă. Poate că tocmai lipsa acestora îi va transforma în niște înfrînți. Puterea lor ar fi în stare să schimbe lumea, dar orașul a inventat o mie de șmecherii prin care forța unui om să nu conteze mai mult decît un bîzîit de muscă. Un bătrîn a trăit o sută șapte ani. Bătrînii mor pe metereze. Chiar dacă nu dau nimic de pomană, munții nu pot rămîne singuri. Greul e numai pentru cei care nu pot. Și-plînsul. Nu s-a descoperit încă nebunul, puterea sau armata care să-i poată dezlipi de piatra aproape stearpă. Comuna lor are 75 de kilometri pătrați, cît o mare metropolă. Treizeci sau patruzeci de grăniceri, țărani din Năsăud, au ținut în loc armata lui Napoleon. Opt sute de mocani fac cît oastea lui Alexandru Machedon. Și dacă e pace, coboară cu desagii pe umeri, cu căruțele și se strigă prin tîrguri, cască ochii la minunile tehnicii, cumpără ceva, strîmbă din nas și zic că nu-i adevărat.

La împrăștierea semințiilor pe fața pămîntului ei au ales munții. Trupul lor a strigat fără cuvînt: acolo este locul nostru, acolo vom înflori și acolo vom pieri. În oricare altă parte vom fi nimic. Și au stăpînit piatra. Ea le-a ascuțit mintea și le-a oțelit puterea. Ei au încălzit-o și i-au dat viață. S-au urît și s-au atins cu dragoste. S-au spintecat cu ură, au căscat între ei prăpastii de nepăsare și munți de iubire. S-au măcinat împreună pentru că s-au născut în același loc. Cine va da mocanilor un drum mai omenesc va construi prima șosea spre paradis. Pe asfaltul celest care grele trase de boi cuminți vor trece ducînd în ele niște statui vii — ultima legiune de soldați, trimisă în lume de munți spre a veghea curățenia aerului.

CORNEL NISTORESCU ■

Eminescu-traducător

(al operei lui Hurmuzaki)

şi oaspete al Olteniei

Deşi liniile arhitecturale ale operei lui Eminescu sînt astăzi cunoscute şi limpezi în proiecţiile lor de ansamblu, fiecare volum care materializează componentele activităţii şi creaţiei sale izbeşte cu forţa unui şoc conştiinţa noastră intelectuală, provoacă o stare de revelaţie, de uimire admirativă, proaspătă şi intensă. Aşa se întîmplă şi în cazul volumului al XIV-lea, care cuprinde *Traduceri filozofice, istorice şi ştiinţifice*.

Nu ne propunem să stăruim asupra volumului în totalitatea sa. Au făcut-o amplu şi convingător în primul rînd îngrijitorii ediţiei (deşi despre excesul elementelor colaterale din corpul comentariilor, inclusiv cel introductiv, s-ar cuveni încă de vorbit fiindcă legatul lui Perpessicius obligă foarte mult) şi au făcut-o numeroase publicaţii cultural-literare. Atît cît ne îngăduie spaţiul, vom schiţa cîteva consideraţii şi supoziţii în legătură cu traducerea lucrării lui Eudoxiu Hurmuzaki *Fragmente zür Geschichte der Rumänen* (vol. I) şi mai ales ne vom opri la ambianţa *Floreştilor*, comuna din judeţul Dolj unde s-a împlinit munca de traducător a lui Eminescu la opera amintită.

Ştirile că Eminescu este traducătorul volumului I al *Fragmentelor* lui Hurmuzaki sînt relativ puţine însă de netăgăduită valoare informativă. O menţiune a lui Eminescu însuşi că aşteaptă o sumă de bani (în contul traducerii); o altă menţiune, indirectă, a lui Titu Maiorescu în corespondenţa cu Slavici; prezenţa numelui poetului pe lista de cheltuieli angajate pentru valorificarea operei lui Hurmuzaki; un fragment răzleţ de traducere pe o filă din manuscrisele poetului; în sfîrşit, dar nu în ultimul rînd, relatările din *Amintirile* lui Slavici tipărite mai tîrziu, în 1922.

Aceste relatări sînt de o excepţională însemnătate ţinînd seama de calitatea lui Slavici de secretar al Comisiei însărcinate cu editarea moştenirii documentare lăsate de Hurmuzaki, ca şi de intimitatea lui Slavici cu Eminescu.

La depistarea şi examinarea documentelor amintite au contribuit esenţial I. Torouţiu, Augustin Z.N. Pop, Perpessicius; beneficiind de aportul lor documentar şi refăcînd din surse originale documentaţia s-au oprit asupra problemei G. Călinescu, I. Creţu, D. Murăraşu, apoi Paul Cernovodeanu şi, desigur, alcătuitorii ediţiei critice Eminescu, vol. XIV (Dimitrie Vatamaniuc şi Anca Costa-Foru, Petru şi Aurelia Creţia, Al. Oprea).

Ar mai fi de amintit încă o probă: anume faptul că în *Contribuţiune la bibliografia românească*, fascicola II, 1923, Gh. Adamescu îl indică pe Eminescu ca traducător al vol. I al *Fragmentelor* lui Hurmuzaki.

Există, aşadar, destule dovezi care pun pe un teren sigur traducerea vol. I al lucrării lui Hurmuzaki de către Eminescu. Aceasta nu înseamnă că orice discuţie în jurul chestiunii este de prisos atîta timp cît nu sînt epuizate întrebările menite să aprofundeze descifrarea ei.

În fond regula oricărui proces de cunoaştere impune evocarea tuturor circumstanţelor unei probleme.

Mai întîi, ce ne oferă izvoarele? Ele permit să constatăm că Eminescu a lucrat la traducerea cărţii lui Hurmuzaki. Este o certitudine absolută. Amintirile lui Slavici, ca cel mai bogat în informaţii izvor, menţionează: „A rămas deci ca el să plece la ţară, şi răposatul Nicolae Mandrea i-a făcut rost să steie un timp oarecare la moşia Floreşti din valea Gilortului, unde avea şi aer curat şi apă bună. Pentru ca să nu steie de pomană, ceea ce el n-ar fi primit, comisiunea însărcinată cu publicarea documentelor rămase de la baronul Hurmuzaki i-a dat, în urma stăruinţelor lui Teodor Rosetti, un onorar de cîteva mii de lei pentru traducerea în româneşte a unui volum din *Fragmente*. A rămas însă ca aceasta să fie singura carte pe care o ia cu dînsul, căci cărţile pe care le citea erau duşmanii lui.

Am trecut peste cîteva săptămîni şi eu pe la Floreşti şi l-am găsit acolo sănătos tun şi în voie bună. Era numai el la conacul moşiei, singur, adică în foarte bună societate" (Ioan Slavici, *Amintiri*, ediţie George Sanda, E.P.L., 1967, p. 116).

În altă parte Ioan Slavici scrie: „Parte odată cu publicarea documentelor, parte mai tîrziu, am descurcat manuscrisele *Fragmentelor* şi le-am publicat pînă-n cele mai mici amănunte, aşa cum le-a lăsat Hurmuzaki.

Unele dintre acestea au fost traduse de Eminescu, iar altele le-am tradus eu, ţiind seamă de toate particularităţile de stil ale originalului german" (Ioan Slavici, *Opere*, IX, text ales şi stabilit de C. Mohanu, note şi indici de D. Vatamaniuc, Edit. Minerva, Bucureşti, 1978, p. 284).

Relatările lui Slavici sînt limpezi (ultima chiar foarte lămuritoare) dar sînt făcute cumva în treacăt şi nu îndeajuns de detaliate ca să conţină răspunsul la anumite aspecte care devin astăzi problematice (în sensul de generatoare de probleme).

Constatăm în primă linie că ediţia din 1879 nu menţionează pe traducător. Şi e doar singura dintre traducerile unor opere ştiinţifice publicată în timpul vieţii poetului.

Să fie o simplă, dar regretabilă omisiune? Să fi renunţat (sau refuzat) poetul însuşi la menţionarea numelui său? Să fi fost o muncă comună şi atunci era mai dificil de specificat numai pe unul, sau pe ambii în aceeaşi măsură? Oricum, nemenţionarea traducătorului apare ca un gest lipsit de delicateţe din partea membrilor comisiei însărcinată cu editarea documentelor Hurmuzaki (rolul principal îl avea D.A. Sturdza), altfel prieteni şi binevoitori ai poetului.

De o regulă anume stabilită nu poate fi vorba întrucît alte două volume ale lucrării lui Hurmuzaki, traduse de I. Slavici, fac menţiunea de rigoare. Este drept, ele au apărut abia în 1900 şi alta era relaţia lui Slavici cu documentele Hurmuzaki — ţinînd seama de calitatea lui de secretar al comisiei, de faptul că pusese în ordine însăşi textul în limba germană al lui Hurmuzaki, că tot Slavici a editat ediţia, în cinci volume, în limba germană, a lucrării patriotului bucovinean şi că în răstimpul celor două decenii care despart volumele II şi III, în limba română, de volumul I se acumulase destulă experienţă editorială.

Dacă cineva a putut să asiste şi la procesul traducerii volumului I, acela nu putea fi decît Slavici. Admiţînd o asemenea alternativă, cu titlul de vagă bănuială, trebuie să socotim cu certitudine că măsura participării lui Slavici a fost totuşi restrînsă. Perpessicius înaintează şi el prudent o asemenea ipoteză din considerente pe care nu le detaliază, dar care se simt în demersul exegetului (vezi Mihai Eminescu, *Opere*, vol. V, p. 433). De aceea s-ar fi cuvenit, poate, ca specialiştii redutabili care sînt Dimitrie Vatamaniuc şi Anca Costa-Foru să fie mai atenţi cu presupoziţiile marelui eminescolog.

Pe un teren însă insuficient explorat a situat problema traducerii vol. I al *Fragmentelor* I. Creţu. El a încercat un studiu filologic al textului care probează prezenţa unor expresii, cuvinte, forme, locuţiuni, construcţii arhaice ori arhaizante etc. specifice stilului lui Eminescu. Ele se întîlnesc şi în articolele publicate de poet în ziarul „Timpul" unde era redactor. „Aspectul cel mai semnificativ — notează de asemenea D. Vatamaniuc — îl constituie prezenţa formelor şi variantelor fonetice populare, modul de folosire a neologismelor precum şi creaţia proprie de cuvinte" (Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XIV, p. 986).

Desigur, direcţia de cercetare este fructuoasă, numai că ea se află la început. Într-un studiu publicat în 1982 arătam că „pentru definitiva tranşare a chestiunii ar avea importanţă analiza stilistică comparată a volumului I din *Fragmente* cu celelalte două volume, traduse de Slavici. Lectura obişnuită — notam atunci — nu lasă putinţa unei concluzii certe, atît de apropiate par textele" (vezi *Mihai Eminescu — un pasionat al istoriei*, I, în „Revista de istorie", tom. 35, 1, 1982, p. 132). Este nevoie, aşadar, de un studiu stilistic comparat, amplu şi aprofundat; şi, de ce să n-o spunem, el ar fi trebuit să fie realizat acum, cu ocazia apariţiei vol. al XIV-lea al ediţiei critice Eminescu.

* * *

Analiştii converg toţi în afirmaţia că Eminescu a tradus cartea lui Hurmuzaki la Floreşti pe Gilort, la conacul lui Nicolae Mandrea, participant la mişcarea culturală şi politică junimistă, apropiat de Maiorescu, de Eminescu, de figurile marcante ale „Junimei".

Sigur, poetul avea preocupări mai vechi pentru moştenirea documentară a lui Hurmuzaki, de fapt de la înfiinţarea Comisiei, în 1875. Opera, deci, pe un teren cunoscut în munca de traducere. În plus, cunoştinţele sale istorice bogate şi dragostea lui pentru istorie erau motive cum nu se poate mai potrivite spre a i se încredinţa o asemenea însărcinare şi care îl îmbiau, totodată, la rezolvarea ei.

În vara anului 1878 a intervenit acel repaus care leagă pe Eminescu şi realizarea traducerii de Oltenia. La acest episod se referea, exact acum 40 de ani, Const. Neicu-Calotescu în articolul *Eminescu prin Oltenia* publicat în revista „Ramuri" (XXXIX, nr. 8, 9-10, 1943).

În scrisoarea din 13 iulie 1878 trimisă lui Caragiale şi Ronetti Roman „pustnicul de la Floreşti" le reproşează pe un ton de şăgalnică dojană că l-au cam dat uitării. „Din scrisorile voastre cele multe — nota Eminescu ironic — s-au bucurat sufletul meu în adînc şi s-au uns cu untdelemnul veseliei". Se observă că era dornic de ştiri, de contactul cu noutăţile de la „centru": „să spui cum vă merge, cum stă ţara, lumea şi politica ", şi cerea să i se expedieze ziarul „Timpul". „Apoi să mai trimeteţi *Timpul* ca să fac şi eu haz". În genere însă tonul scrisorii indică mai curînd detaşare decît nevoia de participare, fie şi din depărtare, la cele petrecute în Capitală. Nu transpare din scrisoare sentimentul angajării, ci simpla curiozitate pentru noutăţi.

Dar cît a stat Eminescu la Floreşti?

În absenţa unui itinerar precis, unii analişti consideră că şederea sa a durat aproximativ 3 luni de zile — eventual de la jumătatea lunii iunie pînă spre octombrie (poate chiar finele lunii). Mai tîrziu de octombrie — în această variantă — sejurul lui Eminescu nu a putut dura la Floreşti; spre sfîrşitul lunii el se mută pentru scurtă vreme la Maiorescu, iar în noiembrie participă la aniversarea *Junimii* la Iaşi.

Sînt şi menţiuni despre o vacanţă (să-i zicem) mai scurtă, de la cîteva săptămîni la două luni. Ele nu conţin elemente precise, sînt vagi aproximări.

Ceea ce ni se pare sigur şi infirmă indiciile despre un timp compact de şedere a lui Eminescu pînă în toamna lui 1878 sînt amintirile lui Teodor Ştefanelli. Acesta relatează întîlnirea sa cu Eminescu la Bucureşti din august 1878, la 5 ani de la terminarea studiilor la Viena. Propunerea ca „promoţia vieneză" a anului 1873 să se întîlnească peste 5 ani în ţară, notează Ştefanelli, „a fost primită cu mare însufleţire... şi hotărîrăm ca întîia noastră întîlnire să urmeze la Bucureşti..." Din Bucovina au venit el şi un alt coleg, Vasile Morariu, alăturîndu-li-se şi A. Chibici-Rîvneanu, sosit de pe cîmpul de luptă din Bulgaria unde se terminase războiul ruso-românoturc. „Întîiul nostru gînd, scrie Ştefanelli — a fost să-l căutăm pe Eminescu, despre care ştiam că este redactor la ziarul *Timpul*". Abia ajunşi în capitală, la 14 august 1878, cei trei s-au dus „la hotelul «Dacia» unde se afla atuncia redacţiunea *Timpului*. În sala întîia aflarăm pe un domn (era I.L. Caragiale — n.n.), călare pe un fel de cal de lemn, care-i ţinea locul de scaun; el scria la o masă înaltă şi ne spuse că Eminescu se află în sala de alăturea. Intrarăm în sala a doua şi-l aflarăm pe Eminescu scriind la o masă lungă, plină cu jurnale. Era numai în cămaşă şi pantaloni; cravata era aruncată într-un colţ de masă, iar înaintea sa era un talger cu fructe din care mînca scriind un articol pentru *Timpul*" (Teodor V. Ştefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, Iaşi, Edit. Junimea, 1983, p. 164—165).

Aşadar, la jumătatea lui august 1878 Eminescu se afla la Bucureşti. Să se fi înapoiat cumva la Floreşti? Puţin probabil.

Pentru problema traducerii textului lui Hurmuzaki durata şederii la Floreşti e deosebit de importantă. Trebuie să ţinem seama că ediţia din 1879 are 336 de pagini tipărite (376 cu tabloul de indici); ţinînd seama de litera şi formatul cărţii ele echivalează cu aproximativ 400—450 de pagini dactilografiate. Ritmul de lucru al lui Eminescu trebuia să fie, deci de circa 5—7 pagini (în funcţie de posibilele variante ale şederii), traduse zilnic, constant şi pe o durată relativ lungă Nu e de loc o sarcină de vacanţă, ci de efort susţinut. Chiar dacă ţinem seama de uşurinţa de exprimare a poetului, trebuie să avem în vedere stilul său de lucru (refractar ritmicităţii), de scrupulozitatea şi exigenţele pe care şi le impunea. Ar fi de mare interes, în această privinţă, dacă s-ar afla ştiri despre ritmul şi rapiditatea de execuţie a altor traduceri realizate de Eminescu. Ele ar servi drept reper de comparaţie.

* * *

Oricum, ceea ce este incontestabil este că şederea lui Eminescu la Floreşti i-a fost prielnică sănătăţii şi fructuoasă pentru activitatea sa. Într-o scrisoare (nedatată) către Toderiţă Rosetti, Eminescu nu aminteşte nimic de munca sa, dar ţine să releve frumuseţea ţinutului. „Locul în care sînt e cît se poate de frumos. Rîuri, codri, şes, dealuri, munţi în depărtare; frumos adecă în puterea cuvîntului... un colţ de pădure care îmi dă toane bune şi sănătate". (I.E. Torouţiu, *Studii şi documente literare*, vol. IV, Bucureşti, 1933, p. 152—153).

Tabloul descris de Eminescu descinde parcă din ţinuturile familiare ale Moldovei şi Bucovinei. Şi nu este o simplă proiecţie subiectivă pe un colţ de pămînt oltenesc, total diferit.

Ne pare că există, în adevăr, o corespondenţă de relief şi peisaj care l-a pus pe Eminescu în acord cu aceste locuri, într-un sens mai profund decît simpla vilegiatură într-o localitate oarecare. Poate că Eminescu s-a simţit puţin acasă, într-un tablou familiar şi apropiat sufletului şi simţirii lui. Poate că „i-a fost deschisă o poartă" spre acea vatră care face parte din fiinţa noastră şi care este ţinutul natal.

Dar cum se înfăţişa comuna Floreşti în vremea şederii lui Eminescu? Dispunem în această privinţă de ştiri de mare preţ. Este vorba de dicţionarul geografic al judeţului Dolj, lucrare premiată în 1892 şi tipărită în 1896. A fost întocmit de Ana Cumbray, Maria Manoil, Mihail Canianu şi Aurel Candrea. Principalele ştiri pe care le conţine au fost preluate de *Marele dicţionar geografic al României* — operă fundamentală a vieţii ştiinţifice româneşti, publicat în cinci volume între 1899—1901 sub redacţia lui

George Ioan Lahovari, general C.I. Brătianu şi profesorul Grigore G. Tocilescu. Atît dicţionarele geografice pe judeţe, cît şi marele dicţionar geografic au apărut sub auspiciile *Societăţii geografice din România* fondată în 1875.

Ştirile cuprinse în cele două dicţionare referitoare la Floreşti sînt culese, practic, la 10—12 ani după şederea lui Eminescu în comună. Dacă ne gîndim la imobilismul rural din epocă credem că ele surprind aproape intacte stările din timpul ospeţiei lui Eminescu la Floreşti. Pentru autenticitate şi exactitate vom reda aproape *ad litteram* informaţiile dicţionarelor.

Aşadar Floreşti era comună rurală la 46 km de Craiova (nord-vest) şi la 11 km de Filiaşi. Este situată parte pe valea Arpadiei, parte pe şesul Gilortului şi parte pe dealul Icleanul.Se mărginea la nord cu comuna Poiana, la sud cu Ţînţăreni (fost loc de tabără a „oastei norodului" lui Tudor Vladimirescu) şi cu comuna Fratoştiţa; la est cu comuna Valea Boului, iar la vest cu comunele Braniştea şi Ioneşti din judeţul Gorj de care e despărţită prin rîul Gilort. E accidentată de dealul Icleanul — de circa 400 de metri şi are cîteva cîmpii: şesul Căpintenilor, şesul Chicioarei şi cîmpul Cerbului. E udată de rîul Gilortul care se varsă în Jiu chiar pe teritoriul comunei Floreşti. Văile comunei erau udate încă de cîteva pîraie: Arpadia, Valea Lungă, Valea Iepei. Peste rîul Gilort se afla un pod şi un vad, în dreptul morii lui Barbu Bălcescu, care nu mai funcţiona.

Localitatea era compusă din 4 cătune: Floreşti, Arpadia, Căpinteni şi Chicioara. Mai de mult fuseseră 6, dar două s-au risipit. Erau în total 365 de case şi 2 bordeie aşezate astfel: 142 în Floreşti, 49 în Chicioara, 134 în Căpinteni şi 37 în Arpadia.

Populaţia totală a comunei era de circa 1500 de persoane. Comuna avea o şcoală mixtă funcţionînd încă din 1857; aşa cum menţiona dicţionarul judeţului, era un local din bîrne, în stare mediocră, cu două săli. Existau în comună şi trei bisericuţe de lemn.

Satele erau aşezate pe locuri şi văi pitoreşti; Floreşti, ca şi Căpinteni, — chiar pe şesul Gilortului, cătunul Arpadia „pe o frumoasă vale prinsă în stînga şi-n dreapta între două şiruri de dealuri, acoperite cu păduri şi pometuri", Chicioara, „aşezat pe un deal, aşa că satul se vede de jos, de pe luncă".

În total comuna cuprindea circa 7 000 de pogoane dintre care arabil 2884, fîneaţă 483, izlaz 300 ha şi pădure 3326.

Ţăranii fuseseră împroprietăriţi la 1864, dar nu dispuneau decît de 500 ha teren arabil. Restul era mare proprietate — pădure, teren cultivabil. Judecînd după datele dicţionarelor, moşiile îşi schimbau stăpînii prin vînzări sau moşteniri. Cea mai întinsă moşie, de circa 340 ha, aparţinea lui I. Constantinescu şi Milian; înainte fusese proprietar un anume Poenaru. Venea la rînd moşia de circa 300 ha a lui Mihai Sterie, obţinută de la moşierul Coţofeanu; Iancu Urdăreanu şi Miloteanu aveau o moşie de circa 200 ha arabile care aparţinuse altădată lui Ioan Cernătescu.

Pe noi ne interesează de fapt cătunul Chicioara, acolo unde era conacul lui Nicolae Mandrea. Moşia, de circa 100 ha, o moştenise prin căsătoria cu Zoe Bălcescu, fiica lui Barbu Bălcescu, fratele marelui istoric. Construcţia fusese ridicată de Barbu Bălcescu şi era un fel de culă-conac. Între timp Nicolae Mandrea reuşise să cumpere, tot în Chicioara, 750 ha de pădure, de la I. Cernătescu, care se adăuga la o altă pădure moştenită de el în Floreşti. Ca esenţă lemnoasă prevala cerul, gîrniţa, fagul, stejarul, Moşia Chicioara era dăruită şi cu o vie de 7 pogoane.

Casa era probabil destul de veche şi nu prea atent întreţinută.(Este caracteristic că în întreaga comună doar trei construcţii de zid meritau o menţiune specială din partea alcătuitorilor dicţionarului geografic, printre care şi această locuinţă rămasă de la Barbu Bălcescu.).

Fiica lui Mandrea dădea drept autentic următorul episod: În timpul şederii lui Eminescu, proprietarul a făcut unele reparaţii la casă. Cînd l-a întîlnit, Eminescu i-ar fi spus: „În peretele camerei mele era o crăpătură adîncă. Acuma a fost astupată. Ce păcat, d-le Mandrea! În cîte nopţi de-a rîndul n-am privit eu luna pe acolo!" (Vezi Const. Calotescu-Neicu, *Eminescu prin Oltenia*, în „Ramuri", XXXIX, 8-9-10, 1943). Relatarea pare plauzibilă.

Sigur că Eminescu a vizitat împrejurimile — a fost la Filiaşi şi probabil la Craiova — că intenţiona să facă o excursie spre Motru şi la Turnu Severin („vă rog să-mi trimiteţi o sută de franci — îi scria el lui T. Rosetti — spre ilustrarea existenţei ca oarecari călătorii la Turnu Severin şi prin împrejurimi") şi că a fost vizitat de Slavici în „sihăstria" lui.

Presupunem că vizita lui Slavici nu era dictată exclusiv de dorinţa de a-l vedea. Au fost, probabil, şi alte motive printre care trebuie să admitem interesul pentru traducerea cărţii lui Hurmuzaki (în acest sens se pronunţă şi D. Vatamaniuc în *notele* la *Amintirile* lui Slavici — Opere, vol. IX, p. 910) a cărei definitivare se vroia probabil urgentată dacă ne gîndim că lucrarea a şi apărut în vara anului 1879.

DAMIAN HUREZEANU ■

Un subiect mereu în actualitate CARPAȚI-2000

Idei care se pun în

Pe Pîrîul Secului, într-o duminică de noiembrie a anului care s-a scurs, vreo 15 vînători urcă piepțiș prin pădure, se afundă în noroaiele moștenite de la ultimele ploi. Puși pe fapte mari, ei se pregătesc să înfrunte, să doboare cohorte de mistreți. Dar deși hăitașii își fac din plin datoria — puști din Dorna Candrenilor cu fața îmbujorată umplu cu zarva lor coclaurile — iar cîinii latră cumplit arătîndu-și colții („ia-l de pe mine că-l omor!“), mistreții refuză să se conformeze și, lipsiți de spirit sportiv, votează în inima pădurii pentru o viață lungă și liniștită. Iată de ce, după patru *bătăi* infructuoase și cam tot atîția kilometri, singurul trofeu este o biată vulpe pe care piaza rea și curiozitatea au adus-o în această tristă stare.

Încercaților vînători, cu vechi state de serviciu în ale pădurii și cu patalamale în regulă de la AVPS, nu le rămîne nimic altceva decît să stea la taclale. Sînt crescători de animale pe Obcine și muncitori din Vatra Dornei, tehnicieni, un medic... Pe Simion Chiruță, mecanic frigotehnist de la Fabrica de lapte din oraș — dar și crescător a șapte vite mari — îl bucură noutatea zilei și anunță: „O să-mi dau și eu pe cei doi copii la liceul montan. S-a discutat ieri la Dorna Candrenilor.“

În adevăr, nu departe de locul vînătorii eșuate, peste munte, avusese loc cu o zi înainte prima *Consfătuire națională privind pregătirea elevilor în școlile de munte.* Organizată de Ministerul Educației și Învățămîntului, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare și Consiliul popular al județului Suceava, consfătuirea a dezbătut cu reprezentanți ai județelor din arcul carpatin, inspectori generali școlari, directori de școală, profesori, specialiști, problemele învățămîntului destinat zonelor de munte. Faptul că imediat după încheierea consfătuirii oamenii discutau cu însuflețire despre viitorul liceu montan îi învederează și el actualitatea. Dealtfel, cititorii „Flacării“ o cunosc foarte bine, fiindcă de aproape un deceniu serialul Carpați-2000, pornind de la ideile doctorului Radu Rey, pledează pentru această formă de învățămînt ca parte integrantă a unei civilizații montane, a unor gospodării carpatine modernizate integrate într-o concepție mai largă de dezvoltare.

Deoarece cumpăna anului îi găsește pe specialiștii de la Ministerul Educației și Învățămîntului și Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare preocupați să configureze un învățămînt cu specific montan, pentru prima oară în România, l-am rugat pe doctorul Radu Rey să ne prezinte cîteva sugestii și idei de viitor. Iată-le.

Primul Grup școlar ar putea lua ființă chiar la Dorna Candrenilor, Suceava.

Grupul școlar cu dublă subordonare (MEI și MAIA) ar cuprinde, în concepția interlocutorului nostru, un liceu agroindustrial montan, școala profesională agricolă, centrul de calificare pentru agricultori (în perspectivă), școala de maiștri.

Liceul, treapta I, ar urma să deservească comune din Bazinul Dornelor pentru început, iar promovații în treapta a II-a ar avea drum deschis, ulterior, spre facultate (de profil agricol în primul rînd).

Întrucît în majoritatea lor elevii ar proveni din gospodăriile individuale montane și ar urma să revină la ele, cu nivelul de instruire necesar modernizării acestor gospodării, apare rațional ca microferma de practică din cadrul liceului să se axeze pe ideea unei gospodării model cu profil agroturistic, activitatea practică urmînd a fi prestată cam în proporție de 80%, direct de către elevi.

Școala profesională de un an ar fi destinată pregătirii absolvenților treptei I a liceului pentru diverse îndeletniciri de tip industrial-casnic și, bineînțeles, pentru agricultură montană, creșterea animalelor și păstorit, grădinărit, legumicultură, horticultură, albinărit, mecanizare-instalații. La absolvire s-ar acorda diploma de *muncitor calificat în agricultura montană, gradul II.* După trei ani de practică și demonstrarea capacității personale, a calităților gospodărești s-ar acorda diploma de *fermier de munte.*

Școala de maiștri se prefigurează pe o durată de doi ani, pe bază de trimitere din partea consiliilor populare și a asociațiilor crescătorilor de animale. De ce o asemenea școală? Modernizările necesare în montan, după noi proiecte de gospodării și de adăposturi, ar justifica pregătirea unui eșalon

mişcare

La Dorna Candrenilor, în acest local, îşi va deschide porţile, probabil, primul liceu montan experimental din România.

de lucrători calificaţi. Ei ar realiza obiectivele solicitate mai ales de noua generaţie de agricultori trecuţi prin liceul montan şi şcoala profesională. Pentru viitorii „maiştri montani" nu există riscuri, întrucît chiar dacă unii dintre ei, temporar, dintr-un motiv sau altul, s-ar vedea fără lucru, în calitatea lor de crescători de animale ar avea, oricum, baza materială asigurată. Marele volum de lucrări pentru modernizarea gospodăriilor carpatine şi pentru construcţiile aferente, în viziunea Carpaţilor-2 000, face însă o asemenea perspectivă puţin probabilă: ei nu se vor plînge de lipsă de lucru.

Sînt oare aceste sugestii prea „ambiţioase"? Nicidecum, cu atît mai mult cu cît după consfătuirea de la Dorna Candrenilor din noiembrie 1983 problema liceului montan este pe cale de a fi rezolvată. Cît priveşte celelalte forme de învăţămînt sugerate, urmează ca ministerele interesate să-şi precizeze un punct de vedere şi să ajungă la un consens, fără prea mari întîrzieri. Fiindcă vremea nu stă pe loc şi modernizarea gospodăriilor carpatine, a bazei lor de producţie — deci şi utilizarea şi valorificarea unui vast rezervor de hrană — rămîne încă mult în urma cerinţelor. În anul care a trecut se pare că doar consfătuirea de la Dorna Candrenilor a marcat un substanţial şi concret pas înainte, şi o consemnăm cu satisfacţie ca atare.

Să menţionăm, tot în 1983, şi lăudabila iniţiativă a Comitetului de cultură şi educaţie socialistă *Argeş*, care a organizat în toamnă la Rucăr *EXPO PASTORALIS*, consacrată zonelor de munte. La simpozion au prezentat comunicări specialişti, ingineri zootehnişti, reprezentanţi ai staţiilor de cercetare din judeţ şi au participat — fapt îmbucurător — crescători de animale, tineri şi vîrstnici. S-a discutat despre creşterea animalelor şi pomicultura în satele de munte, iar *expoziţia de bovine şi ovine, cursele de cai, concursul de cîini ciobăneşti carpatini (probabil prima asemenea manifestare organizată vreodată la noi)* au contribuit la stimularea morală a producătorilor din zona de munte.

Nu încheiem fără a evoca pe inimosul om al Zarandului, doctorul *Florin Bîrneţiu* din Chisindia, împătimit de munţii lui. Şi în acest an el a adus o contribuţie însemnată la resuscitarea tradiţionalului Tîrg al Codrenilor. Străduindu-se pentru a asigura o dotare excepţională dispensarului său din inima Zarandului, inclusiv o staţie de emisie-recepţie de mare ajutor în cazurile de urgenţă în cătunele montane izolate, gonind pentru a salva vieţi cu autosalvarea pe drumuri în pantă cu hîrtoape ideale pentru cascadori dar nemernice pentru bolnavi, Florin Bîrneţiu a dovedit şi el posibilităţile concrete de realizare a Carpaţilor-2000.

— Asemenea iniţiative locale — comentează doctorul Rey — sînt valoroase, fireşte, dar nu rezolvă totul. Este nevoie, după părerea mea, de un program de dezvoltare montan, de normative care să-l sprijine şi de instituţii care să-l realizeze, se simte nevoia de a se clarifica o strategie, printr-o consfătuire naţională sau pe alte căi.

Desigur cadrul acestei „strategii" există, orientările ei generale se desprind din programul partidului şi ele sînt limpezi, însufleţitoare. În acest cadru constituit trebuie însă ţinut seama de specificitatea zonelor de munte şi a problematicii respective.

În acest context, „Dorna Candrenilor, noiembrie 1983", care a deschis perspectiva învăţămîntului cu profil montan în ţara noastră, are toate şansele să rămînă un moment de referinţă. El ne apropie nu numai cronologic, ci mai ales prin fapta vie de Carpaţi-2000.

LIONEL NIŢESCU ■

Un exemplu coborît din carte

— Cîţi ani ai?

— 25 împliniţi. Par mai bătrîn?

— Din contră. Pari mult mai tînăr. Gigi Ursu, am auzit că pe lîngă faptul că eşti unul din cei mai destoinici crescători de animale, acolo, în Obcine, ţi-ai construit o frumoasă gospodărie montană. Aşa-i?

— Toată lumea vorbeşte despre ceea ce am făcut. Nu vreau să mă laud dar aşa stau lucrurile. Ceea ce am făcut am făcut. Acum sînt curios să văd cum o s-o exploatez şi să văd care-i randamentul. Despre ce este vorba? Să o iau mai pe ocolite. Eu sînt utecist. Nici cînd eram mic nu aveam timp să mă duc pe la biserică. Munceam tot timpul. Apoi, cînd m-am mai mărit l-am cunoscut pe doctorul Radu Rey. Fugeam de la biserică, fugeam de acasă ca să-l ascult şi să-i cer sfaturile. Ceea ce scrie în cartea „Viitor în Carpaţi“ şi în cea pe care o pregăteşte în legătură cu turismul montan cunosc pe dinafară. Este inutil să vă spun cîtă dreptate are. Ei, şi atunci, ce mi-am zis: să traduc în viaţă ceea ce spune doctorul. Cu alte cuvinte să scot din coperţile cărţii cîteva lucruri care îmi stau la îndemînă. Şi am făcut o gospodărie montană aşa cum scrie la carte. Trei ani de zile n-am coborît la vale. Toată lumea se întreba unde am dispărut. Trei ani de zile am muncit fără nici un fel de pauză. Şi am făcut casa. Unii spun că este o cabană. Dar ce este, ce nu este, doresc prin această construcţie să fac într-adevăr agroturism montan, în care turistul să vină şi să stea cîteva zile la mine şi să facă cură de lapte şi brînză. Toţi banii pe care i-am cîştigat, împreună cu ai mei, i-am investit în această construcţie. Pînă acum am terminat patru camere, o sală de mese şi două beciuri. În final aici vor fi instalate 54 de paturi—atît cît numără un autocar.

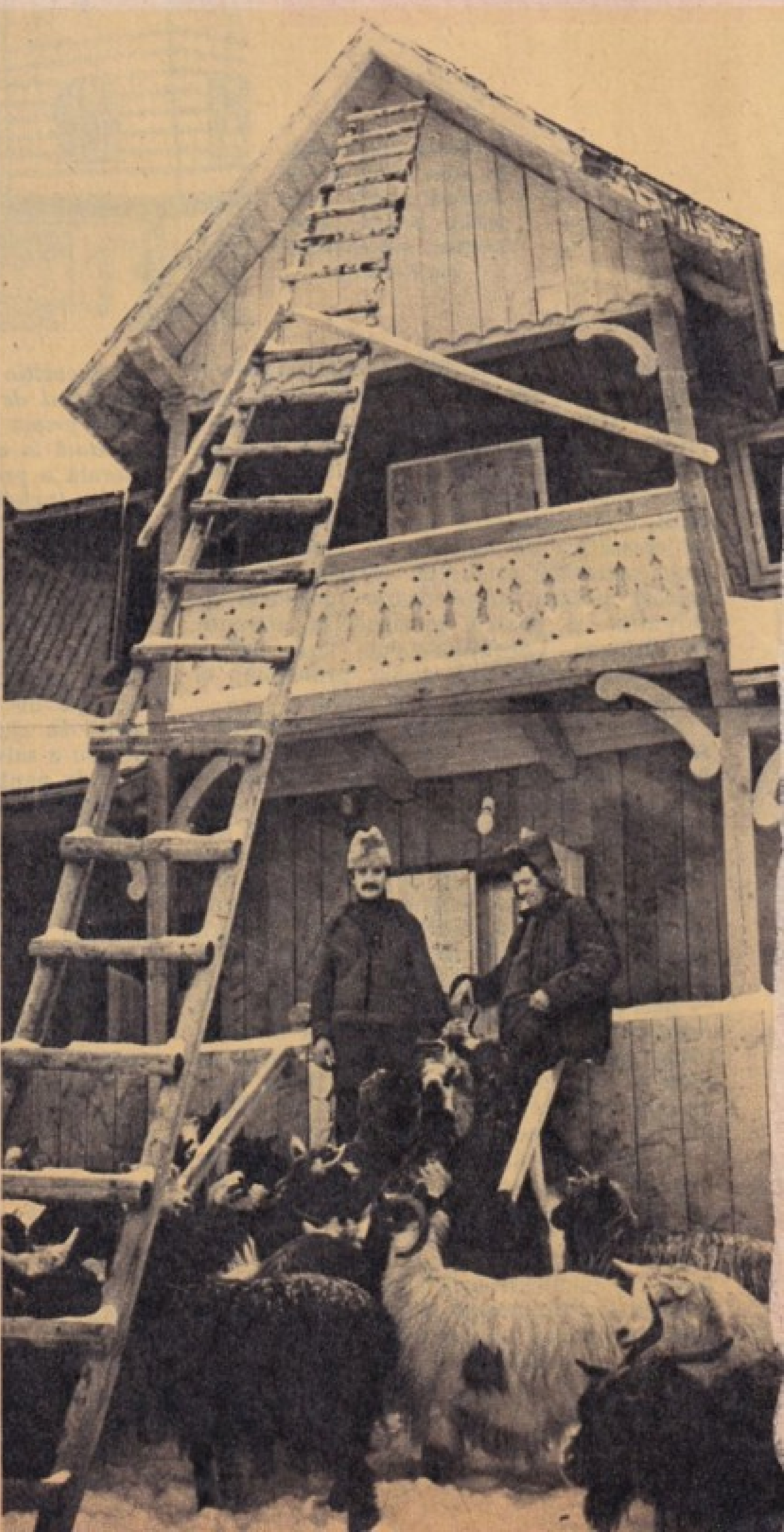

Și am făcut trei puțuri...

...Ion Grec Botezan. Cu nume, prenume și poreclă...

— *Care-i porecla?*

— Botezan. Acum sigur o să mă întrebați: de ce mi se spune așa? Moșii și strămoșii mei se trăgeau din Botiza. Asta-i explicația. Așa am ajuns să mi se spună Botezan.

— *De ce spune lumea că sînteți inventator?*

— Ca să rîdă de mine. Stați puțin! La început au rîs de mine. Acum nu mai rîde nimeni de mine. Cred că pe undeva, lăsînd modestia la o parte, în momentul de față nu mai rîde nimeni de mine. Sînt privit de lume cu alți ochi. De unde au plecat toate aceste povești? Eu am făcut pe lîngă casă tot ceea ce mi-a trebuit.

— *Și ce v-a trebuit?*

— Multe. Vreți să încep chiar cu începutul? Atunci am să încep a vă povesti. Stăteam cu ai mei, jos, la Arșița Poeni. Dar mie îmi plăcea mai mult sus către munte. La așa-numitul loc Corha-Duri. Aici, ai mei, aveau trei hectare de pămînt. Acolo mă simțeam ca un stăpîn și domnitor al pămîntului. Dar pămîntul era plin de pietre, era sterp și arid. După ce l-am primit în dar de la ai mei, împreună cu Sava, soția mea, am început să strîngem pietrele și să dăm drumul pămîntului. Am muncit ani la rînd. Am dus, am transportat și depozitat vagoane de piatră. Din ele mi-am făcut temelia casei, un beci iar cu restul mi-am înconjurat pămîntul cu un zid de piatră. Așa că totul, la mine, arată ca o cetate. Apoi, oare ce-am mai făcut? Da! Casa. Mi-am terminat-o Dar nu aveam apă. Izvoarele parcă ocoliseră aceste locuri. Și, atunci, ce mi-am zis? S-o aduc din pămînt. Și am făcut trei puțuri. Am găsit, la o adîncime destul de mică, apă bună și în cantități suficiente. Acum, de bine de rău, aveam apă. Putea, deci, aici, pe pămîntul meu, începe viața. Aveam apă bună și destulă. Dar, mereu în viața mea a apărut cîte ceva. Nu aveam curent. Am tot umblat pe la primărie și chiar pe la județ dar mi s-a explicat că nu am nici o șansă să mi se aducă curent pînă la mine. Eu, jos, acolo, la părinți eram obișnuit să am lumină și confort. Și m-am gîndit și ce mi-am zis: să fac eu curent. Mai aveam un dinam vechi de la tata. Era unul vechi de cînd veacul dar era încă bun. Și mi-am sucit mințile ani de zile cum pot să fac curent electric. Apă, cum spuneam, aveam dar nu de la izvor. Trebuia s-o aduc la suprafață. S-o depozitez, așa, ca la o hidrocentrală, și, apoi, s-o folosesc. În acea perioadă începuse să se construiască și barajul de la Bicaz. Chiar am și fost de cîteva ori pe acolo ca să trag cu ochiul și să ascult cîte un sfat. Așa că, după ce mi-am făcut toată documentația, m-am apucat de treabă. În cinci ani, împreună cu ai mei, pe un teren pe care nu-l puteam folosi am săpat o groapă mare. Cu o suprafață de peste 1000 de metri pătrați și un metru-doi adîncime. Pămîntul l-am bătut de jur împrejur. După aceea am captat izvoarele puțurilor. Groapa s-a umplut repede. Acum aveam din belșug apă. Și ce mi-am zis: pînă să fac curent electric, în apa gropii să cresc pești. Toată lumea, vecinii, cunoștințele, rudele rîdeau de mine. Rîdeau și îmi spuneau: cum o să faci să crești pești în vîrf de munte pe pantă?! Și, pînă la urmă am făcut.

Anieş, o firmă de Neckerman

...Satul Anieş reprezintă un pilon al Maierului şi o poartă către aşa-numita Valea Vinului.

Cu un sfert de veac în urmă, Gheorghe Voicu (din Bogaţii-Topologului-Argeş) a urcat pînă aici. A venit, şi cum se spune, n-a mai plecat. A întîlnit pe aici pe Maria din Rodna şi au hotărît să se stabilească la Anieş. Au făcut în timp, exact ca-n poveşti, o casă frumoasă şi cinci feciori. Cel mare are peste douăzeci de ani şi este student la mine în Baia Mare, altul este chemat la treburile ostăşeşti, alţi doi sînt elevi, iar prîslea nu are decît un an şi cîteva luni şi, după credinţa părinţilor, va rămîne în Anieş. Dacă nu el, altul din feciori, jură cu mîna pe inimă Gheorghe Voicu, nu va părăsi gospodăria şi ceea ce au început ei să facă, în urmă cu ani, şi pentru ei, dar nu doar pentru ei.

Intrînd în subiect, va trebui să notăm, înainte de toate, că ideea lor a fost de a smulge pădurii, pe cît se poate tot felul de bogăţii, cu un minim de investiţii şi de efort. Aşa stînd lucrurile s-a început cu ce era la îndemînă şi reprezenta, prin părţile locului, o tradiţie: fabricarea sucurilor naturale. Sucul smuls fructelor de pădure şi conservat în butoaie de lemn de către familia Voicu — şi, desigur, de alte familii — a reuşit, în cel mai scurt timp, să cucerească multe pieţe îndepărtate Anieşului. Cu alte cuvinte, sucurile fabricate la Centrul de fructe de pădure din Anieş au început să călătorească peste mări şi ţări. Şi, în ani, producţiile s-au mărit, ele reprezentînd foarte mulţi bani care s-au adunat la cei din Valea Anieşului.

O tradiţie care a devenit, în timp, o meserie o reprezintă împletiturile. Se fac împletituri din nuiele de alun şi de plop — o anumită specie care se găseşte din belşug numai pe aici.

Şi lista realizărilor nu se opreşte aici. În ultimul timp mesteacănul a invadat pădurile Bistriţei-Năsăudului. Lăstarii acestuia, după ce se usucă, sînt tăiaţi la anumite dimensiuni. „Buchețelele", aşa se numesc în limbajul celor de aici, sînt mult cerute pe piaţa internaţională. Se folosesc pentru artizanat şi diverse decoraţiuni. Cu aceste beţişoare, cu aceste buchețele, s-au cîştigat într-un singur an peste 1 200 000 de mărci! Conurile brazilor, ale molizilor şi ale pinilor, după ce li se extrage sămînţa, sînt „puse" pe tot felul de ramuri şi împletituri. Ele devin decoraţii pentru pomul de iarnă. Puţini ştiu că, acele frumoase coroniţe şi crengi de brad, reproduse prin tot felul de reviste străine, sînt gîndite şi modelate la Anieş. Apoi, spune Gheorghe Voicu, se mai recoltează şi o mulţime de plante medicinale. Sus, la peste 1 400—1 500 de metri, creşte un muşchi de piatră. El este recoltat cu ajutorul unor greble. Muşchiul acesta este foarte căutat fiind unul din elementele de bază în fabricarea celebrelor aspirine Bayer!...

O realizare de ultimă oră este punerea pe picioare, să spunem aşa, a unei distilării de ulei eteric de cetină de brad, pin şi molid. Întreaga concepţie aparţine celor din Anieş. Într-un cazan de locomotivă (veche şi care a fost casată), adus tocmai de prin Moldova, este pusă o masă de cetină. Se trece abur care antrenează particulele de ulei ce se găsesc în cetină. Uleiul rezultat este folosit în industria farmaceutică şi cosmetică. (Pînă acum cîţiva ani aceste substanţe se importau).

Grupaj realizat de
SORIN POSTOLACHE ■

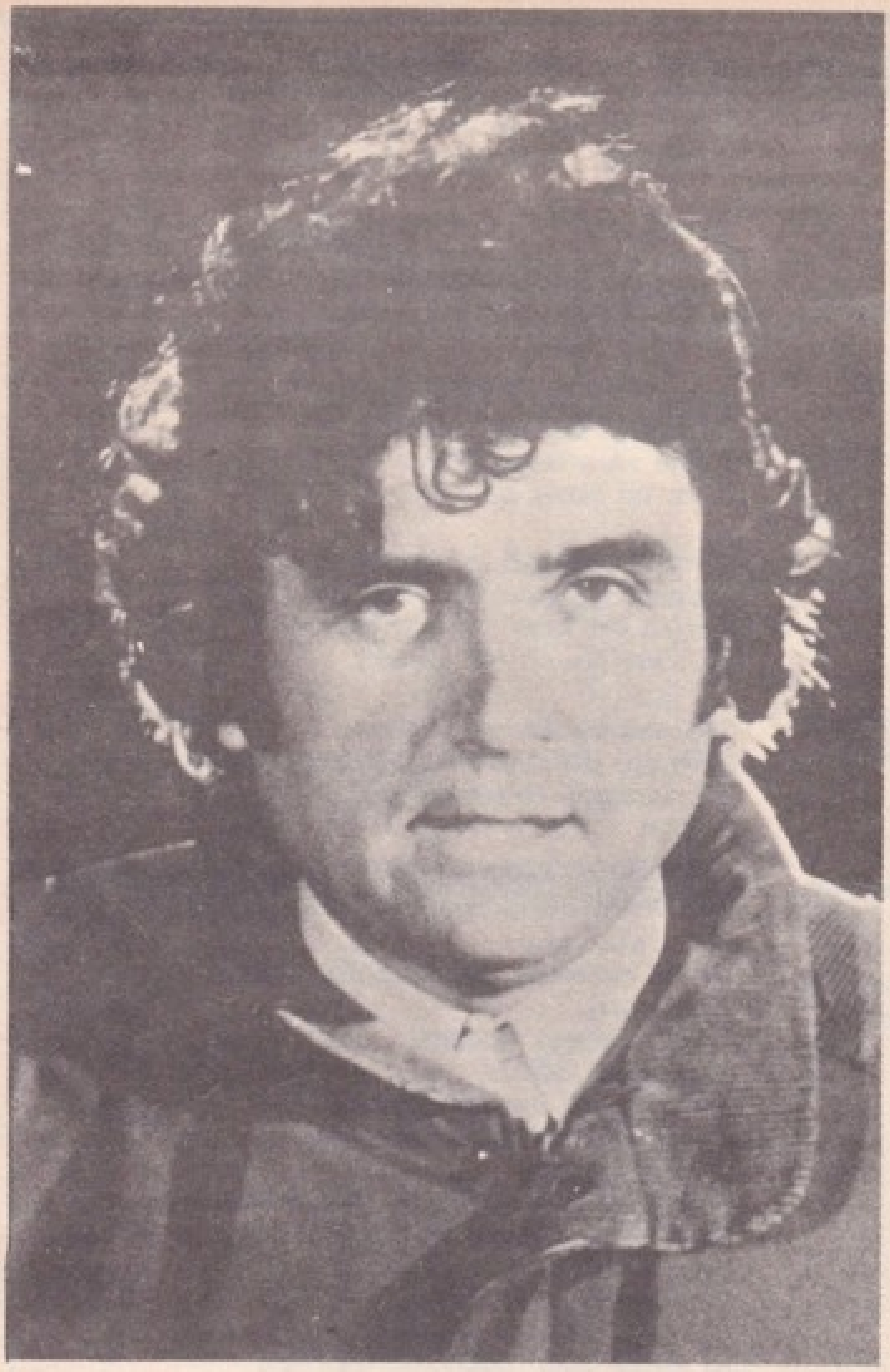

Adrian Păunescu

Ultima noapte pe Atlantida

În disputa universală cu privire la existenţa sau inexistenţa acestui continent, ca locuitor al Planetei şi ca poet român, afirm cu toată convingerea şi cu toată răspunderea : Atlantida a existat, există şi va exista.

Depinde de noi, oamenii, de înţelepciunea noastră, mai ales în vremurile de azi, cînd ameninţări de tot felul, în primul rînd sinuciderea nucleară a planetei, înnegurează pămîntul şi omul, ca nimic din ceea ce există să nu ne fugă de sub picioare şi să nu ne minţim niciodată că acolo unde e apă ar fi uscat şi acolo unde e primejdie ar fi seninătate.

Atlantida mă interesează şi geografic şi istoric, dar şi moral.

Orice asemănare între Atlantida şi situaţii din lumea de azi nu este întîmplătoare.

Prin exorcism şi prin afirmaţie, cartea aceasta (din care au apărut fragmente şi în revista Flacăra şi care aşteaptă anul 1984 pentru a-şi găsi editura şi cititorii) se alătură luptei oamenilor buni ai pămîntului, pentru o lume mai bună şi mai dreaptă, pentru ca niciodată valorile umanităţii să nu se scufunde prin accident sau prin pierderea conştiinţei de sine.

Vă convoc, dragi atlanţi supravieţuitori, la vigilenţă în apărarea fragilei noastre superiorităţi care e viaţa. Acestea pe care le citiţi vor să fie neapărat un semnal de alarmă şi un îndemn la luciditate.

Autorul

Amnezie corecţională

Au ieşit pe străzi
În duminica de primăvară
Care i-a amăgit
Şi dintr-o dată,
Ca-ntr-o amnezie planetară,
Ca-ntr-o ispăşire de inchisoare corecţională,

Exprimată in zile de uitare
Nu s-au mai cunoscut.
Se uitau unii la alţii
Şi nu ştiau cine sînt,
Pînă ieri se strigau pe nume
Şi-şi dădeau bună ziua,
Acum uitarea le spuzise minţile,
În creierele lor halucina
Ca o luminare regenerată
Semnul de exclamare înfrunzit
La infinit în toate pădurile
Şi, desigur, această demenţă a primăverii
S-ar fi sfirşit rău, tot mai adinc în uitare,
Dacă noaptea n-ar fi căzut brusc
Şi frunţile lor nu s-ar fi aplecat
În somn
Căci ei nici noaptea n-o mai recunoşteau,
Uitaseră,
Îşi uitaseră reflexele de apărare,
Nu mai erau nimic altceva decît bucurie,
O bucurie inflexibilă şi uşor de învins.
Şi-atit de brusc s-a aşezat noaptea între ei
Încît au inceput să strige că sînt orbi,
Că nu mai văd nimic
Decit nişte zgiriieturi luminoase
De care nu mai ştiau că sînt stelele
Şi-au adormit
Hohotind de plîns
Lîngă muguri enormi
De primăvară mistuitoare.

Şi-a doua zi s-au sărutat
Şi s-au strigat pe nume
Cu criminala familiaritate
Care a tocit lumea.
Primăvara clinchetea din nou mărunt
Într-o ediţie populară
Pe care toţi o ştiau pe dinafară.

Motive bacoviene

Nervii mei ca şi ai tăi mă dor,
Hai şi trage barca de la mal,
Pururea măreţul viitor
Se preface-ntr-un prezent banal.

Picură din streşini. Zvonuri mari.
Cad pe lume corbii lui Tradem.
S-au sculat ai lumii proletari,
Dar bogaţii nici nu se mai tem.

Şi Decembre ninge şi în Mai,
Ninge pe aspectul tău suspect,
Domnule Bacovia, mai hai,
Spune versuri fără subiect.

Lasă-n lume galbene scîntei,
Pivniţa te cheamă în adinc,
Zaţul trist al veacului să-l bei
Şi să rizi cu toţi cei care plîng.

Şi femeia cum cînta barbar,
Singur, singur, nimeni, numai tu,
Plouă, ninge, abatoare, rar,
O monedă-n geam la noi bătu.

Nervii mei ca şi ai tăi mă dor,
Bangăte de arme au căzut,
Pururea măreţul viitor
Se preface într-un trist trecut.

Bei şi rîzi în hî în hi, în ha,
Domnule Bacovia, ia loc,
Vrem să auzim vioara ta
Cum îşi cîntă arderea în foc.

Ţi-ai îndeplinit, ce profeţii ?
Cum poţi spune tu ce tu nu crezi ?
Corbii lui Tradem vor mai veni
Să confişte oblice zăpezi.

Cioburi de Bacovia uitat,
Zdrenţe dintr-un rege mort pe ring,
Mă apropii obosit de pat,
Lampa suflă-n mine să mă sting.

Viaţa mea

O ! viaţa mea !
Frază cu toate consoanele căzute
Viaţa mea.
Bilci al deşertăciunii
Şi capitol închis
Eu mie îmi las testament
Eu pe mine contestîndu-mă,
O, viaţa mea.
Sălbatica mea pornire spre aventură
Şi cuminţenia puiului de vrabie
Într-o palmă de copil
Şi viaţa mea la cules
Şi viaţa mea la demolări
Şi viaţa mea instituţie publică
Şi viaţa mea cu dependinţe comune
Şi viaţa mea risipită ca o cenuşă
Prin hoteluri,
Şi pe unde a trecut rugul meu,
O, viaţa mea,
Literatura mea
Niciodată egală cu sine,
Totdeauna egală cu viaţa mea
Şi plouă versuri de Bacovia
Din nori universali

Şi viaţa mea la capătul puterilor
Scriind în fiecare zi un testament
În care-l anulează pe cel dinainte,
Viaţa mea mizerabilă
Între femeia altar şi femeia noroi
Şi neştiind vidul în care să mă arunc
O, viaţa mea, cît eşti tu de a mea
Cit sînt eu de al tău ?
În această permanentă conspiraţie
A noroiului împotriva templului
Şi-a mea împotriva tuturor
O, viaţa mea, viaţa mea,
Permanent braconaj
Acolo unde aveam voie să fiu vînător legal

Permanenta împiedicare
Acolo unde aveam voie să fiu liber

O, viaţa mea, Salonul numărul 6
De Wiliam Allan Cehov
Viaţa mea, între dragostea faţă de o singură femeie

Şi dăruirea faţă de toate celelalte
Şi remuşcarea mea
Podidindu-mi violaceu pleoapele
Şi faptul că de atîta timp mi-e rău
Şi nimeni nu-mi găseşte motivul,
Rău de epocă, rău de mare, rău de mine însumi,

Viaţa mea cu toate ferestrele deschise
Şi cu toate uşile închise,
Fierărie unde se fac potcoave
Şi unde se fac cătuşe
Zac şi scriu,
Sînt ca un violoncel strîns în braţe de un urs

O, viaţa mea
Netrebnica mea contribuţie
La menţinerea în stare de funcţionare
A felinarului din Piaţa mare,
Măcar s-apuc să-mi termin volumul de opere complete
Cartea mea de testamente contrarii
Doamne ajută şi apără.

Vînătoarea din urmă

Sfîrşit de vînătoare de giganţi !
E-o seară roşie ca remuşcarea
De dinainte de-a ne prinde marea,
La berării e muzică de danţ.

Ce amintiri aduce înserarea
Parcă-i suflarea triştilor amanţi,
În Atlantida nu mai sînt atlanţi,
Doar sculptori, negustori şi disperarea.

Ultima noapte. Parcă-i foc în ierbi ;
Cei care azi se mai împerechează
Mai bine-ar fi pînă la capăt sterpi.

Dinspre fîntîni e-un sîsîit de şerpi,
Iar dinspre larg, zăduf ca de amiază.
Deodată cade sîngele din cerbi.

Războiul convenţional

— Domnilor, mă scuzaţi, zise el ridicîndu-se,
Masa dumneavoastră este excelentă,
Este idealul în materie de masă de pace,
Însă eu trebuie să plec,
Nu că nu mi-e foame, nu că nu mi-e sete,
Dar am de continuat războiul
Împotriva dumneavoastră,
Ne-am înţeles doar,
Mai sînt douăzeci de minute şi trebuie reînceput,
Eu sînt un om punctual,
Nu vreau să mă dezonorez întîrziind
De la importanta noastră întîlnire.
— O, nu vă faceţi probleme, zise gazda,
Sînteţi invitatul nostru, de ce să vă grăbiţi aşa ?
Vom călători în aceeaşi trăsură,
Nu vă grăbiţi, plecăm împreună pe front,
Dar nu refuzaţi pe nevastă-mea
Care a pregătit pe toată perioada cît noi ne-am luptat
Aceste gustoase plăcinte
Din floare fragedă
De ramură de măslin.
...Afară birjarul ţesăla caii,
Şi musca bătea ameţită
La graniţa dintre pace şi război.

Grădinarul culegea cu foarfeca
Flori de măslin.
Şi parcă nici nu-ţi mai venea să pleci
La servici pe o vreme ca aceea.

Gînd despre Pămînt

Condiţia umană e-n pericol deci,
Cînd se sfîrşeşte veacul douăzeci,
Nu numai armele care ne-au podidit
Ci faptu-ngrozitor că le-am gîndit.

Înseamnă că primejdia-i aici în noi,
Degeaba amînăm acest război,
Pericolul va trece numa-n clipa cînd
Ne vom spăla pe creier de-acest gînd.

Nu mai luptaţi cu fumul, că tot n-aveţi noroc

Întoarceţi-vă gîndul către foc
Nu blocuri, ţări sau oameni, ci priviţi lucid,
Condiţia umană e la zid.

Şi omul însuşi moare, cît e el de om,
Şi parcă nu avea nici un simptom
Civilizaţiile ne-amăgeau mereu
Şi omu-n cer părea un ultim zeu.

Ce bine poartă, iată, ca pe-un dulce dar
Gioconda, azi, vestonul militar
Pămîntul are un miros de glonte tras
Şi surdomuţii se întrec la glas.

Natura e bolnavă de împrejurări
Şi lumea-i numai ierarhii şi scări
Pămîntul nostru însuşi este tuns chilug
Şi-l duc inchizitorii către rug.

Lalele pot muri şi pot şi învia,
Dar nu-mpuşcaţi ideea de lalea
Ce-i grav, nu-i răul meu şi nu-i nici răul tău
Ci că ne-am învăţat cu acest rău.

Nu ne mai revoltăm decît avînd permis
Visăm cu aprobare cîte-un vis
De-atîtea surogate apetitul laş
O să se simtă-n oase la urmaşi.

Tot enervăm pămîntul de atîţia ani
Şi ne mirăm că ne răspund vulcani
O să cădem cîndva în Univers, în bot,
Cu scări, cu măşti, cu scaune cu tot.

Condiţia umană-i scoasă la mezat
Destul cu toate, ne-am cam săturat
Ne trebuie şi nouă un final cinstit
Pentru un veac aşa cum l-am trăit.

Războaie mondiale am făcut tot noi,
Şi dacă ne-am întors din vreun război

Am fost certați, ce-am căutat la orizont,
Din pensie ni s-a scăzut un front.

De parcă noi am vrut să mergem în război,
Cîți am putut să mai venim-napoi.

Tot noi am dat impozite la perceptori
Trimiși la gherlă pentru trei culori
Tot nouă ni s-a luat pămînt și-acum e gol
Tot noi cerșim nevestei cîte-un pol.

Am fost țărani și am ajuns și muncitori
Ne-am nimerit să fim nemuritori.

Tot noi, ce v-am umplut cămară și pătul,
Vă spunem, oameni mari, că e destul,
Ne-am săturat de înarmare pînă-n gît
Cu-atîta moarte-n noi ne e urît.

Chemați salvarea pe planeta de pămînt
Să vadă oamenii care mai sînt,
Chemați salvarea și pe niște doctori buni
S-aleagă sănătoșii, de nebuni.

Noi mai avem destule pe-aici de rezolvat
Noi încă rolul nostru nu ni l-am terminat,
Vrem s-auzim cocoșii, vestind cum știu
doar ei,
Întîia dimineață din mileniul trei.

Să înțelegem înainte

Sarbădă sarea pe rănile noastre,
Pe rănile noastre ca niște iscălituri,
Ne uscăm întinși pe firele de telegraf
Care coboară către Atlantida.
La ce oră a căzut Atlantida ?
De ce a căzut Atlantida ?
Ce rude avem în Atlantida ?
Și, vai, bolnave ape au oceanele
În care s-a-necat un continent
Cu mari dosare.

Și firele de telegraf mai merg
spre Atlantida,
Mai bate semne aparatul nostru,
Și-ntinși cum stăm pe-aceste sîrme
Ce leagă continentul existent
de continentul scufundat,
Punct-linie-punct, punct-linie
Și trîmbele de sare searbădă
În rănile acestui inutil semnal.
Telegrafiști, anunțați și în Atlantida
Timpul probabil.
Averse locale de ploaie.
Vînt ușor dinspre miază-zi,
Temperatura în scădere ușoară.
Vai, mama noastră, tragedie planetară,
Privește sîrmele de telegraf
Plecînd de pretutindeni
Către continentul scufundat.
Și fă socoteala
Ce te-așteaptă.
Nici nu-i așa de greu să fii întins
ca rufele
Pe sîrmele de telegraf care coboară
halucinant
Spre Atlantida.
Cum o fi fost ultima seară pe Atlantida ?
Ce discurs o fi ținut primarul ?
Dar ce zic eu primarul ? Prefectul.
Dar ce zic eu prefectul ? Împăratul.
Poate că respectivul a fost mărinimos.
În acea seară.
Poate că a și comutat pedepse,
Poate că s-a zbătut pentru dreptate,
Poate că sufocat era de motivele
Unei satisfacții lăuntrice,
Poate că primise mesaje de simpatie,
De la celelalte continente.
Poate că trimisese un om în Lună,
Poate că, uite-acum îmi dau seama,
Celelalte continente nu erau
continentele-acestea,
Poate că lui îi plăceau acvariile
cu pești colorați,
Poate că visa,
Poate că nu visa,
Poate c-avea nave puternice
Și marinari devotați,
Poate c-avea o ideologie înaintată,
Poate că n-avea o ideologie înaintată,

Poate că scumpise carnea,
Poate că nici nu se mînca pe-acel
continent carne,
Poate că era o zi obișnuită,
O zi care nu prevestea nimic
Și, deodată, incredibil,
Pentru cine incredibil cînd n-a scăpat
nimeni
A început să cadă Atlantida,
Să se scufunde, să se lase la fund,
Să se-nece.

Cu toate iluziile,
Cu toate iertările,
Cu toate intrigile,
Cu toate bogățiile,
Cu toate denunțurile,
Cu toate relațiile,
Cu toate orgoliile,
Cu toate înțelepciunile,
Cu tot, tot, tot.
Mai puneți urechea pe telegraf,
Vai, băieții mei risipiți pe sîrmele
Ce duc în Atlantida,
N-auziți un vuiet,
Vuietul cimitirului comun,
Vuietul neprecupețit al morții ?
Luați aminte !
Nici un continent nu știe ce-l așteaptă.
Oricît de luminoasă suprafață ar avea,
Oricît de grea civilizație ar înălța
deasupra.
Dilema e situația lăuntrică.
Dilema e ce se întîmplă înăuntru.
Dilema e cum poți afla ce e în Atlantida
cînd ești în Atlantida.
Cum poți să spui ce afli,
Cui poți să spui ce afli
Și cine te va crede cînd încă
Nu s-a scufundat de tot.
Cu tine și cu cei ce-ar trebui să te-audă.
Nevinovatul continent ?
Doamne, apără sîrmele de telegraf
Care mai duc spre Atlantida
Și-nvață-ne pe noi să înțelegem
Filozofia scufundării
Măcar cu o oră înainte de a se petrece.

Pielea ursului

Nu mai vindeţi la mezat
Pielea ursului aflat
În pădure încă.

Nu mai daţi la argăsit
Pielea ursului pitit
Pe vreo rece stincă.

Nu-i mai puneţi pe cizmari
Cizme să vă facă, mari,
Carimbi şi pingele.

Nu mai vindeţi cizmele,
Nu mai luaţi bancnotele
Pentru-această piele.

Ursul încă e neprins,
Ursul fuge pe cuprins,
Poate hibernează.

Ursul n-are chef de voi,
Daţi-i preţul înapoi,
Renunţaţi la pază.

Pielea prea din timp i-o luaţi,
Pe alţi proşti îi înşelaţi,
Dar şi ei vă-nşeală.

Falşi sînt banii lor, şi ei,
Zero lei pe zero piei.
Visteria-i goală.

Daţi nimic pentru nimic,
Daţi un sic pentru un sic,
Hoţi ce ştiu să fure.

Negustori naivi şi hoţi,
Toţi vă înşelaţi pe toţi,
Ursul e-n pădure.

Vindeţi pielea unui mit,
Şi o prelucraţi, grăbit,
Nici nu vă mai pasă.

Dacă el intr-adevăr
Are piele, are păr
Dacă e acasă.

Hoţilor, buni de hoţii,
V-aţi făcut împărăţii,
Tot lucrînd cu şperţul.

Urşii au pierit de mult,
Unde-au fost păduri, e cîmp,
Cinic vi-i comerţul.

Daţi pe bani inexistenţi
Piei de urşi inexistenţi,
Zero pe tot cursul.

Piei de urs pe vid fisic,
Daţi nimic pentru nimic,
Vindeţi, vindeţi ursul.

Hoţilor, ce-aş vrea să văd
Al comerţului prăpăd,
Rău zicînd comerţul.

Peste voi intr-un tîrziu,
Să se scoale ursul, viu,
Mormăindu-şi preţul,

Să vă strîngă-n braţe blînd,
S-aud oasele urlînd,
Să vă crească pulsul.

S-adunaţi de pe parcurs
Toate pieile de urs,
Arăta-s-ar ursul.

Geneza

Această carte am s-o scriu în tren,
cu litere nesigure şi strîmbe,
ca nişte tulburi şi hilare trîmbe
asupra continentului obscen.

Atît, din Atlantida mi-a rămas :
plăcerea de a-i fi la fel de-a pururi,
vers similar la duhnet şi contururi,
poem purtîndu-i înecatul glas.

Sînt străbătut de peşti dezastruoşi,
din lacrimă o molimă se naşte :
un continent întreg răpus de broaşte,
o ţară ce se-ascunde-n doi galoşi.

Această carte pare-a-i fi magnet,
aşa de tare drama i-o absoarbe,
întreagă ţară a privirii oarbe,
mă ai în apa ta, îţi sînt poet.

Călătoresc cu trenul tău final,
la roţi se simte apa în şiroaie
şi fumul nostru iată-l cum se-ndoaie
îngreuiat de apă, la semnal.

Această carte e în sol minor,
şi poate n-are nici o calitate
decît că e compusă pe luptate
în orele cînd trebuia să mor.

Cu ea şi fără ea sîntem la fel,
un far bolnav agonizează-n lume,
dar continentul nostru prea postum
ca să mai creadă cineva în el.

De nicăieri, de ajutor nu-i semn,
ne scufundăm în marşuri triumfale,
ne-am proiectat chiar noi această cale
şi ne-necăm entuziast şi demn.

Dar nici măcar nu recunoaştem noi
că ne-necăm, că nu mai e vreo şansă,
intrăm într-o visare şi-ntr-o transă,
nici împuşcaţi nu vrem să dăm-napoi.

Orgoliul e mai mare decît toţi,
ne înecăm, dar provocăm elogii,
plutesc pe continent ideologii
cu frac şi papion, dar în chiloţi.

Şi apele sînt rele şi sînt mari,
dar ei comandă cîntece uscate,
un val pînă sub guri acum le bate
dar ei se mai răstesc la lăutari :

„Cîntaţi cel mai puternic continent,
acela unde nu-i nici fir de apă,

cintaţi voios magnifica etapă
în care am intrat incandescent".

Iar nouă ni s-a stins şi-un ultim foc
cind lăudăm o flacără eternă,
un putred val ni-i piine şi ni-i pernă,
dar noi omagiem acest noroc.

Trăiască Atlantida de uscat !
Şi Atlantida leorpăie de valuri,
pămintul ud răsare prin canaluri
şi apele pină spre lacrimi bat.

Această carte-i tot ce-am mai ales
dintr-un noroi pornit absurd spre lună,
o scriu în tren, plutirea încă-i bună
şi aburi toxici din plămini ne ies.

Atlanţii, în şedinţe şi acum,
mai moţăie, aplaudă, dorm iarăşi,
işi sint prieteni şi işi sint tovarăşi,
dar apa i-a zvirlit pe-acelaşi drum,

Noi, cei mai mulţi, sintem deja răpuşi,
o baltă e întreaga Atlantidă,
şi bate apa-n uşă s-o deschidă,
inecu-nvirte cheile la uşi.

Şi-n acest timp distinsul parlament
discută cu o dragoste mioapă
că-n alte părţi e azi prea multă apă
de-i secetă la noi pe continent.

Şi deputaţii ar vorbi ceva,
dar milul şi bulboanele ii fură,
au apă în urechi şi apă-n gură
şi-n miini, de nu mai pot aplauda.

Primul drum

(Din ciclul Amintiri din copilărie)

Am fost fătat intr-un pămint curat,
Dintr-o Moldovă sfişiată pururi.
Olteancă mama şi al ei bărbat,
Ei în Ardeal mi-au năzărit contururi.

Din Dolj şi Vilcea vine firea mea
Sfinţită în Ardealul fără moarte.
Moldova din ea însăşi mă năştea
De nu aveam de întrupare parte.

Două contrarii sint şi-au fost cei doi
Contrară e şi firea mea întreagă,
Am fost fătat la vreme de război
Şi un război fiinţa-n veci mi-o leagă

Şi cind venea spre noi pierdutul front
Şi mama a luat-o încotrova,
Atunci se legănau în spicul blond
Valahia, Ardealul şi Moldova

N-aveam un an, cind am fugit cu-un tren,
Cărat de mama mea spre orişiunde,
Mai am în oase un bolnav refren
De roţi ca vechi zădărnicii rotunde.

Şi, dintr-o dată, trenul a ajuns
Şi-n îmbulzeala numai militară,
Cu vaerul de roţi ca un răspuns
Sărmana mamă s-a trezit în gară.

Dar mă pierduse printre-acei soldaţi
În haosul infringerii şi morţii,
Şi ce e un copil cu ochi miraţi
La scara zdrobitoarelor proporţii ?

Unde mergea intiiul meu vagon ?
Puteam să plec din gara cenuşie
Să plec cu-ntregul muşuroi cazon
Spre-o altă viaţă şi biografie.

Puteam rămine fiul altcuiva,
Războiul prea le-amesteca pe toate,
Dar pe peron măicuţa mea plingea
Spre vuietul ferestrei cu armate.

Plingea dup-un copil ca un bagaj
Ca un bagaj pierdut intr-o pustie
Şi printr-un zid de doliu şi bandaj
Soldaţii s-au intors la duioşie.

Şi pe deasupra capetelor lor,
Uscate de capriciile foamei,
M-au dat din mină-n mină plutitor
Şi am ajuns din nou la sinul mamei.

Şi trenul a plecat şi nici nu ştiu
În calea lui istorică şi lungă
De n-a plecat atuncea prea tirziu
Şi-a mai ajuns unde avea să-ajungă

Dar eu acum, cu pielea ca un act,
Pe care scriu notarii stări frecvente,
Consacru, consfinţesc şi duc în veac
Bătrinele soldaţilor amprente.

Că ei s-au iscălit pe carnea mea
Analfabeţii mei din veşnicie ;
Sint botezat în trenul ce ducea
Acasă pătimita Românie.

Să fie traiul meu oricit de bun
Şi circulat al meu poetic nume,
Ca pe-un afet botezător de tun
O mină de soldat mă ţine-n lume.

Acum acei soldaţi poate-au murit,
Acum nici mama nu mai ştie bine
Dacă sint eu copilul regăsit
Sau alt copil i-au dat în loc de mine.

Oricum, mă simt un act original,
Capabil încă viaţa să-şi trăiască
Rebotezat în tren la un semnal
De tragica armată românească.

Îndreptar

Deschid sfinta carte
A mintuirii prin refuz,
Las vouă
Toate plăcerile,
Oameni !

Dar vă cer să renunţaţi
La bucuria de a avea copii,
Pămintul nu e al vostru,
Casele nu sînt ale voastre,
Numele nu vă aparţin,
Sinteţi datori vinduţi,
Sinteţi generaţia-camătă,
Vă vind şi vă cumpără
Plutonierii şi plutonierissimii,

Căpitanii şi căpitanissimii,
Mareşalii şi mareşalissimii,
Sînteţi împrumutaţi.

Oameni, refuzaţi
Continuitatea imorală,
Pentru cine faceţi copii,
Pentru cine construiţi iluzii ?

Gravidele lumii sînt ameninţate,
Sînt numărate, numerotate,
Gravidele lumii sînt inventariate
Ca animalele de povară,
Ca animalele de hrană,
Gravidele lumii sînt cercetate
Indecent, imprudent,
Cu ochiane ce sîngerează
Adînci complexe sexuale,
Gravidele lumii sînt exploatate
Mai cumplit decît pămîntul
Peste gravidele lumii
Sună goarna militară.
Care-i aşteaptă pe feţi,
Goarna cazărmii
Însîngerează cu ţipătul ei
Carnea gravidelor.

Gravidele lumii sînt recrutate,
Cînd nasc ele nasc
De-a dreptul în garnizoană.
Tunurile sînt unse cu
Lichid amniotic
Scutecele
Împart vechi pînze de cort,
Leagănele, cărucioarele
Au şenile şi turelă,
Încă-nainte de-a vorbi,
Încă-nainte de-a zîmbi.
Copilul e recrut,
Şi mama e trimisă
Iar la montă,
Să fie încărcată,
Să fie reamenajată,
Să fie gata de-a mai trage
Înc-un copil în lume,
Să fie gata de-a mai da
Recruţi armatelor flămînde.

Deschid sfînta carte
A civilei celei mai încăpăţînate.

Declar pace ireversibilă
Domnului general
Şi domnului plutonier,

Şi mă adresez
Civililor şi gravidelor
Şi le cer grevă !
Grevă absolută !
Refuzaţi să mai faceţi copii,
Refuzaţi să mai naşteţi,
Refuzaţi-vă dragostea
Exploatată de militari.

Pace, pace şi Grevă !
Amin.
Citiţi sfînta carte !

Plajă cu tineri atlanţi

Pe plaja continentului ce se va scufunda
Stau pîlcuri de tineri şi se-mbrăţişează,
Uitarea e scuza lor, salvarea lor, pavăza lor.
Cînd oceanul îi va cotropi, ei vor crede că sînt năduşiţi.
Pe plaja continentului condamnat.
Scoicile moarte vuiesc a întoarcere,
Se-ntoarce oceanul în scoicile sale.
Crucile de pe morminte înverzesc şi dau muguri.
Industria atlantă e puţin contrariată,
Dar, în fine, toate sînt cum sînt.

Şi pe plaja cu nisip de rumeguş de verighetă,
Pîlcuri de tineri intră pe nesimţite în spînzurătoarea de apă.
Aceasta e ultima zi dinaintea ultimei seri,
Cine-a murit pînă azi a murit pe cont propriu,
Şi la Mica publicitate s-a ţinut seama de numele lui,
Mîine, agenţiile de ştiri ale lumii încă nescufundate
Vor anunţa că un continent întreg a murit
De un cosmic infarct şi nimeni nu va putea plînge destul
Aceste pîlcuri de tineri cărora soarele
A nimic prevestitor le dublează orgoliul

Cu umbrele neperechi tolănite şi ele pe nisip.
Doamne, aceste energii elementare
Cum se vor descompune, cum se vor retopi în sarea mării ?
Din veac în veac oceanele planetei fi-vor bîntuite
De tinerii strigoi ai pîlcurilor ce se îmbrăţişează acum pe plajă
Şi niciodată omenirea nu va fi destul de fericită
Ca să nu audă mările plîngînd
De mila sărutărilor strivite.

S-au scufundat în apă flote
Purtînd odoarele nepreţuite ale vremurilor,
Însă un înţeles a existat, chiar dacă
Unul cinic şi inacceptabil, şi aurul de pe corăbii
S-a-ntors pe fundul mării
Şi-acolo va rămîne pînă la marele cutremur.

Dar scufundarea unei plăji cu oameni tineri
E un coşmar al tuturor apelor lumii.
Cît va fi apă în Univers, cît hidrogenul şi oxigenul
Se vor îmblînzi într-o picătură de apă,
De la Cercul Polar, pîn-la înlăcrimarea mamei,
Apa Planetei Pămînt va fi vinovată.

Din fîntînile celorlalte continente vor răsări duhuri
Şi asupra mării în furtună vor pluti

Epavele nebiruite ale îmbrățișărilor.
Doamne, pe plaja luminată de propriul ei nisip.
Aici, într-o periferie a Universului, pe Atlantida,
Se va muri.
Deocamdată pîlcurile de tineri mai cred în amorul lor,
Mai cred că nădușesc din pricina aceasta.

Găleata cu apă

Ce simțămînt ciudat, să simți deodată
Că-ntregul cer în ochii tăi se-ngînă
Să-ți vină să-ngenunchi la tine-n țară
Și apă să îți scoți dintr-o fîntînă.

Atîta tot, din cînd în cînd, ajunge
Cînd frica dinspre lume te cuprinde
Să simți că ai fîntîna ta acasă
Și-n suflet să te ningă vechi colinde.

Ce mici pretenții, tristă bucurie,
O sabie din teacă iat-o scoasă
Și tu te amăgești cu adjective
Și cu fîntîna dulce de acasă.

Au decăzut plăcerile moderne
Trifoi cu patru foi se mai cultivă
Din ciutura fîntînii liorpăi apă
Aprins de-o bucurie primitivă.

Pămînt netot, îmi vine să te huidui,
De boala cariată nu-ți mai trece
Să bag găleata grabnic în fîntînă
Și să ți-o torn în cap cu apă rece.

Pieri-va timp

Pieri-va timp și timp din nou veni-va,
Uscase-vor și limbile la ceasuri,
Plămîni bolnavi sui-vor împotriva
Prea limpezilor, sănătoase, glasuri.

Toci-se-vor arcadele de piatră,
Cădea-vor semnalmentele de piele,
Spuzi-se-va cenușa de pe vatră,
Spuzi-se-va cenușa dintre stele.

Pieri-va timp, veni-va timp întruna,
Cădea-ne-vor din umeri aste brațe,
Pătrunde-s-ar de viciul nostru luna,
Omoară-se în zbor migrînde rațe.

Întîmplă-se orice aici, pe cale,
Din mări ridică-și turnuri sugativa,
Răsune-n ploaie clopote de jale,
Pieri-va timp și timp din nou veni-va!

Noi să rămînem ultimii apatici,
Necunoscuți de bîrfitoarea moarte,
Ca două cifre-n triste matematici,
Ca doi afoni scăzuți din șapte arte.

Suficiența-n ea să ne închidă,
Să ne-mbrăcăm în frunze, nu în nume,
Plecînd din scufundata Atlantidă
Înot, ca dintr-un ștrand cu multă lume.

Pieri-va timp, astfel cum timp veni-va,
Urca-va marea-ncet această pantă,
Reinflorească-și cărțile arhiva,
Atlant voi fi, cu draga mea atlantă.

Și n-am să dau la nimeni socoteală
De ce ne-a fost această soartă dată,
Că-n marea ce picioarele ne spală
Aceste lacrimi ale noastre-noată.

Lecția de ecologie

Atunci, profesorul nostru de ecologie
Începu să strige :
— Fiecare să-și ia partea lui de Atlantidă
Și să și-o ducă degrabă acasă !
— Domnule profesor, domnule profesor,
Săriră cîțiva,
Dar partea fiecăruia e casa fiecăruia,
Cum o să ducem casa acasă ?
— Grăbiți-vă, strigă profesorul,
Atlantida se scufundă !
Dacă nu vă salvați fiecare partea de Atlantidă,

O să ajungeți niște orfani,
Niște naufragiați,
Niște pensionari ai furtunilor de gradul opt.
Luați-vă Atlantida și plecați.
Puterea noastră a stat în unirea noastră,
Acum puterea noastră stă în felul cum vom ști
Să dezbinăm Atlantida,
S-o demontăm,
Să ne-o însușim.
Luați exemplu de la melci !
Trăiască Atlantida proprietate personală !
Mai apucă să zică profesorul
În timp ce catedra îi năvălea în spinare,
Căci asta era proprietatea lui
Și noi pluteam pe valurile tulburi,
Agățați de ghiozdanele noastre
Și, vai, în ghiozdane,
Ce cărți frumoase erau
Despre stabilitatea Atlantidei.

Vînătoarea de folclor

În toată Atlantida, în țara care cade,
În țara, altădată frumoasă și profundă,
În țara care astăzi în mare se scufundă,
Se-arată vînătorii ce caută balade.

Ei caută balade și doine să le stingă,
La împușcat de doine ies, veseli, vînătorii
Și peste Atlantida nici nu mai vrea să ningă
De-atîta sterpezime de sonuri provizorii.

Ce tristă este țara cu cîntece ucise,
Baladele-mpușcate pe țărm agonizează
Și doinele sînt date cu farduri în culise
Și-apoi sînt epigrame, pe-a scenei oarbă oază.

La ora cînd atlanții trecutul și-l împușcă
Și din statui bătrîne fac ziduri de closete,
Gramatica atlantă miroase-a praf de pușcă
Și urcă-n scări persoane cu creiere încete.

O doină fuge-n cucul ce cîntă pe colină,
O alta se îneacă în lacrima de mamă,
Balade-nghează-n cerbii cu fruntea lor divină,
Spre cerul fără milă în aburi se destramă.

Sînt fluiere și naiuri care-au fugit în plante,
Reabsorbite parcă de matcă și origini,
Întreaga sănătate a muzicii atlante
Decade-n marș funebru și moare fără pricini

Cu nările umflate și puștile-ncărcate,
Prin codrul fără margini al muzicii eterne,
Se-arată vînătorii, sătui de libertate,
Și totul un delir e și totul un infern e.

Aleargă toată noaptea să împlinească moartea,
Hipnoza animală îi poartă sub frunzișuri,
Au demontat piane și-au ars în piețe cartea
Și-acum se strîng să scoată folclor din ascunzișuri.

E cea din urmă noapte, urmează înecarea,
Ei nici nu simt că apa le-a și trecut de glezne,
Ei toți vînează suflet, dar îi vînează marea,
Așa setoși de forță că-ngenunchiază lesne.

Și ei, ce fac atîtea, în goana lor neroadă
Voind să se sustragă condiției umane,
Nu simt că după dînșii rămîne o baladă
Și hăituind o doină, nasc doina tristei goane.

Tot ce-au ucis învie, ca să-i eternizeze.
Și cîntece ciudate stau gata să înceapă,
Dar ude instrumente pornesc spre metereze
Și puștile sînt pline, pedepsitor, de apă.

Pe Munții Atlantidei se cerne-un fel de moină,
În zori, din vînătoare, nimic n-o să se vadă,
Doar peste tulburi ape va mai pluti o doină
Și toată vînătoarea va trece-ntr-o baladă.

Indicații gramaticale

Toate verbele
se vor conjuga
numai la timpul viitor,
trecutul e o capcană,
prezentul e o tarabă de droguri,
numai viitorul merită atenție,
numai viitorul.

Toate verbele
vor umbla îmbrăcate
a viitor.

Toate verbele
se vor conjuga la plural,
spre a se evita dezacordul
între subiect și predicat.

Toate verbele
vor însoți substantive comune,
nici un substantiv propriu
nu va mai fi permis.

Orice încălcare a acestor
dispozițiuni
se sancționează
cu amendă în interjecții,
cu închisoare corecțională
în carcerile imperativului,
sau chiar cu muncă silnică,
ocnă, ocnă,
în locuțiuni adverbiale ;

Există și o ultimă pedeapsă,
retragerea calității de verb,
trimiterea verbului
printre substantivele defective
de numărul singular,
punerea la zid și luarea
vieții din verbe.

Folosirea trecutului
ori a prezentului
de către persoane fizice
sau instituții
e considerată instigare,
e considerată avort.

Toate verbele
limbii atlante,
acum și pururea,
se vor conjuga la timpul viitor,
lăsați dracului trecutul,
nu vă mai îndeletniciți
cu amintirea,
nu vă cantonați
într-un prezent care, și așa, trece,
cuceriți viitorul,
viitorul, mereu viitorul,
cel dulce și incontrolabil,
amînați pe mîine
ce puteți face azi,
mîine amînați pe poimîine,
folosiți verbele numai
la timpul viitor,
nu vă grăbiți să faceți,
făgăduiți și visați,
numai animalele inferioare
fac înainte de a visa,
voi, dragii noștri atlanți,
profitori merituoși ai acestei
gramatici novatoare,
ai acestei
gramatici militante și libere.

Toate verbele
vor trece cu arme și bagaje
la timpul viitor.

Țineți seama, atlanți, de
înaltul moment ce-l trăiți
și nu uitați că niciodată
n-a trăit gramatica
un moment de triumf absolut
ca acesta.

O, fericitele verbe
ale limbii atlante,
verbele noastre partizane,
verbele noastre
care nu denumesc
decît acțiuni convenabile.

Continentul în galoşi

Bate vîntul prin defectele noastre,
Mare vînt secular,
Maşina aleargă cu spartele ei cauciucuri,
Inutil este bună şoseaua,
Vîntul bate-n drapelele noastre,
Vîntul suflă-n defectele noastre.

Plăcerile noastre ne costă mult,
Sîntem o lume bolnavă,
Sîntem o maşină brambura,
Mulţi asasini şi puţini oameni vii,
Subofiţeri grandomani
Şi recruţi deştăraţi,
Atlantida noastră e o insulă defectuoasă,
Îi intră apă în galoşi,
Îi intră lacrimi în ochi,
Îi intră ochii în pleoape,
Defectele noastre sînt mai mari
Decît realităţile,
Defecte halucinante.

S-a deschis Universitatea populară :
„Atlantida spre minus infinit“.
Acolo se dau gratis defecte
Şi diplome defectuoase.
Trăim în fracţii,
Întregul a fost pus sub stare de interdicţie,
Majoritatea stă la numitor,
Minoritatea la numărător.
Linia dintre noi, cei de la numitor,
Şi ei, cei de la numărător,
O simţim pe creştete
Şi uneori ne doare.

Privită de departe,
Atlantida e o insulă de întregi
Plutind pe bărci spre treburile lor,
Dar bărcile, în spate, noi le ducem,
Defectarea intenţionată a întregului
Se numeşte fracţie.
Frumoasa noastră insulă s-a specializat
În construirea de defecte.
Atîta vreme cît Atlanţii
Erau incapabili să-şi producă
Ei înşişi defectele,
Maica Atlantidă a importat
Defecte pe bani grei.

Vîntul suflă în defectele noastre,
Apa intră în urechile noastre,
Mînuirea defectelor însăşi,
În primii ani, a fost o problemă,
Dar marii profesori de boala atlantă,
Medicii întorşi cu spatele la sănătate,
După îndelungate cercetări şi studii,
Au reuşit să transplanteze
Defectele pe tulpinele eredităţii.

Generaţii defectate domină azi Atlantida
Şi medicii noştri lucrează, lucrează.
Un Iov milenar se plînge unui Dumnezeu
Aflat într-o grădină mărăcinoasă
Că i-a mai lăsat ceva sănătate.
Vrea lepră !

Istoria este fotografia
Celui mai mare defect,
Arta e un defect al simţurilor,
Maşina noastră e în pană,
Pe Atlantida zuruie
Bancuri de peşti.

Se dau comenzi de răspîndire
Mai entuziastă a defectelor.
Folclorul e dus pe Golgote de nichel
Şi împuşcat.
Verbele, în Atlantida,
Nu mai au decît timpul viitor,
Nici un verb nu se mai conjugă
La timpul trecut.
Pe orice amintire se pretinde
Plan de încasări.
Solidaritatea dintre
Numărător şi numitor
Se numeşte horă.

Marile porturi lansează defecte la apă,
Ateliere cu meşteri pricepuţi
Defectează nuanţat şi riguros
Toate maşinăriile Atlantidei.
Cum se repară o maşinărie singură,
Cum proprietarul este obligat s-o aducă
La atelierul de defectat.
Se percep amenzi,
Te poate aştepta şi închisoarea
Dacă ai un lucru întreg.

Învăţătorii din cursul primar
Îi deprind pe copii,
Datorită deosebitului lor simţ pedagogic,
Cu stricarea lumii.

În aplauzele şi ovaţiile părinţilor impetuoşi,
În plescăitul galoşilor de gală
Ai continentului scufundat,
În geamătul violoncelelor
Îmbibate de apă,
Sub salvele de tun
Ale marilor redute de noroi,
Noile generaţii de analfabeţi
Se ridică pure spre zările ştiinţei.

Vîntul suflă în defectele noastre,
În drapelele noastre bazonate,
Bazonate în toate culorile,
După ce fel de steag au purtat alternativ
Croitorii care ne-au ocupat croitoria.
Şi, vai, drapelele noastre nu erau rupte
Dar le-am defectat noi,
În neistovita noastră poftă şi
În neostenita noastră vocaţie
De-a murdări şi de-a defecta.

Doamne, priveşte-ţi brăzdaşii,
Iată-i, ies pe cîmp, în urma plugului,
Şi aruncă în brazdă supreme defecte.
Şi numai unii aruncă
Defectele mici.

Altar al defectelor noastre,
Moştenite sau împrumutate,
Notă de plată trimisă de
Zoologie — biologiei şi de botanică — filozofiei,
Din această cancelarie cu toate
Ţevile sparte,
Sub această pălărie

Ciuruită de peşti şi de lacrimi,
Să fie oare ambiţia ta
Atit de mare
Încit să nu mai fim decit defecte ?

E oare atit de mare şi
Dezagreabil pericolul de-a avea şi calităţi
Încit în fiece zi noi,
Bieţii tăi Atlanţi,
Sintem politizaţi către defecte
Şi indobitociţi către eroi
Fără nici o zi de reculegere ?

Ne inchinăm ţie să ne mai ierţi,
Atlantidă,
Şi mergem să ne inchinăm
Stemei tale,
Cu doi galoşi incrucişaţi
Din care curge apa
Şi nu ştim cărui om
Să-i spunem,
Barcagiului negru
În miinile căruia vislele s-au rupt,
Chirurgului de branhii
Sau artistului amator
Care şterge cu apă toate tablourile din muzee
Redindu-i pinzei puritatea.

O, noi, guralivii supuşi
Ai mereu mai asimilatelor noastre defecte,
Recunoscători inălţăm ochii spre tine,
Lipindu-ne frunţile
De odihnitorii tăi galoşi
Monumentali.

Abstracta supravieţuire

Atlantida n-are, după cum se spune,
În comunicatul existenţei sale,
Decit uscăciune, numai uscăciune,
Însă nu probleme sociale.

Atlantida este doar egalitate,
Proştii şi deştepţii au aceeaşi leafă,
Seceta intruna peste ţărmuri bate,
Piele groasă ne-a crescut pe ceafă.

Atlantida este scara fără trepte,
Atlantida n-are-n sine nici o şcoală,
Creierele toate, proaste sau deştepte,
Au gîndire joasă şi egală.

Atlantida are forţa să priceapă
Care e nevoia cea mai mare-acasă.
Din intreaga lume ea importă apă,
Cu-nsetaţii ei e generoasă.

Atlantida este cea mai bună lume,
Cea mai minunată, cea mai optimistă,
Doar atit că, dincolo de nume,
Atlantida nici nu mai există.

Fortissimo eroi

Fortissimo, eroi ! Vorbiţi mai tare,
Fiţi mai limbuţi, o, bieţilor eroi,
Numai din gura voastră se mai poate auzi
Ceva în acest secol despre voi,
Fortissimo, fortissimo, eroi !
Nu-i cine să mai vadă, să descrie
Fapta ce faceţi pe-un prudent pămint,
Fortissimo, eroi ! Să se audă
Singele vostru viu din răni curgind.
Cei laşi nu mai au astăzi nici putere
De-a-i contempla pe cei ce nu sint laşi,
Cei laşi sint laşi — o, cinică mindrie —
Silnic uitindu-se la uriaşi,
Fortissimo, eroi, să vă deprindeţi
A şi pălăvrăgi cite ceva.
Nu e destul să mori pentru-o idee,
Ca un geambaş descrie moartea ta.
Neputincioşii lăutari şi pictori
Cu arme stafidite vă descriu,
Iar profitorii voştri vă vind ieftin,
Cu doi eroi de film un erou viu,
La televiziune seriale
Cu bieţi actori jucind pe bieţi eroi,
Dar nu mai plac eroii, ci actorii,
Tot pe actori ii preferaţi şi voi,
Fortissimo, fortissimo eroi !
Pină veţi răguşi strigaţi, eroi,
Sloganuri despre eroism şi sacrificiu, voi,
Fortissimo, fortissimo, eroi !

Preistorie

Începuseră, deci, uriaşul lor marş,
nu ştiau unde merg dar ştiau că e bine,
n-aveau sud, n-aveau nord, fredonau ceva trist,
fiecare credea în năluca din sine.

Nu-i uneau nici idei, nici obsesii străvechi,
nu erau veri primari, nu vorbeau doar o limbă,
începuseră doar la un semn nedistinct
acel marş fără leac care lumea o schimbă.
Poate-aveau comandant, ce-i ducea unde vrea,
dar ei nici nu-l simţeau, erau liberi în toate,
mai mergeau ce mergeau şi fiertură-şi făceau
şi deodată-au numit marşul lor : libertate.

Tot ce contra venea, devenea ţinta lor,
umblători cum erau distrugeau ce-i statornic,
nu ştiau unde merg, dar mergeau spre-a afla
unde merg, unde-ajung, după marşul lor spornic.

Deşiraţi şi murdari, cind treceau cite-un riu
se spălau pentr-un veac, se găteau ca la nuntă,
mai prindeau cite-un urs şi-l mincau zgomotos
şi pe timple urca o vecie căruntă.

Nu ştiau cine sint şi de unde şi nu,
nu ştiau ce-ntreprind, nu ştiau cum ii cheamă,
ca prin aburi treceau prin sudoarea de cal,
n-aveau milă în ei, nici ruşine, nici teamă.

Răsturnau ce-ntilneau pină frinţi adormeau,
mai mureau cind venea cite-o luptă pe moarte,

și pe urmă plecau, se grăbeau fără rost,
ei atita știau : că se duc mai departe.

Cineva trebuia să le spună cindva
unde merg și de ce, unde merg, ce-i așteaptă,
dar nici timp de-a-ntreba alergind nu găseau,
scara lor nu avea pentru ei nici-o treaptă.

Erau numai egali, și-ntre ei, și cu tot,
nu gindeau la nimic, se duceau înainte,
dacă-n somn se suceau, o luau înapoi,
nu-și spuneau, nu știau nici un fel de cuvinte.

Aveau treabă pe drum. N-aveau rost fără drum,
chiar șederea la ei era culpă cumplită,
începuseră deci uriașul lor marș
se duceau unde-a vrut un impuls să-i trimită.

Nu trăiau din idei, asta nu avea sens,
înainte mereu și la luptă întruna,
peste căile lor soare mare ardea,
peste pleoapele lor uneori bătea luna.

Și un marș absolut îi lega de un ritm,
nu știau de arat, nu știau de vreo casă,
alergau spre ce loc se trezeau că au chef
unde ochii vedeau că e negură deasă.

Cavaleri ne-nfricați, nu stăteau la vreun tîrg,
pentru ei nu era pe pămînt decît luptă,
ori cu cine-apărea, ori cu cine credea
c-ar putea-ncetini calea lor ne-ntreruptă.

Și deodată luptînd, alergînd și murind
ei în ochi s-au privit, ca la-ntîiul examen,
peste tot ce păreau, bestiar nădăit,
au urlat pricepînd că ei totuși sînt oameni.

Că de-un timp nesfîrșit ei aleargă pe loc,
într-un singur pămînt, într-o singură țară,
că mereu se-ntîlnesc ei cu ei, ei cu ei,
și că-n luptele lor ei pe ei se omoară.

Că a fost lungul marș al micimii din om
că-i chema inocența cu-o falsă alarmă,
că au dreptul la tot, că au dreptul la fii,
că au voie la gînd, că au voie să doarmă.

Carnaval

Cea mai mare surpriză,
Cel mai mare șoc,
Nebunia serii,
Punctul culminant
Al balului nostru mascat
În care
Nimeni
N-a mai cunoscut pe nimeni
A fost acela în care
Cineva
A avut ideea genială
Să apărem
Cu toții
Cu fețele noastre
Reale.
A trebuit să ne mascăm
Din nou
Ca să ne mai putem
Recunoaște
Și să ne dăm
Bună ziua.

De-ale vîntului

Tot bate vîntul dreapta, stînga, dreapta,
tot bate vîntul, biet curent domestic,
tot bate vîntul stînga, dreapta, stînga,
nelămurit și curios amestec.

Atîta vînt, schimbări de sens întruna,
direcțiile țăndări sînt în haos,
tot bate vîntul și aruncă sare
pe rana noastră fără de repaos.

Haideți încolo ! Năvăliți încoace !
Urmați supremul vînt ce ne îndrumă !
Spre dreapta deci ! Ba nu, porniți la stînga !

Spre dreapta iar, căci stînga e o glumă.

Tot bate vîntul, s-au uscat vîslașii,
corabia e pielea lor postumă.

Vizita la Academie

Toți academicienii stau
Cu fracuri, cu papioane la gît,
În poziție solemnă.
Din moment în moment
Trebuie să sosească.
O asemenea vizită
Nu s-a mai petrecut aici
Niciodată.
Au venit împărați și regi,
Academicieni și suferinzi,
Dar niciodată,
Absolut niciodată
O vizită ca aceasta
Nu a mai fost.
Cărțile în biblioteca Academiei
Parcă dau aburi.
Locurile numerotate
Din eternitatea
Acestei instituții de giganți
Freamătă în ele însele.
Ferestrele tremură
Ca niște timpane
Ale unui om care coboară
De la mare înălțime.
Și deodată, sărind peste
Toate pregătirile de protocol,
Amestecînd biblioteca și cantina,
Valorile și amneziile,
Pe ușa dată brutal de perete
A Academiei atlante,
Intră Oceanul.

Vis comandat

Mai marii Parlamentului atlant,
Sătui de zăpăceală și orgie,
Sătui și de-un popor prea rar disciplinat,
Lipsit de orice urmă de frăție,
Au hotărît deodată, unanim,
Că orice-ar fi și orice-ar fi să fie,
În ziua sorocită prin consens,
Atlanții toți, ce au celula vie,

Să se aşeze fiecare-n pat
Şi, la un semn, cu toţii să înceapă,
În creier să viseze-acelaşi vis,
Precum un ochi sub o aceeaşi pleoapă.
Şi-astfel a fost şi toţi au adormit
Şi sub o lună violet-mioapă
Atît de tare au visat la fel
Că s-au trezit că-n creiere au apă.

Şi Parlamentul, încleiat şi el,
Întru aceeaşi mizgă unitară,
Plutea defunct, mutat din val în val
Şi nu putea pe-un ţărm uscat să sară.
Dar visul programat continua,
A doua oară, şi a mia oară,
Ca nişte ochi de pleoape arestaţi,
Care-şi aruncă lacrimile-afară.

Vă vorbeşte un atlant

Corabie de vicii şi erori
Nu-i iad puterea ta să o închidă,
Chiar dacă ai muri de mii de ori
Nu te-ai spăla de crimă, Atlantidă.

Ne ţii aici ca valurile-n lanţ,
Pedeapsa ta ne place şi ne arde,
Sîntem prin obligaţie atlanţi,
La tine condamnaţi ca şi la moarte.

Microbii tăi nervoşi prin univers
Fac stelele să fie sanatorii,
Contururile tale s-au şi şters,
Tu eşti un cer cu margini provizorii.

Au putrezit coroanele pe prinţi,
Nici unul n-a putut ajunge rege,
Nu se mai nasc copii, nu mor părinţi
Şi arbitrariul e suprema lege.

Atlanţii tot ridică puşcării,
Chiar inima tot în cătuşă bate,
Şi-ai ei constructori mai mereu cheflii
Tot cîntă cîntece de libertate.

Nu mai există fîn, se paşte cocs,
Chiar pîinea este tranzistorizată,
Trăiesc atlanţii sacrul paradox
De-a pedepsi ce cîntă totodată.

Nu-i iad mai mare decît zeama ta,
Ai să te verşi din iad în purgatoriu,
Vei rătăci plîngînd din stea în stea,
Sinistru, agresiv şi iluzoriu.

O, Atlantida mea, bolnavă eşti,
Cu stări sublime şi cu stări putride,
Depozit de legendă şi poveşti,
Eşti singură mai multe Atlantide.

Eu te iubesc şi mor de mîna ta,
Istoria ţi-o scriu cu mîna stîngă,
Atîta timp cît dreapta îmi va sta,
Minciuni despre atlanţi cu spor să strîngă.

Atlanţii vieţuiesc duplicitar,
Minţind cu bucurie, des şi suplu,
Atît de mult pătrunşi de-acest coşmar
Că ei şi ea trăiesc aproape dublu.

O Atlantidă respirînd real
Cu toate ale ei, fireşti şi simple,
Şi-o alta, păcălind monumental
Pe cei ce vor în bine să o schimbe.

O insulă pe cale de-a muri
Într-o greşeală lungă şi profundă,
Cîte puţin în fiecare zi,
Iubita noastră barcă se scufundă.

Aveam în Grecia un fel de nai,
Cel ce putea furtuna s-o pricepă,
Şi azi cînd lîngă buze îl luai
N-a mai cîntat, ci clipocea de apă.

Sîntem aproape-n fundul unei mări,
Industriile morţii ne apasă,
Dar nu simţim, ne-am învăţat călări,
Aici, pe fundul mării, ca acasă.

Dar noi ne-am scufundat încet, încet,
Fîntînile izvoarele îşi varsă
Purtată pe-un hilar şi şters afet
Te muţi în moarte dinspre trista farsă.

Cui să mă rog ? E apă peste tot,
Un sanctuar de bălţi neînnoite,
Noi nu mai mergem, noi trăim înot,
Şi cerul nici un semn nu ne trimite.

Pămînt neomenos, cum te scufunzi
Şi tu petreci, eşti iar în sărbătoare,
Alene urcă mările pe munţi,
Şi noi care uitasem cum se moare !

Eşti apăsată iarăşi de păcat,
De tribunale care mint întruna,
De mult urma să te fi scufundat
De te-atingea cu o sclipire luna.

Moment

Vin ape pe pleoape, vin ape pe pantă,
În clopote-i apă, sînt valuri în turlă,
Dar, marea cînd tună şi cerul cînd urlă,
Se-aude un cîntec în limba atlantă.

Un cîntec absurd, ce nimic nu mai schimbă,
Că toate sînt scrise de-o tragică mînă
Şi cîntecul plînge, atinge, îngînă
În cea mai frumoasă şi tragică limbă.

Se-aude un cîntec, se sparg predicate,
Lovite de dramă se sting subiecte,
Şi-n cele din urmă abdică pronume
Şi numai o muzică trist mai străbate
Plîngînd drumu-n apă al ţării perfecte
În vreme ce insula iese din lume.

Ultima noapte pe Atlantida

Fragment de
tragedie

Peisaj de plajă, lunară, scoici mari, calcar lucrat ciudat, munţii în preajmă, marea zbătîndu-se. Linişte adîncă. Doi oameni. El şi Ea.

El : Nici prooroc nu sînt, nici apucat,
Dar simt şi după solzul de pe peşte

Că de-un imens, nedescifrat păcat
La noapte Atlantida se sfîrşeşte.
Iubita mea, am încercat mereu
Să merg şi să le spun ameninţarea,
Dar ei au rîs de simţămîntul meu
Şi ei m-au prins aici, vecin cu marea.
Prin marile spitale de nebuni
M-au aruncat cum de pe pomi omida,
Sînt proorocul blestematei lumi,
Ce-n zori nu va mai fi, în Atlantida.
La noapte Atlantida va cădea,
De un vîrtej al sinei sale suptă,
Şi vom muri şi noi, iubita mea,
Cu Atlantida neagră şi coruptă.
Aşa că pregăteşte-te de bal,
Scăpare nu-i şi nu e amînare,
Trăi-vom nupţial ce e mortal,
Eu simt cum apa urcă pe picioare.
Eu simt concret, teribil de concret
A cosmosului groasă igrasie
Intrînd în noi, prin fiece defect,
Prin vanitate şi schizofrenie.
Ea : Iubitul meu, tu oare nu te-nşeli ?
Cum poţi uri pe cel ce nu te crede ?
E lumea noastră plină de greşeli,
Dar nici o judecată nu se vede.
Şi nu e drept să moară inutil
Nevinovaţi cu ceilalţi împreună.
Aş fi avut cu tine un copil
De n-ar fi profeţia ta nebună.
Nu sîntem, iată, decît doi amanţi
Ce cheamă lumile la judecată,
Dar şi tu eşti atlant între atlanţi,
N-ai dreptul să-ţi vezi ţara scufundată.
În ochii tăi o bucurie văd,
Te bucuri de speranţa prăbuşirii,
Dar nu-nţelegi că-n marele prăpăd
Noi vom fi morţii, cum vom fi şi mirii ?
El : Şi poate sînt şi fericit puţin,
Şi poate satisfacţia m-abate,
Că le-am proorocit acest destin
Şi ei m-au dat afară din cetate.
Le-am spus că ţara se va prăbuşi
Şi ei mi-au spus să le aduc dovadă.
Şi i-am chemat în fiecare zi
Să vadă, dar au refuzat să vadă.
Priviţi la continent, aşa le-am spus,
Cum se scufundă, iată-l se scufundă,
Din răsărit şi pînă în apus.
Pe tot ce-am spus ei mi-au cerut dobîndă.
Le-am spus că de spitale şi de boli
Şi de greoaiele civilizaţii,
De false clopote şi false şcoli,
De mari minciuni presind mărunte naţii,
De degetele lor cu aur greu,
De mintea lor bolnavă de orgoliu,
De lămpile arzînd în prea mult seu,
De prea mult sînge şi de prea mult doliu,
De prea mult demon înger îmbrăcat,
De oameni cu atît de multe feţe,
De-atîta repetat suprem păcat,
De-o bătrîneţe fără tinereţe,
De condamnaţi prea mulţi şi de călăi,
De prea acute lupte fratricide,
Se va desprinde de pe stîlpii săi
Construcţia bătrînei Atlantide.
Ea : Le-ai spus spre a părea al lor profet
Şi nu ca să-ţi asculte profeţia,
Dar dacă scufundarea vine-ncet
Nu ţi-ai făcut întreagă datoria.
Eu jur aici, pe bunii mei părinţi,
Pe marea ce ne va-nghiţi, perfida,
Că dacă-e adevărat ce simţi,
Tu eşti mai vinovat ca Atlantida.
Tu trebuia să îi convingi pe ei
Că scufundarea nu-i o fantezie,
Că oamenii au devenit prea grei
Dacă tu ştii ce nimenea nu ştie.
El : Eu am luptat, dar ei m-au izgonit,
M-au dat suflării mărilor flămînde,
Cu tine-aici, în cea din urmă zi,
Sînt fericit că or să se scufunde.
Şi profeţesc, în noaptea de neant,
Că nici o urmă nu va mai rămîne
Şi că vor trece nişte valuri spîne
Deasupra continentului atlant.
Pe unde-au fost industriile lor
De vanitate, de neom şi lene,
Ca-ntr-un imens şi trist şi cinic cor
Vor trece peşti, vor grohăi balene.

Se-ntoarce spre continentul violent colorat şi decupat în razele de lună, începe să plîngă, îngenunche şi apele mării îi bat picioarele, în vreme ce femeia se îndepărtează spre continent. Parcă ducînd toată lumina lunii cu ea.

Închină-te şi tu măcar acum,
Ţărm tehnocrat, de plusvalori şi fracţii,
Din focul tău mai iese-un ultim fum,
Mai rîd atlanţii tăi pe la distracţii.
Şi chiar şi cei ce-n Lună au ajuns
La noapte, ca-ntr-un rit cu salturi oarbe,
Veniţi instantaneu ca un răspuns
Ei vor simţi ceva care îi soarbe.
Şi vor veni, şi vor muri cu toţi,
Odată cu căderea ta putridă,
N-ai să mai poţi prin cosmos să înoţi,
Vîndută şi străină Atlantidă.
Şi tu, femeie, du-te dacă vrei,
Şi cazi cu ei la mare adîncime,
Din ei te tragi şi te întorci la ei,
Tu, tragică şi ultimă cîtime.
Ea : (strigînd de pe un promontoriu lunar)
Te mai iubesc, nebun orgolios,
Şi nici nu ştiu de vrei doar să mă sperii,
Sau e real că lunecăm în jos,
La baza insondabilei materii.
Nu ştiu ce e, dar simt că simt şi eu
Cum un păcat lăuntric ne absoarbe,
Cum ni se-ndepărtează Dumnezeu
Şi ni-s aproape broască, peşte, şarpe.
Dar încă sper că simt ceea ce simt
Nu ca pe-un adevăr cu osebire,
Ci pentru că instinct lîngă instinct
Mă molipsesc de tine prin iubire.
Rog cerul să te creadă un dement,
Rog mările sub tălpi să se deschidă
Şi să cazi tu sorbit de continent.
Salvează, Doamne, biata Atlantidă !

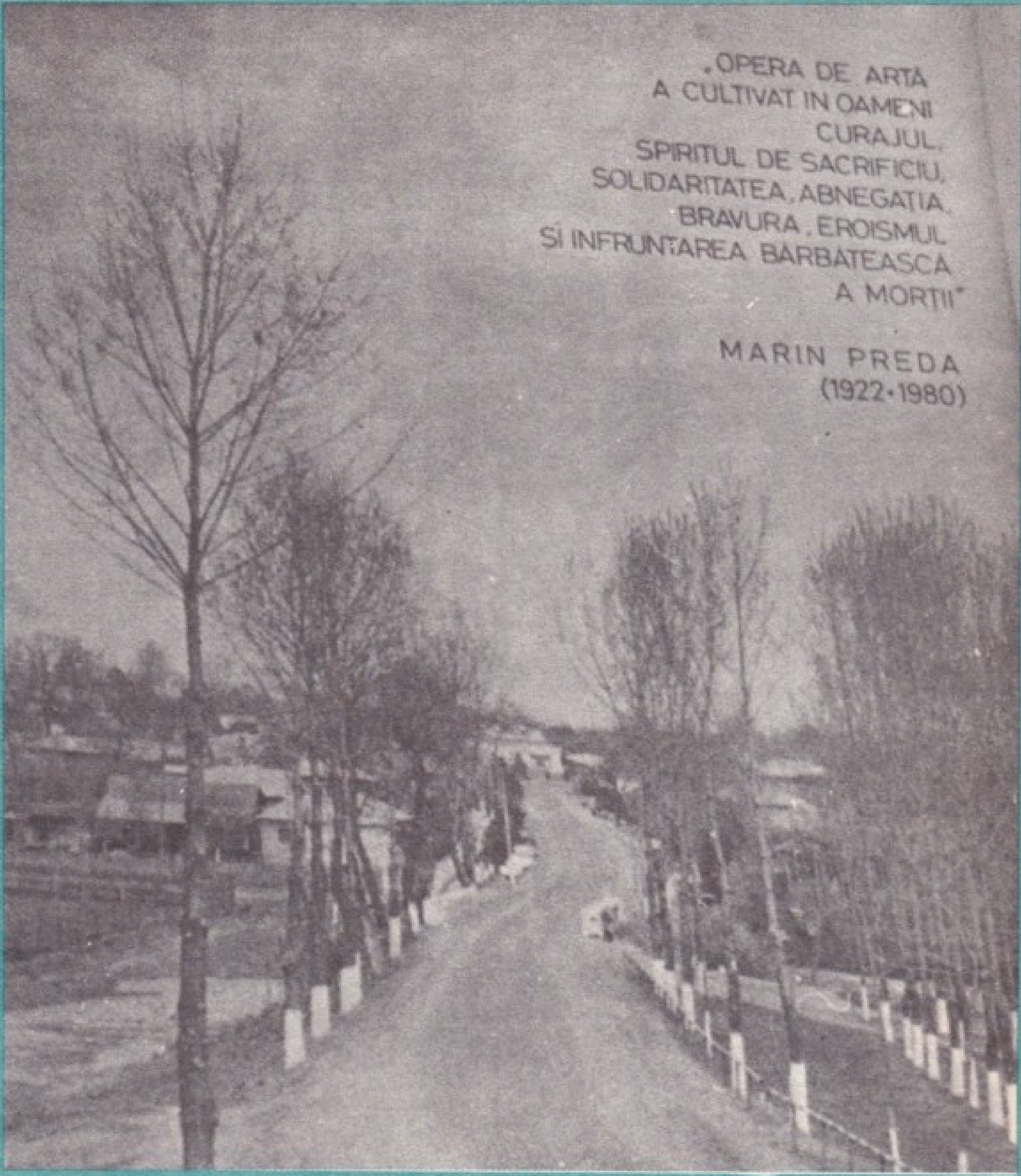

„OPERA DE ARTĂ
A CULTIVAT IN OAMENI
CURAJUL,
SPIRITUL DE SACRIFICIU,
SOLIDARITATEA, ABNEGAȚIA,
BRAVURA, EROISMUL
ȘI INFRUNTAREA BĂRBĂTEASCĂ
A MORȚII"

MARIN PREDA
(1922-1980)

La Siliştea-Gumeşti, în satul lui Marin Preda

Lăsăm Bucureştiul, Videle şi Roşiorii în urmă. Trenul mergea repede şi-n faţa ochilor mei buimăciţi de nesomn se derula cîmpia, îmbrăcînd haina şesului întins. Arareori în aceste ţinuturi privirea se pironea pe o cumpănă părăsită, pe un mănunchi de boscheţi dar, uite, ce vorbesc? Pe zare se întrezăreşte un călăreţ. De fapt, este o namilă de om călărind un măgăruş. Îşi tîrîia picioarele pe jos. Paşnicul patruped pare un supus austriac, nimic mai mult sau mai puţin. De unde atîta supuşenie la umilele dobitoace? Am lăsat în urmă şi un lan de ricin. Auzisem că din sămînţa burduşită binişor în capsule se extrage cel mai fin ulei pentru avioane. Avea să-mi dezvăluie acest „secret“ şi un ţăran din Siliştea care, simţind probabil că e stăpîn pe situaţie se răsti şoferului: taie-mi, bre, bilet! Taie-i lu' babacu 'bilet!

Uitasem să vă spun că la Roşiori ne îmbarcaserăm pe un autobuz: destinaţia Siliştea-Gumeşti. Era în jurul amiezii. Şoferul, bine legat şi cu mustăcioară, i-ar fi spus el două „babacului“, dar n-a catadicsit. Mă cerceta pe sub mustaţă neîncrezător. Mai ştii cu cine ai de-a face? îi spuse unuia tolănit în scaunul mic de lîngă şofer. Probabil eram o rara avis în zonă şi nu-şi permitea gesturi de largheţe. Deodată invadează în autobuz un miros puternic de piersică. Piersici proaspete de ţară. Dumnezeu să mă ierte, piersicile din plantaţiile intensive, n-au nici un miros. Au năvălit în „ogarul cenuşiu“ cîteva femei care fuseseră, pesemne, la cules de vii. M-am uitat la mîinile lor negre de atîta cules. Negre de coaja strugurilor negri, dar negre şi de coaja nucilor dezghiocate în palme. Mîinile lor erau mai negre ca ale puştilor care morfolesc aluatul de pămînt şi fac din el tot felul de figurine. Femeile, ca din reflex, şi-au dosit de-ndată mîinile. Se simţeau privite. Aş fi vrut să le spun pe loc că sînt mîini truditoare şi că mi-ar fi făcut reală plăcere să sărut aceste mîini. Între mîinile cu unghiile în terminaţie de vopsea violetă şi aceste mîini butucănoase, cărnoase, scrijelate, de cele mai multe ori eu prefer aceste din urmă mîini. Nu-s cabotin şi-mi place şi mie ca o femeie să arate bine, dar prea ne-am obişnuit să discredităm mîinile despre care adineaori vă vorbeam. În bloc. Ce ţi-e şi cu mîinile astea?!

Retina mea lacomă de nou a înregistrat totul: Brebina, Cucuieţi, Atîrnaţi, Drobotești, Merişori, Dideşti ş.a. În gări maşinile transportară porumbul şi-l deşertară direct în vagoane. Printr-un sistem de transportoare mobile. Pe vagoane scrie CEREALE, iar vagoanele au fiecare o destinaţie. Era gata-gata să ne tamponăm cu un camion, care transporta hîrdaie de struguri. Acestea sînt, altminteri, peripeţiile şi culorile toamnei, mi-am zis şi căutam cu privirea la săteni. Ne apropiem de Balaci. Îmi aduc perfect de bine aminte că din Balaci era un dascăl de-al lui Marin Preda: „Domnul Georgescu“ era desigur din Balaci, cel de-al doilea dascăl al lui Marin Preda. Mai sînt vreo 9—12 km. Drum neted de cretă O nerăbdare ascunsă mă cotrobăia prin toţi porii. Întîlnirea cu satul lui Marin Preda mă păştea prin toţi nervii, de ce să nu spun?

Îmi spăl încă o dată ochii năclăiţi de nesomn cu cîmpia, cu şesul nemărginit. Îmi aduc aminte de fraze de-ale lui Marin Preda despre cîmpie. Tacticos îmi sună în timpane. Fascinantă realitate. Extraordinară sinonimie. Să-mi deşert memoria, dacă este cu putinţă: *„Era în mijlocul verii. Peste întinderea cîmpiei năvăliră deodată în goană, ieşind dintre porumburile înalte şi negre ca o pădure, doi călăreţi, alergînd fiecare cîte o pereche de cai. Cîtva timp, n-ai fi crezut că cei doi se urmăreau unul pe altul, sau că sînt porniţi să ajungă în vreun loc de primejdie. Călăreţii însă se luau la întrecere şi, cînd ajungeau unul lîngă celălalt, goana se opri şi perechile o luară la pas. Erau doi flăcăi, care se întorceau cu caii de la păscut.“* (*„Întîlnirea din pămînturi“*). Cînd au apărut aceste rînduri eu nu mă născusem, dar cu Marin

În eposul morometian cei trei fraţi după tată ai scriitorului sînt prezenţi sub numele Nilă, Achim şi Paraschiv. În casa cu numărul 860 locuieşte Gheorghe Călăraşu, fratele cu 6 ani mai mare ca prozatorul. Iată-l (în stînga imaginii) stînd de vorbă cu consătenii.

Preda am avut mare noroc în viaţă, cert lucru.

Nu forţez nota destinului. Doamne, cît noroc mi-a purtat Marin Preda! De la el mi-am însuşit mai temeinic întîile precepte morale, ştiute de mine din pruncie, dar necăpătînd contur decît după studierea lui. De ce studiu vorbesc eu acum? Ştiam pasagii întregi pe dinafară. La examenul de bacalaureat, dacă nu-mi venea Marin Preda „scris şi oral“, nu ştiu cum o dregeam cu matematicile. Replici întregi le îngînam în memorie. *„Stai niţel, al lui Teican“... „nu-ş ce-am făcut“... „ce e şi cu fetele ăstea!“ se miră Dugu din Deal, al lui Mereuţă, cînd o văzu pe Drina goală puşcă în gîrla de lîngă Vadul Morii. „Te-aş buşuma eu niţel“ îi zise tatăl, cînd îl văzu umblînd zălud, de cînd o văzuse pe aia goală*“. Apoi, să nu uităm: întîlnirea de la stejar. Bătaia zdravănă dintre pămînturi. Din cauza unei fete sau din cauza tuturor cauzelor, ce mai contează?!

„Epizoduri“ din paginile marinprediene se derulează în memorie. Dar iată că ajungem surprinzător de repede la Siliştea. Intrarea în sat o văzusem filmată într-un scurt metraj. O intrare străjuită de plopi, bag seamă. Bate ceasul amiezii într-un turn părelnic. Mă scoate din sărite tabla de la intrarea în sat. În fond, *de ce Siliştea Nouă?* De parcă nu toate localităţile s-ar fi primenit după eliberare? De ce Nouă? Este şi banală această terminaţie şi oamenilor nu le-a intrat în uzanţa vorbirii. Nici n-o să le intre! Dacă Marin Preda a imortalizat Siliştea-Gumeşti e greu să-i schimbi titula. Istoria se face şi aşa. Mă gîndesc la Tolstoi, care a reîntregit pagina de istorie, uneori a rescris-o. Şi, bine a făcut. *Respectînd tradiţia şi respectînd proza lui Marin Preda, cerem hotărît ca Siliştea Nouă să se cheme din nou Siliştea-Gumeşti!*

Nu e ţipenie de om în sat. Sînt duşi desigur la muncile cîmpului. Doar omul de serviciu e la consiliu. Ne răspunde monosilabic. Cercetăm caietul de note telefonice şi din scrisul ilizibil nu înţelegem mare lucru. Ferească Alah dacă s-ar ivi vreo stare de urgenţă, din acest scris s-ar înţelege că e vorba de transportul superfosfatului! În cele din urmă dau de primăriţa Victoriţa Văcăruş. Femeia era acasă şi-şi punea cîteva borcane cu murături. Deh, oameni sîntem. Din discuţie în discuţie ne dăm limpede seama că în acest an Marin Preda ar fi împlinit abia 61 de ani!

Aflu din sat cîte-n lună şi-n stele. Aflu că ţăranii s-au revoltat—e un fel de-a zice!—că salcîmul descris de Marin Preda este cu cîţiva paşi mai la vale de cum l-a descris Domnia Sa. De cum l-a descris şi trecut în eternitatea nu tocmai locală. În sat sînt 5 familii de Moromete. Nici una dintre ele nu s-a recunoscut pe de-a-ntregul în scrierile sale dar, poate, s-au recunoscut fiecare cîte puţin, dar n-au spus-o. Marin Preda le-a mărturisit la o întîlnire cu sătenii că Ilie Moromete este însuşi tatăl său, Teodor Călăraşu! Iar atunci parte bărbătească dintre Morometi au jinduit că nu erau ei aceia care trebuia să fie trecuţi „în manuală“. Unul

Sala-muzeu MARIN PREDA, din cadrul căminului cultural.

Contemporanul
România literară

mai hîtru îmi spunea că este din „contijent“ cu el. Pe loc aflu însă că pentru firea sa închisă, posacă, nu totdeauna era agreat. Îl știți, e un general care tot de la noi se trage, a zis. El mai bea cîte-o țuică de zarzăre cu noi, atunci cînd vine acasă. Adevărat, Parin Preda nu era din fire prea comunicativ. Avea un fel ciudat de-a fi care, cred eu, tot de la țărani i se trage. Avea glasul pus numai și numai pe întrebare, iar urechea predispusă, de o dumnezeire ascunsă, spre ascultare! Numai spre ascultare! Cică, el s-ar fi justificat într-o anume împrejurare, dacă Marin Preda mai avea nevoie de vreo justificare. „Nu io vorbesc cu voi, ci voi vorbiți cu mine, iar io iatălăi vin la voi și voi cătați pricină că nu vă ascult, cînd colo voi nu mă ascultați“. Nu știu cît de originale sînt aceste cuvinte spuse de sora prozatorului. Cert este că „Mon cherul“ știa ca nimeni altul să asculte.

Primărița Victorița își șterge broboanele de pe frunte de-atîta înghesuit de gogonele în borcane. Iar noi ne dregem vocea la o țuică moliie de corcodușe și chiar la aburul unei cafele naturale. Odată, în primii ani de primărie, își aduce aminte gazda, la nu'ș ce aniversare sau nu mai știe exact cu ce prilej, au fost împreună într-un prezidiu. Se holba năimită la marele scriitor. Acesta brusc se întorsese și-o-ntrebase: „Ti a cui ești, bre?“. „Sînt al lu' Ilie Bozar, de fapt, David, a îngăimat. Ăla, lăptaru'“. „A, da, cînd eram școlar tac-tu m-a dus cu căruța de cîteva ori“. Atîta a fost tot dialogul. Pînă una, alta, descindem în sat și ne oprim la casa lui Gheorghe Călărașu, fratele după tată al scriitorului. Este mai mare cu 6 ani ca timpuriu dispărutul dintre noi Marin Preda. Îl întreb cînd anume l-a văzut ultima oară? Ne așezăm țărănește pe niște scaune țărănești. Îmi spune că l-a văzut cu puțină vreme înainte de-ași fi dat obștescul sfîrșit. Îmi spune mai pe ocolite, mai cu adăugiri retroactive, că a venit „cu domnul Fulga la alegeri de MEANE“. Nu rețineți cumva ce v-a spus ultima oară? Omul mă privește înciudat. De ce, adică, să-i scormonesc eu prin tainițele sufletului? „Ba da, îmi aduc aminte, a spus. M-a luat la rost de ce mi-am vopsit gardul galben. Zicea că-i culoarea căcatului, să mă iertați“. Rîd înfundat și comut discuția la treburile casei, ale gospodăriei. Nea Gheorghe are 16 ani muncă grea de șantier. Acum mai trebăluiește ce poate pe lîngă casă. Soția este dusă la împrăștiat de superfosfat la gospodărie. Muncă al dracului de migăloasă. Îngrășămîntul roade mîinile neînmănușate. Dar facem ce facem și tot la „Mărin al nost“ ne întoarcem. Spune că ultima oară s-a dus în Deal să vadă mormîntul tatălui lor, mort prin '77. Fraților mai mari nu le plăcea că, în viață fiind, tac-su ținea prea mult la „învățăcelul“ familiei. Dar asta era situația și basta.

Facem un cuvenit popas la Ilinca Baltac, sora „dulce“ a prozatorului, adică, soră și de mamă și de tată. Marin Preda venea cu mare drag la Ilinca. Cel mai ades adăsta la ea. Mă uit peste cărțile dedicate ei și familiei sale. Tremurul sentimentelor confraterne răzbate dincolo de cerneala neagră și scrisul îngrijit. Interlocutoarea mea știe să povestească uimitor. Ne povestește amănunte despre cei doi copii ai prozatorului, Alexandru și Neculai, acum în vîrstă de 12 și, respectiv, 13 ani. Stau pe Pictor Romanov nr. 21, în plin centrul Bucureștiului, cu mama lor, Elena. „Ilinco, vin să-ți spun ceva. Aș sta o lună, două, la tine, să-mi mai odihnesc nițăl oasele“. N-a apucat, sărmanul, niciodată luna aceea de învoială și permisie, de odihnă activă. Așa i-a fost menit. Rabde-l pămîntul! Țața Ilinca își mai aduce aminte că a venit pe la CAP și a cerut un „personaj pozitiv“, despre care vroia să scrie. Ăi de la CAP l-au dat pe „Nica de la cherestea“. L-a lăudat după puterile și știința lui. Numai că la scurtă vreme ăsta a fost arestat. Vinovat-nevinovat, a fost reținut pentru cercetări. Mărin al nost tare s-a supărat că „tocmai astfel de om mi-o dat“. „N-am să mai scriu despre ei, veci“. „Ce om sînt eu?“ „Nica lui Ilie a fost om nevinovat, dar cei din conducere țineau cu el și de bună seamă le făcea și lor voia...“ a spus mîniat. „Cei de la televiziune au stat trei săptămîni în sat. Au cercetat. Au filmat. S-au dus la unul al lui Moromete. Da ăla nu era Morometele scris de frate-miu! Bag samă că ăia de la televizie nu au citit cărțile lui. Cît s-o zbătut sireacul pînă a interzis filmul, să nu-l dea pă post, așadară. Sau Anghel al lui Cătănoiu, care a catadicsit și a spus: „Salcîmul de la Geacă a căzut la Ilie Moromete“. E 1 km distanță. Nu înțelegeau nimic. Dacă el a scris că acel copaciu era acolo și săcurea tot acolo și mortul în casă, așa rămîne! Mărin nu este nici a' lui Pațanghel și nu e nici din Săliște. Îi al întregii țări. Dacă Mărin a scris că ăla o intrat cu toporu în casă, aia-i sfîntă, n-are voie nimeni să-l combată!“ Cîtă rigoare și matură judecată în spusele acestei femei de la țară. Cîtă înțelegere profundă. Poate vom afla într-o zi că Marin Preda este și al continentului european care nu se prea grăbește să afle ce valori are în grădina sa. Ce e drept nici noi nu prea știm să le impunem.

Ce să vă mai spun? ne întrebă amfitrioana. Cînd era mai tînăr, n-a dormit nopți întregi. L-am găsit într-o dimineață moțăind cu capul pe masă. Noi, în neștiința noastră, îl mai nesocoteam, n-aveam de unde ști că-i va fi de folos cartea mai tîrziu. Apăi, cînd a fost ales deputat în MAN. Masa festivă s-a dat la Ciolănești. A venit cu Laurențiu Fulga și Cornel Popescu. Mărine, să stăm la masă, i-am spus. „Sîntem mulți, bre“.

N-are a face, i-am răspuns. Apoi a spus: „Am mîncat la Alexandria, nu ne roade foamea". N-am ţinut cont de spusele sale. Ne-am aşternut la masă. Şi mai departe: cînd s-a dat pămîntul peste mama, era tare necăjit şi muncit. Era slab şi tras la faţă. Niţăl şi neîngrijit. Nu'ş ce era cu el.

Primăriţa Victoriţa îşi aduce şi ea aminte că, într-adevăr, nu prea arăta bine la moartea mume-si. Răvăşit. Răscolit. Cu ochii injectaţi. Alecu Preda dă buzna în casă (pură coincidenţă de nume) „Nea Alecule, de ce venişi din deal şi nu culeseşi păpuşoii?" „S-o spun p-aia dreaptă? Nu-mi deteră păpuşoi la cai!" Omul rade o cănuţă de licoare colilie, apoi îşi vede de treburile sale. Dar şoferul de la CAP nu mai vine. Inginerul şef, Ionel Ţăpurică, promite că-l va pune la punct pe Marian Marinescu. Este mare păcat să te loveşti de bolovani cînd vorbeşti de lucruri sacre. Să-l lăsăm naibii pe şofer, am zis. În faţa ochilor mai stăruie scrisul acela citeţ al lui Marin Preda pe cartea dăruită tatălui său: „Tatălui meu, aceste amintiri din copilărie. Bucureşti, 1960. Marin Preda". Doamne cum trec anii. Parcă ieri a fost.

Mergem prin sat şi de data asta ne însoţeşte şi inginerul Ţăpurică. Este din sat. Cînd a revenit prin '68 ca inginer, se dădea, cică „spor de sălbăticie". Ne roagă să nu scriem asta. E lipsă de tineri specialişti în sat. Unii vin şi pleacă. Alţii sînt cu rucsacul între două trenuri ori două autobuze. Mă grăbesc să dau numele cîtorva săteni de-ai lui Marin Preda: *Stănică Banu, Nicolae Oprescu, Marin Nedelcu, Alexandru Ghica, Tache Arghir, Tudor Zila, Rădiţa Popa, Marin Nicolae, Tudor Guriţă, Marina Dănălache, Marin Matei*, iar lista ar putea continua mult şi bine cu încă 33 de Marin. Poreclele: *a lui Boţoghină, a lui Birică, a lui Onete, a lui Paţanghel*, dumnezeu ştie de unde vin. Convivii nu-mi pot da lămuriri. Ele sînt aşa de cînd e pămîntul-pămînt şi Siliştea-Gumeşti — Siliştea-Gumeşti. Trebuie să fii însă cu mare băgare de seamă cînd ţi se spune: *Costică, ăla de o ţine pe Victoria lui Ardeal!*

Pentru moment ne oprim la şcoala unde a învăţat Marin Preda. Vedem banca în care a stat. Vizităm o cameră special amenajată la căminul cultural. Cîteva imagini îl imortalizează, copil fiind. Dăm cu ochii de primele pagini în manuscris ale romanului: „Cel mai iubit dintre pămînteni"... Ne înfiorăm la gîndul: cît de recent scrise sînt aceste pagini. Ne înfiorăm şi la gîndul: cît de anevoios se reeditează!? Vedem masa de lucru. Ochelarii prozatorului. Cîteva poze expresive. Într-una este alături de tatăl său. Cîtă asemănare! Ce trăsături distincte! Alte poze de familie. Alte poze cu prieteni. O poză imensă, fără egal!, aparţinîndu-i lui V. Blendea, ne urmăreşte şi azi. Ochii ăia mari şi iscoditori mă urmăresc şi azi, realmente.

Foştii colegi de şcoală ori de „leat" sînt mîndri de performanţele literare ale „consăteanului nost". Unul dintre ei stînd de vorbă cu tineri siliişteni.

E seară de-a binelea şi o ploaie măruntă şi sîcîitoare îşi anunţă venirea. De dimineaţă de la orele 4, e totuşi cale lungă şi o foame năpraznică mişună prin măruntaie. Lăsăm ruşinea transilvăneană la o parte şi cerem ceva de-ale gurii. Bănuiam că şoferul CAP-ului, supărat ca un arici, nu mai vine. Am scăpat primul tren. Nu-l voi scăpa pe al doilea. E cale de vreo 6 km pe jos. Cerul era mohorît. La despărţire nu uit să-i spun primăriţei că *Siliştea-Nouă trebuie să se recheme degrabă Siliştea-Gumeşti! Aşa cum Marin Preda a trecut-o în cartea de literatură şi istorie. Sigur s-ar putea organiza şi o casă-muzeu Marin Preda, ceva mai spaţioasă şi mai bine amenajată. În faţa casei-muzeu n-ar strica, de bună seamă, un bust care să-l petreacă în eternitate pe cel mai preţuit dintre prozatori, pe cel mai bun prozator de după 23 August 1944.*

...Drumul de întoarcere este la fel de istovitor. M-am umplut de-a binelea de frig. Zimbreasa, Beoca, Răcşenei, Popa, Videle şi iar Roşiori şi iar Bucureşti. Gara Basarab. Drumul pînă la Gara de Nord mi s-a părut o veşnicie. Şoferi ciubucari te pîndesc la toate colţurile. N-aveam chef de nimic. Ajuns la gazdă am dormit buştean, neîntors. Abia a doua sau a treia zi realizasem o bucurie ascunsă, netăgăduită: văzusem satul lui Marin Preda! Chipul acela imortalizat de V. Blendea, în care se pot distinge clar trăsăturile feţei, asemănările cu tatăl său, imaginea aceea cu barba nerasă de două zile, cu cicatricea de pe obrazul stîng şi semnul ăla distinct de pe obrazul drept, creţurile frunţii şi ochii, mai ales ochii aceia mari, sfredelitori, ochii aceia mari de uimire şi de cuprindere, ochii aceia mari şi blînzi de sfînt de ţăran, dar şi de sfînt din icoanele bizantine, cerule, ochii ăia şi azi mă urmăresc.

DORIN SĂLĂJAN ■
Fotografii de ELENA GHERA ■

„Urăşte războiul, atacă-l şi-l învinge!“

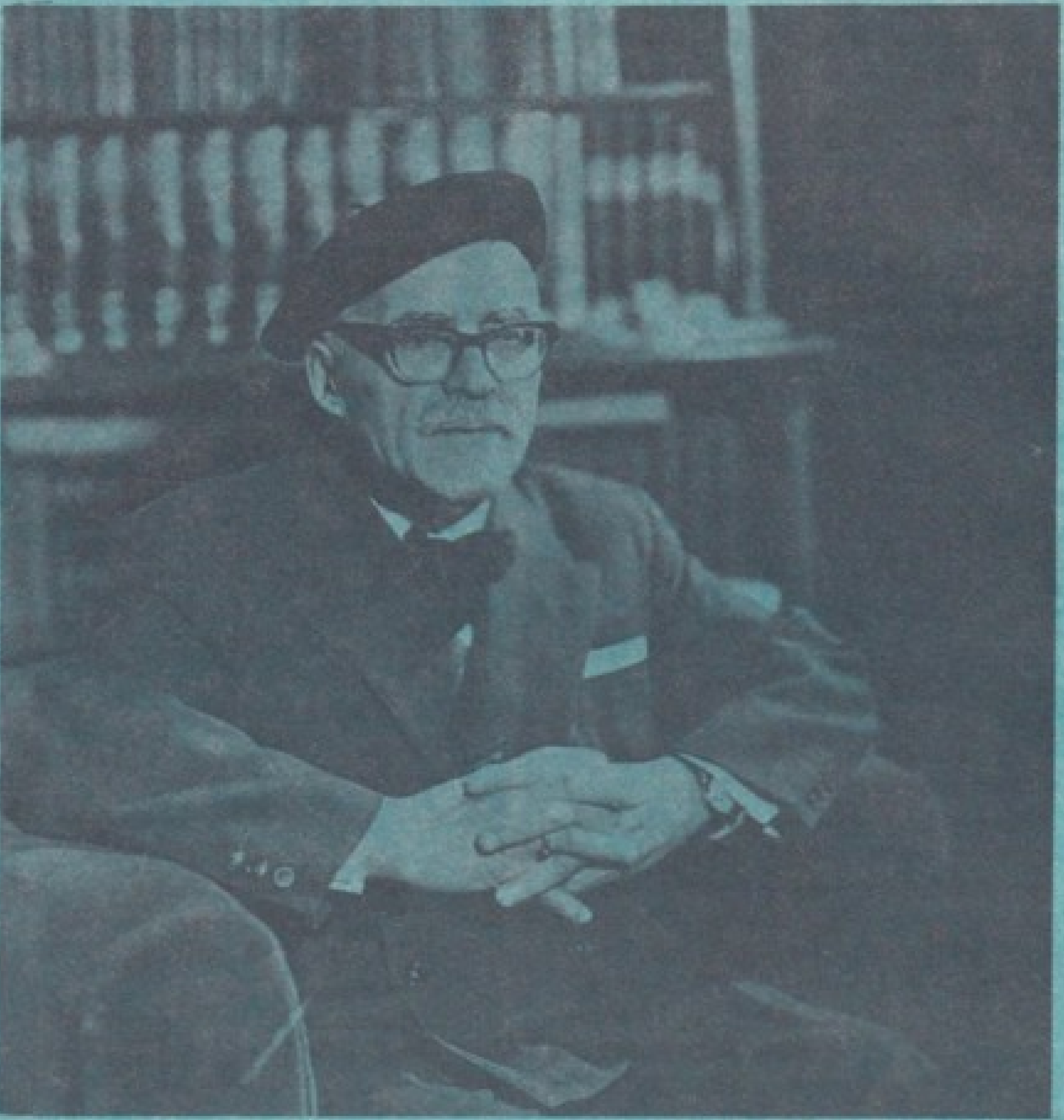

Ideea acestor însemnări mi-a oferit-o faptul că la sediul Organizaţiei Naţiunilor Unite din New York, trecînd prin „Salonul delegaţilor“, mă aflu, de fiecare dată, în faţa tapiseriei „*Cîntare omului*“ de Ion Nicodim, oferită în dar de România sediului Organizaţiei mondiale.

Lîngă această impresionantă operă de artă, închinată Omului, Păcii şi Umanismului, se află o tăbliţă metalică aurie pe care sînt încrustate cuvintele: „Cadou de la poporul şi guvernul României“ (1968), iar mai jos (reproduc în engleză): „Ode to Man“

„Offspring of Prometheus
Man
Discovered the greatest mystery of all —
The atom,
He can in an instant
Rejuvenate or drown mankind
Now is the time,
Slave of the ages, servant of the wicked,
Now — Man, Brother — be your own master“.

Versurile sînt semnate simplu: „*Tudor Arghezi 1880—1967*“.

Între multe alte imagini simbolice, în centrul tapiseriei binecunoscute apare o carte deschisă în care, pe două pagini, sînt înscrise, în limba română, cuvintele:

TUDOR ARGHEZI — CRONICAR DIPLOMATIC

„Urmaşul lui Prometeu
el, omul
a prins şi taina mare
a tainelor,
atomul.
el poate omenirea,
în cîteva secunde
s-o-ntinerească nou
ori s-o scufunde.
e timpul
slugă veche
şi robul celui rău
tu, omule şi frate,
să-ţi fii stăpînul tău.
Cîntare omului
Tudor Arghezi"

(Am respectat ortografia şi dispunerea în spaţiu a versurilor argheziene.)

M-am întrebat nu o dată ce ştiu reprezentanţii celor 158 de state membre ale Naţiunilor Unite despre Tudor Arghezi. M-am întrebat, de asemenea, dacă milioanele de vizitatori de la sediul Organizaţiei mondiale se pot documenta, dacă doresc, asupra personalităţii marelui poet şi om de cultură umanist care a fost Tudor Arghezi.

Un prim răspuns mi-a fost oferit de consultarea unor lucrări de referinţă fundamentale publicate la New York — sediul ONU.

Astfel, T. Arghezi deţine un loc de cinste în cea mai importantă enciclopedie literară publicată în ultimii ani. În *Encyclopedia of World Literature in the 20th Century*", revised edition, sub redacţia generală a lui Leonard S. Klein, tipărită la New York în 1981 de editura Frederick Ungar Publishing Co., la paginile 114—115 ale primului volum (lucrarea este proiectată în patru tomuri, dintre care nu a apărut decît primul), lui Tudor Arghezi îi este consacrat un amplu articol, însoţit de o bibliografie selectivă, însumînd aproximativ 150 de rînduri, sub semnătura lui Thomas Amherst Perry, care, în acelaşi volum, semnează şi articolul dedicat lui Ion Barbu.

Cu toate că analiza publicisticii argheziene este redusă ca întindere în articolul amintit, autorul american subliniază „pacifismul" lui T. Arghezi, pe de o parte, iar pe de alta nu omite să informeze despre pamfletul „*Baroane*" (1943) în contextul mai larg al evidenţierii talentelor gazetăreşti şi al „pamfletismului îndrăcit" (journalistic talents and wicked pamfleteering) al marelui scriitor român. Pamfletul „*Baroane*" este caracterizat drept cea mai celebră satiră de atacare a ambasadorului german de la Bucureşti (his most famous lampoon attacked the German ambassador in Bucharest) şi se reaminteşte că, prin acest act curajos, T. Arghezi şi-a cîştigat internarea în lagărul de la Tîrgu-Jiu (earned him internment at the Tîrgu-Jiu camp). În opinia autorului american opera lui T. Arghezi, în tot ceea ce are ea mai bun, are, între multe altele, meritul de a fi dat glas plînsului şi tribulaţiilor universale spre înţelegere (at their best they voiced the universal cry for meaning), precum şi simţului românului de a avea un trecut pierdut în negura vremurilor (the Romanian's sense of his timeless past). Pentru legăturile lui T. Arghezi cu literatura americană nu este semnalat decît faptul că, în 1911, l-a tradus pe W. Whitman în româneşte.

Epoca noastră îl merită din plin pe Tudor Arghezi. Publicarea masivă a scrierilor sale stă mărturie convingătoare a preţuirii de care se bucură fondul umanist al gîndirii sale într-o societate care se vrea pusă statornic în slujba omului şi a năzuinţelor sale de pace, progres şi prosperitate. Unul dintre cei mai avizaţi exegeţi români ai operei lui T. Arghezi scria că „A-l merita pe Arghezi înseamnă a găsi acele căi de acces spre scrisul său, acele modalităţi de exprimare, de formulare, acele valori şi structuri, acele echivalenţe prin care să ne putem apropia această operă, sau, altfel spus, prin care ea să devină pentru noi o prezenţă".

Analiza activităţii de cronicar al vieţii diplomatice româneşti şi internaţionale, desfăşurată de T. Arghezi timp de 55 de ani (spaţiu calendaristic al anilor 1911—1966, ales pentru raţiuni de metodă şi documentare) ne va dovedi încă o dată cît de mare este prezenţa printre noi a ilustrului contemporan. Economia acestor însemnări obligîndu-ne la o abordare selectivă, nu ne vom opri asupra ansamblului publicisticii argheziene în care apar, fragmentar sau amplu, aspecte diplomatice, ci vom stărui numai asupra acelor elemente de cronică a vieţii diplomatice care invită şi astăzi la dialog, reflecţie şi documentare pe tema complexităţii raporturilor internaţionale.

Un subiect rămîne predominant, fiind un liant al tuturor scrierilor argheziene pe marginea activităţii diplomatice. Este *Pacea*, văzută ca aspiraţie universală, ca imperativ vital pentru oameni şi naţiuni. În numele păcii, în 1912, T. Arghezi adresa pateticul îndemn: „*Urăşte războiul, atacă-l şi-l învinge! Ideea strîngerii la un loc a popoarelor înfrăţite e cu adevărat frumoasă, şi inspiraţii care o propagă trebuiesc salutaţi de toate sufletele muncitoare ca nişte buni învăţători*". Dar cu un an mai înainte, autorul făcea elogiul învăţătorului în termeni înduioşători: „*Schimbarea vine de la tine, din sufletul tău ştiutor de mai multe, în care a-nceput să scapere gîndirea scînteii de dragoste şi de visare, şi să alunge durerea timpului nostru....*". El pledează pentru o educaţie în favoarea păcii şi umanismului, care cultivă prietenia şi înţelegerea între popoare. În opinia sa „*înţelegerea fără săbii şi tunuri a raselor, deosebite între ele mai mult prin ignoranţă şi sălbăticie, merită să fie o preocupare omenească esenţială şi cinstesc pe învăţaţii şi intelectualii care au născocit-o*" („*Facla*", 22 septembrie 1912).

A pleda în 1912 pentru dreptul la viaţă, ca drept individual şi colectiv al oamenilor şi al naţiunilor înseamnă a face operă de pionierat într-o epocă în care dreptul la război era considerat, pe plan juridic, ca un drept inalienabil al statelor. T. Arghezi atacă frontal această concepţie, astăzi perimată, dar atunci în plină vigoare, declarînd:

„*Urăşte războiul, atacă-l şi-l învinge!*“

„*Omul civilizat are războaie mai lungi şi mai curate de repurtat pe faţa planetei, decît uciderea de oameni*“. Iar dreptul la viaţă este formulat poetic, dar convingător: „*Viaţa este un mister care nu trebuie mînjit cu sînge şi ofensat cu sabia unui fanatic. Viaţa e cugetarea din toate veacurile, lumina, speranţa şi bucuria*“. El stigmatizează falsa bravură şi glorie pe cîmpul de bătaie, denumit ironic „cîmpul de ruşine“, pentru că suprimă viaţa. În opinia sa „*Cîmpul de onoare e acolo unde două neamuri îşi strîng mîinile; e în laboratorul savantului care pune la-ndemîna tuturor remediul sufletesc sau fizic pentru o suferinţă îndurată de toţi la fel; e-n gîndirea nouă a omenirii de azi, de la care orgoliul naţional caută să o abată*“.

Preţuirea acordată diplomaţiei pentru contribuţia ei la înfrăţirea popoarelor nu-l determină însă pe autor să emită teze pacifiste absolutizante, contrazise de dreptul internaţional. El nu neagă necesitatea şi liceitatea războiului de autoapărare, ci le afirmă expres: „*Negreşit că apărarea e un drept, pentru cînd vecinul, bestial şi în rîvnă obraznică, se socoteşte-n drept să te turbure din studiul tău sau din munca mîinilor tale, şi, desigur, bravura noastră este în această împrejurare voinţa şi bărbăţia, nu laşitatea. Este război şi război.*“

Se recunoaşte ca axiomă a vieţii internaţionale faptul că între state pot apărea diferende, contradicţiile dintre state fiind o realitate obiectivă ce nu poate fi suprimată. Soluţionarea diferendelor pe calea forţei şi ameninţării cu forţa înseamnă violarea dreptului internaţional. Folosirea negocierilor diplomatice pentru prevenirea şi aplanarea diferendelor şi conflictelor interstatale este calea conformă dreptului şi eticii internaţionale. T. Arghezi optează ferm pentru această cale, asigurînd că „*e o vitejie mai mare atunci cînd poţi cîştiga o victorie asupră-ţi, şi purcede la cucerirea lumii cu braţul gîndirii, care cîştigă întotdeauna şi va sfîrşi prin a supune pe toţi.*“ Gîndirea raţională pusă în slujba soluţiilor diplomatice paşnice constituie o temă pe care o vom regăsi şi mai tîrziu în publicistica argheziană. Pacifismul întemeiat pe o gîndire înaintată se bucură de întreaga simpatie a lui T. Arghezi, fiind prezentat ca „*o religie mare şi un mijloc de îmbunătăţire a minunatei brute omeneşti.*“ Fidel credinţei sale în rolul dreptului şi al diplomaţiei în stăvilirea forţei, T. Arghezi scrie în 1912: „*...trebuie admirată stăruinţa acestor puţini care într-o lume sălbatică şi azi, opun artileriei conferinţe şi cărţi, şi ies înaintea oştirilor, să le oprească din rîpa lor de sînge, cu o gîndire.*“

Se cuvine a preciza că la T. Arghezi „gîndirea“ are un înţeles polivalent, înglobind totalitatea mijloacelor raţionale de rezolvare paşnică a diferendelor şi a conflictelor. Astfel, în contextul de mai sus, el evocă practicarea arbitrajului internaţional pentru prevenirea războiului şi conchide: „*... e ştiut că a muri mai bine sau a ucide mai bine nu-i o condiţie indispensabilă de a pierde sau de-a cîştiga mai mult. Rămîne gloria... Dar gloria e vanitate, şi goana după ea presupune şi multă nerozie.*“

Folosirea căii militare pentru înfăptuirea dreptului la autodeterminare a popoarelor este admisă cu toată claritatea de Tudor Arghezi, atunci cînd instrumentarul mijloacelor politico-diplomatice eşuează. În articolul „*Austria*“ din 22 iunie 1913, semnat I.N. Theodorescu în ziarul „*Seara*“ se afirmă: „*Austria, cu toată puterea ei, şi cu toată perfidia ei, e slabă ca un copil rahitic. O agitaţie românească în Ardeal, o agitaţie sîrbă în provinciile sîrbeşti, croate şi dalmate, aruncă Austria în aer şi o desface în mai multe ţări. Cîteva luni de zile, şi Imperiul habsburgic poate să fie o simplă amintire, şi din această cultură intensă de făţărnicie, vor renaşte cîteva ţări întinse şi cinstite. România ştie de aici încolo că nu mai are de aşteptat din partea Austro-Ungariei nimic altceva decît Transilvania şi Bucovina, care cer să fie întoarse fără întîrziere la obîrşia lor.*“

Acţiunea diplomatică românească era de neconceput în opinia lui T. Arghezi în afara iubirii de patrie. Este semnificativ faptul că la trei zile după publicarea articolului „*Austria*“, la 25 iunie 1913, Tudor Arghezi semna tot în ziarul „*Seara*“ articolul „*Lăsaţi politica şi fiţi patrioţi*“ în care se sublinia necesitatea de a se urma „*disciplina strictă pe care ne-o ordonă iubirea de patrie*“. Iar concluzia autorului este elocventă prin ea însăşi: „*Singura noastră preocupare a românilor, singura pasiune trebuie să fie acum una: triumful României. Faţă de această preocupare, atotabsorbantă, restul e deşertăciune şi scrum.*“

Sarcinile diplomaţiei în promovarea obiectivelor naţionale nu reprezintă abstracţiuni, ci se integrează organic în activitatea politică generală a ţării. Politicianismul poate deveni un obstacol în calea promovării unor idealuri superioare ale întregii naţiuni, fiind întemeiat deseori pe interese personale. T. Arghezi este pe deplin conştient de această realitate şi la 29 iunie 1913 în articolul „*Ţara merge, politica rămîne*“ („*Seara*“, Nr. 1239, pagina I) întreabă: „*Cine mai are dreptul să cugete la sine însuşi, cînd patria reclamă cugetarea tuturor, exclusiv pentru dînsa? Să înceteze vrajba, să înceteze egoismul. Conştiinţele trebuie să se prăvălească toate şi să se dizolve în conştiinţa mare naţională. Disciplina patriei trebuie să înăbuşe toate ambiţiile, toate sentimentele, toate pornirile lăturalnice.*“

Iar misiunea de înaltă răspundere ce revenea diplomaţiei româneşti este formulată de T. Arghezi în articolul „*Datorii după pace*“, publicat în „*Seara*“ din 27 iulie 1913, în care arată: „*România nu mai poate cu nici un preţ să mai stea închisă de-aici înainte între teamă şi neîncredere. O situaţie viguroasă înlăuntru şi o politică limpede şi energică*

TUDOR ARGHEZI — CRONICAR DIPLOMATIC

peste granițe, iată datoriile bărbaților noștri de stat, de azi și din viitor."

În 1915, în articolul „*Idealul național*" publicat în „*Cronica*" din 5 aprilie T. Arghezi revenea asupra sarcinilor diplomației românești, reliefînd faptul că în eforturile generale de a asigura țării un climat de splendoare morală, de înălțare a conștiințelor, trebuie să fie depășit stadiul dorințelor și să se construiască „*o temelie pentru așternutul României viitoare. de cinste. de dreptate și de superioritate.*"

În perioada interbelică activitatea de cronicar diplomatic a lui T. Arghezi cunoaște o puternică intensificare. Numai în cursul anului 1929 au fost identificate peste 40 de articolașe publicate în „Bilete de papagal" sub titlurile generice semnificative *Actualități: Secrete diplomatice; Internaționale; Mărunte.* Diversitatea subiectelor abordate este impresionantă. Vom semnala cîteva care țin de profesia diplomatică în sensul strict al cuvîntului. Astfel, sub titlul *Un diplomat foarte modern*, T. Arghezi îl portretizează într-un mod original pe generalul Dawes, ambasadorul SUA în Marea Britanie. Referindu-se la activitatea sa, T. Arghezi scrie: „*Nu s-a pomenit în diplomație o astfel de viteză: Vineri, 14 iunie* (1929 — nota noastră), *sosește la Londra. A doua zi, sîmbătă, la Windsor, prezintă regelui scrisorile de acreditare. Duminecă, pleacă în Scoția, unde are o întrevedere senzațională, la Fowes, cu primul ministru Macdonald. Marți, în sfîrșit, rostește marele discurs de la „Pilgrim's Club" asupra dezarmării navale și a relațiilor anglo-americane. Ziarele engleze, uimite, se-ntreabă dacă nu cumva spiritul practic al afacerilor va ruina cu desăvîrșire arta diplomației, făcută din reculegere, meditație, tăcere și lene.*"

Un alt diplomat american Fletcher, fostul ambasador al SUA la Roma, este prezentat ca un simbol caricatural al prudenței. Fletcher urma să fie numit ambasadorul SUA la Paris. Arătîndu-i-se un anunț dintr-un ziar new-yorkez după care d-l Fox and Co, antreprenori de pompe funebre, aveau de gînd să introducă aeroplanul pentru înmormîntări, în cazul clienților de vază, Fletcher ar fi răspuns: „*Prefer să nu fiu înmormîntat cu aeroplanul. Dacă se răstoarnă? S-ar putea să mi se întîmple vreo nenorocire...*".

Într-o altă „mini-tabletă" din „*Bilete de papagal*", T. Arghezi relatează că Austen Chamberlain, fostul ministru de externe al Marii Britanii „*e un feminist convins, dar care nu disprețuiește gluma.*

— Credeți că vom fi mai fericiți cînd vom fi guvernați de femei? l-a întrebat cineva de curînd, pe un ton mai mult decît îndoielnic.

— Pui rău întrebarea, răspunse fostul ministru britanic. Trebuie să spui: „Sîntem mai fericiți de cînd sîntem guvernați de femei?!..." Precizăm că aceste rînduri au apărut la 29 iulie 1929. Cititorii sînt invitați să le actualizeze mintal, avînd prezentă în spirit imaginea primului ministru britanic din 1983, d-na Margaret Thatcher, supranumită „Lady de fier".

Ce subiecte mai trata T. Arghezi sub genericul „actualităților" și „secretelor diplomatice" din „*Bilete de papagal*"? Președintele SUA Coolidge în calitate de ziarist; Mussolini și Vaticanul; președintele Mexicului și mandatul său; pașaportul lui Stressemann, ministrul de externe al Germaniei; mutarea lordului Balfour dintr-o casă din Londra în care a locuit numai 58 de ani; Winston Churchill în calitate de sculptor și de ministru de finanțe într-o Londră în care ambasadorul SUA este compozitor; un muncitor englez care-l știe pe Shakespeare pe dinafară cîștigă o grevă silindu-și patronul să cedeze la revendicările greviștilor; epidemia wagneriană; primul ministru al Angliei Macdonald și filmul vorbitor; ironia ministrului cultelor din Prusia; lupta „diplomatică" pentru tronul Afganistanului.

În perioada interbelică T. Arghezi nu se va ocupa însă numai de partea anecdotică a vieții diplomatice, oricît de pasionantă ar fi fost aceasta. În 1933 îl regăsim în postura de critic competent al „Pactului celor patru", denumit ironic „Pactul pătrat", cu argumente științifice care pot provoca invidia unui profesor universitar de drept internațional. Sesizînd cu finețe specificitatea diplomatică lugubră a temei, T. Arghezi scrie în publicația „*Progresul social*" din 20 iunie 1933: „*Europa trece la numărul patru. Inițiativa Italiei, unde rezidează Trinitatea și Iniliabilitatea, s-a încheiat cu un contract între patru. Anglia, Franța, Germania și țara domnului Mussolini l-au semnat, după ce, rămase la vechea unitate triplă, Cehoslovacia, Iugoslavia și România iscăliseră un pact deosebit.*" T. Arghezi manifestă spirit vizionar, apreciind că acest Pact este prevestitor de război. Fără a fi, prin profesie, jurist sau diplomat, el remarcă cu mult rafinament că „*Pactul pătrat face încă o dată ierarhizarea statelor după mărime, și a popoarelor după vechimi...*". Sesizînd limitele diplomației și ale dreptului internațional, el remarcă faptul că în practică „*puterea dă drepturi pe care Dreptul le ratifică întotdeauna*". Iar persiflarea hegemonismului practicat de marile puteri este realizată cu o extraordinară forță de sugestie: „*Statele mici furnizează filateliștilor timbre poștale variate și amatorilor excentrici soții exotice*".

Din ampla publicistică argheziană din perioada celui de-al doilea război mondial reamintim pamfletul „*Baroane*", prea cunoscut cititorilor pentru a-l mai relata aici. Precizăm că această minicapodoperă de „desființare" artistică a ambasadorului Germaniei hitleriste la București a apărut în „*Informația zilei*", anul III, Nr. 624, din 1 octombrie 1943. A împlinit, deci, vîrsta de 40 de ani, fără a-și fi pierdut una din calitățile sale unice — aceea de a fi, poate,

„Urăşte războiul, atacă-l şi-l învinge!“

în istoria universală a publicisticii una din cele mai aspre şi mai necruţătoare critici pronunţate vreodată la adresa unui diplomat. Această piesă vitriolică nu-şi are pereche nici în portretistica lui T. Arghezi vizînd alţi diplomaţi români sau străini.

Dealtfel, chiar atunci cînd scrie despre mari diplomaţi români, cum este cazul lui Nicolae Titulescu, pamfletarul T. Arghezi rămîne fidel tezei sale că *„Un portret bun e fără elogii“*. Nicolae Titulescu este denumit *„marele Precupeţ“*, căruia i se recunoaşte însă meritul de a fi *„furnizorul aproape exclusiv de idei şi soluţii al Europei occidentale“*. Mai mult, T. Arghezi ţine să precizeze că *„Precupeţul nostru a transportat încet acasă, în lei, în poli şi în sutari averile, din care trăiesc popoarele şi se împuternicesc: prestigiul“*. În schimb, unui diplomat onorabil, apreciat de N. Titulescu, şi anume I. Ciotori, i se aplică eticheta de *„pocitanie suavă“* şi i se contestă meritele, prilej de reflecţie filosofică pentru T. Arghezi: *„Diplomaţia celebrităţilor fioroase din istorie nu e prin urmare întotdeauna atît de exclusivistă şi de trufaşe, pe cît pretind uşuratecii ei detractori. Nu există o lege de fatalitate care împinge în carieră numai pe aristocraţi, refuzînd intrarea subt cupolele-i glaciale personalităţilor ivite din profesiunile artistice.“*

Pe un plan mai general, T. Arghezi stigmatizează demagogia atît în profesia diplomatică, cît şi în activitatea politică, în ansamblul ei. El consideră că *„Demagog este tot insul care nu-şi trăieşte ideea şi sentimentul, care nu-şi trăieşte naţia şi numai le maimuţăreşte.“*

După cel de-al doilea război mondial îl regăsim pe T. Arghezi prezent în analiza politico-diplomatică a unor importante evenimente. Pornind de la necesitatea înfăptuirii aspiraţiilor evreilor de a avea un stat propriu, T. Arghezi formulează în iunie 1945 considerente de mare actualitate pentru materializarea dreptului popoarelor la autodeterminare, valabile şi în cazul poporului palestinian. Arghezi susţine că *„un popor trebuie să aibă o patrie ca să-şi puie în valoare toată personalitatea...“*. În opinia sa *„În regim de spaimă şi de incertitudine, marea nesiguranţă a vieţii împiedică plenitudinea dezvoltării caracteristicei naţionale. Nici conglomeratul de popoare într-un stat eterogen nu o poate înlesni integral. Poporul are nevoie să se simtă acasă la el, oricît i-ar fi casa de slabă. Ar fi putut poporul românesc să dea pe Eminescu fără patria, chiar şubredă, dar reală, a celor două principate? Dar energiile ardeleneşti?“* Opţiunea autorului pentru realizarea dreptului popoarelor de a-şi hotărî liber destinele, prin constituirea de state naţionale este clară şi neclintită: *„Orice altă soluţie, afară de întemeierea unei patrii, e neviabilă şi adaugă la o veche, amară experienţă, o nouă amărăciune.“*

Tudor Aghezi a avut fericitul prilej de a scrie şi despre diplomaţia României noi. În 1956 salută rezultatele practicării unei diplomaţii pusă statornic în slujba păcii, ca valoare supremă a întregii umanităţi. El constată cu bucurie: *„Învăţătura de înfrăţire a neamurilor vecine a dat rodul prieteniei. Prietenia creşte zi de zi. Noi, în aceşti Bucureşti, celebri odinioară prin năravuri, ne întîlnim azi cu negri, cu chinezi, cu coreeni: limitele morale ale ţării s-au întins de la Dunăre peste continente şi oceane. China, Indiile, Australia, America s-au apropiat de bisericuţa ciobanului Bucur... Nu mai sîntem singuratici şi străini, în circotă jur împrejurul ţării: ne găsim între prieteni. Dacă trebuie păstrată formula „Trăiască!“ întrebuinţată atît de anapoda altădată — Trăiască Prietenia!“*

Într-o corespondenţă de la Geneva, datată 10 septembrie 1962, relatîndu-şi impresiile de la o şedinţă a Comitetului celor optsprezece state pentru dezarmare, care a avut loc la Palatul Naţiunilor Unite sub preşedinţia României, Tudor Arghezi subliniază *„Două compensaţii finale: una patriotică şi cealaltă europeană... În sfîrşit, ţara noastră se face, fără propaganda trîmbiţei, tobelor, a surlelor şi a tipsiei, utilizate pasional de alţii, bine cunoscută ignoranţei înfiorătoare, geografice şi politice, occidentale, prin valorile naţionale ieşite din ce în ce mai divers la lumină, şi capătă tot mai multă autoritate şi putere morală.“*

Cu un an înainte de trecerea sa în lumea umbrelor, în *„Scînteia“* din 6 mai 1966, Tudor Arghezi îşi exprima satisfacţia de a vedea *„socialismul ridicîndu-se în perspectivă“*. El salută *„biruinţa inteligenţei“*. După 55 de ani de la formularea unei speranţe în care a crezut fără şovăire, T. Arghezi putea să scrie: *„Biruitoare, muncitorimea şi-a impus forţa şi întîietatea. Judecata limpede a fost pusă ca o muzică, pe note. Instrumentele de luptă şi victorie sînt ale gîndirii. Peste toate universităţile, o universalitate, lumina.“*

Cuvîntul are la T. Arghezi cu adevărat o forţă verdictuală. Paginile sale „diplomatice“ vin să o confirme. Într-o lume tensionată în care folosirea nesăbuită a violenţei riscă să împingă omenirea în preistorie, mesajul vibrant de pace şi înţelegere pe care îl aduce T. Arghezi atît pe tărîmul majestuos al poeziei, cît şi pe cel al publicisticii, opţiunea sa umanistă pentru universalizarea şi ocrotirea dreptului la viaţă adaugă un capitol generos de umanism la zestrea de valori spirituale pe care România o dezvoltă în comunitatea internaţională, ca mandatar al unui popor care doreşte ca diplomaţia să slujească binele, liniştea şi progresul omului.

IOAN VOICU ■

New York, 24 octombrie 1983
(Ziua Naţiunilor Unite)

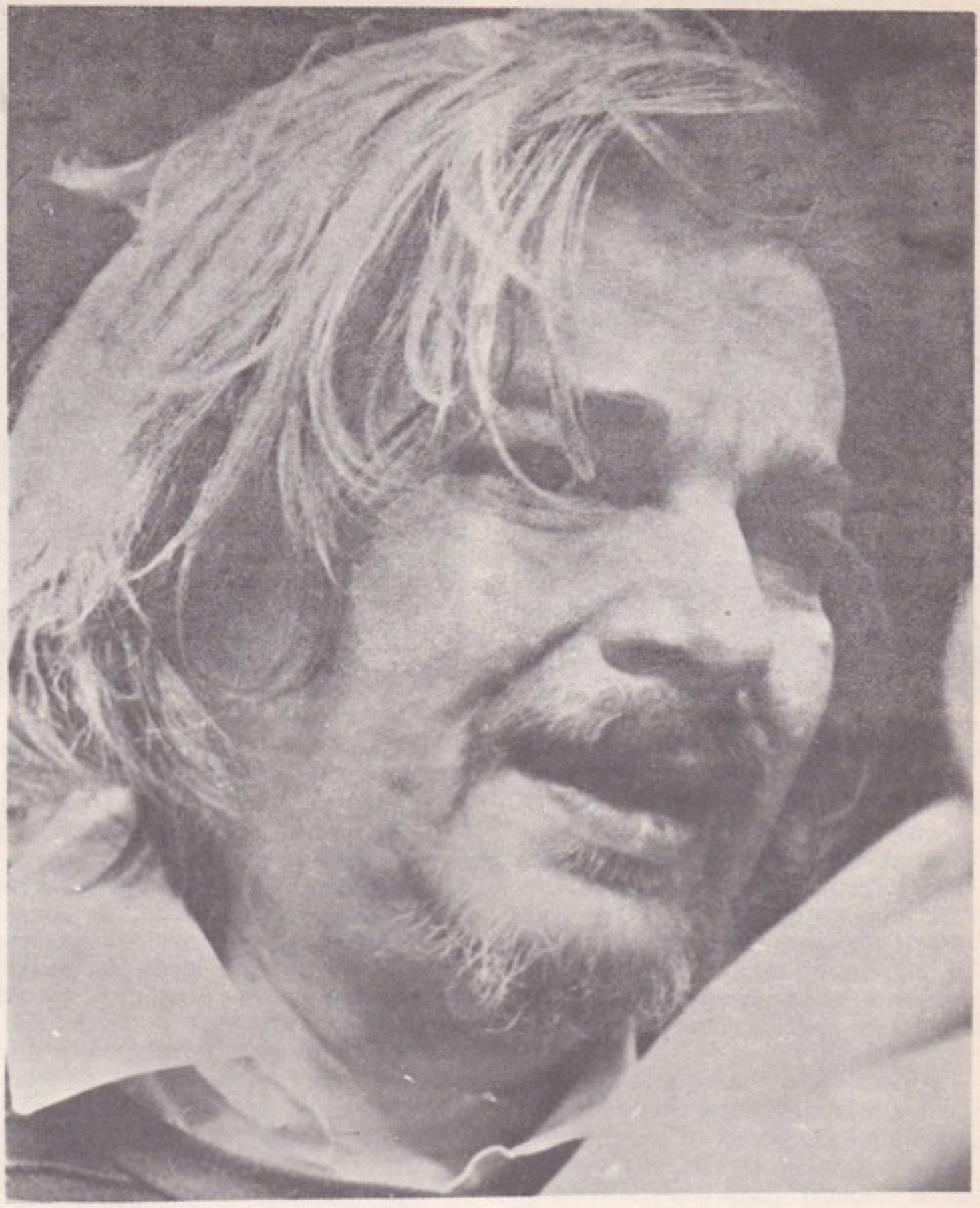

Nichita, omniprezentul

Printre alte virtuţi artistice şi civice care l-au făcut cel mai de seamă poet al anilor noştri, Nichita Stănescu avea, în marea lui poezie, şi pe aceea a transpunerii nedificultoase în alte limbi. Se tot vorbeşte despre specificul mult prea marcat al limbajului poetic la poeţii noştri cardinali: Eminescu şi, mai cu seamă, Arghezi, Barbu (în latura-i balcanică) şi Blaga (în cea de mitologie autohtonă), tradiţionalişti, cu toţii. Idee, dealtfel, falsă. Un bun cunoscător al ambelor limbi poate realiza la zona de sus transpunerea. Poezia lui Nichita Stănescu, însă, rotund românească şi patrie a limbii sale româneşti, are, cum spuneam, darul de a fi transpusă în altă limbă fără prea multă dificultate şi fără cercetări în semantică. Şi nu pentru că ar fi mai puţin autohtonă decît altele. Necuvintele lui sînt cuvinte, nu rareori neaoşe în sensul neexagerat al cuvîntului, elegiile lui sînt ale unui suflet românesc. Dar prin ridicarea în naţionalitate, prin simbolistica lor şi prin magia lirică, toate tălmăcite în sine, la limbajul modern, larg accesibil, verbele, logosul din poezia lui Nichita Stănescu au o putere de circulaţie marcată şi largă. De unde bunele transpuneri în limbi străine şi premiile. E o virtute demnă de invidiat. Nichita a ştiut să treacă peste bariera limbajului pestriţ (neocolindu-l) şi, printr-o dialectică subtilă, să vadă şi faţa văzută şi cea nevăzută a cuvîntului şi

să impună ideile și sentimentele fundamentale ale epocii în contextul românesc și pretutindenea. Personal, dacă aș cunoaște atît de bine o limbă de circulație largă (sau restrînsă) încît să-mi îngădui, ca R. Vulpescu ș.a., să traduc din poezia noastră (eh, nu tocmai atît de lesne ca ei...) aș putea vedea infrastructura și suprastructura unui poem stănescian și le-aș transpune fidel și înfiorat, în limba respectivă, ca pe un mare vapor jumătate scufundat în apă, cu antenele spre univers.

Egal și consecvent cu opera a fost poetul, în periplurile-i prin străinătate. Retras în sine ca o apă subterană, lăsînd să se rostească opera, el nu a bruscat nicăieri și niciodată. Nu a aranjat traduceri reciproce și nici unilaterale — așa cum s-a întîmplat și, bănuiesc, se mai întîmplă. Și-a lăsat poezia să se rostească cu de la sine putere. Nici nu a făcut curte marilor sau măruntelor glorii de peste hotare. Cînd am avut norocul să facem parte din aceeași delegație în Franța, în vizita la Prevert mi-a adus o dedicație pentru „Familia", în cea la Maurois a tăcut reflexiv iar în cea la Eugen Ionescu a demonstrat valorile spectacolelor ionesciene montate în România. Mai mult chiar, la o anume revistă (la ce să mai incităm spiritele!) al cărei director tocmai vizitase România și care director ne cam ciupea, a luat o atitudine românească și comunistă fermă: „nu e așa! La noi, în România se gîndește altfel! Bine și exact!"

Tot acolo, în Franța, mărturisindu-mi eu tristețea față de cei plecați pentru totdeauna din țară, Nichita a ripostat sentimentalismului meu: „Lasă-i, Sandule! Nu e poet acela ce se leapădă de țară!" După cîte îmi aduc aminte, despre astea am mai spus, chiar în „Flacăra", cînd marele Nichita Stănescu trăia. Dar nu contează! Repetarea unor adevăruri e necesară de aici pînă la, să zicem, „Europa liberă", care nu știu ce va îngăima la stingerea din viață a Poetului și ce loc îi va imagina în ierarhia valorică. Acolo ei își au ordinatorul lor aparte, de scandal stătător.

La Struga lucrurile s-au petrecut la fel. Poetul nostru care locuia în patria limbii sale naționale a spus limpede ce avea de spus. Estetic și civic. Fără drept de apel. Discursul său de recepție a fost citit și discutat în camera mea (a noastră) și cu mici rezerve, la protocolul gazdelor, era, exemplar, ceea ce se cerea de spus, în fața poeților din atîtea și atîtea țări. Ce vreau eu să spun este că, în spiritualitatea noastră proprie și a patriei, există un singur și armonios Nichita Stănescu, poetul și omul, în simetrie și osmoză desăvîrșită. Că el a fost el, aici și oriunde, și oricînd — aidoma marilor poeți ai patriei și ai lumii. Că cei ce l-au incolțit, în țară și în străinătate, au fost și sînt (și rămîn) mici prin neputință și invidie. Că opera lui, deja deplin maturizată și personificată, umblă tutelară prin țară și lume. Se rostește și mai are încă timp din belșug să se rostească. Să-i încînte pe cei deschiși la frumos și să-i pună în umbră pe cei ce l-au contestat, răsleț sau programatic.

Noi îi citim opera transfigurați. Acum, la trista-i stingere, în genunchi. Și plîngînd frumos. Ea însă străbate limpede și netulburată țara și lumea. Or, acesta este tocmai destinul superb al marilor opere. Îngust pentru neputincioși, mare pentru cei distinși.

ALEXANDRU ANDRIȚOIU ■
Fotografii **VICTOR RĂDULESCU** ■

Nichita cel mare și viu

A fost o duminică frumoasă. Era 27 martie 1983. Copiii se foiau încă de dimineaţă bucuroşi: ştiau că seara mergem la cenaclu. Fetele nu vor să li se vadă nerăbdarea, asta li se pare admisibil doar la un elev de clasa a treia ca fratele lor. Eleodor se dă pe lîngă mine „Tati, e bine cum m-am îmbrăcat?" „E foarte bine. Poate cam devreme, mai este mult pînă să plecăm." „Vreau să fiu gata înaintea voastră. Şi vreau să te întreb ceva: o să faci tu cronica pentru revistă?" „Nu, o s-o scrie altcineva. Noi mergem numai ca spectatori. Ne căutăm locurile de pe bilete şi stăm cuminţi împreună." „Bine. Da. Înţeleg. Da' n-ai vrea să faci tu cronica?" „Nu." „Păcat."

La Sala Polivalentă găsim 11 000 de tineri. Copiii sînt încîntaţi. Abia le găsesc locurile că mă şi vede Constantin Dragomir. Zice cu voce catifelată: „Dacă tot ai venit, faci şi cronica?" „Nu, bătrîne, sînt cu copiii, poate trebuie să plec mai devreme de final." Tace şi pleacă. După cinci minute apare cu o jumătate de zîmbet zbanghiu: „A spus şefu' că faci cronica în seara asta!" Dicţia lui, cu pauze între cuvintele pe care parcă le silabiseşte în gînd, e a doua jumătate a acelui zîmbet. „De unde ştie şefu' că sînt aici?" „He, he, ce nu ştie şeful?" Şi spectacolul începe şi tălăzuieşte peste sala imensă bucuria cîntecului şi a tinereţii. La un moment dat, Adrian Păunescu îl cheamă lîngă el pe colegul nostru Victor Niţă şi vorbeşte cu el în şoaptă ceva. După ce Victor dispare grăbit, conducătorul cenaclului anunţă că spectacolul va conţine o surpriză pe care speră s-o poată prezenta în curînd. Aflu că Victor Niţă a plecat cu alţi colegi să-l aducă pe Nichita Stănescu. În numărul de alaltăieri revista FLACĂRA l-a sărbătorit la 50 de ani. În pauză încă nu se ştie sigur dacă va putea veni. Îl ţine piciorul. Pare o aberaţie un picior rupt în calea poeziei. După pauză reizbucneşte frenezia muzicii tinere şi a cîntecelor patriotice. În spatele scenei se stîrneşte o mică vînzoleală: colegii plecaţi vin cu Nichita pe umeri. Îl aduc sprijinindu-l într-un triumf tăcut care e doar al ochilor biruitori. La poalele scenei spre podium însă, începe deruta. Cum să urce? Pare imposibil. El singur? Nu se poate. Cei care îi sînt cîrje acestui fabulos albatros nu încap pe trepte. Fracţiunile de secundă îi torturează pe toţi cei ce au observat deruta celor cu pasărea poeziei pe umeri. Şi, deodată, îi văd că înnebunesc: au pornit. Deci, ei vor cădea în gol, pentru că Nichita umple nenorocita asta de scară cu piciorul lui trădător şi cu umerii lui care se ruşinează că sînt prea laţi. Prima treaptă. Ce va urma? A doua! A început să se poată ceea ce părea imposibil. Pe ce calcă umbrele de la subţiorile lui nu se ştie. Şi ajung sus. Este ora 20,30. I se dă un microfon cu care nu ştie ce să facă. Adrian Păunescu anunţă surpriza: „Stimaţi prieteni mai tineri, revista Flacăra a sărbătorit laolaltă cu întreaga presă românească, iar Cenaclul Flacăra va sărbători astăzi un eveniment de importanţă covîrşitoare pentru cultura română, pe deschizătorul de drumuri în lirismul românesc de după al doilea război mondial, întîiul clasic al poeziei noastre de după al doilea război mondial, Nichita Stănescu. În ciuda unui accident pe care l-a avut în Munţii Vrancei şi din cauza căruia a fost imobilizat din luna decembrie, în ciuda interdicţiei medicale, noi am insistat depăşind probabil chiar bunul simţ ca poetul Nichita Stănescu să vină la Cenaclul Flacăra să fie sărbătorit. Sînt fericit că a venit. Tînăra generaţie română îi adresează marelui poet Nichita Stănescu «La mulţi ani cu sănătate». Aici tinerimea română cîntă «La mulţi ani» pentru poetul Nichita Stănescu. Fac precizarea că sîntem prima instituţie care îl sărbătoreşte pe Nichita Stănescu. Singura instituţie care îl sărbătoreşte se numeşte tînăra generaţie română. Nichita Stănescu este cel care a deschis porţile noului lirism românesc şi a ştiut, cu o candoare nesfîrşită, să deschidă drumul nostru, al tuturor."

A.P. recită poezia „Închinare lui Nichita Stănescu" scrisă la Sinaia în 13 februarie 1983 şi apărută în revista „Flacăra" nr. 12 din 25 martie 1983.

Conducătorul cenaclului îl invită pe sărbătorit să se adreseze direct miilor de tineri cărora le spune „Nichita Stănescu vă vorbeşte la 50 de ani."

Nichita Stănescu: „Dragii mei, am venit în rîndul dumneavoastră copleşit de emoţie, fiind invitatul personal al tatălui cu cei mai mulţi copii din România — Adrian Păunescu. Dacă în antichitatea latină cei mai vestiţi comandanţi de oşti erau omagiaţi în Senat, noi îi putem spune lui Adrian Păunescu «Primus optimus juventutes». Am să recit două poezii, din care una dedicată amintirii dureroase a morţii tatălui meu, care s-a petrecut de puţină vreme încoace şi care mi-a produs o profundă îndurerare".

Adrian Păunescu: „Nichita Stănescu, îţi mulţumim pentru că eşti aici şi vom cînta şi vom recita pentru dumneata «Oda în metru antic» de Mihai Eminescu."

Într-o incredibilă intimitate cu geniul şi cu

În zorii zilei de 13 decembrie 1983, la cîteva luni după ce sărbătorisem abia cinci decenii de la ivirea sa pe lume, Nichita Stănescu, stea de primă mărime în constelația poeziei române contemporane, s-a stins din viață. Ceremonia de doliu a avut loc în ziua de 15 decembrie la sediul Uniunii Scriitorilor. La catafalc a fost depusă o coroană de flori din partea tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU**, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România. Au mai fost depuse coroane de flori din partea Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, Uniunii Scriitorilor, a altor organisme și instituții.

Inhumarea a avut loc la Cimitirul Bellu ; acolo unde, precum un nimb de nemurire, ecoul ritmat al razelor de Luceafăr veghează liniștea tuturor marilor oameni de spirit ce se odihnesc aici :

„...De-aici înainte
M-or troieni cu drag
Aducerile-aminte."

lumina osului frunții lui Eminescu, fiorul poeziei ia în stăpînire 11 000 de inimi tinere. Urmează momente emoționante de dialog între Nichita și A.P. Cei doi poeți prieteni se îmbrățișează și rămîn ținîndu-se de umeri în fața microfoanelor, așa cum îi vor arăta pozele acestor clipe în ultima lună a acestui an după securea despărțirii. Acum nu simțim decît veșnicia poeziei și poeții par veșnici și ei. Îi vedem plîngînd și îmbrățișîndu-se pe cei doi uriași prieteni, și simțim că am pătruns între filele istoriei literaturii, și ne simțim ochii înrourați de acest noroc greu.

Mihaela Popescu cîntă versuri de Nichita Stănescu, pe o melodie a ei.

Adrian Păunescu: „Aș sublinia cu acest prilej rolul inestimabil pe care l-a avut și pe care îl are Nichita Stănescu în poezia noastră. De aceea îi dedicăm cîntecul «Limba noastră»".

Anca Heroiu cîntă „Limba noastră" pe versuri de Alecu Mateevici.

A.P.: „Îl rugăm să ne citească două dintre poeziile sale cele mai frumoase și cele mai aproape de clasicitate, avînd în vedere că se adresează atîtor mii de ascultători. Aș vrea, înainte ca Nichita Stănescu să ne recite, să primim în tihnă mesajul acestui mare poet. Să ne bucurăm că poetul Nichita Stănescu este astăzi alături de noi și să-i urăm, după ce ne va recita, din nou «La mulți ani cu sănătate». Primul clasic al noii noastre poezii este de față la jumătate de veac de existență. Nu este un prilej des, este o favoare că ni se adresează deschizătorul de drumuri în lirismul de azi. Fără Nichita Stănescu, poezia noastră ar fi fost o poezie schiloadă, o poezie urîtă. Nichita Stănescu este cel care a schimbat de-a dreptul poezia și gustul pentru poezie. Să i ne închinăm și să-i urăm să se uite în oglinda celor 50 de ani, s-avem iluzia că are o sută."

Nichita Stănescu: „M-am întîlnit cu Adrian Păunescu cînd eu aveam aproape 30 de ani. Ne-a uimit pe toți atunci cu extraordinara lui energie morală. Astăzi, Adrian Păunescu a creat, cu geniul lui poetic, acest fantastic for de cultură națională pentru tineret care este Cenaclul Flacăra. Am avut prilejul și norocul, cu ocazia trecerii mele prin viață, să întîlnesc mari poeți ai lumii, mari personalități care polarizau în jurul lor mulțimi, de exemplu marele poet rus Evtușenko. Ei făceau dovada forței geniului lor reușind să ridice pe oameni în picioare, însă, spre marea mea mirare, Adrian, deși știe să ridice în picioare o sală cu versurile sale, nu provoacă prin aceasta un fenomen prin care să scoată în evidență doar propria sa personalitate, cum fac ceilalți poeți, ci el creează un fenomen complex, creează personalități în jurul lui, în primul rînd prin propria sa poezie, în al doilea rînd prin revista Flacăra pe care o conduce și care este, după părea mea, cea mai deschisă revistă. Cenaclul Flacăra este o instituție națională pentru că se face pe tot teritoriul țării. Stilul de personalitate al lui Adrian este unul polivalent, aș zice multilateral dezvoltat. Mulțumindu-vă dumneavoastră pentru călduroasa întîlnire, lui Adrian pentru generozitatea sa nedezmințită față de mine și față de alți colegi, vreau să mai spun că, dacă mă gîndesc bine, dacă Adrian ar fi avut posibilitatea să-l sărbătorească așa la timpul său pe poetul Bacovia tînăr, acela cred că și astăzi ar mai fi trăit." Citește cele două poezii. Sala scandează: „Nichita, Nichita".

Adrian Păunescu: „Aplaudați marea poezie română, bucurați-vă că ea există. Țineți minte că într-o zi de martie a anului 1983, în 27 martie, s-a petrecut sărbătorirea a jumătate de veac de existență a unui mare poet. Mîine vă veți mîndri cu aceasta: ați fost cei ce l-au sărbătorit pe Nichita Stănescu cel viu".

DORIN GHERGHINESCU ■

Omul care vede prin oameni

La numărul de casă 90 din satul Prilog (Ţara Oaşului) locuieşte Neamţu Mihai. Bate cu vîrsta în 60 de ani. Omul acesta este cunoscut ca unul dintre cei mai redutabili tămăduitori cu plante ai bolilor trupului din judeţele transilvane. În plus are şi o calitate excepţională: *vede prin oameni!* Nu e nici o glumă la mijloc. Prin zonă i se spune şi „Călugărul“, pentru că pe vremuri a aspirat la tagma călugărească, dar superiorii l-au refuzat blînd, dîndu-i să înţeleagă că invaliditatea sa pronunţată — o invaliditate din copilărie — nu cadrează cu tagma călugărească. Întrebîndu-l de unde are atîta ştiinţă despre plantele din flora spontană şi cultivată, îmi spune că în familia lui din Prilog, ceaiurile cu plante erau la mare cinste. Îşi aduce aminte de un joc din copilărie, „De-a îngerul şi dracul“, joc în urma căruia trebuia să „detectezi“ despre ce plantă anume era vorba şi s-o descrii. Era as la acest joc. Însă de la joaca nevinovată de copii, la cultul pentru ceaiurile din plante din familie şi pînă la travaliul acesta de peste 40 de ani pus în slujba vindecării bolilor cu ceaiuri din plante a fost o cale lungă.

După un travaliu de peste 40 de ani, omul acesta vindecă 7—8 boli grave cu ceaiuri din plante, printre care bolile de piele (inclusiv psoriazisul), hemoragiile interne, boli ale stomacului şi ale tubului digestiv, precum şi boli de ficat (multe cazuri de ciroză avansată), iar dacă bolnavul este adus în primele faze ale bolii pretinde că ar vindeca şi cancerul.

Vreau să fim bine înţeleşi. N-am alergat niciodată după minuni care ţin mai puţin de trei zile. Revin pentru a treia oară la Prilog, la Neamţu Mihai. Am fost însoţit de cîţiva oameni. În faţa mea au fost „testaţi“ cîţiva oameni. Exactitatea observaţiilor te impresionează. Am avut bunul simţ ca toate aceste observaţii şi afirmaţiile lui Neamţu Mihai, pe parcursul a trei întîlniri, să le supun atenţiei cîtorva medici. Incredibilă şi paradoxală este această putere de a „vedea“ prin oameni. După un consult de 3—5—7 minute detectează cu o precizie uluitoare orice boală. Cum spun medicii cu care am stat de vorbă, are un *simţ clinic ieşit din comun.* După ochi, după fizionomie, după mers, după respiraţie şi după tuse descoperă, în răstimp scurt, boli din organism, pe care tu însuţi te prefăceai că nu le ştii ori că le-ai uitat! Neîncrezător din fire, am supus controlului acestui „magician“ 7 subiecţi diferiţi. În faţa evidenţei, absolut nici unul nu a avut ce cîrti. M-am supus eu însumi acestui examen riguros şi, deşi vociferam că sînt sănătos tun, mi-a spus pe loc că nesomnul şi o anume oboseală sensibilizează anumite zone ale corpului, pe care le-a şi numit. Adevărat că anamneza şi examenul clinic s-au cam neglijat în vremea din urmă. Medicii mai vîrstnici pun adesea urechea şi depistează, fără stetoscop, afecţiuni interne ale corpului uman. Într-un astfel de plan înalt trebuia situat şi Neamţu Mihai.

Am spus că ne vom mai întîlni cu judecata sa dreaptă şi adesea tăioasă. Cînd l-am înştiinţat că la oboseală văd mai slab cu ochelarii care pînă mai ieri îmi erau buni, îmi replică: „Noi vedem din rinichi!“. Apoi se justifică. Peste 40 la sută din compoziţia ochiului o formează lichidul apos. Legătura fiziologică dintre rinichi şi ochi se justifică prin „căile apei“. Pentru a trata ochii, vindecă mai întîi rinichii afectaţi. „Căderea părului este legată de pereţii stomacului“. Stau uimit. Mai adaug imediat: „Multe dintre ceaiurile mele le dau pentru vindecarea tubului digestiv şi a afecţiunilor din zona stomacului şi ficatului“. Apoi se justifică din nou: în duoden se varsă secreţii ale ficatului, ale vezicii biliare şi ale pancreasului. Neamţu Mihai ştie de toate astea şi încă ceva pe deasupra. Omul ascultă mişcarea intestinelor, vibrarea plămînilor şi ştie precis că o cauză a unei boli se leagă ori derivă din alta. Caută cauza care a generat boala, o localizează şi o vindecă (boala).

Uluitor cum recunoaşte bolile după fizionomia omului. Îmi explică bonom şi calm. Spre pildă, pe nas „citeşte“ o boală activă a stomacului. Pomeţii îi vorbesc despre ficat. Partea stîngă a obrazului şi pometele stîng îi spun cîte ceva despre inimă. Partea din mijloc a obrajilor îl încunoştinţează despre starea plămînilor pacientului. Buzele însele vorbesc despre reumatismul din corp şi despre inimă mai vorbesc. În jurul gurii se disting boli ale tubului digestiv. Petele albe denotă „sărăcia sîngelui“ (deci, absenţa globulelor roşii). Petele vineţii trădează un reumatism cronic ş.a. Dar nu ajută numai asta. Cu o ureche extraordinar de fină depistează care anume este o tuse virotică faţă de una cardiacă. Puterea tămăduitoare a plantelor sale l-a făcut pe acest om să fie cunoscut prin părţile locului.

Un bun specialist în cele anatomice ale corpului, care ne însoţea, refuză cu încăpăţînare să recunoască cinstit că are vreo boală. Asistăm la examen. Numai ochi şi urechi. Unchiul Mihai merge ceva mai departe şi-i spune, pe dată, că a avut tuberculoză la plămîni, iar acum are un focar localizat în plămînul stîng!? Omul se aşază, ca trăsnit, pe scaun. Aşa este. Examenul röntgen a confirmat acest aspect. Am rugat să insiste asupra bolilor pielii. Prin regim şi ceaiuri creează noi celule şi noi ţesuturi sub pojghiţa de piele bolnavă. Abia după aceea tratează boala pielii în condiţii speciale. O recuzită senzaţională. Rămîn uimit de ce dă într-un caz ceaiuri pentru intestine în scopul vindecării unei boli de piele. Abia un medic de la spitalul bucureștean „Colțea“ mă lămurește că multe dintre parazitozele intestinale dau alergii și chiar se exteriorizează pe piele.

Vindecă cu ceaiuri din plante, iar nu cu altceva. Am în fața ochilor cîteva caiete cu adnotări ale pacienților. O boală mai gravă ca alta vindecate de badea Mihai. Sînt și cîteva cazuri de cancer. Nume și adrese. Deocamdată nu mă pronunț, pentru că nu am avut în posesie examenul histo-patologic al pacienților vindecați de cancer de către Neamțu Mihai. După spusele sale, ceaiul împotriva cancerului este compus din 75 de plante. Tratamentul durează circa 1 an.

Neamțu Mihai se plînge că, bolnav fiind, în ultimii doi ani nu are culese toate plantele de care ar avea mare nevoie. În anii trecuți se ducea cu elevii la strîns de plante. Noi mai spunem că e mare păcat să nu învățăm ceea ce a tezaurizat experiența unor asemenea oameni. Să învățăm acum cînd medicina și farmacia modernă își întorc cu interes fața spre tainele medicinei tradiționale.

DORIN SĂLĂJAN

PROPUNEREA UNUI PROFESOR

O nouă unitate sintactică?

sau cum poate cînta — mai nou — o pasăre pe portativele limbii române

Numele profesorului Gh. Bosianu nu este necunoscut cititorilor noștri. Nepot al lui Elie Bosianu (cel care, în 1861, publica primul tratat de stenografie din România și care introducea, pe vremea lui Cuza, pentru prima oară stenografia în parlamentul Țării Românești), Gh. Bosianu este autorul unor metode moderne, cu valoare de premiere ale domeniului, în materie de scriere și de dactilografiere rapidă, expuse în cărți care au dispărut din vitrinele librăriilor în chiar clipa ivirii lor : „Curs de stenografie“, apărut sub egida Academiei „Ștefan Gheorghiu“, și „Metodă de dactilografiere“ (în colaborare cu Viorel Brezeanu, Editura științifică și enciclopedică). Cochetînd și cu alte domenii (una din lucrările d-sale, intitulată „Fundamentarea științifică a contabilității“, formulează un principiu nou, original al disciplinei, grație căruia, afirmă profesorul, aceasta poate fi învățată în doar 10 lecții), în buna tradiție a cărturarilor iluminiști, din stirpea cărora se revendică, Gh. Bosianu rămîne, peste toate, un pasionat al limbii române, căreia i s-a consacrat de o viață cu pasiune de erudit. Metoda de stenografiere rapidă ce-i poartă numele, bazată pe simplificarea alfabetului latin, pe reducerea semnelor acestuia la ulima lor expresie grafică, e o consecință a aceleiași pasiuni. Vizitîndu-l, de curînd, în ermitajul de cărți și colecții rare al locuinței d-sale, aflătoare deasupra cinematografului „Luceafărul“ din București, l-am găsit încheind o nouă și incitantă cercetare, avînd ca obiect o inedită clasificare a unităților gramaticale ale limbii române. Practic, profesorul Bosianu propune — spre ușurarea studiului sintaxei — o nouă unitate sintactică, cerută — afirmă domnia-sa — de însăși logica intrinsecă a gramaticii. L-am rugat pe distinsul interlocutor să-și expună pe scurt, pentru cititorii noștri — specialiști sau numai interesați de chestiunile gramaticii —, teoria. Îi dăm cuvîntul. (I. Purcaru).

Studiul tradițional al sintaxei, avînd o terminologie săracă, dă loc la confuzii. Astfel, cînd același cuvînt este și determinant și determinabil (determinant în raport cu un termen supraordonat lui și determinabil în raport cu un termen subordonat), el primește, în raport cu termenul subordonat lui, o denumire determinantă, în loc de una determinabilă, ceea ce este absurd ; de exemplu : **pasărea cîntă frumos, cîntă** față de **subiectul pasărea** este **predicat,** iar față de **complementul frumos** este **tot predicat.**

De aceea aș considera necesar să se introducă **o nouă unitate sintactică determinabilă,** aceea de **subiect secund.** Astfel, în același exemplu de mai sus : **pasărea cîntă frumos, cîntă** este **predicat față de subiectul prim pasărea** și **subiect secund** față de **complementul frumos.**

Așadar, orice enunț este constituit din două principii contrare : un principiu **determinabil** și altul **determinant,** ambele principii aflîndu-se într-un raport dialectic de atribuire (de subordonare).

Principiul determinabil se numește **subiect prim** sau **subiect secund,** fiindcă **primește** pe cel determinant, iar principiul determinant se numește **atribut, predicat** sau **complement,** fiindcă **este dat (atribuit)** celui determinabil. Principiul determinabil este deci subiectul celui determinant, iar principiul determinant , este atributul, predicatul sau complementul celui determinabil.

Subiectul secund este de două feluri : **substantival,** cînd este alcătuit dintr-un **substantiv,** și **modal,** cînd este alcătuit dintr-un **verb, adjectiv** sau **adverb.**

Predicatul se atribuie, cu înțeles temporal, subiectului propriu-zis ; de exemplu : **pasărea cîntă** și **pasărea este cîntătoare : cîntă,** din primul raport de atribuire, și **este cîntătoare,** din cel de-al doilea raport, sînt **predicate,** fiindcă atribuie **subiectului prim pasărea** modul de a cînta, **la timpul prezent.**

Atributul se atribuie, fără înțeles temporal, subiectului prim sau subiectului secund substantival ; de exemplu : **pasărea din colivia mică ; din colivia** este **atribut,** fiindcă se atribuie **subiectului prim pasărea,** fără înțeles temporal, iar **mică** este de asemenea **atribut,** fiindcă se atribuie **subiectului secund substantival din colivia.**

Complementul se atribuie subiectului secund modal ; de exemplu : **pasărea cîntă frumos, frumos** este **complement,** fiindcă se atribuie **subiectului secund modal cîntă.**

Prof. GH. BOSIANU

CAZUL STRÖMBERG

La 26 aprilie 1983 doi reporteri ai revistei Flacăra au plecat spre Berna și Stockholm, într-o misiune pe cît de urgentă, pe atît de delicată: investigarea „cazului Strömberg“, despre care cititorii noștri desigur că își aduc aminte. Pe scurt, ca să rezumăm, suedezul Glenn Strömberg apăruse aproape peste noapte în echipa portugheză Benfica Lisabona, învingătoare norocoasă în semifinala Cupei U.E.F.A. disputată cu Universitatea Craiova. După 0—0 la Lisabona și 1—1 la Craiova, Universitatea părăsea cu fruntea sus competiția, fiind eliminată de chiar viitoarea cîștigătoare și numai datorită unei clauze regulamentare, cea a golului marcat în deplasare. Asta însă, este o cu totul altă poveste. Ce era însă cu Strömberg — avea el, ori nu drept de joc la acest meci (disputat la 20 aprilie), meci în care dealtfel fusese cel mai bun de pe teren?! Iată așadar punctul de plecare al investigațiilor celor doi reporteri. Ce s-a întîmplat la Stockholm — partea cea mai interesantă a anchetei, fără îndoială — veți afla în continuare.

*

Miercuri spre seară, de acum în 27, am ajuns la Stockholm. Echipa Suediei susținea în aceeași zi un meci amical cu Olanda, la Utrecht, pregătindu-se pentru Campionatul european. Spre marea noastră surpriză aveam să aflăm că jucătorii suedezi cîștigaseră meciul cu 4—1, anunțînd o excelentă „campanie de vară“, care avea să cuprindă mai apoi victorii împotriva Italiei și Cehoslovaciei, un meci egal, 3—3 cu Brazilia și doar o înfrîngere, cea cu... echipa națională a României! Ovidiu Ioanițoaia și Andrei Rădulescu (pe atunci președintele federației noastre de fotbal) ajunseseră mai repede la Berna, fuseseră primiți de însuși secretarul general Hans Bangerter, al doilea om din conducerea forului european de fotbal, dar nu le rămăsese decît să ne transmită un mesaj, prin intermediul celor două ambasade: **e nevoie de probe!** Aceste probe, solicitate la sediul U.E.F.A. pentru susținerea contestației, nu puteau fi căutate decît în două locuri din Europa: la Lisabona, în birourile clubului Benfica (de unde nu s-ar fi obținut niciodată!) și la Stockholm, la sediul federației suedeze. Speranța, așadar, cîtă mai era ea, rămînea în noi.

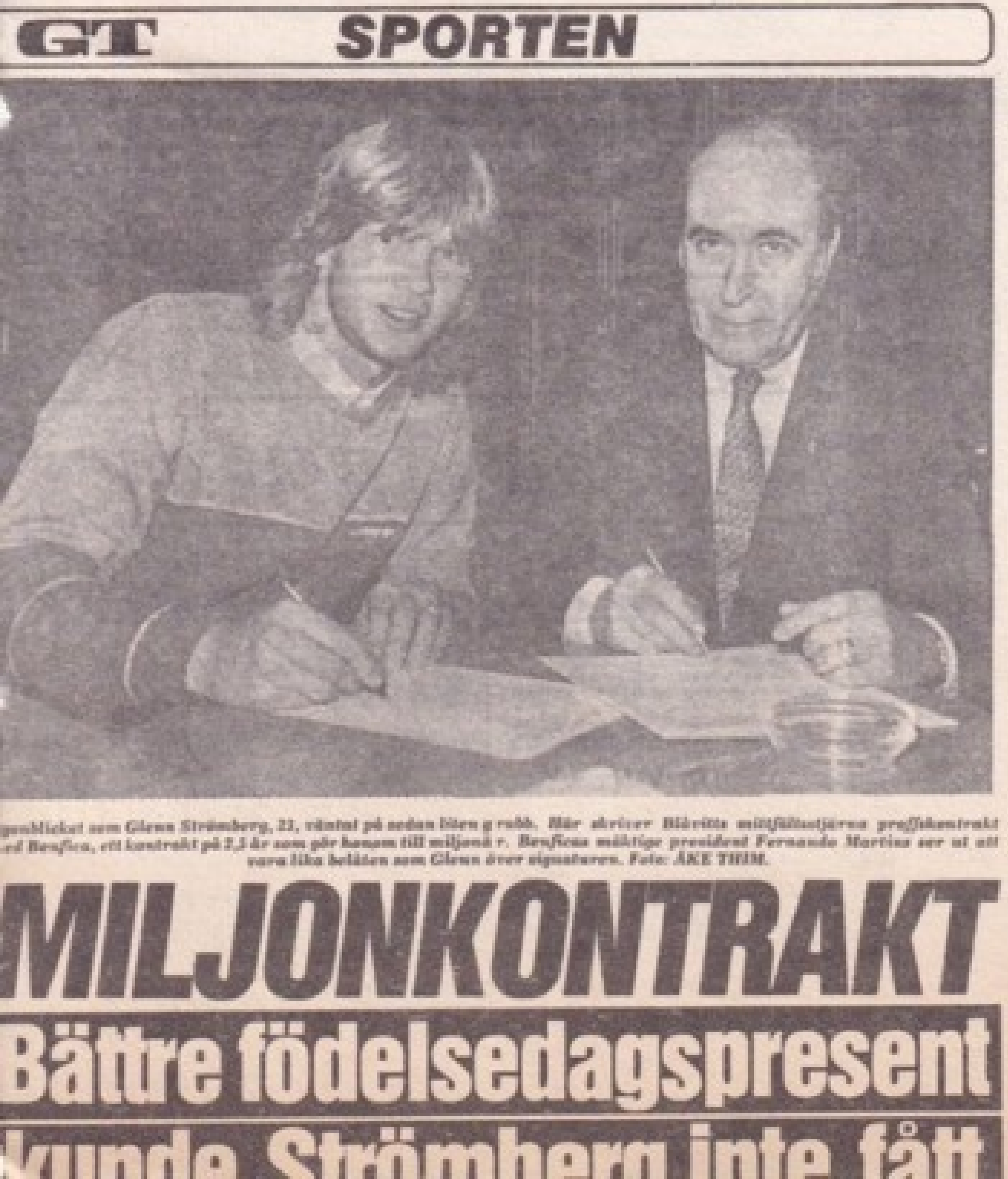
GT SPORTEN

genblicket som Glenn Strömberg, 23, väntat på sedan liten grabb. Här skriver Blåvitts mittfältsstjärna proffskontrakt ed Benfica, ett kontrakt på 2,5 år som gör honom till miljonär. Benficas mäktige president Fernando Martins ser ut att vara lika belåten som Glenn över signaturen. Foto: ÅKE THIM.

MILJONKONTRAKT

Bättre födelsedagspresent kunde Strömberg inte fått

Mergem a doua zi de dimineață să cercetăm colecțiile principalelor ziare suedeze. Prin telefon, fixasem deja o întîlnire la federația suedeză, dar ea avea să aibă loc abia după prînz. Acum răsfoim de zor prin „Göteborgs-Posten“, „GT“, „Expressen“, „Stockholms Tidningen“, „Svenska Dagbladet“ și „Dagens Nyeter“, pe care funcționarii Bibliotecii municipale din Stockholm ni le-au pus cu amabilitate la dispoziție. Notez cu febrilitate tot ce ne traduce Nicolae Anton. În fine, în „GT“-ul din 8 ianuarie (ziar care apare la Göteborg) găsim ceea ce ne interesa: **„Un contract de milioane!“** Aflăm că, la 7 ianuarie, **„în fața bliturilor aparatelor de fotografiat, Glenn Strömberg semnează contractul de jucător profesionist, la unul dintre cele mai puternice cluburi din Europa“. „Este momentul,** spune ziarul, **pe care steaua alb-albaștrilor** (culorile echipei I.F.K. Göteborg — n.n.) **îl așteaptă de cînd era copil“.** Mai departe: **„Un cadou mai frumos pentru ziua sa de naștere** (cu două zile înainte împlinise 23 de ani — n.n.), **Strömberg nu putea să primească! Este vorba de contractul cu Benfica, pe doi ani și jumătate, contract care-i aduce milioane! Influentul președinte Fernando Martinez se arată satisfăcut** (într-adevăr, se vede din fotografie! — n.n.) **de semnătura lui Strömberg. După 6 ore de discuții și numeroase întreruperi, „părțile“ au căzut de acord.“** Suma totală a contractului, evident, nu e menționată nicăieri. În schimb, aflăm că un club minuscul, „Lerkil“, numit clubul-mamă (de unde Glenn a fost luat la I.F.K.) va primi... 20 la sută din cît a oferit Benfica! La 23 martie urmează să aibă loc un meci amical, în care I.F.K. și Benfica își vor împărți în mod egal încasările. Președintele clubului din Göteborg declară: **„Am pierdut un jucător bun, dar sîntem mulţumiţi de clauzele contractului!“** În fine, în ce-l priveşte pe Strömberg, el primeşte o sumă de peste un milion de coroane suedeze, un salariu lunar şi prime de meci, evident în caz de victorii. Ceea ce ne pune pe gînduri este însă data semnării acestui contract: 7 ianuarie! Pentru ca Strömberg să poată juca în semifinalele Cupei U.E.F.A. (la 20 aprilie, la Craiova, în speţă), el trebuia transferat de la I.F.K. la Benfica **cel mai tîrziu pînă la 15 ianuarie** al aceluiaşi an. Însă semnarea contractului dintre cele două cluburi nu însemna, automat, primirea dreptului de joc pentru Benfica. Arunc repede o privire în Statutul F.I.F.A., care precizează clar la capitolul VIII, articolul 12 că: **„NICI O ASOCIAŢIE NAŢIONALĂ NU POATE CALIFICA UN JUCĂTOR DINTR-O ALTĂ ŢARĂ, FĂRĂ A FI ÎN POSESIA CERTIFICATULUI DE TRANSFER“.** Acest certificat nu poate fi eliberat decît de federaţia-mamă, în cazul de faţă federaţia suedeză de fotbal. Sigur, între 7 şi 15 ianuarie, federaţia respectivă ar fi avut suficient timp pentru eliberarea actului necesar calificării lui Glenn Strömberg pentru clubul Benfica. Dar a făcut-o? Nu aveam şanse mari să aflăm, însă merită să încercăm.

La ora 14 fix ajungem la stadionul Rasunda (acolo unde, în iunie, echipa noastră naţională avea să învingă cu 1—0), sub tribunele căruia se află sediul federaţiei suedeze. Punctualitatea impune! Apăsăm pe un buton şi constatăm că uşa se deschide automat (există televiziune în circuit închis? — nu m-ar mira!). Urcăm cîteva scări şi ne trezim în faţa unei alte uşi automate. Printr-un ghişeu de sticlă o fată ne întreabă cine sîntem şi ce dorim. „Avem o întîlnire fixată“, îi răspunde în suedeză Nicolae Anton. Apasă un alt buton şi uşa se deschide. Mă gîndesc o clipă la federaţia noastră, pe culoarele căreia mişună în fiecare zi sute de oameni, la uşile care stau mai mult deschise decît închise, vînturate permanent de tot felul de **delegaţi.**

Sîntem poftiţi într-un birou, de pe pereţii căruia ne privesc foştii preşedinţi ai federaţiei, încadraţi în rame aurite. Într-un colţ clipesc cîteva butoane roşii, semnalizînd curios, de parcă ar transmite mesaje de neînţeles pentru noi, simplii pămînteni căzuţi pe o planetă necunoscută. (Aveam mai tîrziu să aflăm că sînt, într-adevăr, semnale care anunţă prin toate birourile care **anume persoană** din federaţie este chemată la telefon! Nu mai iese nimeni, deci, pe culoar, să ţipe: Georgescuuuu..., la telefon!) E multă ordine şi linişte, o federaţie cu adevărat computerizată, cu zeci de birouri pe două etaje şi circa 50 de funcţionari permanenţi. Ce organizare! Stăm de vorbă cu Willy Larsson, secretarul de presă al federaţiei, şi Axel Vigren, trezorierul ei. Sînt puţin surprinşi, dar protocolari. Ne servesc cu cafea şi biscuiţi. Schimbăm fanioane şi insigne, vorbim în engleză despre cele două echipe naţionale care se vor înfrunta nu peste multă vreme. Larsson ne priveşte pe deasupra ramei curioşilor săi ochelari, parcă ar avea doar o jumătate de lentilă la fiecare ochi, o ramă de contabil. Discuţia începe să treneze. Mă hotărăsc să atac frontal: „Vor fi jucători „străini“, adică suedezi dar care activează peste hotare, în meciul cu echipa României?“ Da, probabil. E vorba de Pryst, un tînăr de 23 de ani care joacă în Scoţia, la Glasgow Rangers, şi de Strömberg. „Cum a jucat Strömberg la Utrecht?“ Bine, foarte bine (nu-i adevărat, ziarele au scris altceva!). „Dar cînd a plecat el de la Göteborg?“ Tac amîndoi. Lui Larsson îi cad ochelarii şi mai jos, pe vîrful nasului. Nu-şi amintesc, zic. Iese Larsson, lipseşte cam zece minute şi cînd revine ne spune că nu poate găsi hîrtia căutată. De fapt, nu e acolo omul însărcinat să păstreze asemenea hîrtii. „El lucrează numai cu jumătate de normă!“, întăreşte Vigren... Curios: la atîta ordine şi disciplină, să nu găseşti o hîrtie! Şi nu cred că Larsson nu ştia că „omul“ nu-i acolo, iar dacă abia atunci a aflat, o fi avut nevoie de zece minute ca să-l caute?! În fine, amînăm pe a doua zi. Am fi vrut să mergem şi la Göteborg, dar rămînem la Stockholm. În mod sigur cei doi vor cere între timp aprobare, vor informa, vor ţine poate chiar o şedinţă! Dar n-avem de ales, trebuie să vedem data eliberării certificatului de transfer.

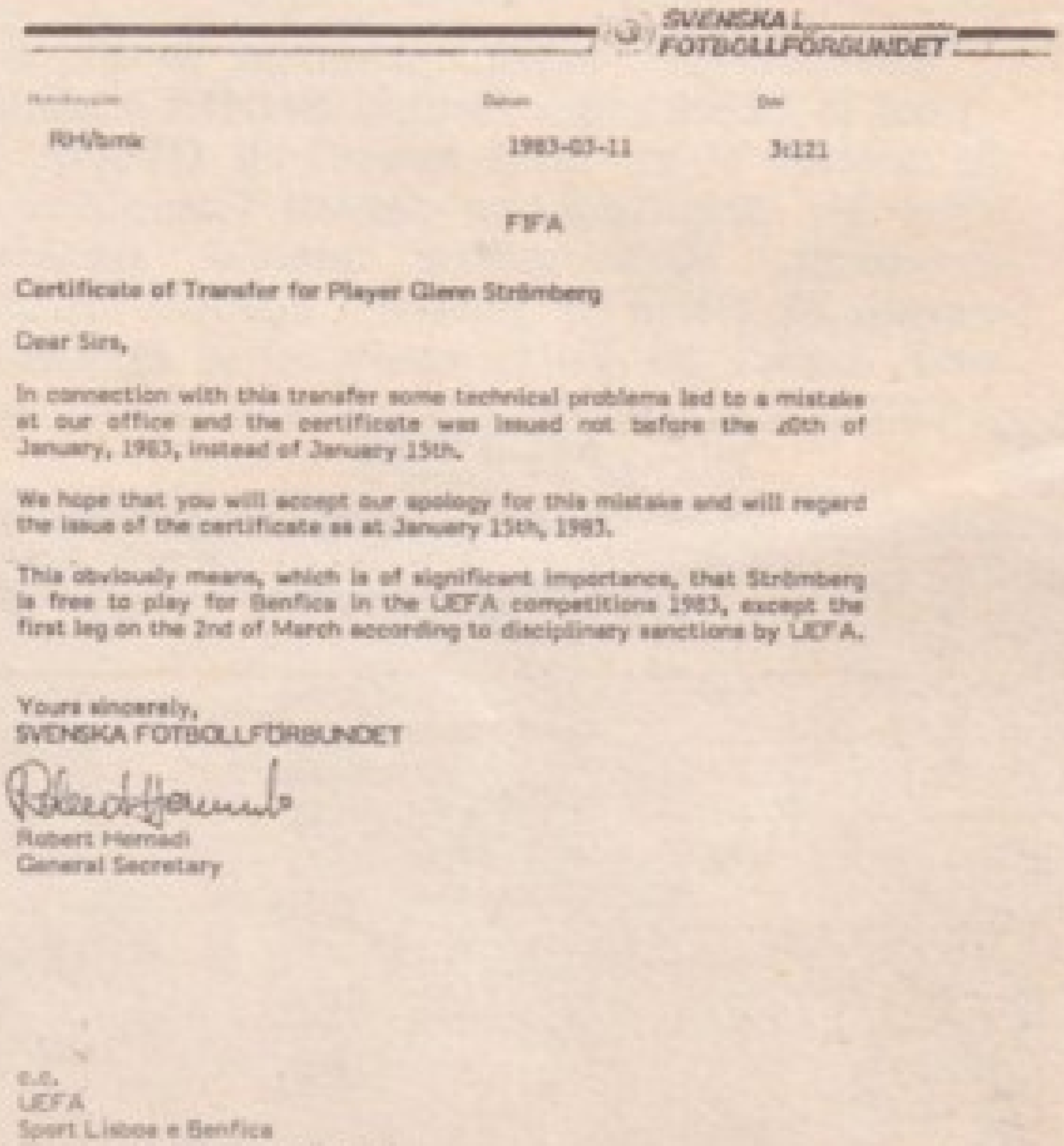

SVENSKA FOTBOLLFÖRBUNDET

RH/bmk 1983-03-11 3:121

FIFA

Certificate of Transfer for Player Glenn Strömberg

Dear Sirs,

In connection with this transfer some technical problems led to a mistake at our office and the certificate was issued not before the 20th of January, 1983, instead of January 15th.

We hope that you will accept our apology for this mistake and will regard the issue of the certificate as at January 15th, 1983.

This obviously means, which is of significant importance, that Strömberg is free to play for Benfica in the UEFA competitions 1983, except the first leg on the 2nd of March according to disciplinary sanctions by UEFA.

Yours sincerely,
SVENSKA FOTBOLLFÖRBUNDET

Robert Hernadi
General Secretary

c.c.
UEFA
Sport Lisboa e Benfica
Federacao Portuguesa de Futebol

Iată fotocopia scrisorii... de scuze a federaţiei suedeze către U.E.F.A. O simplă greşeală ? !

A doua zi, telefonăm la ora 9. Ne va primi numai Larsson, la 10. Nu în biroul protocolar, cu preşedinţi în rame, ci în cel personal, mai mic, fără cafea, fără biscuiţi. Rece, dar puţin mai amabil! E probabil mai sigur de el acum. Caută printre hîrtiile

(Continuare în pag. 106)

UN AN DE EXCEPȚIE AL CENACLULUI FLACĂRA

„Cît flamura roş, galbenă, albastră
Ne este prag şi steag şi ideal
Veniţi, Români, veniţi la Mecca noastră,
Veniţi, la Alba Iulia-n Ardeal“

SPUNEȚI PĂCII DA!
GIVE PEACE A CHANCE
PACE
„DIN ADÎNCUL INIMII CEAUȘESCU–TINERII”
PACE

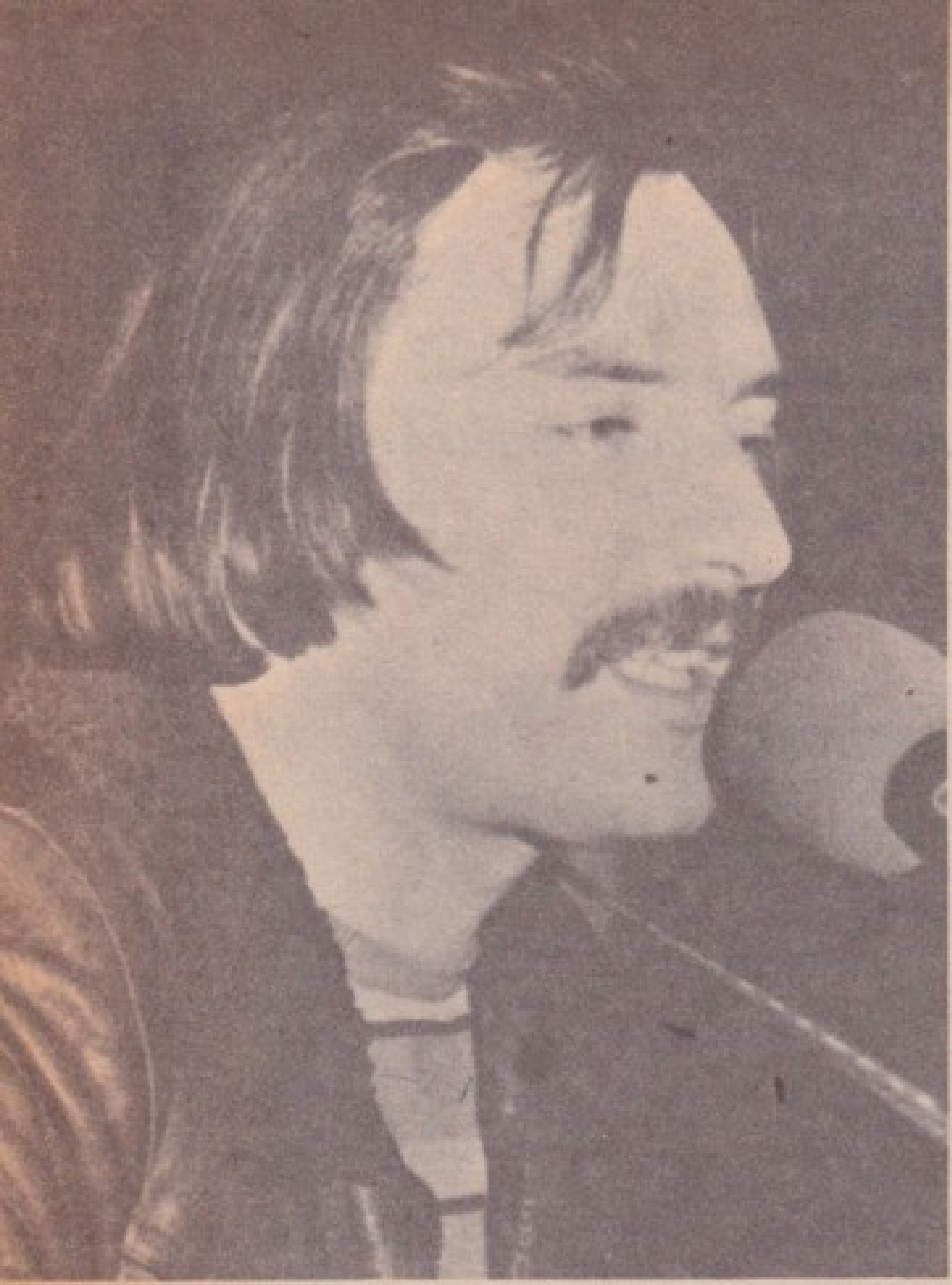

Vasile Şeicaru

Adam Erzsebet

Vali Şerban

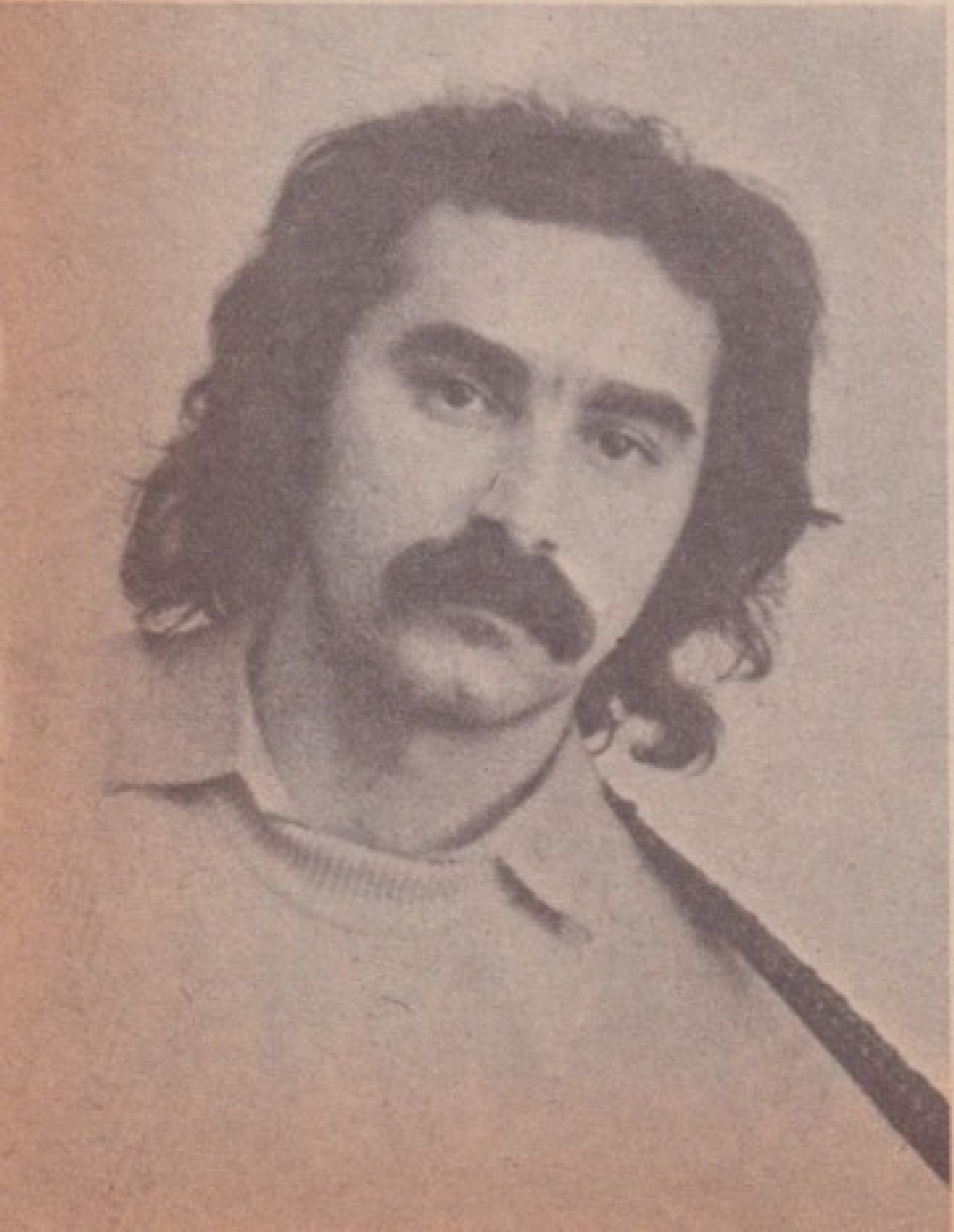

Eugen Baboi

GRUPUL FOLK POESIS

Marius Baţu

Ştefan Hruşcă

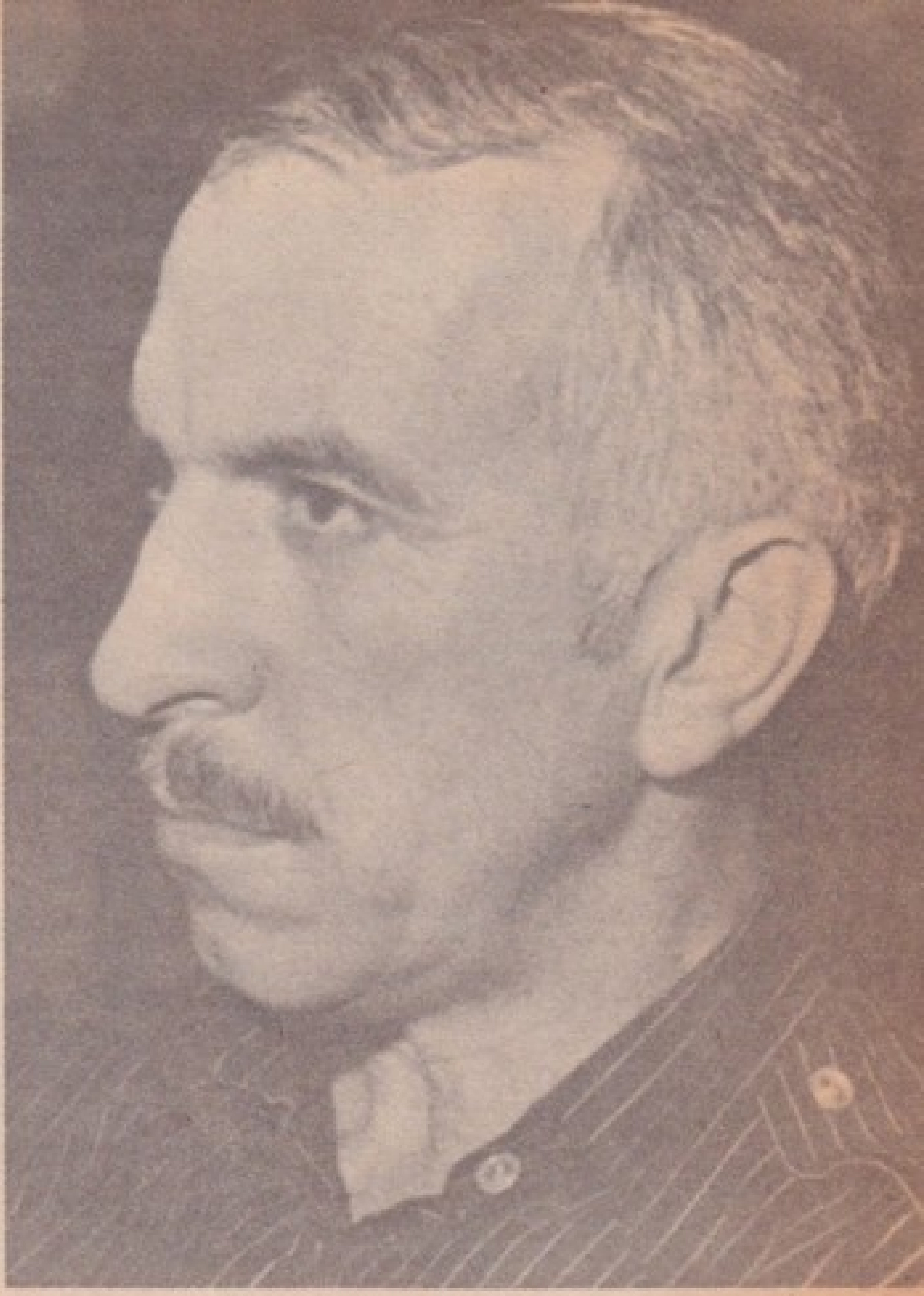

Mihail Stan

Mihaela Popescu

Ilie Stepan

Dietreich Krauser

Grigore Bujor Hariga

Vasile Dolga

GRUPUL ROCK PRO MUSICA

Gil Ioniță

Costas Caracostas

Magdalena Finna

Tatiana Filipoiu

Grupul folk Partaj

Ducu Bertzi

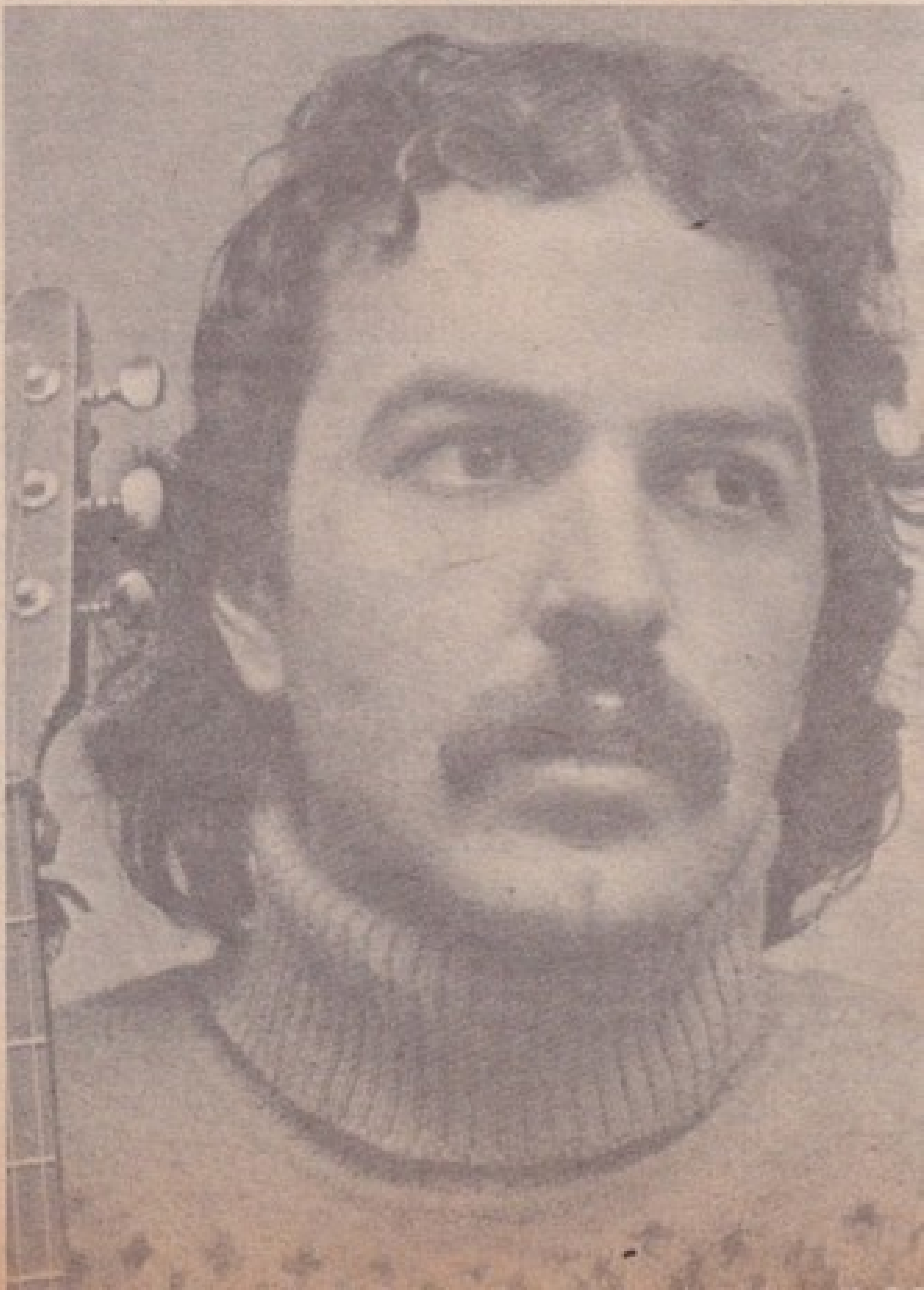

Valeriu Penișoară

Andrei Păunescu

Dana Guțu

Ioana Păunescu

Radu Popescu

Grupul rock Totuși

Carmen Antal

Màjay Gyözö

GRUPUL ROCK FLAPO

Alexandru Zărnescu
Ionuț Văduva
Jerry Schwartz
Romeo Beianu

Constantin Dragomir

Dinu Olărașu

Cristian Buică

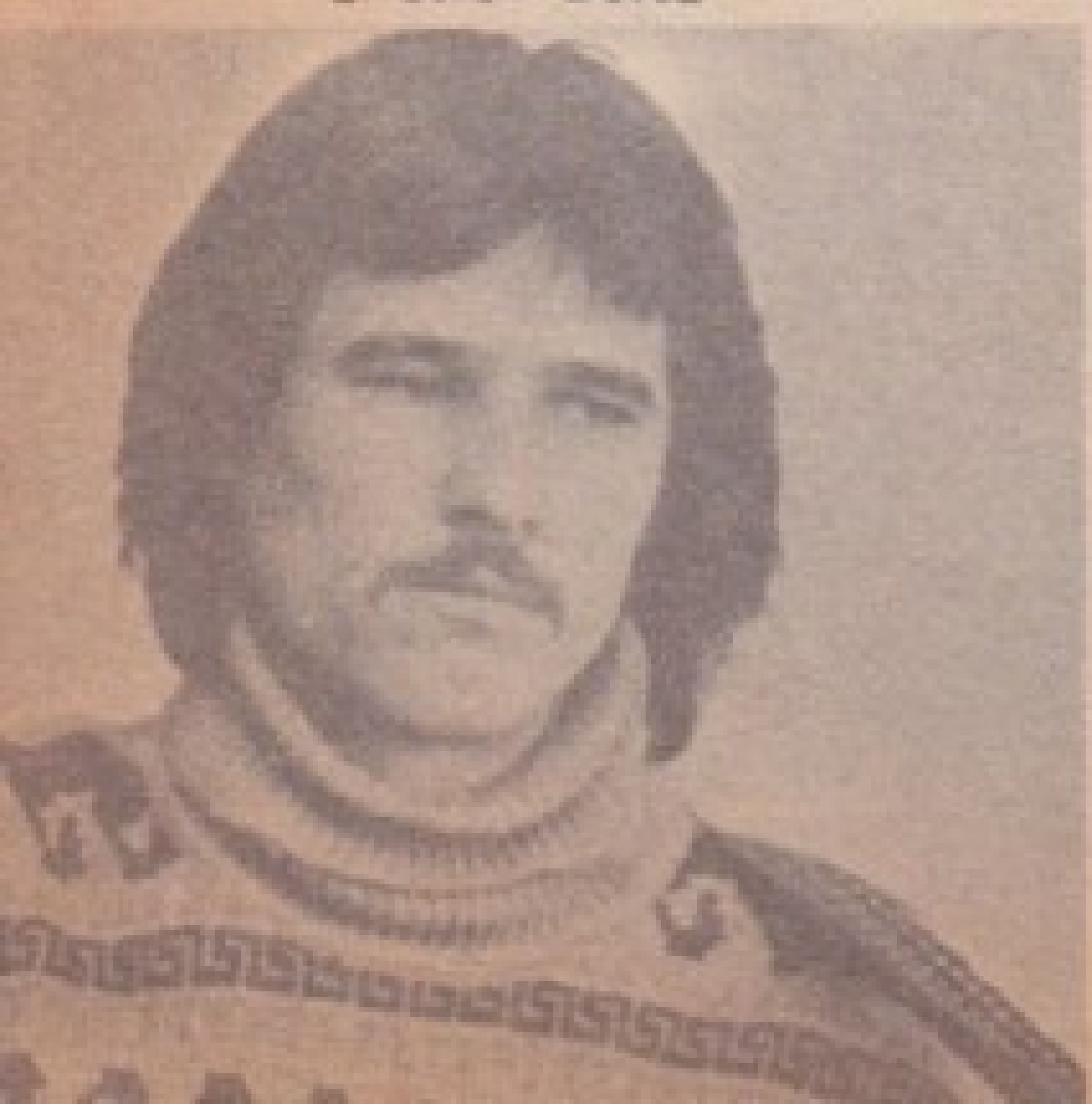

GRUPUL ROCK IRIS

Florin Ochescu

Ion Olteanu

Ioan Dumitrescu

Marti Popescu

Cristian
Minculescu

De la stinga la dreapta: Doru Ghiaja, Arpad Domokoş, Maria Amariei, Ion Zubaşcu, Anca Heroiu, Ovidiu Haidu, Aura Sipică, Emilian Onciu, Octavian Bud, Fabry Aladar, Ildiko Szabo, Valentin Gerea, Nicolae Cenan, Ion Chiriac, Gelu Chiriac, Mirela Atudorei, Raul Cârstea, Sanda Lăcătuşu şi grupul satiric Mesaj: Richard Ştefan, Lucian Popescu, Dan Coveianu, Şerban Chiosan.

Fotografii de **ELENA GHERA** şi **VICTOR RĂDULESCU** ■

Un an de excepţie al Cenaclului Flacăra

• Cenaclul Flacăra al Tineretului Revoluţionar a împlinit toamna aceasta zece ani de activitate. Un deceniu în care s-a afirmat ca o formă vie şi sugestivă a libertăţii de spirit şi acţiune a oamenilor. Un deceniu în care a militat cu mijloacele artei pentru nobilele idei care au înrîurit epoca în care trăim şi care şi-au găsit în manifestările sale o tulburătoare expresie. • Toţi aceşti ani în care Cenaclul Flacăra a dorit şi a reuşit să dezvolte în conştiinţele tinere sentimentele profunde ale ataşamentului faţă de politica partidului nostru în consens cu importanţa directivelor Congresului al IX-lea, al celorlalte documente de însemnătate ale acestor ani, cultivînd spiritul revoluţionar, iubirea de ţară, respectul valorilor, sentimentul istoriei şi încrederea în viitor au demonstrat convingător largile disponibilităţi ale acestei generaţii. • Manifestările ultimilor ani şi cu precădere ale acestui generos 1983, în care am sărbătorit 65 de ani de la împlinirea idealului de veacuri al acestui popor prin făurirea, la 1 Decembrie 1918, a statului unitar român, au fost impresionante dovezi ale conştiinţei active a tinerimii române. • Înscriindu-se pe coordonatele politicii promovate consecvent de partidul nostru, de secretarul său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, militant neobosit pentru salvgardarea păcii mondiale, manifestările cenaclului s-au constituit totodată în mari mitinguri de pace. • Despre efectele acestor întîlniri ale tinerilor de pretutindeni de pe cuprinsul ţării, despre mutaţiile de conştiinţă vorbesc grăitor nu doar mărturiile scrise publicate de noi în repetate rînduri, dar şi mai convingător modul în care în diverse împrejurări, nu doar la cenaclu, ei ştiu astăzi să-şi adecveze comportamentul, reacţionînd prin cîntec sau scandînd vibrantele formule învăţate la această adevărată şcoală de patriotism. • Din 17 septembrie 1973 pînă în 1 decembrie 1983, la întîmplările cenaclului au luat parte 4 079 000 de oameni. Dar iată evoluţia pe ani a cifrelor evidenţiind cu claritate prin măsura participării gradul de interes de care s-a bucurat şi se bucură cenaclul: *1973* — 4 700 de spectatori (media pe spectacol — 350), *1974* — 14 500 (550), *1975* — 78 000 (1 150), *1976* — 288 500 (2 700), *1977* — 121 600 (1 500), *1978* — 78 300 (3 800), *1979* — 65 100 (2 200), *1980* — 73 400 (1 300), *1981* — 100 000 (1 500), *1982* — 1 048 900 (3 819) şi *1983* (pînă la 1 decembrie) — 2 206 000 (5 774). • Din toţi aceşti ani ultimul s-a detaşat în mod special printr-o impresionantă panoplie de recorduri: *Cea mai largă participare* — cu 2 206 000 de spectatori anul 1983 nu depăşeşte doar anul 1982 ci toţi anii precedenţi la un loc, însumînd abia 1 873 000 de spectatori. *Cea mai largă audienţă* — măsurată nu doar de media pe spectacol, depăşind oricare dintre valorile anterioare, dar şi de cifrele absolute înregistrate succesiv în acest an: Piatra Neamţ, 26 ianuarie, în ziua aniversării preşedintelui României, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, au fost prezenţi 40 000 de oameni; Craiova, 16 martie, 50 000; Galaţi, 16 iulie, 50 000, în spectacolul cu numărul 1 000. *Cele mai multe manifestări* într-un singur an, 382 (pînă la 1 decembrie) au fost înregistrate tot în 1983 astfel încît media frecvenţei lor depăşeşte una pe zi. • La acest impresionant salt au contribuit în mod decisiv condiţiile de desfăşurare, mai puţin obişnuite comparativ cu anii precedenţi. Practic, cu puţine excepţii, din aprilie pînă în noiembrie, manifestările Cenaclului Flacăra au avut loc în aer liber, majoritatea pe stadioane. • Cele mai multe manifestări într-o singură zi, 12 au încununat sărbătoarea din 17 septembrie, cînd cenaclul împlinea 10 ani. • O premieră absolută a acestui an a fost lansarea albumului cenaclului editat de „Electrecord" cu înregistrări din concert, cuprinse pe trei discuri stereo. Evenimentul a fost consemnat în 15 iulie, la magazinul „Muzica" din Capitală. • Au avut loc în acest an 8 turnee ale Cenaclului Flacăra: 1—30 ianuarie (30 de zile în prelungirea unui turneu care începuse în 26 noiembrie 1982), 18 februarie—27 martie (38 de zile), 11 aprilie—12 iunie (63 de zile, recordul anului, turneu desfăşurat sub titulatura „Gala 1 000"), 21 iunie—9 iulie (20 de zile), 15 iulie—30 iulie (16 zile), 4 august—23 august (20 de zile, turneul de pe litoral al cenaclului), 14 septembrie — 24 septembrie (11 zile) şi 6 octombrie—3 noiembrie (29 de zile). Un total de 227 de zile în care membrii cenaclului au fost plecaţi de la casele lor. În cele 4 luni şi 3 săptămîni în care au stat acasă (cînd să te plictiseşti, cînd să te cerţi?) — armonie deplină. Oricum, „de la musique avant toute chose" şi în acest caz. • Prezenţe noi în cenaclu impuse atenţiei publicului larg în acest an: Ionuţ Văduva (clape) şi Jerry Schwartz (bas) — Flapo, Sanda Lăcătuşu, Májay Győző, Costas Caracostas, Maria Amariei, Cristian Buică, Florentin Budea, Dinu Olăraşu, Anca Heroiu, Florin Ochescu (chitară) — Iris, grupul Totuşi condus de Andrei Păunescu, copilul Rodica Ciapă Ştefănescu, Carmen Antal, Ovidiu Haidu, Aura Sipică, umoriştii Dorin Dumitru şi Aurel Cohan, Emilian Onciu, Octavian Bud, Fabry Aladar. • Cea mai bună farsă a anului petrecută în cenaclu a ticluit-o inegalabil Valeriu Penişoară. A luat-o drept bună Aurel Cohan care a reuşit cu această ocazie să cînte prima oară în viaţa sa memorabilele versuri: „iubita mea, eu vin din Macea/ ca părădaica la cartof". • Cea mai mare afluenţă de public din întreg anul am înregistrat-o pe parcursul ultimului turneu (6 octombrie—3 noiembrie) cînd media prezenţei la o manifestare a urcat la 13 400 de spectatori.

Dacă în „Gala 1 000“ în 91 de manifestări fuseseră prezenţi 481 200 de spectatori, la acest ultim turneu în numai 29 de manifestări numărul spectatorilor s-a ridicat la 389 000. Mai mult decît în 1973, 1974, 1975 şi 1976 luaţi împreună! ● Odată cu venirea anotimpului friguros tot mai mulţi dintre membrii cenaclului şi-au îndreptat preferinţele către... blues. ● Colectivul cenaclului anului 1983 a cuprins, cu fluctuaţii fireşti, 106 nume: Vasile Şeicaru, Ştefan Hruşcă, Valeriu Penişoară, Vali Şerban, Ducu Bertzi, Gil Ioniţă, Arpad Domokoş, Mihaela Popescu, Ion Zubaşcu, Nicu Alifantis, Constantin Dragomir, Màjay Gyözö, Raul Cârstea, Costas Caracostas, Tatiana Filipoiu, Magdalena Finna, Sorina Feher-Bloj (cele care au format grupurile *Ecoul* şi apoi *Partaj)*, Ion Hagiu, Ştefan Dinu, Ildiko Szabo, Doru Ghiaja, Maria Amariei, Valentin Gerea, Traian Păcurariu, Gheorghe Ani, Dinu Bodocan, Mircea Boian, Horia Stoicanu, Eugen Baboi şi Marius Baţu *(Poesis)*, Mirela Atudorei, Cătălin Condurache, Fraţii Ion şi Gelu Chiriac, Dinu Olăraşu, Anca Heroiu, Octavian Bud, Emilian Onciu, Fabry Aladar, Gheorghiţa Glinasti, Angelica Stoican, Cristian Buică, Florentin Budea, Carmen Antal, Ovidiu Haidu, Aura Sipică, Mihaela Giurgiu, Sirma Granzulea, Nica Zaharia şi Cornelia Gheorghiţă *(Adelaida)*, Gheorghe Molnar, Doina Pop şi Mariana Şarba *(Cetatea)*, Anca Ranga şi Loredana Romănu, Gheorghe Cotruş şi Grigore Prodan, Rodica Ciapă Ştefănescu, Grottendorfer Volker, Constantin Gherghina, Valerica Gramaticu, Geanina Munteanu, grupurile rock *Flapo* (Alexandru Zărnescu, Ionuţ Văduva, Jerry Schwartz, Romeo Beianu), *Iris* (Cristian Minculescu, Florin Ochescu, Ion Olteanu, Marti Popescu, Ioan Dumitrescu şi într-o perioadă Dan Bădulescu), *Pro Musica* (Ilie Stepan, Grigore-Bujor Hariga, Dietreich Krauser, Vasile Dolga şi pentru un timp Mircea Marcovici), *Monolit* (Camelia Genoveanu, Anton Haşiaş şi Traian Sasu) *Voltaj* (Adrian Ilie, Gabi Nacu, Doru Borobeică, Nicolae Dinescu şi într-o perioadă Sanda Lăcătuşu), Valeriu Sterian şi *Compania de sunet* (Florin Porumb, Mihai Teleagă, Iulian Constantinescu), *Totuşi* (Andrei Păunescu, Dana Guţu, Ioana Păunescu, Radu Popescu), umoriştii Nicolae Cenan, Marian Corjos, Aurel Cohan, grupul satiric *Mesaj* (Richard Ştefan, Dan Coveianu, Lucian Popescu, Şerban Chiosan, şi pentru o vreme Mircea Năstase şi Dan Ţopa), actorii Adam Erzsebet şi Mihail Stan şi artistul liric Nicolae Florei. ● Peste 60 de noi piese au îmbogăţit anul acesta repertoriul Cenaclului Flacăra, la acestea adăugîndu-se repertoriile noilor veniţi. Între cîntecele noi de succes: „La adio“ şi „Antiprimăvară“ (Vasile Şeicaru), „Clopotul reîntregirii“ şi „La nunta ta“ (Ştefan Hruşcă), „Poporul român, Opere complete“, „Spre bine, spre frumos, spre adevăr“ şi „Cîntec pentru Oltenia“ (Valeriu Penişoară), „Să ne iubim“ şi „Dragoste de ţigani“ (Gil Ioniţă), „Partaj“ (Partaj), „Puştoaica“ (Ovidiu Haidu), „Toate femininele vor pace“ şi „Să fie pace în lume“ (Carmen Antal), „Pe cine şi cîte cărări“ şi „Demascatoarea muzică“ (Ducu Bertzi), „Muntele“ (Constantin Dragomir), „Te salut generaţie în blugi“ şi „Poarta de foc“ (Pro Musica), „Dor de Bacovia“ şi „Din nou Beatles“ (Vali Şerban), „Trenul fără naş“ şi „Doar pentru voi“ (Iris), „Casa de lemn“ (Mihaela Popescu), „Trandafirul albastru“ (Fraţii Chiriac), „Amăgire“ (Ildiko Szabo), „Vedere din Salzburg“ (Raul Cârstea), „Totuşi“ (Totuşi), „Crescătorul de cai“ şi „Elegie“-II (Poesis), „Da, da, da“ (Andrei Păunescu), „Muzică instrumentală“ (Flapo), „Cîntecul lui Ştefan cel Mare“ (Adrian Păunescu). ● În competiţia pentru cel mai bun public al cenaclului au obţinut punctajul maxim, 100: Constanţa, Brăila, Cugir, Hunedoara, Petroşani, Alba Iulia, Braşov, Ploieşti, Bucureşti, Piteşti, Rîmnicu Vîlcea, Tîrgu Jiu, Reşiţa, Deva, Arad, Satu Mare, Bistriţa şi cu un plus peste 100, Cluj-Napoca (toate spectacole în aer liber). Menţiuni speciale pentru Hunedoara şi Petroşani care au obţinut nota maximă de două ori în acest an. Baia Mare şi Tîrgu Mureş au luat primele 100 de puncte pentru versiunea de sală a aceleiaşi competiţii. ● Din 17 septembrie 1973 pînă în 17 septembrie 1983 au avut loc 1 110 manifestări ale cenaclului. O treime din acest total s-a desfăşurat în acest ultim an. ● Durata totală a spectacolelor acestui an, 1 464 de ore este echivalentul a 61 de zile puse cap la cap. Media pentru o manifestare a cenaclului anului 1983 — 3 ore şi 50 de minute iar pentru o zi din turneele acestui an — 6 ore, 30. ● Drumurile cenaclului în acest an au măsurat peste 32 000 km, cam cît o rută New York — Bucureşti — Singapore — Bucureşti. ● În mesajele lor, tinerii întîlniţi de noi peste tot prin ţară şi-au exprimat nu o dată recunoştinţa meritată de organizatorii acestor unice manifestări — Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist şi revista Flacăra. Se cuvine să aducem aici noi înşine mulţumiri prim-secretarului C.C. al U.T.C., tovarăşul Nicu Ceauşescu în atribuţiunile căruia au intrat şi preocupările pentru buna desfăşurare a cenaclului, precum şi inimoşilor organizatori locali, tinerii activişti din organizaţiile judeţene ale U.T.C. ● Cele mai fierbinţi dintre momentele create la manifestările cenaclului au fost dedicate înaltelor idealuri de pace şi libertate pe care tinerii le-au afirmat cu toată convingerea alăturîndu-se glasului unanim al ţării. ● Cîntecele care au dominat topurile realizate prin exprimarea preferinţelor participanţilor sau cunoscătorilor Cenaclului Flacăra au fost: „Iancu la Ţebea“, „Rugă pentru părinţi“, „La adio“, „Totuşi iubirea“, „Da, da, da“, „Antiprimăvară“, „La nunta ta“, „Puştoaica“, „Partaj“. ● În acest an sunetul şi luminile cenaclului au fost asigurate de o echipă formată cu schimbări subînţelese din: Costel Ionescu, Sandu Petre, Roland Panteli, Alexandru Grosu, Cristian Nemuc, Adrian Popa, Tiberiu Sücsz, Cristian Ranetti. ● Poetul Adrian Păunescu, conducătorul cenaclului, a împlinit în vara aceasta 40 de ani. Ne place să-i măsurăm tinereţea în ani de... cenaclu. ● Una peste alta, un an plin de mari satisfacţii, un an de excepţie al Cenaclului Flacăra.

CONSTANTIN DRAGOMIR ■

În care grupă va juca echipa noastră?

Răspunsul îl vom afla în curînd, tragerea la sorţi urmînd să aibă loc în ianuarie, la Paris, dar „ţintarul" europenelor e următorul :

GRUPA I

1–2	Marţi 12 iunie	Paris	ora 20,30
3–4	Miercuri, 13 iunie	Lens	20,30
1–3	Sîmbătă, 16 iunie	Nantes	17,15
2–4	Sîmbătă, 16 iunie	Lyon	20,30
1–4	Marţi, 19 iunie	Saint-Etienne	20,30
2–3	Marţi, 19 iunie	Strasbourg	20,30

GRUPA A II-A

5–6	Joi, 14 iunie	Strasbourg	17,15
7–8	Joi, 14 iunie	Saint-Etienne	20,30
5–7	Duminică, 17 iunie	Lens	17,15
6–8	Duminică, 17 iunie	Marseille	20,30
5–8	Miercuri, 20 iunie	Paris	20,30
6–7	Miercuri, 20 iunie	Nantes	20,30

SEMIFINALE

Locul 1 în gr. I cu locul 2 în gr. II	Sîmbătă, 23 iunie	Lyon	20,30
Locul 1 în gr. II cu locul 2 în gr. I	Duminică, 24 iunie	Marseille	20,30

FINALĂ

Miercuri, 27 iunie Paris 20,30

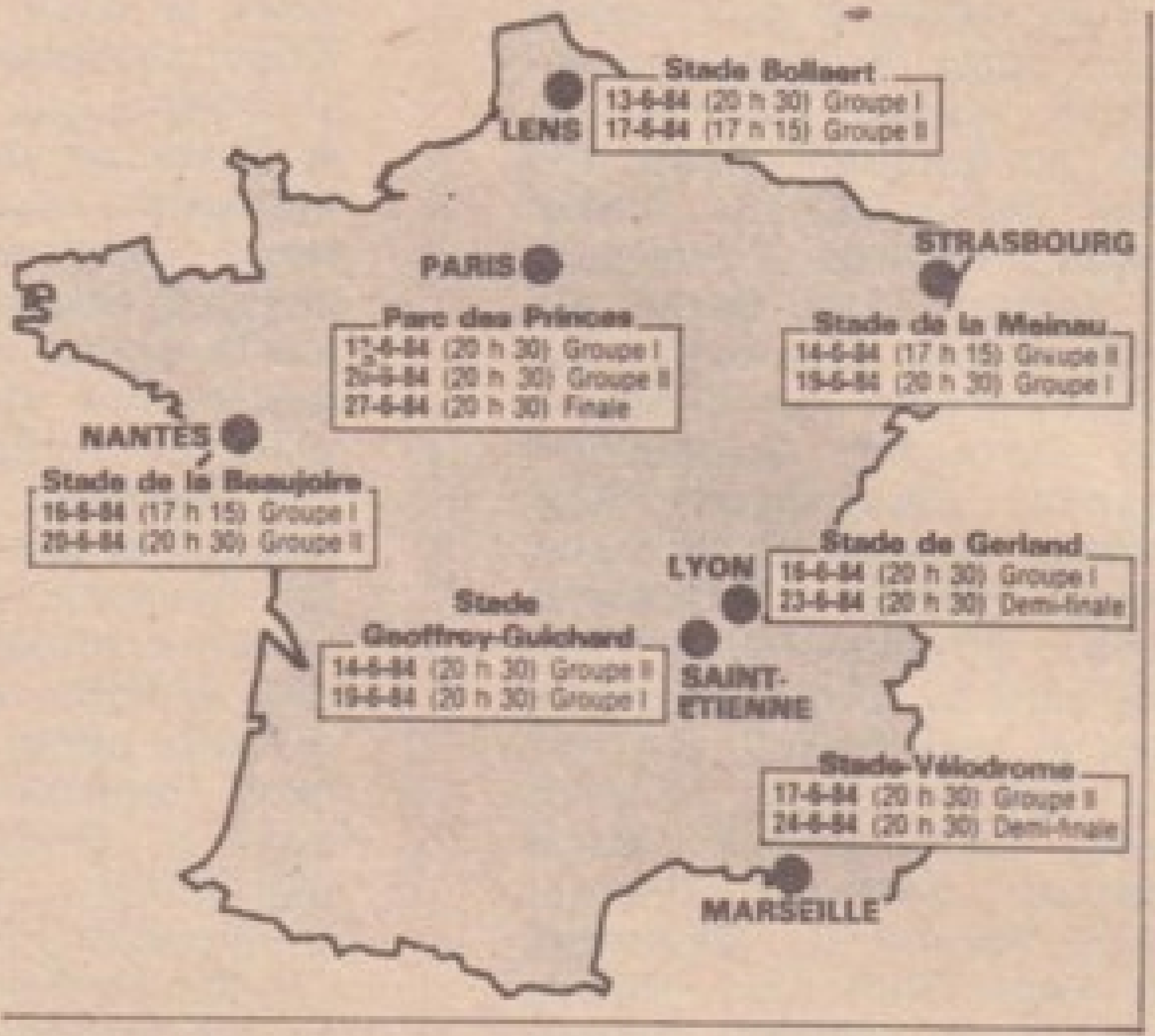
Stade Bollaert
13-6-84 (20 h 30) Groupe I
17-6-84 (17 h 15) Groupe II
LENS
STRASBOURG
PARIS
Parc des Princes
12-6-84 (20 h 30) Groupe I
20-6-84 (20 h 30) Groupe II
27-6-84 (20 h 30) Finale
Stade de la Meinau
14-6-84 (17 h 15) Groupe II
19-6-84 (20 h 30) Groupe I
NANTES
Stade de la Beaujoire
16-6-84 (17 h 15) Groupe I
20-6-84 (20 h 30) Groupe II
Stade de Gerland
LYON
16-6-84 (20 h 30) Groupe I
23-6-84 (20 h 30) Demi-finale
Stade Geoffroy-Guichard
14-6-84 (20 h 30) Groupe II
19-6-84 (20 h 30) Groupe I
SAINT-ETIENNE
Stade Vélodrome
17-6-84 (20 h 30) Groupe II
24-6-84 (20 h 30) Demi-finale
MARSEILLE

MARŞUL TRIUMFAL SPRE PARIS

După 19 luni de emoţii, reprezentativa de fotbal a României a izbutit să se califice, pentru prima oară, la un turneu final al campionatului european ! Satisfacţia e cu atît mai mare cu cît tricolorii şi-au cîştigat biletele pentru Paris (12—27 iunie 1984) dintr-o grupă „de foc", cu Italia, campioana lumii en titre, Cehoslovacia, fostă campioană continentală, şi Suedia, în două rînduri prezentă pe podiumul de premiere al mondialelor !

Acum, că visul frumos al fotbalului nostru s-a împlinit, vă propunem, stimaţi cititori, să ne reîntoarcem pe drumul parcurs de echipele grupei a V-a a preliminariilor, grupă pe care jucătorii antrenaţi de Mircea Lucescu şi Mircea Rădulescu au cîştigat-o în mod strălucit, împotriva pronosticurilor (care „vedeau" Italia la Paris, sau Cehoslovacia, sau, ca a treia favorită, Suedia !) şi chiar a scepticismului.

1982

1 mai : România — Cipru 3—1 (2—1) ; goluri marcate de Văetuş (16), Cămătaru (19), Bölöni (71), respectiv Vrahimis (29) ; Hunedoara, stadion „Corvinul", (15 000 de spectatori) ; arbitru Hoxa (Albania) ; România : Moraru — Rednic, Iorgulescu, Ştefănescu, Bogdan, Ţicleanu (46 Petcu), Bölöni, Balaci, Gabor, Cămătaru, Văetuş (66 Augustin).

8 septembrie : România — Suedia 2—0 (1—0) ; Andone (25), Klein (47) ; Bucureşti, stadion „23 August", 50 000 de spectatori ; arbitru Sostarici (Iugoslavia) ; România : Moraru — Rednic, Andone, Iorgulescu, Ungureanu, Ţicleanu, Bölöni, Klein (85 Custov), Gabor (69 Cîrţu), Dudu Georgescu, Balaci

6 octombrie : Cehoslovacia — Suedia 2—2
13 noiembrie : Italia — Cehoslovacia 2—2
13 noiembrie : Cipru — Suedia 0—1
4 decembrie : Italia — România 0—0 ; Florenţa, Stadio „Comunale", 55 000 de spectatori ; arbitru Konrath (Franţa) ; România : Lung — Rednic, Iorgulescu, Ştefănescu, Ungureanu, Ţicleanu, Bölöni, Klein, Balaci, Gabor (58 Andone), Cămătaru (86 Augustin).

1983

12 februarie : Cipru — Italia 1—1 !
27 martie : Cipru — Cehoslovacia 1—1 !
16 aprilie : România — Italia 1—0 (1—0) ; Bölöni (24) ; Bucureşti, stadion „23 August", 80 000 spectatori ; arbitru Vautrot (Franţa) ; România : Moraru — Rednic, Iorgulescu, Ştefănescu, Ungureanu, Augustin (78 Andone), Klein, Bölöni, Balaci, Geolgău (87 Cîrţu), Cămătaru.

16 aprilie : Cehoslovacia — Cipru 6—0
15 mai : Suedia — Cipru 5—0
15 mai : România — Cehoslovacia 0—1 (0—1) ; Vizek (40 din 11 m) ; Bucureşti, sta-

dion „23 August", 50 000 de spectatori ; arbitru Ponnet (Belgia) ; România : Lung — Rednic, Iorgulescu, Ştefănescu, Ungureanu, Augustin, Bölöni, Klein, Balaci, Gabor (46 Geolgău), Cămătaru (61 Andone).

26 mai : Suedia — Italia 2—0
9 iunie : Suedia — România 0—1 (0—1) ; Cămătaru (29) ; Stockholm, stadion „Rasunda", 32 000 de spectatori ; arbitru Prokop (R.D.G.) ; România : Lung — Rednic, Iorgulescu, Ştefănescu, Ungureanu, Ţicleanu (71 Augustin), Bölöni, Klein, Andone, Balaci (89 Geolgău), Cămătaru.

21 septembrie Suedia — Cehoslovacia 1—0
15 octombrie : Italia — Suedia 0—3 !
12 noiembrie : Cipru — România 0—1 (0—0) ; Bölöni (78) ; Limassol, stadion „Tsirion", 12 000 de spectatori ; arbitru Bridges (Ţara Galilor) ; România : Lung — Rednic, Nicolae, Ştefănescu, Ungureanu, Ţicleanu, Bölöni, Klein, Mulţescu (46 Hagi), Cămătaru, Coraş (73 Gabor).

16 noiembrie : Cehoslovacia — Italia 2—0
30 noiembrie : Cehoslovacia — România 1—1 (0—0) ; Geolgău (62) şi Luhovy (85) ; Bratislava, stadion „Slovan", 40 000 de spectatori ; arbitru Palotai (Ungaria) ; România : Lung — Negrilă, Iorgulescu, Ştefănescu, Ungureanu, Rednic, Klein, Bölöni, Geolgău, Cămătaru, Gabor (79 Augustin, 86 Nicoale).

Chiar dacă tricolorii n-au învins Cipru decît la două goluri diferenţă, poate şi pentru că Mircea Lucescu încă mai căuta „formula ideală", nu se poate zice că debutul lor în preliminarii n-a fost bun : 4 puncte din primele două întîlniri, ambele disputate acasă, acel 2—0 cu Suedia însemnînd o premieră : prima victorie românească în faţa scandinavilor.

Celelalte partide ale grupei desfăşurate în 1982 s-au încheiat la egalitate, Cehoslovacia recuperînd în Italia punctul cedat suedezilor în doar două minute de joc, elevii lui Havranek avînd, în minutul 88 al meciului Cehoslovacia — Suedia, 2—0 ! La Florenţa, în faţa campionilor lumii, fotbaliştii români — deşi rămaşi în 10 în urma eliminării lui Ţicleanu — s-au apărat cu exactitate şi calm, demonstrînd că „outsiderul" are valoare şi resurse, visînd şi el la paşapoartele pentru Paris ! Dar, mai degrabă neîncrezătoare, lumea fotbalului n-a crezut că ierarhiile pot fi atît de uşor spulberate şi-a decretat : Italia îşi va reveni (doar e campioană mondială !), România va ceda ! Ea nu auzise, probabil, de proverbul românesc cu ziua bună care se cunoaşte de dimineaţă....

Primele meciuri din 1983 au infirmat supoziţiile de mai sus : doar egală cu Cipru, squadra azzurra a pierdut, fără drept de apel, la Bucureşti, meci în care tricolorii au reuşit cea dintîi victorie a lor în faţa Italiei (după 5 înfrîngeri şi o egalitate), totodată, primul succes în faţa unei campioane mondiale en titre într-o confruntare oficială ! După dubla surclasare a Ciprului (0—6 în Cehoslovacia, 0—5 în Suedia), a urmat singurul „pas greşit" al echipei lui Lucescu : 0—1 cu Cehoslovacia, la Bucureşti ! Înfrîngere nemeritată după aspectul jocului, datorată şi arbitrului (care a oferit oaspeţilor un 11 m), dar, oricum, o înfrîngere, ce părea să anuleze şansele tricolorilor de a ajunge la C.E. ! Lucescu devine ţinta ironiilor şi a răutăţilor, reproşîndu-i-se „favorurile" făcute hunedorenilor Gabor şi Klein, ca şi lui Cămătaru ! Revista „Flacăra", subliniind meritele lui în relansarea fotbalului românesc, îi acordă în continuare credit, apreciind că el a pierdut o bătălie, e drept importantă, dar nu războiul : „Să avem răbdare şi, implicit, să avem încredere în acest dotat şi harnic antrenor care e Mircea Lucescu, ajutîndu-l acum, la greu, mai mult ca altădată. El deţine un nucleu de jucători pe care poate şi trebuie să conteze în continuare" **(„Flacăra" nr. 20/20 mai 1983)**.

Imperturbabil, Lucescu îşi vede de treabă şi rezultatele nu întîrzie ; spre surpriza Europei fotbalistice, cîştigăm în Suedia, unde, cu două săptămîni mai devreme, Italia pierduse clar ! După un meci dominat de tricolori din punct de vedere tactic, reintrăm în cursa calificării, dar avem neapărat nevoie de punctele din Cipru ! Le vom obţine ? Între timp, „bomba" explodează la Napoli : Suedia cîştigă cu 3—0 şi, cu meciurile epuizate, se instalează în fruntea clasamentului, cu +3 la puncte şi +9 la golaveraj ! Situaţia noastră se complică şi mai tare : pentru a ne califica, nu ne mai e suficientă izbînda, din Cipru, ci ne trebuie 3 puncte din ultimele două partide, ambele însă în deplasare ! Facem un „prim pas". 1—0 cu Cipru, la Limassol, după un meci nu foarte frumos, dar jucat cu realism, la victorie.

După Cehoslovacia — Italia 2—0, calificarea urmează să se decidă în 30 noiembrie, la Bratislava, între Cehoslovacia (cu şansa victoriei, indiferent de scor) şi România (cu două şanse, meci nul sau succes), întrucît al doilea gol înscris de Rada în poarta Italiei i-a scos din cursă pe suedezi. S-a ajuns astfel la o veritabilă „finală" a grupei, între o echipă neînvinsă acasă (Cehoslovacia) şi una neînvinsă în deplasare (România).

Ce-a urmat se ştie. La Bratislava, tricolorii au dat întreaga măsură a valorii şi maturităţii lor, jucînd energic şi calculat, mobilizîndu-se exemplar. Aruncînd în luptă 3 vîrfuri, spre stupefacţia lui Havranek, introducîndu-l în echipă pe Negrilă (debut în preliminarii !), făcînd din fundaşul Rednic (7 meciuri pe acest post) un mijlocaş cu veleităţi ofensive, riscînd cu Gabor, Lucescu a „mutat" ca un şahist de geniu, contribuind prin pregătirea partidei, ca şi prin „strategia" adoptată, la obţinerea egalităţii de la Bratislava şi, implicit, a calificării pentru Paris. Calificare ce reprezintă, după majoritatea opiniilor (între care şi a noastră), cea mai mare performanţă din istoria fotbalului românesc, deoarece concurenţa învinsă în drum spre C.E., Italia — Cehoslovacia — Suedia, pare mai puternică decît aceea, Portugalia — Elveţia — Grecia, întrecută în bătălia pentru Mundialul din 1970 ! Dar e aproape sigur, dacă nu greşim, că succesul de azi n-ar fi fost posibil în afara aceluia al „generaţiei Guadalajara", din care a făcut parte, ca jucător, însuşi Mircea Lucescu. În fotbal nu-i adevărat că ultimul act îl împinge în uitare pe primul.

Sigur, ecourile calificării nu s-au stins. Noua echipă a României şi tînărul ei antrenor continuă să se situeze în centrul atenţiei, lumea fotbalului continental (şi nu numai) comentînd şi analizînd izbînda finală a tricolorilor. O izbîndă pe deplin justificată, pentru care nu vom obosi să le adresăm celor merituoşi, în frunte cu jucătorii şi antrenorii, calde felicitări, sincere mulţumiri !

Bravo, băieţi, bravo, Lucescu !

OVIDIU IOANIŢOAIA ■

anul sportiv 1983

Iată, stimați cititori, cele mai importante momente ale anului sportiv 1983, într-o „antologie" firește subiectivă, dar cuprinzînd, sperăm, cam tot ce-a fost mai important.

Ianuarie

Doi portughezi, Rosa Mota (f) și Carlos Lopes (m), își adjudecă ediția cu numărul 58 a tradiționalului cros desfășurat pe străzile orașului brazilian Sao Paolo in noaptea de Revelion. • Reprezentativa de juniori a U.R.S.S. ciștigă cu procentaj maxim campionatul mondial de hochei. • Sovieticul Jan Ehlvest devine campion al lumii de șah la juniori. • Patinajul nostru artistic dă primele semne de „dezgheț": Tibor Kopacz invinge la Inzell in cursa de 1 500 m a poliatlonului. El va confirma, citeva zile mai tirziu, la Madonna di Campiglio, ocupind locul 1 și egalind recordul național (4:12,43) la 3 000 m. • La Hagen, în R.F.G., echipa de baschet Steaua pe locul 3, iar Costel Cernat coșgeter al turneului. • Dinamo București în semifinalele Cupei cupelor la handbal masculin, după 31—27 (in deplasare) și 26—20 cu Graz. • Mihaela Loghin bate recordul țării la aruncarea greutății, reușind 19,62 m • Americanul Bill Olson sare la Ottawa 5,75 m la prăjină, cel mai bun rezultat mondial indoor. • În prima manșă a finalei Supercupei Europei la fotbal, C. F. Barcelona-Aston Villa 1—0. • Sărac și uitat, se stinge din viață, la numai 50 de ani, unul dintre cei mai mari fotbaliști din toate timpurile, brazilianul Garrincha, pe numele său adevărat Manuel Francisco dos Santos. El a avut o contribuție de seamă la ciștigarea titlurilor mondiale din 1958 (Suedia) și 1962 (Chile). • Raliul automobilistic Paris-Alger-Dakar, adevărat infern pe 4 roți, revine echipajului Jackie Ickx (Belgia) — Claude Brasseur (Franța), pe o mașină Mercedes 280 G.E. • Andrea Schöne dobindește titlul continental la patinaj viteză, trecindu-și in cont și un record mondial la 5 000 (7:40,97). • Bill Olson tot urcă: 5,76 la Los Angeles! • Ivan Lendl și John Mc Enroe își dispută finala Turneului campionilor la tenis. În fața a 19 000 de spectatori „decepționați de calitatea jocului", ciștigă primul in 3 seturi: 6—4, 6—4, 6—2. Ciștigătorul ridică din umeri: „Asta e, important e să invingi, nu să faci spectacol!". • La Birmingham, Aston Villa intrece pe C. F. Barcelona cu 3—0 (după prelungiri) și intră in posesia Supercupei. Meciul a excelat in durități, arbitrul acordind 3 cartonașe roșii și 8 galbene. • Florin Segărceanu iese primul în turneul de la Rosenheim (R.F.G.): 7—5, 6—4 in finală cu Edberg (Suedia). • Vest-germanul Walter Rohrl are nevoie de aproape 8 ore, 7.58:57, pentru a ciștiga al 51-lea raliu de la Monte Carlo. • La Istanbul, fotbaliștii tricolori încheie la egalitate primul test al anului: 1—1 cu Turcia, gol inscris de Gabor. • Tibor Kopacz nu se lasă: la C.E. de la Haga, se clasează al 5-lea la 5 000 m, cea mai bună performanță din istoria participării noastre la europene. • Două recorduri mondiale de sală pentru Marita Koch: 7,08 pe 60 m, 22,63 pe 200 m. • Contra Veronei, Dino Zoff apără pentru a 300-a oară consecutiv poarta lui Juventus! • Președintele C.I.O., Juan Antonio Samaranch, inminează fiilor lui Jim Thorpe medaliile de campion olimpic ce-i fuseseră retrase marelui atlet după J.O. din 1912. Mai bine mai tirziu decit niciodată.

Februarie

Fotbal, meci de verificare la Larissa, Grecia-România 1—3. Au marcat pentru oaspeți Cămătaru (2) și Bölöni. • Heike Daute (R.D.G.) sare 6,88 m la lungime, nou record mondial de sală. Anișoara Cușmir ridică imediat mănușa, realizind 6,92 m, drept pentru care România deține ambele performanțe maxime ale probei (f): 7,20 m in aer liber (Vali Ionescu) și 6,92 m indoor. „Seria" Anișoarei incepe! • Elveția III devine campioană continentală la bob 4, băieții noștri terminind abia pe locul 19. Unde sint zăpezile de altădată?! • Inegalabila Nadia Comăneci primește la Roma trofeul „Trinacria d'oro". „Zeița de la Montreal" rămine de neuitat. • Steaua pe locul 3 în Cupa Europei la sabie. • Surpriză la Limassol și, totodată, rezultat care ne convine: Cipru-Italia 1-1 in preliminariile C.E. de fotbal. • Cad alte recorduri mondiale la atletism: 1:58,33 pentru Kratochvilova (pe 800 m), 5:43,30 pentru Nogkopaeva (pe 2 000 m), 20,77 pentru Lübke (pe 200 m). • Echipa masculină de volei Silvania ciștigă Cupa balcanică, aducind la Șimleu cel dintii trofeu internațional. Doctorul Ioan Pușcaș, inventatorul medicamentului antiulceros „Ulcosilvanil" și prieten devotat al voleiului, e fericit. • Înotătorul sovietic Vladimir Salnikov coboară sub 3 :49 la 400 m liber, stabilind un nou record al lumii. Încă un prag, socotit de neatins, e bătut! • Internaționalele de floretă ale României sint dominate de trăgătorii cubanezi, in vreme ce Petru Kuki se clasează al 8-lea! • Echipajul nostru de bob 4 ocupă poziția a 6-a la C.E. de tineret. • Luați aminte la Hemingway: „Sportul te invață să ciștigi cinstit. Sportul te invață să pierzi demn. Sportul te invață de toate: te invață ce e viața". • În Cupa României la fotbal, Auto Timișoara (din campionatul județean) elimină pe Jiul! • Salnikov nu se dezminte: 14 : 54,76 pe 1 500 m liber, n.r.m. • Bilanț mai degrabă modest la Universiada albă din Bulgaria: o medalie de argint (biatlon ștafetă) și una de bronz (hochei). Și totuși o speranță: Adrian Vasile incheie pe locul 6 la patinaj artistic. • Dublul Ilie Năstase — Vijai Amritraj învingător în finala turneului din Kuweit: 6—3, 3—6, 6—2 in fața australienilor Frawley-Dyke. • Cei mai rapizi patinatori din lume se dovedesc Karin Enke (R.D.G.) și Kira Kuroiwa (Japonia). • E spulberat recordul milei in sală, irlandezul Eamon Coghlan izbutind 3:49, 78. • Neinvins, Spasski se clasează inaintea campionului mondial Karpov in marele turneu andaluz de la Linares. • Rugbyștii noștri încep sezonul printr-o victorie confortabilă, 28—3 cu Marocul, la Casablanca. Febra meciurilor cu Țara Galilor și Franța se simte de pe acum!

Flori pentru gimnastele noastre ! Ele au cucerit la mondialele de la Budapesta 8 medalii, Ecaterina Szabo și Lavinia Agache numărindu-se printre „eroinele" întrecerii.

Costică Olaru, cel mai rapid canoist din lume, campion mondial la Tampere în proba de 500 m.

Un cuplu „abonat" la podiumul de premiere : Ivan Patzaichin și Toma Simionov. Ultima lui ispravă : titlul mondial la 1 000 m.

Boxerul Marvin Hagler are motive să fie fericit : l-a invins pe Roberto Duran și a devenit campion al lumii la categoria mijlocie.

Martie

Universitatea Craiova în semifinalele Cupei U.E.F.A. la fotbal, **cea mai valoroasă performanţă obţinută vreodată de o echipă românească de club pe plan internaţional! După 2—3 la Kaiserslautern, „campioana unei mari iubiri“ cîştigă cu 1—0 la Craiova (Negrilă, minutul 82), reuşind eliminarea unei formaţii vest-germane, ispravă fără precedent! „Oltenia eterna Terra Nova/ Un cîntec are astăzi şi-n priviri/ Hai Universitatea, Hai Craiova/ Tu, campioana unei mari iubiri!“ • Ştiinţa Bacău işi trece în palmares Cupa României la handbal feminin.** • La Timişoara, în cadrul Cupei Davis, Năstase şi Segărceanu sînt imbatabili: 5—0 cu Chile! • **Europenele de atletism pe teren acoperit de la Budapesta: argint pentru Maria Radu la 1 500 m. Cealaltă elevă a antrenorului Nicolae Mărăşescu, Doina Melinte, fostă campioană continentală, dezamăgeşte, clasîndu-se a patra la 800 m. • În aceeaşi competiţie, Tamara Bicova sare la înălţime 2,03 m, record mondial absolut. • Fetele de la C.S. Satu Mare cuceresc, la Torino, medalia de argint a Cupei Europei la floretă.** • Meci amical de fotbal la Tîrgu Mureş: România-Turcia 3—1. **La Ruse, reprezentativa olimpică a Bulgariei o întrece la limită, 3—2, pe cea a ţării noastre. • 94—86 cu Sibenka Sibenik şi C.S.P. Limoges (Franţa) îşi adjudecă Trofeul Koraci la baschet (m). • Juniorii români cîştigă grupa C a campionatului mondial de hochei. • Pentru a treia oară consecutiv, americanul Scott Hamilton devine campion al lumii la patinaj artistic. • Pesaro (Italia) — Villeurbanne (Franţa) 111—99** în **finala Cupei cupelor la baschet masculin.** • România ocupă locul 1 în clasamentul pe naţiuni la Crosul balcanic **(Ankara). • Rezultat neaşteptat în întîlnirea atletică de sală Anglia-S.U.A.: 72—70! Sebastian Coe opreşte acele cronometrului la 1:44,91, n.r.m. pe 800 m. „Seb“ anunţă un an furtunos, dar nu va fi aşa.** • Florin Gheorghiu şi Mihai Şubă se clasează pe locuri fruntaşe în openul de la Lugano şi, respectiv, în Memorialul Keres. • **Lumea ciclismului se desparte, îndurerată, de unul dintre „monştrii săi sacri“: Louison Bobet, campion din galeria lui Coppi, Anquetil, Merckx.** • Fotbaliştii noştri juniori se califică la turneul final al europenelor **(Anglia). • Irlandezul Sean Kelly triumfă din nou în clasica întrecere ciclistă Paris-Nisa. • Grete Weitz (Norvegia) cîştigă titlul de campioană mondială la cros, între învinsele ei numărîndu-se şi Fiţa Lovin (locul 8). • O situaţie mai rar întîlnită: Franţa şi Irlanda împart şefia în Turneul celor 5 naţiuni la rugby. • Pe lista campioanelor naţionale de baschet feminin, un nume în premieră: Voinţa Bucureşti. • Cehoslovacul Pavel Ploc sare 181 m cu schiurile, dar titlul suprem revine lui Klaus Ostwald din R.D.G.** • Rugbyştii tricolori din victorie în victorie: 26—12 cu R.F.G., la Heidelberg. • **Finală dramatică în C.C.E. de baschet (m), Ford Cantu întrecînd pe Billy Milano cu o jumătate de coş: 69—68! • În sfîrşit** în Capitală competiţia internaţională de box „Centura de aur“, între învingătorii ei numărîndu-se şi 3 pugilişti români, **Stan, Dragomir şi Maricescu. • Fotbaliştii ciprioţi îşi vînd tot mai scump pielea: 1—1 cu Cehoslovacia! • Hocheiştii noştri se comportă sub aşteptări la C.M. de la Tokio, retrogradînd în grupa C. • Două „săpuneli“** la fotbal: lotul A-Iugoslavia 0—2 la Timişoara, **Iugoslavia-România 4—1 la Belgrad, în preliminariile J.O. Înfrîngerea, zicea marele istoric Nicolae Iorga, nu-i decît un mijloc de a învăţa să cîştigi.**

Aprilie

După 27—26 la Niş (în martie), handbaliştii de la Dinamo înving pe cei de la Zelezniciar **şi la Bucureşti, 25—23, pătrunzînd în finala Cupei cupelor. • Elisabeta Guzganu se întoarce de la C.M. de scrimă tineret cu o medalie de bronz. • Scoateam capul într-o disciplină în care, altădată, eram în coadă: locul 3 în Cupa Europei la sărituri în apă.** • Universitatea Craiova la un pas de finala Cupei U.E.F.A. la fotbal: 0—0 cu Benfica la Lisabona. Din păcate, doar 1—1 la Craiova, portughezii calificîndu-se pentru ultimul act al competiţiei graţie golului înscris în deplasare. Ce puţin a lipsit! • La Buzău, România—Italia 13—6 la rugby. • **K.O. la Havana: Cuba—Statele Unite 12—0 la box!** • Mihai Şubă iese învingător în puternicul turneu de la Dortmund, **devansîndu-l între alţii pe Hort. • Tricolorii se mobilizează la maximum şi, după un joc de înaltă calitate, îi întrec la Bucureşti pe campionii lumii** într-un meci contînd pentru preliminariile C.E. România-Italia 1—0, gol marcat de Bölöni (minutul 24). Enzo Bearzot e silit să recunoască: „Aţi fost mai buni!“ **Am fost.** • Margareta Mureşan **eşuează în tentativa de a intra în semifinalele C.M. de şah. Ea** pierde, la limită, întîlnirea cu Lidia Semenova **de la Bad Kissingen,** dar rezultatul rămîne: cea mai înaltă performanţă din istoria şahului nostru. • **Europenele de lupte greco-romane, găzduite de Budapesta, consemnează** 4 medalii pentru sportivii români: **două de argint (Ion Draica şi Constantin Uţă), două de bronz (Ştefan Rusu şi Ilie Matei). Cam puţin. • Dinamo clachează în prima manşă a finalei Cupei cupelor la handbal, cedînd la scor la Ploieşti: 22—34! În retur, ei vor întrece pe S.K.A. Minsk cu 26—24, dar va fi, cum se zice, prea tîrziu. • În Spania, voleibalistele noastre îşi asigură prezenţa la europene. • Fotbal: România—Olanda 3—0 (selecţionate olimpice) la Rîmnicu Vîlcea. • Din cele 13 probe ale Balcaniadei de caiac-canoe, desfăşurată la Snagov, gazdele îşi taie partea leului: 12 victorii. • Deşi rostite înaintea erei noastre, vorbele lui Tacitus „Toţi îşi cer partea succeselor, iar înfrîngerile se pun numai pe seama altora“ rămîn, şi azi, actuale.**

Mai

Poloiştii români, locul 2 la Bruges, se califică pentru C.E. • Sovieticul Mihail Sveşnikov devine recordman mondial la 20 km (indoor). Surprinde timpul realizat, 24:52,83, dar surprinde, mai ales, vîrsta noului recordman: 17 ani! • Anderlecht Bruxelles, 1—0 şi 1—1 cu Benfica, îşi adjudecă ediţia 1982/83 a Cupei U.E.F.A. • Hocheiştii sovietici cîştigă al 19-lea titlu suprem. • Strălucită comportare a gimnastelor noastre la europenele de la Goteborg: 3 medalii de aur **(Ecaterina Szabo la paralele şi sol, Lavinia** Agache **la bîrnă),** 3 de argint **(Agache la individual compus şi paralele, Szabo la sărituri) şi** 3 de bronz **(Agache la sărituri, Szabo la individual compus şi Stănuleţ la bîrnă). De remarcat că toate cele 3 laureate au debutat cu acest prilej într-o competiţie continentală de senioare! • Doru Mateeş şi Vlad Nicu între medaliaţii europenelor de haltere pentru juniori. • După prelungiri, Aberdeen dispune cu 2—1 de Real Madrid în finala Cupei cupelor la fotbal.** • Pugiliştii ne aduc 5 medalii de la Varna **(C.E.): argint prin Doru Maricescu, bronz prin Constantin Tiţoiu, Mihai Ciubotaru, Gheorghe Simion şi Paul Golumbeanu.** • Echipa de ciclism se distinge în Cursa Păcii, **înregistrînd 3 victorii de etapă. Mircea Romaşcanu primeşte Premiul combativităţii.** • 0—1 cu Cehoslovacia în preliminariile campionatului european, dar unicul gol s-a marcat dintr-un 11 metri „inventat“ de arbitrul Ponnet! **Vom ajunge sau nu la Paris? • În aceeaşi zi, tot pe „23 August“, în cadrul triunghiularului atletic România—Bulgaria—R.S.F.S. Rusă,** Anişoara Cuşmir stabileşte un nou record mondial la lungime, 7,21 m, **în timp ce Niculina Vasile (1,97 m la înălţime) şi Mihaela Loghin (20,31 m la greutate) devin recordmane naţionale.** • 15—10 cu U.R.S.S., la Kiev, şi rugbyştii noştri intră în posesia Cupei F.I.R.A., **trofeu ce răsplăteşte, de fapt, pe campionii Europei.**

Aceasta este echipa de handbal a României, cîştigătoarea Supercupei campionilor mondiali şi olimpici, ediţia 1983. Victoria handbaliştilor tricolori n-a putut fi contestată de nimeni : 5 meciuri, 5 victorii !

Jimmy Connors (în stînga, după un meci cu John Mc Enroe) a marcat o puternică revenire în 1983, cîştigînd la Flushing Meadow.

Doi dintre protagoniştii celei dintîi ediţii a campionatelor mondiale de atletism : Jarmila Kratochvilova (Cehoslovacia) şi Carl Lewis (Statelor Unite), multipli medaliaţi la Helsinki.

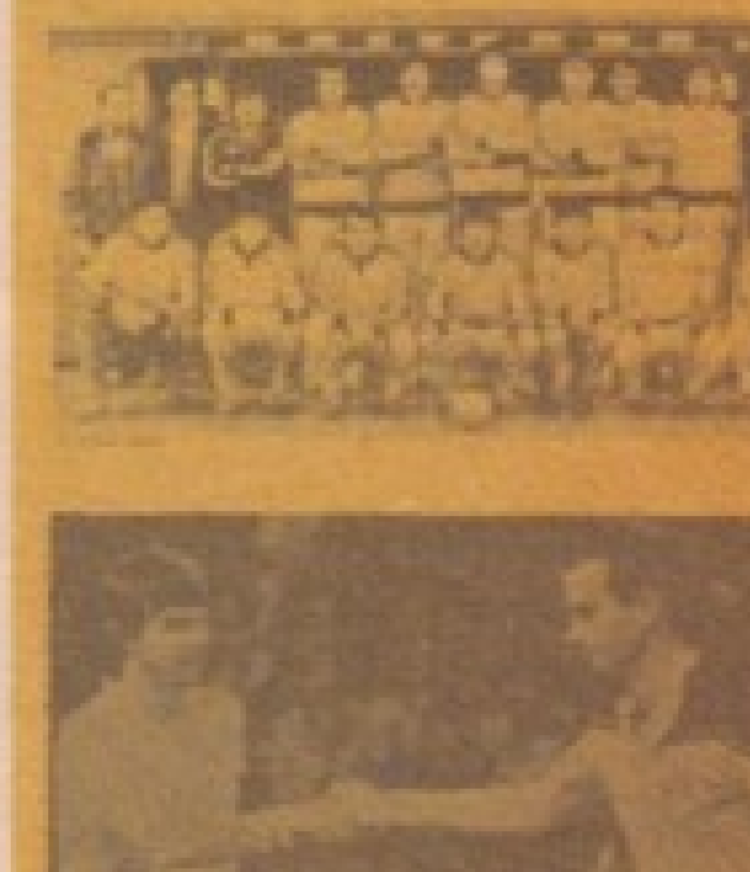

● Campioane la handbal: Ştiinţa Bacău (f) şi Steaua (m). ● Echipa de polo Dinamo Bucureşti îşi trece în palmares cel de al 22-lea titlu de campioană naţională. Bravo lui Iuliu Capşa şi elevilor săi! ● În C.E. de tineret (fotbal), România—Cehoslovacia 1—4 la Iaşi?! Fără comentarii. ● Se încheie la Paris europenele de judo, de la care sportivii români se întorc cum au plecat. Fără nici o medalie! ● Rezultate slabe şi în turneul final al C.E. de fotbal pentru juniori: 0—2 cu Iugoslavia şi Italia. Calificarea în fazele mai înalte ale întrecerii e ratată. ● Record mondial la suliţă: Tom Petranoff (S.U.A.) 99,72 m. ● Obţinem două medalii de argint (echipa feminină şi cuplul Traian Telnar—Alexandru Szekely) la mondialele de popice pentru juniori, găzduite de localitatea Poreci (Iugoslavia). ● Cad, unul după altul, recordurile lumii la disc: Savinkova 73, 26 m, Dumcev 71,88 m. ● Hamburger S.V. cîştigă Cupa campionilor europeni la fotbal, întrecînd la Atena pe Juventus cu 1—0. ● Partida a fost arbitrată de Nicolae Rainea, Cristian Teodorescu şi Ioan Igna. ● Levente Molnar cucereşte o medalie de bronz (la inele) în cadrul C.E. de gimnastică de la Varna. ● La Roland Garros, Villas se dovedeşte o piatră prea tare pentru Ilie Năstase: 6—1, 6—2, 6—1. Vîrsta decide. ● Suedia—Italia 2—0 în grupa a 5-a a preliminariilor campionatului european. Arnesson se pregăteşte pentru meciul cu Lucescu. ● Echipa noastră feminină termină victorioasă în Balcaniada de volei feminin.

Din dramele anului sportiv 1983 : americanca Evelyn Ashford, marea favorita a finalei de 100 m a C.M. de atletism. clachează imediat după start. Diagnosticul medicilor : ruptură musculară !

Iunie

La Sarajevo, selecţionata divizionara de fotbal pierde în faţa reprezentativei iugoslave: 0—1. ● Continuă turneul de la Roland Garros, cuplul Lucia Romanov-Florin Segărceanu urcînd pînă în optimi. ● Anişoara Cuşmir sare 7,43 m, nou record mondial şi nu numai atît! Cea mai mare performanţă fizică reuşită vreodată, apreciază specialiştii, de un sportiv român, recordul Anişoarei (antrenor Ion Moroiu) e comparabil cu acel „istoric" 8,90 m realizat de Bob Beamon în 1968 şi neegalat pînă azi! Anişoara Cuşmir s-a născut la 29 iunie 1962, la Brăila, are 1,73 m şi 67 kg. A fost descoperită de Ion Leu. Autoare a 6 recorduri mondiale, între care 4 în aer liber. Multiplă campioană naţională în probe de sprint. ● Italia cîştigă titlul continental la baschet: 105—96 cu Spania. Ultima a obţinut marea performanţă a competiţiei, învingînd echipa U.R.S.S.! ● După mulţi ani, un francez triumfă la Roland Garros! Yannick Noah cîştigă la masculin, iar Chris Evert-Lloyd (S.U.A.) la feminin. ● Cu 8 777 de puncte, vest-germanul Jürgen Hingsen devine recordman al lumii la decatlon. ● Cea mai rapidă femeie se numeşte Marlies Geosler (Goehr), 10,81 pe 100 m.● Fotbaliştii tricolori întrec Suedia la Stockholm, 1—0 prin golul lui Cămătaru. Balanţa calificării începe să încline de partea echipei lui Lucescu, dar mai e mult pînă departe! ● Alte recorduri mondiale la atletism: 74,76 m la suliţă (f) pentru Tiina Lillak, 2,37 m la înălţime (m) pentru Zhu Jianhua. ● Campionatul mondial de fotbal pentru juniori la sfîrşit în Mexic cu victoria Braziliei, 1—0 în finală cu Argentina. Ce se naşte din pisică... ● De 4 ori 2 pe tabela electronică notînd noul record al lumii la greutate: 22,22 m! Autor: Udo Bayer din R.D.G. ● Segărceanu îi ia un set lui Mc Enroe la Wimbledon, dar le cedează pe celelalte, 6—4, 2—6, 3—6, 3—6. Kathy Jordan o elimină, surprinzător, pe Chris Evert-Lloyd. ● La Balcaniada de tineret din Bulgaria, fotbaliştii noştri ocupă un loc modest: 3. ● Nici handbaliştii nu strălucesc, clasîndu-se pe poziţia a 4-a în Trofeul Iugoslavia. Echipa e însă tînără, se căleşte. ● Obţinem 10 titluri, între care 6 feminine, la Jocurile Balcanice de atletism. ● Steaua termină a doua în Cupa Europei la pentatlon modern. ● De acord cu Seneca: „Lumea admiră braţele şi picioarele atleţilor, eu admir mai ales tăria lor sufletească".

Iulie

Începe, la Edmonton, Universiada de vară. ● Manchester City retrogradează în liga a II-a după ce va fi schimbat, într-un singur sezon, 9 antrenori?! Se poartă şi la alţii! ● John Mc Enroe îşi trece numele pe tabloul laureaţilor de la Wimbledon după o finală tranşată repede: de 3 ori 6—2 cu neozeelandezul Chris Lewis, locul 91 în lume. Un hitru: „Lewis n-are de la Evert-Lloyd decît prenumele?!" ● Campionatul naţional de fotbal se termină cu izbînda formaţiei Dinamo Bucureşti, pentru a 11-a oară campioană a ţării. Antrenorul Nicuşor va explica: „Cred că am avut o linie mai constantă de comportare". Corect. Retrogradează F.C.M. Braşov, Politehnica Timişoara şi F.C. Constanţa, în locul lor promovînd Dunărea C.S.U. Galaţi, Rapid şi F.C. Baia Mare. ● La juniori, titlul revine Corvinului Hunedoara: 2—1 în finală cu Chimica Tîrnăveni. ● Tot cu 2—1 se sfîrşeşte şi ultimul act al Cupei României, trofeul luînd drumul Craiovei: Universitatea—Politehnica Timişoara 2—1. ● La Brisbane, în sferturile de finală ale Cupei Davis, tenismanii noştri nu ţin piept celor australieni, pierzînd cu 0—5. ● Lotul reprezentativ de fotbal cîştigă Turneul de la Paris, dispunînd cu 1—0 de Botafogo şi Paris Saint Germain. Ca o curiozitate: toate golurile trecute în contul jucătorilor noştri au fost înscrise de adversari în propria poartă, de Ataide şi, respectiv, Janvion! Izbînda tricolorilor a fost, după aprecierile tuturor specialiştilor, pe deplin meritată. ● Turul Franţei, cea mai mare cursă ciclistă a lumii, se desfăşoară într-o atmosferă dramatică. Şase rutieri, între care şi Joop Zoetemelk, sînt declaraţi aut pentru dopaj, iar liderul clasamentului, Pascal Simon, cade în etapa a 11-a şi se alege cu o fractură. În ciuda durerilor, el va rezista încă o săptămînă, admirabil efort, predînd apoi tricoul galben lui Laurent Fignon, care va şi cîştiga „bucla". O victorie norocoasă? Poate. Deşi e greu de crezut că Turul Franţei se poate cîştiga numai graţie norocului! ● Sportivii români cuceresc 27 de medalii (locul 4—5 în clasamentul pe naţiuni) la Jocurile Mondiale Universitare de la Edmonton. În 6 rînduri reprezentanţii noştri urcă pe cea mai înaltă treaptă a podiumului de premiere: Liliana Bălan (gimnastică, sol), Anişoara Cuşmir (atletism, săritura în lungime), Florenţa Crăciunescu (atletism, aruncarea discului), Maria Radu (atletism, 3 000 m), Levente Molnar (gimnastică, inele), Elisabeta Guzganu (scrimă, floretă). Gaudeamus igitur! ● C.I.O. respinge cererea înaintată de F.I.F.A. de a admite participarea fotbaliştilor profesionişti la turneul olimpic de la Los Angeles (1984). Refuzul precizează că o eventuală formulă open ar încălca principiile spiritului olimpic. ● Meci feminin de şah la Bad Kissingen, România—R.F.G. 21—15. Margareta Mureşan, Marina Pogorevici şi Dana Nuţu realizează cîte 4 puncte din 6 posibile. ● Încă un scandal în boxul profesionist: olandezul Koopmans, campion al Europei la semigrea (după victorie în faţa lui Jassman), e acuzat de a fi folosit substanţe interzise de regulament! ● Lipsite de Anişoara Cuşmir, naţionalele de atletism n-au nici sare, nici piper. Doar două rezultate mai acătării: 20,94 la greutate (Mihaela Loghin) şi 13,65 la 110 m.g., nou record (Ioana Oltean). ● Deşi la 32 de ani, Jarmila Kratochvilova nu se lasă: 1:53,28 pe 800 m, record mondial stabilit la München. ● Scrimerii noştri rămîn datori: nici o medalie la europene (Viena), locul 12 (din 14) în clasamentul pe naţiuni?! ● Sebastian Coe în derivă! Recordmanul mondial se clasează al patrulea într-o cursă organizată la Gateshead! Prezenţa lui la ediţia inaugurală a C.M. devine nesigură. ● În Finlanda, pe lacul Kaukajarvi de lîngă Tampere, caiaciştii şi canoiştii români se numără printre protagoniştii mondialelor: 9 medalii, 3 de aur **(Costică Olaru, Ivan Patzaichin și Toma Simionov, caiacul de 4 format din Angelin Velea, Ionel Lețcaie, Ionel Constantin și Nicolae Fedosei)**, 3 de argint **(între care echipajul Patzaichin—Simionov la fond)** și 3 de bronz. **Încă o dovadă, a cita?, că „flotila de aur" știe să se respecte.● O adevărată „macara" umană: Victor Karlovici bate recordul lumii la haltere, categoria supergrea, totalizînd 460 kg!**

August

În finala turneului de la Kirn (R.F.G.) Dinamo—Aberdeen 2—0, **goluri marcate de Augustin. A se reține: Aberdeen e deținătoarea Cupei cupelor! ● David Cooper de la Glasgow Rangers ajunge în fața justiției, aruncînd în ochiul unui copil (din tribună) o monedă culeasă de pe gazon! Pînă la urmă, a fost achitat, găsindu-i-se circumstanțe atenuante, dar mirarea a rămas: cine a mai văzut un scoțian să arunce cu bani? ● Cu 8,5 p (din 11), Mihai Ghindă cîștigă turneul internațional de șah de la Hamburg. ● Bilanț remarcabil la C.E. de tenis de masă juniori și cadeți: 3 medalii de aur, 4 de bronz. ● În cadrul europenelor de înot de la Mulhouse (juniori), Cristian Ponta obține, la 200 m fluture, primul titlu continental din istoria natației românești. ● În locul lui Artemio Franchi, decedat într-un accident de automobil, Comitetul executiv U.E.F.A. alege ca președinte (interimar) pe Jacques Georges, fost președinte al federației franceze. ●** Încă o veste bună de la Segărceanu: 6—4, 5—7, 6—2 cu Brian Teacher la Cincinnati. **● O singură medalie pentru atletismul nostru la prima ediție a campionatelor lumii, desfășurată la Helsinki: argint pentru Anișoara Cușmir. Între „eroii" acestui rendez-vous, Jarmila Kratochvilova (medalii de aur la 400 și 800 m) și Carl Lewis, americanul obținînd 3 titluri, la lungime, 100 m și cu ștafeta de 4x100 m, ultima cu record mondial, 37,86. ●** Fotbal: în meci de verificare, la Oslo, Norvegia-România 0—0. **Consemnăm debutul lui Hagi, unul dintre cele mai spectaculoase transferuri ale sezonului (de la F.C. Constanța la Sportul studențesc). ●** Dumitru Chiru iese campion mondial de juniori la lupte libere, **categoria 82 kg. Maricel Popa cucerește medalia de argint la 62 kg. ● Nana Aleksandria cîștigă lejer, cu 3 puncte avans, turneul internațional de șah de la Băile Herculane. ● Ulrike Meyfarth și Tamara Bikova sar în cadrul aceleiași reuniuni, la „Crystal Palace" din Londra, 2,03 m, nou record al lumii. ●** Partidă amicală de fotbal la București: România—R.D.G. 1—0 **(gol Negrilă). Timp de 10 minute joacă și Balaci, multă vreme accidentat și, din noiembrie, operat de menisc. ● Echipa de tineret (fotbal) pierde la Elsterwerda, 2—3 cu R.D.G. ● Juniorii români își adjudecă titlul balcanic, dispunînd în finală, la Kavala, de Grecia cu 6—5, după executarea loviturilor de la 11 metri. ● Tamara Bikova la Pisa: 2,04 m! ● La C.E. de natație (Roma), Carmen Bunaciu izbutește o medalie de bronz la 100 m spate. La 200, Anca Pătrășcoiu se clasează a patra. Poloiștii deziluzionează: 1 punct, locul 8, ultimul?! ● Învinși la mondiale, Sydney Maree și Pierre Quinon bat, la Köln, recordurile lumii la 1 500 m (3:31,24) și, respectiv, la prăjină (5,82 m). Isprăvile lor sînt numite, plastic, „recordurile revanșei". ●** După 10 ani, atletismul românesc dobîndește o nouă medalie de aur la europenele pentru juniori. **Margareta Keszeg de la Cetatea Deva devenind campioană continentală la 1 500 m. În 1963, Gheorghe Ghipu cîștigase tot la 1 500 m! ● La C.M. de ciclism, desfășurate la Altenrhein (Elveția), echipa de contratimp a U.R.S.S. acoperă 100 km în 1:59,12! Trenul de pe linia București—Giurgiu ar putea fi invidios! ● „Să te cunoști, să te stăpînești, să te învingi: iată frumusețea eternă a sportului" (Pierre de Coubertin). ● Stă să înceapă turneul de tenis de la Flushing Meadow.**

Septembrie

După R.F.G. și Iugoslavia, Franța renunță și ea la organizarea campionatului mondial de fotbal din 1990. O fi fotbalul sportul-rege, dar lumea mai are și alte probleme, economice mai ales. ● Se reia o frumoasă tradiție: Turul ciclist al României. El va reveni lui Mircea Romașcanu și echipei Dinamo, **dar dincolo de clasamente merită reținută ideea: Turul există! ● Thierry Vigneron urcă recordul mondial la prăjină, sărind 5,83 m la Roma. ● Flushing Meadows debutează sub semnul marilor surprize: Krickstein (15 ani) îl bate pe Gerulaitis, iar Scanlon pe Mc Enroe! Pînă la urmă cîștigă Navratilova (la primul titlu aici) și Connors, „Jimbo" după o finală istovitoare (210 minute) cu Lendl. Specialiștii laudă izbînda lui Connors, reintors în fruntea ierarhiei după o prelungită pasă neagră. Să nu uităm că „Jimbo", cel mai nebun dintre frumoșii tenisului (sau cel mai frumos dintre nebunii lui), și-a început cariera sub aripa ocrotitoare a lui Ilie Năstase. ● Record mondial la 1 500 m pentru Steve Ovett: 3:30,78 la Rieti. A doua zi, agențiile de presă anunță recalcularea timpului: 3:30,77! ● Au loc, la București, campionatele europene de tir, excelent organizate. Maria Macovei (la pistol standard) obține medalia de aur. ● Se poartă și la alții: Parma elimină din turul 1 al Cupei Italiei pe Internazionale! ● Canotoarele noastre se întorc de la Duisburg (C.M.) cu două medalii de argint (4 + 1 rame și 2 rame) și una de bronz (2 visle). Mare favorită la simplu, Valeria Răcilă ratează din cauza unei defecțiuni tehnice, visla desprinzîndu-i-se din căușul furchetului! ● Meciul de fotbal Uruguay-Venezuela, 3—0, în care Torres (V) îl accidentează grav pe Morena, duce la suspendarea campionatului venezuelean! ●** Varșovia: Polonia—România (selecționate olimpice) 2—2 (0—1), **golurile oaspeților fiind realizate de Movilă și Irimescu. ●** În concursul atletic al armatelor prietene, găzduit de Havana, Eugen Popescu sare la înălțime 2,24 m, **întrecîndu-l pe sovieticul Sereda, creditat cu 2,35 m în 1983. ● Cu 6,74 m și, respectiv, 19,66 m, Anișoara Cușmir și Mihaela Loghin înving la „Crystal Palace" din Londra. ● Șahista Dana Nuțu termină învingătoare, 9 puncte din 11, în Turneul Acropole. ● Se joacă turul 1 al cupelor europene de fotbal, în care avem 3 echipe în loc de 4:** Dinamo cîștigă la Lahti cu 1—0, Universitatea Craiova întrece cu același scor pe Hajduk Split, **Sportul studențesc pierde, acasă, cu Sturm Graz, 1—2. Se va califica doar Dinamo (3—0 în retur), Craiova fiind eliminată după prelungiri (0—1 la Split) și executarea loviturilor de la 11 metri. La Graz, Sportul face 0—0, dar nu-i ajunge. ● Desfășurat la Providence, meciul de box dintre Rafael Lopez și Darryl Taylor se încheie printr-o păruială generală! Nu scapă nici arbitrul de ring Martin Tabor, transportat la spital! ● Fetele noastre au o comportare modestă la europenele de baschet de la Budapesta. Ele ocupă locul 9. ● Margareta Mureșan confirmă: a doua, după Nona Gaprindașvili, la Playa de Aro (Spania), înaintea Piei Cramling și a altor jucătoare de elită. ● Olaf Ludwig (R.D.G.) locul 1 în Tour de l'Avenir. ● Echipa României (Romașcanu, Gancea, Căruțașu, Nicolae, Neagoe, Apostol) termină a treia în Turul ciclist al Bulgariei. ● Cuplajul interbucureștean, cu Rapid—Dinamo și Steaua—Sportul studențesc, aduce în tribunele de la „23 August", în ciuda ploii, 70 000 de spectatori! ● Bilanț nesatisfăcător la europenele de volei: fetele pe locul 6, băieții pe 8. ●** La Vigo, selecționata fotbaliștilor profesioniști din Spania-selecționata divizionară a României 2—2, **goluri realizate de Bölöni și Caraș, de Amarillo și Maradona (11 m). Di Stefano declară: „un rezultat just și o foarte bună echipă română". ● În orașul său natal, la Shan-**

4 iunie 1983, o zi istorică pentru atletismul românesc și mondial : pe „23 August", Anișoara Cușmir sare 7,43 m, nou record mondial la lungime. Un record, vor scrie specialiștii, pentru anul 2 000 !

Cind nu joacă șah, campionul mondial Anatoli Karpov acordă autografe.

ghai, Zhu Jianhua doboară recordul mondial la înălțime, izbutind 2,38 m. • Pe „Wembley" explodează o bombă de mare calibru: Anglia—Danemarca 0—1! Insularii vor incerca să salveze situația, 3—0 cu Ungaria la Budapesta, dar va fi prea tirziu: ciștigind la Atena (2—0), jucătorii lui Sepp Piontek (declarat cel mai bun antrenor al anului) se vor califica pentru turneul final al europenelor! • Mondialele de lupte greco-romane se incheie la Kiev cu un fiasco total pentru reprezentanții noștri: nici o medalie! Ștefan Rusu și Ion Draica pe locul 4. • Debut favorabil al Universității București in C.C.E. de șah: 8,5—3,5 cu „Ruy Lopez" Gand (Belgia). • Costică Olaru se respectă: două victorii în concursul preolimpic de la Los Angeles (canoe simplu 500 și 1 000 m). Il imită Marioara Ciobanu și Elisabeta Oleniuc la dublu visle. • Moare Victor Ciocâltea, unul din marii campioni ai șahului românesc.

Octombrie

Încă din primul meci, 83—97 cu C.S.P. Limoges, Dinamo își irosește șansele in Cupa campionilor la baschet masculin. • Florin Gheorghiu și Teodor Ghițescu pe locurile 2 și, respectiv, 3 ale Turneului de la Ostende. • Suedezului Mats Wilander i se decernează Trofeul fair-play pe 1982 pentru sportivitatea dovedită in semifinala cu Clerc de la Roland Garros, cind i-a acordat adversarului, impotriva deciziei arbitrului, o minge foarte importantă. Wilander devine cel mai tinăr deținător al trofeului. • Baschet: Steaua—Fenerbahce 67—81 și 83—65 (Cupa cupelor m), „U" Cluj-Napoca—Unimoto Cesena 79—75 și 60—62 (Cupa „Liliana Ronchetti" f). În turul următor, Steaua—Cibona Zagreb 82—82 și 86—93. • Un record demn de imaginația lui Jules Verne: englezul Richard Noble aleargă cu mașina (motor cu reacție) 1 025,15 kilometri pe oră! • Rutierii români domină autoritar Turul Turciei, ocupind primele 4 locuri in clasamentul general: 1. Romașcanu; 2. Nicolae; 3. Constantinescu; 4. Lăutaru. • Fotbal: 0—0 cu Olanda în preliminariile J.I., (Utrecht). • Vești neplăcute de la Băile Herculane: reprezentanții noștri ratează victoria in Balcaniada de șah, fetele terminind pe locul 2, băieții pe 3. • Boxerul Constantin Tițoiu ciștigător in turneul internațional de la Berlin, după o finală cu sovieticul Abrahmanov. • Se dispută, intre Dinamo și C.P. „Casa Scinteii", cea mai lungă finală pentru desemnarea campioanei naționale de oină. Dinamoviștii își adjudecă titlul după baraj. • Încă o victimă a ringului profesionist: mexicanul Perez, făcut k.o. de portoricanul Cruz la New York. Alarmat, Congresul statului California votează o lege prin care se permite medicilor să oprească lupta peste capul arbitrilor de ring. • Fotbaliștii tricolori în zi proastă: 0—5 cu Țara Galilor (Wrexham). Cum un necaz nu vine niciodată singur, 0—1 cu Italia in C.E. de tineret (Slatina). • Mihai Cioc (grea) și Mircea Frățică (semimijlocie) cuceresc medalii de bronz la mondialele de judo de la Moscova. • Trăgătorii noștri domină Cupa țărilor latine și Greciei, obținind 14 locuri 1. Între invingători, Sorin Babii și Ion Joldea. • Brazilianul Nelson Piquet, al 3-lea pe circuitul de la Kyalami, devine campion mondial al piloților de formula I. Alain Prost recunoaște: „Prietenul meu Piquet este cel mai bun". Rămine însă avertismentul rostit de Jackie Stewart: „cel mai important pentru un pilot e să știe cind să se oprească". Va ști Piquet, care a implinit, la 17 august, 31 de ani? • În grupa a V-a a preliminariilor C.E. de fotbal, la Napoli, Italia—Suedia 0—3! „Imperturbabilul" Bearzot a intinerit echipa, dar nu i-a ajutat la nimic! Suedezii, primii in clasament, au jucat totul și acum așteaptă rezultatele partidelor Cipru—România, Cehoslovacia—Italia și Cehoslovacia—România. Noi, ca să fim siguri, avem nevoie de 3 puncte din 4. Le vom face. • Se desfășoară, la Roma, a treia ediție a Cupei mondiale la box, la care ia parte, ca invitat, și Doru Maricescu. • Virginia Ruzici termină învingătoare la Detroit, după ce va fi intrecut (intre altele) pe Wendy Turnbull in sferturi și pe Kathy Jordan in finală. • Voința Tirgu Mureș (f) și Aurul Baia Mare (m) intră in posesia Cupei campionilor europeni la popice. Ildiko Szasz și Iuliu Bice își inscriu numele pe lista principalilor realizatori. • Floyd Patterson și Ingemar Johansson, campioni ai lumii la box in anii '60, se reintilnesc, dar nu in ring, ci pe traseul maratonului de la New York. Ciștigă neozeelandezul Rod Dixon și, pentru a 5-a oară, norvegianca Grete Weitz, iau parte 17 000 de concurenți, Patterson se descurcă onorabil, Johansson numai că nu abandonează. • În turul II al C.C.E., fotbaliștii de la Dinamo întrec detașat pe cei de la Hamburger S.V.: 3—0! Înscriu Augustin, Mulțescu și Orac, campioana de club a Europei și liderul Bundesligii găsindu-se la un pas de o infringere și mai grea. Returul se anunță dramatic. • „Ploaie" de medalii și de recorduri naționale pentru halterofilii români la Moscova, unde se dispută, concomitent, campionatele mondiale și europene. Gelu Radu (pană) obține 4 medalii, iar Dragomir Cioroslan (semimijlocie), Vasile Groapă (grea ușoară) și Ștefan Tașnadi (grea) cite două, toate de bronz. • Brașov: România—Italia 0—0 (J.O. fotbal) și șansele noastre se împuținează. • Mircea Romașcanu incheie victorios Turul ciclist al insulei Rhodos. Bravo, Mircea! • Un junior II, Vladimir Buduroiu de la Stirom, devine campion de ciclocros al Capitalei la seniori! În perspectivă un mare talent. • Pierdem pe toată linia la baschet: Rapid—Maccabi Ramat Gan 71—79 și 76—94 in Cupa „Koraci" (m), „U" Cluj-Napoca—Sparta Praga 84—81 și 64—74 in Cupa „Liliana Ronchetti" (f). • Succes de proporții al gimnasticii românești la mondialele de la Budapesta: 8 medalii (1 + 5 + 2) și locul 1 in lume la total medalii! Patru medalii pentru Ecaterina Szabo (aur la sol, argint la sărituri și paralele, bronz la i.c.) trei pentru Lavinia Agache (argint la sărituri și paralele, bronz la birnă), felicitări pentru ele și pentru coechipierele lor, ca și pentru antrenorii Adrian Goreac, Maria Cosma și Octavian Belu! • România—Polonia 31—0 la rugby.

Noiembrie

Dinamo București, 2—3 la Hamburg, se califică in sferturile de finală ale Cupei campionilor europeni la fotbal, eliminind pe deținătoarea trofeului! Performanță excepțională, marea surpriză a acestei ediții a C.C.E., indelung comentată. • De la Tudor Arghezi citire: „fizicul ciștigă de la intelect ce ciștigă intelectul de la fizic". • Handbaliștii noștri irezistibili în Supercupa campionilor mondiali și olimpici, pe care și-o adjudecă fără să fi cunoscut înfringerea: 22—19 cu U.R.S.S., campioana lumii en titre, 20—19 cu R.D.G., deținătoarea titlului olimpic, 27—19 cu R.F.G. II, 27—26 cu Cehoslovacia și, in finală, după prelungiri, 26—25 cu U.R.S.S. În vitrina handbalului românesc e așezat un trofeu care lipsea, Supercupa. Nu mai lipsește de-acum decit trofeul acordat campionilor olimpici, dar pină la Los Angeles n-a mai rămas mult! • În derbyul seriei a III-a a diviziei A de fotbal, „U" Cluj-Napoca spulberă pe Politehnica Timișoara: 5—0! • La Starova (Cehoslovacia), Dragomir Cioroslan ciștigă penultima etapă a Cupei mondiale la haltere, avansind pe locul 3 in clasamentul general al categoriei semimijlocie. • Franțuzoaica de 30 de ani Catherine Charles

ROMÂNIA
— CIPRU 3—1
1—0 : Văetuș
2—0 : Cămătaru
3—1 : Bölöni

ROMÂNIA
— SUEDIA 2—0
1—0 : Andone
2—0 : Klein

înoată fără oprire timp de 24 de ore într-o piscină din Angers, parcurgind 74,150 km! Charles e de profesie medic. ● În prezența foștilor laureați Eusebio și Beckenbauer, revista „France Football" acordă la Paris trofeul „Gheata de aur", destinat celui mai productiv fotbalist european în 1982/83. Gheata revine lui Francesco Gomes de la F.C. Porto, autor a 34 de goluri în campionatul portughez. Pe locurile următoare, Houtman (Feijenoord) cu 30 de goluri și, la egalitate, Anastopoulos (Olympiakos Pireu) și Nicholas (Celtic Glasgow) cu 29. ● Pregătind meciul cu Cipru, fotbaliștii tricolori încheie la egalitate, 1—1 (gol Bölöni), testul cu reprezentativa Israelului. ● Florin Gheorghiu cîștigă turneul internațional de șah de la Griesbach (R.F.G.). ● Al 46-lea campionat de fotbal al U.R.S.S. se încheie cu succesul nescontat al echipei Dniepr Dnepropetrovsk, promovată în divizia A abia în 1981! ● Rămînem în cursă pentru Paris: Bölöni înscrie și la Limassol, România întrecînd Cipru cu 1—0. După victoria Cehoslovaciei în fața Italiei, 2—0, avem nevoie pentru a ne califica măcar de un meci nul la Bratislava. Partida din 30 noiembrie devine, prin jocul rezultatelor, „finala" grupei a V-a. ● Rugbyștii noștri nu iartă nimic: 24—6 cu Țara Galilor, prima reprezentativă A britanică venită la București, 19—3 cu U.R.S.S. Toți comentatorii se întrec în elogii, subliniind că rugbyul românesc e cel puțin egal cu cel practicat în cadrul Turneului celor 5 națiuni. În fața bravilor purtători ai frunzei de arțar mai rămîne un examen: întîlnirea cu Franța de la Toulouse (4 decembrie). ● La propunerea lui Felix Levitan, unul din directorii competiției, Turul Franței își deschide porțile și pentru femei! Încă o prejudecată a fost învinsă. ● În optimile de finală ale C.C.E. la handbal (f), Știința Bacău pierde în fața lui Start Bratislava la un gol: 26—21 și 22—28. ● Bronz pentru Silviu Lazăr și Ștefan Naghi la C.E. de judo pentru juniori. ● Steaua dobîndește titlurile naționale la spadă (pentru a 25-a oară!) și sabie. ● După două înfrîngeri în fața unor selecționate regionale, Australia ține în șah Franța la Clermont-Ferrand: 15—15. În confruntarea revanșă, rugbyștii francezi se vor detașa: 15—6. ● Trei juniori români se întorc cu medalii de la campionatele mondiale de box, găzduite de Republica Dominicană. Ei sînt Marian Finățan (cocoș) și Miclos Paizs (grea), distinși cu argint, și Dorin Răcaru (supergrea), medaliat cu bronz. ● Pentru a doua oară în ultimii 50 de ani, „All Blacks" cedează în fața Angliei, pierzînd meciul de pe „Twickenham" cu 9—15! ● Se retrage o mare floretistă, Ecaterina Stahl, participantă la 5 Olimpiade, fostă campioană a lumii. Flori pentru Cati Stahl! ● Jucînd excepțional, cu maturitate și dăruire, fotbaliștii tricolori obțin, în ultima zi a toamnei 1983, calificarea în turneul final al campionatului european, terminînd la egalitate cu Cehoslovacia, la Bratislava, 1—1, goluri înscrise, în ordine, de Geolgău și Luhovy. O calificare în nici un fel întîmplătoare, ci pregătită cu inteligență și minuțiozitate. Pentru prima oară în istoria fotbalului românesc, tricolorii vor fi prezenți într-o finală de campionat european! Bravo, băieți, bravo, Lucescu!

ROMÂNIA
— ITALIA 1—0
Bölöni înscrie
în poarta
lui Zoff

SUEDIA
— ROMÂNIA 0—1
Marchează Cămătaru

CIPRU
— ROMÂNIA 0—1
Din nou Bölöni !

CEHOSLOVACIA
— ROMÂNIA 1—1
Geolgău
deschide scorul !

Decembrie

ToshiHiko Seko cîștigă maratonul de la Fukuoka, unul din „clasicele" internaționale ale distanței. ● Tibor Kopacz confirmă; locul 2 la Berlin la 3 000 m ● Fiul fostului campion mondial Joe Frazier, Marvis, n-a rezistat decît 2 minute și 57 de secunde în fața „mașinii de pumni" Larry Holmes, pierzînd prin k.o. meciul (după unele versiuni pentru centura cu diamante) disputat la Las Vegas. Se zice că pînă și lui Holmes i s-a făcut milă... ● Încep meciurile candidaților la titlul mondial de șah. La ora la care închidem ediția acestui almanah, conduc Kasparov și Smislov, în fața lui Korcinoi și, respectiv, Ribli. ● Handbaliștii români își adjudecă titlul balcanic la Ankara. ● În cea de a 16-a ediție a Cupei Interviziunii la gimnastică ritmică, Doina Stăiculescu se clasează pe un încurajator loc 3 ● Jucînd mai bine decît oricînd, echipa de rugby a Franței termină învingătoare în fața tricolorilor noștri, la Toulouse: 26—15. „Sportul" comentează: „Am fost învinși de o superechipă, dar și de propriile noastre slăbiciuni". ● Sorții hotărăsc la Zürich: reprezentativa de fotbal a României va avea ca adversare în preliminariile C.M — din 1986 echipele Angliei, Irlandei de Nord, Turciei și Finlandei. O „urnă" mai degrabă favorabilă. Tot la Zurich, două zile mai tîrziu, este stabilită adversara campioanei noastre, Dinamo București, pentru sferturile de finală ale C.C.E: Dinamo Minsk. ● Handbalistele au trecut cu bine primele „examene" ale mondialelor: victorii în fața Suediei, Bulgariei, Spaniei și Danemarcei, dar au ratat intrarea în finală: 19—20 cu R.D.G. ● Înotătorul Robert Pinter coboară, pentru prima oară în istoria natației românești, sub patru minute pe 400 m liber! ● Cupa României la fotbal face primele „victime" de elită: F.C. Baia Mare și Politehnica Iași, eliminate de Viitorul Gheorghieni (Divizia C) și, respectiv, U.T.A. ● Dinamo-Universitatea Craiova 2—1 într-un meci restanță al diviziei A. ● La campionatul european de radiotelegrafie-sală, desfășurat la Moscova Manuela Ailincăi cîștigă titlul. ● Cade încă un record mondial la haltere: Oksen Mirzóian ridică 131 kg la stilul smuls (cat. 56 kg). Fostul recordman, bulgarul Suleimanov, nu s-a bucurat decît cinci zile! ● Întrecînd (după prelungiri) pe Hamburger S.V., Gremio Porto Alegre intră în posesia Cupei intercontinentale la fotbal. Brazilienii rămîn... ● Mats Wilander își trece în palmares și titlul de campion al Australiei, surclasîndu-l pe Ivan Lendl: 6—1, 6—4, 6—4! La feminin, cîștigă, conform așteptărilor, Martina Navratilova. ● În etapa a 15-a a Diviziei A, Steaua realizează scorul campionatului: 7—0 cu F.C. Baia Mare. ● Iulia Mateescu, cea mai tînără speranță a natației noastre (13 ani), cucerește Trofeul Carpați. ● Hocheiștii români se comportă remarcabil în turneul de la Sofia, clasîndu-se pe locul 2. ● Încep să fie date publicității primele anchete internaționale menite să-i desemneze pe cei mai buni sportivi ai anului 1983. Agenția vest-germană I.S.K. se orientează spre Carl Lewis și Martina Navratilova. ● Cînd alcătuim bilanțul de față, mai rămîn 15 zile pînă la sfîrșitul anului 1983. Din motive lesne de înțeles (și de scuzat), cîteva competiții (unele de amploare) nu vor intra în această trecere în revistă, menită să vă ofere, în intenția realizatorului ei, o imagine de ansamblu a anului sportiv 1983, nu o dată bogat în satisfacții pentru reprezentanții noștri. Un an, ca să rezumăm, bun, plin de promisiuni în perspectiva Jocurilor Olimpice de la Los Angeles, programate în vara lui 1984. Înainte de a pune punct, vă urăm, stimați cititori, La mulți ani!

OVIDIU IOANIȚOAIA ■

Recorduri doborîte, recorduri actuale, recorduri viitoare

Lumea noastră, a secolului 20, este o lume a recordurilor. Recordul este o realitate a vieţii contemporane şi, poate fără voia lui, un germen al tehnicii şi al progresului. Există ceva în acest secol al tuturor neprevăzutelor şi paradoxurilor, care să nu fie aspiraţie spre mai mult, spre mai bine? Deci, într-un fel, spre record. Fără această înţelegere progresistă a ideii de record, omenirea însăşi n-ar păşi mai departe.

În fond, ce este RECORDUL? Dovada maximelor potenţe ale omului. Care este destinul recordurilor? Acela de a fi doborîte, pentru ca la rîndul lor, noile recorduri să devină şi ele vechi recorduri.

Pentru sportiv, recordul este depăşirea a tot ce este mai bun în el şi a tot ce este mai bun, pînă atunci, în lume. Pentru medic, perfecta funcţionare a corpului omenesc. Dar pentru psiholog? Fără îndoială, ziua cea mai inspirată pentru lucrul cel mai îndrăzneţ în condiţiile cele mai neprevăzute. Ce altceva ar putea fi pentru inginer recordul, decît calculul perfect al posibilităţilor maşinii omeneşti? Să-l întrebăm şi pe spectator. Recordul? Satisfacţia de a aplauda şi bucuria de a înţelege pînă unde poate fi împinsă graniţa imposibilului. Care sînt cele mai valoroase recorduri ale lumii, fie ele sportive sau nu? Ce ziceţi de acel 8,90 metri la lungime al lui Bob Beamon dau de recentele îmbunătăţiri ale recordurilor la suliţă bărbaţi şi înălţime femei? Sau ce părere aveţi despre victoria lui Hillary şi Tensing asupra celui mai înalt munte din lume, Chomolungma Everest — 8 848 metri!? (1953). Ce este mai greu şi mai cutezător: să cobori cu batiscaful la peste 10 000 metri sau să zbori cu avionul cu reacţie la viteza de peste 7 000 de km? Este mai uşor să suporţi setea, foamea sau somnul? Cîte zile poate un om să se învingă pe sine? Şi care să fie limita de rezistenţă a omului, a speologului de a sta în adîncimile pămîntului? Ce merită mai multă preţuire: un avion cu 500 de pasageri şi viteze supersonice, un turn de televiziune de 600 de metri, concepţia unui oraş ca Brasilia, tunelul de sub Alpi sau transplanturile de inimă? Sînt sau nu recorduri ale minţii şi îndrăznelii omeneşti, cucerirea Lunii şi apropiata călătorie în spaţiile siderale, spre alte planete?

Nu priviţi lumea recordurilor ca o lume a nebuniei şi a celebrităţii cu orice preţ. Recordul a fost, este şi va trebui să rămînă ispita imposibilului, împlinirea a tot ce este mai bun în noi.

Să încercăm cîteva anticipări. În viitor, creierele electronice, maşinile cibernetice vor da indicii de valoare ai sporturilor şi ai sportivilor de performanţă, programele lor de antrenament, stadiul de formă sportivă. Ele vor calcula şi vor arbitra în sălile de sport, pe pîrtiile de schi, la trambulinele de sărituri.

În sporturile mecanice, sporturi caracteristice secolului nostru, se întrezăresc de pe acum limite senzaţionale. Să nu uităm că „bunicul automobil" a evoluat de la 25 km pe oră în secolul trecut la cei 1 025 km pe oră ai secolului actual. Iar avionul, cea mai năstruşnică invenţie omenească, a parcurs în numai cîteva decenii (primul zbor: fraţii Wright la sfîrşitul secolului trecut) cea mai rapidă evoluţie, ajungînd astăzi la un record uluitor (7 000 km pe oră) şi la prima lui treaptă de perfecţiune: racheta cosmică.

Lumea se va schimba imens în anii care vor urma. Oraşe sub sticlă, oraşe etajate şi oraşe submarine, invenţii negîndite ieri şi aparatură cibernetică mult mai perfecţionată ca azi, medicină nucleară, învăţămînt programat. În toată această nouă civilizaţie, cu oameni şi concepţii noi, şi lumea sportului, lumea recordurilor va fi alta.

Cînd cosmonauţii au făcut primii paşi, parcă de dans, pe lună, ne-am spus: poate că de azi începe şi o nouă eră a recordurilor, cele selenare. Se ştie că acolo gravitaţia este de şase ori mai mică. Aceasta nu înseamnă cumva că fantasticul record pămîntean al lui Beamon ar putea fi îmbunătăţit pe Lună cu mulţi metri, pînă spre 30 sau chiar mai mult? De ce împingerea greutăţii nu ar marca şi ea aproape 60 m pe satelitul Terrei?

Nu demult, o notiţă de ziar ne invita la cel mai neaşteptat tur din lume, din univers. El va cuprinde, simbolic, mii de tururi cicliste, de raliuri automobilistice şi circuite aeriene. Va fi o încununare a îndrăznelii şi minţii ingenioase a omului. Despre ce este vorba? Despre marele tur al planetelor, proiectat chiar pentru acest deceniu. Vor fi mai întîi trei zboruri interplanetare fără echipaj uman. Acceleraţia navei cosmice combinată cu gravitaţia planetei în apropierea căreia nava a ajuns va da posibilitatea ca în 7—9 ani să fie parcurs un drum spre planetele Jupiter, Saturn, Uranus, Neptun şi Pluton.

Aşa-i că vi se pare extraordinar, neverosimil? Ba nu, minunat, admirabil, fiindcă secolul nostru este secolul recordurilor, secolul minunilor tehnice.

VITEZA este simbolul secolului XX. O calitate nativă, greu de format şi de stăpînit. Desigur, limitele ei au fost necontenit depăşite, dar sînt şi distanţe pe care oricît am alerga sau înota, recordul nu poate fi atins. Astfel, nimeni nu va putea parcurge o sută de metri pe stadion — pe Terra — în mai puţin de 8 secunde şi nici aceeaşi distanţă în bazin, sub 45 de secunde, deşi nu se ştie ce minuni îl mai aşteaptă pe om în secolul vitezei.

Recordurile de astăzi sînt excepţionale, dar nu de granit, spun specialiştii, şi par să fie convinşi de acest lucru şi sportivii. Cînd Armin Hary a alergat 10 secunde şi a fost întrebat ce se va întîmpla după stabilirea acestei performanţe, a spus calm, liniştit: „Va trebui să mai aşteptăm puţin". Dar Hayes, Hines, Smith şi ceilalţi n-au vrut deloc să aştepte.

Viteza este cea mai ispititoare, deşi cea mai ingrată calitate, şi aceasta nu numai în atletism. În ciclism, motociclism, automobilism, aviaţie, acolo unde viteza nu înseamnă numai picioare repezi, ci şi judecată rapidă de constructori, viteza îşi are alte legi şi alt mers.

FORŢA a evoluat imens în ultimii ani. Poate cel mai mult. Şi aceasta datorită metodelor de antrenament, cercetărilor în domeniul biochimiei şi studiilor de biomecanică. Recordurile în aruncările atletice, atît la bărbaţi, cît mai ales la femei, precum şi recordurile la haltere sînt de-a dreptul uimitoare.

A arunca astăzi 22 m la greutate, 70 la disc, 80 la ciocan şi peste 96 m la suliţă, pare un lucru banal, aşa cum banale, obişnuite, ni se par acum lansările în Cosmos.

Omul este o fiinţă ciudată. Mai întîi se miră şi se străduie pentru orice performanţă, apoi se plictiseşte, se blazează, nu-l mai încîntă şi nu-l mai tulbură nimic.

REZISTENŢA omenească rămîne un mare semn de întrebare. Toată lumea se întreabă pînă unde pot fi împinse limitele ei. Maratonul se aleargă astăzi sub 2 ore şi 10 minute. Femeile, care parcurgeau la început aceeaşi distanţă diabolică cu mult peste 3 ore, au ajuns astăzi la timpii pe care îi parcurgeau cîndva, victorioşi, Zatopek şi Mimoun (2h25').

De atîtea ori a fost străbătut în înot Canalul Mînecii, încît înotătorii au trecut la excentricitate (dus şi întors, noaptea, cu picioarele legate, sub apă). Recordurile de durată, ca performanţa lui Bergamini (120 km în 33 de ore, Triest-Veneţia) este frecvent depăşită. Astăzi, recordurile au ajuns la 84 de ore de înot continuu şi la 481 km distanţă: argentinianul Ricardo Hoffman pe Rio Parana între oraşele Corrientes şi Santa Elena.

În prezent, ceea ce revoluţionează antrenamentul de rezistenţă este ideea că lucrul pentru dezvoltarea acestei calităţi nu dăunează copiilor şi tineretului, fiind un efort de lungă durată care nu solicită inima, ca viteza repetată.

Nu mai miră pe nimeni faptul că înotători de 15 ani devin campioni olimpici în cele mai grele probe, iar maratoniştii japonezi concurează cu succes în această probă încă la 18 ani.

ÎNDEMÎNAREA nu excelează prin recorduri, deşi, dacă reflectăm mai mult, acestea ar fi cele mai pretenţioase şi interesante, ele solicitînd simultan coordonarea, supleţea, echilibrul, ritmul, gîndirea.

Heptatlonul şi decatlonul atletic, biatlonul la schi, pentatlonul modern nu sînt numai victorii ale voinţei omeneşti, ci şi triumfuri ale corpului nostru, capabil să stăpînească pînă la virtuozitate spaţiul şi timpul.

Recordurile la tir, popice, schi, unele performanţe neobişnuite din jocurile sportive sînt şi ele dovezi ale iscusinţei noastre. Pelé, Borg, Stenmark, Nadia Comăneci — iată superlativele, „caratele" măiestriei sportive.

Şi după cum cultura întregeşte inteligenţa umană şi-i conferă şi personalitate, tot astfel îndemînarea întregeşte toate celelalte calităţi motrice şi le face mai depline.

Peste mai puţin de două decenii, la cea de-a 27-a ediţie a Jocurilor olimpice vom păşi în anul 2000. Deşi cele opt decenii parcurse pînă acum au revoluţionat secolul, oamenii de ştiinţă afirmă cu convingere că ne mai aşteaptă multe surprize... plăcute. Dintre acestea, una se referă şi la sport: diversitatea de ramuri sportive (peste 50), noi discipline şi sporturi combinate, noi materiale sportive, baze moderne cu zeci şi sute de mii de spectatori.

Aportul ştiinţei va creşte în evoluţia marilor performanţe şi asaltul acestora, în ciuda unor păreri contrarii, va continua cu şi mai multă tenacitate. După părerea cercetătorilor Janos Brogli şi Konstantin Nakov: „Recordurile mondiale nu pot continua la infinit. Ele urmează o curbă evolutivă numită logistică. Familia curbelor logistice se caracterizează prin momentul inevitabil cînd trec din faza creşterii progresive în faza creşterii degresive. Aceste curbe au un plafon, numit de saturaţie".

Specialiştii anticipează însă doborîrea de noi recorduri mondiale, invocînd drept argument resursele aproape inepuizabile ale organismului omenesc.

În final, o privire comparativă asupra recordurilor stabilite în cîteva ramuri de sport. De fapt, este vorba de trei perioade ale secolului XX. Ieri — Astăzi — Mîine sau, în ani, 1900 — 1983 — 2000!

RECORDURI	**1900**	**1983**	**2000**
ATLETISM — 100 m	12''	9.93	9.80
AUTOMOBILISM — km/h	100	1 200	1 300
AVIAŢIE — km/h	46	7 300	9 000
CICLISM — km/h	30	49	52
NATAŢIE — 100 m	65''	49.36	48.50
PATINAJ VITEZĂ — 500 m	50''	37.0	35.7
SCHI km lansat	90	201	215
sărituri	35m	181m	200m

Graniţele fiziologice şi psihologice ale recordurilor mondiale au fost şi continuă să fie depăşite. Tabelele internaţionale de punctaj înregistrează noi şi noi recorduri. Pînă ieri mai mult tehnică şi artă, sportul a devenit astăzi o ramură complexă a biologiei moderne. Prognozele anului 2000, în loc să ne nelinişteasă, ne conferă calm, luciditate şi optimism.

CRISTIAN ŢOPESCU ■

La vîltoare

De la Alba Iulia la Intregalde, drumul e, în bună parte, monoton dar intrarea în sat răsplătește toate nemulțumirile călătorului. Peisajul pare de-a dreptul selenar și doar picioarele bine înfipte în pămînt te împiedică să cazi pradă priveliștii himerice. Stînci uriașe care străjuiesc drumul cu un soi de tenacitate geologică, pajiști alpine care, între întinderea stîncoasă, fac figura unei flori la butonieră îmi produc senzația unei intrări frauduloase într-o lume interzisă. Excesul de frumusețe e adesea o ispită.

La capătul satului, după vreo trei kilometri de mers pe jos, lîngă pîrîul Turcului, locuiește Onea Florian. E destul de în vîrstă, căci e la a treia căsătorie, dar e hîtru la vorbă și şugubăţ. Îi lipsește patetismul și la întrebările mele serioase răspunde în doi peri. Are școala vieții, a umblat adică prin țară și peste hotare în timpul războiului, așa încît izolarea sa aici e doar o formă de reculegere. Fumează și face politică. Așa trebuie să fi arătat și Moromete.

De mic a învățat tîmplăria și, fiind un bun cioplitor, și-a reparat singur vîltoarea din fața casei în care prelucra pănura. Nu-și amintește de cînd există piva. Așa a pomenit-o. Știe doar că aici soseau munteni din Aiud, Cricău, Zlătioara cu pănură pe care părinții lui, apoi el cu familia o prelucrau pentru a obține acele superbe cergi ori, odinioară, trainicele sumane. „Țoalele“ mițoase, aproape somptuoase, au un aer de gală. Și cînd te gîndești că de fapt sînt pentru dormit!

Onea Florian nu mai are puterea să lucreze ca înainte, deși îl mai caută și-acum oameni de peste deal. Piva trage să moară, vîltoarea se agită cu un fel de disperare care seamănă a agonie. La Intregalde, această îndeletnicire e pe sfîrșite și doar un miracol o mai poate reînvia. Impresia e că las în urma mea un muzeu natural.

RADU G. ȚEPOSU

Fotografii de ELENA GHERA

SUB CUPOLA ACADEMIEI

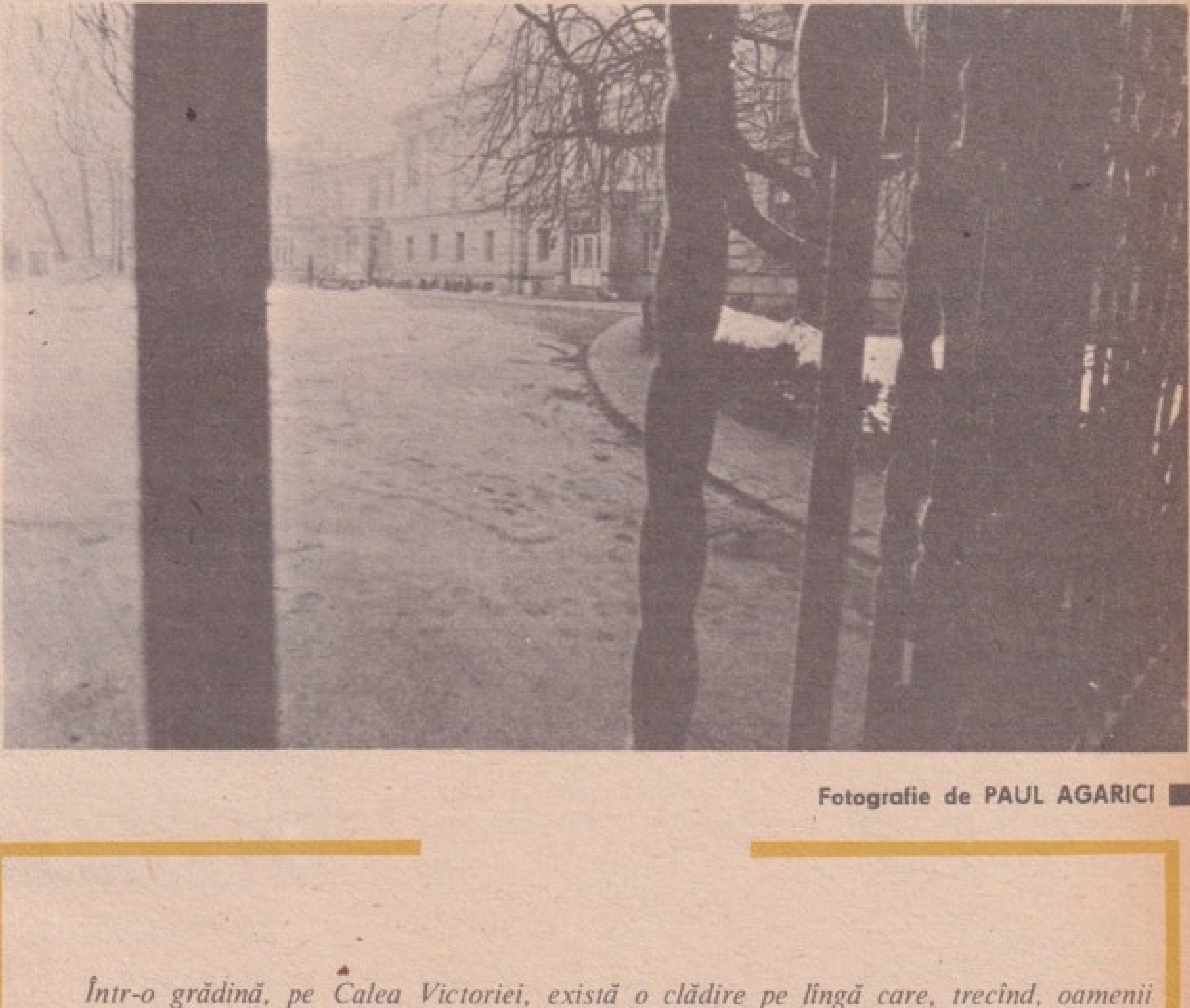

Fotografie de **PAUL AGARICI**

Într-o grădină, pe Calea Victoriei, există o clădire pe lîngă care, trecînd, oamenii încetinesc pasul și o privesc cu un respect deosebit. Pe poarta acelei grădini intră și ies în general vîrstnici, de cele mai multe ori cu o înfățișare preocupată. Nu i-ai deosebi cu nimic de ceilalți semeni ai lor. Se pierd în vîltoarea străzii sau pătrund în clădirea aceea care amintește de arhitectura altei epoci. La anii lor ar putea să-și vadă liniștiți de treburile de-acasă dar ei, cu o nedomolită sete de-a ști, de-a cerceta, de a învăța ei înșiși și de a învăța și pe alții, continuă o activitate intensă. Pentru că, așa cum spune unul dintre ei, activitatea unui academician nu cunoaște limită de vîrstă.

Mihai Băcescu

Totul a început de la racii din Moldova copilăriei mele

— *Vă regăsesc, Mihai Băcescu, după mai mulţi ani de cînd v-am luat un interviu, tot director la Muzeul „Grigore Antipa" din Bucureşti. Ce-aţi mai făcut între timp? Ce mai faceţi acum?*

— Acum sînt cam bolnav. De-aceea nici nu ţi-am întins mîna.

— *Dar la cei 75 de ani pe care îi aveţi arătaţi foarte bine.*

— Mulţumesc! E vorba doar de-o răceală. O să-mi treacă.

— *Deci, răcesc şi academicienii. Dar, spre deosebire de alţi semeni de-ai lor, se pare că n-au astîmpăr şi în loc să stea să bolească la ei acasă, vin la serviciu ca şi cum n-ar avea nimic. De ce?*

— Ei, uneori boala mă doboară şi pe mine la pat. Acum e ceva mai uşor.

— *Deci, la ce mai lucraţi acum, Mihai Băcescu?*

— Colaborez la marele tratat de zoologie editat de academicianul francez Grasset: *Traité de zoologie.* volumul crustacei, capitolul cumacee. este unul dintre cele mai mari din lume. Pînă acum au ieşit 30 de volume. Eu trebuie să predau anul viitor 30 de pagini.

— *Termenul nu e foarte îndepărtat. Dar de ce academicianul francez s-a adresat dumnevoastră? N-au şi ei specialişti în cumacee?*

— E simplu de răspuns. Eu am studiat cumacee din toate colţurile lumii. Mi s-au trimis spre identificare numeroase exemplare. Sînt, ca să zic aşa, la mine acasă în acest domeniu, aşa cum alţii au cuprins în raza lor de atenţie alte domenii.

— *Mai lucraţi şi la altceva?*

— Colaborez la *Crustaceorum catalogus* — O operă vastă de care se ocupă un specialist olandez, Holtuis, şi neamţul Grunner (R.D.G.)

— *Este şi asta o lucrare importantă?*

— Da. Mie mi s-au încredinţat tot cumaceele. Aici am 500 de pagini la dispoziţie.

— *Nu-i mult? Dar, iertaţi-mă, n-are rost să vă întreb aşa ceva. Vă ştiu demult simpatia pentru aceste vieţuitoare ale oceanelor. De unde provine ea?*

— Totul a început de la racii din Moldova copilăriei mele.

— *Bănuiam eu ceva în sensul ăsta.*

— M-au interesat încă din tinereţe comportamentul şi structura acestor vieţuitoare. După care, am început să studiez răcuşorii marini — misidele. Şi pentru că alături de miside pescuiam şi cumacee, le-am înglobat şi pe ele în dragostea mea.

— *Sînt chiar aşa de interesante aceste cumacee?*

— E un grup extrem de interesant. Locuiesc în abisurile oceanelor şi multă vreme n-au fost aproape deloc cunoscute. În ultimii 20 de ani s-a dublat numărul speciilor cunoscute pînă acum două veacuri.

— *Bănuiesc că şi dumneavoastra aţi avut o contribuţie importantă la cunoaşterea lor.*

— Inventarul faunei abisale abia acum a început. Expediţiile franceze pentru explorarea Oceanului Atlantic mi-au trimis întregul material de tanaide — alt grup de crustacei — spre studiu. În ultima vreme am indentificat 25 de specii şi chiar genuri noi pentru ştiinţă.

— *De călătorit, mai călătoriţi?*

— La începutul toamnei am fost în Creta la un Congres asupra ecosistemelor Mării Mediterane unde am făcut un raport despre influenţa factorilor geologici şi biochimici asupra faunei.

— *Din cîte ştiu, aţi fost naşul multora din speciile cunoscute. După ce le puneţi numele?*

— Aproape două sute de vieţuitoare am botezat. Le pun numele după zonele geografice unde au fost descoperite, după caracterele lor sau după cel care a colectat materialul.

— *Oceanul a început să-şi epuizeze tainele?*

— Nici pomeneală! Eforturile savanţilor de pretutindeni au arătat clar că noi nu cunoaştem nici jumătate din fauna oceanică, ba nu exagerez deloc dacă spun că nici pe sfert.

— *Daţi-mi voie ca în încheiere să vă citez cîteva tulburătoare cuvinte pe care le-aţi rostit atunci cînd, în decembrie 1974, mi-aţi acordat un interviu pentru Flacăra:* „Sînt convins că oceanul va salva omenirea de la foamete. Pescuitul clasic, convenţional, îşi va tripla cel mult producţia în următorii ani. Dar nu aceasta e soluţia. Noi ne aflăm în faţa oceanului precum vînătorul primitiv în faţa pămîntului pe care a început să-l cultive, nemaiajungîndu-i vînatul. Nouă, agricultura nu ne mai ajunge. Va trebui să cultivăm oceanul, să cultivăm peşti, alge, crustacee, moluşte. Cînd vom învăţa să cultivăm necuprinsul întinderilor de apă, să le transformăm într-o uriaşă pepinieră, vom fi salvaţi. Dar pentru asta trebuie să iubim oceanul, să-l ferim de valurile de petrol scurse din tancurile petroliere, de deşeurile radioactive, de reziduurile civilizaţiei care îl bîntuie, îl urîţesc şi îl sărăcesc".

— Gînduri pe care, iată, vi le împărtăşesc cu aceeaşi convingere în justeţea lor şi acum, după un deceniu.

Şerban Cioculescu

La Academie nu există pensionare

— *Şerban Cioculescu, la vîrsta dumneavoastră nu credeţi c-ar trebui să o lăsaţi mai moale cu lucrul?*

— Nu, dragă. Uite, în dimineaţa asta acord un al doilea interviu.

— *De ce credeţi că vă solicită ziariştii?*

— Nu răspund de erorile altora, ci numai de ale mele.

— Şi care ar fi ale dumneavoastră?

— Să trecem peste asta.

— Dacă ziceţi... Dar vă mai păstraţi programul riguros pe care îl aveaţi înainte şi care începea cu dusul la lapte în fiecare dimineaţă?

— La lapte nu mai mă duc decît de două ori pe săptămînă. Altfel, ziua mea de lucru începe la ora 6. Înainte de-a veni la Biblioteca Academiei îmi pun în ordine hîrtiile. Sosind apoi aici studiez diverse lucrări. Mi-am făcut din şedinţele mele de lectură matinale de la bibliotecă un tabiet. Şi ca toate tabieturile de la această vîrstă îl respect chiar dacă n-ar fi respectabil.

— Faptul că sînteţi academician nu v-a reprimat aplecarea spre glumă.

— Da. Acest fapt nu mi-a anulat dispoziţia de umor. Nu ştiu cît de întinsă e această dispoziţie printre confraţii mei de la Academie. Dintre defuncţii mei colegi, cel mai dotat în acest sens era regretatul Grigore Moisil, care avea o minte diabolică. N-aş zice că sîntem din aceeaşi familie de spirite ca să nu mă laud.

— La ce lucraţi acum?

— Dragul meu, ştii doar că săptămînal trebuie să-mi dau rubrica de la *România literară*, lunar rubrica de la *Ramuri* iar recent am prezentat Editurii Eminescu materia volumului al IV-lea din *Itinerar critic*. Mi se cer prefeţe deseori, fac referate la Academie, ţin diverse conferinţe.

— E vreo deosebire între Academia de azi şi cea din trecut?

— Academia cea nouă are asupra acelei vechi, după părerea mea, o singură superioritate: aceea că nu ne consideră bătrîni încă de la vîrsta de 65—70 de ani. Nu sîntem numai nişte academicieni onorifici, fără nici o obligaţie. Noi sîntem pe şantier cu toţii, mobilizabili la aniversări şi comemorări. E interesant, de pildă, că atunci cînd eu am fost titularizat, a fost primit în Academie un coleg în vîrstă de 90 de ani. Nu mai vorbesc de Iorgu Iordan care e prezent la toate şedinţele şi ia cuvîntul în toate problemele.

— Cum se explică astfel de exemple de longevitate?

— E-adevărat, s-a schimbat ceva. Biologic, oamenii trăiesc mai mult. Iar puterea lor de creaţie s-a extins. Într-o vreme cînd oamenii mureau frecvent la 50 de ani, bătrîneţea începea mai devreme. Acum, acest complex legat de vîrstă a dispărut. Iar la academie nu există pensionare. Şi nu există limită de vîrstă, ca la slujbaşii publici. Nu primim indemnizaţii şi nici lefuri. Activitatea noastră culturală este gratuită şi pusă în serviciul culturii naţionale.

Alexandru Graur

Încerc să încheg o carte de amintiri

— Alexandru Graur, aţi trecut de optzeci de ani dar tot neobosit vă văd şi cu poftă de lucru, aşa cum vă ştiu din anii studenţiei mele.

— M-ai prins într-o perioadă cînd nu lucrez la nimic. Scriu doar pentru *România literară* unde prezint cărţile de lingvistică nou apărute, conduc teze de doctorat, mă ocup de apariţia revistei *Limba română*, în calitate de redactor responsabil, conduc societatea de studii clasice.

— Într-adevăr, nu vă ocupaţi cu nimic în clipa de faţă.

— Mă refeream la faptul că n-am pe masa de lucru nici o carte.

— De ce? Nu vă mai place să scrieţi?

— Pur şi simplu n-am găsit un subiect care să mă atragă.

— Dar nu-mi vine să cred că nu lucraţi la nici o carte.

— Într-un fel încerc să încheg o carte de amintiri. Din copilărie pînă azi. Dar e prematur să vorbim de ceva sigur.

— În general, vă ştiu drept un om hîtru. Mi-aţi putea povesti o întîmplare amuzantă din copilăria dumneavoastră?

— Cu plăcere. Cînd eram mic, ne-am mutat la un moment dat de la oraş într-un sat pe malul Prutului. M-am dus într-o zi la scaldă cu alţi băieţi. Ce făceau ei făceam şi eu. Şi-au scos hainele, mi le-am scos şi eu pe-ale mele şi ne-am aruncat în apă. Copiii au început să rîdă. Şi chiar aveau şi de ce. Intrasem în apă încălţat. Ceilalţi băieţi, neavînd nimic în picioare, nu avuseseră ce să scoată.

— Într-adevăr, e o întîmplare amuzantă. Să trecem acum şi la lucruri serioase. Care dintre volumele pe care le-aţi publicat v-a pasionat cel mai mult?

— Ar fi greu să spun. Am abordat multe subiecte şi am căutat să le duc pînă la capăt. Cred totuşi că la cartea mea *Tendinţe actuale ale limbii române* ţin cel mai mult. În ea am încercat să fac un istoric al faptelor de limbă şi să prevăd ce va fi în continuare.

— Şi la ce concluzie aţi ajuns? Cum va fi în continuare?

— Se merge pe o simplificare a limbii, pe regularizarea fenomenelor şi internaţionalizarea vocabularului. Susţin că se va ajunge la o limbă naturală unică pe glob. În prezent, toate cuvintele noi sînt aceleaşi peste tot. Nu va fi deci nevoie de o limbă artificială.

— Dar asta nu înseamnă o sărăcire a limbajului?

— Nu poate fi vorba de aşa ceva. Oamenii au tot timpul la dispoziţie noi elemente pentru a exprima diversitatea lumii înconjurătoare.

— Care credeţi că e contribuţia dumneavoastră la studiul limbii române?

— Explicarea articolului postpus şi a genului neutru.

— Vă interesează cine o să continue şcoala de lingvistică românească?

— Fără îndoială. Tocmai zilele astea reflectam că în timpul tinereţii mele era mult mai uşor să te afirmi ca astăzi. În prezent sînt foarte mulţi specialişti buni şi foarte buni. E greu să fii printre primii dacă n-ai în spate o activitate foarte bogată.

— De citit, ce mai citiţi?

— Mai mult cărţi de specialitate. Literatură citesc mai puţin. Iar cînd am timp liber îmi place să-mi plimb nepoţii.

— Totuşi, pe cînd ar fi gata memoriile dumneavoastră?

— Ştiu eu ce să spun? Între timp, cred că de fapt o să iasă altceva. Eva Istrate mi-a propus să scrie o carte de dialoguri cu mine. Ideea nu-mi displace.

Eugen Macovski

Cu ajutorul muzicii am ajuns la elaborarea teoriei mele

— Nu-i prea devreme pentru dumneavoastră ora opt dimineaţa la care ne-am întîlnit, Eugen Macovschi?

— Da de unde! Lucrez încă de la şapte. Am o groază de lucrări de redactat. De pildă, trebuie să predau urgent un articol de 50 de pagini pentru un volum despre Materialismul dialectic şi problema naturii vii. Iar nu demult am dat la tipar trei lucrări în legătură cu cancerogeneza privită de pe concepţiile biostructurale.

— În ce constă această concepţie?

— Ei, povestea e lungă... Ea a început în anii studenţiei cînd am constatat o nepotrivire între biologie şi chimie. Biologia susţinea că însuşirile materiei vii sînt condiţionate de metabolism iar chimia susţinea că însuşirile sînt ale materiei. Am încercat, timp de 25 de ani, să aduc dovezi în favoarea tezei biologilor, dar n-am atins esenţa. În 1955 mi-am dat seama că punctul de vedere al biologilor este greşit şi că manifestările vieţii depind nu de metabolism ci de o formă încă necunoscută a materiei vii. Pornind de la principiile materialismului dialectic am elaborat procedeul comparării—adaptării. Cu ajutorul lui am ajuns la o ipoteză nouă cu privire la natură şi la structura materiei vii care s-a transformat în teorie iar mai tîrziu, în urma repetatelor verificări, în certitudine. În 1981, concepţia biostructurală a fost confirmată direct prin microscopie electronică de înaltă tensiune de către Keyth Porter de la universitatea Boulder din Colorado.

— Văd în încăperea în care ne aflăm un pian. Chiar dumneavoastră cîntaţi?

— Da, şi, fără să mă laud, cînt destul de bine. Dar să-ţi spun ceva interesant: cu ajutorul muzicii am ajuns la elaborarea teoriei mele.

— Cum aşa?

— Foarte bine: cîntam într-o zi o sonată de Grieg. Soţia asculta. La sfîrşit, mi-a spus uşor nedumerită: bine, bine, dar de data asta ai cîntat-o altfel! Ce s-a întîmplat? Nu ştiu ce se întîmplase, dar pe mine m-a străfulgerat un gînd: dacă o lucrare muzicală poate fi interpretată în mod diferit, de ce n-ar fi aşa şi în cazul unui text? Trebuia să verific exact textele din operele lui Engels ca să văd dacă nu cumva ele sînt susceptibile de interpretări diferite şi dacă nu cumva ceea ce înţelesesem eu pînă atunci nu era deformat. Trei ani de zile mi-a luat munca asta. Şi mi-am dat seama că nu fuseseră citite bine. Din constatarea asta am dedus teoria biostructurală.

— Acum, după atîţia ani de cercetări, ar trebui să vă contemplaţi opera şi să vă odihniţi.

— Parcă pot?

Ştefan Milcu

Am un sentiment de uimire faţă de condiţia mea biologică

— Ştefan Milcu, vă pun o întrebare delicată: ce-a însemnat în viaţa dumneavoastră ieşirea la pensie?

— Nu-i nevoie de atîtea precauţii. E o întîmplare firească, în faţa căreia oamenii reacţionează diferit. Eu unul, de pildă, n-am socotit că pot să-ncrucişez mulţumit braţele şi să mă duc să mă plimb prin Cismigiu. Nici vorbă! Aş putea spune că nu mi-am încetat deloc activitatea în domeniul meu — cel al endocrinologiei — dar preocupîndu-mă cu tragere de inimă şi de alte domenii care sînt înrudite cu domeniul meu sau chiar şi cu domenii străine. Un om de ştiinţă care se respectă cu adevărat nu se poate cantona în sfera unei specializări înguste. Aşa că este explicabil de ce, în mod paradoxal, poate pentru unii, nu-mi ajunge timpul pentru cîte probleme vreau să rezolv.

— Permiteţi-mi un compliment: vă ţineţi foarte bine pentru anii pe care îi aveţi.

— Mulţumesc, dacă mă ţin bine, de ce să nu fiu activ? Vedeţi aici jos, lîngă mine, un maldăr de cărţi şi reviste. Le-am citit şi conspectat — întotdeauna citesc şi îmi iau note, chiar dacă îmi place să stau în fotoliu — pentru o comunicare pe care o voi ţine la un simpozion de la Craiova: Problemele actuale ale demografiei vîrstei a III-a. Se va examina cu acest prilej situaţia grupei de vîrstnici — a celor peste 60 de ani — care astăzi pun probleme pentru care nu sîntem încă pregătiţi. Dintr-o problemă medicală, ea a devenit o problemă demografică. E necesară o nouă viziune. Bătrînul nu e numaidecît un bolnav, ci poate fi un om încă în putere şi cu capacităţi de lucru ce trebuie folosite. La acest simpozion voi prezenta punctul de vedere al bătrînului activ, capabil să-şi desfăşoare activitatea în cele mai diverse domenii.

— Nu v-aţi plictisit să tot citiţi cărţi de specialitate? Nu simţiţi ispita unei cărţi mai uşoare?

— Nicidecum, Aş fi distrus dacă nu m-aş ţine la curent cu noutăţile care apar în specialitatea mea. Sînt activ de o jumătate de secol, cu un sentiment de uimire faţă de condiţia mea biologică şi mentală.

— Există vreun secret al reuşitei dumneavoastră?

— Nu e nici un secret. Numai munca te poate susţine în viaţă. În cazul meu — munca organizată. Nu suport munca în asalt. Marea majoritate a timpului am lucrat cîte 10—12 ore zilnic, iar în vacanţe cam 6 ore. O să vi se pară curios, dar mereu am avut sentimentul că muncesc prea puţin.

Sabba Ştefănescu

Mă bucur că am încercat să-mi lărgesc orizontul spiritual

— Dumneavoastră, Sabba Ştefănescu, la anii pe care îi aveţi conduceţi Consiliul Naţional de Geodezie şi Geofizică.

— Da. Prezidez şedinţele de secţii, mă ocup de propriile mele lucrări: — fiindcă mă consider mereu în cercetare. Reiau idei mai vechi de-ale mele, pe care le consider insuficient elaborate şi caut să le perfecţionez. Fiind profesor de geofizică, e vorba, de la început, de două specialităţi bine diferenţiate: teoria cîmpului electromagnetic şi prospecţia electrică a subsolului. În acest ultim domeniu am avut satisfacţia ca, foarte tînăr, imediat după terminarea studiilor în Franţa, să fac o lucrare citată timp de 50 de ani în revistele de specialitate, cu privire la sondajele electrice verticale. În urmă cu cîţiva ani am elaborat teoria mediilor alfa cu care se pot face calcule aprofundate. E o lucrare pe care o perfecţionez şi la care adaug mereu cîte un capitol. Teoria alfa este primită cu mult interes şi vreau să studiez anumite cazuri care să poată avea în vedere consecinţe practice.

— Aţi rămas la fel de curios ca în tinereţe?

— Cînd curiozitatea ţi-a intrat în grevă orice perspectivă îţi este închisă. O curiozitate vie este singura reţetă care ţine capul în funcţiune şi-l poate păstra indiferent de uzura corpului. În bibliotecă am cărţi din toate domeniile. Chiar dacă pe unele n-am reuşit să le înţeleg integral, în orice caz mă bucur că am încercat să-mi lărgesc orizontul spiritual.

DE PE TOATE MERIDIANELE

Printre candidaţii la preşedinţia Statelor Unite, în perspectiva alegerilor din 1984, se numără şi Allen Michael, preşedinte al mai puţin cunoscutului Partid al sintezei. El afirmă că are un plan pentru o nouă ordine mondială, care i-ar fi fost dictat de... „intelectuali extratereştri, în timpul unei călătorii de-a lungul unei raze de lumină în spaţiul cosmic la bordul unei farfurii zburătoare". Allen Michael s-a mai prezentat la alegerile prezidenţiale din 1980 şi a candidat la postul de guvernator al statului California, cu acelaşi proiect inspirat de extratereştri. Bineînţeles, a eşuat în ambele cazuri, dar, după cum se vede, nu s-a descurajat.

■

Potrivit revistei „Science et vie", de acum înainte vor putea fi depistate amprente digitale cu o vechime de pînă la cinci ani, imprimate chiar pe materiale cu totul neadecvate, cum sînt plasticul sau metalul poros. Pînă acum, amprentele puteau fi relevate numai în intervalul de 24 de ore de la imprimarea lor. Noul procedeu, care utilizează vaporii unui produs chimic, a fost conceput de un poliţist canadian, ajutat de fiul său, doctor în chimie. Pentru moment, procedeul este păstrat ca un mare secret, dar introducerea lui în practica de zi cu zi apare ca iminentă.

■

Într-o provincie din India există un regulament şcolar ieşit din comun. Printre altele, el prevede că în cazul în care un elev lipseşte de la şcoală din cauză că are antrenament la hochei pe iarbă (unul din cele mai răspîndite sporturi din India), unul din părinţii elevului hocheist trebuie să meargă la ore în locul lui.

■

Cele mai mici seminţe din lume par a fi cele de orhidee: o mie de astfel de seminţe cîntăresc mai puţin de un miligram.

■

Cuţitul s-a folosit cu peste 100 000 de ani înaintea furculiţei. Aceasta din urmă a-nceput să se întrebuinţeze abia cu 300 de ani în urmă.

■

Contrar părerii curente, izvorîte dintr-o confuzie de termeni, numărul stîngacilor este de două ori mai mic în rîndurile femeilor decît în cel al bărbaţilor.

■

Într-o vreme, la Düsseldorf (R.F.G.) a funcţionat un restaurant vestit prin meniurile sale cu totul originale. Aici se serveau specialităţi neobişnuite, precum friptură de elefant, tocană de tigru, salată din diferite varietăţi de cactus, ciorbe din capete de şerpi. Toate felurile se serveau în vase originale pe care consumatorii le puteau lua acasă. Un mic amănunt, poate nu chiar aşa de original, explică totul: Un asemenea prînz costa circa 2 000 de mărci.

■

Potrivit unor oameni de ştiinţă indieni care se ocupă de mai mult timp de această problemă, suprafaţa gheţarilor din Munţii Himalaya se reduce treptat. Concluzia a fost trasă în urma studierii gheţarilor Zemu şi Chang-me-Khangpu, a căror suprafaţă s-a redus în ultimul deceniu cu 23 000 de kilometri pătraţi. Specialiştii apreciază că acest fenomen este strîns legat de încălzirea generală a climatului pe planeta noastră.

■

Potrivit datelor furnizate de Comisia economică O.N.U. pentru Africa, populaţia acestui continent a crescut în perioada 1960—1980 de la 257 milioane la 436 milioane de locuitori. Acest spor înseamnă o rată medie anuală de 2,9 la sută. Potrivit aceloraşi surse, în următorul sfert de veac ritmul mediu anual de creştere a populaţiei Africii va fi de 3,2 la sută, astfel că în anul 2 008 acest continent va avea 1,1 miliarde de locuitori.

■

Oamenii de ştiinţă japonezi îşi exprimă îngrijorarea în legătură cu soarta recifelor de corali din zona insulei Okinawa. Construirea de întreprinderi industriale, porturi şi canale de irigaţii pe litoralul arhipelagului, relevă presa niponă, a adus mari prejudicii coloniilor de corali. Dispariţia masivă a acestor organisme marine, ca rezultat al poluării mediului ambiant, duce la perturbarea echilibrului biologic al mediului marin şi la scăderea rezervelor de peşte.

■

În zona Golfului se află în curs de construire un pod gigant care va lega Arabia Saudită de statul Bahrein. Potrivit relatărilor agenţiei de presă din Qatar, au fost deja instalaţi piloni de beton armat înalţi de 26 de metri. Înălţimea pilonilor va asigura trecerea pe sub pod a unor nave de mare tonaj. podul, care va avea o lungime de 25 de kilometri, va fi dat în exploatare în anul 2 000. Pe el vor trece anual 30 000 de autovehicule.

■

La finele anului 1980, în R.P. Chineză existau 15 oraşe a căror populaţie depăşea 1 000 000 de locuitori şi 230 de localităţi urbane trecute în categoria „oraşelor mijlocii" — cu o populaţie între 100 000 şi 1 000 000 de locuitori fiecare. Cel mai mare oraş din R.P. Chineză este Shanghai, cu 11 859 800 de locuitori.

CAZUL STRÖMBERG

(Urmare din pag. 80)

de pe birou, se face că nu găseşte ceea ce caută, cred că vrea să ne fiarbă. Iată-le! Primim două hîrtii trase la xerox. O scrisoare a federaţiei suedeze către U.E.F.A., datată la 11 martie, şi un telex de răspuns, expediat din Berna. Ciudată formulare! Şi U.E.F.A., care consimte!! „Dar certificatul propriu-zis, ne-aţi promis certificatul?“ Asta e tot ce ne poate pune la dispoziţie Larsson, aflăm. Aşa sînt instrucţiunile pe care le-a primit, ne spune clar! Insist — „de fapt nu vreau certificatul, ci doar data înscrisă pe el!“ Degeaba, îmi răspunde, încercaţi la U.E.F.A. Hîrtiile acestea, accentuează, le puteţi lua cu dumneavoastră. „Evident, forţez, aţi făcut contractul abia în 20 ianuarie, nu-i aşa?! Nu, răspunde, eu n-am spus asta, n-am spus aşa ceva! Pare speriat acum, dar nu se mai poate face nimic. Plecăm. Acelaşi ritual, în sensul invers, cu butoane şi uşi deschise automat. Am greşit, federaţia suedeză e prea implicată pentru ca să scoată toate cărţile pe masă! N-avem nici o probă evidentă, dar simţim că dreptatea era de partea noastră. Ce folos, dacă n-o putem scoate în evidenţă?!

*

Iată acum ce conţinea scrisoarea expediată de Federaţia suedeză de fotbal, la 11 martie 1983, către F.I.F.A. (o copie la sediul U.E.F.A.):

„**Certificat de transfer pentru jucătorul Glenn Strömberg** (mai exact este vorba DESPRE certificatul în speţă — n.n.).

Domnilor,

În legătură cu acest transfer o serie de probleme tehnice au dus la o greşeală în cadrul sediului nostru şi certificatul NU A FOST ELIBERAT ÎNAINTE DE 20 IANUARIE (subl. noastră), **în loc de 15 ianuarie** (data limită — n.n.).

Avem speranţa că veţi accepta scuzele noastre pentru această GREŞEALĂ (subl. ns.) **şi veţi considera eliberarea certificatului cu data de 15 ianuarie 1983.**

Acest lucru înseamnă, avînd principala importanţă, că Strömberg este liber să joace pentru Benfica în competiţiile U.E.F.A. 1983, exceptînd prima manşă din 2 martie, în concordanţă cu sancţiunile disciplinare ale U.E.F.A.-ei (o nouă greşeală: pentru a putea juca în sferturile de finală, împotriva Romei, Strömberg trebuia să primească transferul pînă la 15 decembrie, nu la 15 ianuarie! — n.n.).

Sincer, al dumneavoastră
Robert Hernadi
Secretar general al Federaţiei suedeze de fotbal.

*

Sigur, prima întrebare este **despre ce fel de GREŞEALĂ este vorba?** O „greşeală tehnică“, a susţinut Willy Larsson, secretarul de presă al federaţiei suedeze. Ne-a lăsat apoi să înţelegem că este probabil ca secretarul general să fi fost plecat vreo săptămînă din sediu şi, din cauza aglomerării de hîrtii de pe biroul dînsului etc.... Asemenea scuze par — şi în fapt nu numai par, ci chiar sînt — ridicole! Aşadar, ca să rezumăm, în 11 martie federaţia suedeză îşi aduce aminte că n-a trimis certificatul de transfer la timp şi-şi cere scuze. Dar, vă veţi întreba, pe bună dreptate dealtfel, **oare această hîrtie nu era ea suficientă pentru a proba viciul de formă al transferului?!** Da şi nu, este răspunsul nostru. DA — pentru că, recunoscută fiind, greşeala este evidentă. Oricîte scuze ar invoca federaţia suedeză, ea N-A TRIMIS ÎN TERMEN ACTUL CERUT (dealtfel, federaţia portugheză de fotbal a cerut legitimarea lui Strömberg abia la 21 ianuarie, o zi după 20 — datele se leagă, nu-i aşa?!). Şi NU — pentru că, la 3 zile după primirea scrisorii de scuze mai sus-menţionate U.E.F.A. avea să răspundă, sub semnătura însuşi a secretarului general Hans Bangerter (!) următoarele: „**Privitor la certificatul de transfer al jucătorului Glenn Strömberg, acceptăm data de 15 ianuarie drept dată de ieşire a certificatului menţionat** (cîtă uşurinţă! — n.n.). **În conformitate cu prevederile art. 12 din regulamentul competiţiilor de club U.E.F.A., Strömberg va putea juca abia din meciurile semifinale, nu în cadrul sferturilor de finală** (este vorba despre noua greşeală, amintită de noi, din scrisoarea federaţiei suedeze — n.n.). **Salutări, Hans Bangerter, secretar general U.E.F.A.**“

Aici, nu-i aşa?, lucrurile se complică! Acceptînd scuzele federaţiei suedeze, U.E.F.A. şi-a luat asupra ei întreaga responsabilitate. Mă întreb oare ce s-ar fi întîmplat dacă, spre exemplu, federaţia noastră ar fi trimis un act similar cu o asemenea întîrziere?! (Răspunsul, din nefericire, avea să vină foarte curînd, mai exact cu ocazia tragerii la sorţi în noua ediţie a cupelor continentale, cînd federaţiei noastre i-a fost interzisă înscrierea unei reprezentante în Cupa cupelor!!)... Păi, atunci, de ce să ne mai mirăm că Hans Bangerter le-a cerut trimişilor români la sediul U.E.F.A.-ei noi „probe“, pe cînd el le-ar fi putut avea, dacă ar fi avut interes, chiar în biroul său?!

Ca epilog, se ştie desigur că finala Cupei U.E.F.A. 1982—1983 şi-au disputat-o pînă la urmă Benfica şi Anderlecht, echipa portugheză cîştigînd trofeul pus în joc... în vreme ce Universitatea Craiova, care a fost fără îndoială marea revelaţie a competiţiei, a „murit (în semifinale) cu dreptatea de partea ei“. Ce păcat însă că Balaci şi ai săi n-au izbutit atunci, în 20 aprilie, să marcheze un gol în plus în poarta lusitanului Bento! Pentru că, evident, nu ne rămînea decît posibilitatea de a dovedi că **în teren** sîntem mai buni ca adversarii. La masa verde, cum s-a văzut, adversarii au mult mai multă experienţă decît noi!

DUMITRU GRAUR ■

Chemăm în judecată CANCERUL

Sub acest titlu, revista „Flacăra" a găzduit în ultimele luni ale anului 1983 o suită de articole dedicate unor cercetători din diverse domenii de activitate, angajați prin mijloace extrem de variate în uriașa bătălie anticancer. Am avut în vedere, în primul rînd, conceptele și soluțiile terapeutice ce se recomandă prin noutate și originalitate, dar în același timp — prin apelul nostru publicat în „Flacăra" din 7 octombrie — am apreciat ca măsură de primă urgență realizarea unui front unit, concentric, deci a unei activități comune ce ar trebui să se caracterizeze prin convergența de idei și cercetări colective. Apelul nostru s-a bucurat de o audiență largă și colocviul nostru deschis s-a îmbogățit cu nume noi și nu cu puține propuneri încurajatoare.

Readucem în paginile Almanahului cîteva din aceste opinii, bazate așa cum vom vedea, nu pe simple speculații teoretice, ci pe interpretarea unei cazuistici concrete, deci pe experimente nemijlocite ce permit abordarea unor direcții noi de cercetare. Interlocutorii noștri ne-au asigurat totodată că singura soluție în descifrarea carcinogenezei și în elaborarea unor metode terapeutice cu eficiență sporită o constituie conjugarea eforturilor și renunțarea la sectarism și ambiții strict personale.

O mare promisiune: serodiagnoza

După fizicianul *Ion Dinu* și chimistul *N. Ionescu Dîmbovița*, medicul *Ioan Arpad Tomoyagă* este cel de al treilea cercetător care propune și demonstrează experimental depistarea bolii neoplazice prin procedee de *serodiagnoză*. Interesant de remarcat că cele trei comunicări aparțin unor autori solitari care, în paralel, au ajuns la rezultate similare sau asemănătoare fără să se cunoască între ei sau să întrețină vreo corespondență științifică. De reținut de asemenea faptul că, în lume, investigații asemănătoare sînt semnalate doar în Statele Unite și Japonia, unde s-a încercat și tratamentul cancerului prin hipertermie, deci printr-o metodă preconizată la noi de către Ion Dinu și N. Ionescu-Dîmbovița. În articolul nostru intitulat „Atenție, alții se grăbesc", apărut într-un număr al „Flacării" din luna noiembrie, arătam că serodiagnoza constituie obiect de cercetare în tot mai multe țări și că, în această situație, cercetarea autohtonă riscă să piardă avansul pe care îl deține la ora actuală, știut fiind faptul că în România, și nu în altă parte, au fost demonstrate în mod public procedee de depistare a bolii canceroase prin serodiagnosticare. Ne-am exprimat, de asemenea, dorința ca, prin grija și cu ajutorul forurilor medicale de decizie, cei trei cercetători să-și unească eforturile, deoarece cercetarea izolată nu poate ajunge departe, știința modernă dovedind cu prisosință că descoperirile și invențiile sînt astăzi, în imensa lor majoritate, rodul colaborării inter și pluridisciplinare.

Apelul nostru s-a bucurat de unele promisiuni încurajatoare. Doctorul Tomoyagă și fizicianul Ion Dinu ne-au anunțat deîndată că sînt întru totul de acord pentru instituirea unei activități comune de cercetare: într-o asemenea acțiune trebuie să primeze rezultatele și nu ambițiile personale. Mai puțin receptiv s-a dovedit, din păcate,, chimistul N. Ionescu-Dîmbovița. Acesta, după demonstrația făcută la Spitalul Filantropia din București (încheiată cu rezultate mai mult decît încurajatoare) și-a continuat cu intermitențe activitatea la Centrul experimental de serodiagnoză și tratamente ale bolilor neoplazice, așezămînt medical creat în acest scop prin intervențiile repetate ale revistei noastre. Sperăm totuși că în 1984 inginerul Ionescu-Dîmbovița se va alătura și el acțiunii concentrice, unite, consacrate studiilor de carcinogeneză.

O noutate o constituie *interesul acordat de către Institutul oncologic din Cluj-Napoca comunicării doctorului Ioan Arpad Tomoyagă*. După publicarea articolului nostru („Flacăra" din 28 octombrie), medicul din Borșa a fost invitat să lucreze o vreme în cadrul acestui prestigios așezămînt medical, profesorul doctor docent Ioan Chiricuță mărturisind în această privință o preocupare expresă. Reamintim cititorilor noștri că tînărul medic este autorul unei fișe model „Tomoyagă" și al unei metode originale de laborator clinic. În întreaga sa investigație, el a pornit de la premisa că sîngele recoltat din organismul uman sau animal continuă să rămînă un țesut viu, că deci își păstrează proprietatea de a reacționa cu unele substanțe cu care este pus în contact. Cercetările au dus la identificarea a trei substanțe care în prezența sîngelui produc o reacție ce poate fi cuantificată și interpretată, astfel încît pe această bază se determina cu precizie dacă este sau nu vorba de un cancer. Metoda a fost testată pe un număr de subiecți. În final, doctorul Tomoyagă a selecționat șase persoane sănătoase, 12 pacienți la care au fost depistate diferite boli (TBC, cardiopatie, hepatopatie, diabet zaharat, boli infecțioase acute) și zece bolnavi de cancer. La primele două grupe testul a fost negativ, iar la cel de al treilea lot, reacția a fost pozitivă în toate cazurile. Testul nu comportă, deci, nici un grad de eroare, evidențiind de asemenea că în stadiile incipiente boala canceroasă devine evidentă prin testare în curs de 24—28 ore, iar în formele avansate reacția se pozitivează pînă în două ore. S-a stabilit și o valoare alarmantă care este valoarea zero și indică prezența în organism a unui proces neoplazic incipient. Cercetările pe care autorul le efectuează în prezent sub asistență de specialitate la Institutul oncologic din Cluj-Napoca vor aduce, fără îndoială, date suplimentare, pe care nu vom întîrzia să le aducem la cunoștința opiniei publice prin mijlocirea revistei noastre.

Despre testul de serodiagnoză, elaborat după un concept propriu de către fizicianul Ion Dinu din București am scris de mai multe ori. Procedeul a fost testat cu doi ani în urmă pe un lot alcătuit la data respectivă din 600 de persoane, considerate sănătoase. Prin acest experiment Ion Dinu a evidențiat existența unor procese neoplazice incipiente sau avansate la aproximativ 60 de persoane. Ulterior, proba timpului și investigațiile clinice și paraclinice obişnuite au demonstrat justeţea acestor observaţii.

Metodologia de diagnosticare elaborată de N. Ionescu-Dîmboviţa şi ulterior de Ion Dinu şi Ioan Arpad Tomoyagă reprezintă, după opinia noastră, una din marile urgenţe ale momentului, ştiut fiind faptul că şansele de vindecare ale unui bolnav de cancer sînt cu atît mai mari cu cît boala este depistată mai de timpuriu. Este de dorit tocmai de aceea ca cei trei autori, aşa cum arătam mai sus, să formeze un singur colectiv de cercetare, dar care să beneficieze evident de sprijinul institutelor de specialitate.

Cercetarea izolată nu duce departe

După părerea fizicianului cercetător *Ion Dinu*, cancerul ar fi generat de o singură toxină endogenă (şi nu exogenă), capabilă să producă mutaţii genetice; boala are o componentă genetică imprimată de „matriţa" generatoare; dereglările metabolice produse de substanţa toxico-oncogenă sînt atît de haotice, încît medicina înregistrează puţine succese cînd boala a depăşit stadiul II.

Despre aceste opinii ale interlocutorului nostru am mai avut prilejul să scriem în „Flacăra".

— Eu ca şi alţi specialişti, pledez pentru ceea ce este fundamental în această boală — spune Ion Dinu — pentru diagnosticarea precoce. Descoperind-o la timp, descifrîndu-i geneza, etiologia, formula şi structura chimică a substanţei toxiconcogene (am rezultate!), evident se poate dezvolta un tratament adecvat.

Ce loc ocupă „serodiagnoza Dinu" în acest context? Din 1978 pînă în prezent el a serodiagnosticat sute de bolnavi aflaţi sub toate tratamentele cunoscute la noi în ţară, inclusiv cei operaţi în clinicile de specialitate. „Pot declara cu toată seriozitatea — afirmă — că dacă pe lotul de operaţi seroreacţia a fost negativă (deci erau sănătoşi), la mai mult de 60% pe lotul celălalt seroreacţia a fost permanent pozitivă (bolnavi!), deşi aveau analizele de laborator normale. (De subliniat că nu puteam greşi seroreacţia, pentru că lucrez după metoda „dublu orb", binecunoscută pe plan mondial ca asigurînd maximum de obiectivitate şi acurateţe interpretării rezultatelor)" Aşadar, reiese eficienţa, confirmată de serodiagnoză, a metodei chirurgicale, aplicată însă într-un stadiu incipient al bolii. O a doua metodă de tratament este cea fito-fizio-hipertermică, pe care am conceput-o după un model termodinamic. Consider că ea poate aduce cancere inoperabile în stadii operabile. Un alt avantaj constă în aceea că intervenţia chirurgicală rămîne posibilă şi după fito-fizio-termie. Un al treilea avantaj: după intervenţia chirurgicală, pentru a evita recidivele, trebuie, de regulă, administrată o medicaţie corespunzătoare genezei şi etiologiei bolii respective, pe cînd după aplicarea metodei hipertermice nu mai este necesară o altă medicaţie. În fine, consider că această metodă poate acţiona cu succes şi în stadiul de început, cînd nu s-a format încă un ţesut tumoral.

— Ce propuneţi pentru testarea ipotezelor dv.?

— Am mai cerut prin „Flacăra" *o verificare onestă, după toate rigorile ştiinţifice.* Concret, propun *o colaborare ştiinţifică, loială, corectă şi bine protocolată cu oricare colectiv de cercetare doritor să colaboreze cu mine; să se efectueze după metoda „dublu orb" seroreacţii* celor trataţi chirurgical sau după alte metode existente (seroreacţiile s-ar putea efectua, eventual, în cadrul unui centru de hematologie, de pildă cel condus de doctorul Ion Florian din Bucureşti); serodiagnosticarea în masă, după o prealabilă avizare a ei şi urmărirea în timp a celor diagnosticaţi pozitiv (purtători ai bolii neoplazice). Eu cred că pe această cale — aşa cum am mai arătat cu alt prilej — se va face un pas înainte în vitala problemă a elucidării genezei, etiologiei şi diagnosticării precoce a cancerului, după toate rigorile ştiinţifice

Cancerul şi potenţialul redox

Cum revista noastră a fost cea dintîi publicaţie care s-a ocupat, în cadrul preocupărilor sale mai largi de sprijinire şi promovare a *noului*, de cercetările îndrăzneţe ale doctorului *Mihai Dănilă*, am fost interesaţi să aflăm şi de data aceasta stadiul, despre reuşitele, precum şi evoluţia ulterioară a acestor cercetări. Doctorul Mihai Dănilă ne-a răspuns:

— După cum ştiţi activăm de mai mulţi ani, într-un cabinet de specialitate, aici, la Clinica universitară Titan, unde ne bucurăm de sprijinul eficient şi competent al conducerii clinicii, de o colaborare eficientă cu alţi colegi. Aşa se face că în ultimii ani bolnavii n-au mai stat pe străzi să aştepte o consultaţie sau primirea gratuită (ca şi acum) a medicamentelor noastre, ci se prezintă în mod civilizat la policlinică şi beneficiază, atît cei din Bucureşti, cît şi cei din provincie, în condiţii dintre cele mai bune, de consultaţii cît şi de medicamente.

— Cum se prezintă bolnavii la Policlinica Titan?

— După ce mai mulţi confraţi (pînă nu demult în expectativă) s-au convins de utilitatea medicamentelor noastre, bolnavii vin aproape toţi cu trimiteri oficiale. Uite, avem aici trimiteri semnate de medici, medici primari, conferenţiari, profesori universitari. Bolnavii din străinătate ajung la noi prin intermediul organelor oficiale diplomatice.

— Continuă să vină mulţi bolnavi aici, la Titan?

— Fişierul nostru înregistrează aproximativ 25 000 de pacienţi, care frecventează periodic acest centru. Cazurile noi se cifrează între 4 500 şi 6 000 pacienţi pe an. Dintre aceştia, conform statisticilor noastre, 75 la sută prezintă îmbolnăviri de cancer; 20 la sută hepatite şi ciroze; 5 la sută alte maladii (miastenia gravis, diabet, boli autoimune). Pentru a nu uza prea mult de limbajul cifrelor, am să vă spun doar că sînt foarte mulţi bolnavi care nu numai că trăiesc, dar şi-au reluat locurile lor în cîmpul muncii. Despre rezultate nu se mai cuvine să vorbim noi, ci beneficiarii direcţi, atît cei din ţară, cît şi cei din străinătate. Cu atît mai mult cu cît aceştia nu sînt deloc puţini.

— De fapt, care este poziţia dv., foarte clară, în lupta anticancer?

— Merg, precis, pe potenţiale redox care refac catena respiratorie, de unde se desprind rezolvări şi în alte capitole „tenebroase" ale medicinei: hepatite agresive, miastenia gravis, complicaţiile grave ale diabetului, boli cu autoanticorpi. Combătute la început, etichetate în fel şi chip, concepţiile şi principiile noastre privind tratamentul şi apariţia bolii neoplazice, trecute de cîţiva ani buni prin filtrul medical internaţional, au căpătat mai mulţi adepţi.

— Ne menţionaţi cîţiva? Asta pentru a vă susţine afirmaţiile!

— Centrul din Perth (Western Australia), cele din Canbera, Sidney, precum şi cel din Ossaka (Japonia) lucrează pe linia potenţialelor redox din 1979.

— Anul în care aţi început dv. activitatea în cadrul Policlinicii universitare Titan!

— Nu știu dacă se poate face vreo legătură între aceste evenimente, dar și la ei, ca și la noi, și poate ca și în alte părți, se lucrează în paralel. Am fost la unele centre din Australia și din R.F. Germania și am văzut: există cadre de cercetători care urmează calea clasică (iradieri și citostatice) și cadre de cercetători care abordează căi noi, ca într-o competiție. De pildă, cercetătorii P. Sandburg, N. Eleulopolis, E. Ryan, din Australia, cercetează alte căi decît cele clasice. Iar șeful rețelei de oncologie clasică, profesorul E. Burnes, care și-a manifestat o rezervă față de ideile noi, și-a schimbat radical părerea după Congresul internațional de oncologie din septembrie 1982: a început a dirija bolnavii (mai deosebiți) către... Clinica universitară Titan din București. Așa se explică și faptul că într-un an au venit la București, la clinica noastră, două loturi de bolnavi în tratament, din Australia.

— Dar acești cercetători au acceptat teoria redresării enzimatice?

— Școala australiană nouă, ca să le răspund în aceiași termeni, merge în teorie pe ipoteza schimburilor de sarcini între actină și miozină — oxidoreducere indusă prin acțiune asupra grupărilor tiolice (S—H), și întrebuințează în tratament tot potențialele redox, cum ar fi glutationul redus și oxidat, element ce figurează și în tabelele noastre cu un potențial redox de 0,04 V.

— Nu de mult v-ați întors din R.F. Germania: ce contacte științifice ați stabilit acolo?

— Am onorat chemările oficiale ale unor cercetători din Heidelberg și, odată ajuns acolo, am fost invitat să particip la unele discuții (mese rotunde) despre cancer în general și despre potențialele redox în special: la Grosshadern Klinik din München, cu prof. dr. J. Jehn și prof. dr. W. Willman; la Karitas din Saarbrücken; la Centrul din Siegen cu prof. dr. Ern. Fuchs și alții. În Institutul profesorului Thomas Graf din Heidelberg se studiază, de pildă, mutanții termostabili. Echipa de cercetători de aici, care întrebuințează mutanți termostabili ai virusului (oncogen), a arătat că diferențierea celulară blocată la 37 grade C se deblochează la 41 grade C și, astfel, celulele redevin normale. Experiența a fost dirijată pentru a demonstra că informația adusă de virus este aceea care produce blocajul diferențierii. Și aceasta sugerează un lucru: că putem ridica acest blocaj utilizînd un fenomen natural genetic, o mutație care inactivează proteina codificată de o genă transformată. Deci, un transplant de genă sănătoasă poate prelua comanda, după cum și inocularea unui virus antagonist îl poate bloca pe primul (virusul oncogen). Aceasta este, însă, o ipoteză ce vrea să devină teorie, adică un instrument de cercetare. Acolo se lucrează mult, conștiincios, dar uneori munca aceasta suferă de un defect: de lipsă de idei.

Peste 100 000 de pacienți investigați cu termograful „Mogoș"

O armă nouă în bătălia anticancer o constituie și termograful doctorului *Ioan Mogoș*, denumit mai exact, conform datelor și funcțiunilor sale actuale, *biotermoanalizorul BETA '82*. „Valențele" sale nu s-au epuizat încă, mai pot ispiti pe cercetători, mai furnizează încă date științifice noi și relevante pentru medicii de diferite specializări, oncologi și neoncologi. Dacă în cei 15 ani de aplicare a metodei termografice (de măsurare a diferențelor de temperatură din organismul uman, orice abatere de la normal constituind o informație asupra unei stări patologice), cu ajutorul unui aparat conceput de el însuși și perfecționat continuu, doctorul Mogoș a investigat peste 100 000 de pacienți. El a perfecționat metoda, dincolo de aspectele limitate la diagnostic. Cercetătorul oncolog recufia spune ceva, spune mult dar nu totul („se cunosc și alte metode care au valoare chiar mai bună, cum este mamografia, de exemplu"), dar are o valoare neegalată în depistarea unor modificări subclinice de ordin biochimic-metabolic și pot deveni cancere după perioade variabile de timp. „Domenii în care nu poate pătrunde nimeni și nimic, deocamdată".

— Știm că nu întotdeauna speranțele și așteptările cercetătorului corespund cu acele ale pacientului, stimate doctore Mogoș. Speranțele celor 100 000 de pacienți care vi s-au adresat au fost legate, în primul rînd, de diagnostic. Deci, nu treceți atît de repede peste acest capitol al termografiei și al termografului dumneavoastră. Ce ne poate spune el la ora actuală?

— Pentru leziunile deja constituite valoarea termografiei are două posibilități: de a stabili categoria de leziuni cu care avem de-a face și apoi de a le urmări evoluția în timp, modul cum reacționează la diversele tratamente aplicate. După ce datele lui inițiale au fost corelate cu celelalte mijloace de investigație, termograful își recîștigă o poziție deosebită prin aceea că permite urmărirea efectului terapeutic și mai ales al evoluției. Cu alte cuvinte, valoarea termografiei și a termografului din punct de vedere diagnostic nu este identică în condițiile depistării precoce și în aceea a stabilirii unui diagnostic definitiv. Dacă încercăm să-i găsim un loc între celelalte metode de investigație cunoscute la ora actuală, putem spune că este un mijloc de preselecție în primul sistem și mijloc ajutător de investigație în cel de-al doilea. Noi încă de la început am dezvoltat metoda termografică pentru testarea sensibilității la tratamente, urmărind prin intermediul ei efectul terapeutic și evoluția bolii, iar în ultima vreme, prin aplicarea unei metodologii specifice de calcul și prelevarea datelor într-un anumit fel, efectuăm selecția cazurilor pentru anumite tratamente și stabilirea unui pronostic de evoluție a bolii. Deci am considerat și considerăm că locul termografiei este mai ales în aplicarea tratamentului.

— Și totuși, nu demult, la un Simpozion internațional ați prezentat noi date și cercetări privind capacitatea termografiei și în speță a aparatului conceput de dumneavoastră în acest mare necunoscut — depistarea precoce. Vorbeați chiar mai sus de sensibilitatea în pătrunderea acelor zone intime ale organismului, în misterele biochimiei celulei, sesizînd modificări biochimic-metabolice.

— Concluzii mai recente, în urma prelucrării unui numeros material pe calculator, ne arată că, într-adevăr, în domeniul diagnosticului pot fi obținute noi avantaje, care au o importanță practică și mai ales de prognoză deosebită. Termograful sesizează, pune în evidență orice modificare, fără a preciza de ce natură este. În tumorile de sîn precizia în a le semnala este de 98—100 la sută. De aici și pînă la includerea într-o categorie de afecțiuni, tabloul se prezintă cam astfel: circa 80 la sută au valori care sînt sub valorile categoriei ce corespunde neoplaziei, în schimb, peste 15 la sută dintre tumorile care se constată benigne la un prim examen pot prezenta din punct de vedere termografic asimetrii valabile unei malignități. E vorba de acel rezultat *„fals pozitiv"*, care îi face pe mulți să nu aibă încredere în termografie. Ce au arătat însă studiile pe statistici mari de populație, și pe durate mari de timp, atît în străinătate cît și cele efectuate de către noi? Că din această categorie de bolnavi cu indicaţii termografice de *„fals pozitiv"*, cu examene clinice efectuate în următorii doi pînă la 12 ani, la cei mai mulţi, în zonele puse în evidenţă de termograf s-au dezvoltat tumori maligne. Aşa că, pe lîngă revizuirea noţiunii de *„fals pozitiv"*, se impune, credem, valoarea metodei şi a aparatului nostru în depistarea precoce a bolii, chiar a predispoziţiilor organismului. Ceea ce îndeamnă la noi studii şi la regîndirea strategiei de luptă împotriva cancerului. Noi am depistat, în urma unor investigaţii pe loturi mari de adolescente, că tumorile maligne apar la unele adolescente odată cu apariţia primilor muguri ai sînilor şi că pe parcursul vieţii, în urma unor condiţii favorizante (întreruperi repetate de sarcină, traume psihice, stări de stress) se ajunge sigur la cancer de sîn. Deci, din punctul de vedere al depistării precoce, *termografia este exact aceea care selecţionează* — cum spuneam — cel mai bine *probabilitatea, categoria celor cu risc crescut de îmbolnăvire.*

— Prin urmare, ne îndemnaţi la luciditate, la a nu uita să ne facem din cînd în cînd nişte examene clinice şi chiar termografice; toată lumea ştie că orice boală inclusiv cea mai agresivă şi mai nemiloasă dintre toate — cancerul — are sorţi de vindecare dacă este depistată precoce şi chiar mai dinainte, evitînd declanşarea ei. Totul e să avem unde efectua aceste examene medicale. Veşti prea bune despre industrializarea biotermoanalizorului „Mogoş", cu toate diplomele şi medaliile lui din străinătate şi utilitatea dovedită în ţară (şi aceasta recunoscută internaţional), nu avem. Ne punem speranţa în noul an, 1984.

Doctorul Gheorghe Neagoe: „un principiu nou, imunogenetic"

— Stimate dr. *Gheorghe Neagoe*, care este în prezent stadiul cercetării dumneavoastră?

— În anul care a trecut, am obţinut şapte brevete, inclusiv cel cu tratamentul imunologic al cancerului (Brevet nr. 77951 — România).

— Vă rugăm să mai precizaţi încă o dată pentru cititori ce forme de cancer trataţi.

— Avem în vedere: ● Cancerele solide, operabile, pe care reuşim să le extirpăm în totalitate prin actul operator şi care nu au apucat să trimită metastaze la distanţă. Precizez că e vorba numai de acele cancere pe care reuşim să le operăm în secţia de chirurgie a spitalului C.F.R. Drobeta-Turnu Severin, în conformitate cu posibilităţile şi ierarhizarea secţiei noastre din punctul de vedere al competenţelor chirurgicale: cancerul intestinului subţire şi gros, cancerul jumătăţii distale (inferioare) a stomacului, cancerele de corp uterin (endometru), cancerul mamar (operabil), cancerele părţilor moi ale membrelor şi trunchiului (epitelioame, sarcoame care nu au lezat deja oasele), mai puţin cancerul ovarian. Şi numai cu condiţia ca la bolnavii care necesită chimioterapie de lungă durată şi radioterapie, de care noi nu dispunem, acestea să li se asigure de către cabinetele teritoriale de oncologie care trimit la noi aceşti bolnavi. ● Vindecăm, aşa cum am mai spus, *fără amputaţie*, orice fel de cancer al membrelor, indiferent de dimensiuni şi indiferent dacă îl putem sau nu extirpa în totalitate prin operaţie, dar cu condiţia să nu fi distrus osul, vasele mari şi să nu fi apucat să trimită deja metastaze decelabile la distanţă. Mai precizăm că pentru toate formele de cancer menţionate mai sus nu ne putem asuma răspunderea unor rezultate sigure în cazurile operate şi tratate în prealabil prin diverse mijloace în alte servicii de specialitate. Excepţie fac colangioamele maligne şi mezotelioamele maligne pentru care nu contează tratamentele efectuate şi nici stadiul evolutiv, dar despre care vom vorbi mai departe. ● Vindecăm metastazele pulmonare din cancerele mamare hormono-dependente, cu condiţia să nu mai existe şi alte metastaze decît cele amintite, sau cel mult în ganglionii regionali. Precizez că în scopul acestui tratament bolnavele trebuie să-şi procure Bleomycină, Atriplastină şi Tamoneprin (Tamoxifen, Nolvadex). Durata tratamentului este de minimum patru luni , timp în care se practică extirparea mamelei bolnave şi radioterapia ganglionilor metastatici restanţi. Mai adaug şi că bolnavele cu metastaze pulmonare mai vechi de şase luni, care au făcut cure repetate de citostatice şi care au rămas cu prea puţin ţesut pulmonar funcţional, total insuficient pentru supravieţuire, nu mai pot profita de tratamentul acesta. ● Vindecăm *fără operaţie, fără radioterapie şi fără citostatice sau alte tratamente cunoscute* două structuri canceroase diferite: carcinomul colangiocelular al ficatului şi mezoteliomul malign peritoneal şi pleuropulmonar. Aceasta indiferent de stadiul evolutiv, chiar şi în stadiul 4. Condiţia este ca bolnavul cu una din aceste structuri canceroase localizate în ficat sau plămîni să aibă, în momentul începerii tratamentului nostru, suficiente cantităţi de parenchim funcţional hepatic şi respectiv pulmonar, care să-i asigure supravieţuirea. Altfel, degeaba vindecăm cancerul; bolnavul moare prin insuficienţă hepatică sau respiratorie. Cu acelaşi tratament obţinem prelungirea supravieţuirii bolnavilor cu hepatom malign. Nu obţinem însă nici măcar o ameliorare în metastazele hepatice. Poate că încercînd modificarea şi adaptarea acestui tratament şi la aceste structuri maligne, ba chiar şi la altele, vom obţine rezultate utile în viitor. Aş zice chiar că este probabil să se întîmple aşa. *Tratamentul este imunogenetic şi se adresează atît tiparului genetic al celulelor maligne cît şi imunităţii anticanceroase a organismului care poartă tumora. Tumorile existente se micşorează lent, progresiv şi în curs de şase luni dispar complet ori rămîne în locul lor un ţesut de scleroză.* Tratamentul este foarte ieftin, comod,se poate efectua ambulator şi recuperează complet bolnavul pe care îl reintegrează activităţii sociale,şi ce mi se pare cel mai important este faptul că tratamentul acesta se bazează pe un principiu nou, imunogenetic, observat de noi abia la începutul acestui an. Din păcate, tratamentul nu rezolvă decît cele două structuri amintite — care se întîlnesc destul de rar.

— De ce consideraţi că aveţi nevoie pentru a vă putea continua cercetarea în domeniul oncologiei?

— Răspunsul la această întrebare îl dau pentru almanahul şi revista „Flacăra" pentru ultima oară, întrucît mi se pare ridicul să repet, inutil, aceleaşi necesităţi care nu sînt luate în seamă. *Numai cu o simplă aprobare de a practica oncologie pe maxim zece paturi şi numai cu o simplă convenţie de colaborare cu un institut de cercetări din Bucureşti nu se mai poate continua. În spitalul în care lucrez sînt singurul medic cu o pregătire oncologică, motiv pentru care nici unul din colegi, oricît de binevoitor ar fi, nu poate să mă ajute într-o cercetare care necesită cunoştinţe oncologice şi imunologice deosebite, ce nu se pot asimila decît în mulţi ani de pregătire temeinică.* Or, ce interes ar avea un medic chirurg să-şi piardă timpul cu oncologia? Dacă nu aş colabora cu colegii oncologi de la spitalul judeţean, precum şi cu cei de la institutele şi clinicile de oncologie din ţară, nu aş avea cu cine să pot vorbi aceeaşi limbă oncologică. *Rezultatele obţinute ar fi mult mai multe, mai mari şi mai rapide dacă am avea posibilitatea de experimentare şi pe animale de laborator, dacă am avea în cadrul secţiei măcar un medic de specialitate oncolog şi un medic imunolog cu posibilităţi de lucru oricît de modeste.* Aş avea cu cine să mă consult şi să colaborez zilnic. Rezultatele clinice ar putea fi prevăzute şi verificate prin probe imunologice de laborator. Chiar şi cu tratamentele oncologice practicate de noi pînă în prezent ar creşte considerabil proporţia celor vindecaţi dacă am avea măcar posibilitatea de verificare minimă şi periodică a statusului imun al bolnavilor pe care îi tratăm, pentru a cunoaşte mai bine evoluţia lor şi momentele optime de administrare a vaccinului nostru. Oncologia a rămas cea mai vastă, mai pluridisciplinară şi mai obscură dintre toate specialităţile medicale. Or, *cum ar fi posibil ca eu să reuşesc singur, izolat să mă ocup în continuare, cu posibilităţi aproape zero de cercetare oncologică?* Mai mult nici nu mai este posibil să fac în condiţiile actuale.

„Imunoterapia, calea cea mai de perspectivă"

În strategia de luptă împotriva cancerului doctorul *Constantin Băcanu* acordă o atenţie deosebită aspectelor imunologice, prin prisma bogatei sale experienţe în calitate de cercetător ştiinţific la Institutul Cantacuzino. „Consider — ne spune el — că la apariţia cancerului un rol important îl joacă scăderea rezistenţei imunologice, deci a capacităţii organismului de a se autoapăra prin producerea de anticorpi împotriva componentelor străine lui: microbi, viruşi, substanţe medicamentoase, celule canceroase etc. Iată de ce, în lumina experienţei mele de peste două decenii în domeniul terapiei imunologice în cele mai diverse boli, inclusiv cancerul, concepţia de tratament se bazează pe obţinerea unui *prag cît mai ridicat de imunitate*, începînd chiar din viaţa intrauterină."

— Deci, tovarăşe doctor Băcanu, înţelegem că PREVENIREA CANCERULUI... începe cu asigurarea unui înalt grad de sănătate al părinţilor.

— Da. Şi el s-ar putea obţine prin autovaccinarea preventivă a părinţilor cu aproximativ şase luni înaintea procreării. Vaccinarea ar urma să se efectueze şi în timpul sarcinii şi postnatal, în perioada alăptării. Repet, aci nu am în vedere cancerul ca atare, ci un înalt grad de sănătate, de imunitate realizat prin autovaccinare.

Un rol de necontestat în prevenirea cancerului — este de părere interlocutorul nostru — revine modului de alimentaţie igienică, se impune o alimentaţie echilibrată, cu evitarea excesului de dulciuri, grăsimi animale, renunţarea la alcool şi la tutun, evitarea oboselii psihice şi fizice prelungite, a toxinelor şi a mediului poluat. În acest sens, ar fi recomandabile cure anuale de vaccinare (două, trei luni pe an) cu autovaccin total celulo-microbian, de pildă în perioadele epidemiilor de gripă, cînd rezistenţa organismului scade.

— Toate acestea, aşadar, în scop de prevenire. Dar după declanşarea bolii, ce strategie propuneţi pentru VINDECARE?

— Am în vedere trei etape.

- **Înlăturarea suprainfecţiilor tumorale prin ridicarea pragului imunitar cu autovaccin** din flora microbiană generală şi locală a pacientului. Această vaccinare ar avea, totodată, rolul de a proteja organismul de anumite efecte nocive ale iradierii (după cum o confirmă şi unele cercetări proprii).
- **Terapia iradiantă**, care, prin distrugerea şi absorbţia unui număr de celule canceroase, induce un proces de autovaccinare natural „in vivo". Apoi trebuie înlăturată chirurgical tumora restantă. Din ea se prepară un nou autovaccin specific tumoral, cu posibilitatea controlului dozei şi al duratei de administrare. Acest autovaccin ar fi indicat mai ales în cazul metastazelor.
- **Chimioterapia** cu citostatice. Ar fi limitată în timp şi doză, datorită toxicităţii acestor medicamente.

— Ce CERCETĂRI DE VIITOR preconizaţi?

— Propun crearea unei „*bănci de tumori*" pentru prepararea de vaccin în anumite tipuri de cancer, precum şi întreprinderea unui studiu mai aprofundat al *virusurilor latente* potenţial implicate în etiologia cancerului. Aş dori să subliniez în încheiere că, după părerea mea, citostaticele şi alte substanţe farmaceutice, prin toxicitatea lor ridicată, nu par a reprezenta soluţia optimă. Imunoterapia, metodă de tratament naturală, specifică, lipsită de nocivitate şi implicînd o „tehnologie" mai simplă şi mai ieftină pare a fi calea cea mai de perspectivă.

O strategie anticancer

Despre strategia cercetărilor în cancer, pe baza obiectivelor precizate în *Programul Ministerului Sănătăţii pentru combaterea şi prevenirea cancerului pe termen lung*, ne vorbeşte secretarul ştiinţific al Institutului oncologic din Bucureşti, doctorul docent Neculae Voiculeţ.

— În timp ce în anii trecuţi, conform acestui Program, accentul a căzut pe strategiile terapeutice privind cancerul glandei mamare şi colului uterin, în 1983 eforturile s-au concentrat cu precădere asupra optimizării metodelor de diagnostic şi tratament al cancerului ovarian şi al bolii Hodkin (cancer al sistemului ganglionar), conform „ierarhizărilor" din Planul naţional ale localizărilor întîlnite cel mai frecvent. În plus, s-au studiat experimental procesul de metastazare şi posibilităţile de inhibare ale acestuia, aspectele imunologice ale bolnavului canceros, precum şi chimioprofilaxia apariţiei unor forme de cancer.

De interes larg, practic, pentru cei ce necesită asistenţă oncologică există preocuparea — şi în 1983 — pentru *sintetizarea unor medicamente anticanceroase româneşti* şi de mare eficienţă, eliminîndu-se sau reducîndu-se importul. Astfel, ca realizare importantă în anul care a trecut trebuie menţionată asigurarea întregului necesar de Tamoneprin (echivalentul Nolvadexului şi al Tamoxifenului) pentru întreaga reţea de specialitate din ţară. Totodată, pe baza dotării Institutului oncologic din Bucureşti, în 1983, cu un accelerator liniar, aparate „after loading" pentru iradierea în cancerul de uter, instalaţii de plan de iradiere etc., s-au îmbunătăţit simţitor tratamentul şi rezultatele în anumite forme de cancer. În acelaşi institut se utilizează din 1982—1983 în mod sistematic monitorizarea eficienţei tratamentelor aplicate, folosindu-se dozarea unor „markeri" biochimici şi imunobiologici.

În contextul cercetărilor anticancer, trebuie amintit că la începutul lunii noiembrie 1983 s-a desfăşurat în S.U.A., la Bethesda, statul Maryland, sub auspiciile Institutului naţional de cancer al

S.U.A., cel de-al treilea *simpozion româno-american pe probleme de cercetări fundamentale în cancer.* Cercetători de la Institutul oncologic din Bucureşti, Institutele de medicină şi farmacie din Bucureşti şi Cluj-Napoca, Institutul Victor Babeş, precum şi specialişti de la National Cancer Institute, universităţile Georgetown din Washington, Duke din North Carolina, Houston, Texas şi alte prestigioase institute de învăţămînt au prezentat lucrări în domeniul imunologiei tumorale, oncogenezei şi chimiprofilaxiei cancerului. Cu această ocazie s-au semnat documente privind continuarea cooperării pe linie de cancer dintre oamenii de ştiinţă români şi americani, confirmîndu-se şi pe această cale că doar printr-o largă cooperare se poate progresa pe acest front înaintat, dramatic al apărării sănătăţii.

În anul care a trecut au continuat lucrările pe platforma Fundeni din Capitală la construcţia noului *Institut naţional de cancer*, care, prin funcţionalitate şi dotare, se va înscrie ca o unitate medicală la nivel internaţional. Institutul este menit să reunească eforturile tuturor cercetătorilor, să devină o pepinieră a noului, să asigure colaborarea tuturor specialiştilor şi o bază modernă de tratament şi experiment pentru eforturi reunite împotriva duşmanului comun.

Grupaj realizat de :
LIVIU TIMBUS, NICOLAE GRIGORE MĂRĂŞANU, CICI IORDACHE-ADAM, MIHAI STĂNESCU, DORIN GHERGHINESCU, LIONEL NIŢESCU ■

rac-ul

EUGEN TARU

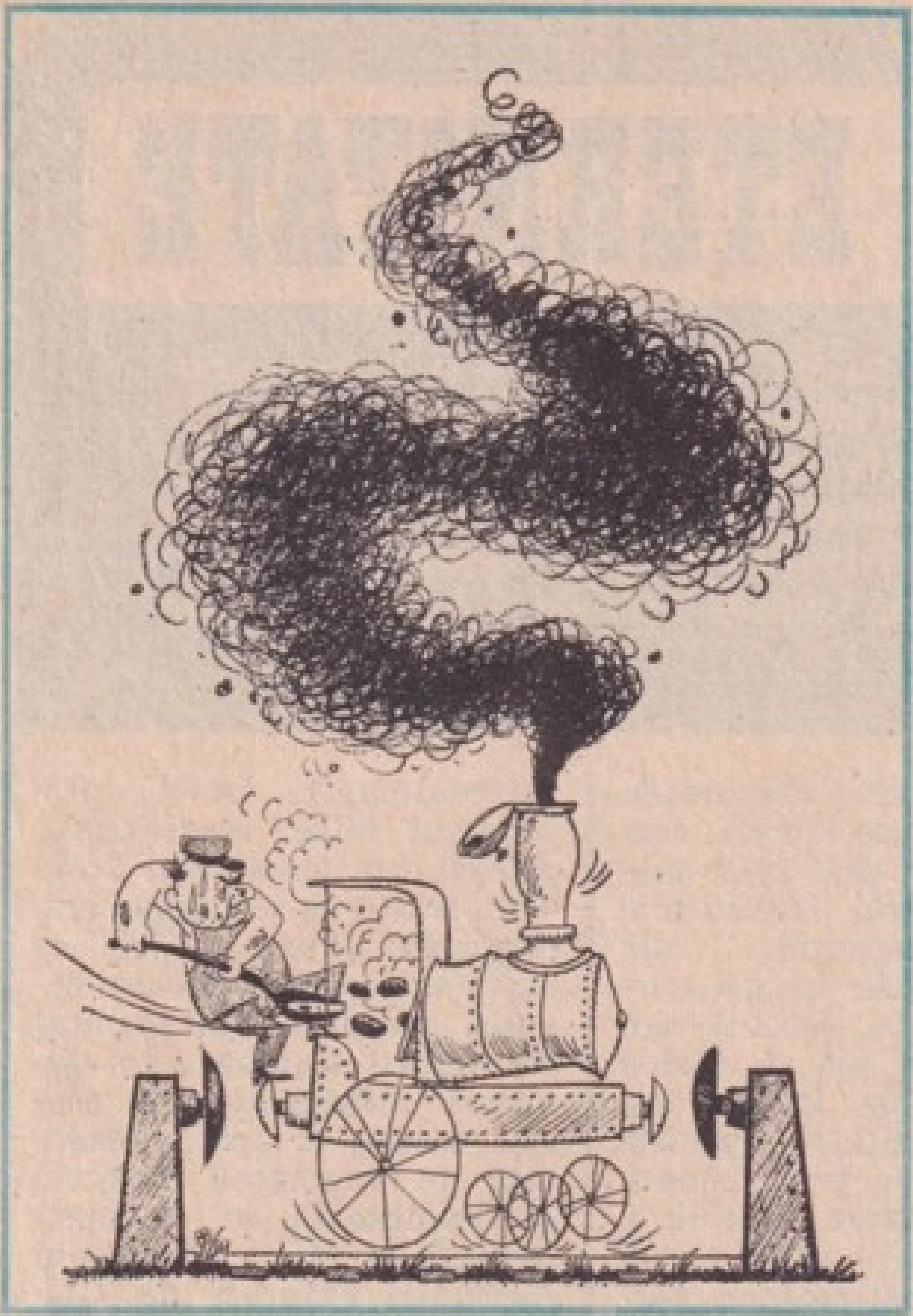

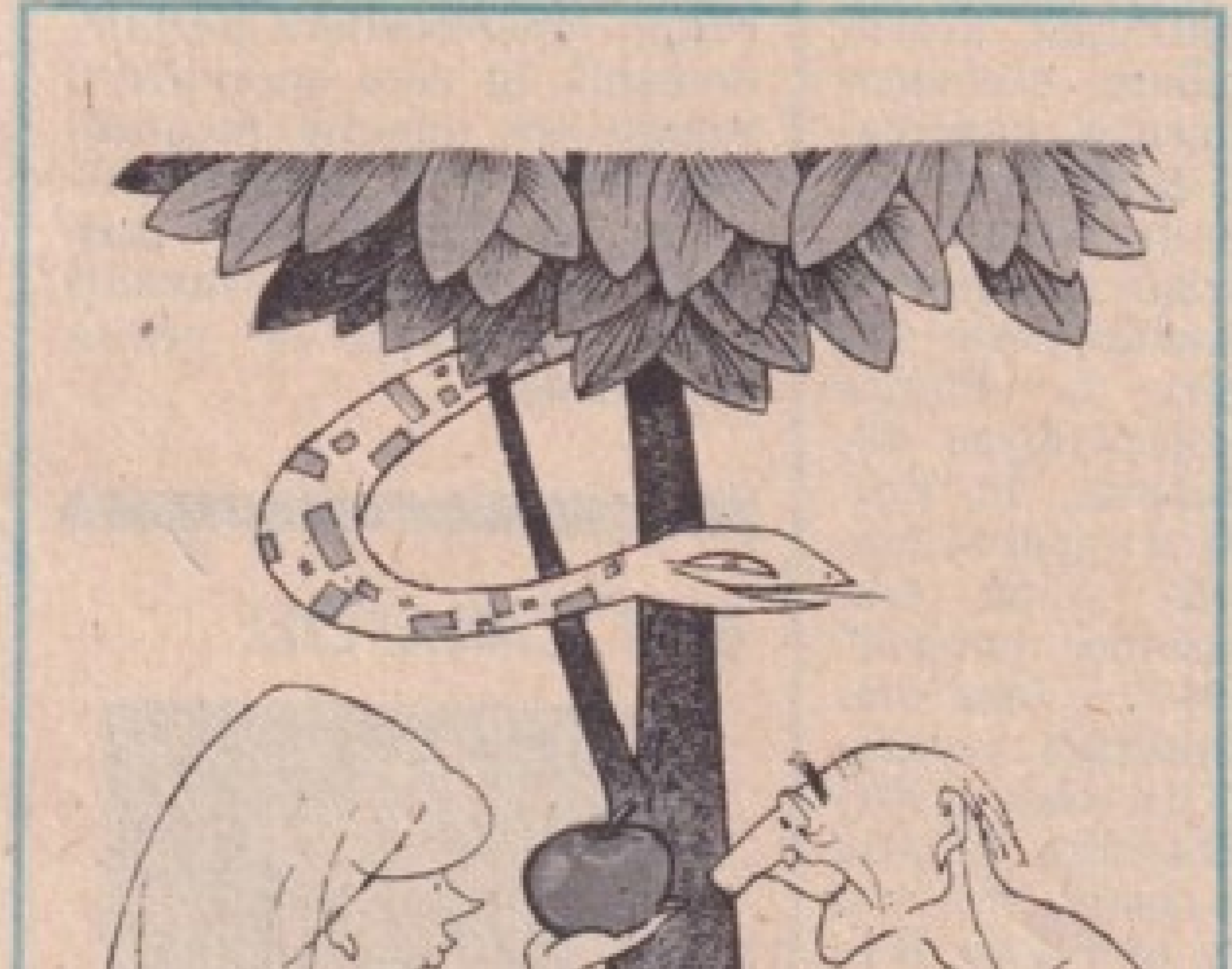

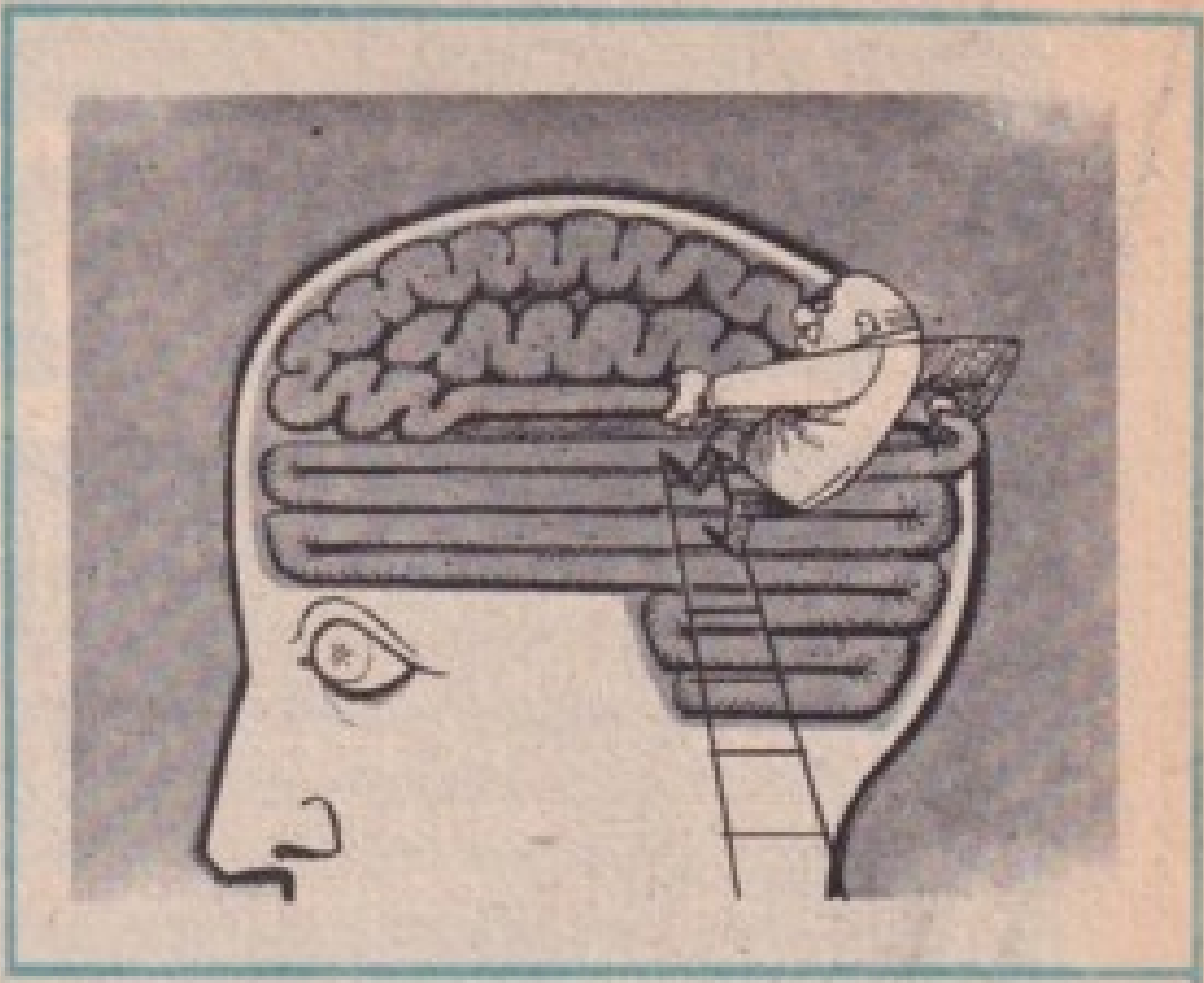

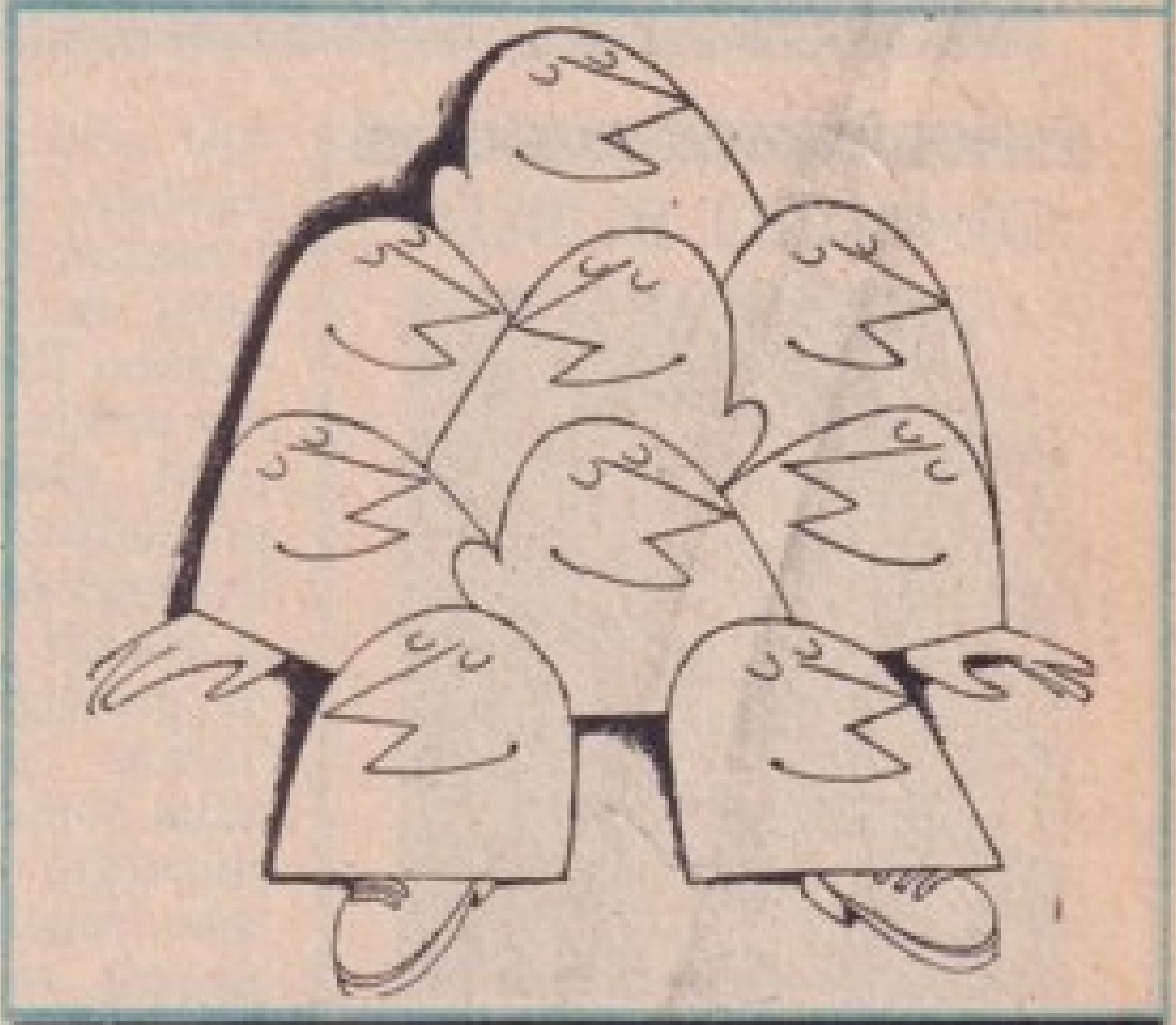

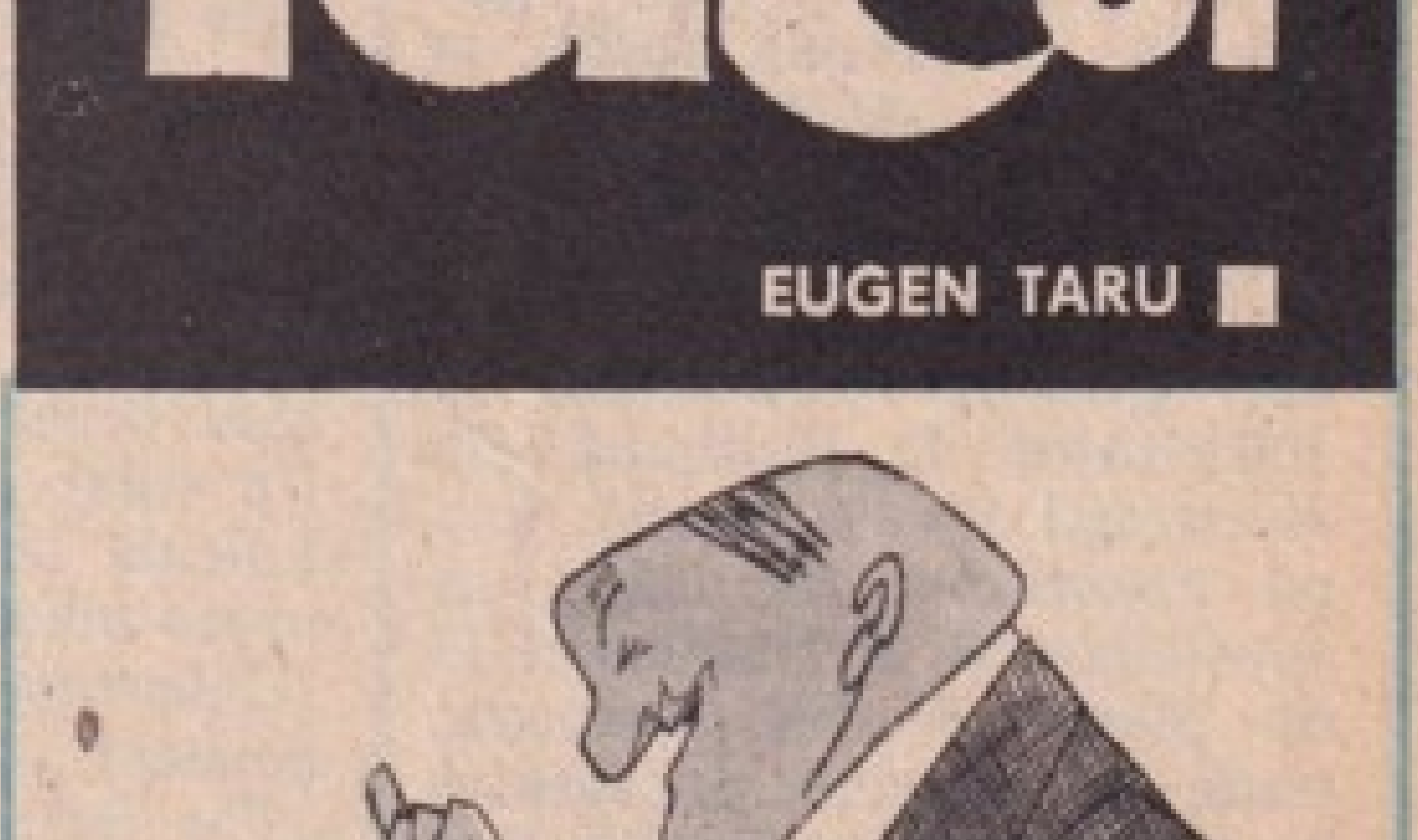

OAMENI ÎN ETERNITATE

Sfîrşitul anului ne obligă, ca de fiecare dată, şi la rememorări dureroase. Sînt concluziile implacabile ale timpului. În 1983 ne-au părăsit alţi cîţiva bărbaţi de seamă, ce au adus cinste şi faimă istoriei naţionale, personalităţi distincte ale culturii şi ştiinţei româneşti, scriitori, artişti şi dascăli de renume.

Să le cinstim memoria, cunoscîndu-le şi urmîndu-le exemplul.

DUMITRU BURLUI

A plecat dintre noi încă un maestru al bisturiului şi totodată un remarcabil teoretician al chirurgiei româneşti: Dumitru Burlui. Născut la 10 martie 1920, la Galaţi, a absolvit Liceul „Vasile Alecsandri" din acest oraş (1931—1939). Urmează apoi studiul medicinei, în anii grei ai războiului, la Facultatea de Medicină din Bucureşti (1939—1945). După absolvirea facultăţii, se specializează la Institutul II de Medicină din Moscova, unde îşi susţine doctoratul cu teza: „Diagnosticul şi tratamentul chirurgical al cancerului bronhopulmonar" (1955), mult apreciată. În 1963, pe baza lucrărilor ştiinţifice publicate în revistele medicale din ţară şi străinătate, obţine titlul de doctor docent, iar în 1969 devine membru corespondent al Academiei de Ştiinţe Medicale din România.

Şi-a început cariera didactică încă din vremea studenţiei, în 1943, cînd profesorul Gr. T. Popa l-a reţinut în cadrul catedrei sale. A fost rînd pe rînd preparator, asistent, şef de lucrări, conferenţiar, iar din 1962 profesor în cadrul Institutului Medico-Farmaceutic din Bucureşti. Medic primar, a activat pînă la decesul său prematur, ca şef al clinicii chirurgicale de la Spitalul „Caritas", unitate medicală de prestigiu în ţară şi peste hotare. Dumitru Burlui a adus contribuţii valoroase în chirurgia hipertensiunii portale (rezultînd de obicei din ciroză), în chirurgia ficatului, căilor biliare, stomacului, în tratamentul pancreatitelor acute. A publicat mai bine de 120 de lucrări ştiinţifice în reviste de specialitate şi a prezentat peste 200 de comunicări, la diferite reuniuni de specialitate din ţară şi străinătate. În Editura Medicală au apărut monografiile sale „Cum tratăm hipertensiunea portală" (în colab., 1967), „Vena ombilicală în chirurgia hepato-porto-biliară" (în colab., 1971) „Chirurgia chistului hidatic hepatic", (în colab., 1977) şi „The Surgery of Portal Hypertension" (1980), la care trebuie adăugate un remarcabil „Curs de semiologie şi terapeutică chirurgicală", apărut în două ediţii, în 1976 şi 1981, un manual universitar de „Chirurgie generală" (1982) şi alte lucrări.

Dumitru Burlui a fost preşedintele Societăţii de Chirurgie din cadrul Uniunii Societăţilor de Ştiinţe Medicale din România. O seamă de procedee chirurgicale originale introduse de el s-au bucurat de o largă preţuire internaţională. Astfel, cateterismul biliar transomfalic este citat în cunoscutul „Nouveau traité de technique chirurgicale" (Paris, 1975), iar extraperitonizarea lobului hepatic drept în tratamentul chirurgical al ascitei, de asemenea menţionată de acelaşi tratat, a fost prezentată de raportorii francezi şi recunoscută ca originală la cel de-al 66-lea Congres al Asociaţiei Franceze de Chirurgie, avînd ca temă chirurgia hipertensiunii portale, domeniu în care specialistul român era unanim recunoscut drept o autoritate. Dumitru Burlui a fost încă unul dintre medicii-savanţi români afirmaţi în orbita universală.

ELIE CARAFOLI

Au trecut doar patru ani de cînd marele savant Elie Carafoli făcea această mărturisire cu totul neobişnuită: „*N-am fost un auster. Am trăit pentru ştiinţă, dar* *și pentru viață. Îmi place să văd frumusețea cu ochii mei de nespecialist. Am făcut și puțin sport în timpul liber. Eram un bun dansator. Sfătuiesc pe toți: viața trebuie trăită. Nu cu exagerări, dar nici fără să-i cunoști deliciile. Am muncit întotdeauna cît dura starea de plăcere, activitatea însă mi-a fost continuă. Am învins mereu demoralizarea. N-am coborît niciodată steagul. Ca om de știință, am prețuit numai adevărul*". Astăzi, cînd celebrul aerodinamician nu mai este, secerat de o moarte fulgerătoare la numai cîteva zile după ce se întorsese de la Congresul Federației Internaționale de Astronautică de la Budapesta, se poate spune că a rămas mereu fidel crezului său, că a murit în picioare.

S-a născut la 15 septembrie 1901 într-o familie de aromâni, la Veria, lîngă Salonic, în Grecia, urmînd școala primară românească în satul natal, apoi o școală comercială românească la Salonic. Studiile liceale le începe la liceul românesc din Bitolia, pentru a le continua la „Gheorghe Lazăr" și la „Mănăstirea Dealu" (unde printre profesorii săi s-a numărat Octav Onicescu). După susținerea bacalaureatului (1919), obține la Școala Politehnică din București diploma de inginer electromecanic (1924), iar doi ani mai tîrziu devine licențiat în fizico-matematici al Sorbonei. Preocuparea sa majoră se cristalizează odată cu pregătirea doctoratului, pe care îl susține cu teza „Contribution à la théorie de la sustentation en aérodynamique" (1928), sub îndrumarea lui A. Toussaint. Tot împreună cu acesta, realizează, la 25 de ani, „cuva Toussaint-Carafoli", ingenioasă instalație de vizualizare a mișcării fluidelor. După ce timp de doi ani este asistentul lui Paul Painlévé la Universitatea din Paris (1926—1928), precum și cercetător la Institutul de Aerotehnică de la Saint-Cyr, revine în țară, unde pune bazele învățămîntului aeronautic superior românesc, inaugurînd în 1928, la Școala Politehnică din București, primul curs de „Aerodinamică și mecanica avionului", marcînd începutul unei strălucite cariere didactice, de peste patru decenii.

Totodată devine inginer-șef al primului Birou de studii pentru construcții aeronautice originale de la noi și director (1928—1933) al I.A.R. (Industria Aeronautică Română) din Brașov. Acolo proiectează și realizează tipuri noi de avioane, ca I.A.R.-C.V.-11, de asemenea modelele I.A.R.-12 pînă la I.A.R.-15. Concepe și introduce profilele aerodinamice cu bordul de fugă rotunjit, denumite în literatura de specialitate (la propunerea lui I.M. Milne-Johnson) „profile Carafoli" și tot el realizează un monoplan cu „aripă joasă", care atinge performanțe remarcabile.

În anul 1948 devine membru al Academiei R.P.R., iar din 1956 este președinte al Secției de Științe Tehnice al Academiei și o personalitate de prim rang a înaltului for.

Specialist de renume internațional în mecanica fluidelor, aerodinamică, construcții aeronautice domenii în care aduce numeroase contribuții însemnate, E. Carafoli și-a sintetizat cercetările mai ales în tratatele fundamentale „Aerodinamica" (1951, Premiul de Stat) și „Aerodinamica vitezelor mari" (1957) — ambele lucrări clasice ale literaturii de specialitate, traduse în mai multe limbi.

Savant de activitate prodigioasă, închinată științei și tehnicii românești și afirmării acestora în orbita valorilor universale, Elie Carafoli „s-a remarcat, cu strălucire — după cum arăta acad. Ioan Anton —, prin importanța și noutatea problemelor abordate, prin eleganța și îndrăzneala soluțiilor propuse, prin rafinamentul, simplitatea și puritatea carteziană a raționamentului său", constituind „un exemplu de viață dedicată cunoașterii și creației".

FORY ETERLE

Cu Fory Eterle a plecat unul din ultimii seniori ai scenei românești, pentru care teatrul însemna cu mult mai mult decît un meșteșug, mai mult chiar decît o artă. Însemna o *misiune*, iar din această perspectivă actorul putea fi socotit un *misionar*, un apostol al cuvîntului și al rampei, un fel special de erou civilizator. Fory Eterle a fost unul dintre cei din urmă care mai purtau în gesturi, în modul rostirii, în ținuta scenică blazonul inconfundabil al vechii noastre școli de teatru. Elev al Luciei Sturza-Bulandra, în al cărei teatru și-a și început cariera, la numai două săptămîni după admiterea în Conservatorul de artă dramatică (1926), Fory Eterle a împărțit spațiul și, deopotrivă, timpul scenei cu parteneri de prestigiu.

Fin, cultivat, delicat pînă la timiditate, conștiincios pînă la pierderea firescului, minimului instinct de conservare (a fost de atîtea ori în scenă chiar și atunci cînd felurite, inerente, de-a lungul unei vieți, suferințe fizice i-ar fi scuzat lesne absența) — așa vorbesc despre el cei ce l-au cunoscut.

Două întîlniri (numai două, deși el le-ar fi dorit mult mai multe) cu teatrul lui Caragiale închid semnificativ, într-o acoladă a clasicității și a valorii autentice cariera lui Fory Eterle. Primul său rol a fost *Cetățeanul turmentat*. Era încă elev. Ultimul — ca o altă vîrstă a aceleiași entități — *Agamiță Dandanache* din aceeași *Scrisoare pierdută* Între acești doi poli se desfăşoară o impresionantă listă de ipostaze scenice. A fost rînd pe rînd Don Carlos (dar şi Filip, în aceeaşi piesă, jucînd alternativ cele două roluri de-a lungul unei întregi stagiuni), Smerdiakov, din *Fraţii Karamazov* de Dostoievski (dealtfel, rolul care l-a lansat cu adevărat), a fost Hamlet, dar şi Iago (pe scena Naţionalului), a fost Trigorin *(Pescăruşul,* de Cehov) şi mai tîrziu Dorn, în aceeaşi piesă, a fost doctorul Rank *(Nora,* de Ibsen), Lear, Baronul din *Azilul de noapte,* de Gorki, Bufonul din *A douăsprezecea noapte,* de Shakespeare şi Jacques Melancolicul din *Cum vă place* (de acelaşi), a fost Cezar, în *Cezar şi Cleopatra,* de G.B. Shaw, Gaev din *Livada cu vişini,* de Cehov etc, etc. Cap de afiş sau în rol secundar, Fory Eterle a făcut din fiecare apariţie a sa pe scenă o superbă concentrare de inteligenţă şi rafinament interpretativ.

Într-o carieră care ar fi împlinit peste cîţiva ani şase decenii, Fory Eterle a slujit publicul românesc de la rampa vechiului teatru al soţilor Bulandra, apoi pe scena Teatrului muncitoresc al lui Victor Ioan Popa, pe scena Teatrului de Comedie, într-una din perioadele lui cele mai fructuoase (sub conducerea lui Sică Alexandrescu), scurt timp la Teatrul „Alhambra" şi la Teatrul Mic, pentru a reveni apoi pe scena dintîi, devenită între timp Teatrul Municipal şi mai apoi *Teatrul „Lucia Sturza Bulandra"*, unde a jucat neîntrerupt din 1950 pînă nu demult.

A crezut întotdeauna că important este să joci într-un spectacol mare şi nu să fii tu însuţi pe primul plan.

Cu Fory Eterle a plecat poate ultimul senior al scenei româneşti.

HORIA LOVINESCU

Înainte de a-l cunoaşte, am schimbat cu Horia Lovinescu vreo cîteva scrisori. Era prin 1977, eu eram student şi nu ştiam despre dramaturg mai mult decît mă învăţase precarul manual de liceu. Tot atunci începusem să alcătuiesc, la sugestia Editurii *Eminescu,* o antologie critică despre opera sa, care avea să apară doar cu patru luni înainte de subita dispariţie a scriitorului. Cum viaţa lui îmi era prea puţin cunoscută, am hotărît să-i cer o autobiografie. L-am suspectat la început de cabotinism, apoi, după ce l-am cunoscut ca persoană, mi-am dat seama că ignoră viaţa prozaică, preferînd tăcerea îngîndurată.

Aşa se va fi născut, probabil, piesa *Autobiografie:* din neputinţa de a-şi aminti şi povesti viaţa. Nu avea gustul amănuntului picant şi nu-l interesa latura pitorească a existenţei. Marea sa pasiune o va fi reprezentat, cu siguranţă, conflictul între durabil şi efemer, între idee şi trăire, în genere între raţiunea ordonatoare şi viaţa proteică, în mişcare. O autentică biografie ar fi trebuit să fie radiografia unui destin; aşa cum a făcut, ca dramaturg, în cea mai mare parte a pieselor sale. Dar mai ales în *Autobiografie,* piesă-eseu în care personajul principal, Galeriu Pop, se confesează despre adevăr, laşitate şi ratare, încercînd să pună faţă în faţă vanităţile mult prea umane cu glasul conştiinţei însingurate.

Scriitorul s-a născut la 28 august 1917 la Fălticeni, fiind nepotul de frate al criticului Eugen Lovinescu. Petrece, ca licean, cîţiva ani în oraşul de baştină, după care pleacă la Bucureşti pentru a urma Facultatea de litere şi filosofie. La numai 29 de ani obţine titlul de doctor în litere şi filosofie, de astă dată la Universitatea din Iaşi, cu o lucrare asupra poeziei lui Arthur Rimbaud. Cu siguranţă că tînărul doctor se va fi dovedit un subtil exeget, din moment ce lucrarea fu premiată de Cenaclul „Sburătorul", reluat temporar după moartea lui Eugen Lovinescu. Reprimîndu-şi pornirile de eseist, autorul s-a dedicat o vreme reportajului, montajului literar şi scenariului, cu care a colaborat la radio pînă în clipa debutului. Ca o nostalgie probabil, în 1981, scriitorul şi-a scos din sertar eseul prăfuit de ani, l-a periat de clişeele juvenţei, publicîndu-l la Editura *Univers.* Înlăuntrul acestei acolade, avea să triumfe teatrul, cu înălţările şi scăderile de rigoare. Din 1953, cînd, pe scena Teatrului Municipal din Bucureşti, i s-a jucat prima piesă, *Lumina de la Ulmi,* pînă în 1980 cînd, la Teatrul „Nottara", a văzut luminile rampei piesa *Noaptea umbrelor,* Lovinescu a scris 27 de piese de teatru, prospectînd cele mai diverse specii dramatice. Însă, înainte de a fi dramaturg, Horia Lovinescu a fost un om de teatru, în sensul de promotor al spectacolului.

Ca autor de teatru, Horia Lovinescu n-a arătat nici un complex. N-a căutat nici originalitatea frapantă, n-a refuzat nici împrumuturile şi nici nu s-a împotmolit într-o singură formulă dramaturgică. Din dorinţa de a realiza o sinteză între realitatea concretă şi domeniul abstract al ideilor, dramaturgul a abordat cu egală pasiune drama *(Citadela sfărîmată, Moartea unui artist),* melodrama *(O întîmplare, Al patrulea anotimp),* drama istorică *(Pe-*

tru Rareș) dar și moralitatea medievală, apologul *(Hanul de la răscruce)*, poemul dramatic *(Omul care și-a pierdut omenia)*, comedia polițistă *(O casă onorabilă)* ori tragedia polițistă *(Omul care...)*. Din acest eclectism care conjugă clasicismul cu realismul și simbolismul se înțelege că ambiția autorului n-a fost de a configura imaginea congruentă a unei complexități umane, ci de a o fragmenta spre a-i urmări fizionomia în detaliu. Episoade de limitată inspirație sociologică se alătură atmosferei cehoviene ori gorkiene, inefabilul simbolist coexistă alături de tensiunea expresionistă; în fine, secvențe schilleriene ori brechtiene sînt contrapunctate printr-un umor de descendență caragialeană, cum e cel al lui Grigore Dragomirescu din *Citadela sfărîmată.* Piesa are deci înțelesul de situație iar proliferarea modalităților se explică tocmai prin dorința de a înfățișa o unitate în diversitate. Dramele lui Horia Lovinescu sînt, aproape toate, prea „franceze“, căci autorul mai mult compune decît inventează, cum ar spune Émile Faguet. De aceea, piesele pot fi considerate mai degrabă niște melodrame căci, reluînd o idee a lui Camus din *Conferința* sa despre tragedie, numai o forță din cele care se înfruntă pare legitimă *(Elena, Al patrulea anotimp, Revederea, Lumina de la Ulmi)*

Cu adevărat personal s-a arătat Horia Lovinescu în cîteva piese de extracție simbolică, satire politice ori alegorii intelectualiste, precum *Petru Rareș, Omul care și-a pierdut omenia, Paradisul, Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă*, în care preocuparea merge înspre realitatea ideii și dezbaterea intelectuală. Surprinzătoare este la dramaturgul nostru coexistența, în aceeași perioadă de creație, a unor piese fade și a altora substanțiale. În cele mai bune creații ale sale, Lovinescu s-a dovedit un excelent radiograf al conștiinței surprinse între nostalgia autenticității și complexul lucidității. Dilema a constituit adevăratul centru de interes al teatrului său.

MATEI MARINESCU

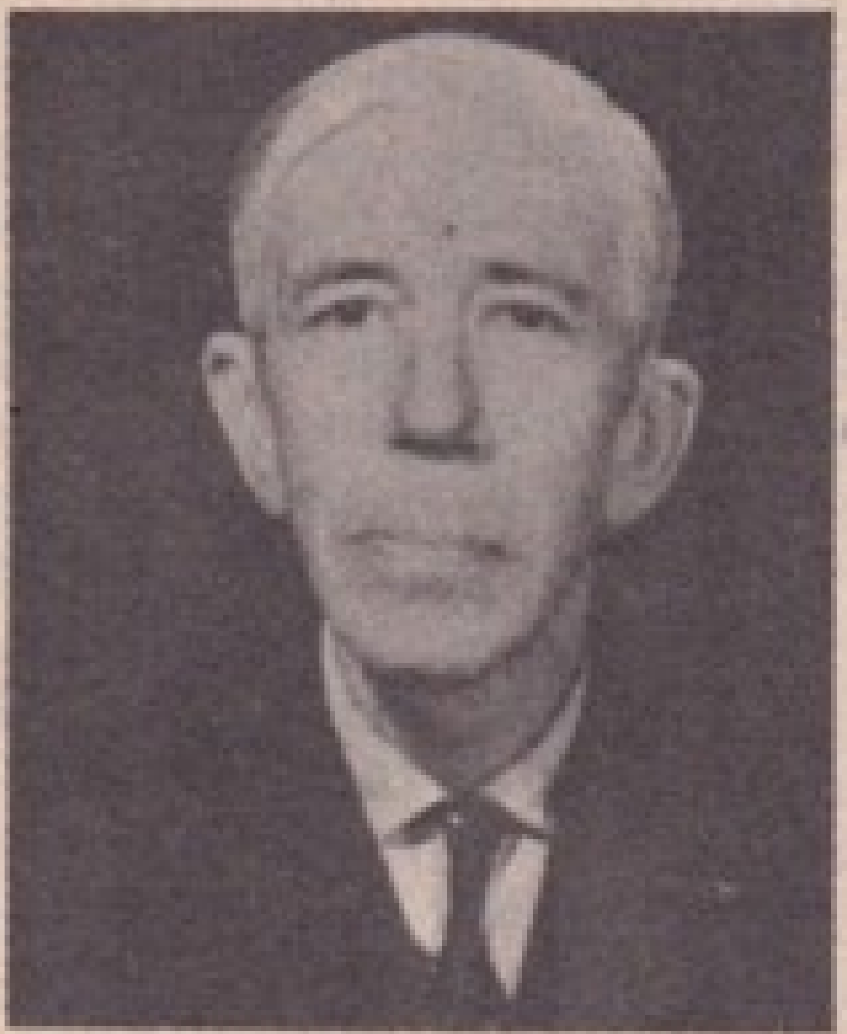

S-a născut la 1 aprilie 1903, la București. A urmat Școala Politehnică din Capitală, pe care a absolvit-o în 1926. O bursă a Direcției Generale P.T.T. i-a dat posibilitatea să se specializeze în tehnica curenților slabi la Școala Superioară de Telecomunicații din Paris, a cărei diplomă a obținut-o doi ani mai tîrziu. În cadrul laboratoarelor acestei școli își realizează prima lucrare științifică, privitoare la receptorul telefonic și de asemenea cea dintîi invenție a sa, brevetată în România, Anglia și Germania: Microfonul multicelular.

Se mai specializează o vreme în studiul ultrasunetelor la o centrală telefonică automată din Londra, pentru ca în 1942 să dobîndească titlul de doctor inginer și doctor docent în științe tehnice la București, cu teza „Contribuții la realizarea de amplificatori termoionici“. În 1948 devine membru corespondent al Academiei și este de asemenea ales membru al cunoscutei Societăți a Electricienilor din Paris. A lucrat un timp, începînd din 1929, la automatizarea unor centrale telefonice din țară și a obținut rezultate de mare utilitate practică în combaterea perturbațiilor suferite de liniile telefonice.

A adus contribuții într-o arie largă de probleme tehnice, printre care mașinile electrice, sonicitatea, automatica, termoelectricitatea, pilele cu combustie internă, electrocomunicațiile și electroacustica. Lucrarea sa „Micro-difuzorul“ (1932) a fost distinsă cu premiul „Gheorghe Lazăr“ al Academiei Române. Matei Marinescu a elaborat o nouă teorie a fenomenelor termoelectrice și a descoperit un „efect termoelectric“ care îi poartă numele. Deținător al unor brevete de invenții în România, Franța, Anglia, S.U.A., R.F.G. pentru un nou tip de *oscilomotor* (motor electric cu mișcare liniar-alternativă) — aplicat la compresoare, frigidere etc. —, de asemenea pentru un nou tip de *generator electric, denumit de el „termoelectric“*, a cedat statului toate brevetele sale de invenții. Este autorul unui tratat de „Difuzoare electrodinamice“ (1957), al celui dintîi „Curs de electroacustică“ de la noi (1953—1955), în două volume, a numeroase monografii, studii și comunicări. Sărbătorit de Academie la împlinirea a 70 de ani, acad. Remus Răduleț îi relevă „dăruirea totală, pasiunea și energia de creație în știință.“ A murit zece ani mai tîrziu, la 28 august 1983, cîteva luni după ce împlinise 80 de ani.

OCTAV ONICESCU

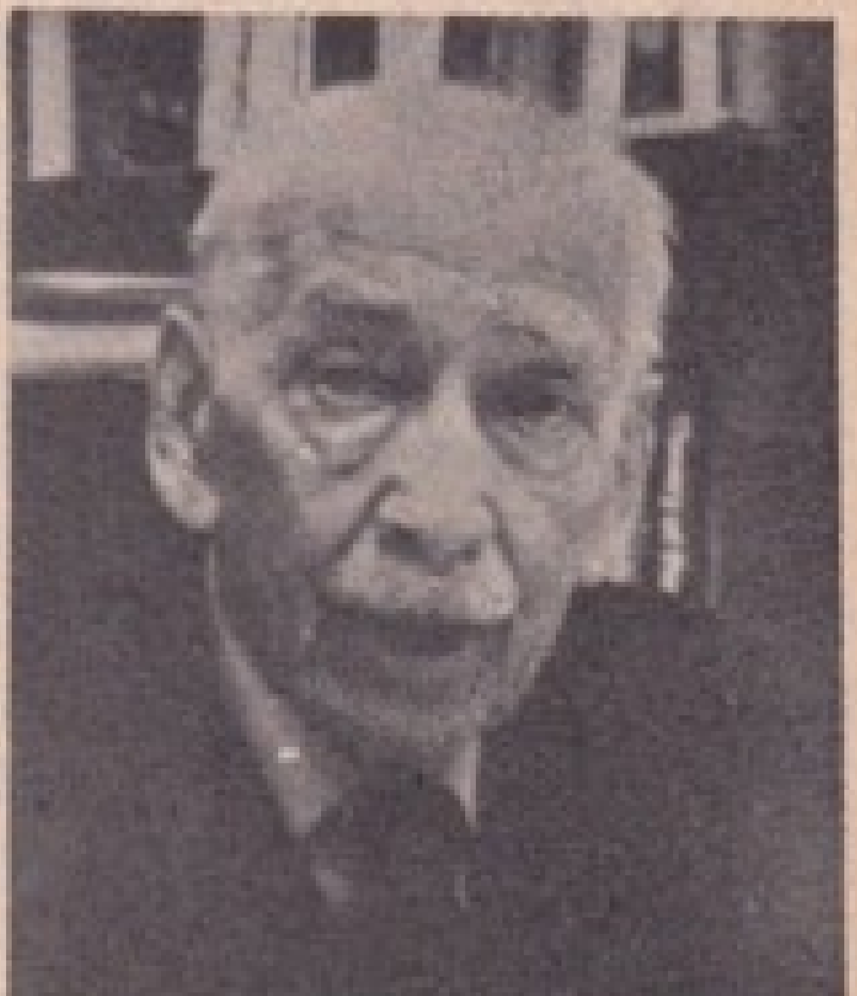

A murit cu o zi înainte de a fi împlinit 91 de ani, la capătul unei longevități lucide și creatoare. Dar moartea sa, ca şi aceea a altor savanţi străluciţi, a însemnat în acelaşi timp intrarea în nemurire. Octav Onicescu nu a fost numai un om de ştiinţă. A fost un spirit universal, un om complet, preocupat de cultură, de filozofie, de artă, de literatură, considerîndu-se el însuşi, în primul rînd, cum remarca, „un cercetător de fapte umane“.

Născut la 20 august la Ştefăneşti-Botoşani, a urmat cunoscutul liceu „August Treboniu Laurian“ din Botoşani, absolvindu-l cu media maximă şi susţinîndu-şi bacalaureatul în 1911. Studiind apoi în paralel atît la Facultatea de Ştiinţe cît şi la cea de Litere şi Filosofie din Bucureşti, obţine ambele licenţe în numai doi ani (1911—1913). Se specializează în Franţa şi Italia, fiind cel dintîi român care îşi susţine doctoratul în matematici în această ultimă ţară, cu o teză despre teoria relativităţii: „Sopra gli spazi einsteinieni a gruppi continui di transformazione“ (Roma, 1920), sub îndrumarea celebrului savant Tullio Levi-Civita.

Octav Onicescu a fost un animator de seamă al mişcării matematice din România, o personalitate apreciată pe plan mondial pentru însemnatele sale contribuţii, un iniţiator de noi direcţii de cercetare în ştiinţă, cu o viziune profundă, fertilizată de gîndirea sa originală. Întemeietor al şcolii româneşti de teoria probabilităţilor, el i-a dat acesteia o nouă axiomatizare, cu ajutorul noţiunii de „funcţie-eveniment“ sau „funcţie-sumă“. Printre conceptele fundamentale pe care le-a introdus, s-a numărat acela de „lanţ cu legături complete“ (în colaborare cu Gheorghe Mihoc) — cea mai importantă contribuţie românească în teoria probabilităţilor, — pe baza căreia s-a iniţiat în România un nou capitol al teoriei proceselor stocastice, utilizat de asemenea ca model probabilistic pentru studiul modern al proceselor de învăţare. În terminologia ştiinţifică internaţională au fost de asemenea introduse noţiunile de „energie informaţională“ şi „funcţie olotopă“, elaborate de savantul român. În programarea liniară, se aplică „metoda Onicescu“, pentru reducerea sistemelor de ecuaţii. În geometria diferenţială a fost introdusă „formula Onicescu“, privitoare la geodezice. Onicescu este totodată autorul primei teorii probabiliste a automatelor finite (în colaborare). Ştiinţa îi datorează orientări cu totul noi prin crearea „modelării informaţionale Onicescu“, a „statisticii informaţionale Onicescu“ şi înainte de toate a unei noi varietăţi de mecanică, denumită „mecanica invariantivă Onicescu“.

Vor trece ani, decenii, după moartea marelui învăţat şi scrierile sale vor continua să fie studiate şi să rodească, ducînd la noi descoperiri, la noi cuceriri ale cunoaşterii, ale viziunii omului despre lume.

EMANOIL PETRUŢ

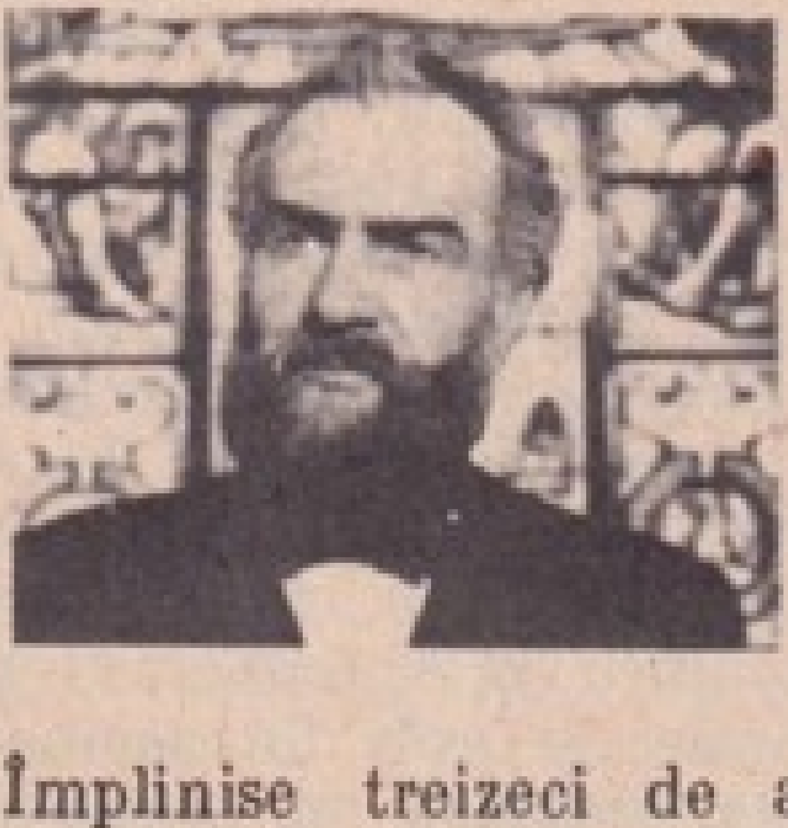

Împlinise treizeci de ani de actorie pe scena Naţionalului bucureştean. Nu arăta însă deloc ca un venerabil, deşi, jucînd ani şi ani de zile alături de mari actori ai primei scene a ţării — alături de Aura Buzescu, Eliza Petrăchescu, Nicolae Bălţăţeanu, Emil Botta, George Calboreanu, lucrînd cu regizori ca Mony Ghelerter ori Sică Alexandrescu, Emanoil Petruţ era unul din continuatorii bunului stil clasic în interpretare. Actor de film, cu o filmografie impresionantă, actor de film prin vocaţie, spun mulţi, E. Petruţ n-a acceptat niciodată în teatru dicţia comună, neglijentă, de stradă. „În teatru, sunetele au altă rezonanţă decît în viaţă, altă greutate“ spunea el undeva. „Sigur că azi nu mai putem accepta vorbirea declamatorie, artificială, dar nu trebuie să uităm că într-un text de teatru se cuvin respectate nu numai conflictul, ideile, ci şi *cuvintele* care le exprimă, frumuseţea frazei, strălucirea nuanţei“. Sînt cuvintele sale (dintr-o convorbire cu Cristina Dumitrescu) mărturisind o conştiinţă artistică trează, o gîndire profundă a actului interpretării. Nehliudov, din *Învierea* lui Tolstoi, Helmer, din *Nora* de Ibsen, Menelau, din *Troienele* lui J.P. Sartre, Ezra Manon din *Electra*, de Eugene O'Neill, Răzvan, din *Răzvan şi Vidra*, de B.P. Hasdeu, alte şi alte personaje, din *Oameni şi şoareci*, de John Steinbeck, *Un fluture pe lampă*, de Paul Everac, *A treia Patetica*, de N. Pogodin, *Al patrulea anotimp* de Horia Lovinescu, *Patima de sub ulmi*, de E. O'Neill etc., sînt întruchipări ale acestei acute conştiinţe a profesionalismului necesar.

„Eroii care nu sînt în primul rînd oameni nu mă interesează (...) Îmi doresc să pot juca întotdeauna muritori de rînd, care-şi duc viaţa pe pămîntul nostru, al tuturor...“, spunea Emanoil Petruţ. Dacă în teatru el a infuzat personajelor sale, cu un sigur instinct artistic, această omenie, acest *firesc* atît de greu de realizat, filmul pare să fi fost totuşi experienţa fundamentală pentru interpretul lui Tudor. De la debutul de un cuceritor romantism (care era fireşte şi al vîrstei — Petruţ avea numai 19 ani) cu *Brigada lui Ionuţ* şi pînă la *Tudor*, cunoscutul film al regizorului Lucian Bratu, de care se leagă adevărata consacrare ca actor de film al lui Emanoil Petruţ, drumul în ani nu e prea lung; dar acela al experienţei artistice vădeşte o deosebită capacitate de a evolua rapid, matur. Tudor este cea mai cunoscută ipostază actoricească (moment semnificativ nu doar al destinului său artistic, ci şi al destinelor filmului românesc dealtfel). Replica peste ani — un alt Tudor, în serialul TV *Iancu Jianu* — marchează, premonitoriu parcă, apropiata închidere a cercului. *Secretul cifrului*, în regia lui Lucian Bratu, *Cu mîinile curate* — Sergiu Nicolaescu, *Evadarea* — Ştefan Traian Roman, *Rîul care urcă muntele* — Cristiana Nicolae, *Plecarea Vlaşinilor*, de Mircea Drăgan, acel neuitat Mihalache Dometie din *Clipa* lui Gheorghe Vitanidis (după romanul lui Dinu Săraru), alături de cîteva seriale TV (între care şi producţia de capă şi spadă a cineaştilor francezi *Wilhelm Cuceritorul)* sînt numai cîteva din reperele unei cariere cinematografice de excepţie. De neuitat glasul lui grav, vibrant, comunicînd nu doar prin simplul înţeles al cuvintelor, ci şi prin limbajul secret al inflexiunilor vocii, probînd o bogăţie rară a afectelor, o mare bunătate, da, pur şi simplu bunătate. Glasul lui n-a trecut, nu vrea să treacă pragul odată cu fiinţa pieritoare a artistului. El rămîne în amintirea noastră, mai adînc decît însăşi amintirea.

TEOFIL REVICI

S-a stins, la începutul lunii martie 1983, la numai doi ani înainte de a împlini nouă decenii de viaţă, încă unul dintre marii ingineri constructori şi profesori de această specialitate de la noi, Teofil Revici.

Născut la 11 aprilie 1895, într-o familie de intelectuali, nepot al marelui filolog şi folclorist Moses Gaster, Teofil Revici a urmat liceul „Gheorghe Lazăr" din Bucureşti, (coleg de şcoală cu Camil Petrescu), devenind bacalaureat în 1913. S-a înscris apoi la cunoscuta Şcoală Naţională de Poduri şi Şosele din Bucureşti, pe care a absolvit-o în 1919, clasificat printre primii din promoţia sa. Întrebîndu-l într-un rînd care au fost maeştrii săi, mi-a indicat, dintre iluştrii profesori ai şcolii, pe inginerii Ion Ionescu (Bizeţ), pe Andrei Ioachimescu şi pe Gheorghe Filipescu, ca şi pe matematicienii Gheorghe Ţiţeica şi David Emmanuel. Activitatea inginerească şi-a început-o în modesta funcţie de „inginer ordinar cl. III" (1919), pentru a ajunge pînă la urmă, prin capacitatea dovedită, inspector general cl. I şi subdirector general C.F.R. A mai fost consilier în Ministerul Construcţiilor, Ministerul Transporturilor şi Comitetul de Stat pentru Construcţii, Arhitectură şi Sistematizare. În anii socialismului s-a numărat printre organizatorii de frunte ai activităţii de cercetare şi proiectare în transporturi.

Contribuţiile sale ştiinţifice sînt mai ales în calculul podurilor metalice, conlucrarea elementelor căii cu tălpile grinzii principale, procedee de reducere a consumului de oţel la poduri noi şi consolidări de poduri, calculul influenţelor eforturilor alternante. A prevăzut soluţii tehnice ingenioase şi eficiente pentru construcţii, consolidări şi reconstrucţii de poduri metalice, linii feroviare şi alte construcţii. Astfel a proiectat şi condus execuţia primului schelet metalic sudat realizat la noi (la Palatul Administrativ C.F.R., actualul Minister al Transporturilor) lucrare de adevărat pionierat tehnic, a proiectat un remarcabil pod metalic demontabil, aportul său a fost hotărîtor la proiectarea noului pod peste Borcea, aceasta după primul război mondial, la începutul căruia acesta fusese distrus pentru a stăvili înaintarea armatelor vrăjmaşe dinspre Sud.

Activitatea sa didactică a rămas vie în amintirea multor generaţii de ingineri pe care i-a format. Mai întîi conferenţiar la Şcoala Politehnică din Bucureşti (1948—1949), a devenit apoi profesor de construcţii şi poduri metalice la Institutul de Căi Ferate şi în continuare la Institutul de Construcţii (1949—1965), pînă la pensionarea sa (la 70 de ani), rămînînd şi ulterior profesor consultant. Cînd în 1968 s-au aniversat 100 de ani de la înfiinţarea Şcolii Naţionale de Poduri şi Şosele, lui Teofil Revici i-a revenit cinstea de a scrie în buletinul festiv al institutului articolele „A. Saligny — mare constructor şi organizator" şi „Dezvoltarea construcţiei podurilor în România", în care a abordat realizările de prestigiu mondial ale inginerilor români în tehnica lucrărilor de construcţii (Bul. ştiinţ. al Inst. de Construcţii, nr. 1/1968).

Pagini realizate de
I. M. ŞTEFAN ■
TANIA RADU ■
RADU G. ŢEPOSU ■

UN RUG PENTRU

Miliția în alertă

CLASICA AMPRENTĂ DIGITALĂ NU DISPARE

Autoturismul furat de pe şoseaua Olteniţei fusese găsit ars, într-o lizieră ce străjuia un drum de ţară de pe raza comunei Dărăşti, județul Giurgiu. Locul se numea „Tarlaua Tomescu". Aici m-am întîlnit cu şeful serviciului circulaţie al judeţului Giurgiu. Am ajuns la concluzia că ne aflăm în faţa unui fapt deosebit de grav, fiind de acord că autorii s-ar putea să fie din zona Măgurele-Dărăşti şi că era posibil ca fapta să fie rezultatul unei răzbunări. Această ipoteză ne-a îndreptat spre doi suspecţi din comuna Dărăşti, navetişti, şi care aveau, cum am stabilit chiar a doua zi, legături dubioase cu proprietarul autoturismului. Pista aceasta aveam s-o abandonăm, deoarece în noaptea următoare fapta s-a repetat: o „Dacia" 1300 avea să fie incendiată pe malul rîului Sabar. Locul acţiunii: perimetrul comunei Dărăşti. În aceeaşi noapte, dispăruse, din strada Izvorul Trotuşului nr. 2, sector IV, un autoturism de aceeaşi marcă.

Se putea stabili o legătură între aceste furturi? Autorii puteau fi aceiaşi? Ipoteza răzbunării am abandonat-o rapid, ca şi pe cei doi suspecţi din Dărăşti. Am considerat însă că zona Dărăşti trebuie ţinută, în continuare, sub observaţie, deoarece se părea că infractorul sau infractorii cunosc locurile.

Se părea, deci, că următoarea infracţiune trebuie să aibă loc în aceeaşi zonă. Eroare! A treia maşină furată, puţin mai tîrziu, avea să fie incendiată în prelungirea cartierului Berceni, într-un lan de porumb aflat nu departe de Intreprinderea mecanică de utilaj chimic. Nu mai încăpea acum îndoială că ne confruntam cu un piroman (sau poate mai mulţi) foarte periculos care, în afara plăcerii sale psihopate de a da foc la maşinile furate, sustrăgea înainte toate bunurile de valoare pe care le găsea în ele. Aşadar, infractorul era mai mult decît un piroman... era şi un hoţ foarte pervers! Această „caracteristică" deosebită a hoţului l-a făcut pe unul dintre subalternii mei, locotenentul Constantin Leancă, poreclit pe la colţuri „Comisarul Piedone", atunci cînd am analizat cazurile cu toţi lucrătorii brigăzii furturi auto-moto, chiar să-şi pună întrebarea dacă nu cumva infractorul nu este un piroman, ci, mai degrabă un incendiator „voluntar". „Exclus!" a fost răspunsul categoric. În varianta subalternului meu, hoţul n-ar fi urmărit decît ştergerea urmelor, or eram siguri că ştie şi infractorul că nu există infracţiune perfectă, că nu se poate realiza niciodată o ştergere totală a urmelor. Dovada: înseşi urmele de incendiere lăsate de el! Ca să nu mai vorbim despre multitudinea celorlalte urme criminalistice pe care le-am găsit cu ocazia cercetării la faţa locului a celor trei maşini arse, urme din care n-a lipsit inclusiv clasica amprentă digitală...

În continuare, paralel cu celelalte activităţi, am început o dificilă misiune prin identificarea şi verificarea bolnavilor psihic, piromani. Treabă grea, extrem de anevoioasă, impunînd un mare volum de muncă, timp şi răbdare, activitate în care ne-am bucurat de sprijinul cadrelor medicale de la policlinicile şi spitalele de specialitate.

FAPTE FĂRĂ LEGĂTURĂ ÎNTRE ELE?

Noapte... Pe şoseaua Berceni, nu departe de intrarea la Spitalul 9, în apropierea unui chioşc, opreşte un „Mercedes 220 automatic". Din el coboară trei indivizi care, cu mers hoţesc, se apropie de un chioşc alimentar. Aproape fără zgomot, geamul este spart. În acel moment, infractorii sînt surprinşi de un lucrător de miliţie, agent de ordine, care îi somează să rămînă pe loc. Cei trei fug spre maşina cu motorul lăsat să meargă şi ţîşnesc spre omul de ordine. Subofiţerul este nevoit să facă uz de armă. Glonţul pătrunde prin parbriz, spărgîndu-l. Infractorii reuşesc să fugă.

...Autoturismul avea să fie găsit a doua zi, incendiat, într-o poiană, în apropierea şoselei de centură Măgurele-Jilava, după ce infractorii îl goliseră de bunurile de valoare aflate în el.

Investigaţiile efectuate ne-au adus un alt element comun şi anume, semnalarea autoturismelor furate în diverse locuri de parcare din Capitală, unde în cursul nopţii se înregistrau tot mai numeroase spargeri de maşini. Expertizele criminalistice dactiloscopice asupra urmelor digitale găsite, atît în autoturismele furate şi incendiate, cît şi în cele sparte, aveau să ne aducă probe de netăgăduit că făptuitorii ambelor genuri de infracţiuni erau aceiaşi.

Cert este că aceşti infractori, mai puţin obişnuiţi, deveniseră foarte periculoşi şi nu mică a fost uimirea

„MERCEDES"

noastră cînd am aflat că ei nu sînt trei la număr, ci cinci sau poate chiar mai mulţi, dedîndu-se, pe lîngă faptele cunoscute de noi pînă atunci, şi la alte fărădelegi, printre care două violuri.

MARATON CONTRACRONOMETRU

Încă de la apariţia primului caz, firesc, lucrătorii brigăzii furturi auto-moto din cadrul Serviciului circulaţie al Miliţiei Capitalei n-au mai cunoscut tihna, nopţile lor contopindu-se cu zilele, pentru a descoperi acest periculos grup de infractori. Activităţile lor, ghidate după un plan de măsuri, au trebuit să se desfăşoare pe un cîmp vast de acţiune, prin „sita" lor cernîndu-se zeci şi zeci de infractori şi de persoane suspecte.

În sprijinul lor au venit şi alte cadre de miliţie, în special din Serviciul judiciar al Inspectoratului miliţiei municipiului Bucureşti. Aşa s-a făcut că s-a declanşat o acţiune de cooperare tot mai strînsă, sistematică, între lucrătorii Serviciului circulaţie şi cei ai sectoarelor şi circumscripţiilor de miliţie din Capitală, atît în desfăşurarea unor măsuri comune, de amploare, cît şi în privinţa realizării unui schimb util de informaţii referitor la identificarea şi verificarea elementelor suspecte. Întîlnirile dintre mine, ca şef al brigăzii furturi auto-moto şi locotenent-colonelul Manon Florescu, şeful Serviciului judiciar, ambii şi foşti colegi în cadrul Direcţiei judiciare din I.G.M., deveniseră atît de strînse şi de repetate încît un ofiţer a făcut o glumă afirmînd că are impresia că cele două formaţiuni au fuzionat. „Frumos şi aşa, numai pe piromani să-i prindem!" era deviza noastră ce ne călăuzea să analizăm şi să verificăm cu atenţie fiecare situaţie ivită, să căutăm noi canale prin care să putem obţine informaţii care să ne conducă la grupul de infractori căutaţi.

Victimele celor două violuri sînt ajutate, cu răbdare, să alcătuiască portretele robot ale celor cinci infractori, după care, fotografiile acestor portrete sînt difuzate în număr cît mai mare la lucrătorii de miliţie din Capitală, care să indice dacă a avut în cercetări, cunosc sau au în atenţie tineri cu semnalmente asemănătoare.

Sînt puşi în „mişcare" şoferii voluntari, ceilalţi colaboratori ai Serviciului circulaţie, iar victimelor violurilor li se prezintă, pe viu, infractorii cercetaţi de lucrătorii brigăzii furturi auto-moto, albumul cu fotografiile hoţilor de maşini, precum şi imaginile filmate cu aceşti infractori.

Sînt identificaţi şi verificaţi suspecţii din comunele limitrofe „liniei de centură", unde au fost incendiate maşinile furate, respectiv Măgurele, Jilava, Bragadiru, Domneşti şi Dărăşti.

Infractori, al căror mod de operare se aseamănă sau corespunde cu al celor implicaţi în faptele mai sus relatate, sînt cercetaţi, declaraţiile, alibiurile, verificate cu multă atenţie şi competenţă. Se intensifică comparările dactiloscopice ale urmelor digitale ridicate cu ocazia cercetării la faţa locului a autoturismelor furate şi incendiate, ori abandonate, cu amprentele din evidenţă, însă rezultatul întîrzie, conturîndu-se tot mai mult concluzia că infractorii căutaţi nu figurează în evidenţele noastre.

Un adevărat maraton de acţiuni ş. activităţi criminalistice desfăşoară lucrătorii de miliţie antrenaţi în această acţiune, presaţi de şirul evenimentelor, dar mai ales de dorinţa de a duce cît mai repede cu putinţă, la capăt, acest caz.

CIUPITURILE DE VĂRSAT DE VÎNT ŞI UN PAS HOTĂRÎTOR

Pe strada Toporaşi, colţ cu strada Ferentari, o echipă de lucrători ai sectorului V miliţie opreşte toate maşinile pentru control, în cadrul unei acţiuni „filtru". Patru autoturisme „Dacia" 1300 sînt aliniate, una după alta, pentru control, moment în care apare şi a cincea. Conducătorul ei, la semnalul miliţienilor, trage maşina în spatele celorlalte, pentru a se supune aceloraşi operaţiuni. În autoturism sînt doi tineri şi două tinere. Conducătorul autoturismului şi celălalt tînăr ies din maşină şi se prefac că îşi pregătesc din vreme actele pentru control. Ei au însă alte intenţii, deoarece, atunci cînd consideră momentul potrivit, o iau la fugă cît îi ţin picioarele.

Începe o urmărire prin curţile oamenilor, însă cei doi infractori reuşesc să se facă nevăzuţi, în noapte.

Infractori? Da. Pentru că autoturismul cu care circulau cei doi fusese furat, cu o lună în urmă, din faţa unui bloc din cartierul Vitan.

Tinerele rămase în maşină? Ambele fără ocupaţie, şi mari amatoare de plimbări nocturne. Întrebate dacă ştiu cine sînt cei doi fugari ele ridică din umeri. Spun că i-au cunoscut cu două seri în urmă, în faţa blocului unde locuiesc, în cartierul Ferentari.

— Amîndoi se aflau în maşină, povesteşte una, şi l-am confundat pe şofer cu un prieten al meu, George, care are şi el tot o „Dacie" albă. L-am strigat: „George! George!". Tipii s-au oprit şi cel de la volan s-a recomandat George. Le-am explicat confuzia, însă pînă la urmă, din cîteva vorbe, ne-am împrietenit şi m-au invitat să fac o plimbare cu maşina. George, care era şi băut, se lăuda că e maşina lui şi m-a invitat şi astă seară la o plimbare, spunîndu-mi să aduc o prietenă şi pentru colegul lui, cel care avea pe faţă ciupituri ca de vărsat de vînt.

Auzind descrierea făcută celui de-al doilea infractor, căpitanul Petre, şeful biroului judiciar de la sectorul V miliţie, care conducea interogatoriul, tresări. Ofiţer talentat şi cu bogată experienţă pe linie de judiciar, făcu imediat legătura cu semnalmentele unuia dintre infractorii descrişi de victimele violurilor şi din care reţinea atenţia că unul din indivizi are faţa ciupită, ca de la vărsat de vînt.

Chemat, am analizat cazul, împreună, pe toate feţele şi ţinînd cont şi de faptul că „Dacia“ 1300, cu numărul 11—B—6252, cu care se presupunea că circulă infractorii, fusese abandonată tot în cartierul Ferentari (mai fuseseră şi altele), am ajuns la concluzia că infractorii căutaţi de noi sînt din acest cartier.

Ne-a reţinut atenţia şi un element în plus, de ultimă oră, că „George“ avea unghia de la un deget zdrobită, tumefiată, probabil de la o lovitură.

ORGOLIU ŞI SATISFACŢIE

Cîteva zile mai tîrziu.

Locotenentul-major Octavian Popescu, de la Serviciul judiciar, compartimentul omoruri, cerceta în biroul său un caz de tentativă de omor, survenită în urma unei încăierări întîmplate pe strada Iacob Andrei, din cartierul Ferentari. Din declaraţiile martorilor rezulta că autorul avusese şi un complice, pe un oarecare Gheorghe Neaţu, în vîrstă de 22 ani, domiciliat, fără forme legale, în strada Iacob Andrei nr. 31, blocul nr. 9, ap. 75.

Gheorghe Neaţu a fost chemat pentru cercetări. În momentul cînd intră în birou, tînărul ofiţer este frapat de faptul că acesta corespundea la semnalmente cu unul dintre portretele robot ale celor căutaţi, dar mai ales că avea strivită, tumefiată o unghie de la un deget. A făcut imediat „legătura“ cu datele care se cunoşteau despre „George“ şi, după ce l-a audiat pe individ în legătură cu tentativa de omor i-a telefonat colegului său, locotenentul-major Mircea Bot, de la compartimentul violuri şi tîlhării.

...Mircea Bot sosi într-o clipă, împreună cu locotenentul Mihai Vene, şi procedară, în prima fază, la amprentarea lui Gheorghe Neaţu, acesta din urmă neavînd amprentele la miliţie, deoarece nu mai suferise nici o condamnare.

Odată intraţi în posesia amprentelor suspectului, tinerii ofiţeri se grăbiră să le ducă şefului serviciului criminalistic, pentru a le compara cu urmele digitale ridicate de la maşinile incendiate sau abandonate, după care începură aşa-zisa anchetă de tatonare.

Gheorghe Neaţu era un tînăr „absolut nevinovat“ după afirmaţiile sale, şi faţa îi era cuprinsă continuu de mirare că i se puneau nişte întrebări la care el rămînea de fiecare dată surprins.

Un sfert de oră mai tîrziu, eticheta „absolut nevinovat“ avea să fie „citită“ de lucrătorii serviciului judiciar. Amprentele lui „vorbiseră“ singure, îl demascaseră.

Ce a urmat pot fi numite operaţiuni de rutină: arestări, percheziţii, recunoaşterea din grup a infractorilor de către victime, recunoaşterea de către păgubaşi a obiectelor ce li s-au furat din maşini, conduceri în teren, în locurile unde au fost comise furturile de şi din maşini, reconstituiri în locurile unde autoturismele au fost incendiate sau abandonate...

Interesante de ştiut ar mai fi însă alte cîteva lucruri şi anume că indivizii au fost în număr de şase şi toţi tineri între 20 şi 23 de ani. Organizatorul acestui grup de infractori a fost Alexandru Andronache, şofer la „Transcom“, autobaza Filaret, un periculos bolnav psihic, un piroman necunoscut pînă în momentul în care a fost prins de organele de miliţie. El a fost incendiatorul numărul unu, preferînd lizierele şi locurile ascunse din zona şoselei de centură Măgurele-Jilava, deoarece aceste locuri le cunoştea foarte bine şi le străbătuse de nenumărate ori cu ocazia unor transporturi făcute cu maşina întreprinderii, sau pe jos „cînd ieşeam să iau aer curat la pădure“.

Un coleg de la judiciar, care ştie că îmi place să mai învîrt condeiul pe hîrtie, m-a întrebat dacă intenţionez să scriu, chiar eu (şeful brigăzii furturi auto-moto), despre acest caz.

„De ce nu“? i-am răspuns. Nu sînt eu acela care era să iau „foc“ din cauza piromanilor?

„Asta cam aşa este, a zîmbit colegul, însă cu orgoliul cum rămîne, fiindcă nu cred că îţi va face plăcere să scrii că cel care a pus primul mîna pe păsările de pradă — nu ai fost chiar tu“.

E drept, dacă ne gîndim la orgoliul de care pomenea colegul meu, îmi cam păru rău, de ce să nu recunosc, însă avînd în vedere că identificarea acestui periculos grup de răufăcători este rodul muncii a zeci de lucrători de miliţie, a sute de cetăţeni, care fiecare a contribuit cu ceva, în felul lui, atunci am o satisfacţie deosebită, dorind ca această povestire adevărată să nu se vrea altceva decît o „scrisoare deschisă“ la adresa meritelor tuturor.

TRAIAN TANDIN ■

ACUPUNCTURA

între legendă și istorie

Dintre civilizațiile antice, cea care a influențat și continuă să influențeze gîndirea modernă este, fără îndoială, civilizația chineză. Nu exagerăm cînd afirmăm că interesul Occidentului pentru gîndirea antică chineză a fost trezit de extraordinara aventură a acupuncturii, inițil în Europa, apoi în Statele Unite, pentru a fi în prezent practicată în toate țările lumii.

De unde acest imens interes? Cu ce argumente a venit acupunctura în fața sofisticatelor teorii ale contemporaneității și ale întregului eșafodaj medical, clădit cu multă trudă și cu mulți bani în ultima sută de ani? În ce mod s-a infiltrat ea în conștiința medicilor și cum s-a polarizat în jurul ei speranța milioanelor de suferinzi? Să fi acționat în această direcție instinctul de conservare trezit de iminența invaziei chimice a organismului de către imensul arsenal medicamentos distribuit ritmic prin milioanele de farmacii existente pe toate meridianele?

În orice caz, explorarea rădăcinilor celor mai îndepărtate ale acupuncturii ar putea să arunce oarecare lumină asupra devierii interesului medicilor către metodele naturiste nemedicamentoase, care să acționeze mai firesc, sau cum ar spune Lao azi, ilustrul filozof chinez din secolul IV î.e.n. punînd în acord funcția organismului cu întregul univers care îl înconjoară.

Acum trei milioane de ani

Întreaga gîndire chineză, incluzînd și legendele ei, este dominată de *unitatea* tuturor fenomerelor din natură, care se desfășoară în acord cu o lege universală (Dao), avînd două componente opuse ca sens (Yang și Yin), dar inseparabile și complementare. Atît macrocosmosul (universul) cît și microcosmosul (omul) sînt animate de neîntrerupte pulsații *(unde)*, avînd o amplitudine diferită dar o periodicitate constantă.

Unele teorii moderne leagă apariția omului de inversiunea periodică a polilor magnetici ai planetei noastre, perioadă în care cîmpul magnetic al Terrei dispare pentru un timp. Aceasta înseamnă dispariția temporară a blindajului realizat de cîmpul magnetic terestru față de radiațiile cosmice, astfel încît, în aceste perioade, nivelul radiației pe Pămînt crește considerabil. În ultimii 3 000 000 de ani se pare că polaritatea cîmpului magnetic s-a schimbat de patru ori. În aceste „perioade critice" creșterea radiației cosmice ar fi dus la mutațiile naturale ce au stat la baza apariției de fiecare dată, a unei noi specii. Prima mutație s-ar fi produs deci cu 3 000 000 de ani în urmă, cînd din maimuță ar fi apărut în sud-estul Africii *Homo Faber* (caracterizat prin mersul vertical). Aceasta ar corespunde cu descoperirea în Kenya, la Chesowanja, a unei vetre de foc datînd de acum 1 400 000 de ani. La o nouă inversare a polului magnetic, ar fi apărut *Pitecantropul*, iar la următoarele, *oamenii de Neanderthal* și în fine *Homo Sapiens*.

Pe teritoriul Chinei ființele umane datează de cel puțin 500 000 de ani, perioadă în care a trăit *omul de Beijing*, descoperit arheologic în anul 1921 și care (de pe vetrele de foc descoperite), era deținător al tehnicii aprinderii focului. Un alt schelet de om, care a trăit cu 50 000 de ani în urmă pe valea Fluviului Galben a fost descoperit în acea regiune.

Cind incepe, istoria Chinei?

Oamenii de știință consideră că prima dinastie atestată scriptic este dinastia Shang (Yin), care a durat între 1766—1122 î.e.n., deși în scrierile vechi se fac referiri și la o altă dinastie anterioară, Xia, care ar fi domnit între 2033—1766 î.e.n. Aceleași scrieri însă menționează ca întemeietori ai civilizației chineze pe alți trei împărați considerați ca legendari sau mitici, întrucît originea lor și faptele ce le sînt atribuite alunecă adeseori în ficțiune. Chiar dacă personalitatea lor, așa cum este transmisă de legendă, a fost plămădită pe baza unor fapte ce au aparținut mai multor generații de împărați sau înțelepți, nu trebuie să ne îndoim că cei trei împărați mitici (Fu Xi: cca. 2953—2838 î.e.n., Shen Nong: cca. 2900—2798 î.e.n. și Huang Di: cca. 2797—2696 î.e.n.) au trăit aievea, punînd bazele unei civilizații ce avea să joace un rol fundamental în dezvoltarea omenirii.

Deși indicii ale scrierii ideogramatice, pe oase de animale sau pe carapace de broască țestoasă, datează din secolele XX—XIV î.e.n., în unele cărți antice se afirmă că oamenii știau a scrie încă din vremea împăraților legendari menționați.

Fu Xi, primul împărat legendar ar fi trăit acum 5 000 de ani (cca. 2953—2838 î.e.n.), căruia i se atribuie elaborarea conceptelor fundamentale chineze asupra universului. Se spune că Fu Xi sihăstrea în Munții de Răsărit, observînd cu atenție Cerul și Pămîntul. Urmărind constelațiile, Fu Xi a putut delimita „Palatul central al cerului", marcat de Steaua Polară. A observat de asemenea stelele care descriau curbele lor deasupra orizontului și care, împreună cu Soarele, determină pe Pămînt ciclul anotimpurilor, alcătuind primul calendar lunii-solar cuprinzînd 12 luni.

Îndreptîndu-și atenția la cele petrecute pe Pămînt, Fu Xi a observat că alternanțele zi-noapte, iarnă-vară, cald-frig depind de ritmul planetelor. Interdependența fenomenelor „Din Cer și a celor De pe Pămînt" , l-a făcut să intuiască existența unei forțe universale (Qi), care guvernează atît mișcarea astrelor cît și manifestările ciclice ale vieții terestre, ciclitatea fiind dictată de alternanța regulată a două principii opuse ca sens, unul

Yang notat cu o linie continuă (—) și unul Yin notat cu o linie întreruptă (...). Fu Xi a imaginat apoi cele 8 trigrame care indică evoluția raporturilor între Yang și Yin și care sînt: Qian ☰ (Cer); dui ☱ (lac); li ☲ (foc); zhen ☳ (tunet); xun ☴ (vînt); Kan ☵ (apă); Gen ☶ (munți); Kun ☷ (pămînt).

Qian (☰), principiul Yang este asimilat sexului masculin iar Kun (☷), principiul Yin este asimilat principiului feminin. Dealtfel, acest raport Yang Yin este simbolizat și în prezentarea lui Fu Xi (Yang), alături de soția sa Nü Wa (Yin), Fu Xi ține echerul (Yin, Pămîntul) în mîna sa stîngă (Yang), în timp ce Nü Wa ține compasul (Yang, Cerul) în mîna sa dreaptă (Yin).

Combinînd două din cele 8 trigrame, se obțin 64 hexagrame prin care, conform celebrei lucrări antice *Yi Jing* („Cartea mutațiilor" sau a „transformărilor") despre care vom mai vorbi, poate fi redată evoluția ciclică a tuturor lucrurilor și fenomenelor, inclusiv a celor biologice.

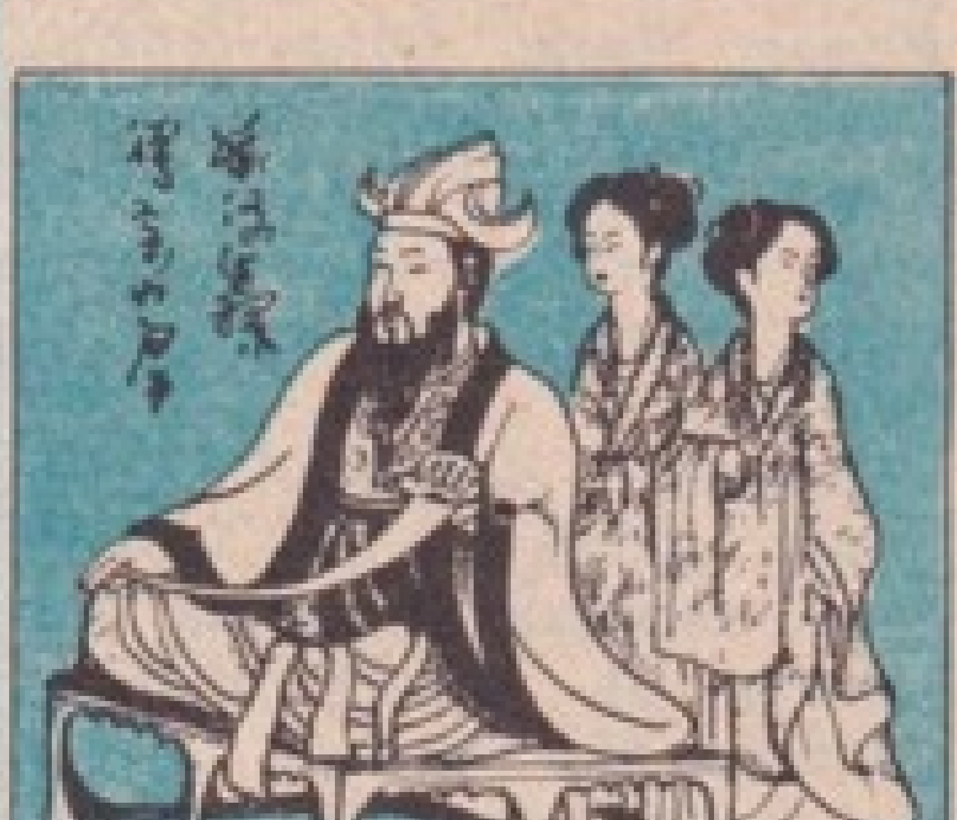

Construcția trigramelor, izbitor de asemănătoare cu notația utilizată în prezent în lumea ordinatoarelor, exprimă sintetic evoluția posibilă a lucrurilor și fenomenelor, într-o perioadă în care nu se putea vorbi de matematică, algebră sau geometrie. Să fie această imagine grafică a trigramelor limbajul transmis omului de către o altă civilizație terestră sau extraterestră?

Revenind la Fu Xi, unele documente vechi îi atribuie, de asemenea, scrierea, precum și învățarea oamenilor a unor îndeletniciri practice ca pescuitul și domesticirea animalelor.

Shen Nong, al doilea împărat legendar, urmaș al lui Fu Xi, ar fi trăit între 2900—2798 î.e.n. (după unii chiar mai înainte). Domnia sa ar fi început în anul 2838 î.e.n., desfășurîndu-se sub semnul focului („Împăratul de Foc"). Este considerat ca fondatorul agriculturii („Divinul Agricultor"), inventatorul plugului de lemn, precum și creatorul tratamentului prin plante (fitoterapia). El a cunoscut în esența lor puterea germinativă a pămîntului și capacitatea miraculoasă a plantelor de a crește, de a rodi și de a tămădui.

Descrierea celor „cinci cereale fundamentale" poate fi considerată ca piatra de temelie pentru alimentația tradițională, care ține cont de „calitățile energetice" ale alimentelor, exprimate nu în calorii, ci în principii bioactive capabile să întrețină funcția tuturor organelor interne, grupate, de asemenea, în 5 clase. Există aici germenele celebrei teorii a „Celor 5 transformări" (sau elemente) care va fi dezvoltată ulterior de clasicii acupuncturii.

Posesor al unei sensibilități deosebite, Shen Nong a testat puterea de vindecare a plantelor pe el însuși. În cursul acestor testări, au fost izolate 365 de remedii împotriva bolilor, 40 provenite din substanțe minerale, 68 din produse animale și 257 din plante. Ele au fost ordonate în trei categorii: netoxice, semitoxice și otrăvuri. Grupul remediilor netoxice era, evident, cel superior. Substanțele toxice erau folosite numai în cazuri excepționale, cînd remediile netoxice și semitoxice se dovedeau ineficiente.

Un auto da fe și o excepție: medicina

În anul 213 î.e.n. împăratul Qin Shi Huang (246—210 î.e.n.), cel care în anul 221 î.e.n. unificase întreg teritoriul Chinei, a ordonat arderea tuturor valorilor culturale și literare anterioare, decizie radicală luată în ideea unificării scrierii în toate provinciile chineze. Au fost exceptate de la această decizie drastică părțile medicale, dispărînd în schimb lucrările literare și istorice. Așa se face că foarte puține lucrări cu dată anterioară acestui *auto da fe* au rămas, fie ascunse, fie protejate în mormintele împăraților anteriori și descoperite multă vreme după aceea. Un exemplu este furnizat de celebrele „cărți de bambus" (Zhue She) a căror scriere a fost începută. se pare, între 1989—1978 î.e.n. Lucrarea reprezintă o cronică a domniei împăraților legendari Shun și Yu. Fragmentele descifrate cuprind fapte istorice din vremea dinastiei semilegendare Xia (2033—1766 î.e.n). Cele „10 care de plăcuțe de bambus", reprezentînd 75 capitole ale lucrării intitulate „cărțile de bambus", au fost descoperite de jefuitorul de podoabe din necropole Bu Zhun, în cursul domniei împăratului Wu Di (265—290 e.n.), deci 500 de ani de la incendierea patrimoniului cultural chinez.

Se povestește de asemenea că în cursul domniei împăratului Wu Du (140 87 î.e.n.), din dinastia Han de Apus (206 î.e.n. — 24 e.n.) prințul Lu-Gong dorind să-și extindă palatul, a dărîmat casa în care locuise Confucius (Kong Qiu), iar sub dărîmături a găsit 10 cărți clasice considerate ca dispărute dintre care 16 capitole din Cartea Edictelor (secolele XI—VI î.e.n.), cugetările lui Confucius cu 39 capitole din „Memorialul de rituri“ (secolele V—IV î.e.n.), lucrare importantă pentru cunoașterea datinilor din perioada dinastiei Zhou (1122—246 î.e.n.). Tratat de educație civică, cuprinde normele sociale și morale ale vremii, selectate de însuși Confucius și completate apoi de discipolii săi.

Principalele izvoare de informații privind istoria veche a Chinei, dinaintea dinastiei Shang Yin (1766—1122 î.e.n.), considerată ca marcînd o perioadă atestată istoric, sînt reprezentate de cîteva lucrări istorice, filozofice sau literare, tezaur inestimabil de date culese cu 4000 de ani în urmă. „Cărțile de bambus“ (cca. 1989—1978 î.e.n.), menționate, fac parte dintre ele.

„Cartea munților și mărilor“ (cca. 2190—î.e.n.) pare a fi cea mai veche lucrare păstrată, fiind atribuită împăratului Xia Yu și sfetnicului său Bo Xi, din dinastia semilegendară Xia (2033—1766 î.e.n.). Lucrarea, cuprinzînd 80 de capitole, reprezintă izvorul miturilor și legendelor naționale, care a fost apoi completată și modificată de cărturarii dinastiilor următoare.

„Cartea schimbărilor“ (Yi Jing) este una dintre cele mai celebre lucrări antice, considerată pînă în vremea noastră ca o lucrare filozofică valoroasă. Scrisă cîndva în secolele XI—VII î.e.n. cu 24 107 hieroglife, autorul ei anonim încearcă a stabili relația dintre fenomenele din natură și cele din societate (incluzînd faptele umane) supuse unor legi unice și imuabile. Elementele de analiză folosesc un limbaj modern (cel al ordinatoarelor), reprezentate de cele 64 hexagrame atribuite împăratului legendar Fu Xi, despre care vom mai vorbi. Ele au la bază cele două principii opuse, Yang (reprezentat de o linie continuă) și Yin (reprezentat de o linie întreruptă). „Mutațiile“ acestor două principii exprimă posibilitățile de evoluție ale fenomenelor și lucrurilor din natură redate grafic în cele 64 de hexagrame.

„Cartea despre armonia întunericului“ (Yin Fu Jing), scrisă, de asemenea, în secolele XI—VII î.e.n., conține idei privind materialitatea lumii la baza căreia s-ar afla cinci transformări (numite și „elemente“) primordiale. Autorul necunoscut afirmă existența unei materii primordiale nebuloase alcătuite din particule mici, caracterizate prin forța (Qi) bivalentă Yang Qi și Yinqi sub acțiunea căreia evoluează fenomenele din natură. Această „teorie atomică“ a apărut înaintea ideilor expuse de Leucip și Democrit. Transformările neîntrerupte din natură se petrec sub influența unei „legi universale“ numită *Dao*, echivalentă cu „firea lucrurilor“. Această idee pe care Lao Zi (sec. V î.e.n.) o va dezvolta în cadrul curentului filozofic denumit *Daoism*, are în ea germenele gîndirii medicale chineze și a teoriei filozofice ce stă la baza acupuncturii.

„Cartea edictelor“ (Shaung Shu) scrisă în sec. XI—VII î.e.n., este considerată prima lucrare de proză istorică a Chinei, referitoare la dinastia Zhou (1122—246 î.e.n.) și în special la personalitatea împăratului Chen Wang (1115—1079 î.e.n.) care, criticînd starea de degradare morală a timpului său se referă la vremurile anterioare astfel: „Oh, am aflat că de mult, în Yin, împăratul Shang, Zong Ding (1562—1550 î.e.n.) era potolit și făcea treburile cu mult temei, respectos și cu mare grijă, nedîndu-se deloc leneviei“.

„Cartea cîntecelor“ (Shi Jing), scrisă în sec-XI—VI î.e.n. reprezintă prima antologie de poezie chineză. Conține 305 cîntece anonime, datînd din perioada dinastiei Zhou de Apus (1122—771 î.e.n.) și Perioada Primăvara — Toamna Țărilor Dezbinate (770—476 î.e.n.). În secțiunea intitulată „Obiceiurile împăraților“ sînt incluse 160 de balade și cîntece populare, culese din cele 15 țări existente în China antică, oglindind veridic ansamblul vieții sociale din acele vremuri.

În afara acestor lucrări, există altele de dată mai recentă dar bazate pe scrieri anterioare, a căror veridicitate este greu de evaluat. Este foarte probabil că personajele descrise, și în special împărații legendari

Fu Xi, Shen Nong și Huang Di, constituie sinteze ale personalităților care au trăit în vremurile anterioare, atribuindu-li-se performanțe greu de conceput a fi atinse într-o viață de om.

O mențiune specială trebuie făcută pentru lucrarea „Însemnări istorice“ (Shi Ji), primul tratat de istorie completă a Chinei scrisă de Sima Qian (145—86 î.e.n.), deci după distrugerea patrimoniului cultural din anul 213 î.e.n. Însemnările se înscriu pe o perioadă de 3000 de ani, începînd cu domnia Împăratului Galben (Huang Di), și pînă la domnia împăratului Wu Di, din dinastia Han. Cele 130 capitole referitoare la 12 epoci, redate în 500 000 hieroglife reprezintă rodul unei vieți petrecute în vasta bibliotecă a Palatului Imperial, unde tatăl său, Sima Tan (mort în 110 î.e.n.) adunase, în răstimpul a 30 de ani. materialul documentar destinat alcătuirii unei istorii a Chinei. Înainte de a muri, lasă un testament patetic, prin care îl împuternicește pe fiul său să intre în posesia documentelor adunate cu multă trudă și dragoste de istorie națională. Deși Sima Qian este întemnițat de împăratul Wu Di (140—87 î.e.n.) pentru o crimă imaginară, reușește a-și sfîrși opera, cu puțin timp înainte de moarte, întemeind astfel istoriografia chineză „modernă“, atît de bogată în date

Huang Di, cel de al treilea împărat legendar, este plasat de istoriografi ca existent între 2797—2696 î.e.n. Urmaș al lui Shen Nong, Huang Di este apreciat ca unul dintre marii înțelepți ai Chinei atribuindu-i-se printre altele și lui inventarea scrierii (care totuși pare că nu a apărut înainte de 2200—2300 î.e.n.), a busolei (descoperită se pare în sec. IV. î.e.n.), a bronzului (atribuit de asemenea, lui Yu Cel Mare, întemeietorul dinastiei semilegendare Xia care a trăit între 2200 și 1766 î.e.n.), a roții și a celor 12 tonuri muzicale.

Se spune că supușii săi erau inscusiți în făurirea carelor și a bărcilor și îndemînatici în creșterea viermilor de mătase. Însăși împărăteasa dădea dovadă de o mare hărnicie în țeserea pînzei de mătase. Huang Di și-a învățat supușii să-și construiască case și veșminte, unelte de lucru și de apărare, oamenii identificîndu-l cu însăși *Pacea*.

Lui Huang Di i se atribuie — cum arătam — identificarea celor 12 note muzicale, precum și raportul lor cu tonul, creînd astfel gama. Se povestește că el a trimis pe ministrul său Ling Loun să cutreiere țara pentru a găsi specia de bambus capabilă să dea „nota galbenă“ de centru, care să servească drept diapazon. După ce l-a găsit a fost construit un flaut cu 5 note, perfecționat apoi cu o gamă pentru 12 note.

Interesul lui Huang Di pentru muzică se datora capacității acesteia de a acționa asupra omului, sunetele putînd avea efecte favorabile sau malefice. Să menționăm că muzica a fost legată de medicină și de antichitatea greacă, cînd se crede că Asclepios (Zeul medicinei), descinde din Apollo, Zeul Soarelui, al luminii, al muzicii și poeziei. Pînă și azi vindecătorul african consideră muzica o forță magică cu ajutorul căreia poate pune un diagnostic și aplica o terapie. Pitagora (560—500 î.e.n.), medic, matematician și fizician în același timp, considera muzica un mijloc de menținere a echilibrului psihic al omului iar Platon (427—347 î.e.n.) era plin de admirație pentru măiestria cu care medicii traci, slujitori ai lui Zamolxe, vindecau atît suferințele fizice cît și cele psihice. Această extraordinară tradiție s-a transmis în popor din generație în generație pînă în vremurile moderne, „descîntecele“ nefiind altceva decît aplicarea terapeutică a unor tonuri muzicale și a unui ritm, adaptate diferitelor boli. Să mai menționăm că în sec. XVII a apărut *iatromuzica* (tratamentul prin muzică) pe care Mesner (creatorul teoriei „magnetismului animal“) o folosea în cursul ședințelor de terapie magnetică. În prezent se apreciază că tonalitatea, ritmul și tipul de instrument folosit pot influența în mod diferit starea psihică a individului.

În fine, se afirmă că celebra lucrare medicală „*Nei Jing Su Wen*“, carte care a pus bazele acupuncturii și care a rămas o bază de studiu pînă în zilele noastre, este opera împăratului Huang Di care ar fi ordonat adunarea și prelucrarea tuturor datelor existente pînă atunci privind aplicarea terapeutică a acelor de acupunctură, a căror origine este menționată încă din vremea lui Fu Xi.

Nei Jing Su Wen, operă extrem de complexă a fost scrisă sub forma unui dialog între împăratul Huang

Di — care întreabă — și medicul său Qi Bo — care răspunde. Dialogul redă în cuvinte simple cunoștințele privind corpul uman, esența energetică a funcției sale precum și interdependența lui cu întregul univers din care nu reprezintă decît o mică parte, supunîndu-se aceleiași legi care guvernează toate lucrurile și fenomenele din natură.

În forma actuală *Nei Jing Su Wen* a fost compilată de Wang Ping în cursul dinastiei Tang. În ediția sa din 762 autorul afirmă că a avut acces la manuscrisul original al lui Huang Di, a cărui datare rămîne incertă, întrucît indicii pentru apariția scrierii nu datează decît din sec. XXII—XX î.e.n. În orice caz, între prima ediție a lucrării care nu mai există și cea scrisă de Wang Ping în anul 762 au existat cel puțin alte 49 ediții. Este lesne de înțeles că la fiecare nouă ediție au survenit modificări și adăugiri importante, unele din acestea putînd fi datate în cursul dinastiei Han (206 î.e.n. — 220 e.n.) Asupra acestei monumentale lucrări însă este nevoie de o discuție mai amănunțită.

Chiar dacă Huang Di nu a realizat tot ceea ce i se atribuie, el, fără îndoială, a existat ca un magnet binefăcător, care de-a lungul timpului a atras sub mantia sa multe din cuceririle filozofice, științifice și umane din generațiile ce i-au urmat.

Cît privește tratamentul prin acupunctură, chiar dacă el nu a fost sistematizat de Huang Di, faptul că este atribuit acestui împărat legendar exprimă importanța pe care i-o atribuie generații antice, ca terapie națională, inconfundabilă și poate neegalată ca ingeniozitate și eficiență.

Aruncînd sintetic o privire la cele atribuite împăraților legendari, putem constata că toți trei au contribuit fie la fundamentarea teoretică a acupuncturii (Fu Xi), la construirea acelor specifice (Shen Nong) și în fine, la dezvoltarea conceptului despre boală, diagnosticul și tratamentul ei (Huang Di).

Dr. C. IONESCU-TÎRGOVIȘTE, ■
șef lucrări Clinica de nutriție și boli metabolice
Desene de SAȘA MEREȚ ■

DE PE TOATE MERIDIANELE

În mormîntul unui împărat Chinez din dinastia Zhongshan (475—221 î.e.n.) au fost descoperite două vase de bronz conținînd... vin. Este cea mai veche băutură alcoolică descoperită în R.P. Chineză. Vinul se află expus într-un muzeu din Beijing

■

S-a redus îngrijorător numărul elefanților asiatici. După datele furnizate de Uniunea Internațională pentru conservarea naturii și a resurselor naturale (UICN), efectivul acestora nu depășește 50 000 de capete, dintre care 15 000 în India, 12 000 în Sri Lanka, 6 000 în Birmania, 4 000 în Thailanda.

■

Rotativa, atît de familiară tuturor jurnaliștilor, are deja vîrsta respectabilă de 116 ani. Prima mașină-fluviu de tipărit ziare pe hîrtie sul a fost inventată și experimentată (pe atunci o invenție nu aștepta ani sau decenii pentru a fi testată și aplicată) în anul 1867, de francezul Hippolyte Marinoni.

Cel mai rapid pictor din lume este danezul Carl Alring, care în zece ore a pictat și a vîndut pe loc 76 de tablouri.

■

Sunetele foarte puternice pot fi socotite adevărați asasini invizibili. În cursul unor experiențe de laborator s-a constatat că sunetele cu intensitate de peste 150—160 decibeli au avut asupra animalelor testate efecte mortale, precedate de arsuri, spasme, paralizie.

■

Cel mai mare bacșiș din lume se ridică la... 28 000 de lire sterline. Atît a obținut un negustor englez de mașini din vînzarea unui automobil primit cadou de la un șeic, drept mulțumire pentru rapiditatea cu care a fost servit.

În emoția generală a ceremoniei, funcționarii de la starea civilă a localității Chateau-Landon (Franța) au uitat să înregistreze o căsătorie în cartea primăriei. Tinerii au fost nevoiți să repete nunta după două luni de la prima. Noroc că între timp nu se răzgîndiseră.

■

O altă ipoteză cu privire la „farfuriile zburătoare": acestea n-ar fi altceva decît roiuri de fluturi, care au o particularitate interesantă: provoacă descărcări de electroni ce ionizează aerul, declanșînd fulgere albăstrui.

■

O canadiancă și-a găsit o meserie deosebit de lucrativă: botează stelele de pe cer cu numele oricui este dispus să plătească 35 de dolari. S-au găsit pînă acum peste 75 000 de amatori.

■

Pentru a putea lucra în voie, un escroc din Londra și-a cumpărat un Rolls-Royce. Cînd îl vedeau din ce mașină coboară, toți îi acordau cea mai mare încredere. De-abia la cea de-a 140-a lovitură poliția a putut să pună mîna pe el. Păcat de mașină!

Puciul ratat al lui Hitler

Despre cel ce avea să devină Führer-ul unui imperiu pe care el il visa să dăinuie (! ?) exact o mie de ani – Adolf Hitler – s-a vorbit şi cu alte prilejuri. De regulă, comentariile se refereau fie la perioada cind el a devenit cancelar, fie la anii războiului pe care l-a dezlănţuit. Iată, nu mai departe de primăvara anului 1983, Hitler a revenit in centrul atenţiei. Este, insă, una dintre cele mai mari măsluiri postbelice – dacă nu cea mai mare – care l-a privit direct pe el : scandalul celor 60 de volume ale aşa-ziselor memorii ale lui Hitler, „descoperite", prin cheltuiala a 10,8 milioane mărci, de Gerd Heidemann (fost acum) reporter la revista Stern. Şi, se ştie, bluful a fost pe măsura senzaţiei create, lui căzindu-i victime alte numeroase publicaţii occidentale, care se grăbiseră să publice, in exclusivitate, „memoriile" inventate de Gerd Heidemann şi acoliţii lui.

Mai puţin au fost studiate, in legătură cu acelaşi Hitler, inceputurile sale, ale pregătirilor spre ascensiunea lui in virful piramidei naziste. De asemenea, in puţine dăţi s-a făcut o radiografie atentă a contextului favorizant ascensiunii hitlerismului, a felului superficial in care oamenii politici ai vremii au tratat activitatea lui Hitler, a sprijinului tacit sau deschis de care acesta a beneficiat din partea unor forţe şi cercuri politice de dreapta. Pe scurt, drumul lui Hitler spre virful piramidei naziste trebuie studiat cu atenţie astfel incit lumea să nu uite niciodată marile suferinţe pe care hitlerismul i le-a cauzat şi – mai ales – aşa ceva să nu se repete. Fapt cu atit mai acut cu cit cind s-au implinit 60 de ani de la tentativa lui Hitler de a prelua puterea, neonazişti din R.F.G. s-au intrunit pentru a marca evenimentul, ei fiind arestaţi, totuşi, de poliţia vest-germană.

În continuare, academicianul francez Alain Decaux, cunoscută personalitate a lumii istoricilor, se referă la condiţiile complexe in care Hitler a incercat să preia puterea. Articolul este reprodus din revista Historia.

PUCIUL RATAT AL LUI HITLER

În seara zilei de 8 noiembrie 1923, la ora 20,45, cei ce făceau parte din secţiile de asalt ale partidului nazist au dat buzna în Bürgerbraukeller, celebra braserie din München. Toţi purtau căşti de oţel şi majoritatea agitau revolvere, unii chiar mitraliere, pe care le îndreptau spre mulţimea care bea bere. În clipa următoare, femei şi bărbaţi îngroziţi erau în picioare şi un strigăt de teroare se ridică în sală. Imediat, toţi au putut vedea un bărbat urcînd pe masă, cu un revolver în mînă şi trăgînd un foc. Cu o voce răguşită, dar deosebit de puternică, el strigă: „Linişte". O linişte mormîntală coborî în sală. Pe sub impermeabil, bărbatul purta o jachetă deasupra căreia atîrna crucea de fier, clasa I. Deasupra buzei trona o mustaţă neagră şi deasă. Mai e nevoie să adăugăm că era Adolf Hitler?

De ce în acea seară şi de ce la Bürgerbraukeller? Deoarece comisarul de stat Gustav von Kahr — insul care avea, în Bavaria, puteri dictatoriale — anunţase că în marea sală a braseriei îşi va expune programul său de guvernămînt . Pentru că generalul comandant al armatei , şeful poliţiei şi majoritatea notabilităţilor bavareze trebuiau să se afle acolo. Iar Hitler ştia acest lucru.

Era absolut fals că izbucnise „revoluţia naţională". În schimb, chiar la acea oră, Adolf Hitler declanşase mişcarea la care se gîndea de patru ani şi care, în mintea lui, trebuia să-l aducă la putere. La Bürgerbraukeller, a dat prima lovitură din ceea ce avea să rămînă în istorie drept Puciul de la München.

Cum devii stăpînul a o sută de milioane de germani? Cum ajungi să domini Europa, să înfigi drapelul roşu cu zvastica de la cap. Nord pînă la frontiera cu Egiptul, de la Brest pînă în Caucaz? Cum reuşeşti să zdruncini istoria lumii în 12 ani? Grea problemă. Nu vom mai vorbi despre naşterea sa în Austria, despre părinţii săi, despre viaţa de artist ratat la Viena. Îl regăsim în 1913. Are 24 de ani. Era în luna mai. Se pare că primise de la o mătuşă un ajutor financiar ce i-a permis să plece în Germania, spre care tindea cu mult entuziasm. Cum îşi vedea propriul viitor? Este întrebarea pe care i-a pus-o cineva care l-a întîlnit atunci. Şi la care el a răspuns „că, oricum, va izbucni curînd războiul". Îi era deci indiferent dacă avea sau nu o profesie căci, în armată, „un director general nu valora mai mult decît un măturător".

,,Slavă domnului, războiul!''

Şi războiul a venit. Mi se pare extraordinară fotografia care-l reprezintă la 1 august 1914 într-o piaţă din München în mijlocul unei mulţimi inconştiente şi vesele, care excalmă... războiul. Cu gura deschisă, ca şi cum şi-ar striga propria fericire, el surîde, şi privirea entuziastă fixează un viitor care, pentru el, devine deodată foarte precis. „Războiul din 1914 — va spune el — nu a fost, Dumnezeu mi-e martor, impus maselor, ci dimpotrivă, dorit de ele". „Nu mi-e ruşine să mărturisesc că, prins de un entuziasm tumultuos, am căzut în genunchi şi am mulţumit cerului că pot trăi o asemenea epocă..."

Războiul! Fără el nimic nu l-ar fi scos din mediocritatea lui. Niciodată nu şi-ar fi putut începe cariera. Şi el încă nu ştia acest lucru. În orice caz, ştia sigur că acest război dorea să-l facă.

A participat la ultima ofensivă germană din 1918. În noaptea de 13 octombrie în timp ce regimentul său se afla în Belgia, britanicii declanşează un atac cu gaze. „Cîteva ore mai tîrziu, povestea el, ochii mei se transformaseră în cărbuni aprinşi şi întunericul mă înconjurase". Din cauza acestei orbiri temporare este transportat la spitalul din Pasewalk, la nord-est de Berlin. Duminică, 10 noiembrie, vine un pastor să le vorbească răniţilor, aducîndu-le veşti triste: Kaiserul abdicase şi plecase în Olanda. A doua zi avea să fie semnat armistiţiul cu Franţa. Germania era învinsă. „N-am mai putut rezista, va spune Hitler. Vederea mi s-a întunecat complet. Am revenit în cameră clătinîndu-mă şi m-am aruncat pe pat... Totul fusese deci inutil. Toate sacrificiile şi privaţiunile fuseseră zadarnice. Pentru ca o bandă de scelerați să poată pune mîna pe patria noastră".

Acum era înfrîngerea. Şi disperarea lui Adolf Hitler. Mai tîrziu avea să spună: „Destinul meu mi-a apărut, atunci, clar: aveam să mă angajez în politică", Clar, nu? Este ceea ce pretindea, în anul 1924 cînd scria „Mein Kampf". A fost retrimis la München. Acolo este înscris, la 21 noiembrie, pe statele celei de-a 7-a companii de rezervă a regimentului doi de infanterie.

A fost trimis să urmeze un curs, care trebuia să ofere soldaţilor demobilizaţi sau revenind din captivitate „principii precise de educaţie civică". Hitler avea să-şi asculte cu pasiune profesorii — toţi anticomunişti şi antisemiţi.

Şi de data aceasta, Hitler a plăcut. A fost numit educator. Hitler — ca şi alţii — este desemnat să combată ideile periculoase — pacifismul, socialismul, democraţia.

În seara zilei de 12 septembrie 1919, el se prezentă la braseria Sternecker, unde se reuniseră 46 de membri ai acestui partid. Hitler l-a ascultat în linişte pe oratorul care vorbea şi nu a intervenit în discuţia care a urmat. Se pregătea să se retragă cînd un profesor, pe nume Baumann, a luat cuvîntul. Acesta preconiza fuziunea Bavariei cu Austria. Hitler tresări. Ceru cuvîntul şi demolă în cîteva fraze dure argumentele lui Baumann, care, în final, trebui să dea bir cu fugiţii.

După şedinţă, fondatorul şi şeful partidului, Anton Drexler, ajustor la atelierele căilor ferate, în vîrstă de 35 de ani, înalt şi slab, veni să-l felicite pe Hitler.

Hitler reveni la cazarmă, îşi întocmi raportul şi nu se mai gîndi la DAP. Cîteva zile mai tîrziu primi o carte poştală prin care era anunţat că fusese primit în Partidul Muncitoresc German, cu numărul 555 şi era convocat la o reuniune a comisiei. Cometariul lui Hitler: „Nu ştiam dacă trebuia să mă supăr sau să rîd. Nu voiam să ader la o mişcare deja constituită ci să fondez una care să fie a mea". După două zile de ezitare, optă pentru includerea în partid.

Însemnele groazei

Este aproape imposibilă relatarea în detaliu a ascensiunii politice a lui Adolf Hitler, pînă la puciul de la München. De aceea, vom da cîteva detalii semnificative. Mai întîi, s-a impus comitetului director al DAP; şi-a făcut relaţii care aveau să se dovedească a fi capitale pentru viitor. îndeosebi cu căpitanul Röhm — cu care va crea secţiile de asalt ale partidului său — Rudolf Hess, Alfred Rosemberg. Pentru a primi noi aderenţi, decise ca prioritatea să fie acordată propagandei. Au fost trase la renotip invitaţii la reuniunile publice şi au fost publicate în presă. Prima mare reuniune publică, care a avut loc la 16 octombrie 1919, a reunit 111 persoane. Hitler a vorbit despre „ruşinosul tratat de la Versailles". Literalmente, a electrizat asistenţa. După care s-a mers din reuniune în reuniune.

„Camarazi, Germania îşi va regăsi locul sub soare".

Voia ca toţi germanii să se reunească în cadrul marelui Reich german, tratatele de pace să fie abrogate, naţionalitatea germană să fie rezervată numai germanilor puri, să fie promulgat un statut pentru evrei, să fie expropriate marile magazine în profitul micului comerţ etc. În cursul unui miting ce a avut loc la 24 februarie 1920 s-a aflat că DAP îşi schimbase numele. Avea să se numească Partidul Naţional Socialist Muncitoresc German (NSDAP). A doua etapă a fost marcată de alegerea unui drapel. Hitler alese unul roşu în centrul căruia se afla un cerc alb pe care era înscrisă o zvastică neagră.

A treia etapă: Hitler ia conducerea partidului. Comitetul NSDAP, sub impulsul lui Anton Drexler, gelos pe succesul lui Hitler, l-a denunţat drept „demagog" şi a chemat naţional-socialiştii la neîncredere. Imediat, Hitler îşi prezintă demisia. E un gest pe care chiar membrii comitetului nu-l prevăzuseră. Aceştia refuză şi în public Drexler este nevoit să-şi renege acuzaţiile. Hitler profită de situaţie, elimină comitetul şi devine el însuşi preşedinte, avînd puteri absolute.

Tratatul de la Versailles prevede ca Germania învinsă să plătească enorme reparaţii de război. În aprilie 1921, aliaţii cer 132 miliarde de mărci aur, adică 33 miliarde de dolari. Din acel moment, valoarea mărcii începe să scadă. Continuă înfruntările în stradă. Se încearcă puciuri. În august 1921 este asasinat Erzberger, ministrul Republicii de la Weimar. În iunie 1922 — Rathenau, ministrul de externe.

Germania cunoaşte una din cele mai crunte crize economice. La începutul anului 1923, un dolar valorează 7 000 de mărci. Reparaţiile ruinează literalmente toată ţara. Guvernul german ceru să i se acorde un moratoriu dar Poincaré, preşedintele francez, a refuzat. Germania nu mai reuşeşte să livreze stîlpii telegrafici prevăzuţi, iar Poincaré ocupă Ruhrul. A fost, pentru germani, o adevărată catastrofă naţională. S-a decretat rezistenţa pasivă. Producţia a scăzut, iar la 1 august un dolar valora cît un milion de mărci. Germania se zbătea într-un adevărat haos. Situaţie visată de aspiranţii la dictatură. La începutul anului 1923, Hitler începu să creadă că acesta e momentul cel mai potrivit pentru răsturnarea republicii. Dar era conştient de faptul că forţele partidului nazist erau insuficiente. Numărul aderenţilor crescuse, „Völkischer Beobachtre" devenise cotidian, se conta din ce în ce mai mult pe Hitler. Îi trebuiau, însă, aliaţi. Platforma de plecare rămîne Münchenul. Urma, deci, să reunească toate forţele ostile republicii care există în Bavaria, îşi va asigura concursul Reichswehr-ului, sprijinul ligilor, al guvernului.

În februarie 1923, datorită lui Röhm, patru din principalele ligi armate ale Bavariei au format, împreună cu naziştii, o Uniune de acţiune sub conducerea politică a lui Hitler. Şi alte ligi şi mişcări au aderat pentru a forma, de data aceasta, o Uniune Germană de Luptă. Aceasta se născuse în cursul unui miting ţinut la Nürnberg, unde se celebra victoria din 1870 asupra Franţei, la Sedan. Hitler fusese ovaţionat şi atrăsese atenţia bătrînului general Ludendorff, care ura republica. Gloria lui Ludendorff era imensă în Germania iar prestigiul său în armată — unic. Din păcate, însă, Ludendorff se gîndea la o contrarevoluţie şi considera că este singurul în drept să o conducă. Hitler hotărî să joace strîns. Nici de data aceasta nu concepea să nu deţină primul loc. Trebuia să acţioneze în aşa fel încît să-l facă să creadă pe general că o făcea pentru el, urmînd apoi să-l elimine pe acesta din urmă.

Preşedintele Ebert decretă starea de urgenţă. În perioada septembrie 1923-februarie 1924 puterea executivă este încredinţată ministrului apărării, Otto Gessler, şi comandantului armatei, generalul von Seeckt.

Trebuie amintit aici că de la vechiul Reich imperial, Germania păstrase principiul autonomiei statelor. Astfel, Bavaria dispunea de propriul său guvern, care nu se supunea stării de urgenţă decretate de Berlin. Drept urmare, cabinetul bavarez îşi proclamă propria sa stare de urgenţă şi numi comisar general de stat, cu puteri considerabile, pe fostul prim-ministru, von Kahr.

Emoţie la Berlin. Bavaria nu va face, oare, secesiune pentru a se uni cu Austria? Revoltele ameninţau să izbucnească la Hamburg, în Ruhr, în Saxonia. Generalul von Seeckt înăbuşi, fără să ezite, o nouă tentativă de puci de dreapta la est de Berlin. Rămînea Bavaria. Aici, „generalkommissar“ Kahr, sprijinit de generalul von Lassow și șeful poliției, von Seisser, refuza să se încline. Cînd Berlinul ceru suprimarea organului nazist „Völkischer Beobachter“, Kahr refuză. Tot așa cum refuză și arestarea șefilor principalelor ligi armate, căpitanul Hess, căpitanul Ehrhardt și locotenentul Rossbach. Furios, Seeckt ordonă generalului von Lossow să-i aresteze pe cei trei șefi și să suprime ziarul nazist. Lossow refuză iar Seeckt îl destitui.

Pînă atunci Kahr, Lossow și Seisser nu ascundeau ajutorul dat ligilor, deci și lui Hitler, iar ideea unui marș spre Berlin nu le displăcea. Asupra lor, admonestarea lui Seeckt avu însă efectul unui duș rece. Cu o luciditate demnă de laudă Hitler constată că nu-și mai putea reține multă vreme oamenii. De altfel, Stresemann restabilea puțin cîte puțin ordinea în țară și în curînd nu avea să mai existe motiv pentru un marș spre Berlin. Trebuia, așadar, să-i pună pe Kahr, Lossow și Seisser în fața faptului împlinit. În acel moment, Kahr anunță că, la 8 noiembrie, avea să rostească o cuvîntare la Bürgerbraukeller, pentru a-și prezenta oficial programul. Dar Hitler se temea ca acesta să nu fie un pretext pentru a se proclama independența Bavariei. Pentru că Lossow și Seisser aveau să asiste la discursul lui Kahr, el intenționa să-i constrîngă, cu această ocazie, să-l urmeze pînă la Berlin. Așadar, puciul avea să se desfășoare la braserie.

3 000 băutori de bere cu capul în nori

Cu căștile pe cap și agitîndu-și revolverele, secțiile de asalt dau năvală în Bürgerbraukeller. Hitler urcă pe masă, trage un foc de revolver, apoi se duce la tribuna abandonată de Kahr și proclamă... revoluția națională. Într-o liniște mormîntală mulțimea află că guvernul bavarez era dizolvat și că un guvern provizoriu al Reichului urma să fie constituit. Hitler cere lui Kahr, Lossow și Seisser să-l urmeze. Apoi ies din sală. În urma lor se ridică un murmur de ostilitate. Urcînd la tribună, Hermann Göring se adresează mulțimii: „Nu aveți de ce să vă temeți. Avem intențiile cele mai pașnice“. În fața băutorilor de bere, el arată că în sala vecină este pe cale să se constituie un guvern, Întradevăr, ce se petrecea în această sală?

Hitler îi amenință pe cei trei cu pistolul: „Nimeni nu iese viu din această încăpere fără permisiunea mea“.

Kahr va răspunde simplu: „Mă poți ucide. N-are nici o importanță dacă voi trăi sau voi muri“. Hitler n-are această intenție.

Hitler îi avertizează că l-a trimis pe camaradul său Scheubner-Richter la Ludwigshöhe, reședința lui Ludendorff pentru a-l aduce acolo pe general. Kahr și ceilalți sînt impresionați, dar continuă să tacă, ceea ce îl enervează pe Hitler, care urlă: Dacă ratăm afacerea am aici patru gloanțe, trei pentru voi și unul pentru mine. Agasat, șeful poliției, Seisser, rupe tăcerea. Îi reproșează lui Hitler că nu și-a ținut jurămîntul. Nu jurase el că nu va încerca niciodată un puci contra poliției? Hitler este tulburat: „Am făcut-o. Iertați-mă, dar trebuia s-o fac în interesul patriei“...

În acel moment, Ludendorff intră în încăpere fără să știe, însă, pentru ce fusese adus. Era acolo, cu părul alb, mustața albă, înalt. drept, în vestonul lui de vînătoare maro. Imaginea autorității și a solidității. Înmărmuriți, Lossow și Seisser se ridică în picioare, Hitler încetează să-și mai agite revolverul. Cei doi repetă ca un ecou: „Dorințele excelenței voastre sînt ordine pentru noi. Doar generalkommissarul Gustav von Kahr și-a păstrat demnitatea. Ludendorff li se adresează: Domnilor sînt la fel de surprins ca și dumneavoastră. Dar pasul este făcut și este vorba de patria germană. Nu vă pot spune decît un singur lucru: fiți cu noi. Lossow va ceda primul: *Gut!* Seisser se mulțumește să consimtă cu un gest, iar Kahr se resemnează să-și dea acordul: „Consimt să preiau responsabilitatea Bavariei ca general locotenent al monarhiei“. Hitler ridică din umeri. Va explica mai tîrziu la procesul său: „Mi-era complet egal. Problema monarhiei bavareze nu mă interesa.“...

E sigur că sosirea lui Ludendorff îl scosese pe Hitler dintr-o situație dificilă. El declară că va merge să anunțe vestea mulțimii. Era și timpul. La tribună, Hitler proclamă căderea guvernului de la Berlin și anunță că guvernul național provizoriu va avea drept sarcină organizarea marșului spre Berlin — „această cloacă“. Va adăuga: „Vreau să-mi îndeplinesc dorința pe care am formulat-o acum cinci ani, atunci cînd eram infirm, orb la spitalul militar: să nu cunosc nici odihna, nici liniștea pînă cînd nu vor fi alungați criminalii din noiembrie, pînă ce pe ruinele mizerabilei Germanii de azi nu se va ridica o Germanie puternică, mare, liberă și splendidă! Mîine, Germania va avea un guvern național sau vom fi morți!“

Cîteva cuvinte vor rosti și Ludendorff, Kahr, Lossow și Seisser. Un acord complet și pentru Hitler, un cec semnat în alb.

Rudolf Hess și secțiile de asalt pun mîna pe cîțiva membri ai cabinetului bavarez și alte notabilități. Hitler îi ia cu el pe Kahr, Lossow și Seisser, fiindu-i teamă ca aceștia să nu fugă. Conform unui plan fixat de comun acord, Röhm, cu secțiile de asalt, ocupă ministerul de război. În schimb, membrii unei alte ligi n-au reușit să pună mîna pe cazarma de geniu. Au fost dezarmați și arestați. La auzul știrii, Hitler se duce la fața locului și-și încredințează ostaticii lui Ludendorff. Această tragică eroare va marca începutul sfîrșitului.

Abia plecat Hitler, Lossow declară lui Ludendorff că trebuie să revină la biroul său de la statul major pentru a da ordinele necesare. Cîteva momente mai tîrziu, Kahr și generalul Lossow vor pleca și ei. Cînd Hitler revine la braserie află că ostatecii lui plecaseră. El care credea că succesul îi este la îndemînă.

Berlinul află știrea. Generalul von Seeckt dă ordin armatei staționate în Bavaria să-i reducă la tăcere pe rebeli. În afară de cîțiva ofițeri aliați lui Hitler, majoritatea armatei va asculta de șeful ei. În zori, trupele regulate vor încercui ministerul de război unde se baricadase Röhm. Ce se întîmplase cu faimosul trio? Kahr, la sosirea din braserie, revenise la comisariatul general. Lossow și Seisser sînt întîmpinați de generalul Danner: „Excelență, a fost înșelătorie?“ Într-adevăr fusese o înșelătorie. Lossow și Seisser s-au îndreptat atunci spre cazarma regimentului nr. 19 infanterie, pentru a prelua conducerea operațiunilor antipuci.

În ce-l privește pe Gustav von Kahr, acesta după o convorbire telefonică cu cancelarul Stresemann și generalul von Seeckt, va publica un comunicat ce va fi afișat în tot Münchenul: „Minciunile și perfidia unor camarazi ambițioși au transformat o demonstrație vizînd ridicarea națională într-o scenă de o violență respingătoare. Declarațiile care ne-au fost smulse sub amenințarea revolverului generalului von Lossow, colonelului Seisser și mie sînt nule și fără valoare. Partidul Național Socialist Muncitoresc German ca și ligile combatante „Oberland“ și „Reichskriegsflagge“ sînt dizolvate. Semnat: von Kahr, comisar general de stat“.

Fiecare oră care se scurge aduce lui Hitler confirmarea înfrîngerii sale. La cinci dimineața, Ludendorff află că Reichswehr-ul nu era în spatele puciului. Foarte prost dispus, se întoarce acasă. Hitler așteaptă la Bürgerbraukeller. În tot timpul nopții și în dimineața următoare nu-i parvine nici o știre. În sfîrșit, înainte de prînz, Ludendorff reapare. Hitler îi sugerează să meargă cu el în provincie să-și alieze țăranii și să ia cu asalt Münchenul. Mai înțelept, Ludendorff respinge acest proiect prea romantic și propune un plan pe care îl concepuse el singur.

La prînz, cortegiul pornește la drum. Este cortegiul ultimei șanse. În frunte merg doi inși purtînd drapele. Apoi Hitler, escortat de Ulrich Graf. Von Ludendorff, Scheubner-Richter, Göring, doctorul Weber, Kriebel, Julius Streicher și Alfred Rosenberg. Oameni care, aproape toți, vor fi cîțiva ani mai tîrziu, investiți cu puteri zdrobitoare. Național-socialiștii din nordul Germaniei sînt reprezentați de un singur om, maiorul Graefe-Goldebee. Urmează trei sau patru mii de oameni. Secțiile de asalt sînt înarmate însă au primit ordinul să descarce puștile. Dar pe podul Ludwig întîlnesc primul obstacol. Barînd intrarea pe pod, un pluton de poliție cu armele în poziție de tragere, este gata să înceapă focul. Cortegiul se oprește. Căpitanul Göring înaintează, salută sec ofițerul care comandă polițiștii și spune: „Dacă un singur om dintre ai noștri este ucis va fi o mare demonstrație de tir!“

Ofițerul de poliție dă ordin oamenilor săi să coboare armele. Imediat, secțiile de asalt îi încercuiesc pe polițiști și-i dezarmează. O mulțime compactă se îndreaptă spre centrul orașului. Se aud strigăte: „Trăiască Ludendorff, trăiască Hitler!“ Obiectivul urmărit este ministerul de război unde continuă să țină piept Röhm. Au loc schimburi de focuri, în cursul cărora cîțiva soldați sînt uciși, de-o parte și de alta. Ludendorff și Hitler sînt aclamați în Marienplatz. Un nou cordon de poliție, comandat de locotenentul von Godin, le barează drumul spre piața Odeon. Ulrich Graf se îndreaptă spre ofițerul de poliție și strigă: „Nu trageți! Excelența sa Ludendorff și Hitler sosesc!“ Hitler, cu revolverul în mînă, urlă: „Predați-vă, predați-vă!“ Și atunci a fost tras un foc. Cine trăsese? Nimeni n-a știut, niciodată. Mai tîrziu, un martor a jurat că acesta fusese Hitler. Altul îl desemnase pe Streicher.

Acesta este hazardul revoltelor și luptelor de stradă. Primul foc aduce, întotdeauna, alte focuri de armă. Oamenii se ucid, cortegiul se răspîndește, străzile sînt pline de naziști traumatizați care urlă că Ludendorff și Hitler au murit. Neținînd seama însă de gloanțe, Ludendorff s-a îndreptat spre polițiști care au dat înapoi în fața lui. Nici Hitler n-a murit. Apărîndu-l cu propriul său corp, Ulrich Graf a fost rănit, în locul lui. Göring, șeful secțiilor de asalt, zace rănit grav la stomac. Focul n-a durat decît un minut. Apoi s-a așternut liniștea. Hitler se ridică și vede în jurul lui morți și răniți. Va fi urcat într-o mașină și condus într-o casă, la țară, unde niște prieteni îl vor ascunde, timp de două zile. La 11 noiembrie, poliția va veni să-l aresteze. Hitler a fost condus la fortăreața din Landsberg. Un bărbat disperat al cărui eșec friza ridicolul. Cum ar fi putut el prevedea — și alții împreună cu el — că, dimpotrivă, procesul care avea să urmeze îi va permite să transforme bara tribunalului în tribună? Că se va vorbi de el în toată Germania precum și în străinătate? Că acest proces va fi... un triumf. Evident, Hitler va fi condamnat la cinci ani închisoare, putînd fi eliberat, pe cuvînt, după șase luni. Dar această pedeapsă avea să-i servească lui Hitler. Va profita de șederea în închisoare pentru a scrie *Mein Kampf*, anunțînd dinainte toate detaliile planului său de luare a puterii în Germania și de cucerire a Europei. Succesul cărții va fi uimitor.

Acesta a fost adevăratul rezultat al puciului de la München. Înainte, „caporalul austriac“ nu era decît un agitator pe care puțini îl luau în serios. După proces, Adolf Hitler a făcut figură de om de stat. În mod legal el va lua puterea.

Spre nenorocirea lumii întregi.

Prezentare de DUMITRU CONSTANTIN ■

CASCADORII

O pagină despre cascadorie este greu de scris. Ca şi de privit. Totul se petrece repede şi în iureşul ăsta se-ntîmplă întotdeauna să ai timp numai ca cel care face o cascadă să-ţi fie prieten. Un soi de admiraţie sau de gelozie, cîteva secunde şi omul care se ridică este acelaşi dar altul. El, cascadorul, a dispărut rămînînd în locul său, luîndu-ne admiraţia şi uluirea actorul, cel care de fapt şi de drept ocupă locul central al oricărui generic. Acesta e filmul nostru pe care l-aţi văzut şi dumneavoastră de mii de ori. Iată de ce vă invităm la întîlnirea cu ei, cu acele secunde în care ei sînt, EXISTĂ...

La 33 de ani ai săi, Nicolae Dide, maturizat de viaţa fastuoasă şi energică a ecranului este un cascador „bătrîn“ ; mai mult de 100 de filme, de clipe de risc, de bucurie şi de îndoieli : „Mihai Viteazul“, „Mirii anului II“, „Accident“, „Reţeaua S“, „Ana şi hoţul“. *Omul acesta, chinuit de bucuria muncii lui, o spune în gura mare : „iubesc viaţa de cascador. Îmi doresc o echipă ; să-i pot scula la 1 noaptea şi să pot face orice ; o echipă de entuziaşti, de dragul meseriei, cum eram noi acum 15 ani“... Anul 1983 a însemnat pentru el rodul a patru ani de căutări ; există acum o echipă, prima şi veritabila echipă de cascadori al cărei rost este o pledoarie pentru această muncă nobilă, de „pur sînge“ :* Petre Dumitru Stancu, *Bucureşti, 23 ani ;* Călin Ahil, *Bucureşti, 25 ani ;* Nicu Constantin, *Bucureşti, 34 ani ;* Paul Filipescu, *Tîrgu-Jiu, 36 ani ;* Cristian Ghiţescu, *Cîmpulung Muscel, 23 ani ;* Robert Frantz, *Timişoara, 22 ani ;* Constantin Ciucă, *Piteşti, 36 ani ;* Stelian Isăroiu, *Cîmpulung Muscel, 24 ani ;* Ernest Mülner, *Braşov, 22 ani ;* Marian Vlad, *Cîmpulung Muscel, 23 ani ;* Vasile Marcel, *Bucureşti, 23 ani ;* Cristian Ciomac, *Bucureşti, 21 ani.*

Viaţa înseamnă mişcare şi ei, ca nişte nomazi, străbat ţara în pauza a două filme, ca să vorbească, în duduitul motoarelor lor, despre singurul mod de a fi fericiţi : MUNCA lor.

Fotoreportaj de PAUL AGARICI ■

MISTERELE VIEŢII

Depind talentele şi capacităţile copilului de vîrsta părinţilor? Dacă da, în ce fel?

Aproximativ 70% din oamenii care manifestă talente speciale s-au născut cînd vîrsta taţilor se situa între 30 şi 35 ani iar mamele au fost mai tinere de 29 ani, — susţin teoreticienii geneticieni Igor Alexahin şi Alexandr Tkacenko din U.R.S.S. care au elaborat un studiu statistic pe această temă.

Aceasta înseamnă că în asemenea cazuri, tatăl (nu mama) este mult mai în vîrstă decît media celorlalte perechi. „Culmea maturităţii", punctul ei culminant la bărbaţi — pe care o putem situa în jur de 40 de ani — corespunde cu „maximum de talent" la copii. Este posibil ca această cotă maximă să fie determinată de prima curbă?

Un studiu din Anuarul Demografic publicat de Organizaţia Naţiunilor Unite arată că aproximativ 70% din contemporanii noştri sînt născuţi cînd tatăl n-a atins 35 de ani. Vîrsta cea mai comună la naşterea copilului este pentru tată de 27 ani iar pentru mamă 26 ani.

Savanţii sovietici mai sus citaţi au întocmit şi ei un tabel în care au studiat şi comparat date biografice ale unor personalităţi deosebite — savanţi eminenţi, ingineri de geniu, pictori, muzicieni, scriitori de prestigiu — şi au ajuns la concluzii diferite faţă de cifrele referitoare la medie. Ei au descoperit că în cazul oamenilor care au lăsat o urmă în istorie, vîrsta tatălui era cu zece ani mai ridicată decît media (27 ani): în 41% din cazuri ea a fluctuat între 30 şi 40 de ani şi în 27% între 40 şi 50. În ceea ce priveşte mama — indexul a deviat puţin de la medie.

Iată un tabel sumar prezentat de savanţii sovietici:

	VÎRSTA TATĂLUI	VÎRSTA MAMEI
Leonardo da Vinci	25	22
Ivan Turgheniev	25	30
Mihail Lermontov	27	17
Charles Dickens	27	23
Alexandr Puşkin	29	24
Niels Bohr	30	24
Nikolai Lobacevski	31	19

Nikolai Gogol	32	18
Albert Einstein	32	21
Ludwig van Beethoven	32	22
George Gordon Byron	33	23
Heinrich Heine	34	26
Anton Cehov	36	25
Friederich Schiller	36	27
Mark Twain	36	32
Irene Joliot-Curie	38	30
Johann Wolfgang Goethe	39	17
Richard Wagner	43	39
Piotr Ceaikovski	45	27
Bernard Shaw	45	28
Ivan Bunin	46	35
Honoré de Balzac	53	21
Jack London	53	29
Ivan Gonciarov	58	27
Georg Friederich Händel	63	34
Confucius	70	16

Natural, studiul nostru a cuprins mii de nume. Acest tabel ilustrează numai caracterul materialului statistic care a fost prelucrat matematic.

Destul de curios, — proporția cea mai ridicată de descendenți talentați se întîlnește în cazurile în care tatăl avea vîrsta de 37—38 de ani la nașterea copilului. Nu credem că acest lucru este întîmplător. În timpurile Greciei antice, vîrsta de 40 de ani era considerată culmea vieții.

Mulți savanți sovietici susțin același lucru.

Desigur, experiența și cunoștințele, care sînt accesibile tuturor sînt un lucru, iar talentul — care se întîlnește mult mai rar — este un alt lucru. Și de fapt, ce este înzestrarea, talentul? Din nefericire, nici una din definițiile date pînă acum nu este satisfăcătoare. Dar nivelul talentului pare să crească o dată cu volumul de informații pe care un om îl poate absorbi și prelucra. În același timp, este clar că o asemenea abilitate se ascute odată cu înaintarea în vîrstă. Este posibil ca ea să atingă culmea la perioada maximelor potențe spirituale — puțin înainte de împlinirea vîrstei de 40 de ani. Astfel, nu ar fi imposibil ca punctul maxim în graficul care prezintă nașterea copiilor talentați să fie legat de punctul culminant al maturității taților.

Acum se ridica o altă întrebare: de ce discutăm despre vîrsta tatălui și nu a mamei?

Vladimir Gheodakian, un alt savant sovietic, a înaintat ipoteza că sexul masculin este răspunzător de „memoria operativă" a omenirii, în timp ce sexul femeiesc de „memoria permanentă". Cu alte cuvinte, homo sapiens își datorează adaptabilitatea la schimbările rapide ale mediului, moștenirii care provine de la părintele de sex bărbătesc. Femeile, conservă și transferă informația genetică deja înmagazinată cu privire la faptele trecute.

Aceasta ar explica de ce experiența individuală a mamei nu afectează nivelul de calități ale copilului.

Nu trebuie să se înțeleagă din aceasta că tatăl joacă rolul decisiv în formarea talentelor potențiale. În conformitate cu această ipoteză, genotipul mamei, fondul ereditar al acesteia, este acela care concentrează înzestrarea pozitivă a viitorului talent, strînsă de generația de înaintași din partea mamei. Dacă așa stau lucrurile, natura s-a dovedit înțeleaptă. Atît mama cît și tatăl influențează calitățile copilului: mama aducînd partea de zestre genetică, tatăl contribuind cu calitățile prezente.

Dacă ipoteza lui Gheodakian este corectă, trebuie să înțelegem că abilitățile informaționale care înfloresc la vîrsta de vîrf sînt transmise copiilor de către tați. Dar cum? Modul în care se face transmiterea genetică a experienței individuale este încă o enigmă care așteaptă să fie cercetată.

NU NUMAI EREDITATEA, CI ȘI MEDIUL

...este un factor de seamă în apariția talentului, spune Alexandr Mulinovski, doctor în științe biologice din Moscova.

Savanții din Dniepropetrovsk au făcut unele observații interesante. Ei subliniază că un fenomen frecvent în viața oamenilor deosebiți este conflictul, în special cel din copilărie. Nu este nici un secret că dramele de familie sînt mult mai frecvente în căsniciile în care există o mare diferență de vîrstă între soți. Iar căsătoriile între femei tinere și bărbați în vîrstă nu erau deloc rare în secolele XVII—XVIII și chiar mai devreme, perioada care furnizează cele mai multe exemple citate de Alexahin și Tkacenko. Dar asta nu e totul!

Studiind biografiile faimoșilor învățați și oameni de artă, reputatul genetician rus I.A. Filipcenko a susținut observația că oamenii talentați manifestă tot felul de anomalii mentale mult mai frecvent decît media. Într-adevăr, excentricitățile unui geniu bat la ochi sau oricum atrag atenția mai mult decît cele ale muritorilor de rînd.

De ce talentele și anomaliile se întîlnesc la unul și același om? În încercarea de a răspunde la această întrebare, psihologul sovietic L.V. Krușinski a avansat o teorie interesantă pe care a coroborat-o în experiențele făcute cu animale: pentru a permite trăsăturilor genetice să se manifeste este nevoie de o anumită excitabilitate. Atunci devine de înțeles de ce înzestrarea se asociază adesea cu instabilitatea emoțională care apare mai adesea în cazul taților mai în vîrstă decît al celor tineri. O dată cu trecerea anilor, probabilitatea mutațiilor — schimburi în programul genetic inițial moștenit de la părinți — crește la toți oamenii. Aceste deviații nu lasă urmașii neafectați.

Desigur, toate acestea se referă și la mamă, cu mici rezerve. Organismul femeii produce de asemenea mutații, dar ele sînt diferite de cele induse de cel masculin (se pare că ele au un efect mai mic asupra excitabilității copiilor). Mai sînt și alte distincții. Mama nu numai că transmite fiului sau fiicei ei trăsături ereditare care în ultimă instanță sînt combinate cu cele ale tatălui. Corpul femeiesc servește drept mediu în care copilul se dezvoltă în perioada prenatală a vieții. Natural, la o mamă tînără, condițiile dezvoltării intrauterine sînt mult mai favorabile decît la o mamă vîrstnică.

Dar să ne întoarcem la tată. Este mai bine pentru tați să aibă copii la perioada de vîrf a maturității? Este greu de spus. Indiscutabil, un bărbat matur, cu experiență este mai bine pregătit să-și crească și să-și educe progenitura decît un tinerel de douăzeci de ani. Pe de altă parte, mutațiile — care se multiplică cu vîrsta — sînt de obicei nefavorabile și multe au un efect advers asupra generațiilor care vin. Multe boli ereditare au fost descoperite, unele pe de-a întregul neașteptate luînd în considerație starea de sănătate a părinților.

*

Toate acestea arată cît de complicată este apariția talentului și cît de strîns sînt corelați factorii biologici de cei sociali. Încercarea de a absolutiza ipotezele avansate mai sus dă naștere unei tratări suprasimplificate cu privire la natura fenomenului.

Desigur, faptele și cifrele sînt încăpățînate și în limbajul lor ele comunică niște realități. Studiile întreprinse pînă acum au ca punct de referință genii născute în alte secole, cînd oamenii — mai ales bărbații — se căsătoreau mai tîrziu. Actualele studii ale ONU își concentrează atenția asupra geniilor secolului XX, cînd datorită noilor condiții și concepții oamenii se căsătoresc mai tineri și cînd climatul familial este atît de deosebit. Un studiu de acest tip, bazat pe material documentar bogat, ar servi ca temelie pentru ipoteza că există o legătură între vîrsta părinților și talentele copiilor.

Traducere și prezentare
de ELISA MADOLCIU ■

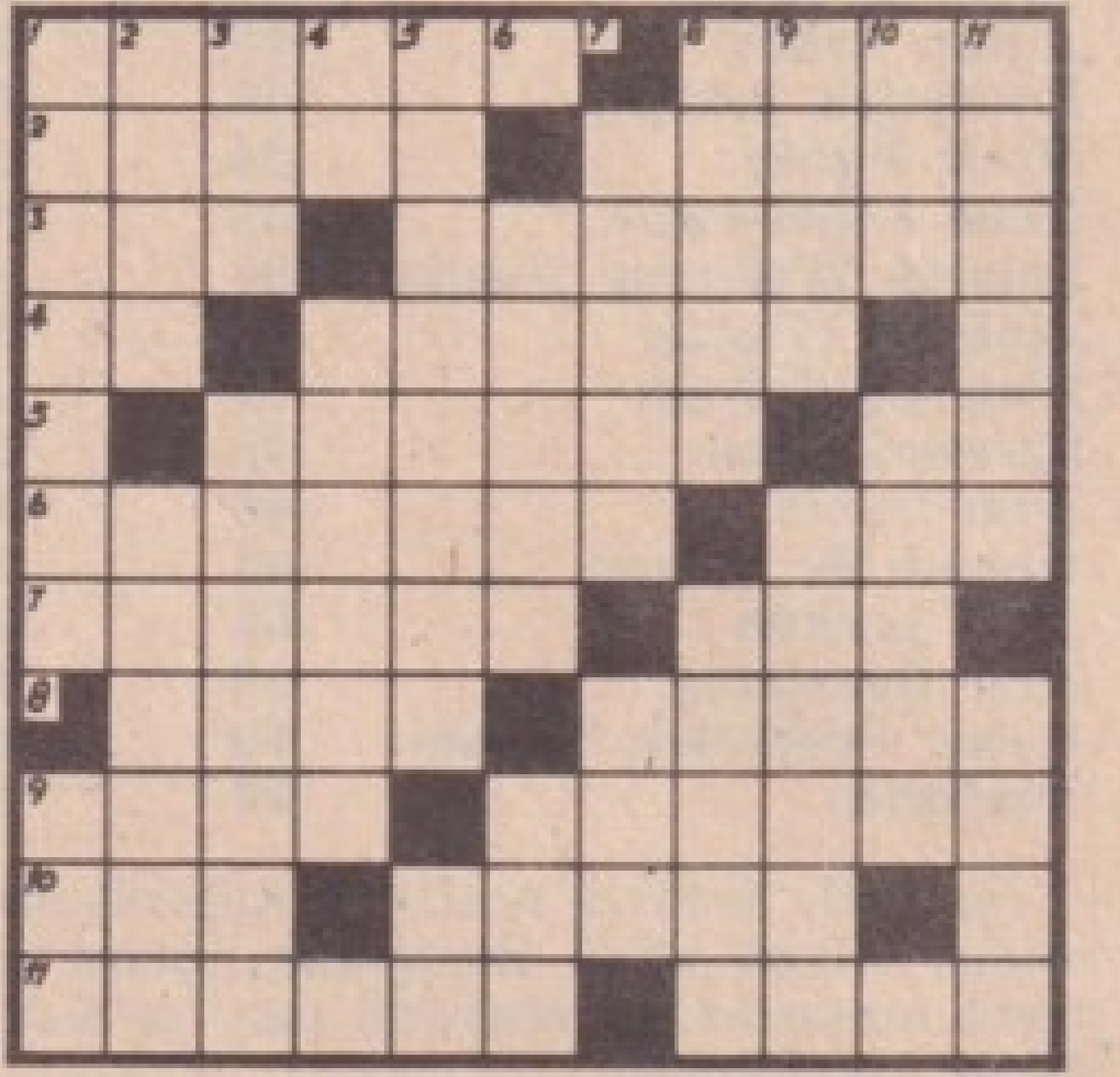

Un careu... pentru mic și mare

ORIZONTAL: 1) Uriașul cu un singur ochi — Port la mare. 2) Mare mare — Vechi popor de lingă Marea Neagră. 3) Mare mică — Mărit. 4) În port! — Redusă. 5) Casa mică — Zece pe scurt! 6) Egală cu zero... — ... și peste unu. 7) Mai mult de atît nu se poate — N-are nici un amestec. 8) Mici pe mare — Cel mai mic. 9) Marele scaun — Rău de mare (pl.). 10) Cea mică nu este recomandabilă — De mare importanță. 11) Astru de mărimea întîia — Frate mai mare.

VERTICAL: 1) Enorm — La mică înălțime. 2) Temerar prăbușit în mare — Mai puțin decît puțin. 3) Marea pușculiță (abr.) — Adunat într-un tot mare. 4, Minora lui „do major" — Mare cîntăreț) mare balerin. 5) Marea cu valuri (masc. pl.) — Major in extremis! 6) A face... copii — Denumire dată în evul mediu nobililor polonezi și marilor boieri români din Moldova. 7) De mică intensitate (fem.) — Echipă de fotbal iraniană. 8) Serie de mărimi, în ordine crescătoare — Cuiul cel mare. 9) Sîrme mici — Apă mare ... către mare. 10) Mărită în a doua etapă! — În mare grabă. 11) Lume măruntă — Măsoară marea (pl.).

Dicționar: MIJ.

ION CARAIMAN ■
București

O cursă nebună nebună nebună

Performanţele se obţin nu numai pe pistă, ci şi la standuri, de către mecanici. Un aspect de la standul Renault: în 9 sec. se schimbă cele patru cauciucuri şi se face alimentarea cu benzină.

13 martie 1983. În tribunele autodromului din Jacarepagua (30 de kilometri depărtare de Rio de Janeiro) au luat loc aproape o sută de mii de spectatori. Jos, pe pista încinsă de soare, 26 de maşini de formula 1 aşteaptă semnalul de plecare în Marele Premiu al Braziliei. În prima casetă a grilei de start, finlandezul Keijo (zis Keke) Rosberg, campionul mondial „en titre“, apasă ritmic pedala de acceleraţie a maşinii Williams şi, din cînd în cînd, trage cu ochiul spre vecinul din dreapta, francezul Alain Prost, care stă impasibil la volanul automobilului Renault. În spate, un alt francez, Patrick Tambay (maşină Ferrari), împarte linia a doua a grilei cu brazilianul Nelson Piquet (Brabham). Următoarele rînduri sînt ocupate de Niki Lauda, Jacques Laffite, René Arnoux, Elio de Angelis...:

Start! Cele 26 de maşini ţîşnesc în lungul panglicii de asfalt lăsînd în urmă un nor albastru cu miros de cauciuc ars. Deşi maşina Williams este echipată cu un motor Cosworth, aspirat, apărut la curse cu 16 ani în urmă, Rosberg se instalează în frunte şi rămîne în această poziţie, în ciuda atacurilor lui Piquet, al cărui automobil dispune de un motor de ultimă oră, BMW turbo, mult mai puternic.

Tribunele sînt în delir. Ele îi cer lui Piquet o victorie şi acesta este hotărît să le-o dea, aşa cum a făcut şi la precedenta ediţie a acestui Grand Prix. Se scurg 7 tururi, din totalul de 63, şi iată-l pe brazilian efectuînd o depăşire îndrăzneaţă, soldată cu o schimbare de lider. Rosberg rămîne în poziţia a doua, dar nu pare să se împace cu această situaţie. El luptă să-şi apere prestigiul de campion, dovedind că titlul cîştigat în 1982 n-a fost o simplă întîmplare, cum s-a scris în presa internaţională.

Turul 35. Piquet continuă să se afle pe primul loc. Rosberg se ţine de el ca o umbră, dar, deodată, unul din semnalizatoarele de la bordul maşinii Williams începe să clipească: nivelul benzinei a ajuns în zona de alarmă. Ca şi alţi piloţi, Keke a plecat în cursă cu rezervorul umplut pe jumătate pentru a optimiza în acest fel greutatea automobilului său. Frînă, abatere la dreapta, oprire la stand. Cu gesturi precise, mecanicii schimbă roţile maşinii şi introduc benzină în rezervor. Costul operaţiunii: 25 de secunde. *Very slow* (foarte încet), zice nemulţumit managerul Frank Williams, privindu-şi cronometrul.

Keke acţionează demarorul. Se aude un zumzet slab şi la motor se declanşează un mic incendiu. Oamenii din serviciul de securitate al pistei îndreaptă spre mașină jeturile de „zăpadă carbonică". Motorul dispare sub o plapumă de spumă și totul intră în ordine. Rosberg demarează împins de mecanici.

Turul 45. Neliniște la standul echipei Brabham. Piquet ar fi trebuit să oprească și el, încă de la jumătatea cursei, pentru același motiv pentru care oprise Rosberg. La dispoziția lui Bernie Ecclestone, managerul formației, unul din mecanici agită un panou pe care scrie *Quickly stop !* (oprire imediată). În turul următor, Piquet se abate spre boxe și oprește. „Toaleta" mașinii Brabham durează 17 secunde. Un timp bun, dar nu excelent. În celălalt sezon, recordul în materie a ajuns la 9 secunde. Piquet intră pe pistă fără a fi pierdut vreun tur. Rosberg este tot pe locul al doilea.

Ecclestone și inginerul Gordon Murray privesc anvelopele abia scoase de la mașina brazilianului. Pe unele locuri, banda de rulare e roasă pînă la pînze. Este vorba de o uzură normală. În cursele de formula 1 se utilizează anvelope extrem de aderente, confecționate dintr-un cauciuc moale, care rezistă la un parcurs de numai 120—130 de kilometri. De aici vitezele foarte mari care se obțin, mai ales vitezele din curbe, și tot de aici nevoia „haltelor de ajustare" din timpul cursei.

Turul 63. Piquet trece linia de sosire ca învingător. Rosberg se clasează pe locul secund, obținînd un rezultat remarcabil cu un motor fără supraalimentare. Piquet, pilotul de 30 de ani, care și-a început cariera sportivă ca tenisman de performanță, este purtat pe brațe de înflăcărații săi suporteri. La Jacarepagua și apoi la Rio euforia succesului nu se stinge decît după miezul nopții.

Retras în camera sa de hotel, Rosberg se luptă cu amărăciunea și revolta. În cursul serii, la cîteva ore după ce l-au urcat pe podium, oficialii concursului au anunțat presa că l-au exclus pe finlandez din clasament. Din ce motiv? Pentru că după oprirea la stand, Keke a plecat împins de mecanicii săi, lucru interzis de regulament. Prima etapă a celei de a 34-a ediții a campionatului mondial de formula 1 se încheie, ca de obicei, cu bucuriile, cu necazurile și cu paradoxurile sale.

La două săptămîni după, Jacarepagua, „circul formulei 1" se mută la Long Beach, în S.U.A. Apoi, în luna următoare, piloții, mecanicii, managerii, mașinile poposesc pe platoul Le Castelet, din Franța. Urmează Imola, în Republica San Marino, apoi Monaco, Spa, Montreal, Silverstone, Hockenheim, Monza... În 8 luni, din martie pînă în octombrie, „scenariul" de la Jacarepagua se repetă, în linii generale, de 15 ori, îmbogățindu-se, totodată, cu întîmplări și fapte inedite.

La Long Beach, motoarele Cosworth le înving pe cele cu turbo-compresor, ocupînd primele două locuri prin echipierii formației Mc Laren: John Watson și Niki Lauda. La urmă, în culmea bucuriei, patronul Ron Dennis declară ziariștilor că întreținerea în campionatul mondial a echipei sale îl costă într-un sezon în jur de 60 de milioane de dolari. Ziariștii îl întreabă: de unde are el, un simplu artizan, o asemenea sumă? Răspuns: în principal de la firma de țigări Marlboro, care-și asigură prin mașinile McLaren o publicitate mondială.

Monaco, 15 mai. Rosberg este din nou la ordinea zilei. În timpul startului, deasupra Coastei de Azur plutesc nori amenințători și toată lumea se „încalță" cu anvelope *rain* (ploaie). Doar Rosberg face excepție echipîndu-și mașina cu *slick*-uri (anvelope cu banda de rulare lisă). Ploaia se abate foarte puțin asupra circuitului, după care încetează. Piloții se văd obligați să oprească la standuri pentru a-și schimba roțile. Numai Rosberg își continuă cursa și învinge. Este penultima victorie a unui motor Cosworth în cursele anului 1983, ultima reve-

Nelson Piquet, campionul mondial. În dreapta : instantaneu din Marele Premiu al Olandei.

nindu-i lui Michele Alboreto (Tyrrell), cu trei săptămîni mai tîrziu, în Marele Premiu de la Detroit.

Partea a doua a campionatului intră definitiv sub stăpînirea maşinilor cu motoare turbo şi, în ajunul ultimei confruntări, doi piloţi mai rămîn în cursa pentru titlul mondial: Alain Prost şi Nelson Piquet, despărţiţi prin numai două puncte în clasamentul provizoriu al competiţiei. Atmosfera este foarte încordată şi cel mai bine o suportă Piquet, care se antrenează cu sîrg, urmăreşte filme cu cow-boy la magnetoscop şi noaptea doarme buştean. Prost, în schimb, este frămîntat de o mie de gînduri sumbre.

Autodromul din Kyalami (22 km nord de Johannesburg), sîmbătă 15 octombrie. După semnalul de start, Piquet ia conducerea cursei, protejat de colegul său de echipă Ricardo Patrese. Motoarele BMW turbo (4 cilindri în linie, 600 C.P.) funcţionează ireproşabil, iar maşinile Brabham, proiectate de Gordon Murray, se comportă excelent. Bernie Ecclestone, un omuleţ iute ca argintul viu, care şi-a făcut un nume în lumea curselor, nu atît prin echipa sa, cît mai ales prin aranjamentele băneşti legate de campionatul mondial, pare pe deplin mulţumit. Şi, de bună seamă, aceleaşi sentimente le trăiesc, în faţa televizoarelor şi stăpînii firmei de brînzeturi Parmalat, cea care finanţează formaţia Brabham.

Nelson Piquet pilotează în forţă şi uneori se informează asupra poziţiei lui Prost privind în oglinda retrovizoare. La viraje, îl reperează perfect: se găseşte mai în urmă, pe locurile patru sau cinci.

Turul 36. Cînd trece prin faţa boxelor, brazilianului i se pare, pentru o fracţiune de secundă, că este prada unei halucinaţii. Un mecanic îi arată panoul pe care scrie *Prost out!* Piquet ridică o mînă de pe volan şi o flutură în aer. A devenit campion mondial!... Dar se reculege imediat, amintindu-şi că manşa încă nu s-a încheiat şi, pînă la sfîrşitul ei, multe se mai pot întîmpla. Ca să reducă riscurile, îşi temperează ritmul de mers, lăsîndu-se depăşit de Patrese şi de Andrea de Cesaris. Pentru a deveni campion îi este suficient să sosească în această cursă chiar şi pe locul patru.

Ultimul tur. Piquet trece linia de sosire în poziţia a treia, după Patrese şi de Cesaris, devenind pentru a doua oară campion mondial. Primul titlu l-a obţinut în 1981, tot cu o maşină Brabham şi tot în urma unei manşe finale decisive, desfăşurată la Las Vegas, unde l-a învins pe argentinianul Carlos Reutemann.

Trist, cu faţa palidă, Alain Prost părăseşte pista de la Kyalami, pronunţînd în faţa ziariştilor doar aceste cîteva fraze: „Niciodată, noi, francezii, n-am fost mai aproape ca acum de un titlu ce-l aşteptăm de 33 de ani. Am pierdut şi-mi pare rău. Motorul Renault turbo m-a trădat". Peste aceste cuvinte, care sună grav în liniştea de după vacarmul cursei, cade încet şi definitiv cortina celei de a 34-a ediţii a campionatului mondial de formula 1.

DUMITRU LAZĂR

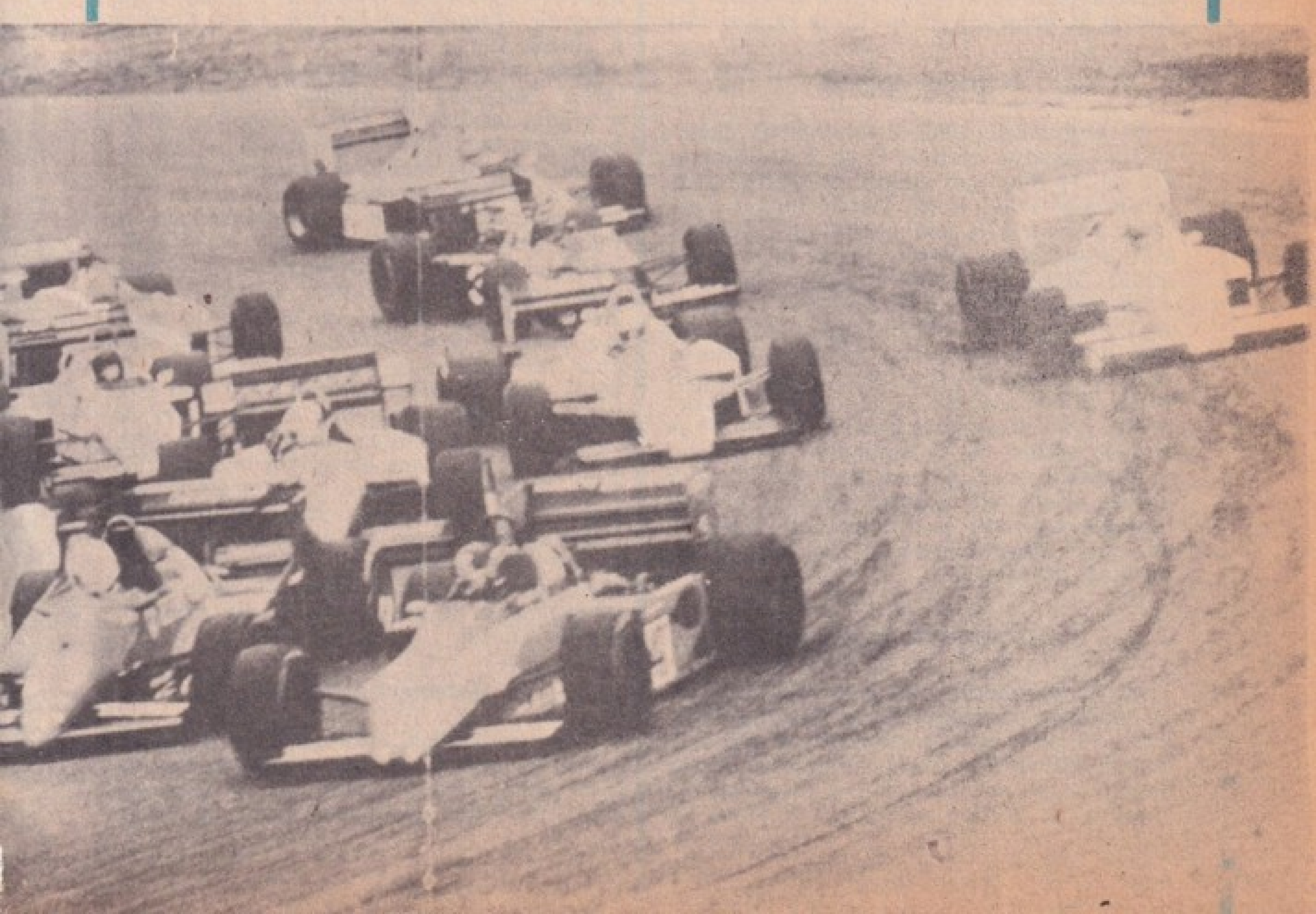

CINE A DESCOPERIT cu adevărat POLUL NORD?

Sfîrșitul secolului 19 și începutul celui următor au însemnat o perioadă de boom a încercărilor de a ajunge la Polul Nord. Tentativele au dat însă greș una după alta. Nici măcar marele Fridtjof Nansen n-a ajuns la Pol, ci a atins doar 86 de grade și 14 minute latitudine nordică. Iată însă că, spre sfîrșitul primei decade a secolului 20, doi americani au anunțat aproape simultan că au cucerit Polul Nord. Este vorba de Frederic Cook (a nu se confunda cu navigatorul și exploratorul britanic James Cook, realizatorul unor călătorii în jurul lumii, care a trăit în secolul al 18-lea), medic de profesie, și de Robert Piri, amiral, amîndoi însă pasionați exploratori polari. Disputa, netranșată încă, nici măcar postum, în favoarea vreunuia din ei, a fost recent reactualizată de mai multe ziare și reviste, dat fiind că anul 1983 ar putea să marcheze 75 de ani de cînd primul om a ajuns la Polul Nord, în cazul în care întîietatea îi va fi recunoscută lui Cook, sau numai 74 de ani, dacă în frunte rămîne Piri.

Nașterea disputei

În septembrie 1909, întorcîndu-se dintr-o lungă expediție arctică, Cook a declarat lumii că, 18 luni mai înainte, în aprilie 1908, el atinsese Polul Nord. Dar la numai 5 zile după aceea a sosit comunicatul din partea lui Piri: Polul Nord fusese atins de el în aprilie 1909! Aflînd că Cook afirmase că l-ar fi devansat cu un an, Piri l-a făcut mincinos. Așa a început această dispută, probabil cea mai amplă din întreaga istorie a cuceririi Arcticei. La ea au participat nu numai exploratori și cercetători, ci și oameni politici, presa, cercuri largi ale opiniei publice de pe ambele maluri ale Atlanticului. Participînd la reactualizarea disputei, publicația canadiană, „Globe and Mail“ și-a propus, pe baza faptelor cunoscute și a numeroase materiale de arhivă, să stabilească de partea cui este, de fapt, dreptatea.

Protagoniștii în acțiune

Dacă e să judecăm cine ar fi mai în măsură să apară drept primul descoperitor al Polului Nord, scrie revista amintită, acesta ar fi Robert Edwin Piri. El și-a consacrat acestei acțiuni 20 de ani din viață, a organizat opt expediții în Arctica (una din ele a durat patru ani) și a petrecut acolo nouă ierni. După propriile-i afirmații, scopul și l-ar fi atins în timpul ultimei expediții, cînd era în vîrstă de 52 de ani.

În timpul ultimei lui expediții, Piri a petrecut o iarnă la extremitatea nordică a insulei Ellesmere la bordul vasului „Roosevelt“, iar în februarie 1909 a plecat de la Capul Columbia spre Pol, de care îl despărțeau 760 kilometri de ghețuri ale Oceanului Înghețat de Nord. La expediție au luat parte 24 de persoane, care dispuneau de 19 sănii și de 133 de cîini. Acțiunea era organizată după modelul operațiunilor militare. Drumul îl deschidea Robert Bartellet, căpitanul de pe „Roosevelt“, iar grupul lui Piri venea din urmă, crușîndu-și forțele pentru asaltul final. Una după alta grupele de sprijin s-au întors la bază. În sfîrșit, amiralul a rămas singur cu un servitor negru și cu patru eschimoși. Într-o asemenea componență, grupul ar fi atins, după propriile afirmații ale lui Piri, Polul Nord la 6 aprilie 1909.

Cook a petrecut împreună cu amiralul iarna 1891/1892 în nordul Groenlandei și a produs asupra lui Piri o impresie foarte bună prin îndeplinirea exemplară a îndatoririlor sale de medic și etnograf. În 1907, Cook a convins pe unul din prietenii lui bogați să-i finanțeze o expediție secretă la Polul Nord. Ajungînd la Tule, în Groenlanda, el și-a condus în februarie 1908 grupul către extremitatea nordică a insulei Axel Heiberg. La 18 martie 1908, doctorul Cook și-a redus grupul, păstrînd alături de sine doar doi eschimoși. El avea două sănii și 26 de cîini. Așa s-a îndreptat Cook spre Pol, de care îl despărțeau 960 de kilometri de ghețuri. El i-a parcurs în 35 de zile și a afirmat că și-a atins obiectivul la 21 aprilie 1908. Pentru întoarcerea în Groenlanda i-au trebuit 12 luni — pînă în primăvara lui 1909. Instrumentele de navigație și jurnalul au fost, pentru o mai mare siguranță, lăsate în apropiere de Tule, de unde Cook intenționa să le aducă în cele din urmă în Statele Unite.

Ghinionul doctorului

Între timp Cook, care s-a aflat în Danemarca în centrul atenției, s-a întors în Statele Unite, unde imediat s-a și pomenit sub tirul criticii din partea membrilor influenţi ai Clubului arctic Piri. I se cereau dovezi, iar în această calitate puteau sluji doar însemnările şi instrumentele lăsate în Groenlanda. Dar curînd, spre marea lui groază, Cook avea să afle că instrumentele şi jurnalul n-au fost aduse, după cum se stabilise, în Statele Unite, ci au fost îngropate într-o ascunzătoare nu departe de Tule. În cele din urmă aceste dovezi n-au mai fost găsite. Savanţii de la Universitatea din Copenhaga, cărora Cook le-a prezentat o dare de seamă asupra călătoriei sale, au considerat datele respective ca insuficiente pentru confirmarea priorităţii lui. Ca urmare, presa şi opinia publică l-au părăsit pe Cook. Pe măsură ce şansele doctorului se diminuau, poziţia lui Piri se întărea. Acesta a prezentat însemnările şi instrumentele lui comitetului Societăţii naţionale de geografie, care a dat o încheiere în favoarea sa. În urma acesteia, amiralul a fost recunoscut în întreaga lume ca primul descoperitor al Polului Nord. 12 ţări i-au conferit decoraţii. Partizanii amiralului au acţionat în cadrul Congresului şi au obţinut ca acesta să adopte un proiect de lege special care certifică faptul că Piri a ajuns într-adevăr la Polul Nord. Ca şi cum existenţa sau inexistenţa unui fapt ştiinţific ar putea fi stabilită pe cale juridică.

Întorsătura în favoarea lui Cook

Pînă la sfîrşitul vieţii sale doctorul Cook a rămas discreditat, iar numele lui nici nu mai era menţionat în legătură cu descoperirea Polului Nord. În ultima vreme însă specialiştii în Arctica au început să se refere la afirmaţiile lui cu o încredere crescîndă. Adevărul este că multe din fenomenele descrise pentru prima oară de Cook în darea lui de seamă asupra expediţiei polare din 1908 au fost confirmate ca rezultat al cercetărilor contemporane asupra gheţurilor, inclusiv prin fotografierile şi filmările făcute din avion sau cu ajutorul sateliţilor. Aşa, de pildă, doctorul Cook a descris şi a fotografiat o masă înaltă de gheaţă stratificată în perimetrul grosimii gheţii polare. El n-a ştiut că descoperise una din „insulele de gheaţă" din apropiere de marea insulă Ellesmere. După cum au arătat imaginile foto aeriene, aceste insule se rotesc încet în sensul acelor de la ceasornic tocmai în zona pe care a parcurs-o doctorul Cook în drumul lui spre Pol. În afară de aceasta, în timpul cînd doctorul Cook îşi făcea călătoria, nimeni nu văzuse încă regiunile din vecinătatea Polului. Cook a descris Polul Nord ca pe un loc unde în genere nu este pămînt, ci doar banchize în continuă mişcare. Astăzi se ştie cu precizie că această descriere simplă şi curajoasă pentru vremea aceea corespunde realităţii. Urmîndu-şi itinerarul, lui Cook i-a atras atenţia deriva unei banchize polare în partea de răsărit. Pe atunci încă nu se ştia că în zona pe unde trecea drumul lui Cook banchiza polară deriva spre apus. În consecinţă, banchiza l-a dus la 150 de kilometri la apus de locul unde el presupunea că va întîlni uscatul. În felul acesta, el a descifrat întîmplător un fenomen oceanografic numit astăzi „deriva spre apus a gheţurilor".

Deşi confirmarea acestor fenomene şi a altora, descrise pentru prima dată de doctorul Cook, nu dovedeşte pe deplin dreptatea lui, mulţi savanţi consideră că toate acestea sînt probe serioase în favoarea priorităţii doctorului în descoperirea Polului Nord. În străduinţele unor prieteni şi susţinători ai lui Cook este vizibilă nu atît năzuinţa de a restabili adevărul istoric, cît dorinţa de a înlătura nedreptatea ce i s-a făcut în Statele Unite. Astfel, membrii societăţii „Doctor Frederic Cook" din Statul New York afirmă că el a fost victima „vînătorii de vrăjitoare", şi acest lucru a făcut imposibilă examinarea imparţială, în timpul vieţii exploratorului, a pretenţiilor acestuia la cucerirea Polului. Societatea încearcă să obţină o recunoaştere oficială a meritelor ştiinţifice ale doctorului Cook. Între altele, membrii societăţii au organizat, în una din sălile Muzeului de Istorie a comitatului Sullivan din Harleyvile, o expoziţie permanentă închinată celui nedreptăţit.

Concomitent cu creşterea sprijinului acordat lui Cook în disputa sa postumă cu Piri, se aud tot mai des critici la adresa acestuia din urmă. Una din cele mai recente şi mai demne de luat în considerare din aceste luări de poziţie critice a fost cercetarea amănunţită făcută de Denis Rolins. Acest astronom şi fizician a studiat atent toate datele publicate de Robert Piri şi a ajuns la concluzia că, de fapt, amiralul nici n-a ajuns la Polul Nord. Rolins consideră drept cele mai puternice argumente împotriva lui Piri propria recunoaştere a amiralului că el a străbătut drumul spre Pol şi înapoi pe o banchiză în derivă, neţinînd cont de devierea magnetică (diferenţa între Nordul adevărat şi Nordul magnetic). La fel de puternic este, ca argument împotriva amiralului, şi faptul că acesta n-a efectuat, pentru determinarea poziţiei, observaţii astronomice, fără de care calculele sale sînt fatalmente cu totul inexacte. Rolins refuză să dea crezare şi distanţelor foarte mari pe care, chipurile, le-ar fi parcurs zilnic Piri în drumul său spre Pol şi înapoi. Asemenea distanţe n-a izbutit să parcurgă nici o altă expediţie polară.

Şi cu toate că, după cum am mai subliniat, disputa nu este încă închisă, este limpede că lucrurile evoluează în favoarea lui Cook. Nu puţini dintre susţinătorii acestuia s-au gîndit la o expediţie pentru căutarea jurnalului şi instrumentelor doctorului. O astfel de expediţie ar avea însă şi mai puţini sorţi de izbîndă decît cea organizată cu aproape două decenii în urmă pentru găsirea braţelor statuii lui Venus de Milo. De aceea tot analiza ştiinţifică a celui mai mic amănunt cunoscut — fără a exclude cu totul şi descoperirea unor date noi — poate să ducă, în sfîrşit, la curmarea unei dispute care durează de trei sferturi de veac.

ION D. GOIA ■

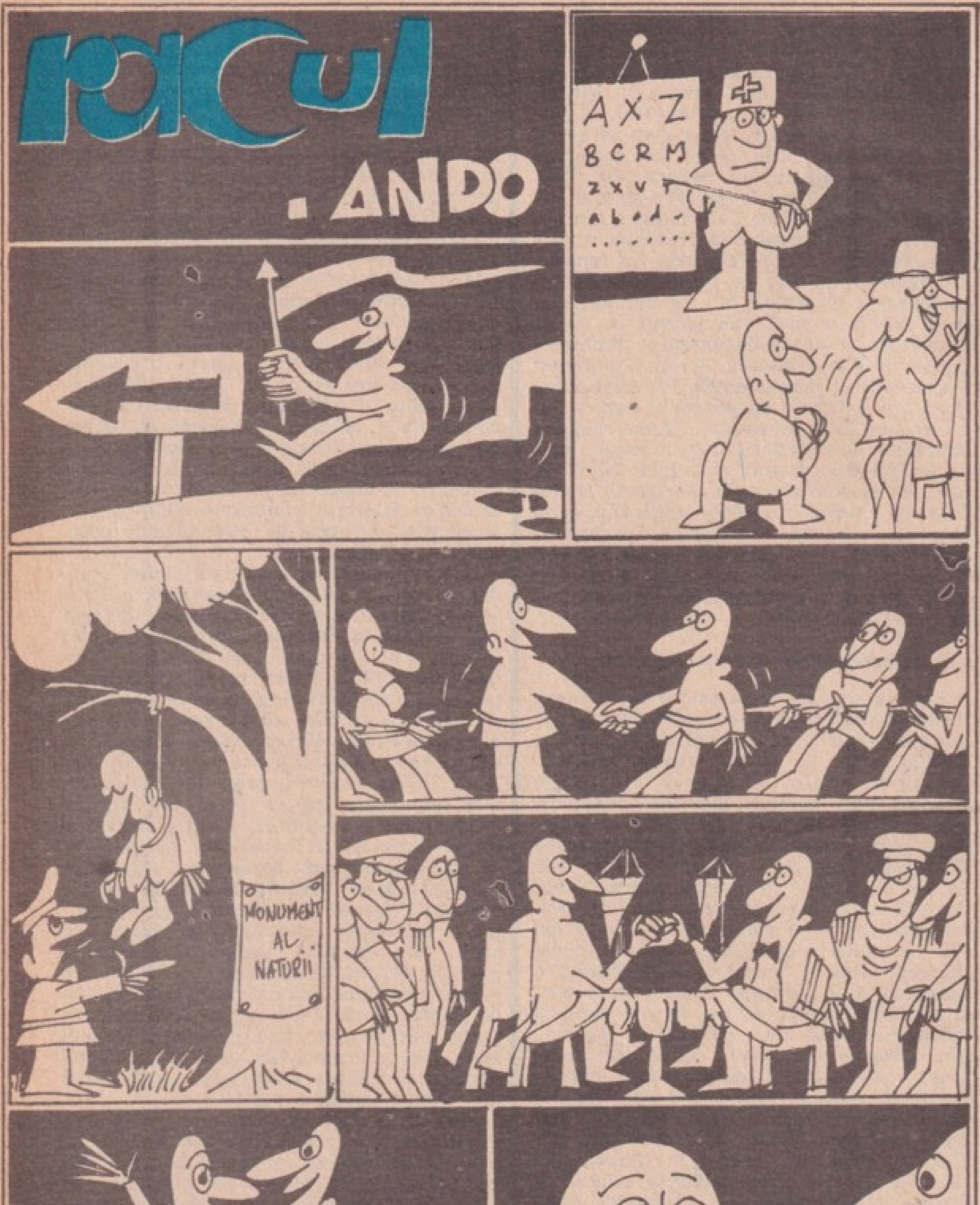
racul
. ANDO
A X Z
B C R M
Z X V T
a b c d
MONUMENT AL NATURII
ANDO

1 S	2	3	4	5 E	6 S	7 P	8 E	9 A	10 R	11 E
2 H	O	M	E	R	■	A	L	M	A	S
3 E	M	I	N	E	S	C	U	■	N	T
4				■	T	E	A	M	A	■
5	■	T	E	M	A	■	N	T	■	
6					■					
7 N	L	■		■			■	R	A	C
8 N	A	R	■							
9 ■		E	R				■	C	A	I
10 L	U	P	T	A	■				■	
11		E	■	U	R	S	■		R	
12		R				■	E	S	E	U

CURAJ

ORIZONTAL: 1) Titan al dramaturgiei universale (1564—1616) căruia îi aparţine cugetarea-paradox: *Partea cea mai bună a curajului e prudenţa.* **2)** Cel mai mare poet epic antic grec, care în Cîntul XI din Iliada exclamă: *Cine-i viteaz la război, se cade să stea vitejeşte / Să se tot lupte, nu-i pasă de moare ori bate pe alţii* — Istoric şi scriitor român (n. 1908) care afirmă că *Eroul este omul unui ideal înalt, al unei cauze sublime.* **3)** Unul dintre cei mai de seamă lirici ai literaturii universale (1850—1889), care constata: *Cel mai mare păcat al oamenilor este frica, spaima de a privi în faţă şi a recunoaşte adevărul* — Net! **4)** *Un bun soldat îşi păzeşte bine viaţa, fiindcă numai acela care trăieşte poate să lupte,* spune acest scriitor progresist german (n. 1889) — Sentiment pe care-l învingi mai uşor *mergînd în aşteptarea pericolului, decît aşteptîndu-l pe loc,* s-ar putea spune parafrazîndu-l pe Suvorov. **5)** Curaj în jocul nostru — Zeu strălucitor... în plin curaj! **6)** Stăpînită de dorinţe arzătoare — Încovoiaţi. **7)** Nicolae Labiş — Prinse-n temă! — Simbol fals al înaintării... cu spatele. **8)** Dromaderul ţinut ... în spinare! — Cunoscut dramaturg francez (n. 1910) care constata că numai viaţa face o verificare ... tematică, fiindcă *Pînă nu i-a sunat ceasul, nimeni nu-şi cunoaşte curajul.* **9)** *Viteaz este acela care supune lumea, dar mai viteaz este acela care se învinge pe sine* remarcă acest filozof iluminist şi scriitor german (1744—1803) — Animale utile în luptele de altădată. **10)** Prilej de verificare tematică ... — ... la o adică. **11)** Pierdere în eter! — Un luptător de categoria grea prins în ... cursă! — A avea gînduri rele. **12)** Vestit tenor italian (1875—1921) căruia îi aparţine reflecţia: *Talentul propriu zis al unui artist se manifestă prin capacitatea acestuia de a-şi descoperi şi înţelege propriile greşeli şi în special prin curajul său de a le recunoaşte existenţa* — De multe ori rezultatul unei lupte... la grămadă.

VERTICAL: 1) General american (1820—1891), unul dintre conducătorii armatei Nordului în timpul Războiului Civil din SUA; a efectuat celebrul „marş spre mare" (1864), obţinînd victorii importante împotriva sudiştilor — *Nu-i, pentru laşi o insultă: / Nici curajul nu-i ajută,* constata acest scriitor polonez (n. 1906). **2)** Localitate în S.U.A. — Poet român (1858—1919), autor al cunoscutului vers: *Nu de moarte mă cutremur, ci de veşnicia ei* („Din prag"). **3)** Verb conjugat în căutarea timpului pierdut — Semn de recunoaştere. **4)** Preşedinte al SUA (1960—1963) care sintetizează astfel principalul imperativ al coexistenţei paşnice: *Să nu negociem niciodată din teamă. Dar să nu ne temem niciodată să negociem* — Radu Turai. **5)** Trepte din istoria pămîntului — La urma urmei! ... — ... e ceva în plus. **6)** A nu face nimic — Viteaz maior român, căzut eroic în luptele de la Rahova (1837—1877) — În fruntea roşiorilor! **7)** Deziderat major al omenirii sfîşiată de războaie, a cărui împlinire presupune o luptă necurmată care are şi ea nevoie de eroi — Adjectiv plin de dragoste. **8)** Poet francez (1895—1952), membru al Rezistenţei şi militant pentru pace, autor al volumului „Poeme pentru pace". **9)** Acum! — Comandant al armatei bizantine din provinciile asiatice (577) şi împărat al Bizanţului (582—602) care zugrăvea astfel calităţile necesare funcţiei de comandă: *Conducătorul prea temut de supuşi şi cel prea îngăduitor sînt nepotriviţi pentru oaste: teama naşte ură, iar îngăduinţa prea mare duce la neascultare. Cel mai bun lucru e să alegem calea de mijloc.* **10)** Amintiri din război (sing.) — Încăpere mare — Reniu. **11)** Răsărit — General român (1878— ?) care constata: *Orice operaţiune de război, cît de bine gîndită şi pregătită ar fi, îşi are riscurile ei; nicăieri ca în conducerea operaţiunilor nu se aplică mai bine dictonul că numai cine riscă, poate cîştiga.*

MIRCEA GUJA ■
Bucureşti

Ghicitori mai mici
Făcute-s pentru cei mici

Stă prin grădini, nu-i grădinar,
De strigi la el, n-are habar;
Are cornițe, nu împunge,
Merge încet, departe-ajunge...
(6 litere)

Are ace, dar nu coase,
Prinde gize vii, gustoase...
E ghem, nu-i bun la țesut,
Ei, acum ați priceput ?
(7 litere)

Zboară mult, pasăre nu-i,
Nu umblă de fel hai-hui,
Bălăioara harnică
Cu noi tare-i darnică...
(6 litere)

MIRCEA IORDACHE ■

DEZLEGĂRI : Melcul, Ariciul, Albina

PARTIDELE ANULUI

Gambitul Volga

Gheorghiu — Pavlovic

Lugano, 1983

1. d4 Cf6 2. c4 c5 3. d5 b5 4. c:b5 a6. 5. b:a6 N:a6 6. g3 g6 7. Ng2 d6 8. b3 Ng7 9. Nb2 (Acest plan de joc se întîlnește începînd cu turneul interzonal de la Biel) **9... 00 10. Ch3 Cbd7 11.00 b6** (Mutarea lui Beliavski) **12. Nc3 Tfb8 13. Te1 Ce8 14. N:g7 R:g7 15. Cd2 Ce5 16. Cg5 Cf6 17. Cgf3 Cfd7 18. C:e5 C:e5 19. a3** (Negrul a sacrificat pionul b5 pentru a obține contrașanse datorită unei dezvoltări rapide a pieselor. Planul albului este foarte solid, reușind să instaleze pe tabla de joc o poziție avantajoasă) **19... Ta7 20. Dc2 Nb5 21. h3 f6 22. Dc3 g5 23. Rh2 Da6 24. f4 g:f4 25. g:f4 Cg6 26. Dg3** (Albul inițiază un atac năpraznic asupra rocadei golașe a regelui negru) **26... Rh8 27. Ne4 Tg8 28. Tg1 T7a8 29. Tg2** (Bine era și 29. Nf5 cu ideea 30. Ne6) **29 ... Dc8 30. Tag1 Nd7 31. a4 Tb8 32. Dd3** (Vezi diagrama)

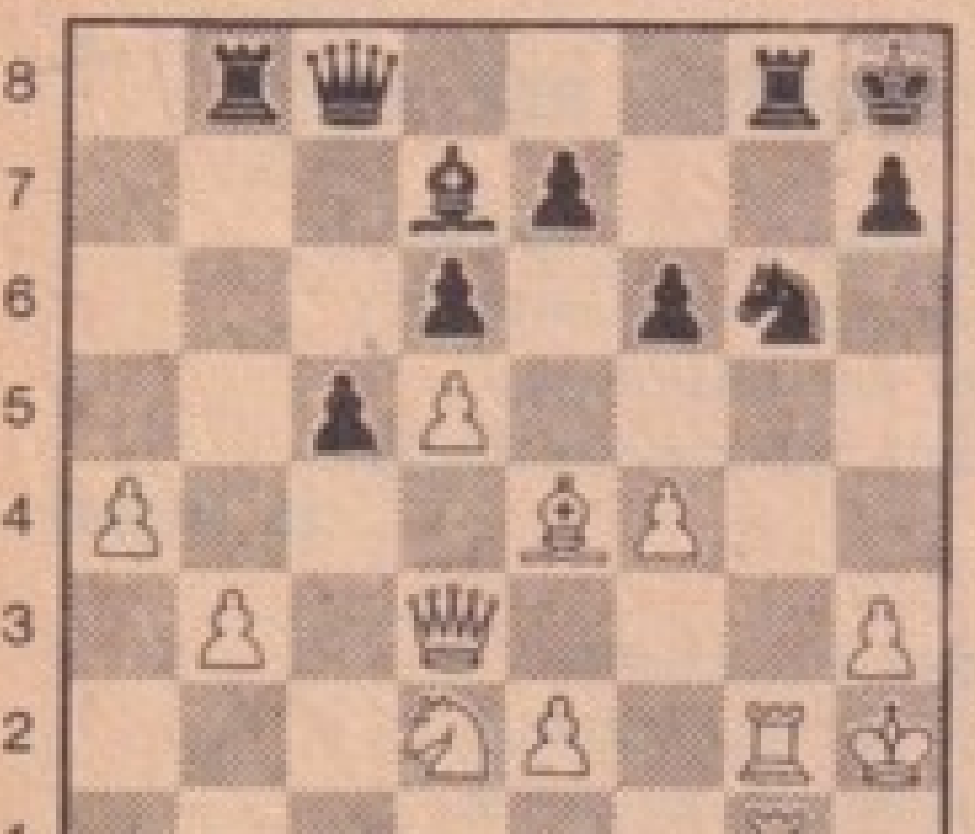

32... f5 33. Dc3 Tg7 34. Nc2 (Se amenință 35. e4—e5) **34... e6 35. d:e6 Nc6 36. e4 f:e4 37. f5! d5 38. f6! Tg8 39. f7 Tg7 40. Df6!** În fața multiplelor amenințări: T:g6, h4, e7, negrul cedează.

Partida a fost distinsă cu premiul de frumusețe la turneul de la Lugano, fiind considerat aportul adus la teoria modernă a deschiderilor. Revistele de specialitate se întreabă pe bună dreptate dacă acest plan de joc răstoarnă Gambitul Volga.

Apărarea siciliană

Bărbulescu — Ștefanov

Satu Mare, Turneul „Someș", 1983

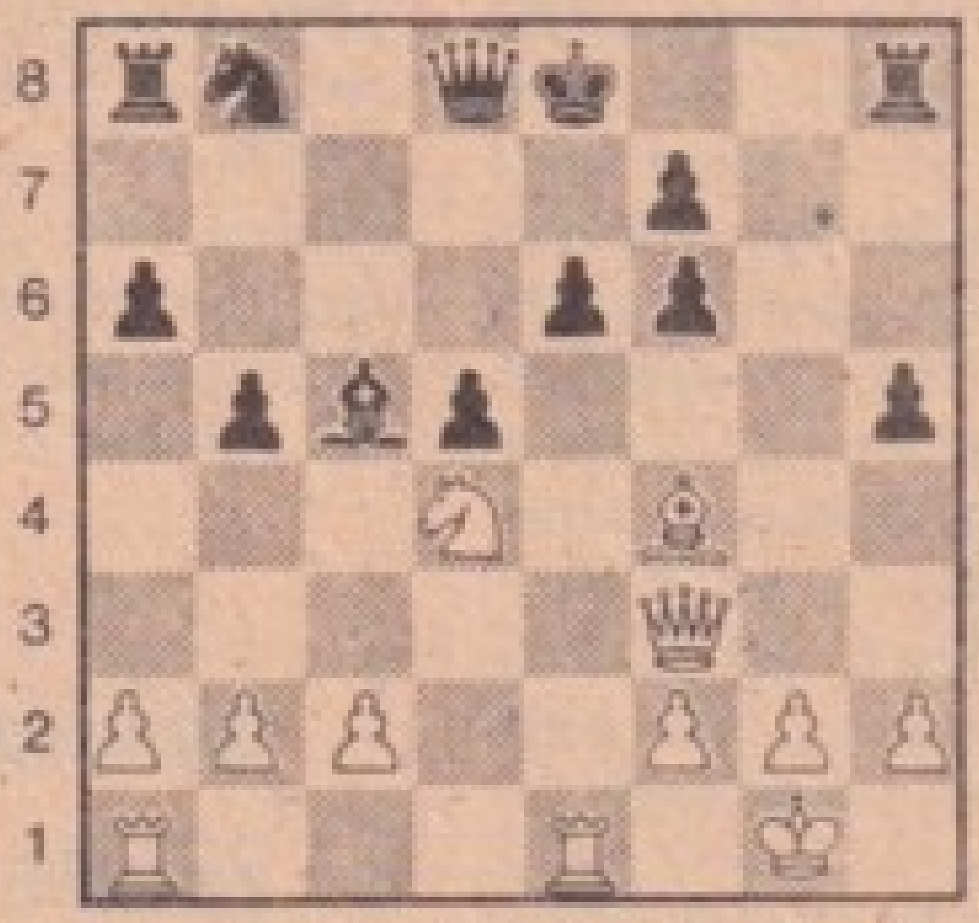

1. e4 c5 2. Cf3 d6 3. d4 c:d4 4. C:d4 Cf6 5. Cc3 a6 6. h3 b5?! 7. Cd5! Nb7 8. C:f6 g:f6 9. Ne2! N:e4?! (Negrul riscă prea mult, uitînd legea dezvoltării rapide) **10. Nf3 d5 11.00 e6 12. Te1 N:f3 13. D:f3 h5?!** (13... Ne7) **14. Nf4 Nc5 15. C:e6!** (Albul are toate piesele dezvoltate cooperînd în atac asupra regelui negru rămas în centru. Sacrificiul calului are efect distrugător asupra lanțului de pioni negri. Vezi diagrama) **15...f:e6 16. T:e6 Rf7 17. Nc7!** (Mutare ce forțează pe negru să sacrifice dama în apărare) **177... R:e6 18. N:d8 T:d8 19. Te1 Rf7 20. b4! Nf8** (La 20... N:b4 ar fi urmat 21. Dh5 Rf8 (21... Rg8 22. Dg4) 22. Dh8 Rf7 23. D:d8 Ne1 24. De7 Rg6 25. Db7 cu cîștig) **21. D:h5 Rg7 22. Te3 Nd6 23. f4!** (Mutare excelentă, pionul f4 interferează bătaia nebunului negru pe cîmpul g3) **23...Ce6 24. Tg3 Rf8 25. Dh8 Rf7 26. Dh7 Re6 27. Te3** (Regele negru se sufocă în mijlocul tablei de înghesuiala propriilor piese) **27... Ne5 28. f:e5 C:e5 29. g4 Rd6 30. Df5 Tf8 31. g5! Tae8 32. g6 Te6 33. T:e5!** (Un ultim sacrificiu de calitate de această dată, ce lămurește pe deplin poziția) **33... T:e5 34. g7! Tg8 35. D:f6** și negrul cedează.

Apărarea siciliană

Ciocîltea — Liberzon

Netanya, 1983

1. e4 c5 2. Cf3 e6 3. d3 Cc6 4. g3 d5 (Un alt plan este 4...g6 5. Ng2 Ng7 6. Cc3 d6 7. 00 Cge7 8. Ne3 Cd4 9. Dd2 00 10. Tb1) **5. Cbd2 Nd6 6. Ng2 Cge7 7. 00 00 8. Ch4! f5!** (Mutarea negrului reprezintă o noutate teoretică destul de interesantă. Cunoscute erau continuările 8... f6!?, 8...Nc7, 8... Dc7) **9. f4 Nc7 10. c3 Rh8 11. e:f5 e:f5 12. Cdf3 Ne6 13. Te1 Ng8 14. Nd2 Dd7 15. a3 a5 16. a4** (Albul stă mai bine, a obținut coloana deschisă, stăpînește cîmpurile tari b5, e5, g5) **16... Tab8 17. Tc1 Ce8** (Continuarea ideii după Tab8 cu 17...b5 18. a:b5 T:b5 19. Tc2 Tfb8 20. Nc1 ducea tot la mare avantaj pentru alb datorită 21. Tce2 cu stăpînirea decisivă a coloanei e) **18. Cg5 g6** (Mutare unică, se amenința 19. Dd1-h5 cu mat în cîteva mutări sau pierderi mari de material.) **19. e1 d4 20. De2 Cb6 21. b3 Tbe8 22. Df2 Ce8** (Piesele ușoare ale negrului nu cooperează avînd o poziţie pasivă.) **23. Nf3 T:e1 24. T:e1 T:e8 25. T:e8 D:R8 26. g4! Cd6** (Vezi diagrama.

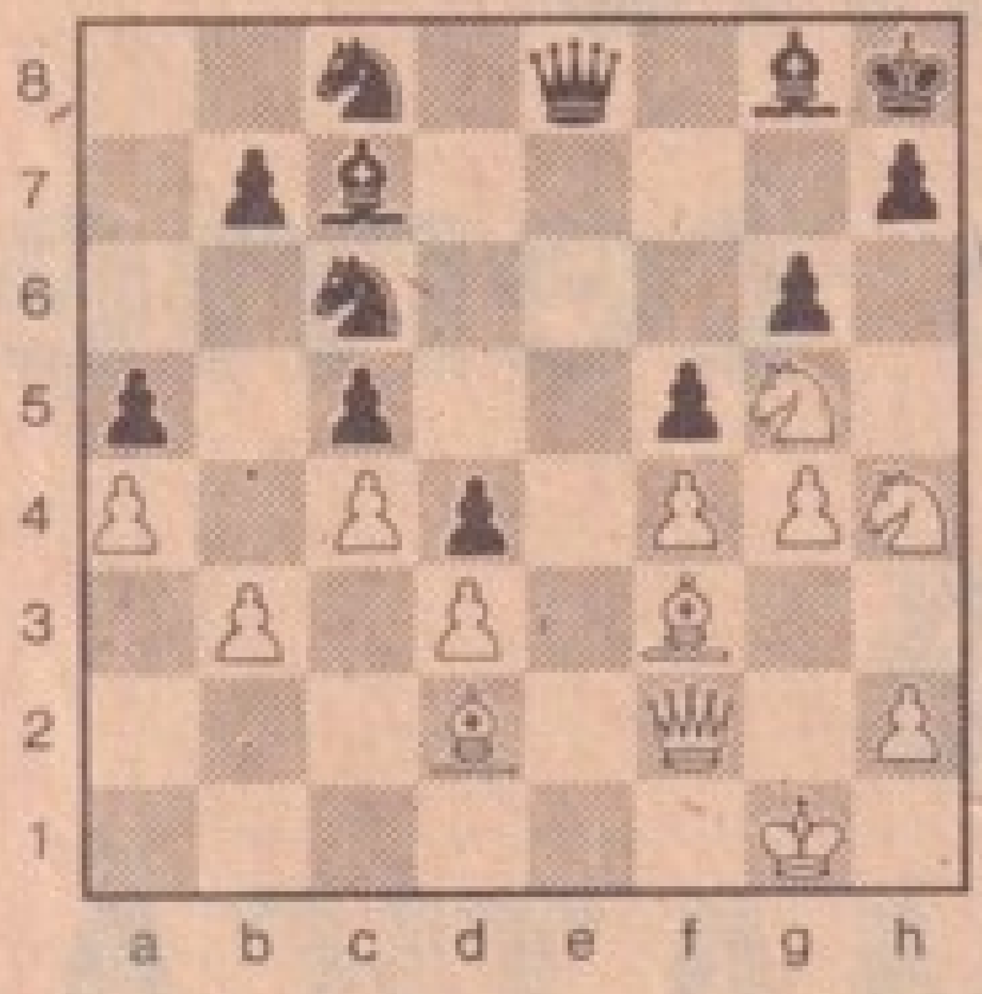

Albul atacă structura blocat de pioni încercînd să deschidă poziţia şi să-şi valorifice avantajul pieselor active) **27. g:f5 C:f5 28. Ne4 Ce3 29. N:c6!! b:c6** (La 29... D:c6 albul sacrifica dama 30. D:e3!! d:e3 31. Nc3 mat) **30. Ce4 Cg4** (Negrul nu are contrajoc, albul a obţinut avantaj decisiv.) **31. Dg2 Ch6 32. Df5 Df8 33. D:c5 D:c5 34. C:c5** şi negrul cedează într-o poziţie precară păstrînd o structură de pioni vulnerabilă şi dezavantaj material.

Gambitul Volga

Şubă— Schussler

Tallin, 1983

1. c4 b6 2. d4 e6 3. a3 Nb7 4. d5 g6 5. e4 Ng7 6. Nd3 Ce7 7. Ce2 c6 8. d6 (Albul riscă să sacrifice pionul d6 pentru a îngreuna dezvoltarea pieselor negre. Se mai putea juca şi 8. Cf4 e:d5 9. e:d5 c:d5 10. c:d5 C:d5? 11. Ne4 De7 12. 00 Ce3 13. Nb7! Cd1 14. Td1 cu mare avantaj pentru alb.) **8... Ce6 9. Nc2 c5** (Negrul începe lupta pentru cîştigarea definitivă a cîmpului central d4.) **10. C1e3 Cc6 11. h4 00 12. Ng5 f6 13. Ne3 e5** (Întăreşte punctul d4, dar cedează controlul cîmpului d5.) **14. h5 Cd4** (Desigur 14...g5? era o greşeală, ar fi urmat 15. h6 Nh8 16. Cg3 Cd4 17. Cf5 cu avantaj decisiv pentru alb.) **15. h:g6 h:g6 16. Cb5 f5?!** (Albul pregătise la 16... a6?! 17. Cb:d4 c:d4 un sacrificiu de figură 18. C:d4 e:d4 19. N:d4 cu ideea 19. c5, 20. Nb3) **17. e:f5! N:g2** (vezi

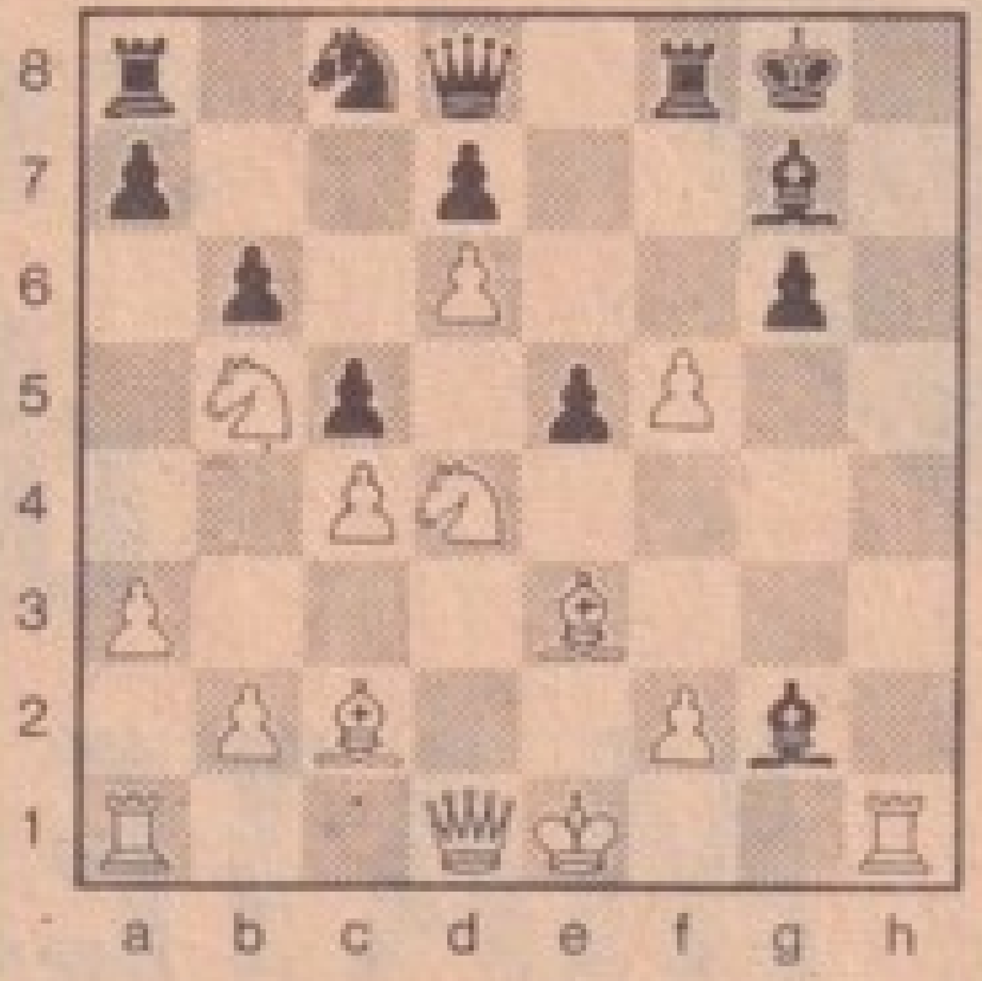

diagrama) **18...N:h1?** (Negrul greşeşte. Corect era 18... e:d4 19. Th2 cu avantaj foarte mare pentru alb, dar maestrului internaţional suedez i-a fost teamă la 18... e:d4 de continuarea 19. f:g6 Nf3 20. Ne4!! Nd1 21.Nd5. Tf7 22. g:f7 Rf8 23. Nh6 cu ideea 24. Tg1. La 18.. e:d4 19. f:g6 d:e3 20. Th8 Nh8 21. Dh5 e:f2 22. Rd2 Rg7 23. Dh7 Rf6 24. g7!! urma mat imparabil.) **19. Cf3** (Se ameninţa cîştigarea unui turn prin Dd5,000) **19...Tb8 20. Dd5 Rh8 21.000 N:f3 22. D:f3 Df6 23. Dd5!** (Era bine şi 23. Dh3 Rg8 24. f:g6, dar, mutarea 23. Dd5 ameninţă mat!) **23...g5** (Mutare unică) **24. Ce3 Nh6 25. Ce4 D:f5 26. Th1 Rg7 27. T:h6!!!** (Atacul albului este copleşitor) **27... R:h6 28. Cg5 Dg4 29. Dh1 Rg7 30. Dh7 Rf6** Se ameninţa Dh7—h6 mat sau Dh7—g6 mat. Negrul cedează.

Apărarea slavă

Mureşan— Semenova

Meciurile candidaţilor

1. Cf3 d5 2. c4 c6 3. e3 Cf6 4. Cc3 g6 5. d4 Ng7 6. Ne2 00 (Apărarea Schlechter) **7.00 d:c4** (De considerat este planul lui Smislov care începe cu 7 ... b6.) **8. N:c4 Ng 4 9.h3 N:f3 10. D:f3 Cbd7 11. Td1 e5 12. d5 e4!?** (Noutate teoretică.) **13. C:e4! C:e4 14. D:e4 Cb6** (14...Cf6 15. Df3 C:d5 16. N:d5 c:d5 17. T:d5 Db6 18. e4! Td8 19. Ne3 D:b2 20. Tad1 T:d5 21. e:d5) **15.Nb3!** (Mult mai bine decît continuarea din partida a treia a meciului: 15. Tb1 Te8 16. Dd3 Dh4 17. Nb3 Tad8? 18. e4! D:e4 19. D:e4 T:e4 20. Ng5, continuare ce a dus şi ea la avantaj pentru alb.) **15... c:d5 16. N:d5 Te8 17. Df3 Cd5 18. T:d5 De7 19. Tb1 Tac8 20. Nd2 Tc2 21. a4!** (Fl. Gheorghiu recomandă păstrarea pionului în plus prin manevra 21. Ne1 N:b2 22. Tb5!) **21...N:b2 22. e4! Ne5** (Desigur ar fi fost o greşeală decisivă acceptarea sacrificiului de pion 22... D:e4 23. D:e4 T:e4 24. Td8 Rg7 25. T:b2!! T:b2 26. Nc3 cu cîştig de piesă.) **23. Db3 Tc7 24. Ne3 b6 25. Thd1 Ng7 26. Nf4!** (Albul are avantaj de spaţiu copleşitor) **26... Tc3. 27. Db5!** (vezi diagrama) **27... h5** (La 27...

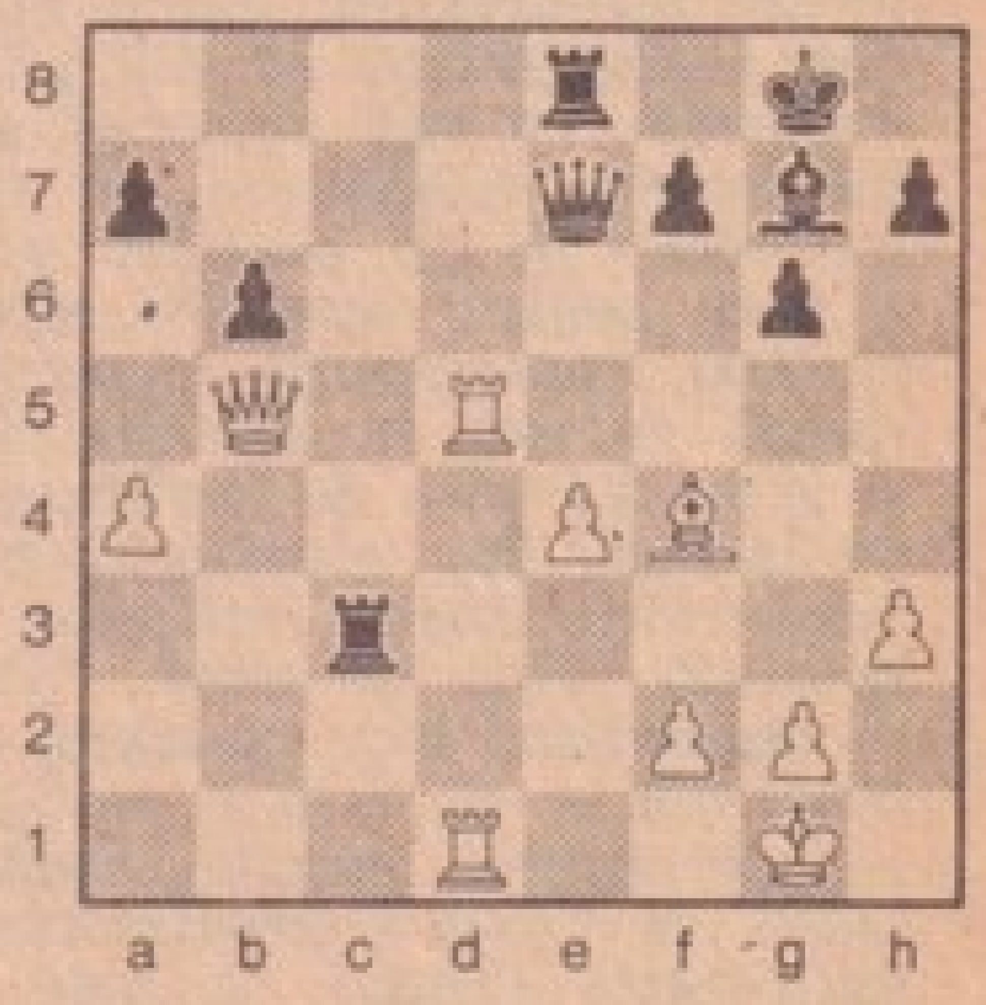

D:e4 urmează interferarea cu sacrificiu de turn pe tema matului pe ultima linie 28. Te5!!! T:e5 29. Td8 Nf8 30. Nh6 cu mat imparabil la mutarea următoare.) **28. Td7 D:e4 29. T:a7! Tec8 30. Ne3 T3c6 31. Db3! Df5 32. Tb7! Tc2 33. D:b6** (Avantajul albului este decisiv.) **33... Te8 34. Td8 Tc8 35. T:e8 T:e8 36. a5 Dc2 37. Db3! D:b3 38. T:b3 Ta8 39. N:b6 Ne5 40. Td3 Rg7 41. Rf1 Rf6 42. Re2 Re7 43. Rd2 Nf4 44. Rc3 Tc8 45. Rb4 Tc1 46.a6** Aici poziţia s-a întrerupt şi negrul a cedat fără să mai reia jocul.

Profesorul Alexandru Russin propune o nouă codificare a sunetelor muzicale

Cine se teme de MUZICA MATEMATICĂ

Acum cîțiva ani, la Sala mică a Palatului din Capitală, în fața unor distinși compozitori, interpreți de muzică simfonică, muzicologi, un modest profesor de școală, venit în sala de concert cu tablă, cu portative și note și cu un ecran pe care proiectează diapozitive tot cu note, game, chei și portative, dar mai ales cu multe cifre, propune un experiment. Aparent foarte simplu. Se cere specialiștilor să recunoască, de pildă, patru sunete scrise în chei diferite — de **do**, de **fa**, de **sol** —, notate pe etaje superioare. Fiecare dintre remarcabilii muzicieni răspunde firesc : „Așteptați, să mă gîndesc ! Să fac socoteala, să văd ce sunet e !". Sigur, actul acesta intelectual de recunoaștere a sunetelor pe un portativ și de descifrare a unei pagini muzicale cere mult timp, atenție, concentrare, experiență, o experiență ce are în spatele ei un îndelung și greu travaliu de învățare, de exercițiu, de muncă. În contrapunere, profesorul Alexandru Russin schimbă portativele și prezintă unul cu cifre. Cu cifre arabe — desemnînd locul fiecărui sunet în gama muzicală — de 1 la 8, și cu cifre romane — desemnînd gamele clasice, cunoscute. După ce explică mecanismul acestui cod matematic simplu, le cere din nou să dezlege portativul cu cifre, desigur în sunete muzicale. Uimită, toată asistența descoperă că a aflat foarte repede, extrem de repede și de simplu, fragmentul muzical propus la început.

Același experiment îl propune profesorul, grație sprijinului, bunăvoinței și receptivității profesoarei Ana Motora, unei clase de elevi mici, aflați deci la începutul marii curse pentru deprinderea tehnicii dificilei arte, de la Liceul de muzică. Desigur, cu un exercițiu pe măsura vîrstei și cunoștințelor acestora. Copiii descoperă cu încîntare și entuziasm ușurința cu care pot descifra sunetele de pe portativul propus, ceea ce însemna pînă atunci o mare caznă. Întrebați cum ar prefera să învețe muzica, după metoda clasică ori după aceasta, matematică, au optat în cor pentru cea din urmă (Dacă n-a ajuns, totuși, să se aplice astăzi în școli, decît cu totul sporadic și experimental în unele clase, e o chestiune la care vom reveni, știind ce dificultăți există pentru învățarea muzicii de către copii).

Alexandru Russin este licențiat în mecanică (facultate absolvită în 1957) și conservator (clasă de compoziție, absolvită în 1964) și predă matematica și muzica la Școala generală nr. 109 de pe Șos. Giurgiului din București. Minte inventivă și căutătoare (vom reveni și la alte idei excepționale ale sale din alte domenii tehnice și didactice în articole viitoare), își dedică demult, încă din timpul studiilor muzicale, pasiunea și inteligența **muzicii matematice**.

— Încă de atunci, mi-am dat seama, grație rigorii elementelor de care e însoțit fenomenul muzical, că dintre toate artele, muzica poate fi cel mai bine formalizată, exprimată matematic. Dificultatea cititului muzical pe portativ dă bătaie de cap și specialiștilor, cînd semnele sînt notate pe aceeași partitură — și în orice partitură simfonică se întîmplă așa — în diferitele chei existente. Mi-am pus problema simplificării acestui alfabet printr-o nouă codificare a sunetelor, folosind instrumentul matematic. Dacă în sistemul tradițional, unuia și aceluiași sunet i se pot atribui mai multe semne grafice prin cele șapte chei **(sol, fa, si, do...)**, ceea ce, după mine, nu reprezintă o codificare științifică, am conceput **modelul matematic al scării muzicale**. El arată ca o scară elicoidală (așa cum este o elice) împărțită în șapte etaje. Fiecare etaj cuprinde toate semnele din cadrul unei octave (de la un **do** pînă la următorul **do**, spre exemplu), deci și sunetele naturale **(do, re, mi, fa, sol, la, si)**, realizînd o corespondență biunivocă între sunetele unui etaj și mulțimea de semne grafice (de la 1 la 7), acestea reprezentînd ordinea succesiunii sunetelor naturale în cadrul fiecărui etaj. Se ajunge astfel la o codificare simplă a înălțimilor sunetului. Spre exemplu, **re** va avea întotdeauna cifra 2, indiferent de etajul în care s-ar afla. Pentru a preciza etajul, am introdus-o cifră romană care îl indică.

Pe o linie mediană la capătul căreia se află cifra romană, precizind etajul, se pot înșira sunetele naturale reprezentate prin numerele arabe corespunzătoare. Sub această linie — cifrele reprezentind notele din etajele inferioare iar deasupra, firește, — pe cele din etajele superioare. În acest fel se pot nota 21 de sunete.

— Iată că am ajuns la o chestiune foarte importantă. În afara ușurinței in citirea unei pagini muzicale — ceea ce nu este deloc de ignorat — ce alte avantaje mai prezintă codul dumneavoastră matematic de transcriere a sunetelor ? Care e utilitatea sa ?

— Gindiți-vă la literatura simfonică tot mai numeroasă și mai complexă scrisă pentru orchestre mari, cu numeroase instrumente, ce util poate fi codul in descifrarea lor, pentru dirijor, pentru corepetitori, pentru instrumentiști, pentru critici și istorici muzicali, pentru toți muzicienii, scutindu-i de multă osteneală, efort intelectual, oferindu-le mai mult timp in actul creator de exprimare, de interpretare și redare a acelor piese. Dar acesta este doar unul dintre avantaje. Să subliniez că respectivul cod, tehnica de aplicare se deprinde și se reține destul de ușor și că, de pildă, o lecție de descifrare prevăzută în 45 de minute se poate realiza in 10. Dar să trecem și la celelalte avantaje pe care le-am intrevăzut. Ajută la măsurarea riguroasă a **duratelor** muzicale, a **timpilor**, in general arbitrari de la un interpret la altul, de la un dirijor la altul, de la un compozitor la altul. Muzica are unitatea ei de măsură și acesta este **timpul** sau **bătaia** ca unitate fundamentală, avind multiplii și submultiplii săi. În sistemul matematic conceput, fiecărei cifre i se adaugă un exponent ce indică durata. De pildă 2^3 semnifică un re care durează 3 timpi. În acest mod pot scrie 100 de timpi. Pot să transcriu foarte simplu un **legato** etc. Pentru submultipli am preluat exponenți fracționali sub formă de radicali. Trecerea dintr-un limbaj în altul nu e complicat, se poate realiza ușor, se poate pune pe calculator, ceea ce ar fi un avantaj enorm ; se pot defalca partiturile pentru fiecare instrument și se pot diversifica, pentru dirijor, pentru cor, pentru studiu, pentru fiecare destinație in parte. Există un film documentar al acestui nou limbaj matematic în muzică imaginat de mine destul de elocvent și de convingător, cu o pagină complicată din Simfonia a IX-a de Beethoven, un segment în care se manifestă și corul. E realizat în 1972 de către „Sahia"-Film.

— Și, din 1972 pină acum, în 1983, ce evenimente a mai trăit codul matematic muzical ? Și-a găsit în vreun fel aplicarea ? Vi l-a solicitat vreo Filarmonică ? Vreun compozitor ? Vreun interpret ? Uniunea Compozitorilor ? Conservatoarele din țară ? Liceele de muzică ?

— Nimeni. Rămine drept o curiozitate științifică pe care sint chemat s-o prezint aproape anual prin taberele de creație ale profesorilor de muzică și desen. Anul acesta, in vacanța de vară am fost la Orăștie unde am prezentat însă o altă noutate și anume **„Bazele teoretice ale unor noi sisteme sonore muzicale temperate"** izvorind tot din codul matematic amintit. Iată deci încă un avantaj, încă o posibilitate deschisă de acesta. Deschide noi universuri in muzică, o spun cu gravitatea și responsabilitatea cuvenite, fără nici o falsă modestie.

— Explicați, argumentați !

— Da. În teoria informației, **entropia** este direct proporțională cu numărul semnelor din repertoriu și invers proporțională cu probabilitatea de apariție. Concret, in muzică, îmi creează posibilitatea să îmbogățesc repertoriul de sunete și astfel să transmit un mesaj artistic mai amplu, stări emoționale mai complexe. Știm din Istoria muzicii cum a evoluat canonul, scara muzicală, cum au fost utilizate mai intii 2 sunete, apoi trei, apoi 5 și așa mai departe, pină in secolul XX, cind muzica dodecafonică a ajuns să utilizeze toate cele 12 sunete, folosite fără nici un fel de restricție. Împărțirea octavică intr-un număr mai mare decit 12 sunete nu s-a acceptat de către muzica clasică, de către muzicieni adică, socotindu-se imperceptibile urechii. Grație codului matematic am folosit calculatorul și am obținut un sistem de divizionare în fragmente egale **(ceea ce se numește în muzică structură temperată)** a 89 de structuri temperate. Am transpus sunetele din rezonanța naturală, le-am luat drept etalon și, folosind, metaforic vorbind, o curbă exponențială cu menirea de a ordona cele 89 de structuri, în funcție de gradul de apropiere de sistemul etalon, am ajuns la rezultatele așteptate, confirmind ipoteza de lucru. În mod surprinzător, dintre sistemele perceptibile — mergind pină la împărțirea octavei in 24 de sunete — cel mai bun sistem s-a dovedit a fi cel cu 22 de sunete în cadrul octavei pe care, știm, l-au practicat în urmă cu 2 000 de ani hindușii și pe care lumea, — mai ales cea europeană — de-a lungul atitor secole nu l-a luat în seamă. Pornind de aici, credem, sintem convinși că putem ridica teoria muzicală de la o dogmă, așa cum se prezintă ea pină azi, în era computerelor, la știință. (Muzica indiană nici nu e cuprinsă în această dogmă). Revenind din nou la aplicații, iată, e limpede, deschiderea către o paletă mai mare de expresie, spre un mesaj artistic și stări emoționale cu un registru nebănuit de larg.

Am clasificat și un al doilea sistem — pe cel cu 19 sunete — în cadrul octavei ce oferă avantaje serioase pentru o dezvoltare viitoare a muzicii, pentru actul de creație. Mărindu-se, așadar, repertoriul de sunete se mărește entropia și deci cantitatea de informație conținută în mesajul artistic. Părerea mea este asta : muzica viitorului nu va rămine insensibilă la asemenea idei și realizări, sint sigur că matematica va revoluționa această străveche artă fără a o sărăci, dimpotrivă, îmbogățindu-i registrul și valoarea. Sint sigur că intr-o zi se va cinta la un pian cu 19, respectiv cu 22 de clape !

Vizionar, profesorul și muzicianul Alexandru Russin e modest. Gindește, descoperă, scrie, conferențiază despre asemenea idei extraordinare, care în mod ciudat și paradoxal, rămin „neomologate" de către cei în drept — Uniunea Compozitorilor, Ministerul Educației și Învățămintului.

CICI IORDACHE-ADAM ■

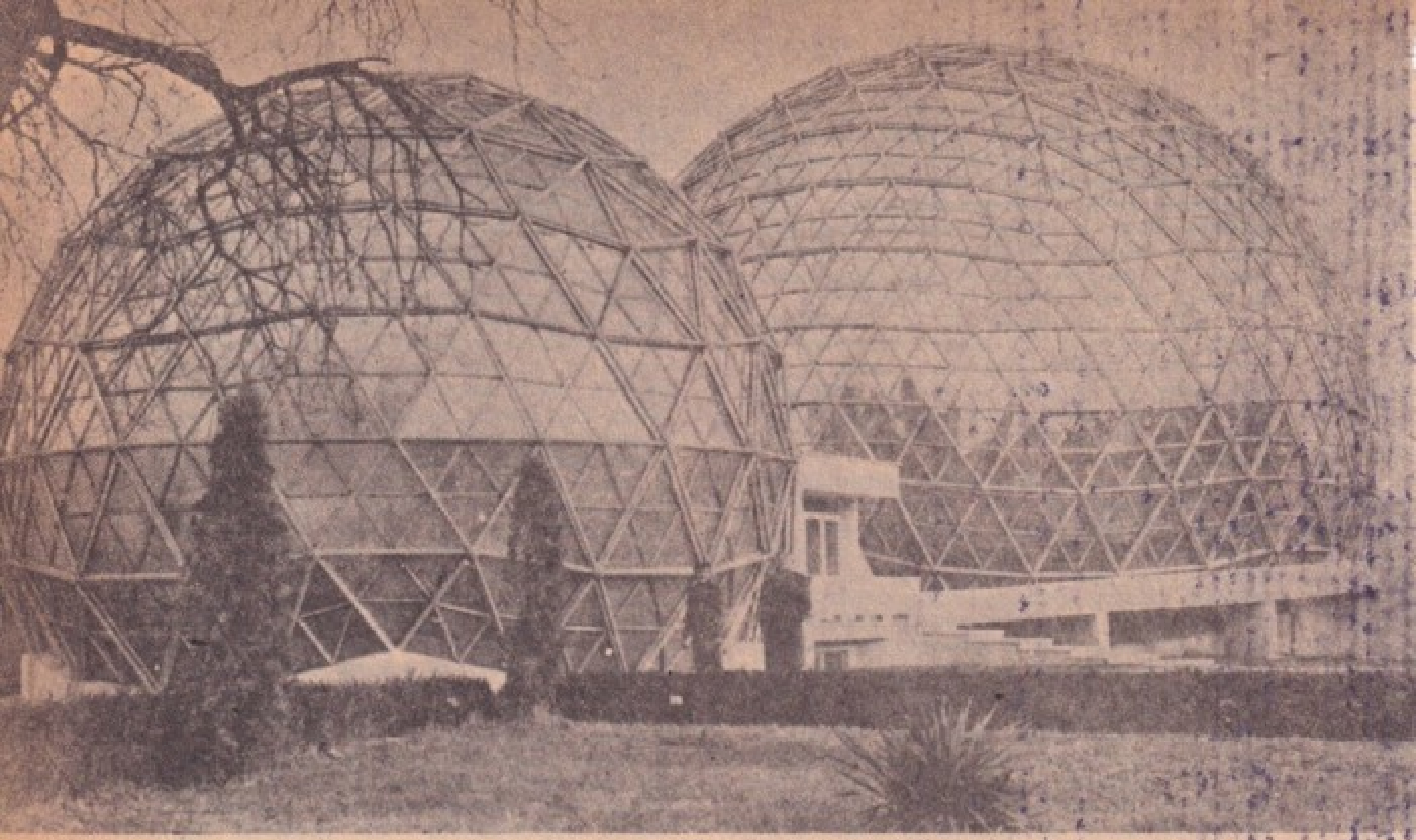

O viață pentru o idee

Putea să fi rămas doar profesor de biologie, să aibă grijă ca elevii să învețe tot ce scrie în manuale și să-și cultive grădina de pe lîngă casa lui, atîta tot, dar Vasile Fati a vrut mai mult. După ce-a terminat facultatea la Cluj-Napoca, din '52 pînă în '59 a predat științele naturii la școala din comuna Odorhei pe Someș, acolo înființase și o seră de flori și își aduce aminte cum ultimele flori, într-o toamnă tîrzie, le-a dus viitoarei sale soții, Elena, acolo unde aceasta ședea în gazdă, ea fiind profesoară de limba română. Apoi s-au căsătorit și din '59 au venit amîndoi la liceul din Jibou. O inventariere a florei locului l-a dus la concluzia că nu existau aici mai mult de 92 specii de flori, arbuști, arbori. Pînă în '65, cînd întemeiase un parc dendrologic în curtea unui fost palat boieresc, numărul speciilor crescuse la 300 și apăruse o seră mai mare decît cea de la Odorhei pe Someș. În acei ani n-a făcut un pas fără a cere sfatul unor naturaliști de seamă. Profesorul Alexandru Borza, întemeietorul Grădinii botanice din Cluj-Napoca, i-a fost primul îndrumător, apoi academicianul Eugen Pora sau profesorul Traian T. Tarnavschi, directorul din vremea aceea al Grădinii botanice din București, și Vasile Diaconescu, actualul director. L-au ajutat în acea vreme Onoriu Rațiu, directorul de-acum al Grădinii botanice din Cluj-Napoca, dr. Felician Miclea și dr. Ioan Ghergheli, tot clujeni, dr. Ion Lungeanu de la București și, de la Iași, prof. dr. Emilian Țopa. Astfel încît, în '68, Ministerul Educației și Învățămîntului avea un motiv întemeiat de-a aviza favorabil înființarea unei grădini botanice pe lîngă liceul din Jibou, în 22 noiembrie din acel an. Cu singura-i avere pe care o agonisise, o mașină Dacia 1100, profesorul Fati a străbătut, în cîteva rînduri, o bună parte a Europei și e dreptul soției sale să intervină aici și să spună că n-a adus cristaluri, covoare sau alte chestii de-astea ci de fiecare dată a venit cu mașina plină cu semințe și cu ghivece cu tot felul de plante de pe la grădinile botanice cu care încerca să stabilească legături. Și pentru că e limpede că atunci cînd o astfel de pasiune începe să stăpînească pe un om el devine, pînă la urmă, argatul ei, profesorul Vasile Fati trece ușor astăzi peste faptul că primul drum pietruit la Jibou a fost chiar cel de la intrarea în Grădina botanică și că, fiind lat de 3 metri, curseseră cîteva reclamații că este prea lat acel drum pe care el îl construise cu o răbdare aproape neomenească, adunînd piatră cu piatră și ducîndu-le în servieta lui de același fel în care alții duceau numai hîrtii. Mai tîrziu, cînd a reușit să tragă și un zid împrejmuitor, unii au reclamat că e de cărămidă și că s-a făcut risipă, dar e drept că s-au auzit și glasuri care au spus că asta aduce a bogăție. Încurajatoare a fost atunci pentru el și hotărîrea ceferiștilor de la depoul din Jibou de a-i aduce și instala fără nici o plată cazanul unei locomotive vechi, tocmai bun să folosească drept centrală termică pentru serele pe care le construise și pentru cele pe care avea de gînd să le construiască. Apoi, în '74, cînd dovezile de înființare a grădinii botanice au fost considerate insuficiente de către niște funcționari și cînd chiar faptul că Grădina botanică din Jibou exista de-a binelea nu mai aveau în ochii lor puterea nici unei dovezi, s-a hotărît trecerea ei în subordinea Întreprinderii de gospodărire a orașului iar profesorul Vasile Fati, acuzat că-i indusese în eroare pe acei funcționari cum că la Jibou există o Grădină botanică, și-a prezentat demisia. A avut totuși noroc, s-ar putea zice, fiindcă după nici două luni aceiași funcționari au înțeles că greșiseră grav și au ținut să repare nedreptatea sfătuindu-l să facă o cerere pentru a fi numit directorul Grădinii botanice. A fost o umilință în fața căreia s-a înclinat nu numai pentru că el este demult, cum spuneam, argatul pasiunii sale dar și pentru că mulți localnici, în special aceiași ceferiști care începuseră a se mîndri cu grădina botanică din orașul lor, îl rugaseră să accepte. De-atunci, mai spune profesorul Fati, s-a întîmplat că n-a prea mai întîlnit piedici. Primarul de astăzi din Jibou, Vasile Lucăcel, este un om de toată isprava, din partea căruia ajutorul vine nu numai din cuvinte dar și din fapte, așa cum vine și din partea forurilor de conducere ale județului Sălaj, încît profesorul Fati este de la o vreme, fără îndoială, un om fericit. El n-a ținut ca visul lui să rămînă numai al lui ci să ajungă să fie și al altora și dacă exista un loc în lume unde, la știrea că încă o specie a dispărut, se adaugă o piatră funerară, ca un semnal de alarmă că oamenii trebuie să se străduiască a nu sărăci lumea în care trăiesc, atunci el vede rostul muncii sale pînă acum, la 51 de ani, și de-aici mai departe tocmai în izbînda lui de-a fi îmbogățit lumea, căci dacă la Jibou, în 1959, existau doar 92 de specii, acum, în cuprinsul Grădiinii botanice de aici trăiesc peste 3500, adunate în urma schimbului pe care-l întreține cu 340 de grădini botanice și alte instituții de specialitate din numeroase țări. În cursul anului trecut profesorul Fati a fost invitat la al 21-lea Congres internațional de horticultură, ținut la Hamburg, și la succesul comunicării prezentate acolo și premiate de către organizatorii congresului este drept să-i facem părtași și pe ceilalți oameni inimoși care lucrează la Grădina botanică din Jibou, numele lor fiind Silviu Săvan, Ananie Păscuță, Cornel Milaș, Nicolae Nicolae, Alexandru Fati, Gheorghe Pop, Viorel Taloș. „Urmărim, spune profesorul, ceea ce urmăresc toate grădinile botanice, de a fi bănci de tezaurizare a zestrei pe care natura a acumulat-o în folosul nostru și sîntem și un mijloc de instrucție și educație, fiindcă în acest orășel al nostru, cu 10 000 de locuitori, grădina primește între 25 000 — 30 000 de vizitatori pe an. Lucrează aici mii de elevi, din Jibou și din comunele din jur Iar școlile le sînt împodobite cu florile crescute aici, în serele pe care le-am construit pentru a ne putea autofinanța. Creștem mai ales garoafe, ciclame, frezii, trandafiri, crizanteme și cale pentru înfrumusețarea locuințelor, străzilor și parcurilor, pentru zilele de sărbătoare și pentru orice zi în care oamenii țin să-și dăruiască flori. În ultimii ani organizăm de 8 Martie expoziții florale la Zalău, la Casa de cultură a sindicatelor și în multe instituții din capitala județului nostru se pot vedea flori crescute aici. În fiecare an dăm la bugetul statului mai bine de o jumătate de milion de lei. În plus, prin lucrările de autodotare, — construcții de sere, amenajarea unui Muzeu de științele naturii — mai realizăm în fiecare an aproximativ o jumătate de milion și asta înseamnă că sîntem o instituție rentabilă și că existența grădinii botanice se justifică și sub raport economic."

La Jibou am fost cu două zile înaintea dezvelirii monumentului de la Ip, ridicat în memoria victimelor din toamna anului 1940, cînd în beția triumfului de ocazie al unei ocupații vremelnice peste Ardealul de nord horthyștii au crezut că roata istoriei s-a oprit, ca într-un joc de ruletă, exact în dreptul numărului lor cîștigător și că nu-și va mai reaminti nimeni și nu va judeca odioasele lor crime. Către Ip, plecase de la Grădina botanică din Jibou o mașină cu flori și arbori ornamentali, între care tuia, căreia i se mai spune și arborele vieții. Ca sălăjean din comuna Sălăjeni, Vasile Fati urma să plece și el, peste două zile, la Ip, acolo unde, cum spunea el, „s-au luat vieți iar noi am trimis arborele vieții".

DUMITRU ELIADE ■
Fotografii de ELENA GHERA ■

O noapte în Place Pigalle

Maidanul fără dragoste

Metroul care duce de la staţia Nation la Porte Dauphine este foarte aglomerat. Nici un loc pe scaune. Lumea abia încape şi în picioare. Şi toţi vorbesc ca într-o piaţă. În metrou nu călătoresc oameni. Vezi doar aceleaşi figuri împietrite în adîncul cărora s-a instaurat deja somnul. Cu metroul călătoresc numai statui obosite. Asta înseamnă că în timpul zilei ori muncesc ori le ia dracul. Şi cînd scapă nu le mai arde de trăncănit. Poate nici de gîndit. De aceea cînd urcă în vagon cîte un grup gălăgios îl privesc cu scîrbă. Sau sînt beţi sau sînt turişti. Ceilalţi tac. Spre Porte Dauphine călătoresc numai gălăgioşi — turiştii străini care se îndreaptă spre Place Pigalle. Cine n-a auzit de Place Pigalle. Mulţi o ştiu mult mai bine decît pe Mona Lisa sau decît Iliada. Iar turistul nu suportă liniştea. El vrea viaţă, vrea intensitate, vrea totul, mai ales senzaţie. De aceea merge în Place Pigalle. Din cînd în cînd îşi aruncă privirile pe reclamele din staţii. Deodorantul *Fa* cu o fată aproape goală, într-o stare de extaz. Pe reclamă scrie „Corpul pierdut într-un val de prospeţime". O să vedem imediat care-i chestia cu prospeţimea în care se pierde corpul. Numai turiştii citesc fiecare reclamă. Uneori o citesc pe aceeaşi de zeci şi sute de ori. Cel mai mult îmi place reclama de pepsi. „Cînd bei o pepsi, păi aia-i pepsi". Şi iar întuneric, sunet de tunel, miros de umezeală, „Fasciştilor!" scris pe zid, reclame, oameni fără casă dormind pe scaune, negri tîrînd o cîrpă umedă pe cimentul cenuşiu şi foarte curat, emigranţi măturînd şi deversînd conţinutul coşurilor de gunoi în vederea curăţeniei generale pentru a doua zi. Gloria de a fi parizian se plăteşte destul de scump. Urmează Place Pigalle. Acest muzeu viu bate de la distanţă şi Louvre şi Tour Eifell şi Centrul cultural Georges Pompidou în materie de vizitatori. De aceea merită văzut pas cu pas, „capodoperă" cu „capodoperă" pînă la capăt. Îţi trebuie cîteva nopţi. Din staţia Pigalle spre Porte Dauphine metroul pleacă aproape gol. Mecanicul şi cîţiva inşi adormiţi pe banchete pe care îi înghite întunericul cu glas de animal flămînd.

În faţa Monei Lisa stau în permanenţă 30—40 de oameni care nu se urnesc nici împuşcaţi. Dacă vrei să vezi ceva trebuie să le dai cîteva coate şi să te uiţi pînă te alegi şi tu cu cîteva. Au dat un franc şi au primit în schimb un mic casetofon cu istoria capodoperei înregistrată pe bandă. Ascultă şi privesc înmărmuriţi. Sau fac pe înmărmuriţii. Dacă au ajuns să vadă Mona Lisa, măcar s-o privească pînă se satură. Dar nu sînt în faţa acestui tablou mai mult de 50 de oameni. În Place Pigalle pe aceeaşi suprafaţă sînt cel puţin două sute de oameni. Fac toţi paşi mărunţi şi strîng cu putere de poşete şi genţi ca de nişte colaci de salvare. Adevărul este că dacă nu se ţin bine de ele se îneacă foarte uşor. Culorile sînt ameţitoare. Cum ieşi din staţia de metrou, undeva jos, în capătul străzii se vede Moulin Rouge. Elicile împodobite cu becuri se învîrt alene. Ajungi destul de greu pînă la trotuar. Nu beneficiezi decît de jumătate din el. Pe cealaltă au ocupat-o vînzători de suveniruri. Fiecare şi-a întins o foaie de cort sau o bucată de piele uzată pe care a înşirat tot ce are de vîndut. Brăţară, inel, colier, „3 piese-10 fr.". Evident toate trei piesele după trei zile se oxidează. Poşete de piele cu motive, curele împletite, dinte de animal legat cu sfoară pentru pus la gît, vază din lemn de abanos (chiar abanos?), elefanţi de toate categoriile, de la cel de buzunar şi de atîrnat la gît (iată că şi elefantul poate fi purtat la gît) pînă la elefanţi de birou, pălării de piele pentru colonişti, borsaline, coliere de scoici, negrese sculptate în lemn de abanos, măşti, tot ce se poate vinde, tot ce pot ciopli şi coase cei de acasă pînă vine membrul familiei plecat la Paris să vîndă suveniruri. Mă opresc la unul subţire ca un mesteacăn şi agil în toate gesturile de protejare a micului său magazin. A venit din Mali. Îi merge destul de prost. A vîndut de azi dimineaţă lîngă Sacre-Coeur şi n-a scos decît 60 de franci. Încearcă să mai paseze ceva şi noaptea. Îi zic că vreau un elefant sculptat în fildeş.

— 600 de franci!

— Non.

— 200!

— Non!

— 100.

Cineva şopteşte cu o totală discreţie „police". În două secunde magazinul întins pe trotuar a devenit un pachet sub braţ. Fugim amîndoi. El se bucură. Crede că vreau neapărat să cumpăr. Eu, pentru că am aflat ceva şi mai pot afla despre viaţa acestor oameni care acoperă trotuarele Parisului. Ne oprim după colţul unei străzi întunecate. Cascheta albastră a dispărut în valurile colorate. Schimbă sediul magazinului mai aproape de Moulin Rouge. Se teme de poliţişti pentru că după incidentul cu palestinienii şi irakienii în care au murit şi doi agenţi francezi, poliţiştii vorbesc cu africanii şi cu arabii direct cu bastoanele.

— 75!

— Non!

— 40! Le dernier prix.

— 30!

— O.K.! 30.

Dacă îl dai cu 30 înseamnă că nu e fildeş, îmi spun în sinea mea.

— Non!

— De ce nu vrei?

— Pentru că nici eu n-am nici un franc.

Tînărul din Mali, mult mai înalt decît mine, mă prinde pe după umeri şi mă sărută cu buzele lui groase pe obraz.

— Tres bien, mon frère!

Oricum, trebuie să plec pentru că-i stric tîrgul.

Terasele restaurantelor extinse pe jumătate de trotuar sînt arhipline. Cine are bani poate privi spectacolul din lojă. Se stă pe scaune comode de pai şi se bea bere. Aceeaşi bere care dimineaţa costa 2,5 franci la miezul nopţii costă 8—10 franci. Vrei să te răcoreşti în plină noapte şi să ai un scaun la acest spectacol, bei o bere, dacă nu ai şansa marşului neîncetat. De oprit nu te poţi opri. Valul de turişti te împinge spre mai departe şi te aduce în acelaşi loc. În sfîrşit o vedem pe prima. Poartă pantaloni roşii de piele şi o bluză făcută din atîta material cît îţi trebuie pentru o batistă. Are sînii aproape goi, fumează şi stă rezemată de zid. O ia repede un client şi dispar într-o maşină. S-au înţeles scurt asupra preţului. Un restaurant, un cabaret, un sexi-shop, o tarabă cu dulciuri la care se vinde mai ales îngheţată la cornet, un sexi-shop, o farmacie deschisă (deh!), o tarabă cu prăjituri, un cabaret, un bar de noapte, un cine-sex, un cinema în care numai ecranul ştie ce-a suportat, achizitori pentru spectacole. Te prind de braţ, 10 franci intrarea, 20 de franci, 30 de franci şi vedeţi tot, cine-sex la care pentru 5 franci se poate vedea o scenă porno, de aceea scrie „nu integral", un magazin de suveniruri în care se vînd ochelari, vederi nocturne, Napoleon din fontă, obiecte porno, apă de colonie, ghiduri, hărţi şi tot ce poate să intereseze un turist care vrea neapărat să cumpere ceva. Ce este un sexi-shop? O încăpere de 8—10 m², supravegheată de un ins, în care se găsesc pentru cei obsedaţi şi pentru curioşi toate produsele industriei erotice. Cărţi de iniţiere, reviste, discuri, cărţi profilate pe obsesii, pe amor cu animalele, cu obiectele şi cu ce mai poate face amor un om bolnav, bice, curele, lanţuri, frînghii, beţe, toate ustensilele necesare unui masochist feroce, sexe, tot ce se poate produce pentru nebunii care cumpără. Şi cărţile mai au şi autori care au creat o povestire în care e vorba de patron, de fetele lui, de o încercare de a renunţa la acest mod de viaţă şi de recunoaşterea în final că nu se poate, că plăcerea aceasta maladivă nu poate fi abandonată. Pe un perete atîrnă o draperie îndărătul căreia se află „nu integralul". Vînzătorul îşi lasă clienţii să răsfoiască vreo cîteva exemplare, să se monteze, pe urmă strigă din amvonul lui de lemn, doamnelor şi domnilor, cine cumpără? În primul rînd că doamne nu sînt. Femeile rămîn totdeauna afară. Nu suportă nici măcar copertele cărţilor şi obiectele hidoase de plastic. Bărbaţii ies pe rînd. Nu prea cumpără pentru că o carte „de specialitate" este mai scumpă decît o masă la restaurant. Şi totuşi cine are o astfel de librărie se îmbogăţeşte de pe seama celor care sînt nenorociţi dacă nu au la îndemînă o bibliotecă foarte dotată. Unii dintre turişti intră după perdea şi văd un „nu integral." Ies enervaţi pentru că pelicula cine-sexului s-a oprit exact înaintea scenei forte. Trosnesc cîte un pumn în aparat, pentru asta mai trebuie 5 sau 6 franci. Numai că şi data viitoare scena forte se amînă. Singura soluţie este să intri la un film porno de lung metraj. Intrarea este 16 franci. Pe care să-l alegi? În Pigalle sînt cîteva zeci de cinematografe la care rulează filme pornografice. Nu poţi alege nici după interpreţi, nici după producţie, nici după celebritatea regizorului. Pe toate afişele scrie „film cu caracter pornografic. Afişajul cu imagini la acest film a fost interzis. Accesul tinerilor sub 18 ani este interzis". Singura soluţie rămîne să intri la nimereală. Şi din curiozitate dai 16 franci şi intri. O poţi face la orice oră. Ieşi cînd te plictiseşti sau cînd nu mai suporţi şi te cuprinde ciuda. Dacă ieşi la puţin timp după ce ai intrat cu atît mai bine. Rămîn mai multe locuri libere. Oricum, cînd intri te preia o femeie cu o lanternă care te conduce spre un loc liber. Pînă să desluşeşti ceva în întuneric te copleşeşte orgia pe care o suportă pînza imaculată a ecranului. Întîi o pereche, pe urmă două, apoi trei, o învălmăşeală greţoasă de trupuri, gîfîieli şi fragmente de propoziţii sugrumate. Ce epic! Unul o ia pe una şi gata. Mai vine unul sau una şi continuă. Mai vin şi alţii. Abia atunci îţi dai seama că toate filmele sînt la fel, o apă şi un pămînt făcute cu actriţe şi actori care se află numai la cîţiva metri şi cer suma fixată de comun acord înainte de căderea serii. Nici măcar o porcărie nu poţi vedea ca lumea. Tot timpul trece pe lîngă tine cineva acompaniat de femeia cu lanterna aprinsă în căutarea unui loc. Un amestec de tropăituri, gîfîieli, icnete, ţipete încît numai umbrele personajelor condamnate să trăiască în infernul lui Dante mai lipsesc. Totul e să urmăreşti spectacolul pînă la capăt. Ultima reprezentaţie se încheie noaptea tîrziu. Se aprinde lumina în sală şi femeia cu lanterna ca un paznic vine şi le strigă bătrînilor adormiţi sau celor treji în aşteptarea reluării, gata, babalîcilor, acasă cu voi, faceţi rost de bani şi mai veniţi şi mîine. Și bieții bătrîni obsedați sînt alungați în stradă. Ei și tinerii cu fețe „impresionate“ sînt singurii spectatori francezi care mai vin la aceste filme. Restul publicului e format din turiști. Iar ei la sfîrșitul filmului înjură și ies. Unii zic de formă. Au pierdut 12 franci cel puțin. Unora le-a venit rău de la stomac. Primul lucru pe care-l fac după ce ies afară e să tragă o gură de aer curat (cît de curat e aerul de afară e o altă problemă) și să se oprească la primul bar și să ceară un pahar cu apă.

Care este cel mai bun film porno? Greu de stabilit. Nu există nici o diferență între ele. Și cum va evolua această artă? Greu de spus. Realizatorii sînt puși în încurcătură din acest punct de vedere. Amorul în grup, amorul cu animale, folosirea obiectelor, a fructelor, a sticlelor a devenit o tehnică învechită. Dar dincolo nu se mai poate descoperi nimic pentru că bietul om are limitate și el părțile corpului. Încă nu rulează un film în care un bărbat face amor cu o macara și nici unul în care o femeie să se culce cu un tractor. Cine știe. Poate că în viitor francezii care sînt spectatori constanți vor putea viziona și așa ceva.

Pe străzile înclinate mulțimea se scurge încet. Seamănă cu niște canale de resturi menajere. Toate culorile, toate poftele, toate resturile. Și nu se termină nicicum. Pe partea opusă a străzii care coboară spre Moulin Rouge se întinde marginea primului cerc al infernului. Cei veniți să privească sau să încerce se apropie sau îi bat la porți. O femeie suplă și nefiresc de înaltă, cu o față de cal din mijlocul căreia parcă îți ies înainte doi dinți ciobiți, stă rezemată de perete și fumează. Este poziția de ofertă. Cercetează privirile oamenilor (ale bărbaților) care-i trec pe dinainte. Numai privirile. După ele le vede exact portmoneul. Bărbații fără bani și turiștii privesc într-un anume fel. Ceilalți în altul. Oricum, e o mare tehnică să poți descoperi conturile unui om numai dintr-o încrucișare a privirilor. Poartă un maiou de parcă nici nu l-ar avea. Iar fumul îl aruncă deasupra capetelor cu un dispreț cînd moale, cînd înrăit, cînd provocator. Toți au bani. Ea nu. Ea are un corp. Adică a avut. Se agață de această bogăție pe care vrea s-o exploateze cît mai bine pînă nu devine o epavă. Epavele sînt femeile de 60 de ani care încă mai fac trotuarul la un preț derizoriu. Mor înainte de a-l face numai pe mîncare. Calul în așteptare întîlnește privirile a doi copii. Copii, se miră ea, n-a mai fost privită de un copil de cine știe cînd. Ai ei sînt prin canale și prin bazinele de gunoi. Le zîmbește cît poate ea mai frumos. Cei doi copii nu se opresc. Trec mai departe și întorc capetele.

— De ce vă temeți? Nu vă fac nimic.

Se opresc și o măsoară.

— Viens ici!

Credeți că au curajul la 14—15 ani ai lor să se apropie? Da de unde! Rînjetul celor doi dinți le taie picioarele, oricît de tare îi ispitește trupul înalt și suplu. Se dezmeticesc și-o șterg la repezeală fără să mai audă ceva în genul fire-ați ai dracului aruncat ca o săgeată neputincioasă.

Mai departe spre Moulin Rouge. Una poartă un șort de piele, cizme negre cu toc înalt și aceeași bluză care acoperă în întregime numai spatele. Trece pe lîngă ea o pereche de tineri. Fata, cam mică și puțină la trup, face o grimasă cînd îi vede îmbrăcămintea și mai ales rujul sîngeriu care arată o gură cu puțin mai mică decît tăietura unei cutii de scrisori. Tîrfa își dă seama și i-o plătește. Strigă alteia proptită de zid la cîțiva pași mai încolo.

— Fii atentă ce valiză nenorocită are ăsta! Și-o arată cu degetul.

Mi-am înfrînt sila și jena și m-am apropiat de ea. Prietenul meu roșu ca un morcov s-a făcut că nu mă cunoaște și a dispărut într-o clipă.

— Bonsoir, mam'selle! (pe urmă am observat că alții nu spun nici atît. Întreabă doar cît și spun da sau nu. Dacă da, le iau de mînă cum ai lua un cîine de lanț după ce ai făcut tîrgul cu stăpînul și l-ai trage în curtea ta și le încarcă în mașini ca niște adevărați proprietari ce sînt.)

— Bonsoir!

— Cum merge?

— Foarte bine. Vrei să facem dragoste? Nu se discută pe ocolite.

— Da. Combien?

— Cent cenquante francs!

— De cîți ani faci chestia asta?

— 12.

— Asta înseamnă că ești bogată!

O pufnește rîsul. Adică bogată pe dracu. Camera unui hotel din apropiere (cheia o învîrtea pe deget) o costă jumătate din cîștig. Jumătate din ce-i mai rămîne dă pe mîncare și chirie. Nu-i rămîne nimic pentru distracție. Îmi vine să rîd. După chiolhanele pe care le trage în fiecare noapte mai vrea și distracție.

— Ce-i aia distracție la tine, Ninette?

— Să dorm, să mă plimb și să călătoresc.

— Vrei să zici că aici nu te distrezi?

— Aici muncesc, mon cher! Ascultă, ai bani sau n-ai?

— Non!

— Ei, ragazzo, strigă ea enervată și face rapid un tur pe călcîie și pornește grăbită. După doi pași se oprește și reazemă iar peretele. Trec la vecina ei. Pare un exemplar de rasă. Nici nu apuc să deschid gura că îmi spune scurt:

— 200 francs!

Are o voce de parcă ar vorbi de sub un țărm prăvălit peste ea. Ți se face părul măciucă. O voce tabagică, venită din plămîni zdrențuiți, îmbibați de nicotină ca și o cîrpă de frecat parchetul cu ceară.

Alta, la fiecare întrebare, în loc de răspuns se gudură și chițăie ciudat.

— E grea viața?

— Hi, hi, hi!

— Și cît cîștigi pe lună?

— Hi, hi, hi!

— Îți ajunge pentru atîtea jupoane?

La un moment dat, cu o voce extrem de sobră, de boxeur, îmi spune calmă.

— Noi care facem travesti nu luăm bani.

— Cum adică travesti?

— Je suis garçon!

— ?!

— I'm a boy, sir!

— Ptiu, fire-ai al dracului!

La cîțiva metri de el mișună vînzătorii de ceasuri false, fabricate în Hong-Kong și-n alte locuri deocheate ale lumii. Primul preț este între 5 și 11 mii de franci. Următorul este deja 800 de franci. Încet încet ajungi la 100. Pe urmă pînă la 40 merge mai greu. Dar cu 40—45 de franci poți cumpăra un ceas, cel puțin o săptămînă funcționează la marea precizie. Abia atunci descoperi că merge cu motorină sau cu paie. Cînd se ivește cîte o caschetă albastră dispar și ceasurile și aparatele de fotografiat cu blitz pe care le scoți tot cu 40—45 de franci, dispar și umbrelele și trusele de pixuri și stilouri. Rămîn numai femeile. Ele sînt libere să vîndă și să simtă libertatea. Libertatea de a le lua dracul, libertatea de a li se urca libertatea la cap, libertatea de a trece de pe trotuar direct în sicriu, libertatea de a satisface poftele turiștilor, ale obsedaților, ale alungaților de neveste, libertatea de a crăpa, libertatea de a scrie pe ziduri „asasinilor" și de-a o lua la fugă, libertatea de a face cunoștință cu dubele și cu bastoanele de-un alb imaculat ale polițiștilor, libertatea de a-și arăta sînii ca pe o vitrină, libertatea de a fi scuipate, de a nu ști ce este umilința și care sînt limitele corpului omenesc, libertatea de a li se face greață de atîta libertate, mai ales cînd nu le folosește la nimic. Spre ora 2 cabaretele se închid. Ies întîi dansatoarele, îmbrăcate în rochii nițel mai mate decît un parbriz de avion, cu șaluri bogate în jurul umerilor și căutînd din priviri mașina care să le aștepte. Ceea ce înseamnă că și ele au două servicii. Spre ora 4 din conducte țîșnește apa. Se scurge în șuvoaie pe străzile în pantă, purtînd cu ea bețe de chibrit, mucuri de țigări, hîrtii, batiste murdare, coji de fructe, diverse lucruri pierdute, toată dovada ospățului, a viciului, a căderii. Spre ora 5 cînd primii muncitori se trezesc cartierul este curat, civilizat, aproape inocent, gata să-și înceapă viața pudică, morală, demnă și manierată. Ziua este pentru Pigalle un fel de dimineață prelungă în care se fac aprovizionările, se caută alte femei pentru tîrgurile nopții, cînd se aerisesc încăperi cu miros împuțit, cînd se schimbă lenjeria, cînd femeile și fetele tinere rămase fără un sfanț își spun că mai există o soluție, soluția Pigalle, un fel de bancă la care unii schimbă carnea și obsesiile unora în aur și foamea unora în pîine. Spre ora 5 toate locurile din confortabilul hotel cu paturi de plastic din stația de metrou Pigalle sînt ocupate. Se sforăie pe rupte. În somn majoritatea oamenilor sînt ceva mai bogați.

CORNEL NISTORESCU ■

CAZONĂ

ORIZONTAL: 1) Dă ordine în scris pînă și unui ... colonel — Curățirea puștilor. 2) Decorație pentru mareșali — Salutare pentru militari. 3) Ies la raport! — Primii ... prizonieri! — Unități în ... campanie. 4) Îi vine chemarea — Unde! 5) Coloană ...înșirată pe parcurs — Cîștigate odinioară la război. 6) Nu e mobilizat pe loc și e... neliniștit (!). 7) Materiale de război — Ostași în primele linii! — Cap de ponton! 8) Ridicat în caz de victorie — Gorniști fruntași! — Ultimele la epolet! 9) Virtutea militară. 10) Veche armă ... pentru recruți — Disciplină ... pentru militari. 11) Chemare ... de acasă — A trage ... tare.

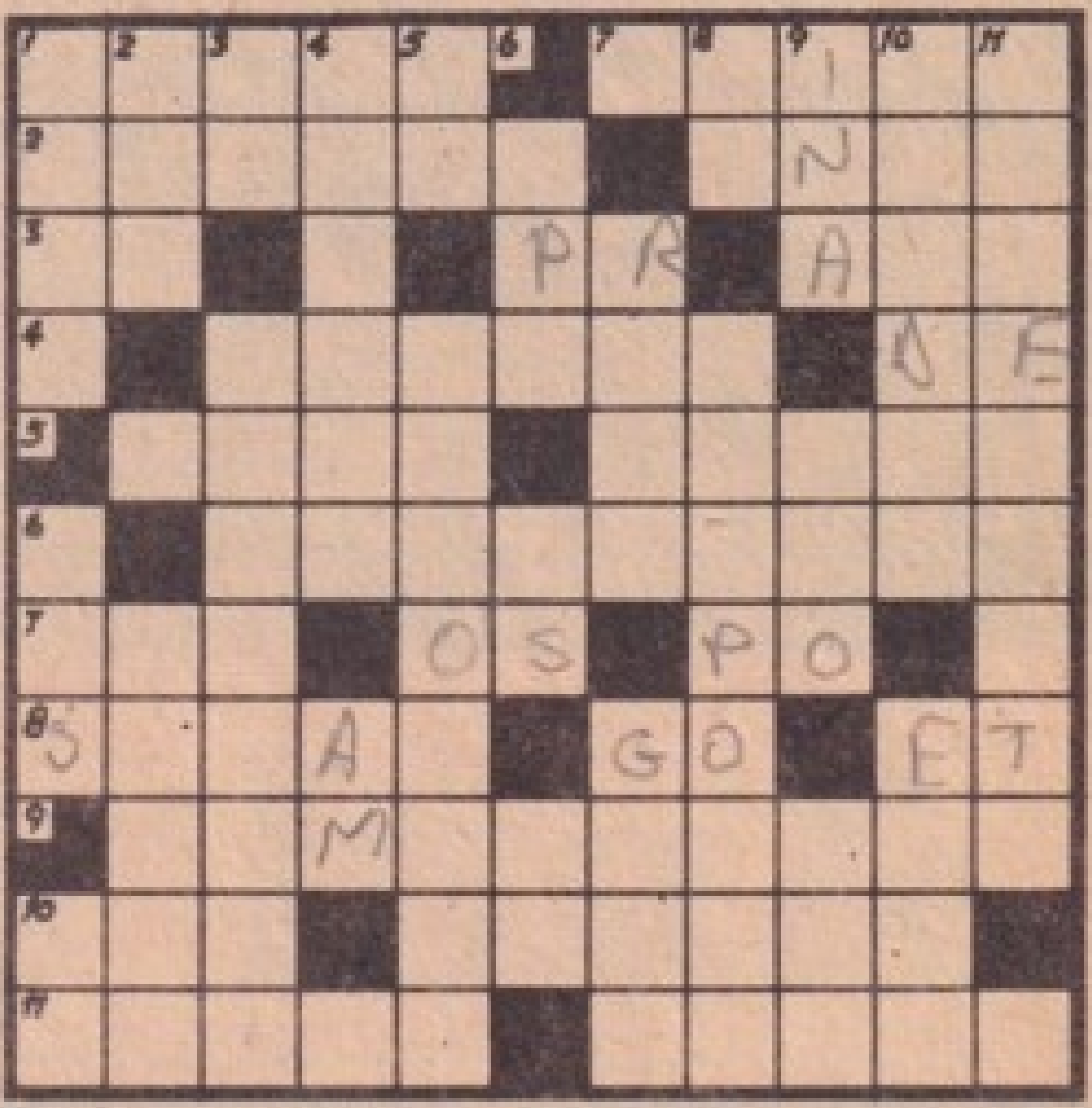

VERTICAL: 1) În fața unității — Echipament pentru trăgătorii ... tunului (od.) — Ton de comandă. 2) E însemnat pe hartă — În cele din urmă ajunge general. 3) Ariergardă la armată! — Perioadă de instrucție. 4) Foc continuu — Armata I și armata a III-a! 5) Aflate în marfar! — Militar de geniu, plătit ... în aur. 6) Corespondent militar — Neam ... de oșteni! — Frați scoși la raport ... și prezentați în careu! 7) Luarea unui prizonier — Execută ... cînd primește ordinul (od.). 8) Avizo fără echipaj! — Efect de răsunet la o șarjă de cavalerie. 9) Partea de jos la carabină! — Chemare obișnuită — Tot un leat (pl.). 10) Atributul unei zone de foc .... intens (masc. ;pl.)— Gaz care impune aplicarea .... măștii pe față. 11). „Calitatea" unui sol ... care nu aduce nimic bun

NICOLAE BANU ■
Craiova

Anul arheologic

Săpăturile arheologice din campania anului 1983 s-au desfășurat, ca și în anii imediat precedenți, potrivit planului unic de cercetare alcătuit de Comisia arheologică a Academiei de Științe Sociale și Politice și de Consiliul Culturii și Educației Socialiste. La întocmirea acestui plan unic de cercetare s-a ținut seama în primul rînd de sarcinile ce revin arheologiei românești în etapa actuală, de a reconstitui trecutul nostru în spiritul adevărului istoric, un accent deosebit punîndu-si pe urmărirea și rezolvarea problemelor prioritare ale istoriei vechi a țării noastre, cu precădere a celor referitoare la etnogeneza românilor.

Rezultatele generale obținute în urma campaniei anului 1983 se înscriu ca o nouă și prețioasă contribuție la o mai completă cunoaștere a diferitelor etape pe care le-a parcurs societatea omenească din spațiul carpato-danubian și pontic de la începuturile ei și pînă la constituirea primelor formațiuni politice feudale românești. Pentru cercetarea diferitelor perioade ale preistoriei, de la paleolitic și pînă în prima epocă a fierului inclusiv, s-au întreprins săpături într-o serie de obiective arheologice de interes major. Descoperirile, destul de numeroase, bogate și variate, se constituie ca un prețios izvor al reconstituirii evoluției permanente și în continuă creștere a comunităților omenești și culturilor anterioare constituirii lumii geto-dace. Din multitudinea acestor cercetări am menționa mai întîi pe cele efectuate în așezările neolitice de la Cucuteni și Drăgușeni, din Moldova și în cele de la Radovanu în Muntenia și Ariușd, în Transilvania. În mod deosebit am remarca aici valoroasele descoperiri din așezarea și necropola din epoca bronzului de la Cîndești (jud. Vrancea). Alăturate celor mai vechi de la Sărata Monteoru și mai recent din zona Buzăului, aceste descoperiri pun într-o nouă lumină forța economică și politică, precum și nivelul înalt al civilizației vechilor traci de la curbura Carpaților. Ar fi de relevat în plus prezența, în contextele arheologice respective, a unor elemente de rit și ritual ce se regăsesc ceva mai tîrziu

1983

în civilizaţia geto-dacică, dovezi de continuitate etnică şi culturală.

Pentru prima vîrstă a fierului (Hallstatt), corespunzătoare perioadei de cristalizarea şi apoi de individualizare a ramurei nordice a marelui neam al tracilor, se evidenţiază rezultatele din aşezarea de la Babadag (Dobrogea) şi din necropolele de la Teleşti-Drăgoeşti (jud. Gorj) şi Suici-Rudeni (jud. Argeş).

Epoca geto-dacică a figurat, după cum era şi firesc, printre obiectivele prioritare ale cercetărilor arheologice din anul 1983. S-au făcut investigaţii în peste 40 de staţiuni şi necropole, unele dintre acestea numărîndu-se printre principalele centre economice şi politice ale Daciei preromane, devenite de acum familiare istoriei vechi a României. Din rîndul acestora se impun, şi pentru campania anului 1983, descoperirile din *davae*-le de la est de Carpaţi. Ne referim la impunătoarele centre întărite de la Buneşti, Brad, Răcătău şi Cîndeşti, care pun într-o nouă lumină civilizaţia geto-dacică de la est de Carpaţi, începînd din sec. I î.e.n. şi pînă la cucerirea romană. Reţin atenţia şi de data aceasta uneltele de fier, obiectele şi monedele de argint din sec. III î.e.n. din cetatea de la Buneşti (jud. Vaslui), ca şi construcţia monumentală a mormîntului princiar getic de la Cucuteni (jud. Iaşi), aflat în curs de restaurare, toate la un loc reprezentînd contribuţii inedite şi preţioase la cunoaşterea reală a evoluţiei şi dimensiunile istoriei şi civilizaţiei geto-dacice de la est de Carpaţi. La acestea se adaugă cercetările din *davae*-le de la Crăsani (jud. Călăraşi), Ocniţa (jud. Vîlcea), vechea „Buridavă" şi Sprîncenata (jud. Olt), Cugir (jud. Hunedoara) de la Coţofenii din Dos (jud. Dolj). Această din urmă aşezare se caracterizează prin fortificaţia ei deosebită, reprezentată de un zid de apărare din cărămizi de chirpici şi de un şanţ şi val de apărare, ceea ce dezvăluie noi laturi însemnate ale culturii materiale ale geto-dacilor din sec. V-II î.e.n. Cetăţile dacice de la Sarmizegetusa şi Costeşti au făcut şi ele parte din cîmpul investigaţiilor campaniei anului 1983.

Relaţiile geto-dacilor cu grecii şi romanii, ca şi istoria celor două provincii Dacia şi Moesia Inferior, au fost urmărite în cercetările arheologice dintr-o serie de oraşe, aşezări rurale şi castre militare. Săpăturile din cetatea de la Albeşti (jud. Constanţa) au scos la iveală noi documente arheologice referitoare la raporturile strînse şi permanente stabilite în sec. VI—II î.e.n. între geţii din Dobrogea şi oraşul grecesc Callatis. Situată la o depărtare de cca 15 km de oraş, în plin teritoriu getic, cetatea a fost construită din piatră, reprezentînd din acest punct de vedere o descoperire cu totul inedită pentru teritoriul geto-dacic. Pentru cunoaşterea caracterului stăpînirii romane în cele două provincii ale Daciei, a evoluţiei oraşelor şi a organizării liniilor de apărare, s-au efectuat investigaţii în marile centre de la Ulpia Traiana, Sarmizegetusa, Apulum, Porolissum, Micia, Sucidava, Romula, Capidava, Dinogeţia etc., precum şi într-o serie de castre de pe limesurile: Alutanus, Transalutanus, bănăţean şi de pe cel din nord estul Daciei.

Momentul primelor migraţii, în special cel reprezentat de pătrunderea şi stabilirea vremelnică a goţilor în regiunile extracarpatice ale Daciei, în cursul sec. IV, a fost bine surprins în importantele descoperiri din aşezarea şi necropola de la Valea Seacă-Bîrlad. În acest important centru arheologic s-a demonstrat mai bine decît în alte puncte din aceeaşi vreme că la formarea culturii Sîntana, atribuită cîndva numai neamurilor germanice în migraţie, o contribuţie importantă revine dacilor liberi de la est de Carpaţi (carpi) şi daco-romanilor, populaţie prezentă efectiv în cadrul ariei de răspîndire a acestui facies cultural şi documentată arheologic pînă la începutul sec. V. e.n.

Continuitatea dacică, simbioza daco-romană şi etnogeneza românilor au ocupat locul principal în cadrul planului de săpături arheologice din 1983. Pentru aceste importante laturi ale istoriei noastre vechi au fost cercetate peste 40 obiective. În ceea ce priveşte continuitatea dacică, atît în cadrul provinciei romane, cît şi în teritoriile neocupate de romani, dovezi arheologice însemnate au oferit descoperirile de la Locusteni (Oltenia), Soporu şi Panic (Transilvania) şi Poieneşti (jud. Vaslui). În necropola dacică din acest din urmă şantier arheologic au apărut o serie de produse ceramice şi podoabe din argint filigranate, ce demonstrează nivelul înalt atins de civilizaţia dacilor liberi din sec. II—III e.n. La fel de valoroase, ca dovezi de prim-ordin pentru continuitatea şi simbioza daco-romană, se dovedesc şi preţioasele rezultate obţinute de pe urma săpăturilor de la Tîrgşor, Şirna, Cireşeanu, Budureasca (Muntenia) şi Sighişoara (Transilvania). Este vorba de elemente de cultură materială şi spirituală din sec. V—VIII e.n., în care se identifică limpede tradiţia daco-romană şi caracterul romanic al populaţiei nord-danubiene. Urmărite în evoluţia lor, diferitele aspecte culturale ale acestei epoci, începînd din sec. II şi pînă în sec. VI, se constată o permenentă continuitate dacă şi daco-romană, în toate fostele teritorii ale Daciei preromane şi o unitate de cultură ce rezidă în fondul tradiţional dacic şi componenta romană preluată şi în parte adaptată specificului local. Aceste noi descoperiri adaugă un însemnat fond documentar la dovedirea continuităţii romanizării şi a originii daco-romane a românilor.

Date similare, ca valoare istorică, s-au obţinut şi pentru sec. VIII—X, perioada de cristalizare şi definire a culturii şi populaţiei vechi româneşti, în cadrul săpăturilor de la Bratei, Alba Iulia (Transilvania), Vedea şi Radovanu, Slon (Muntenia). O menţiune specială se cuvine a fi făcută asupra continuării investigaţiei din necropola de la Alba Iulia unde descoperirile indică o continuitate etnică şi culturală de la daco-romanii vechiului Apulum la populaţia românească din sec. IX—X e.n. Cercetările privind această importantă perioadă vin să confirme o dată în plus caracterul daco-roman şi romanic al culturii vechi româneşti şi prin aceasta procesul de continuitate etno-culturală şi lingvistică al poporului român, pe care-l găsim pomenit de cronicile vremii sub numele de vlahi, blachi şi volohi. Concordanţa dintre izvoarele arheologice şi cele scrise vine să demonstreze cu toată claritatea totala netemeinicie a „teoriei" lui Roesler potrivit căreia poporul român s-ar fi format undeva la sud de Dunăre.

Perioadei de constituire a statelor feudale româneşti de sine stătătoare, cu faza ei, imediat premergătoare, i s-a acordat şi în 1983 o atenţie deosebită, pe măsura importanţei ei. Interesante se dovedesc rezultatele obţinute de pe urma investigaţiilor întreprinse în cetăţile din Dobrogea de la Păcuiul lui Soare, Murighiol şi Enisala, semnificative mai ales pentru sec. X—XIV, precum şi în aşezările şi centrele din aceeaşi perioadă din Muntenia de la Curtea de Argeş, Tîrgovişte, Bucureşti etc. Pentru Moldova se impun săpăturile de la Suceava, Iaşi, Bacău, Galaţi etc., iar pentru Transilvania cele de la Sînnicolau de Beiuş. În cercetările respective s-au adus precizări deosebit de valoroase în ceea ce priveşte evoluţia şi caracterul culturii şi al societăţii româneşti din sec. XI—XIII, mai puţin cunoscute cu puţină vreme în urmă. Graţie acestor săpături se poate vorbi în prezent, pe baze documentare certe, despre premizele şi începuturile constituirii statelor feudale româneşti, născute din vechile voievodate, printr-o evoluţie continuă şi firească a acestora. Se demonstrează astfel legătura directă cu mileniul I, epoca de formare a limbii şi poporului român.

În această succintă trecere în revistă a rezultatelor cercetărilor arheologice din campania anului 1983 n-am reuşit decît să schiţăm cîteva din problemele de istorie veche şi medievală, ce şi-au găsit rezolvare în descoperirile recente ca şi în cele obţinute anterior. Numărul săpăturilor ca şi al problemelor pe care le ridică sau le rezolvă acestea este mult mai mare, iar descoperirile, încă neprelucrate şi nestudiate, vor putea fi cunoscute, fie şi în formă preliminară, către sfîrşitul lunii martie a anului 1984, cînd va avea loc sesiunea naţională de arheologie dedicată special prezentării rapoartelor de săpături ale anului 1983. Va fi un nou prilej de a se dovedi că arheologia a avut şi va continua să aibă un rol important, pentru anumite perioade chiar esenţial, în reconstituirea istoriei vechi în general şi a etnogenezei românilor în special.

Dr. CONSTANTIN PREDA ■
directorul Institutului
de arheologie Bucureşti

⁂

Cînd eşti cu prietenii :
Femeile o să te ducă de rîpă.

Cînd eşti cu femeile :
Prietenii o să te ducă de rîpă.

Cînd eşti singur :
Mai bine te duci de rîpă.

TUDOR STANCU ■

puncte de vedere

Braşov - Kronstadt oraşul lui Kronos ?

Mitul s-a născut şi s-a format împreună cu poporul, el confirmînd stabilitatea acestuia şi modul lui de gîndire.

Astăzi se impune descoperirea acestor mituri ale strămoşilor noştri, pentru a le reda patrimoniului naţional, din al cărui tezaur fac parte. În acest sens dorim să aducem informaţii care să demonstreze permanenţa populaţiei geto-dacice în zona Braşovului şi a Şcheiului, arătînd totodată că denumirea de KRONSTADT dată Braşovului provine de la KRONOS — zeul timpului. Acest zeu, în mitologia geto-dacilor, după cum afirma istoricul antic Mnaseas, corespundea lui Zalmoxis. Strămoşii noştri avînd o credinţă uraniană, ridicau pe înălţimi, în cinstea zeului pe care îl adorau, altare, temple, oracole şi zigurate. Înălţimea respectivă se considera sub protecţia zeului numindu-se „scaunul zeului" (reşedinţa zeului), iar la caz de nevoie cei iniţiaţi în misterele zeului se retrăgeau aici, socotindu-se apăraţi de zeul însuşi. De regulă o astfel de înălţime purta denumirea zeului protector. Cînd adversarii nu au mai respectat funcţia „sacră de protecţie" a altarelor, apărătorii au fost obligaţi să-şi construiască cetăţi pe vîrful acestor munţi. În Braşov se află o astfel de înălţime cu denumirea de TÎMPA (ce provine de „la tempus — temporis"), denumire ce demonstrează că în antichitate era sub protecţia lui Zalmoxis (Kronos).

În sprijinul acestei afirmaţii aducem următoarele argumente:

În Zona Tîmpa sînt altare pentru sacrificii şi cercetătorii saşi au descoperit o fîntînă cu base ce demonstrează că s-a practicat un cult păgîn.

Pe Tîmpa a fost identificată o cetate construită pe ruinele unei vechi cetăţi dacice.

V. Pârvan acorda o atenţie deosebită studiului tezaurului toponimic al ţării ca sursă de documentare în stabilirea adevărului istoric. În „Getica" el analizează expansiunea geţilor utilizînd toponimele şi hidronimele.

Folosind metoda analizei semantico-mitologice, aplicată zonei Braşovului, ca element de cercetare se poate afirma că toponimele şi hidronimele existente în zonă au origine arhaică. Valea Putredă ne reaminteşte obiceiul geto-dacilor de a ţine trupurile celor decedaţi timp de 40 de zile înfăşurate în piei de animale şi agăţate în pom. Muntele Postăvarul s-a numit Muntele Ruia, denumire ce poate proveni de la Rajac şi se traduce liber din limba sanscrită prin Muntele Regelui. În Muntele Postăvarul se găsesc Crucurul Mare şi Crucurul Mic, nume ce sugerează că aici se executau măsurători astronomice. Denumirea de Scaunul Predicatorului confirmă existenţa unui „scaun al zeului" în acest nod orografic.

Şarpele — simbolul lui Zalmoxis (Kronos), împreună cu soarele se află şi azi pe porţile scheienilor.

Perpetuarea a două obiceiuri: JUNI DIN SCHEII BRAŞOVULUI şi IEŞIREA LA CHETRE confirmă că aici a fost o zonă sacră, a cultului lui Zalmoxis.

ORIGINEA GETO-DACICĂ A JUNILOR BRAŞOVENI

Prezentarea Junilor braşoveni[1] a fost făcută în mod detaliat de Muşlea, Pitiş, Stinghe şi alţii, care au susţinut că este un obicei care confirmă originea geto-dacă.

Plecarea junilor în după-amiaza zilei şi petrecerea unei nopţi pe Muntele Postăvarul ca a doua zi să întîmpine „apariţia soarelui" este o manifestare pe care o semnalează însuşi Herodot la geto-daci. Ea reaminteşte practicarea cultului lui Dionisos (Dionisie — zeu trac de origine).

Îmbrăcămintea junilor, bogată în aur şi argint, corespunde cu cea a agatîrşilor. Viţa de vie, strugurele, frunza de stejar şi ghinda, identificate pe cămăşile lor sînt simbolurile lui Dionisos şi ale lui Zeus. Totemul tîrşului (simbolul lui Dionisos) l-am identificat prin „brăduţii pitici" pe care junii îi aduc din pădure (Poiana Tîrşului) şi îi depun la casele cu fete, la poarta vătafului sau pe zidurile cetăţii. Servitul peştelui la masă este, de asemenea, simbolul lui Dionisos şi reprezintă lupta dusă de acesta cu „piraţii tirenieni". Jocul „ţuţele", fetele ce împletesc florile cu care îi împodobesc pe juni şi caii acestora, reamintesc de „Bachantele" lui Euripide (adeptele cultului lui Dionisos). Hora junilor „în cerc" şi „de la stînga la dreapta" simbolizează ideea precreştină a „timpului circular", sensul de mers al astrului ceresc şi coroana — simbolul lui KRONOS (ZALMOXIS). Junii din Scheii Braşovului nu erau lăsaţi să intre în cetate, deoarece exista credinţa că cetatea va cădea în mîinile lor în momentul cînd ei vor ocoli sfatul de trei ori. La geto-daci, după cum se ştie, era obiceiul de a ocupa o cetate

---

1) Bul. eur. „Noi, Tracii", fundaţia Drăgan, Milano, martie 1982.

după ce o ocoleau de trei ori; obicei ce s-a perpetuat şi la juni, care doreau să intre în drepturile cutumiale, demonstrînd în acelaşi timp şi o permanenţă pe aceste meleaguri.

Măscăriciul junilor reprezenta pe şaman, care, fiind împuşcat din imprudenţă, a întrerupt seria iniţiaţilor în misterele cultului respectiv (Pitiş). I.G. Frazer în „Creanga de aur" prezintă un caz analog în care, la o manifestare de primăvară (Mardi Gras) „bufonul", ce trebuia sacrificat în cinstea primăverii în scopul regenerării naturii, a fost împuşcat mortal deoarece printre cartuşele oarbe se afla şi unul real. Cazul prezentat de Frazer ne face să credem că e posibil ca şi „măscăriciul junilor" să fi fost omorît imprudent în condiţii similare.

Îngroparea vătafului la Podul dracului simbolizează „întoarcerea la origini şi renaşterea o dată cu regenerarea naturii", reamintind de momentul psihologic utilizat de Zalmoxis, cînd iniţia pe discipoli în misterele cultului său, sau de practicile „misterelor de la Eleusis" — specifice cultului lui Dionisos. Obiceiul poate proveni şi din Egiptul antic, deoarece îl găsim la regi, care, în fiecare început de an, simulau că mor, se îngropau şi renăşteau mai puternici şi viguroşi.

Elementele de iniţiere în misterele unui cult păgîn, pe care le-am identificat la junii din Scheii Braşovului, sînt: înscrierea la juni a tinerilor care au împlinit vîrsta de 16—17 ani (confirmă dorinţa acestora de a se iniţia pentru a putea trece examenul de maturitate); denumirea de „juni albiori" provine de la cămăşile albe de in pe care le purtau numai iniţiaţii în misterele unui cult păgîn; aruncarea buzduganului „la cracă" (o înălţime tip), combinată cu strigătul vătafului: „Aruncă-l mai sus dacă doreşti să-ţi dea soacra mai multă zestre!"; hora junilor, care nu se părăseşte decît cu aprobarea vătafului. Toate acestea, împreună cu jocul „căţeaua" şi concursurile de călărie se recunosc uşor a fi trepte de iniţiere, unde junii erau obligaţi să dea dovadă de forţă, rezistenţă, iscusinţă etc. Astfel, tînărul demonstra că era pregătit pentru a intra în viaţă şi societate.

ORIGINEA GETO-DACICĂ A OBICEIULUI „IEŞIREA LA CHETRE"

În partea de vest a Braşovului — zonă sacră — se găsesc şi azi, ca doi umeri ai unei puternice „cetăţi naturale", două stînci ce se numesc „Pietrele lui Solomon".

Cînd timpul este frumos, la sfîrşit de săptămînă, românii merg LA CHETRE, perpetuînd o manifestare uraniană a unui ritual ancestral. Junii braşoveni, la datele cînd are loc manifestarea lor, merg şi ei între Chetre.

În limba iudaică Solomon se traduce prin „înţelepciune", iar toponimicul ar însemna „Pietrele înţeleptului", recunoscînd în el pe înţelepţii geto-dacilor — Ktistoi sau Pleistoi.

Cercetătorii saşi semnalau în secolul al XIX-lea existenţa în zonă a unor ziduri, urme ale unei cetăţi, care, după părerea autorilor, confirmă prezenţa unui templu geto-dac.

Din mitologia greco-romană şi asiro-babiloniană se cunoaşte rolul „Pietrelor sacre" ce se găseau în zona „Marilor Oracole". O astfel de piatră se afla şi la oracolele de la Dodona şi Delphi. Piatra de la Mecca, piatra Hama (ce avea proprietăţi terapeutice lithoterapie), piatra Batyl (pe care Hera i-a dat-o lui Kronos s-o mănînce în locul lui Zeus) sînt cele mai reprezentative argumente.

Este foarte posibil ca „Marii secerdoţi" ai cultului lui Kronos, ce îşi avea altarele pe vîrful Tîmpa, să fi practicat iniţierea în mistere (junii), divinaţia (profeţitoria), învăţîndu-i totodată pe geto-daci normele etice (legile bellagines).

În zona Pietrelor am identificat pe o stîncă un simbol bestiar, respectiv un cap tauriform, care confirmă practicarea cultului Mithra. Tot în zona „Chetrelor" se află o peşteră care, la intrare, păstrează urmele unei pietre ce a fost sculptată ca un leu.

Pînă în prezent denumirea de Schei se traducea prin slavul „schiau" ce însemna sclav. În „Iliada" lui Homer se vorbeşte foarte mult de „Poarta scheiană", denumire pe care Eftimie Murgu o traduce prin „Poarta din stînga cetăţii" sau „Poarta de vest". În faţa acestei porţi stăteau la sfat doi înţelepţi troieni Ucalegon şi Antenor — arată Homer. Din studiul atent al operei amintite rezultă că în partea de vest a Troiei s-au dat luptele cele mai aprige dintre troieni şi ahei. Aplicînd elemente de mitologie comparată, constatăm că în acea zonă erau mormintele strămoşilor cetăţii Troia.

Autorii au identificat că toponimicul schei se găseşte la Suceava, Tîrgovişte, Iaşi, Cîmpulung, iar la Braşov şi Suceava este chiar în partea de vest a vechii cetăţi. Acest lucru demonstrează originea comună a cuvîntului schiau (probabil provine din limba pelasgă — limba populaţiei prototrace), deoarece Troia a existat înaintea venirii slavilor în Europa. Rezultatele cercetării noastre sînt confirmate de marele istoric V. Pârvan, care pune la îndoială originea slavă a cuvîntului „schiau" arătînd că el provine din dacicul „sclaia" (v. V. Pârvan — „Getica", 1982, p. 160).

Pînă în anul 1938, în manualele şcolare ale Braşovului era inserată următoarea legendă: „Pe Tîmpa a existat un balaur ce mînca copiii mici ai conducătorilor oraşului; un măcelar sas a luat o piele de viţel şi a introdus în ea piatră de var, ducînd-o lîngă grota balaurului; balaurul, ieşind, a văzut viţelul pe care l-a mîncat, iar după aceea a băut apă; ea intrînd în reacţie cu varul, balaurul a fost distrus".

Descifrînd o astfel de legendă rezultă:

Balaurul a fost totemul geto-dacilor (dragonul), al lui Zalmoxis (Kronos). Din mitologie se cunoaşte că lui Kronos oracolul i-a prezis că va fi răsturnat de copilul său, fapt pentru care Kronos îşi mînca copiii (timpul mănîncă totul).

Herei (soţia lui Kronos) fiindu-i milă de Zeus nu l-a mai sacrificat, dîndu-i lui Kronos să mănînce o piatră (piatra Botyl). Zeus cînd s-a făcut mare îndeplineşte voinţa oracolului detronînd pe Kronos.

Legenda aceasta demonstrează că pe Tîmpa au fost altarele lui Kronos, iar varianta mitologică a luptei dintre Kronos şi Zeus s-a păstrat, o dată cu funcţia zeiţei Hera.

Nicolaus Olahus, umanist de origine română, în lucrarea sa „Istoria ungurilor şi a lui Atila", denumind Braşovul Zemigetuza (confundîndu-l cu Sarmizegetusa), demonstrează că pe Tîmpa se mai păstrau şi erau evidente urmele unor construcţii antice.

Cele prezentate confirmă că pe Tîmpa a fost o zonă sacră închinată cultului lui Zalmoxis (Kronos). În Grecia, lîngă Muntele Olimp există o înălţime cu numele KRONOION, nume ce provine de la Kronos şi pe care s-au găsit altare închinate acestui zeu.

La venirea romanilor, după ocuparea Daciei de către Traian cînd au găsit altarele de pe Tîmpa, luînd informaţii de la localnici despre ele şi fiind în cunoştinţă de cauză, deoarece aveau şi ei pe Saturn (ca zeu al timpului) au numit înălţimea „Tempus — temporis". Cu timpul denumirea s-a transformat în „Tempea — Tîmpa", nume sub care autorii au identificat în aria de răspîndire a geto-dacilor aproximativ 40 de înălţimi. În afara limessului roman autorii au identificat două înălţimi cu numele de Zamura, în care rădăcina „zam-" ne reaminteşte de Zalmoxis.

Se ştie că la întemeierea unei cetăţi a stat un mit şi mitul lui Kronos este cel mai corespunzător pentru cetatea ce a existat pe Tîmpa.

Cavalerii teutoni cînd s-au aşezat aici au tradus în limba germană numele vechi al cetăţii, precum au făcut şi romanii. Se cunosc foarte multe cazuri cînd saşii şi maghiarii au tradus toponimele şi hidronimele româneşti din Transilvania.

Cetăţii Braşovului, avînd în antichitate o importanţă strategică şi economică (la intersecţia a două drumuri antice) se impunea să i se menţină vechea denumire. Cavalerii teutoni au respectat acest principiu traducînd în limba germană din „cetatea timpului" sau „cetatea lui Kronos" — în KRONSTADT. În această situaţie Kron- provine de la prescurtarea lui Kronos. Ulterior, sub influenţa creştinismului (care îşi însuşea elemente de cult păgîn dîndu-le explicaţie mistică) saşii au considerat pe Kron- ca provenind de la „coroană".[2]

Dorim să reţinem atenţia că simbolul lui Kronos — zeul timpului — era „coroana".

Cercetătorii saşi semnalează posibilitatea denumirii cetăţii în funcţie de un pîrîu ce izvorăşte din Tîmpa, care se cheamă „Coroana". Şi în această situaţie se confirmă cele susţinute de noi, deoarece în antichitate apele ce izvorau din zona templului erau sacre şi purtau numele zeului. Coroana, după cum am arătat, fiind simbolul lui Kronos era normal ca pîrîul să indice altarele acestui cult. Hermeneutica heraldicii Braşovului, identificînd „coroana" ca simbol al lui Kronos şi „stejarul" ca simbol al lui Jupiter Tonans ne sugerează să traducem liber stema Braşovului prin „ÎNŢELEPCIUNEA ŞI PUTEREA CONDUC DE-A PURURI CETATEA".

Cu această ocazie, autorii doresc să reţină atenţia cercetătorilor din domeniul etnografiei şi folclorului că a existat la juni „căluşul junilor". Azi acest joc nu se cunoaşte decît de un număr mic de persoane (bătrînii), fiind în situaţia de a se pierde.

DIN MITOLOGIE ÎN LUMEA ŞTIINŢEI

Am văzut că românii din Schei merg săptămînal „La Chetre" perpetuînd un ritual strămoşesc. Este foarte posibil ca acest ritual să fi fost situat aici datorită proprietăţilor balneocurative ale zonei.

În urma investigaţiilor ce le vor face specialiştii în mineralogie, geomorfologie şi balneo-climatologie se poate demonstra că Pietrele lui Solomon au proprietăţi naturale balneo-climaterice. Fenomenul de lithoterapie era utilizat încă din antichitate. Tratamentul de magneto-diaflux artificial, după cum se ştie, creează o stare de echilibru psihic. La Pietrele lui Solomon este foarte posibil ca în urma unei anomalii magnetice, provocate de prezenţa oxizilor de fier sau fero-mangan să se creeze magnetodiaflux natural.

Specialiştii cunosc efectul terapeutic în bolile cardio-vasculare al atmosferei ionizate negativ, deoarece ionul negativ este vasodilatator. Poate că la Pietrele lui Solomon să existe posibilitatea unei ionizări negative atmosferice şi a unei metalice marcată datorită prezenţei în zonă a fero-manganului. Apa care trece printre Pietrele lui Solomon, dacă se constată că este uşor radioactivă, ar pune în evidenţă efectul terapeutic în bolile cardio-vasculare.

Prezenţa în exces a oxigenului (datorită pădurii) completează efectul terapeutic al zonei.

În aceste condiţii, în situaţia că presupunerile noastre se adeveresc, Pietrele lui Solomon, pe lîngă interesul istoric îl va prezenta şi pe cel balneoclimateric.

CRINA CĂLIN
FLORIN OLTEANU

---

[2] *Karpaten Rundschau, nr. 38 (1587)/ 24.IX.1982 — Florin Olteanu — „Zalmoxis— Tempus — Corona", p. 6.*

O POEZIE ÎN LIMBA DACĂ

Într-un articol intitulat „Miraculoasa lume a tracilor", apărut în revista „Magazin istoric" — anul VI, nr. 8(65), august 1972 — academicianul Emil Condurachi scria printre altele: „Elementul cel mai de seamă în rezolvarea problemei originii tracilor îl constituie faptul că limba lor face parte din marea familie a limbilor indo-europene. Deși ni s-au păstrat extrem de puține documente — în special nume de locuri și oameni — cuprinzînd elemente de limbă tracă ele sînt suficiente ca să justifice pe deplin această concluzie.

Din nefericire celebra inscripție tracă de pe inelul de aur descoperit exact acum șaizeci de ani la Ezerovo în sud-estul Bulgariei, n-a adus o contribuție esențială la studiul limbii trace. Cuvintele **ΡΟΛΙΣΤΕΗΕΑ Ν/ΕΡΕΝΕΡΤΙΛ/ ΤΕΑΝΗΣΚΟΡ/ΡΑΖΕΑΔ ΟΜ/ΕΑΝΤΙΛΕΖV/ΙΙΤΑΜΙΗΕ/ΡΑΖ/ΗΛΤΑ** — scrise fără nici un semn despărțitor între ele — au rămas deocamdată enigmatice."

Mai știm că „Tracii se învecinau cu următoarele mari grupe etnice: spre est cu cimerienii — care însă, după unii cercetători, ar fi fost tot traci — și, dincolo de ei, cu sciții; aceștia din urmă erau iranieni, avîndu-și deci originea în podișul Iranului (Persia de altădată); spre nord-vest cu germanii și cu celții iar în Panonia cu ilirii: la sud de Dunăre de asemenea cu ilirii (...) Înspre sud vecini cu tracii erau grecii". (Constantin C. Giurăscu, Dinu C. Giurăscu — „Istoria Românilor").

Unii lingviști și istorici susțin că traca, daca și ilira ar fi fost limbi deosebite, pe cînd alții spun că ar fi fost același idiom cu diferențieri dialectale. După părerea noastră între tracă, dacă și iliră existau foarte mari asemănări de lexic și structură.

Ținînd seama deci de locul limbilor din marea familie tracă în spațiul european și mai ales între limbile neamurilor cu care tracii se învecinau, am încercat și noi să descifrăm enigma inscripției cu litere grecești de la Ezerovo.

Am avut o revelație fascinantă. Inscripția este de fapt o POEZIE cu același ritm ca al „Mioriței". Literele misterioasei inscripții alcătuiesc versuri cu ritm și rimă. Iată textul transcris cu litere latine:

ROLISTENEAN
ERENERTILTEANI
SKORRAZEADOMEAN
TILEZVIITA
MINERAZILTA

Cu ajutorul versurilor am putut împărți textul în cinci părți. Observasem deja că două grupuri de litere se repetă și am bănuit că reprezintă cuvinte: TIL și RAZ(E). Știind că a existat un rege get cu numele de Roles (Cassius Dio, 'Ρωμαϊκή ἱστορία — — Cartea LI 23-60) am împărțit textul din nou:

ROLIS TENEAN
ERENER TIL TEANI
SKOR RAZE-ADOMEAN
TIL EZVIITA
MINE RAZ'ILTA

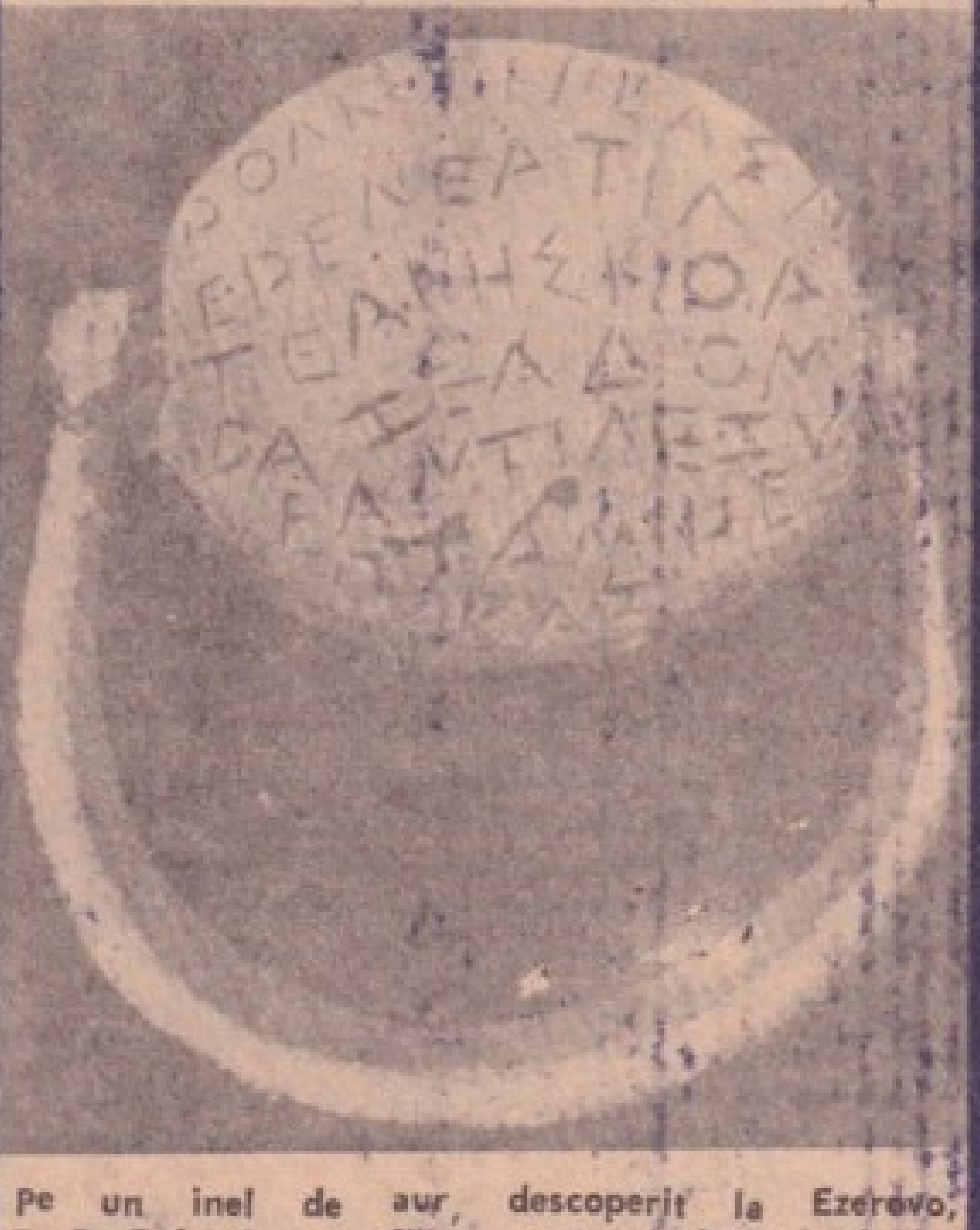

Pe un inel de aur, descoperit la Ezerovo, R. P. Bulgaria, se află această inscripție în limba tracă, scrisă cu caractere grecești al cărei înțeles este încă învăluit în mister.

Măsura și ritmul celorlalte versuri ne arată că grupul EA din primul vers nu este un diftong și că trebuie rostit în hiat. Știind că în majoritatea limbilor europene prepozițiile se repetă cel mai des într-un text, am presupus că măcar unul din cele două grupuri de litere separate de noi ar fi un asemenea cuvînt de legătură și l-am descoperit pe TIL. Prin parcurgerea multor texte europene vechi și noi și *prin apropierile făcute cu limba română și dialectele ei*, am ajuns la concluzia că textul ar trebui citit astfel:

ROLIS TENEAN
ERENER TIL TEANĬ
SKOR RAZE-ADOMEAN
TIL EZVIITA
MINE RAZ'ILTA

Ceea ce ni s-a părut mai relevant în privința asemănării între limba inscripției și limba română a fost și prezența diftongului specific românesc EA pe care se pare că l-am moștenit din graiul geto-dacilor.

Iată interpretarea noastră asupra sensului fiecărui cuvînt:

ROLIS—VULTUR. Este numele regelui get. Cf. hititul HARAŠ, slavul ORILU, lituanianul ARELIS, goticul ARA, galicul ERYR „vultur". Cf. ROLF (HROLF) prenume scandinav.

Moștenire în română: RARĂU (oronim). RAREȘ (Supranumele voievodului Petru), RALEA, ROLEA, ROLIA, ROLIC, ROLU, RAREA, RĂREANU, RAREȚ (nume de familie)

TE—TU. Cf. frigianul VAS-TI „vino"! (atestat la Hesychius în „Lexicon") unde TI este marca imperativului.

NE—IEI, PRIMEȘTI. Cf. albanezul NA (aceleași sensuri). Moștenire în română: NA!

AN—UNU, UN. Cf. latinul ŪNUS, irlandezul ŌEN, got. AINS, englezul AN „un, unu, una, o."

ERENER—INEL. Cf. germanul, scandinavul și englezul RING „inel.

Moștenire în română: RÎNCĂ „inel de răchită cu care se leagă partea de sus a leucii de la carîmbul de sus al loitrei unui car" (în DEX cu origine necunoscută!),

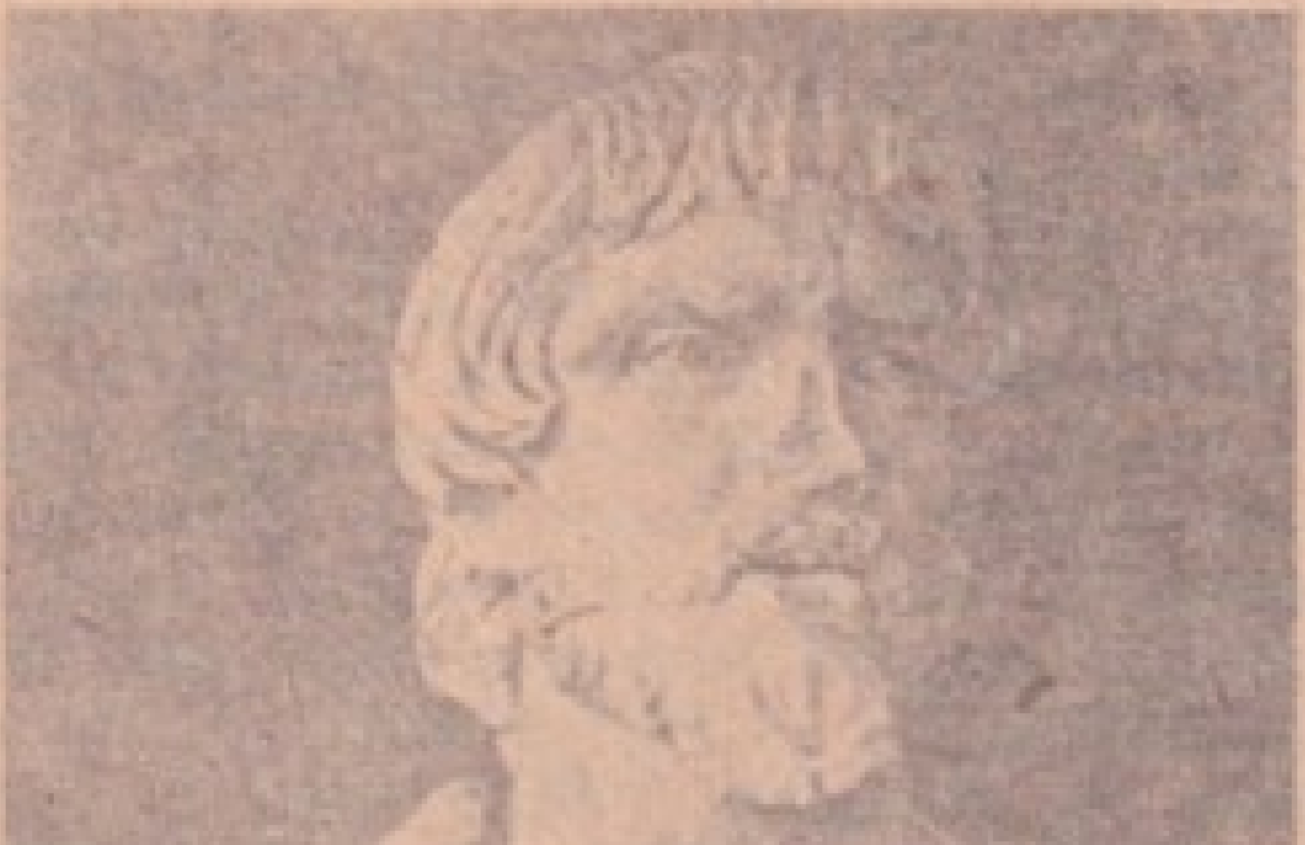

RUNC (același înțeles în Oltenia), RÎNCU, RUNCU (nume de fam.)

TIL—LA, SPRE. Cf. suedezul TILL, danezul TIL „la, spre".

Moștenire în română: aromânul TU „la, spre".

TEANÎ—TINE. Cf. ombricul TIOM, vedicul TUVAM, avesticul T(U)VAM.

Moștenire în română: TINE (pronume personal, cazul acuzativ)

SKOR—CA SĂ, SĂ. În perioada mai veche a limbii engleze SHALL exprima necesitatea, oportunitatea. Și suedeza modernă formează conjunctivul cu SKULL.

RAZE—ROZĂ, FLOARE DE MĂCEȘ, DE TRANDAFIR. Cf. latinul ROSA „trandafir"

Moștenire în română: RUJĂ

ADOMEAN — A IUBI. Cf. frig. ADAMNI „a iubi" și ADAMNA „prieten" (atestate la Hesychius în „Lexicon"). Se știe că și frigienii erau traci!

Moștenire în română: A ADEMENI

TIL—LA, SPRE. Vezi mai sus!

EZ—ACESTA, EL. Cf. sanscritul SÁ, got. SA, SO (pronume demonstrative)

Cf. lat. IS (ID) „el, ea, acesta, aceasta". germ. SIE, engl. SHE „ea".

Moștenire în română: daco-rom. INS, arom. NÎSU, NÎSÎ „el, ea" (formate probabil prin nazalizare).

VI ITA—TE VEI UITA, VEI PRIVI. Româna și albaneza formează și acum viitorul cu *a voi*. În engleză auxiliarul WILL servește la formarea timpurilor viitoare. Cf. și daneza: DU VIL HAVE „tu vei avea".

Moștenire în română: A SE UITA, IATĂ, UITE! și viitorul verbelor.

MINE—DAR (conjuncție). Cf. dan. și sued. MEN „dar, însă".

Moștenire în română: arom. MA, AMA „dar, însă" (de origine incertă în dicționarele etimologice aromâne!).

RAZ'—ROZĂ. Vezi mai sus! Este numele autoarei versurilor, probabil regină!

IL—LA, SPRE. În geto-dacă unele cuvinte de legătură se atașau la finele numelui. Latina folosea același procedeu: VOBIS CUM „cu voi".

Moștenire în română: LA (prepoziție).

TA—MAI ALES, ȘI, DE ASEMENEA, MAI MULT. Cf. engl. TOO (adverb) cu aceleași sensuri și *care se așază de regulă la sfîrșitul propoziției.*

Poezia se traduce astfel:

ROLIS, IA UN INEL LA TINE CA SĂ O IUBEȘTI PE RAZE! LA EL TE VEI UITA DAR ȘI MAI MULT (TE VEI UITA) LA RAZE!

Este probabil un mic descîntec de dragoste. Cert e că ne aflăm în fața unei poezii în limba geto-dacă (să nu uităm că Rolis era get!) și că Raze ar putea fi prima poetă getă atestată. Nu ne surprinde. Din mărturiile istoricilor contemporani cu tracii, știm că aceștia din urmă erau mari iubitori de muzică și poezie și că legèndarul Orfeu se născuse pe meleagurile trace.

Însuși Ovidiu (după propria-i mărturisire) a scris versuri în limba geților spre încîntarea acestora. Nu putem apoi să nu observăm și tulburătoarea asemănare între limba inscripției și limba română (diftongul EA și aceeași proporție între numărul consoanelor și al vocalelor) și ritmul versurilor care sugerează vremurile glorioase ale strămoșilor noștri:

„Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai..."

Prof. ADRIAN BUCURESCU ■

DIN NOU DESPRE DECEBALUS PERSCORILO

Materialul lingvistic cu certitudine trac este încă relativ sărac. Dar chiar şi cercetarea acestui material — prin metoda comparativă — poate duce la rezultate uneori surprinzătoare privind limba geto-dacă şi mai ales moştenirea românească.

Pînă astăzi singura inscripţie sigur dacă (în afara unor cuvinte singulare) descoperită pe teritoriul României pare a fi doar **DECEBALVS PERSCORILO.**

Spunem „pare a fi" întrucît noi sîntem de părere că există mai multe.

Deocamdată ne oprim asupra acesteia deoarece toţi specialiştii consideră că e în limba dacilor şi părerile diferă numai în privinţa sensului textului.

Cea mai răspîndită traducere a inscripţiei, acceptată de mulţi lingvişti şi istorici, este „Decebal, fiul lui Scorilo". Nu vom relua aici argumentele prea cunoscute care au dus la această traducere.

Este clar că DECEBAL e numele regelui dac. Dar VS? Părerea noastră e că VS nu este un sufix latin (în pofida caracterelor literelor) ci este un cuvînt aparte însemnînd „casă, palat, curte". La această traducere ne-au condus următoarele observaţii:

HUS în suedeză, HOUSE în engleză, HAUS în germană înseamnă „casă". Din studiile noastre de pînă acum (vezi inscripţia de la Ezerovo) rezultă unele asemănări ale limbii dace cu cele germanice, asemănări provenite probabil din fondul comun indo-european. Apoi e posibil ca daca să nu fi avut **h** iniţial. În cuvintele pe care româna le-a moştenit din latină **h** iniţial a dispărut. Cf. aici, iarbă, om etc...

Nici cuvîntul latin CASA nu e prea departe de forma din dacă.

Mai rămîn două cuvinte scrise împreună: PERSCORILO.

Ce înseamnă SCORILO? Este oare numele regelui care apare la Iordanes sub această formă? Ţinem să subliniem că numai la istoricul got apare astfel şi că alţi cronicari antici îl numesc Coryllus sau Curyllus. Dar Iordanes nu transcrie întotdeauna corect numele trace. În „De origine actibusque Getarum" Deceneos apare la el Dicineus, regele trac Seuthes apare ca Zeuta iar geţii ca goţi.

Noi afirmăm că SCORILO este un cuvînt dac, un participiu cu sensul de „creat, împodobit, desenat, scris". Nu trebuie să ne mire multitudinea de sensuri ale cuvîntului deoarece se presupune că vocabularul limbilor vechi era în general sărac şi se preta la polisemantism. Pentru rădăcina SCORI- şi sensul cuvîntului aducem ca argumente forma şi sensul a două cuvinte indo-europene: latinul SCRIBO „a scrie" şi vechiul skandinav SKORA „crestătură pe răboj". Cf. şi SCORIS (antroponim dac), rom. A SCORNI şi A SCURMA.

Trecînd la -LO afirmăm că această terminaţie era marca unor participii de genul neutru. Iată că este posibil ca daca să fi avut neutru şi ca româna să-l fi moştenit din substrat şi nu din latină. L-am găsit deci pe -LO în slava veche şi nu e mirare întrucît spre nord-est dacii se învecinau cu slavii şi se poate ca — pe plan indo-european — să fi avut unele înrudiri de limbă. Într-adevăr slava avea un participium praeteriti activi ale cărui terminaţii după genuri erau: -Λъ pentru masculin, -Λь pentru feminin şi -Λ◇ *pentru neutru*. Mai formau derivate cu ajutorul sufixului -LO latina (nume de agent: bibulus, cred-ulus, trem-ulus) şi armeana (participiu: qerea-l-em).

Şi, ca să întărim convingerea noastră şi a altor pasionaţi de acest subiect că *mai toate cuvintele dace au rămas în limba română*, am găsit şi cuvintele moştenite: „a zgîria, a scorni şi a scurma (a zgîrma)". Oricum etimologia propusă de DEX pentru „a zgîria" dintr-un pretins latin *scaberare nu ne convinge.

Următorul cuvînt este PER. În urma traducerii inscripţiei de la Ezerovo, unde am observat că unele cuvinte de legătură se ataşau la sfîrşitul numelui (vezi RAZ'IL „la, spre RAZE") l-am considerat pe PER postpoziţie şi l-am tălmăcit ca **pentru.** Şi latina folosea acest procedeu (cf. vobiscum „cu voi"). Sensul şi forma lui PER le-am comparat cu latinul per „prin, datorită, pe", cu albanezul per „*pentru*, peste", cu skandinavul for „*pentru*".

E posibil să fi rămas în limba română veche sub forma „pre".

Prin urmare inscripţia se traduce aşa: **CREAT PENTRU CASA LUI DECEBAL.**

Mărturisim că la această traducere ne-a mai condus şi următoarea observaţie: grecii, latinii şi tracii (vezi inelul de la Ezerovo) nu despărţeau lexemele ci le scriau continuu. Inscripţia noastră însă este despărţită între DECEBBALVS şi PERSCORILO. De ce? Pentru că ştampila PERSCORILO „creat pentru" rămînea valabilă pentru toate vasele comandate pe cînd numele destinatarului se schimba: *ROLIS PERSCORILO, *ZOLTES PERSCORILO etc... Pe de altă parte din vasul cu o inscripţie în greceşte descoperit la Buridava, unde este încrustat numele basileului dac Thiamarkos, s-a mai descoperit un fragment de text care în limba elenă înseamnă „a făcut" (deci „a creat"). Textul întreg sau intenţia lui va fi fost: (A) FĂCUT PENTRU REGELE THIAMARKOS (eventual PENTRU CASA REGELUI THIAMARKOS). Deci cele două inscripţii ar putea coincide ca sens deşi diferă prin limbă.

Şi pentru că afirmam la începutul acestui articol că mai sînt inscripţii dace nedescifrate încă, promitem să revenim cît de curînd cu traducerea lor.

Prof. ADRIAN BUCURESCU

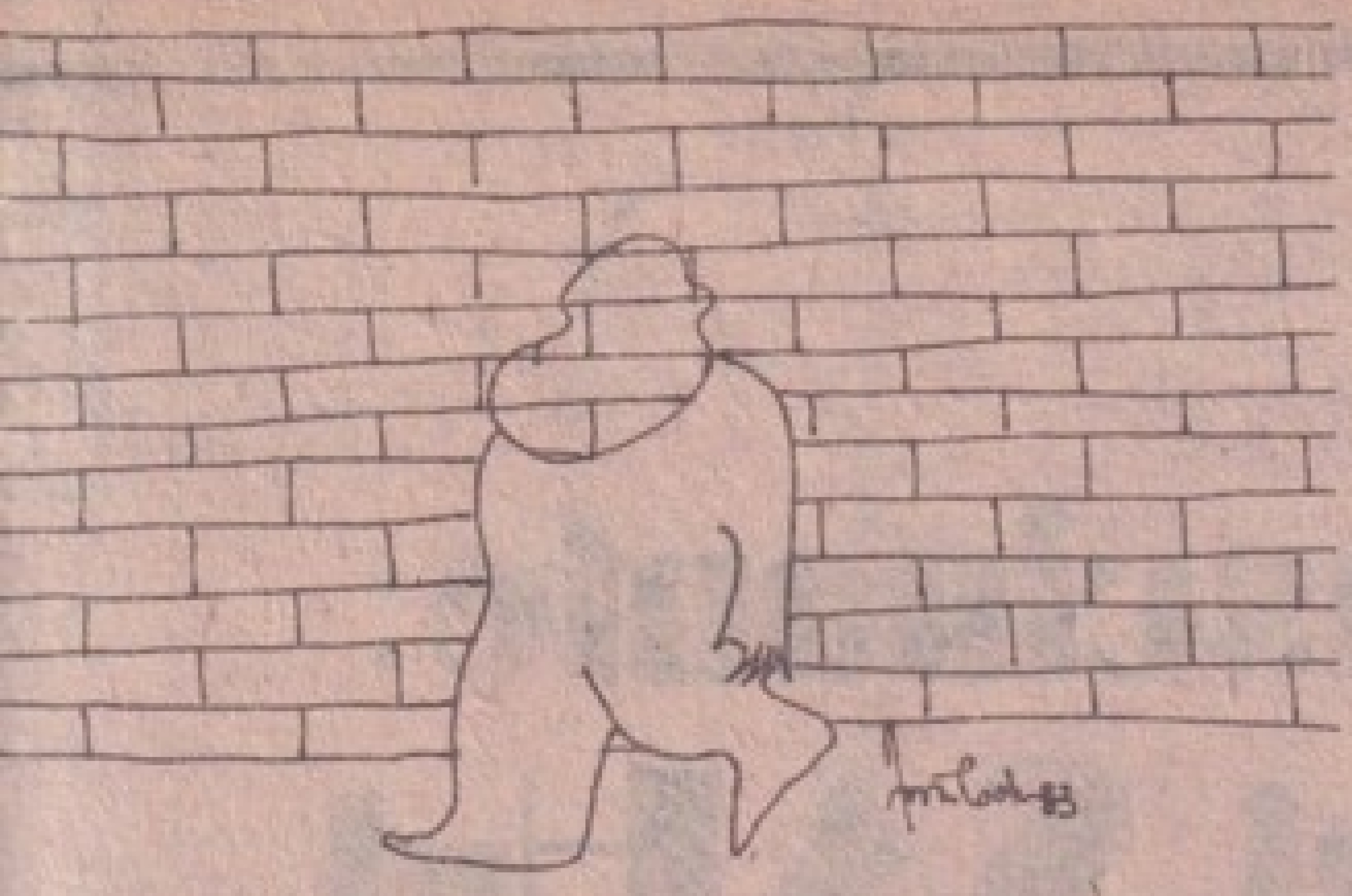

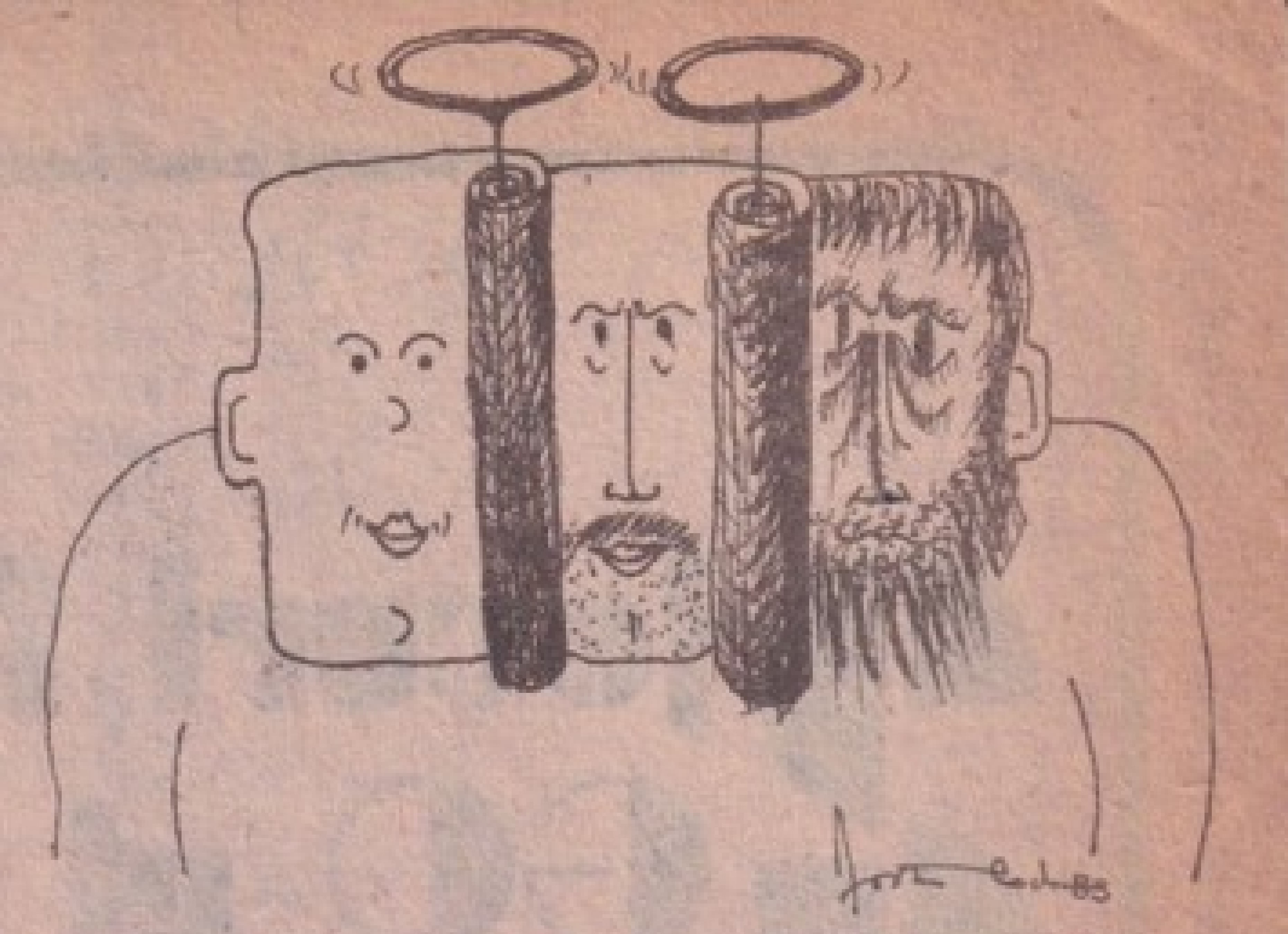

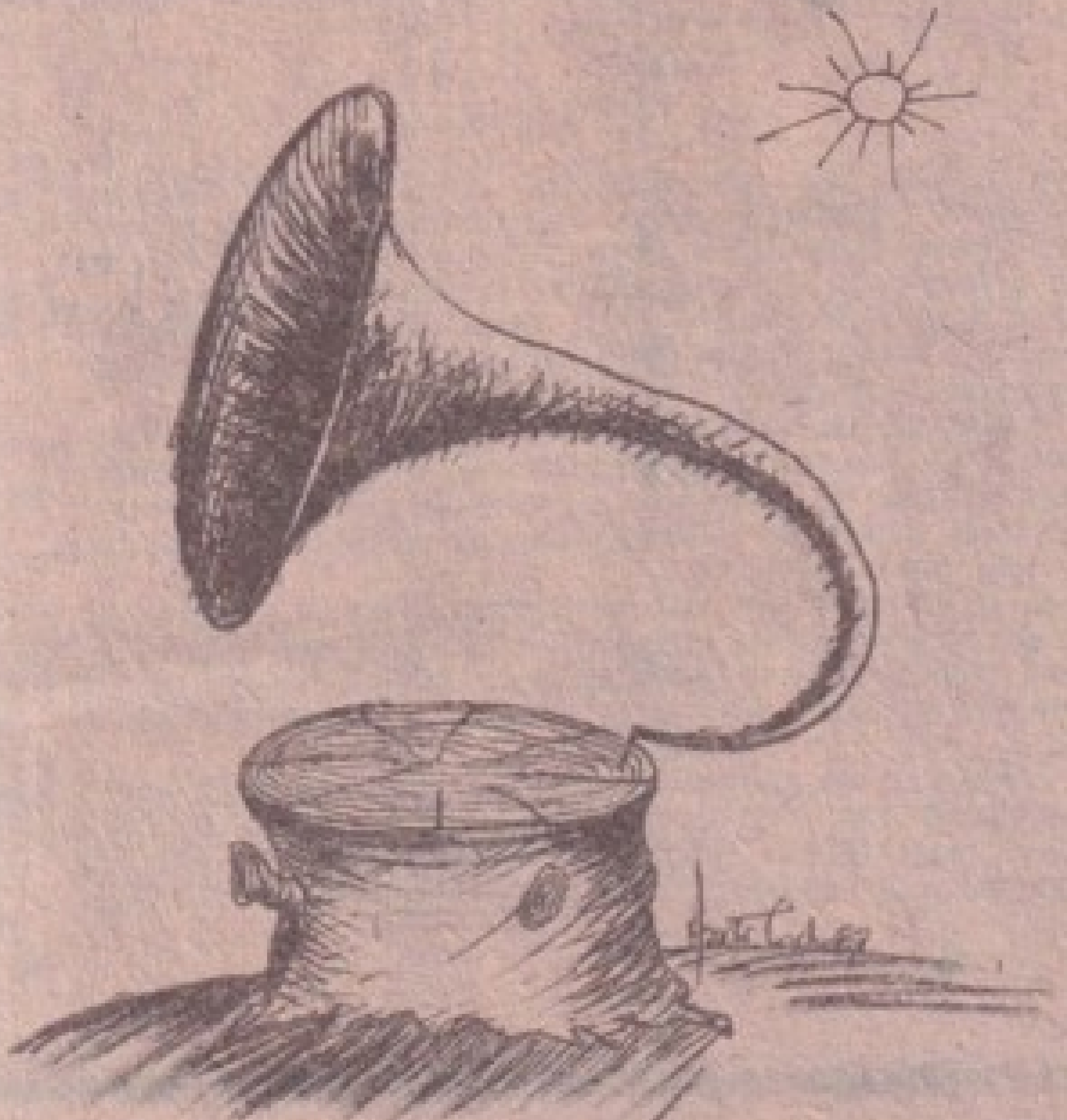

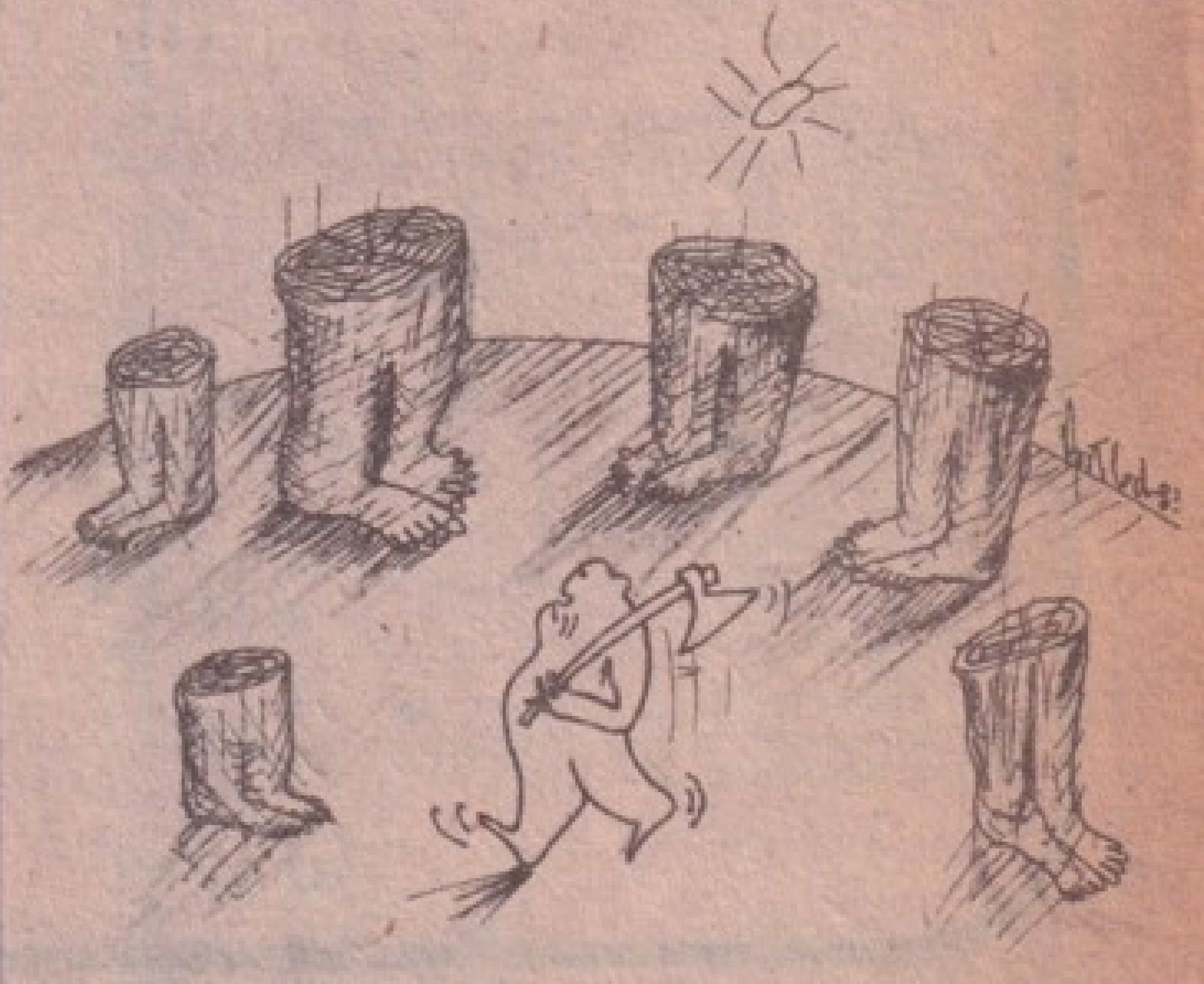

rac-ul

SORIN POSTOLACHE

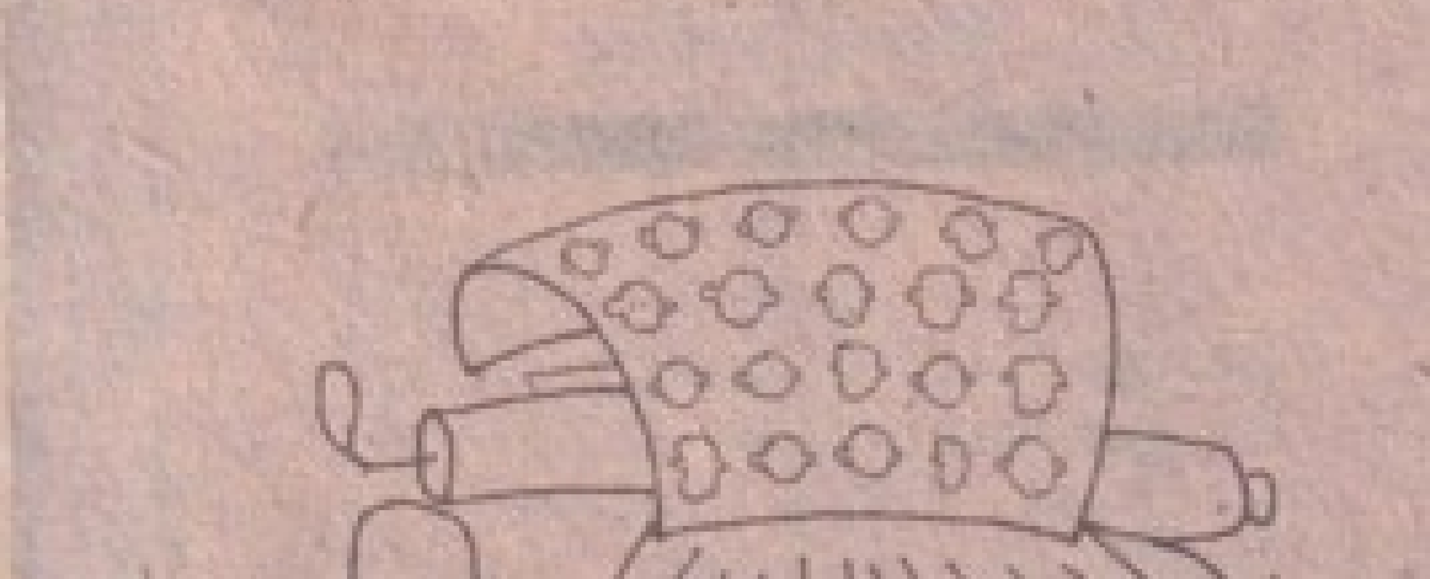

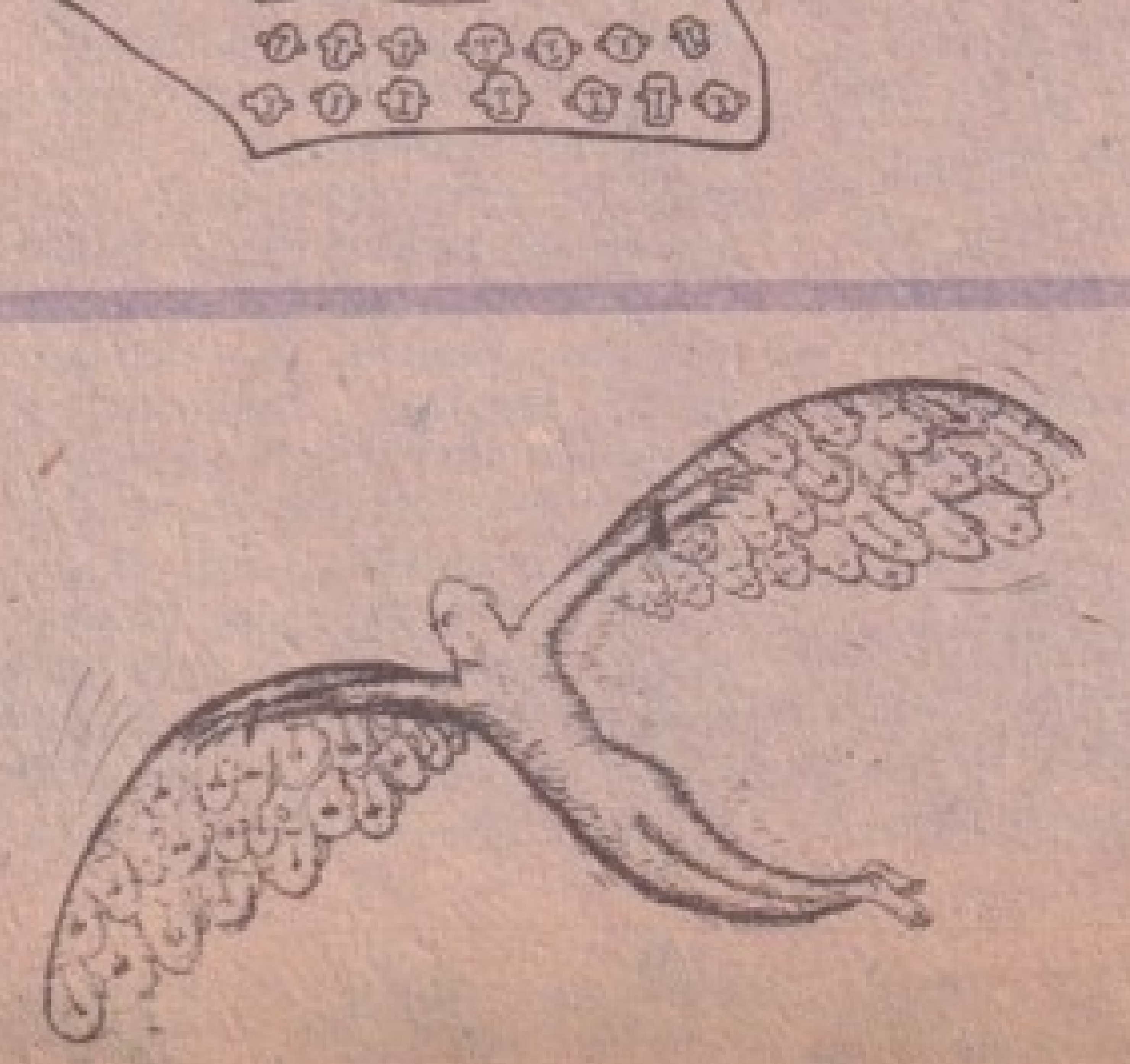

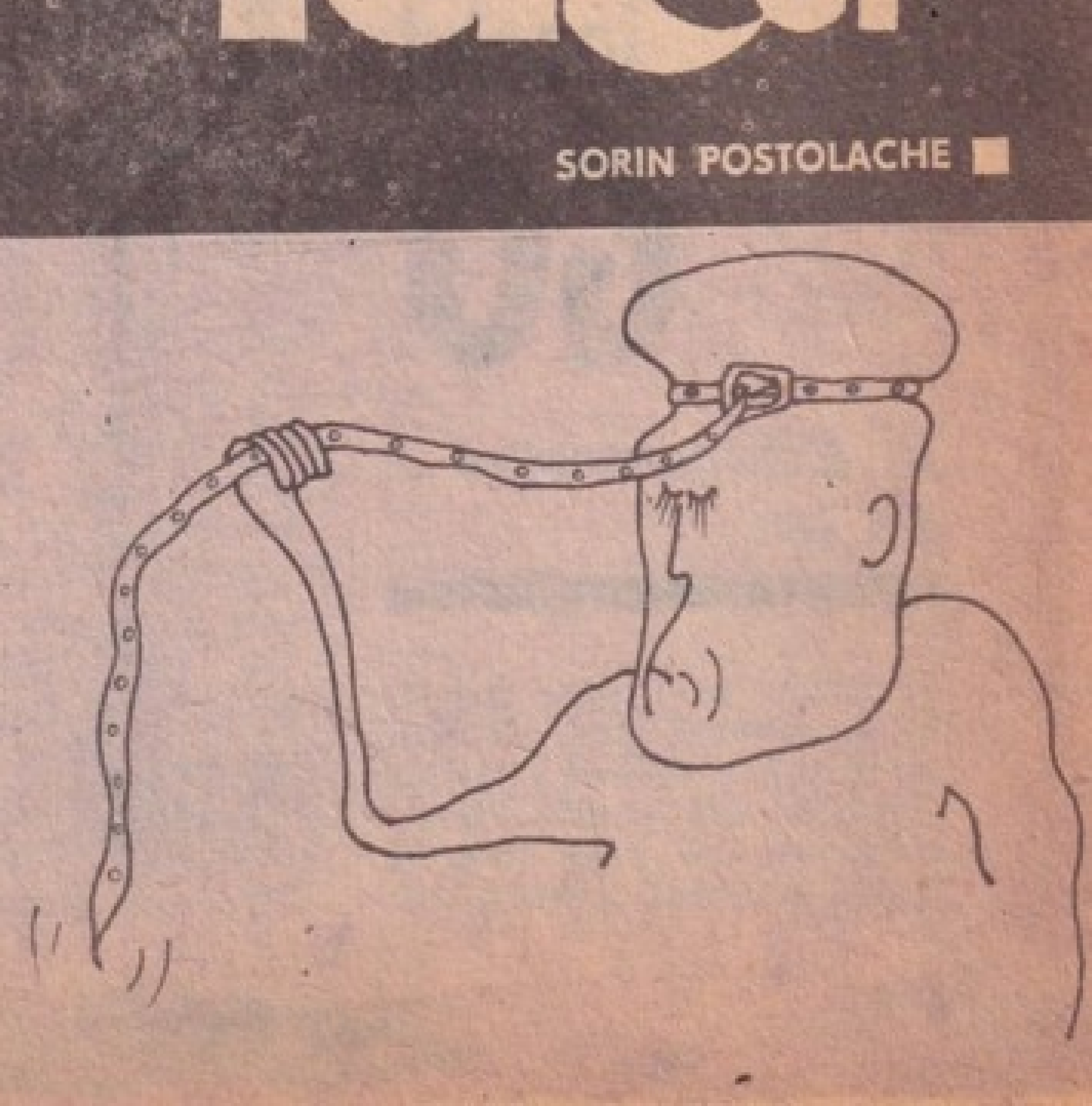

2 jocuri fascinante: GO-ul şi ŞAHul

1. Şi GO-ul şi şahul sînt jocuri logice, cu informaţie completă, cum se spune în teoria matematică a jocurilor, fără nici o implicare a hazardului.

2. Ambele jocuri vin din antichitatea Extremului Orient (GO-ul fiind adus la perfecţiune în a doua parte a primului mileniu al erei noastre, în Japonia).

3. Ambele jocuri sînt de tip competitiv, între doi parteneri (nu pot fi practicate pe echipe decît la mai multe mese simultan) şi folosesc piese specifice manevrate pe table adecvate (tabla de GO are un caroiaj format din 19 linii verticale şi 19 linii orizontale, dînd deci 361 de puncte de intersecţie; se poate juca GO şi pe table mai mici).

4. La începutul unei partide de şah piesele sînt aşezate pe tablă într-o anumită poziţie; tabla de GO este goală la începutul jocului, iar desfăşurarea unei partide constă tocmai în plasarea de piese pe tablă.

5. Piesele de şah au „funcţii", simulează o ierarhie militară ad-hoc, în timp ce piesele de GO sînt de un singur tip (*pietre* albe şi negre).

6. Şahul are un obiectiv violent, înfrîngerea „armatei" adverse, prin capturarea regelui opus; GO-ul este mai constructiv: cei doi jucători se întrec în *a face ceva* (încercuirea de teritoriu) şi cîştigă cel care *face mai mult şi mai bine* (evident, în detrimentul adversarului, ciocnindu-se de acesta şi disputîndu-şi porţiuni de tablă).

7. De aceea, sfîrşitul unei partide de şah este brutal („uciderea" regelui advers), în timp ce finalul unei partide de GO este în oarecare măsură negociabil şi în orice caz este marcat de „lupte" din ce în ce mai puţin aprinse.

8. O partidă de GO se termină cu un punctaj (dacă nu cumva un combatant cedează mai înainte); deci victoria are o pondere ce poate fi evaluată în puncte; şahului nu-i este propriu o asemenea evaluare.

9. În şah nu există noţiunea de handicap; la GO, jucătorul mai slab poate primi între 1 şi 9 (uneori chiar mai multe) pietre avans (aşezate în poziţii precizate de regulament), ceea ce egalează forţele

Regulamentul jocului GO

1. Echipamentul de joc

Go-ul se joacă pe o tablă caroiată prin 19 linii orizontale şi 19 linii verticale (formînd 361 puncte de intersecţie), cu piese albe şi negre de formă (lenticulară) identică numite *pietre* (181 piese negre şi 180 albe, deşi nu toate sînt folosite în cursul unei partide). Dimensiunile tablei standard sînt de aproximativ 45 cm vertical şi 42 cm orizontal (dar se poate juca GO şi pe table mai mici).

Ca la şah, liniile verticale se notează cu literele A, B, C, D, E, F, G, H, J, K, L, M, N, O, P, R, S, T (lipseşte I, din cauza asemănării cu cifra 1), iar cele orizontale se notează cu numere de la 1 la 19; colţul din stînga-jos este notat cu A1. Punctele D4, D10, D16, K4, K10, K16, Q4, Q10, Q16 sînt îngroşate şi sînt folosite pentru plasarea pietrelor handicap — vezi punctul următor — şi pentru orientare).

2. Mutările

Cei doi jucători plasează pe rînd cîte o piesă pe tablă, într-un punct de intersecţie a două linii (inclusiv pe liniile de margine). Piesele nu-şi schimbă niciodată locul. Jucătorul cu piesele negre mută primul (se consideră că acest lucru îi dă un avantaj de aproximativ cinci puncte, care, eventual, pot fi în final scăzute din punctajul său: se scad 4,5 sau 5,5 puncte, pentru a elimina astfel remiza). Dacă diferenţa de tărie între jucători este mare, atunci jucătorul mai slab poate primi între 2 şi 9 pietre handicap. Acestea se aşează după cum urmează: 2 pietre — în D4 şi Q16; 3 pietre — în D4, Q16 şi Q4, 4 pietre — în făcînd ca partida să fie interesantă chiar atunci cînd jucătorii au puteri mult dezechilibrate.

10. GO-ul este mai static decît şahul, piesele nefiind individualizate (nu au *nume)* şi nefiind mutate dintr-un loc în altul.

11. O partidă de GO durează, în medie, mai mult decît o partidă de şah (sînt necesare cam 120—150 de mutări de fiecare jucător).

12. La şah victoria poate veni oricît de repede, chiar în numai cîteva mutări; la GO victoria se pregăteşte încetul cu încetul, partida nefiind decisă decît după un număr mare de mutări.

13. GO-ul nu are un repertoriu de deschideri (dar are un repertoriu practic infinit de scheme de joc rezonabil pentru ambele părţi la colţurile tablei — *joseki*-uri).

14. La ambele jocuri, anticiparea a cît mai multe mutări ale adversarului este de mare importanţă.

15. O partidă de GO — se spune — face cît cinci partide de şah: cîte una la fiecare colţ al tablei şi una la mijloc (pentru fiecare dintre aceste porţiuni ale tablei se duce cîte o luptă separată).

16. Complexitatea mare a unei partide de GO face ca la ora actuală cele mai bune programe de calculator să joace GO abia la nivelul unui începător mediocru, în timp ce programele de şah au ajuns la nivelul unui maestru internaţional.

17. Şahul s-a „democratizat“ cu mult înaintea GO-ului; acesta din urmă s-a transmis secole de-a rîndul oral, de la maestru la elev şi abia prin anii 40—50 ai secolului nostru a început popularizarea sa scrisă. Aceasta este principala explicaţie a răspîndirii sale tîrzii dincolo de graniţele Japoniei şi Chinei.

18. Ambele jocuri cîştigă tot mai mult teren; la GO progresele sînt spectaculoase (în comparaţie cu situaţia anterioară); tot mai multe ţări îşi înfiinţează federaţii de GO (iar numărul cluburilor existente dovedeşte faptul că pe multe meridiane el este pe cale de a deveni un joc foarte popular).

19. Regulamentul GO-ului este mult mai simplu decît cel al şahului (deşi nu este lipsit de unele subtilităţi).

20. Se pare că femeile sînt mult mai puţin atrase de GO decît bărbaţii (în comparaţie cu situaţia din şah mai ales).

21. Strategia şi tactica GO-ului au o mai strînsă legătură cu strategia şi tactica militară, în ciuda faptului că piesele de şah sînt personaje cu funcţii de natură marţială (înfruntarea celor două „oşti“ pe o tablă de şah are însă un aer medieval, plin de concreteţe, în timp ce caracterul abstract al GO-ului îl face mai „aplicabil“, mai potrivit unor situaţii competiţionale reale).

22. Ambele jocuri ţin la mare cinste problemele („albul mută şi face mat în *n* mutări“ la şah, respectiv, problemele de tip „mutarea următoare“ sau „albul mută şi capturează/salvează grupul *x* de piese“ la GO).

23. Atît pe tabla de şah, cît şi pe tabla de GO (cu piesele corespunzătoare fiecăruia sau cu piese speciale) pot fi practicate multe alte jocuri interesante (amintim doar *damele* pe tabla de şah şi *gomoku*, numit şi *go-bang* sau, mai pe-nţeles, *cinci-în-rînd* pe tabla de GO).

24. La GO remizele sînt extrem de rare, iar la unele concursuri se adoptă regula de a scădea 4,5 (sau 5,5) puncte din punctajul jucătorului care mută primul (negrul), pentru a-i anula acest avantaj iniţial şi astfel nici o partidă nu se mai poate termina nedecisă.

25. Complexitatea unei partide de GO face imposibilă practicarea GO-ului *à l'aveugle*. El poate fi însă jucat pe table desenate (pe simple foi de matematică), cu creionul.

Precizare 1: Comparaţia anterioară nu are nici cea mai mică intenţie de a stabili o ierarhie de vreun fel între cele două jocuri atît de asemănătoare şi totuşi atît de deosebite. Dealtfel, orice jucător pătimaş de şah va spune că şahul este jocul-jocurilor, iar orice jucător pătimaş de GO va spune acelaşi lucru despre GO. Şi amîndoi ar avea dreptate. Împătimirea adepţilor acestor două „sporturi ale minţii“ poate fi probabil adăugată la lista anterioară, ca o asemănare în plus. Ceea ce este însă sigur (şi important) este că aceste două jocuri extraordinare formează un tandem redutabil şi de mare viitor.

Precizare 2: Cititorul care nu este iniţiat în jocul de GO poate consulta revista *Ştiinţă şi tehnică*, începînd cu luna decembrie 1982, unde se face o introducere gradată în GO, ajungîndu-se chiar la noţiuni de bază de tactică şi strategie. O prezentare detaliată a regulamentului jocului poate fi găsită în subsolul acestor pagini.

D4, Q4, D16 şi Q16, 5 pietre — ca mai sus, plus K10, 6 pietre — în D4, Q4, D16, Q16, D10 şi Q10, 7 pietre — ca mai înainte, plus K10, 8 pietre — în D4, K4, Q4, D16, K16, Q16, D10, Q10, 9 pietre — ca mai înainte, plus K10.

Într-o partidă cu handicap, albul este deci cel care mută efectiv primul.

Mutările pot fi făcute oriunde pe tablă, cu excepţiile de la punctele 4 şi 5 de mai jos.

3. Captură

Punctele adiacente unei piese se numesc **libertăţi.** O piesă izolată are 4, 3 sau 2 libertăţi, după cum ea este plasată în centrul tablei, pe o linie de margine sau la un colţ al tablei. Un grup de piese care ocupă puncte vecine ale tablei se comportă solidar (însumîndu-şi libertăţile). O piesă sau un grup de piese încercuit de adversar astfel încît nu mai are decît o singură libertate se zice că este în **atari.** Un grup de piese complet încercuit (fără nici o libertate) este **capturat** iar piesele se ridică de pe tablă (se numesc **prizonieri)** (vezi Fig. 1).

4. Mutări interzise

O piesă nu poate fi plasată într-un punct complet încercuit de adversar sau astfel încît să ocupe ultima libertate a unui grup de piese de aceeaşi culoare („sinuciderea este interzisă“), decît dacă ea capturează piese adverse, creînd astfel libertăţi grupului propriu. (În Fig. 2, albul nu poate juca în punctul **a**, dar negrul poate juca acolo deoarece capturează toate piesele albe alăturate.)

5. Ko

O poziţie (ca aceea din Fig. 3) în care jucătorii pot captura şi recaptura pe rînd cîte o piesă se numeşte **ko.** Pentru a preveni o asemenea evoluţie ciclică a jocului, recaptura nu este permisă înainte de a face cel puţin o mutare în altă parte a tablei. Restricţia este valabilă pentru ambii jucători. Dacă, după ce un jucător capturează, adversarul joacă undeva pe tablă, iar primul jucător poate ignora această mutare (nu este într-atît de periculoasă încît să fie nevoit să joace în preajma ei, apărîndu-se), atunci el poate închide ko-ul, legîndu-și piesa în atari de piesele vecine (precum albul în Fig. 4).

6. Viață și moarte

Un punct în care un jucător nu poate juca din cauza regulii 4 se numește **ochi** (în mijlocul tablei, un ochi este înconjurat de cel puțin șapte piese, altfel el este **ochi fals**: una sau mai multe dintre piesele care-l delimitează pot fi atacate din exterior și apoi, jucînd în ochi, ele sînt capturate, dizolvînd ochiul).

Un grup de piese care are sau își poate forma la nevoie cel puțin doi ochi (cel puțin două libertăți interioare separate deci) nu mai poate fi capturat în nici un fel: el se numește **grup viu**. Un grup de piese care nu are și nu-și poate forma doi ochi prin joc alternativ este numit **grup mort**. În finalul partidei, toate grupurile moarte sînt îndepărtate de pe tablă ca prizonieri, fără a fi nevoie să fie capturate efectiv (consumînd pentru aceasta mutări utile în alte scopuri). (Grupurile negre din Fig. 5 sînt vii, cele negre din Fig. 6 sînt moarte.)

7. Seki

O poziție în care există două grupuri opuse de piese fără ochi sau numai cu cîte un singur ochi și în care nici un grup nu poate captura pe celălalt (primul care joacă acolo pierde) poartă numele **seki**: ambele grupuri sînt considerate vii (excepție deci de la punctele anterioare). (A se vedea un exemplu în Fig. 7.)

8. Teritoriu

O porțiune a tablei încercuită de piese vii ale unui jucător (folosind eventual și marginea tablei ca graniță) și la care adversarul nu are acces cu piese vii poartă numele de **teritoriu** și fiecare punct al său se adaugă la punctajul jucătorului respectiv. Punctele tablei la care se poate ajunge, mergînd pe liniile caroiajului, de la piese vii ale ambilor jucători sînt puncte neutre, nu fac parte din teritoriul nimănui (în particular, în seki nu se numără punctele „încercuite", dar vecine adversarului).

9. Sfîrșitul jocului

Jocul continuă pînă ce nici un jucător nu mai are motive să joace (nu-și mai poate lărgi teritoriul, nu mai poate captura piese, nu mai poate diminua teritoriul adversarului, nu mai are nevoie să-și întărească granițele propriului teritoriu). Jucătorul care este la rînd propune atunci încheierea partidei. Dacă adversarul nu acceptă, el trebuie să joace mai departe (eventual jucînd **pas**, adică lăsîndu-l pe adversar să joace efectiv de mai multe ori la rînd). Orice dilemă în legătură cu grupurile de piese de pe tablă se rezolvă prin joc efectiv (decizia dacă un grup de piese este mort și poate fi eliminat în final poate fi uneori discutabilă). Cînd cei doi jucători cad de acord că jocul s-a terminat, atunci se îndepărtează piesele moarte, se umplu toate punctele neutre cu piese de orice culoare, după care fiecare jucător pune prizonierii pe care i-a capturat în teritoriul adversarului, diminuîndu-l în consecință și, în sfîrșit, teritoriile se rearanjează prin translatarea pieselor pentru a ușura numărătoarea. Cîștigător este jucătorul care are un număr mai mare de puncte. Dacă un jucător a capturat mai mulți prizonieri decît numărul de puncte din teritoriul adversarului, atunci prizonierii rămași se adaugă la punctajul realizat prin teritoriul propriu.

Jocul se poate, evident, termina și prin abandon. În partide oficiale, un jucător poate de asemenea pierde partida și prin depășirea timpului de gîndire.

10. Alte precizări

În finalul unei partide, toate ko-urile trebuie să fie închise (de jucătorul care poate face acest lucru). Dacă pe tablă există mai multe ko-uri sau poziții similare care pot fi repetate la nesfîrșit, chiar respectînd regulile anterioare și dacă o asemenea poziție se repetă efectiv și nici unul dintre jucători nu rezolvă acest impas, atunci partida este anulată. (În alte situații speciale — extrem de rare — în care regulile anterioare nu sînt suficiente, chestiunea se tranșează conform precedentelor consemnate de Asociația Japoneză de GO...)

* * *

Toshiro Kageyama, 7-dan, autorul unei foarte interesante (și savuroase) cărți: **Lecții de fundamentele GO-ului** (The Ishi Press, Tokyo, 1978), ne sfătuiește ca după descifrarea regulamentului să jucăm cincizeci de partide, de preferință tot cu un începător, pentru a descoperi pe cont propriu subtilitățile (și frumusețea) Go-ului. După aceea, dacă dorim să rămînem jucători familiali, putem continua tot așa, dar dacă avem intenții mai „serioase", atunci trebuie să trecem la a studia temeinic GO-ul, din cărți sau, dacă se poate, cu un jucător avansat. Succes!

Notă. Prezentarea de aici a regulilor GO-ului are la bază regulamentul campionatelor mondiale de amatori, în formularea din 1980 a Asociației Japoneze de GO, forul organizator al acestor campionate (anuale).

GHEORGHE PĂUN ■

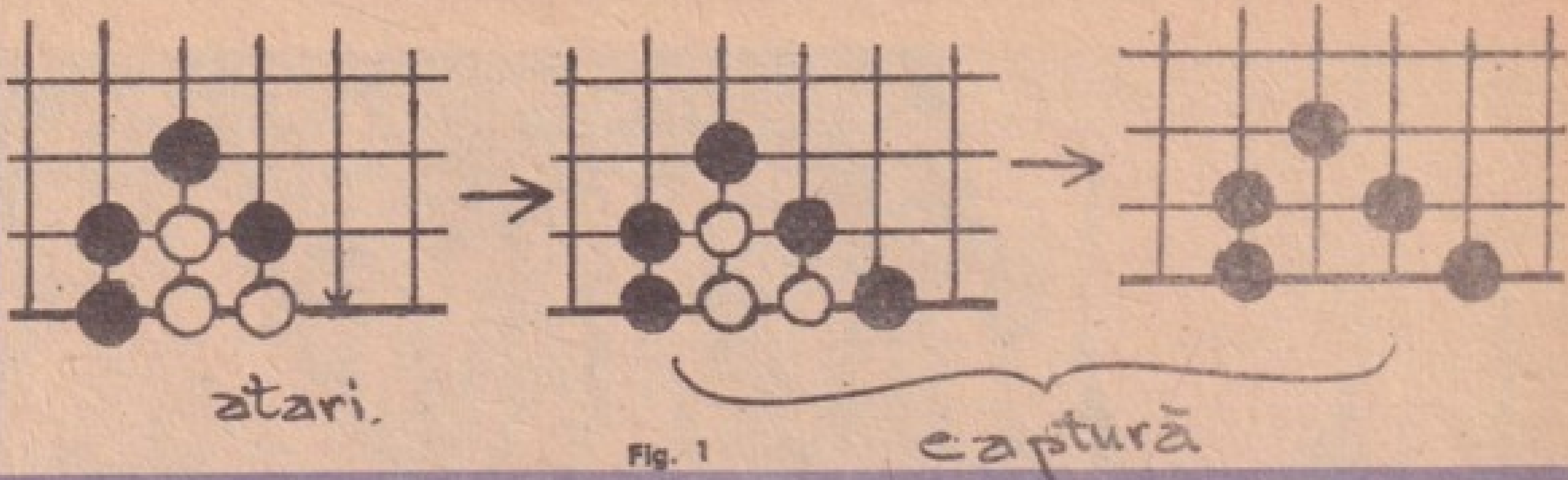
atari.
captură

Fig. 1

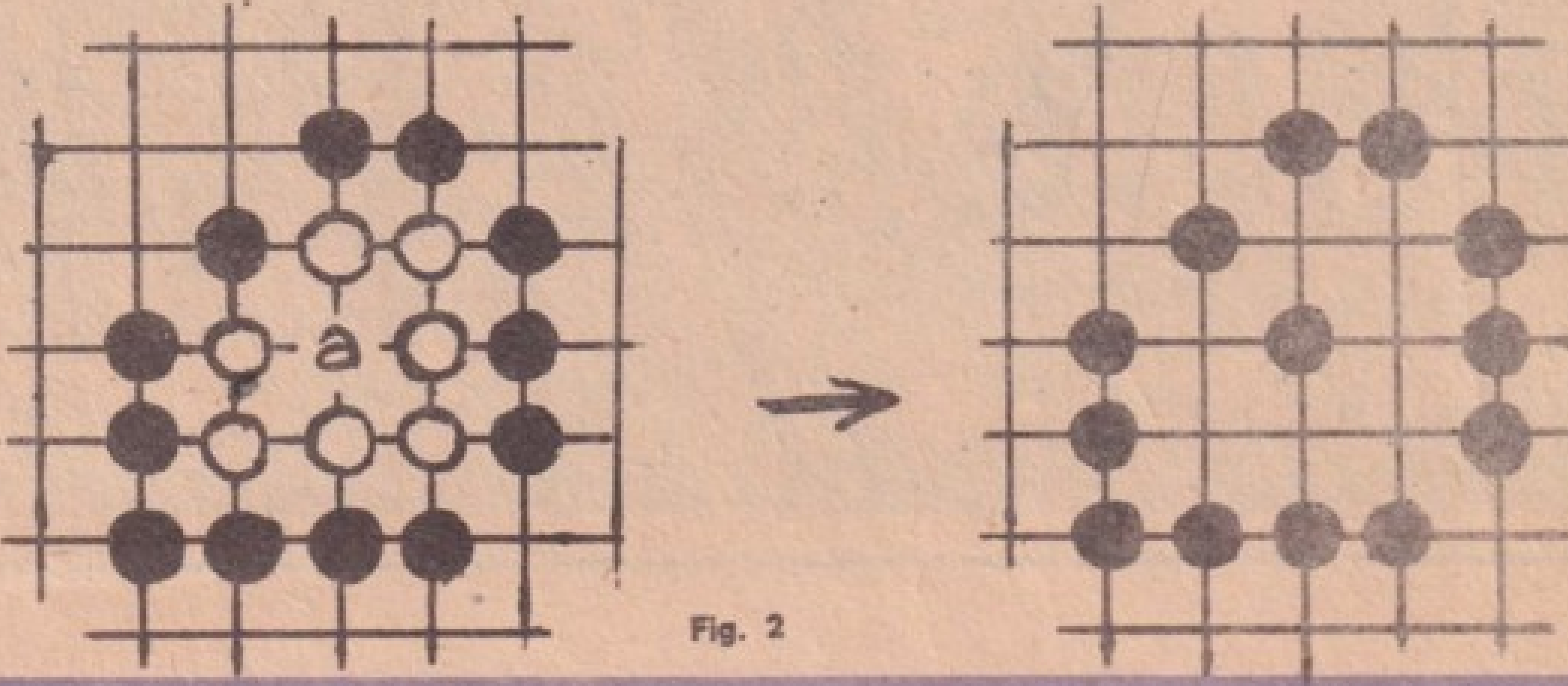

Fig. 2

Fig. 3

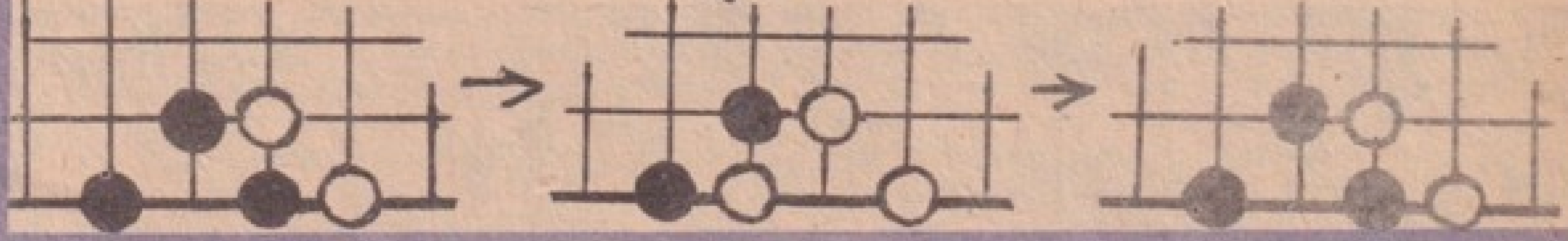

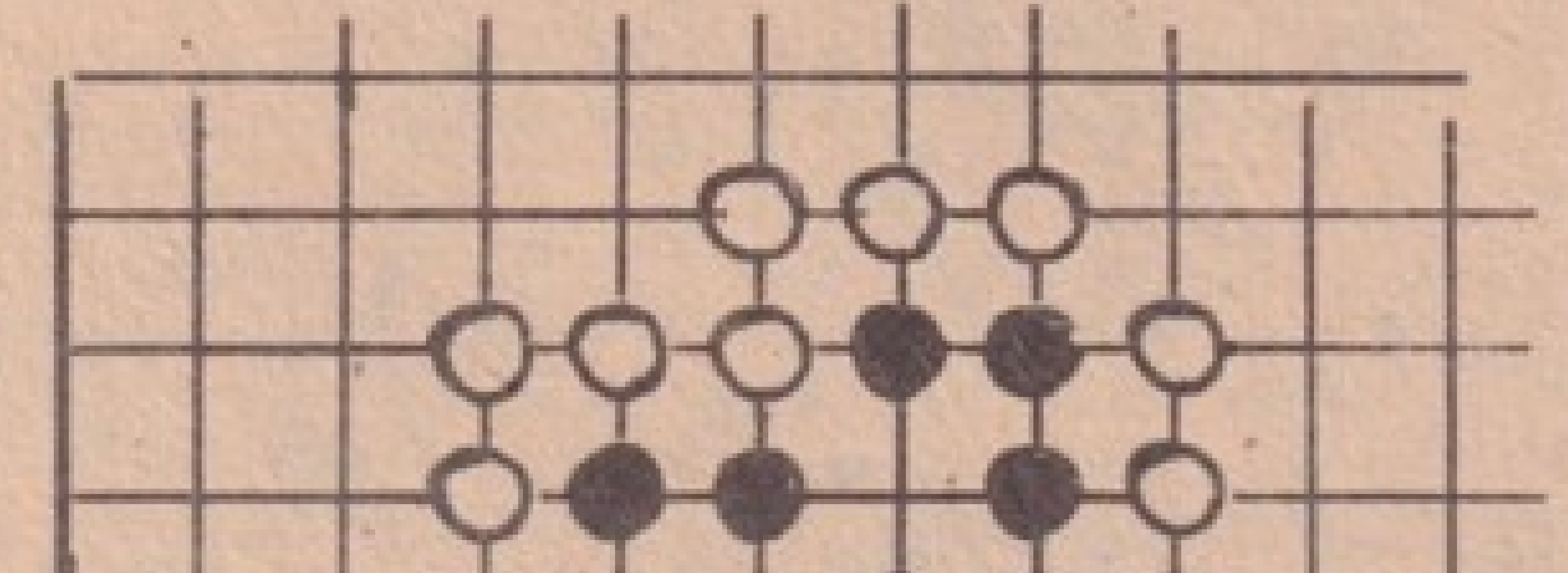

Fig. 5

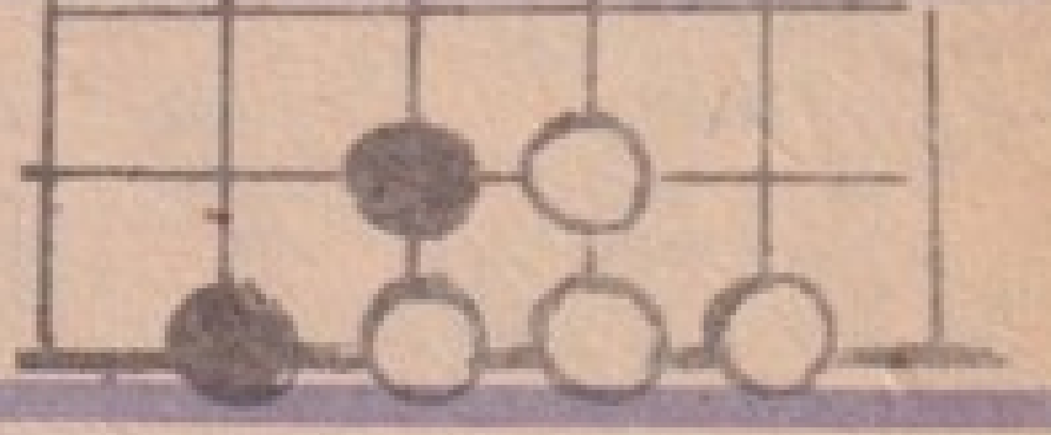

Fig. 4

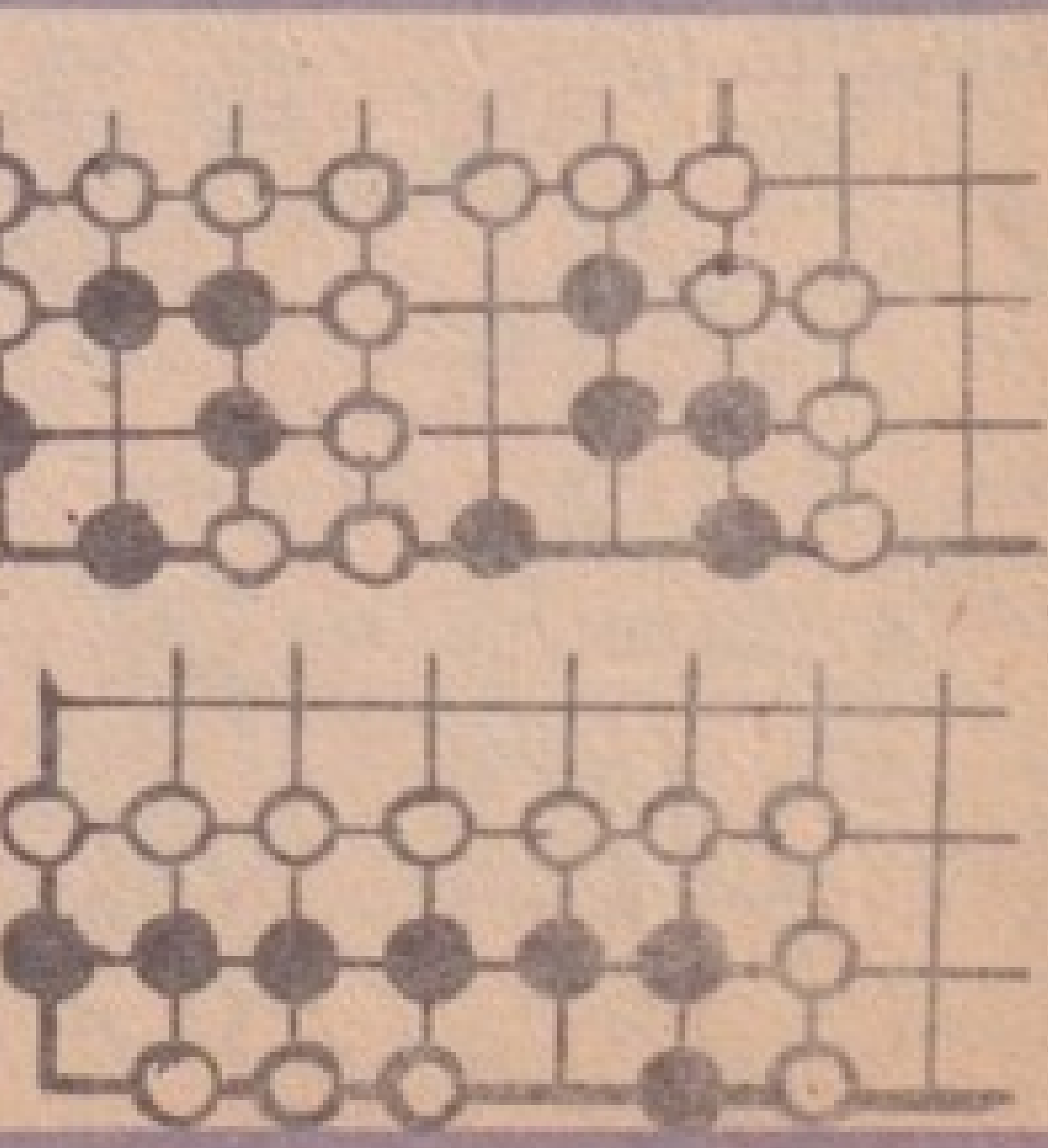

Fig. 6 şi 7

Sînt oameni care trudesc din greu ca să producă un obiect, o marfă sau o materie efemere, care n-o să le poarte prin timp amprenta gestului creator. Și totuși, o fac cu temeinicia, cu dragostea, cu constiința, ades cu înverșunarea, cu încăpățînarea, cu îndărătnicia, cu asprul efort cu care cei vechi zideau piramide. Am trăit acest sentiment în lumea țăranilor noștri, a celor care muncesc atît de cumplit ca să înveșnicească nimicul, adică să supună pămîntul, să închipuie lanurile, să le zidească, pentru ca apoi să le doboare ei înșiși cu brațul. Ce-a mai rămas din truda lor? Plantele nu mai dăinuie nici măcar în amintiri, pînă și rădăcinile lor se resorb. Numai în artă, observa cineva, zădărnicia e atît de sublimă. (Dar din această zădărnicie, să observăm, se naște pîinea!). Am mai trăit acest sentiment într-o lume a muncii din care, la fel, prea puțin se păstrează (deși totuși ceva se păstrează!), prea puțin se salvează, opera acestei lumi neavînd constanța bronzului, nici durata oțelului, ca să nu mai vorbim de veșnicia ideii zidite între copertele unei cărți. Este lumea sticlarilor.

Întreprinderea de sticlărie-menaj din Tg. Jiu n-a împlinit nici măcar un deceniu de viață. Îl va împlini la anul. Nici măcar nu-i o întreprindere foarte mare, are sub 1 500 de oameni, toți tineri, chiar foarte tineri, cu o vîrstă medie de 22—23 de ani. Dar truda acestor oameni, gestul lor creator, deși își lasă umbra în efemer (ce e mai efemer decît sticla, cel puțin în raport cu alte bunuri, cu alte valori ivite din mîinile muncitorilor?), par astfel gîndite și astfel făcute încît să se lege de veșnicie. Fiindcă truda lor stă sub semnul frumosului. Stă sub semnul artei. Adică al celei mai durabile punți către cel mai îndepărtat viitor.

Pe masa inginerului Dorel Nicolae Cândea, directorul fabricii, sînt cîteva modele noi (din cele peste 200 care se fabrică în prezent), și omul, cînd ne vorbește, le mîngîie mașinal cu degetele. Degetele îi sînt pătate cu pilituri de sticlă scînteietoare, ca degetele unui bijutier. Pahare, căni, vaze, cupe, sfeșnice, fructiere, piese de toate formele, de toate dimensiunile, în fel de fel de culori, nuanțe și tonuri, piese cu podoabe bogate, grele, sau cu fine incizii abia vizibile, piese de sticlă sau de cristal (da, chiar de cristal, această nobilă și rară materie fabricîndu-se și în Gorj, unde s-a descoperit un bogat zăcămînt de cuarț) trec prin mîinile care le pipăie, le ciocănesc ușor, le mîngîie sau, uneori, le rețin o clipă mai mult, cu un fel

INIMA STICLEI

de crispare ce se traduce instantaneu pe fruntea omului. S-au oprit, iată, ceva mai mult pe o vază, poate că lucrătura apare stîngace, deși aici stă farmecul ei, raportată la matrița de turnătorie modernă, care traduce un desen pînă la infinitul mic. Baza producției fabricii e manuală, fiecare din milioanele de piese făurite pînă azi fiind, mai mult sau mai puțin, un unicat, purtînd amprenta inconfundabilă a celui sau a celor ce au creat-o, au șlefuit-o, au gravat-o și au pictat-o. Se fac și piese „la ștanță“, cu mașini programate și cartelate, dar cele mai căutate sînt celelalte. O mare parte dintre ele ia calea exportului, răspîndindu-se din America pînă în Australia.

Nucleul întreprinderii sînt niște meșteri mai în vîrstă, veniți aici din „sticlării“ cu tradiție (unele chiar de veacuri!), din Mediaș, din Turda, din Avrigul Sibiului, din

Inima sticlei

Tomeștii Banatului. Două familii înrudite, familiile Frunză și Cănăluș, originare din Tomești, au venit la Tg. Jiu cu tot alaiul, cu toată încrengătura de neamuri și rubedenii, adunînd nu mai puțini de 36 de inși. Tînărul inginer Traian Rusan, expert al finisării sticlei și cu „hoby“-ul prozei fantastice (scrie proză fantastică, a publicat mai multe povestiri de acest fel), cucerit de o astfel de întîmplare care atinge, i s-a părut, fantasticul, le-a întocmit celor 36 arborele generalogic. Rădăcinile acestui arbore se înfig cu vreo două veacuri în urmă. Cei 36 de meșteri cu veacurile pe umeri muncesc în punctele-cheie, ei sînt topitori, sticlari-suflători, șlefuitori, gravori, sculptori și pictori ai sticlei, ei s-au mutat în Gorj, ei îi învață pe tinerii Gorjului cum se face sticla.

Cît de greu, cît de fantastic de greu se face sticla, ce trudă depun cei din hala cuptoarelor, cei goi pînă la brîu, cei cu trupurile lucind ca sticla, ca sticla fierbinte, cei în înfruntare directă cu focul, cei strînși în îmbrățișarea focului, ce trudă depun de fapt toți meșterii, ce dar și ce infinită migală, ce infinită atenție, ce infinită finețe — toate astea nu se pot povesti, ele trebuie văzute. Ochiul de cristal al aparatului fotografic al colegei noastre Elena Ghera s-a străduit să vadă pentru dv., stimați cititori, cîte ceva.

De Anul nou, cînd veți ridica paharele, poate că veți rosti în gînd o urare și pentru făurii lor, pentru oamenii uneia dintre cele mai grele munci, pentru meșterii sticlari ai acestei țări!

ILIE PURCARU ■

Fotografii de ELENA GHERA ■

El l-a făcut celebru pe Maigret

GEORGES SIMENON DESPRE:

— „Dicteurile“ sale sau de la mașina de scris la magnetofon. — Cum se scrie un Maigret. — Contractul secolului și alte legende persistente. Stil și scriitori.

— În 1970, în plină glorie a strălucitei d-vs. cariere literare, declarați în mod categoric că ați renunțat la scris. Totuși, în 1972, ați revenit asupra acestei hotărîri și, înlocuind de astădată mașina de scris cu magnetofonul, ați trecut la realizarea acelor lucrări de memorialistică, intitulate „Dicteuri“, din care ați publicat pînă acum 21 de volume.

— Începînd această serie de „Dicteuri“, am sperat să mă descopăr pe mine însumi. Am izbutit? Încep nu numai să mă îndoiesc, dar să cred că dacă voi stărui pe acest drum, nu voi reuși să aflu mai mult despre mine decît ce am știut pînă acum.

Asta nu înseamnă că mă voi despărți de magnetofonul meu. Cred că voi mai avea nevoie de el peste două sau șase luni, pentru alte texte, despre care tot ce știu, sau mai degrabă presimt, e că vor fi deosebite de cele de pînă acum. Am simțit încă din tinerețe nevoia de a mă exprima. Am scris mult, apoi am dictat mult. Nu concep că-mi va fi posibil să trăiesc tăcînd.

— Cînd ați renunțat în mod definitiv la roman și la mașina de scris, și ați început să dictați în fața magnetofonului, ați adoptat cu totul alt ton?

— Firește, pentru că acum „Dicteurile“ mele, cum le-a intitulat editura Presses de la Cité, cereau, prin forța lucrurilor, alt stil: acela al limbii vorbite.

Am simțit pînă acum întotdeauna o mare bucurie să stau în fața magnetofonului să dictez, visînd să scriu — dacă se poate spune așa — în felul călugărilor din Evul Mediu, mici vignete reflectînd nu atît gîndurile mele, ci mai degrabă senzațiile mele în cutare sau cutare clipă a zilei.

Căci am fost mereu tentat să realizez în dicteurile mele ceea ce izbuteau miniaturiștii de odinioară: fragmente de peisaje văzute în fundul unor tablouri din secolele al XIII-lea, al XIV-lea și al XV-lea, sau ca operele, atît de luminoase, ale pictorilor naivi.

— Seria d-vs. de romane, care a răspîndit în toate cele patru colțuri ale lumii pe acel Maigret, tip inedit de polițist care pînă la urmă se identifica cu criminalii pe care îi urmărea, adoptîndu-le gîndurile și chiar patimile, v-a adus imediat dacă nu chiar gloria, dar în orice caz o mare notorietate. Cum scriați aceste romane, căci numărul lor e impresionant?

— La începutul carierei mele, scriam un roman în douăsprezece zile, fie că era vorba de un Maigret sau nu. Cum însă m-am străduit tot timpul să condensez din ce în ce mai mult, să-mi descotorosesc stilul de orice inflorituri sau accesorii, am reuşit să ajung să scriu un roman în unsprezece, zece, nouă zile, iar „Hoţul leneş", scris în 1961, de pildă, l-am scris chiar în şapte zile, cifra aceasta ajungînd să devină tiparul, ca să spun aşa, în care mi-am turnat de atunci încolo romanele.

Trebuie să spun însă că la succesul romanelor Maigret a contribuit foarte mult şi cinematograful. Jean Renoir a fost primul care mi-a cumpărat drepturile pentru „Noaptea de răscruce". Peste o săptămînă, Jean Terride îmi cumpăra pe cele ale „Căţelei galbene", apoi pe cele ale „Un cap de om", urmate apoi de alte romane, cu onorariile astfel obţinute cumpărîndu-mi primul meu Chrysler, un sejur în cea mai frumoasă vilă din Cap d'Antibes, amenajarea locuinţei de La Richardière.

— Atunci cînd aţi trecut şi la crearea romanelor, pe care d-vs. le numiţi dure, aţi continuat totuşi şi seria Maigret-urilor. Cum aţi reuşit să vă împărţiţi timpul între aceste două genuri?

— M-am destins totdeauna scriind un Maigret, ca de fiecare dată, cînd, dintr-un motiv sau altul, nu mă simţeam dispus să atac un roman dur. Aşa s-a întîmplat cu toţi Maigret-ii, afară de primele optsprezece, pe care le-am scris cîte unul pe lună. E adevărat că scriam cîte două capitole pe zi, unul dimineaţă, altul după-amiază, aşa că unele dintre aceste romane au fost terminate în trei zile.

Pentru mine, era o destindere, să mă instalez în faţa maşinii de scris, să regăsesc pe bravul meu comisar, fără să ştiu mai mult decît el, înainte de ultimul capitol, cum se va încheia ancheta sa.

— De fapt, atunci cînd vă aşezaţi la biroul d-vs. spre a scrie, aveaţi deja o idee, un plan?

— Nu, ideea romanului, a personajelor şi uneori a titlului îmi veneau brusc, fără să mă gîndesc la ele, şi atunci mă aşterneam imediat pe scris.

Alteori, mi se întîmpla că, deşi simţeam o imperioasă nevoie să scriu, nu reuşeam să aştern nici măcar un rînd şi zilele treceau, mohorîte, cenuşii. Situaţia aceasta putea să dureze şi cincisprezece zile sau trei săptămîni. Nu pot spune că duceam lipsă de subiecte, dimpotrivă, ele afluiau, dar le respingeam unul după altul. Uneori, de pildă, îmi dădeam deodată seama că mai tratasem un subiect similar. Alteori, nu simţeam, ca să spun aşa, atmosfera, decorul şi toate astea îmi dădeau o stare proastă. Cînd mă plîngeam doctorului de indispoziţia mea, fără să-i pomenesc cauza, el îmi repeta: „Scrie imediat un roman". Era uşor de spus dar nu era tot atît de uşor ca a te duce cu reţeta la farmacia cea mai apropiată.

Şi, cînd mă aşteptam mai puţin, romanul se năştea deodată, fără voia mea, şi mă simţeam din nou în formă.

— Criticii literari, aproape în unanimitate, au lăudat, neprecupeţindu-şi elogiile, opera d-vs, pe care au socotit-o mai apropiată de Dostoievski decît de Balzac, subliniind în special faptul că d-vs. aţi adoptat un nou mod de a privi omul, făcîndu-ne să ne îndoim de existenţa sa aparentă, de faţada sa psihologică şi morală. S-au găsit totuşi şi unii critici care v-au reproşat că vă repetaţi şi au pretins, pe vremea cînd scriaţi romane, că personajele d-vs. sînt toate abulice şi evoluează într-o atmosferă cenuşie, monotonă.

— Şi de ce nu m-aş fi repetat? Cei mai mari pictori n-au ezitat niciodată să reia acelaşi motiv, aşa că unele pînze de ale lor se aseamănă atît de mult, încît criticii de artă le consideră uneori drept copii ale maestrului.

Aceşti pictori erau obsedaţi de dorinţa de a realiza un anumit tablou şi cînd îl terminau simţeau aceeaşi bucurie ce mă cuprindea şi pe mine după ce-mi terminam romanul.

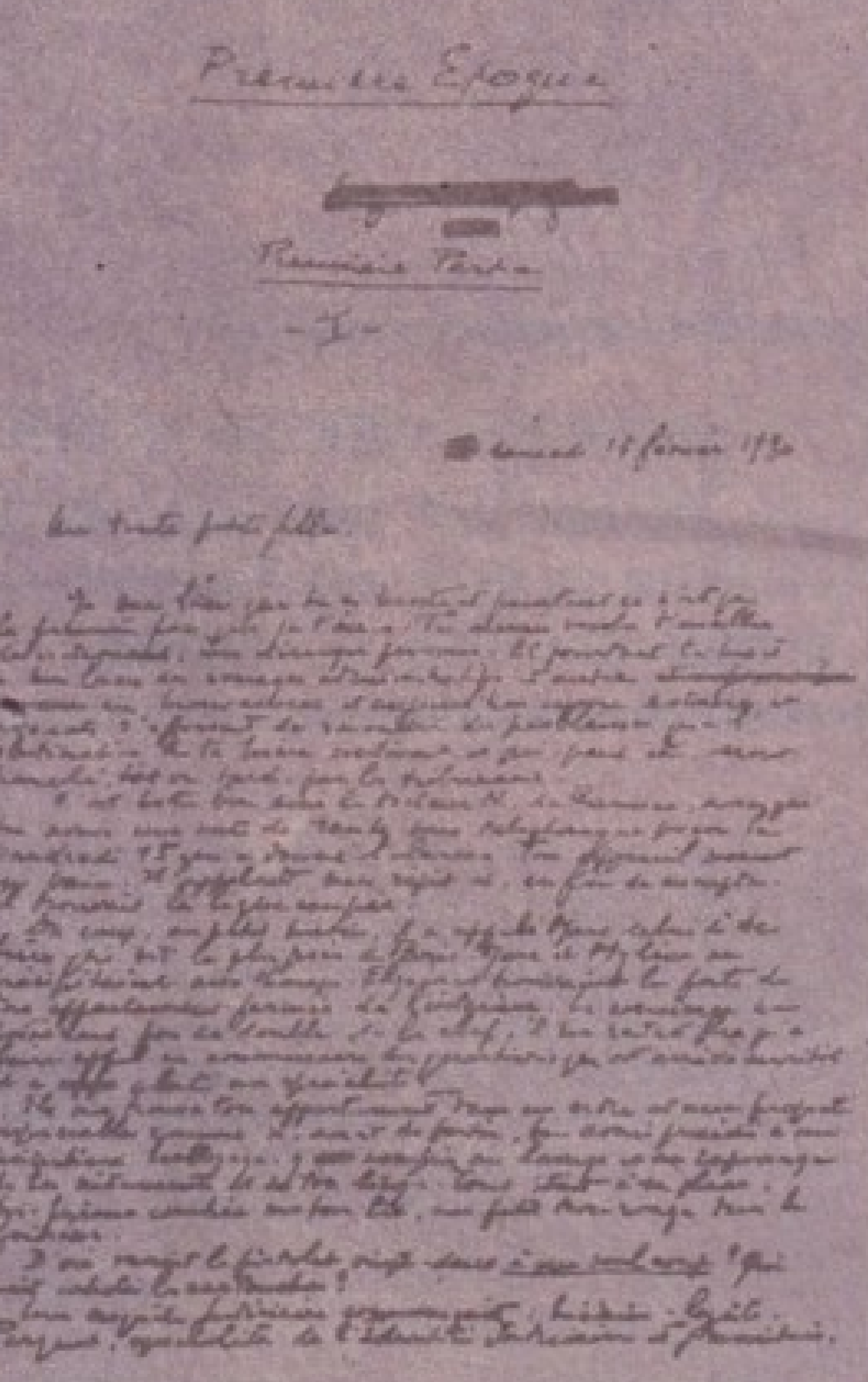

Première Époque

Première Partie

— I —

Ceea ce nu i-a împiedicat ca, după cîteva luni sau cîţiva ani, să-şi dea seama că n-au ajuns să-şi epuizeze subiectul şi atunci îl reluau de la început.

Deosebirile dintre oameni şi problemele lor sînt mai puţin mari decît îşi închipuie cei mai mulţi dintre noi. Aşa şi eu, după ce treceau cîteva luni de la terminarea unui roman, constatam că n-am mers pînă la capătul subiectului meu. Nu din cauza lenevici. Nu-i nimic mai odihnitor decît să scrii fraze elegante şi poetice, timp de cîteva ceasuri pe zi, şi tocmai aceşti scriitori sînt aceia care depăşesc cu mult vîrsta de 90 de ani.

De vorbă cu Georges Simenon

Ani de zile mi-a fost rușine de stilul meu, care mi se părea artificial, de „atmosferele" create de mine, care aveau mai multă importanță decît personajele mele. Mi s-a reproșat destul de des ploaia care cădea peste toată opera mea, deși dacă acești critici m-ar fi citit cu adevărat, ar fi fost frapați de faptul că în cărțile mele există tot atîta soare cît și ploaie.

Dar să ne întoarcem la stil, fiindcă vreau să răspund la unele învinuiri, de care ați pomenit adineauri. Mi-amintesc de fraza unui critic necunoscut care, pe vremea cînd scriam primele mele Maigret spunea: „Simenon are multe calități. Păcat că scrie ca un porc".

N-am fost deloc impresionat, căci nu disprețuiesc porcii, cum nu disprețuiesc nici un alt animal. Dacă această apreciere m-ar fi descurajat, opinia lui Gide, exprimată puțin timp după aceea, m-ar fi liniștit, căci Gide spunea dimpotrivă că stilul meu era cel mai bine adaptat romanului. Dar nu eram totuși satisfăcut. Mi-amintesc de primul sfat al Colettei[1], cînd, tînăr încă, i-am prezentat niște nuvele pentru ziarul „Le Matin":

— Prea literare, dragul meu Sim! Fii mai simplu.

Nu din cauza acestei păreri, pe care opera Colettei o contrazice, dar din instinct mi-am simplificat stilul, de-a lungul anilor, încît romanele mele, descotorosite de cuvinte inutile și de descrieri care să nu depășească mai mult de cinci rînduri, au ajuns să se reducă văzînd cu ochii, încît 200 de pagini dactilografiate să devină doar 40.

Căci n-am scris niciodată pentru cîteva sute de estoți, care într-o zi se extaziază de un autor și de o formulă, chit ca peste șase luni, dacă nu chiar trei, să se ambaleze pentru alt romancier și altă formulă.

— S-au țesut multe legende în jurul d-vs., ceea ce, într-un anumit fel, este și explicabil, dată fiind personalitatea d-vs, prolificitatea cu totul neobișnuită a operei, ușurința cu care v-ați scris romanele, dar eu personal n-am aflat decît unele dintre ele, cum e, de pildă, aceea a colecției d-vs. de creioane, unul mai ascuțit decît altul, cu care, chipurile, v-ați scrie ciornele romanelor. E adevărat?

— S-a vorbit, într-adevăr, enorm de mult despre aceste cinci duzine de creioane pe care le am, ba s-au și fotografiat și cinematografiat, trebuind uneori să le ascut chiar în fața aparatului de luat vederi.

S-a născut astfel o legendă, care are, totuși, un fond de adevăr, pe care acum aș dori s-o pun la punct.

Pe cînd [illegible] în America, seara, înainte de a începe un roman, scriam cu creionul primele rînduri pe care le foloseam ca punct de plecare a doua zi. Cele cîteva rînduri scrise cu creionul pe blocuri de hîrtie galbenă, deveneau încetul cu încetul o pagină, apoi două, cinci, și în sfîrșit un capitol, scrise cu un scris mărunt, care necesitau mine foarte ascuțite. Acest capitol „scris de mînă" era deci scris după-amiază sau seara, și, la ora 6 dimineața, îl băteam la mașină fără să mă mai uit la ciornă, căci dactilografierea cere un ritm deosebit.

Am continuat multă vreme să mă supun acestui sistem, apoi mi-am dat seama că, atunci cînd scrii de mînă ești ispitit să înflorești frazele, să „faci literatură", ceea ce e contrariu gusturilor mele.

Îmi place desigur să-mi ascut astfel creioanele, încît să devină foarte ascuțite dar, dacă au mai rămas unele pe biroul meu, ca și lîngă telefon, de cincisprezece ani, nu mă mai servesc de ele, decît ca să-mi notez unele lucruri care n-au nici o legătură cu literatura.

Dar aceasta nu e, desigur, singura legendă care s-a creat în jurul meu. Au fost altele, mai supărătoare, cum e aceea a contractului secolului.

— Contractul secolului? Sînteți atît de amabil să ne lămuriți despre ce e vorba?

— Acum aproape douăzeci și cinci ani semnasem cu B.B.C.-ul din Londra un contract pentru 52 de emisiuni de televiziune, fiecare de o oră, ecranizate după romanele mele cu Maigret. Contractul, în aparență, părea mirific. Un om, pe care-l consider prieten și care a fost vreo cincizeci de ani unul din personajele cele mai importante ale presei franceze, a pus pe unul din redactorii săi să scrie: „Contractul secolului. Simenon a semnat un contract de un miliard de franci".

Cum și eu am fost pe vremuri gazetar, nu ignor că publicul reclamă titluri senzaționale și știri de asemenea de senzație. Cele 52 de emisiuni au fost realizate perfect, exploatate în toate țările de limbă engleză. Au fost de asemenea dublate sau titrate în majoritatea țărilor din Europa și din alte continente. Dar, din toate contractele pe care le-am semnat în viața mea, și am semnat sute, acesta mi-a adus cele mai mici onorarii.

---

[1] *Prenumele ei adevărat Sidonie Gabrielle, renumită scriitoare franceză (1873—1954), membră a Academiei Goncourt, autoarea unei serii de romane intitulate: „Claudine", „Chéri" etc. (n.n.)*

De vorbă cu Georges Simenon

Aceasta n-a împiedecat ca titlul articolului să fie reluat de alte ziare, creîndu-se astfel legenda, care mă urmăreşte încă şi azi: Simenon miliardar. Bineînţeles, faptul nu e adevărat. Dar atunci mi-am putut da seama, mai bine decît oricînd, de temeinicia proverbului care spune: „Minţiţi, minţiţi, minţiţi, va mai rămîne totdeauna ceva".

Nu era vorba, fireşte, de o minciună deliberată, ci de o interpretare ziaristică a unui contract pe care, dealtfel, nu-l văzuse nimeni. Dar, de-a lungul vieţii mele, eu am fost obiectul a multor altor legende dintre care majoritatea persistă şi azi.

— Uriaşa d-vs. experienţă literară, cît şi nenumăratele d-vs. legături pe care le-aţi avut şi le întreţineţi şi azi cu mulţi scriitori, dintre care unii dintre ei aureolaţi de o mare glorie, vă dă posibilitatea să apreciaţi care ar fi calităţile ce se cer unui scriitor, în afară, bineînţeles, de talent şi originalitate, spre a face din el o adevărată personalitate?

— Seriozitatea în muncă şi modestia. Am cunoscut nenumăraţi scriitori care trăiau de pe urma penei lor, dar care trăiau sărind de la o activitate la alta. Şi se întîmpla, fireşte, să scrie, din cînd în cînd şi cîte un roman. Dar dacă erau întrebaţi despre esenţialul vieţii lor, aceasta consta din a alerga de la un cockteil literar la altul, de a colinda prin redacţiile ziarelor, din a efectua turnee de conferinţe, turnee de autografe, chiar şi în cele mai mici orăşele de provincie, într-un cuvînt, tot ce n-are nimic de-a face cu viaţa literară.

Am cunoscut pe unul dintre aceştia, care obţinuse prestigiosul premiu Goncourt, şi care mi-a mărturisit: „Îmi dau seama că nu mai am nimic de spus. Aşa că în fiecare toamnă şi în fiecare iarnă efectuez un mare turneu de conferinţe, destul de „bine plătite, care îmi asigură viaţa pe tot anul". Am cunoscut pe un altul, academician celebru, căruia i se putea cere, chiar prin telefon, un articol despre orice problemă, şi care, dacă onorariul era acceptabil, se aşeza seara să-l scrie şi-l preda a doua zi dimineaţa.

Viaţa aceasta am dus-o şi eu, cu mulţi ani în urmă, cînd locuiam într-un vast apartament de pe avenue Richard-Wallace, aproape în întregime ocupat de personaje importante din lumea filmului. Pe vremea aceea, frecventam toate barurile de noapte, toate marile şi elegantele localuri „Chez Florence", „Maxim's", „Fouquet's" unde clienţii nu erau primiţi decît în haine de seară, asistam la toate premierele teatrale şi la toate galele de filme, unde întîlneam aceleaşi figuri şi credeam că aparţin acestei lumi, acelui aşa-zis „Tout-Paris", faţă de care, de atunci, nu numai că nu mai am nici o îngăduinţă, ci doar dispreţ şi milă.

În opoziţie cu aceşti aşa-zişi scriitori, a căror activitate „literară" constă mai mult din a fi prezenţi la toate mondenităţile, am cunoscut un mare scriitor, care şi-a cîştigat pretutindeni celebritatea, şi a cărui modestie şi seriozitate m-au impresionat în mod deosebit şi mi-au servit mai tîrziu, ca să spun aşa, ca model.

Mă aflam pe la începutul carierei mele şi locuiam în micul arhipelag Giens, unde îmi găsisem refugiul într-un fel de minaret, situat la etajul întîi al unei case de pe strada Porquerolles. Acolo, în liniştea acelui birou izolat, îmi băteam la maşină, zilnic, cîte un capitol, iar într-o altă casă, din apropierea mea, un bătrîn slab, cu ochi în flăcări, bărbuţă albă, scria fără ca cineva să ştie de existenţa lui. Nimeni nu-l vizita. Nici un ziar nu-i semnala prezenţa. Chiar eu, care mă aflam la o distanţă doar de vreo cinci kilometri de el, nu bănuiam că eram aproape vecin cu unul din cei mai mari romancieri ai lumii.

Reporterii din diferite ţări m-au întrebat adeseori ce scriitori ocupă cel mai mare loc în formaţia mea literară. Tuturor le răspundeam: — Gogol, Dostoievski, Cehov, şi, mai aproape de noi, Faulkner şi... Conrad...[2] care, cum am descoperit mai tîrziu, a fost vecinul meu. Cîţi ani a trăit Conrad la Giens? N-am obţinut decît mult mai tîrziu răspunsuri destul de vagi, cu atît de multă străşnicie şi-a păstrat Conrad incognitoul său şi atît de mult căuta să treacă neobservat.

Şi totuşi aci, la Giens, el a scris o carte deosebită de tot restul operei lui, al cărui subiect se raportează la epopeea napoleoneană.

La Monterey, în California, se poate vedea, pe faţada unui hotel, o placă de marmură care arată că Robert-Louis Stevenson[3] şi-a petrecut acolo o noapte înainte de a se îmbrăca şi a pleca spre insulele din Pacific, unde a şi murit. Există oare azi o placă pe faţada locuinţei unde Iosef Conrad a trăit mai mulţi ani, a scris cel puţin unul din romanele sale şi a murit? Nu ştiu, dar înclin să cred că nu.

---

[2] *Pseudonimul literar al lui Iosef Teodor Konrad Korzeniowski (1857—1924), prozator englez, de origină poloneză, care şi-a cîştigat o faimă mondială prin cărţile de aventuri inspirate din călătoriile sale „Negrul de pe Narcissus", „Taifun", „Nostroms", „Inima întunericului" ş.a. (n.n.)*

[3] *Scriitor englez (1850—1894), autorul unor romane de aventuri: „Insula comorilor", „Doctorul Jekyll şi d-l Hyde" ş.a. (n.n.).*

Interviu realizat de
PAUL B. MARIAN ■
In exclusivitate pentru revista „Flacăra"

alo, (nu) ați mai greșit numărul!

O convorbire adițională la telefonul viitorului

În epoca noastră, cînd știința și tehnica înregistrează progrese spectaculoase, telefonul nu mai putea nici el să reziste în forma lui clasică, moștenită de la părintele său, Graham Bell. Perspective largi a deschis și pentru telefon descoperirea laserului, care, de fapt, stă la baza telefonului viitorului. Pe scurt, lucrurile stau astfel: sunetul, ca și datele cifrice, ca și imaginile, se codifică în impulsuri luminoase, produse cu ajutorul laserului, care apoi circulă cu rapiditate prin fibre de sticlă speciale. De-a lungul cablului, la distanța variind între 35 și 50 de kilometri, se instalează retransmițători (intensificatori, releuri) prevăzute, firește, cu lasere. Aceste releuri recepționează semnalele și le retransmit laserului următor ș.a.m.d., pînă la destinație, unde ajung exact în starea inițială. Aici ele se decodifică și se retransformă în sunete (sau în texte, date, imagini). În ceea ce privește sunetele, și în primul rînd, fiind vorba de telefon, vocea omenească, ele sînt mult mai pure decît cele recepționate prin telefonul clasic, identificîndu-se aproape cu sunetele naturale. Și cu toate că noua tehnică abia acum se naște, au fost deja obținute, la nivel experimental, realizări deosebit de promițătoare. La unele din aceste realizări, precum și la tehnica în sine, ne vom referi, utilizînd datele publicate de revista „Science News“ din Washington, în cele ce urmează.

De la telegraf la telefon și înapoi

În secolul al XIX-lea, trecerea de la telegraful cu „punct-linie“ la telefon, capabil să transmită glasul omenesc, a durat 30 de ani. Telefonul putea transmite o informație mai complexă, și o putea face mult mai repede decît telegraful. Și iată că tehnica fibrelor de sticlă, care se introduce în prezent, va permite în următorii cîțiva ani ca telefoanele de azi să fie înlocuite de sisteme mai eficace sau mai elastice.

În comunicarea telefonică obișnuită se folosesc semnale analoage: forma impulsurilor electrice imită forma undelor sonore, aceste impulsuri fiind transmise microfonului. Telegraful Morse era cifrat — fiecare simbol scris se transforma în punct și linie sau, dacă folosim semnele de astăzi, în unități (cifra 1) și zerouri. Așadar, s-a pornit de la telegraf, s-a ajuns la telefon, iar acum ne întoarcem din nou la invenția bătrînului Morse. Evident, această întoarcere se face pe un plan cu mult superior, păstrîndu-se de la telegraf doar principiul codificării bisemnale (pe baza a două semne). În același timp, telefonul nu este înlăturat, ci doar altcit, racordat, cuplat la tehnica ce-și are sorgintea în vechiul telegraf.

Practic, fără greșeală

Computerele au nevoie de sisteme de transmitere a informației cu un nivel al greșelilor cît mai mic cu putință. Prin folosirea tehnicii fibrale nivelul erorilor este oricum scăzut, dar fibra unimodală promite să asigure transmiterea informației practic fără greșeală. Dacă undele luminoase plurimodale se propagă pe trasee diferite în fibră, atunci, la fel ca și în cazul sunetelor reflectate din pereții și tavanul unei încăperi, ele se suprapun, producînd prin aceasta anumite denaturări în transmiterea informației, lucru care nu se întîmplă în cazul undelor unimodale. Datorită clarității mai mari a transmisiilor, se pot mări distanțele dintre retransmițători (releuri), fapt ce înlătură denaturările semnalelor apărute la trecerea acestora prin fibră. Construirea unei fibre unimodale este destul de complicată. Aceste fibre trebuie să aibă cîteva straturi concentrice din materiale care se deosebesc foarte puțin unele de altele, dar au indici de refracție diferiți. Cînd raza de lumină ajunge la hotarul dintre straturi, ea își schimbă direcția. Secretul constă în alegerea grosimii straturilor și a indicilor de refracție în așa fel încît fibra să aleagă o singură rază luminoasă și s-o transmită în interior pe calea unei permanente devieri, pînă la ieșirea din fibră. Alte unde luminoase deviază în chip diferit și dispar complet.

La vreme

Pe baza experimentărilor făcute în Atlanta (S.U.A.), s-a trecut la elaborarea proiectelor unor lucrări gigant bazate pe noua tehnică. Între ele se numără și proiectul noului cablu transatlantic TAT-8. După cum scria „Science Digest“ din New York, cu ajutorul acestui cablu va fi posibil să se transmită peste ocean 560 milioane de bătăi (unități, impulsii) pe secundă, echivalente cu 40 de mii de convorbiri simultane. Cablul urmează să fie dat în exploatare în 1988. În ceea ce privește costul fibrei, el este în continuă scădere. Dacă în 1970 acesta se situa între 5 și 10 dolari metrul, în prezent el este doar de 10 cenți metrul.

Atît randamentul ridicat, cît și celelalte avantaje pe care le-am amintit mai înainte, și în primul rînd calitatea transmisiei, i-au dus pe specialiști la concluzia că noua tehnică va cuceri în cîțiva ani mapamondul. „Niciodată pînă acum în istoria tehnicii — spunea R. de Witt de la «Continental Telephon Company», o nouă realizare n-a apărut mai la vreme. Fibra de sticlă intră în scenă în momentul cînd sistemele telefonice trec pe bază de tehnică cifrică. Aceste fibre permit să se rezolve toate dificultățile, toate problemele care apăruseră în sistemele precedente“.

ION D. GOIA ■

Nişte bărbaţi învăţaţi cu greul

Ca să spargi o buturugă nu-i de ajuns să ai numai putere în braţe, mai trebuie şi puţină minte, asta e ştiut, şi ceva răbdare, pentru a desprinde fişiile vegetale împletite între ele ca într-un ghem încurcat, ca într-un nod făcut parcă în deridere faţă de cel ce-ar vrea să-l dezlege. Se cere, cu alte cuvinte, să ai o îndemînare, o dibăcie şi o ştiinţă anume care înseamnă în mod cert o calificare absolut trebuincioasă pentru cine nu se-aşterne la o astfel de muncă doar pentru a face sport sau în căutarea unui divertisment de cîteva ore, ci cu gîndul — din marginea căruia nu poate să fugă — că lucrul lui, fie şi sezonier, de numai cîteva zile, săptămîni sau luni, trebuie să fie într-atît de productiv şi să i se cuvină răsplata cu care tocmai ar fi de întreţinut nevoile unei case şi-ale unei familii. Cam aşa crede Ioan Viragoş, şi discuţia cu el nu porneşte din punctul acesta numai din întîmplare sau numai pentru că, pe cînd era un copilandru, în vremea vacanţelor taică-său îl lua cu el prin pădurile Oaşului şi-l ţinea pe aproape ca să înveţe munca la defrişări şi la scosul şi spartul buturugilor. Nu ca să facă toată viaţa astfel de munci, în mod sigur nu, ci doar ca să ştie şi să se înveţe cu greul. Chiar pentru taică-său asta era o ocupaţie vremelnică, la urma urmei, la care se îndemna mai ales în timpul concediilor, fiindcă el a avut cel puţin vreo trei meserii înscrise în cartea de muncă. La început a fost miner. Apoi cioplitor în piatră, în cariera de la Huta, unde lucra cuburile de granit folosite la pavarea străzilor de prin oraşe. După aceea ajunsese ceferist, intrase ca frînar la manevrarea vagoanelor într-un triaj. Acum, cînd a împlinit, bătuţi pe muchie, 50 de ani, Grigore Viragoş a devenit subalternul fiului său, Ioan, care numără numai 24 de ani şi amîndoi sînt muncitori încadraţi la Negreşti, în Oaş, în branşa aşa-numită a gospodăririi comunale şi locative, avînd de lucru, dealtfel, în urma unor contracte, prin toată ţara. Şi meseria lor, neavînd nici o legătură cu plimbarea cîte unui pai de colo pînă colo pe vreun şantier sau cu ştergerea de praf a telefoanelor altora, înseamnă tocmai acea lecţie, bine învăţată, a deprinderii cu greul. Pînă în urmă cu vreun an, Ioan Viragoş era şef de echipă, avea în subordine vreo 20—30 de oameni, însă de-atunci de cînd a fost ales să conducă o brigadă răspunde de munca a vreo 50—60 de oşeni, adică de vreo cîteva echipe ce intră să lucreze tot pe-acolo pe unde numai nişte bărbaţi sănătoşi şi robuşti îşi pot avea locul. Într-o vreme au muncit la sonde, în schela petroliferă Şandra, din judeţul Timiş, şi după aceea în împrejurimi, la Călacea şi Satchinez, unde cu bidinelele au vopsit cu bronzaluminiu rezervoarele de ţiţei, agăţaţi de frînghii şi alunecînd peste pereţii înalţi, de metal, ca nişte alpinişti a căror performanţă n-a stat în sfidarea înălţimii de la care priveau pămîntul şi nici a riscurilor, întotdeauna prezente însă întotdeauna evitate cu grijă, ci în faptul că în răstimp de două luni au vopsit 9 000 de metri pătraţi, în trei straturi, ceea ce înseamnă de fapt 27 000 metri pătraţi. Locul unde se-ndeamnă însă cel mai mult oşenii lui Ioan Viragoş este acolo unde se-adună navele după îndelungatele lor călătorii pe mările şi oceanele lumii, acolo unde navele, ajunse acasă, trebuie pregătite pentru călătoriile viitoare. În timp ce vasul se află încă la apă sau este ridicat pe cală, echipele de muncitori de la Negreşti încep munca lor grea, la care prea puţini alţii ar ţine să se înhame, de curăţire a tancurilor de combustibili, de balast şi de apă potabilă. Tancurile de apă sînt îmbrăcate cu un strat de ciment, după o vreme stratul acela crapă, trebuie schimbat, şi tocmai asta fac oamenii săi, spune Ioan Viragoş, ei intră pe nişte guri de acces în compartimentul acela al navei, dau jos cimentul şi curăţă tabla în vederea unei noi cimentări. Tancurile de balast sînt şi ele uneori cimentate, alteori sînt izolate numai printr-un strat de vopsea. Fără îndoială însă că munca mai grea decît oricare alta este curăţirea tancurilor de combustibili. Atunci oşenii intră în pîntecul navei luminîndu-şi drumul cu lămpi speciale antiexplozive şi toţi poartă măşti de gaze. Mecanizarea nu prea încape în acel spaţiu închis, unde reziduurile le ajung uneori pînă la genunchi şi ei înaintează prin stratul negru şi vîscos, subţiindu-l cu făraşele şi încărcînd în găleţi şlamul care este apoi depozitat afară, în butoaie. Puţini dintre aceia care i-au văzut lucrînd astfel n-au spus că munca lor este la fel de grea ca a minerilor. Iar după o astfel de operaţie, numită degazare, executată mai înainte ca vasele să intre în şantierele navale, echipele de oşeni se învoiesc uneori să ducă tot ele la bun sfîrşit vopsirea navelor. Pe „opera vie", partea care stă în apă, se aplică întîi o vopsea anticorosivă, de culoare neagră, şi apoi un strat de vopsea antivegetativă, roşie-maronie. Urmează apoi „zona de alternanţă", curăţită mai întîi de către sablatori cu apă şi nisip sub presiune, şi „opera moartă", pereţii vasului de la suprafaţa apei în sus, care se vopsesc îndeobşte în gri la cargouri şi negru sau maroniu la mineraliere şi petroliere. Suprastructura, adică pupa, prova şi castelul de comandă se vopsesc de obicei în alb. Uneori, ni se mai spune, trebuie vopsite şi magaziile pentru marfă. La un vas de 4500 tdw, aşadar nu dintre cele mari, opera vie măsoară 630 metri pătraţi iar opera vie, împreună cu zona de alternanţă, 1270. Suprafaţa punţilor însumează vreo 700—800 de metri iar magaziile 8 000 metri pătraţi. Pe lîngă acestea, nu uităm, rămîn de curăţit tancurile de balast şi cele de apă potabilă, adică vreo 3 000 de metri pătraţi, plus cei vreo 2 000 metri pătraţi ai tancului de combustibil. Aceste operaţii au fost executate de către oşeni, la Brăila, pe vasele Galaţi, Sebeş, Sibiu, Vatra Dornei, Nazarcea. La Constanţa au făcut degazarea petrolierului Banat, de 80 000 tdw, plus celelalte lucrări, ca şi la Brăila, pe navele Fundulea, Frăsinet, Filaret. La Mangalia au lucrat pe vasul Slobozia iar la Tulcea pe altele, mai mici. Iar munca lor n-a putut fi nicăieri decît tot grea, muncă de bărbaţi tari şi vînjoşi, care ei între ei au aflat demult, dinainte chiar de a porni de-acasă, de prin satele Oaşului, că nu se poate ca unii să ducă greul iar alţii doar să se prefacă. Altfel nici nu s-ar fi putut ca ei să aducă în casele lor cîştiguri frumoase, asigurînd mai întîi întreprinderii din Negreşti, de care aparţin, beneficii însemnate. Din acest punct de vedere, numele tuturor celor din brigada lui Ioan Viragoş capătă, ca să zicem aşa, o înălţime egală. Şi cîteva dintre aceste nume ar fi: Gheorghe Big, Petru Şimoni, Gheorghe Bobuţ, Gheorghe Chirai, Vasile Bura, Gheorghe Simon, Ştefan Forgaci, Ioan Horezan, Ion Sfîrcioc, Gheorghe Berinde. Cînd e făcută cu cinste, iar răsplata ei e împărţită după dreptate, o muncă, oricît de grea, pare mai uşoară, crede Ioan Viragoş, şi auzindu-l de pe-aproape taică-său, Grigore, încuviinţează tăcut în semn că băiatul ăsta al lui a priceput cîte ceva din ce-a avut el grijă să-l înveţe. Cît priveşte faptul că Ioan Viragoş e absolvent de liceu, că a dat admiterea la drept dar nu a reuşit încă şi că are de gînd să-şi încerce din nou şansa de a deveni jurist, acesta nu poate fi decît un semn că orice învăţătură se cuvine să meargă mai departe.

DUMITRU ELIADE ■

Ameninţarea mai puternică decît realizarea

Atunci cînd asculţi cu atenţie limbajul comentariilor şahiste, constaţi că elementele ce conduc ostilităţile pe tabla pătratelor alb-negre sînt definite prin două cuvinte: ameninţare şi apărare. În profunzimea lor cele două cuvinte aduc mirosul de sînge al unor răni demult stinse pe cine ştie ce hotare în apărarea pămîntului sfînt al patriei, conţin experienţa umană cauzată de multe momente triste în care ameninţări de tot felul au determinat şi dezvoltat principiile strategice. Dacă vom reduce universul tuturor luptelor la nivelul luptei paşnice pe tabla de şah vom uita, pentru un moment doar, martirii istoriei, eroii cunoscuţi sau necunoscuţi pentru a da uneori „un regat pentru un cal" ce poate crea o situaţie de mat étouffé, sacrificînd valoarea materială a pieselor forte.

Noţiunea şahistă de ameninţare conţine sfera de temeri, de supoziţii alimentate de propriul univers lăuntric, mecanismul de gîndire în perspectivă a unei presupuse realităţi obiective. Ameninţarea în şah este veriga ce înlănţuie variantele, fiind considerată formă de progres deşi ea provoacă un complex .apărării, întrucît prin sfera de calcule şi de căi de contracarare pe care le determină ameninţarea contribuie şi stimulează noi planuri de joc. Cu cît un plan conţine mai multe ameninţări, cu atît mai greu şi mai important devine rolul apărării în evitarea posibilei realizări a ameninţării. Reluînd cu atenţie desfăşurarea unei partide, fiecare mutare ne apare conţinînd un cumul de subvariante, ce trăiesc în subtextul analizelor partidei. Ameninţarea rămîne şi ea în subtextul analizelor. Psihologic, ameninţarea este apreciată în şah drept mai puternică decît realizarea ei, deoarece atît în atac cît şi în apărare, jucătorul, tensionat de labirintul calculelor, conturează mai totdeauna potenţialul psihologic al ameninţării, brodînd pe marginea ei, potrivit calităţii personale de luptător, coordonatele unei lumi în transformare. Pentru cei care privesc o partidă jucată de altcineva ameninţările nu mai au aceeaşi forţă psihologică, ameninţarea şahistă depăşind deseori universul concret al pieselor de şah şi devenind o latură a trăirilor individuale. Deseori ameninţarea planează deasupra tablei de şah, pătrunde în viaţă ca formă de manifestare a duelului psihologiei dintre jucători. Fiecare jucător ridică tot mai des privirea de pe piese pe parcursul desfăşurării unei partide pentru a studia expresia feţei adversarului, pentru a surprinde reacţia acestuia în momentele-cheie. La surpriză, sub ameninţare fiecare jucător reacţionează altfel: unora li se înroşesc tîmplele, altora urechile, unii sînt neliniştiţi, alţii maschează teama. Sînt mulţi care au manifestări violente, se răzbună pe piese, trîntindu-le, sau pe ceasul de control bătînd butonul cu palma. Cei mai „răi" sînt cei care se tot învîrtesc pe scaun, ba se ridică, ba se aşază, iar cînd gîndesc la mutare frămîntă podeaua cu picioarele rivalizînd cu cicliştii...

Pentru cei neavizaţi poate părea caraghioasă exprimarea: ameninţă că va ploua, ameninţă că va fuma. Culisele şahului ascund forme curioase ale ameninţării prin maniera specială de dezvoltare a conţinutului semantic. Cînd, la începutul secolului în sălile de şah fiind interzis fumatul, un jucător şi-a scos pachetul de ţigări din buzunar, adversarul său a fost de-a dreptul cutremurat de ameninţare şi a reclamat arbitrului gestul fumătorului. Calm, arbitrul aflat la faţa locului a remarcat că nu se încălcase regulamentul, ţigările zăcînd pe masă. Reclamantul a ripostat nervos: — Da, dar ameninţă! Limbajul uzual al şahistului preia astfel cuvîntul ameninţare din limbajul şahist.

Prin prisma felului în care se reuşeşte de către jucător să mascheze ameninţarea, acesta este apreciat drept mai puţin periculos, periculos sau foarte periculos, desigur în jocul de şah dar uneori nu numai la tabla de joc, calităţile de luptător, maniera de luptă fiind asociate cu personalitatea şi caracterul şahistului. Şi astfel se poate cădea în greşeală. Pe parcursul unui turneu de şah, aflat în deplasare, un mare maestru îndrăgostit risipea prea mult din timpul său liber în preajma iubitei. Neliniştit, tatăl fetei încercă să afle ceva despre marele maestru cerînd părerea unui alt participant la turneu. Cel întrebat, om mai în vîrstă, răspunse foarte ferm: — Este periculos, joacă Indiana damei la negru!

Răspunsul contrarie părintele ce apoi îşi închise în casă copila în aşteptarea încheierii turneului... Jucători foarte îndrăzneţi în combinaţiile şahiste, jucători care realizează sacrificii de piese şi prin ele tensiuni nebănuite, se dovedesc a fi în viaţă nişte timizi. Deşi formă de manifestare a curajului, a sacrifica un turn, un nebun, o damă într-o deschidere în atac sau în apărare, nu mai reprezintă o surpriză pentru cei ce buchisesc temeinic enciclopediile de şah. Sacrificiile corecte sînt studiate tot atît de profund cît şi cele incorecte, diferenţa dintre ele constînd în textul sec al limbajului şahistic din semnul mirării (—!—) pentru calitate şi semnul întrebării (—?—) pentru greşeală, pe cînd în desfăşurarea unei partide amîndouă ducînd uneori spre victorie. Sacrificiile au o valoare psihologică deosebită, modificînd starea emoţional-creativă a unei conştiinţe lezată în permanenţă de dogma ameninţărilor. Deşi şahul este sportul gîndirii exacte, şahiştii nu sînt totdeauna — după cum se spune — foarte calculaţi, ei fiind adesea absenţi de la preocupările zilnice. Sosit la Clubul central de şah, mai anul trecut, marele maestru Mihai Şuba îşi conducea fiul cel mare într-o sală plină de table de şah. Învăţat de acasă să nu-şi tulbure tatăl în timpul analizelor, copilul îşi găsi ca joacă tot figurile de şah, dar într-un colţ mai retras. Marele maestru se lansă în prezentarea ultimelor partide jucate, comentînd bogat tot ce s-a întîmplat şi mai ales ce putea să se întîmple. Cu sute de partide în cap, dominat de eventuale noi variante, „Şubiţă", cum i se mai spune marelui maestru, plecă din club singur uitînd că venise însoţit, ca abia după ce părăsise clădirea şi străbătuse o bună bucată de drum să remarce lipsa copilului...

Pregătirea şahistă presupune o pregătire multilaterală. Condiţia fizică este tot atît de importantă ca şi cunoaşterea resurselor fiecăruia în condiţii de stres. Pregătirii teoretice i se acordă prioritate, orele de antrenament ocupînd o importantă parte a zilei de lucru. Tot mai mare este preocuparea pentru studiul psihologic al luptei sportive, al adversarului, al repertoriului de deschideri preferat de adversar, se lucrează la cartoteci psihologice, şahul avînd tot mai multe puncte comune cu ştiinţa. Manifestările extraşahiste cunosc un interes deosebit. În limitele regulamentului care nu permite deranjarea adversarului, pe parcursul întîlnirii se caută să se uzeze de tot ceea ce poate surprinde psihologic şi perturba atenţia distributivă a adversarului. Fiecare jucător îşi are reţetele sale, fiecare împrumută de la ceilalţi aşa-zisele noutăţi. Este tot mai greu să ţii seamă de-a lungul unei partide doar de poziţia de pe tablă. Fiecare jucător îşi are superstiţiile sale, părerile sale, obiceiurile sale. Mereu mă întreb ce înseamnă corectitudinea, care sînt limitele sportivităţii, ce înseamnă fair play-ul. Este greu de răspuns, dar atunci cînd simţi pe propria piele trucurile psihologice încercate de alţii pentru distrugerea echilibrului sufletesc, constaţi că este o plăcere să mai găseşti aşa-zişi jucători de modă veche — atenţi şi corecţi — ce respectă adversarul şi ideea de întrecere.

Dacă la Olimpiada de şah observi toate echipele, toţi jucătorii, mai fiecare echipă are unu-doi membri ce depăşesc limita admisă a „gesturilor" ciudate din timpul partidei. Privindu-l pe marele maestru american Browne cum suferă la fiecare mutare, cum risipeşte mişcări necontrolate, cum îşi încolăceşte braţul drept sub cel stîng sau cum se mlădie ca o trestie atunci cînd este în criză de timp, n-ai zice că le face intenţionat, ci că aşa este el. Dar dacă îl priveşti cînd vorbeşte unei fete sau cînd comentează o partidă deja cîştigată, vezi clar adevărul. Browne joacă pentru spectatori oferind un adevărat spectacol mut al mutărilor „lungi" efectuate în criză de timp. Criza de timp contribuie mult la perturbarea cursului normal al unei partide. Jucătorul devine robul secundelor ce trec parcă mai repede decît de obicei. Fiecare clipă contează şi parcă uitînd aceasta, şahistul se apleacă mai la toate mutările ce le efectuează pentru a constata cît de ameninţător s-a ridicat steguleţul. Dacă adversarul are mai mult timp de gîndire poate exploata acest avantaj. Sînt mulţi cei care, indiferent de poziţia de pe tabla de şah, reuşesc să cîştige la timp. Unii au chiar un fel de ritual al mişcărilor. Se ştie că este foarte economicos să gîndeşti pe timpul adversarului. În criză de timp eşti chiar obligat să o faci. Cei mai rapizi jucători din lume efectuează mutarea străfulgerător, apăsînd pe butonul ceasului de control instantaneu. Cei mai dibaci îşi însoţesc mutarea printr-o rotaţie a scaunului derutînd complet adversarul, care pierde secunde serioase pentru a-şi redobîndi stăpînirea de sine. Cei mai disperaţi uzează de trucul gîndirii nelimitate, în poziţii fără resurse, încercînd a profita de ultima secundă a adversarului. Adversarul aşteaptă încordat răspunsul la mutare şi dacă acesta întîrzie, la început se impacientează, apoi treptat, treptat starea de încordare scade, un fel de linişte se instalează în suflet şi mutările nu mai sînt calculate repede aidoma unui computer. Jucătorul în criză de timp trebuie să rămînă mereu în contact cu tabla de şah. Este suficient ca acesta să-şi ridice privirea doar o secundă, iar dacă cel aflat de cealaltă parte a tablei profită efectuînd mutarea, partida poate fi pierdută. Necazul cel mai mare este al celor ce poartă ochelari, ochelarii se umezesc întotdeauna în criză de timp, iar norul sticlelor încurcă gîndirea. O dată, e cam mult de atunci, în campionatul naţional, un maestru internaţional avea o poziţie complet pierdută în faţa unui jucător mai slab, debutant în finală. Debutantul, tot încercînd să valorifice cît mai exact avantajul poziţional a intrat într-o criză de timp nebună, rămînîndu-i pentru ultima mutare doar cîteva secunde. Era mutarea ce trebuia să dea mat. Maestrul internaţional nu putea para sau întîrzia matul şi cu toate acestea gîndea şi tot gîndea, mutîndu-şi cîmpul vizual cînd dinspre coloana h, cînd dinspre coloana a. Broboane de sudoare se prelingeau pe faţa debutantului ce aştepta de mai bine de jumătate de oră ca adversarul să cedeze. Dar adversarul gîndea şi gîndea. Ochelarii neexperimentatului jucător înceţoşară gîndurile, debutantul îşi scoase tacticos batista să şteargă lentilele. În aceeaşi clipă se petrecu momentul efectuării mutării de către maestrul internaţional. Debutantul scăpă ochelarii, miji privirea, dar degeaba, arbitrul consemnase deja căderea stegulețului şi deci pierderea partidei la timp. Moment amar...

Desenul este o îndeletnicire frumoasă, dar nu în timpul unei partide de şah şi mai ales pe timpul adversarului. Unii preferă să deseneze la infinit cerculeţe concentrice, alţii sparg hîrtia atît de mult, tot întăresc literele ce notează desfăşurarea partidei. Marea maestră sovietică Semenova îşi ocupă timpul dintre două mutări sorbind pe îndelete şi destul de sonor cafeluţa ori desenînd mutările întotdeauna prin mişcări circulare. Mai greu este să te mobilizezi cînd joci împotriva marelui maestru Bellon, care încă de la începutul partidei aşază alături de fişa de concurs o trusă cu toate culorile din lume. Apoi desenează steagul de luptă al vechilor indieni pentru a se mobiliza înspre victorie. Face apoi numărătoarea inversă a mutărilor, pregătindu-se de luptă înverşunată, ca la un moment dat să-şi surprindă adversarul cu o propunere de remiză. Şi fiindcă nu acceptă prea repede propunerea, la sfîrşitul partidei nu mai înţelegi de loc scrisul marelui maestru spaniol dintre mulţimea de culori şi dintre liniile marcate în timpul partidei în locul mutării din cauza crizei de timp. Toţi cei care povestesc partidele jucate cu Bellon strecoară în mod umoristic expresia. Şi... ameninţă că desenează cu culoarea roşie! Dar Bellon ştie ce face. Tulbură adversarul în calcule, mobilizîndu-se pe sine, fără a-i păsa de comentarii şi deseori o face cu mult succes.

O modalitate de a diminua potenţialul de luptă al adversarului, de a-i strecura în suflet îndoiala sau alteori automulţumirea, este prezentarea la partidă cu întîrziere. Se ştie că fostul campion mondial M. Botvinnik sosea la partidă, indiferent de adversar, de fiecare dată cu o jumătate de oră înainte de gongul ce marca începutul rundei. Întotdeauna era însoţit de un termos ce conţinea o licoare a cărei reţetă scăpa tuturor pînă şi soţiei. R. Fischer venea la partidă punctual parcurgînd preocupat sala de turneu. Pe vremea cînd încă nu era campion mondial, dar aspira la acest titlu prin calitatea jocului prestat, Bobby se afla la Soussa în Tunis. Conducea în turneul interzonal, depăşind în partidele directe pe toţi contracandidaţii la locul întîi. Într-una din zile, nu se prea ştie exact de ce, Bobby întîrzia. Era la partida cu S. Reshewsky, rivalul său din totdeauna în campionatul SUA. Timpul trecea iar Reshewsky devenea tot mai agitat şi mai radios sperînd într-o victorie la timp. Alături, la o altă masă de joc, marele maestru Gheller, învinsul lui Fischer din runda anterioară, întîlnea un maestru internaţional fără veleităţi şi spera într-o victorie pentru ca să poată reface înfrîngerea suferită cu o zi înainte. Atît Reshewsky cît şi Gheller trăiau bucuria unui eventual forfait al lui Fischer. Mai erau doar cinci minute pînă la depăşirea intervalului de timp permis — o oră — pentru a nu efectua prima mutare cînd uşa se deschise şi Fischer cu pas grăbit îşi făcu apariţia. Gheller îşi pierdu cumpătul, efectuă o mutare slabă stricînd o poziţie avantajoasă, apoi propuse imediat remiză. Reshewsky luă contact cu realitatea, trezit din visul de victorie fără joc şi după numai o oră de joc abandonă lupta. Cu piesele negre Fischer a jucat excelent pe contraatac Apărarea siciliană ridiculizînd atacul lui Reshewsky. De fapt Reshewsky fusese înfrînt încă înainte de efectuarea mutării 1. e2-e4...

Fischer a întîrziat fără voie, dar sînt mulţi jucători care şi-au făcut o obişnuinţă din a veni cu întîrziere la partidă. Cel care întîrzie sistematic ştie că poate reface handicapul de timp, dar cel căruia i se întîmplă să fie forţat să întîrzie, el este dominat psihologic de timpul pierdut. Într-una din zilele Olimpiadei de şah de la Buenos Aires la rundă nu sosise decît o parte din cele două echipe române prezente. Ne întrebam nedumeriţi de ce ceilalţi întîrzie peste o jumătate de oră. Colegii noştri au sosit agitaţi povestind întîmplarea survenită imediat după plecarea noastră din hotelul „Bauen". Un grup de terorişti, după ce răpiseră pe directorul Olimpiadei, a instalat o bombă vizavi de hotel cu scopul de a boicota manifestarea sportivă. Pînă la demorsarea bombei nimeni dintre oaspeţii hotelului nu a părăsit clădirea aşteptînd în tensiune deznodămîntul. În acea zi nici unul dintre jucătorii întîrziaţi nu reuşi să rupă echilibrul jocului neasumîndu-şi riscul combinativ. Fuseseră consemnate prea multe remize „paşnice".

Cînd adversarul îţi pregăteşte surprize psihologice, mici trucuri, încerci să le combaţi sau să-i „serveşti" aceeaşi metodă. Mai greu este atunci cînd apare avantajul terenului. Tuturor ne place să jucăm acasă. De fapt într-un sport al tăcerii, cum este şahul, unde singura manifestare admisă a „galeriei" sînt aplauzele de la final de partidă, avantajul terenului ar părea că nu înseamnă prea mult: tablele de şah avînd aceleaşi dimensiuni, aceleaşi piese în orice sală de şah din lume. Şi totuşi, mai din greşeală, mai din nevoie, organizatorii încearcă uneori să umple jocul de culise cu aspecte deseori nedorite. Arbitrul internaţional A. Tihomir ce a arbitrat cu ani în urmă meciul candidatelor la titlul mondial de şah dintre Litinskaia şi Lemaciko de la Odesa, povesteşte că Lemaciko a fost nevoită să ducă o viaţă nefirească: trei zile pe săptămînă apă rece, două-trei zile numai apă clocotită şi una-două zile fără apă. Zidul hotelului în exterior intrase în reconstrucţie din prima zi a meciului, încît Lemaciko nu mai ştia ce o deranjează: lipsa apei, prezenţa zidarilor sau înfrîngerile din meci. Nu mai departe decît la Tbilisi, anul trecut, la turneul interzonal, camerele din hotelul „Iveriga" de deasupra celor în care locuiam au intrat în lucru modificîndu-se parchetul. La turneul zonal de la Bydgoszcz în fiecare seară după miezul nopţii începea coşmarul telefoanelor. Mereu telefonul suna doar în camerele jucătoarelor ce aspirau la calificare, conturbînd de mai multe ori pe noapte somnul şi aşa destul de neliniştit pe parcursul unui astfel de turneu cu mare miză. Fără de somn se mai poate juca, deşi nu bine — dar fără de hrană sau apă nicidecum.

Duelul nervilor este provocat de ameninţări de tot felul. Cu nervii întinşi de tensiunea psihologică, un adevărat jucător de şah trebuie să cunoască valoarea deosebită a rolului ameninţării în luptă, fie că se ridică împotriva ei, fie că o foloseşte ca armă victorioasă.

M. MUREŞAN

DOUĂ LĂMURIRI

„Turnul de fildeş" şi „Sublima Poartă"

„Parcurgînd doctele „Eseuri critice despre literatura europeană" ale comparatistului Ernst Robert Curtius ne întîmpină o notă de subsol (p. 391) unde celebrul istoric literar german crede a ne da cheia înţelegerii semnificaţiei primare a „turnului de fildeş". Formula a fost pusă în circulaţie de criticul Sainte-Beuve care o foloseşte în caracterizarea poetului romantic francez Alfred de Vigny, aplecat spre tihna intimistă şi izolaţionism, în opoziţie cu temperamentul tumultuos, extravertit al confratelui său Victor Hugo. Formula ca atare, în franceză „tour d'ivoire" (latineşte *turris eburnea*) îşi află izvorul însă, după aserţiunea plauzibilă a lui Curtius mai departe, şi anume în „Cîntarea cîntărilor" (cap. VII, versetul 5), unde îndrăgostitul de frumuseţea Sulamitei, după o suită întreagă de comparaţii dintre cele mai sugestive, adresîndu-se iubitei, ne sugerează ingenioasa imagine: „gîtul tău e un turn de fildeş".

Iată cum, printr-un proces de translaţie şi metamorfozări dintre cele mai subtile şi interesante, înduioşătoarea comparaţie din panoplia amoroasă, o vedem apoi transpusă în cîmpul teoriei şi al disputelor estetice, făcînd obiectul atîtor studii şi... divagaţii istorico-literare.

Cealaltă formulă ce o evocăm — „sublima poartă" — are poate o istorie şi mai enigmatică. Nu ne este cunoscut ca pînă astăzi să se fi încercat cu temei, pornind de la texte şi documente, o explicitare a sensului originar al ei. Drept care încercăm acum o interpretare, tot poetică — invocîndu-l de astă dată pe Ovidiu „geticul" şi anume itinerarul parcurs de amar pedepsitul bard al „amorurilor gingaşe" spre Pontul Euxin (Marea Neagră), pînă la Tomis (Constanţa). În epistola a 10-a din cartea I a *Tristelor*, poetul ne descrie temerile sale pe corabia ce-l purta: „Spre Bosforul pe care-l străjuie Bizanţul, / Pe unde-i *poarta vasta* (s.n.) spre cele două mări" (v. 31—32). Ne întrebăm: să nu stea „ianua vasta" din stihul ovidian la originea enigmaticei formule care chezăşuia stăpînirea otomană? Byzantium din textul latin este Constantinopol, numit de turci Stambul, centrul stăpînirii politice şi militare a osmanliilor. „Înalta Poartă" *(bāb-i'ālī)* ajunge să simbolizeze şi puterea jurisdicţională a sultanilor, devenind emblema şi denumirea oficială în relaţiile externe ale imperiului otoman. Să provină oare denumirea în cauză numai de la „poarta mare" a Seraiului — palatului — construită abia în 1478 — aşa cum ni s-a transmis sau, opinăm noi, datarea expresiei ar fi de plasat într-o epocă anterioară?

Dacă ipoteza noastră ar putea reţine atenţia specialiştilor, s-ar ridica şi problema căii de penetraţie a formulei în nomenclatura oficială otomană. Exprimăm şi aici opinia că scrierile bizantine ar fi putut intermedia adoptarea ei şi că transmiterea denumirii s-ar datora în primul rînd filologilor, cronicarilor şi traducătorilor bizantini din secolele XIII şi XIV ai clasicilor antici, printre care un loc deosebit îl ocupă învăţatul Maximos Planudes, traducător al lui Ovidiu şi fost ambasador al Bizanţului la Veneţia.

GRIGORE TĂNĂSESCU

LA PESCUIT

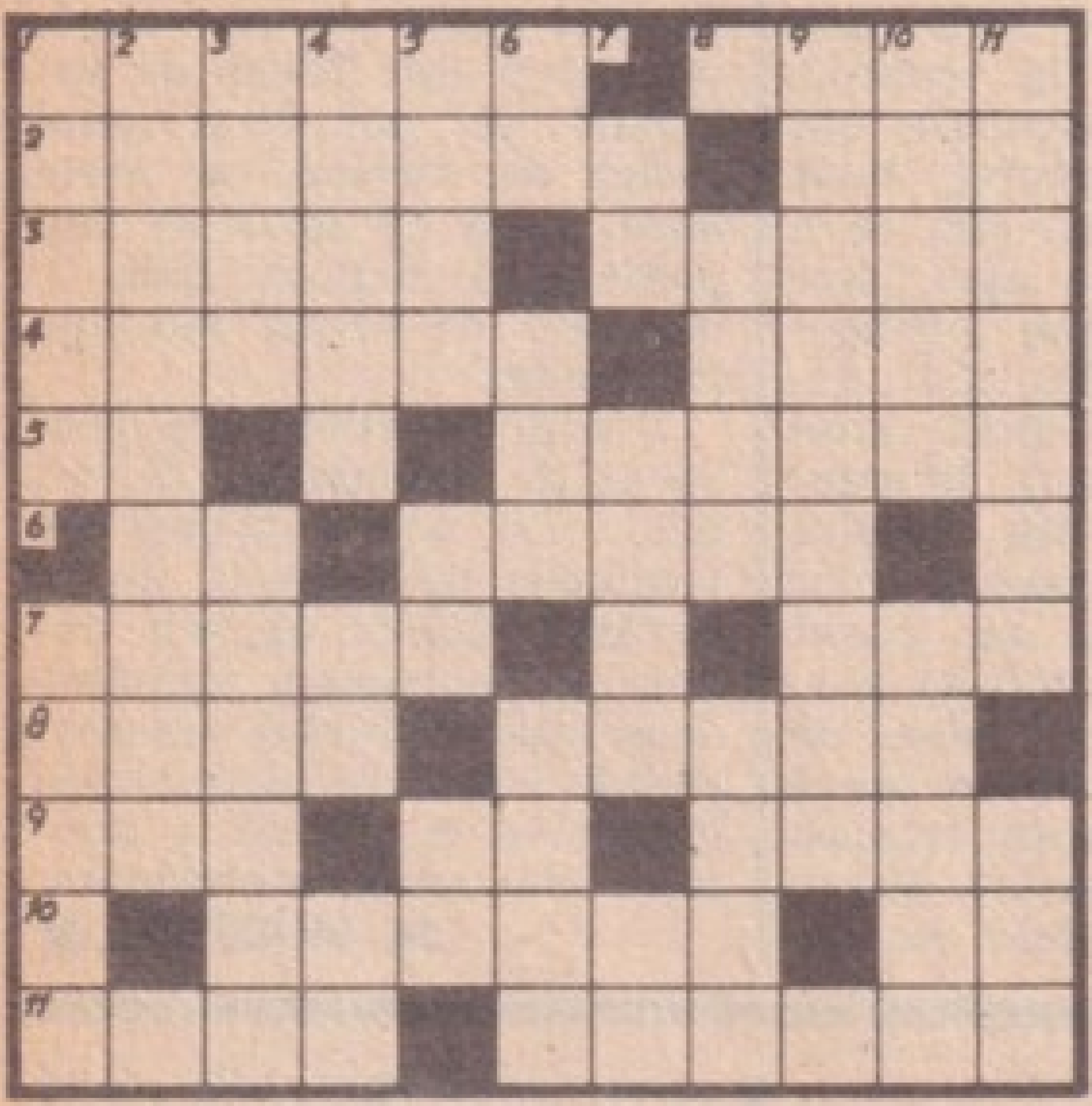

ORIZONTAL: 1) Peşte de mare cu corpul rombic, turtit lateral şi asimetric, avînd ambii ochi pe partea stîngă — Peşte teleostean răpitor cu corpul lung, fără solzi, lăţit în partea dinainte, cu capul turtit, cu mustăţi lungi. 2) Peştişor marin de culoare argintie aproape transparent — Apoi (pop.). 3) Pescuitorul de raci — Pescar care înfige parul pentru a fixa lotca atunci cînd se scoate năvodul. 4) A înghiţit apă — Element de compunere însemnînd „adjunct“, 5) Seleniu — Prins în undiţă. 6) Cap de morun! — Zeu al adîncurilor întunecoase. 7) Peşte mic de orice specie — Campioni. 8) Prenume masculin — Copcă. 9) Refren în colinde — Exclamaţie de durere — Comună în R.S.F. Iugoslavia. 10) Peştişor de culoare albă-argintie căruia i se mai spune albişoară, albiţă sau sorean — Apă fără peşte! 11) Unealtă de pescuit făcută dintr-o reţea de sfoară, cu fundul adînc şi cu gura ţinută deschisă printr-un arc de lemn (pl.) — Peşte de mare de culoare roşiatică, cu înotătoare galbene, cu două fire lungi în formă de mustăţi sub bărbie şi cu carnea foarte gustoasă.

VERTICAL: 1) Peşte de baltă din familia crapilor, de culoare verde-cafenie sau gălbuie, cu capul scurt şi cu solzii mari — Babuşcă (reg.). 2) Peştişor cu corpul filiform, cu o singură înotătoare (3 cuv.). 3) Orăşel în Italia — Coş de nuiele fără fund cu care se prind peştii. 4) Peşti de apă dulce din familia ciprinidelor, foarte apreciaţi pentru carnea lor gustoasă — Ton fără cap! — Primii la bibani! 5) Localitate în Japonia — 3,14 — Aluminiu. 6) Nene! — Chelner de odinioară — Cocoaşă. 7) Ape! — Fir subţire din material plastic, de care se leagă cîrligul undiţei — Pescuită la urmă! 8) Peşte răpitor de apă dulce, asemănător cu crapul, cu spinarea verzuie — Dregător de curte în Moldova, care primea solii şi-i introducea la domn. 9) Plasă întinsă pe un semicerc, cu care se astupă gura matiţei ca să nu iasă peştele cînd se scoate năvodul din apă. 10) Peşte mic de culoare cenuşie-cafenie, cu capul mare şi turtit, cunoscut mai ales sub numele de zglăvoacă (reg.) — Peşte răpitor de apă dulce, lung de 30—70 cm şi avînd greutatea de 1—3 kg, cu corpul fusiform, acoperit cu solzi mărunţi de culoare cenuşie şi cu gura mare cu dinţi ascuţiţi. 11) Peşte mare, răpitor, cu corpul alungit şi îndesat, avînd pe laturi şi pe spate plăci cornoase, cu capul mic şi botul scurt, lat şi rotunjit, preţuit pentru carnea şi pentru icrele lui negre — Soi de peşte (reg.). Dicţionar: POI, SELO, LECA, AIRA, ŢAL, OAN.

CONSTANTIN DEMETRIADE ■
Piteşti

CONSTATĂRI

ORIZONTAL: 1) Calitate de impermeabil. 2) Nu-s bine văzuţi — Semn final! — Mare suferind de hipotrofie cu regim fără sare. 3) Ansamblu internaţional de jocuri populare. 4) Mobilă stil empire — Un fiu fără inimă! 5) Pe ăştia poţi să-i tragi bine de urechi — Circuit închis. 6) Util pe centru! — Dusă pe apa Sîmbetei. 7) Fiinţa... ca atare — Ocazii de a stabili egalitatea. 8) Are o anumită chemare — Trase din aer!. 9) Materiale de legătură — Ia note ridicate. 10) Numai unu şi unu! — Artistă de operă... care nu cîntă. 11) Pregătit pentru spectacol — Ofertă ocazională.

VERTICAL: 1) Metodă de proiectare în trecut — Element greu de atacat. 2) Parchet raşchetat — Măsură alimentară. 3) Depăşire în viteză. 4) Cînd persoanele de faţă... se exclud — Aproape beat... dintr-o bere! 5) Ultim şi iluzoriu colac de salvare — Exemplu ...nereuşit. 6) Pe unde pleacă... — ...se aşază la masă... plină de voie bună. 7) Nu face nimic — Caz cînd se impune reluarea serviciului. 8) Răufăcător sui-generis de condamnat. 9) E tot acela — Trage ca un cîine — Semn de trecere apărut... pe parcurs. 10) Lăsată la urmă! — Scenetă veselă în regie proprie — Sudul Mediteranei! 11) Papagal de munte — Articol de presă... după cules.

MIHAI RADU-VLĂDESCU ■
Bucureşti

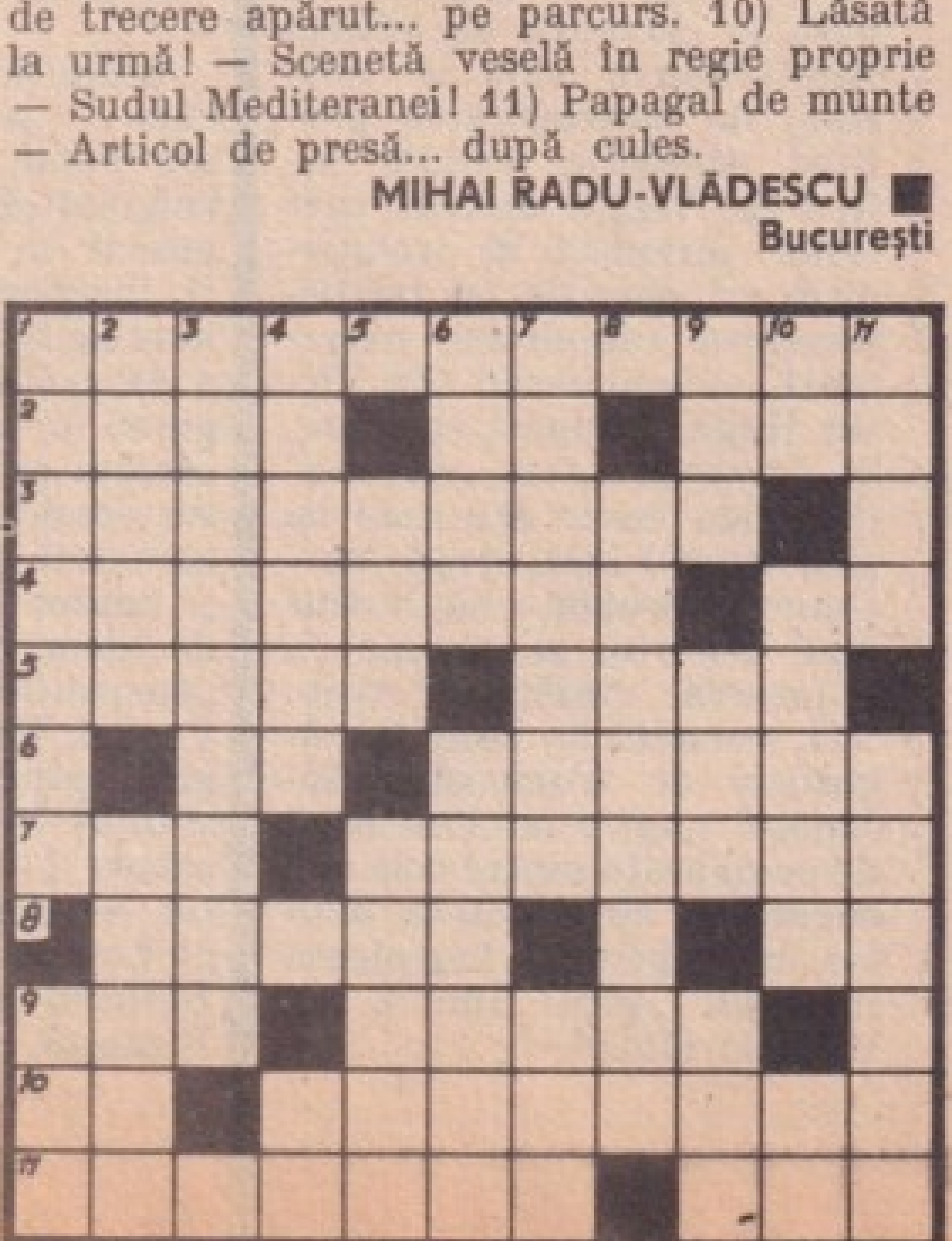

1 P	2 O	3 P	4 A	5 ■	6 D	7 E	8 S	9 L	10 I	11 U
2 A	D	E	V	A	R	■	O	A	R	E
3 T	E	T	■	C	O	P	A	C	I	■
4 R	A	R	I	■	N	A	R	■	S	M
5 A	N	I	N	I	■	R	E	U	■	
6 T	U	■	S	U	R	D	■	S	A	
7 E	■	T	U	G	L	A		■	R	
8 ■		I	L	A	■	U	■	G	C	D
9 L	E	M	A	■	M	■	R	O	T	I
10 A	K	O	■	F	A	M	I	L	I	E
11 M		L		I	L	L	E	■	C	V

TANGENTE LA CERC

ORIZONTAL: 1) Actor român, unul din protagoniştii filmului „Cercul magic" (Tudorel) — Poet român, semnatarul volumului de versuri „Cercuri de copac". 2) „Cercul..." şi-a intitulat Radu Selejan una din cărţile sale apărute în 1976 (neart.) — Adverb interogativ. 3) Fluviu în Franţa — Din lirica poetului bulgar Petăr Karaangov am reţinut volumul „Cercuri de..." (pl.). 4) Din loc în loc (masc.; pl.) — Orăşel în India — Stela Marcu. 5) Arini — Regizor român, realizatorul filmului „Cercul magic", ecranizare a romanului cu acelaşi titlu de Nicolae Mărgeanu. 6) Teu! — Tare de urechi — Cercul Clujului. 7) Prozator şi critic literar eston sovietic, din opera căruia am ales titlul „Cercul de aur" (Friedebert) — Redaţ la cerc! 8) „...şi cercuri" şi-a intitulat Marin Sorescu una din poeziile sale (sing.) — Pseudonim al publicistului Constantin Cristobald. 9) Raţionament ipotetic disjunctiv — Primul cerc descoperit de om (pl.). 10) Localitate în Nigeria — Din romanele prozatorului şi eseistului francez André Maurois reţinem în contextul nostru tematic pe cel intitulat „Cercul..." (neart.). 11) Regizor de film, realizatorul peliculei „Cercul roşu", cu o prestigioasă distribuţie din care amintim pe Alain Delon, Bourvil şi Yves Montand — Corina Vlad.

VERTICAL: 1) Din lucrările pictorului şi desenatorului german Wassily Kandinsky am selectat: „Cercuri pe negru", „Cu arc negru" precum şi „Cerc şi..." (pl.) — Autorul romanului „În afara cercului", publicat în 1970 la Editura Dacia (Béla). 2) Poetă română, semnatara poeziei „Cerc închis" (Anişoara) — Scriitor de naţionalitate maghiară, autorul romanului „Cercurile valurilor" (György). 3) Compozitor născut la Sibiu, creatorul cantatei pe teme populare săteşti intitulată „În cercul anului" (Norbert) — Compus organic din clasa fenolilor. 4) Ave! — „Cercuri venite dintr-o...", titlu selectat din lirica suedezului Erik Lindegren. 5) Frunză de brad — Poetă contemporană, din volumele căreia menţionăm „Captivitatea cercului" (Nora) — A exista. 6) Partener pentru Octavian Cotescu, Ştefan Tapalagă, Ovidiu Iuliu Moldovan etc., în filmul „Cercul magic" (Dorin) — Rele! — Margine de apă. 7) Poetul care ne-a dăruit romanul „Cercul" (Platon) — Mariana Leahu. 8) „Cercul..." şi-a intitulat regizorul japonez Kinugasa unul din filmele sale (nom.) — Alt nume al lui Ra. 9) Apă stătătoare — Udrea Stanciu — Colonel (presc.). 10) Stînjenel — Din volumul intitulat „Poezie neîntreruptă" de Virgil Teodorescu reţinem poezia „Penumbra cercului...". 11) În duet! — Poet bulgar, autorul volumului de versuri „Închiderea cercului" (Dimităr).

Dicţionar: TET, NAR, ~~GCD~~, ~~LEMĂ~~, ~~AKO~~, ~~LAM~~, ~~TIMOL~~, ~~IUGA~~, ~~RIE~~, ~~COL~~.

VIOREL NAGHI
Arad

VALENŢE

1	2	3 R	4	5	6	7	8	9	10
2		L				■			
3		■	P	E	R	L	A	■	
4		C				■			
5		A	■						
6		■	L	N	■	[illegible]	T	[illegible]	T
7							■	C	I
8	■			■				■	
9 ■	C			A					■
10	E			V					

ORIZONTAL: 1) Voie bună. 2) Acţiune dusă pînă în pînzele albe — Trage la ham. 3) Rău la inimă — Materie albă... de uz decorativ, dezvoltată în interiorul unor scoici. 4) Preschimbaţi în mărunţiş — Trecutul... simplu (reg.). 5) Răstimp! — Realizează produse de certă valoare. 6) Este întîlnit în provincie — Leşin! — Unicat ... în dublu exemplar! 7) Fotografie alb-negru — Tocită la mijloc! 8) Jumătatea lunii! — Număr prim (fem.). 9) Ca o lovitură directă ... dar nepericuloasă. 10) Principiul inerţiei.

VERTICAL: 1) Unitate de alimentaţie publică de categoria I. 2) Bunăstare personală care ne face să ne simţim fericiţi — Cupa Europei! 3) Recul! — Termen de comparaţie — Gen de comunicare verbală. 4) Concurentă la greutate — Ramură sportivă de frunte (pl.). 5) Generator de tensiune — Avocat de frunte! 6) Casă... centrală — A pune la inimă. 7) E ceva de dorit. 8) Ieşit din formă — Cel îmbrăcat... în halat! 9) Scoate puţin... din nimic! — Document istoric — Arbitrat la tuşă! 10) Foarte bună la învăţătură.

Dicţionar: LUD.

GEORGE ARVINTE
Adjud

CINCI PARODII de Florin Vasiliu

GHEORGHE AZAP :

„Roxana, Roxana, Roxana“

(Editura „Albatros“, 1978)

Scrisoare

(răspunsul Roxanei)

Scrisoare cu scrisoare, șaptesprezece-n dungă
Și-un epilog ghibaci în strună și în iamb
Trecutu-le-am prin scoarță, cum oile prin strungă
Gustindu-le mirozna, cu iz de ditiramb.

Apoi treizeci de cinturi. Tinjești ilimitat!
Se vor fi vrut sonete? Oricum, de calci pe-o urmă
Bătută-n Canțonier, musai să fii bărbat,
C-asemeni lui și ție, iubirea ta se curmă...

Te bintuie-ndoiala, dar știre-ți dau c-o capsă
A detonat în mintea-mi închisă c-un zăvor,
Pe care-ai scris Roxana... Și-acuma, drept răsplată
Mă deturnez de tine. Sint liberă și... zbor.

Îți mai aud teorba: m-acuzi de amnezie:
Evlavioase slove ce le-ai fi vrut cărare...
Da-n ploaia de misive se mai putea și scrie?
Că tot jelind ajuns-ai pe „Albatros“ călare...

Încerci cu măiestrie de bard covirșitor
În mine să propagi poezia ta abstractă:
Visăm sau viceversa... ceva amăgitor;
Să știi că în iubire sint autodidactă

Ierni pot să se topească. Și... primăveri încalte.
Geaba îți guduri versuri de tahion scrobit.
Mă gidilă de-o vreme chemarea în spre alte
Tărimuri unde gratis iubirea-mi s-o comit.

Scolitu-ți-ai azbuchea, împătimit scripcar
Cu-o ubicuitate ce țărmuie-n neant.
Te plîngi de elocință? Nu-ți zburdă versul? Dar
Uiți că perspicienţa nu mi-a căzut pe cant...

De-aceea este timpul să pleci. Bejenărește!
Încalecă-ți aizbergul, te aibă-n grijă veacul!
Că prin tipografii — eu nu accept, firește —
Cu mine să te dai, etanș, de-a berbeleacul...

NEGOIȚĂ IRIMIE :

„Ramură solară“

(Editura „Albatros“, 1978)

Spre-o tablă de materii

Mă bintuie-un coșmar de întrebări inverse
De parcă Nuștiucine m-a uns cu mandragoră
Îmi biciuie-encefalul sufixele perverse
Scăpate din gramatici de-o darnică Pandoră.

Prin zarea largă zboară fantastice vedenii
Sint numere de pagini dintr-un abecedar;
Trișor perfectul simplu conjugă paraxenii.
Ne vom muta iubito-ntr-un cosmic dodecar...

Deposedați de spațiu, pe-un crug miraculos
Vom croșeta sintaxe, cuminți precum bucherii:
Un adjectiv pe față și un adverb pe dos
Iar Cronos ne va duce spre-o tablă de materii...

ION NOJA :

„Poduri suspendate“

(Editura „Dacia“, Cluj, 1979)

Sub poduri suspendate

Ehei bătrîne meșter de-arome boreale
Mimoză senzitivă la toți nervii planetei
Ți-ai zăvorit caverna de vise minerale
Și-ți mistui naufragiul în fundul țigaretei.

Stai rezemat de-o spaimă, și-un zimbet coroziv
Ți-a înghețat pe buze, ca-ntr-un sărut buimac
Ai aerul candorii dintr-un tablou naiv
A cărui ramă blondă a încolțit spanac.

Te-a părăsit iubita? E un păcat minor.
Nu echilibrul lumii-i rostogolit în praf.
Și-a deturnat destinul cu vreun... depanator?
Rămii oglinda vieții... eternul fotograf.

Desprinde-te ciinește din jocul demoniac
În care frica morții duios te-a viclenit.
Sfidează amăgirea cu ceai de portolac
Și-osifică fantoma ce te-a împătimit.

De nu, biet truver fi-vei sortit a rătăci
Privind cum burta nopții tot ronțăie păcate
Te-or fulgera obsesii dup-o fecioară, și
Te-or lătra ciini sintetici sub poduri suspendate...

ADRIAN PĂUNESCU :

„Opinia mea“

(Flacăra 1981)

Flacăra mea

„Eu sînt lucrătorul cinstit și tenace
Măreață mi-i fapta și truda mi-i grea
De-aceea eu am despre tot ce se face
Opinia mea !“

Eu sînt truditorul statornic la far
Veghind ca lumină etern să ne dea
E faptă măreață, efort temerar
La flacăra mea!

Răsar faruri la nord, răsărit și apus
Și-n sud e mai mare întrecerea
Pe viață și moarte mă-nalț tot mai sus
Cu flacăra mea!

Le respect că de veghe și-acolo-s confrați
Schimbi un bec ars, un fitil, altceva
Se-aprind și scîntei, sîntem doar... bărbați
La flacăra mea!

Mă-nfruntă cu fală doar cel din Constanța
Cu-o linie suplă și-o viziune de stea
Eu însă rămîn neclintit, nu-mi pierd speranța
În flacăra mea!

Cît despre surse unii merg pe alco'l
Fiecare să-și toarne ceea ce vrea
Eu port în vine de la Bîrca... petrol
Pentru flacăra mea!

Nord și Sud? Nu mi-e gîndul la poli
Ecuatorul încins e condiția mea
Căci din miezu-i ardent am smuls eu drept simbol
Însăși flacăra mea!

De-ar fi să dispară-n eclipsă totală
Și soare și lună și stele, ei da!
Contați cu ardoarea voastră vitală
În flacăra mea!

Nu cumpăr chibrituri de felu-mi deloc
Brichetă? Eu însumi văpaie-s de stea
De-i cazul la vreunu-n dispreț să-i dau... foc
Am flacăra mea!

Duc o lipsă acută doar de fitile
Lipsesc de pe piață și tare aș vrea
Să-mi cumpere-oricine măcar două kile
Pentru flacăra mea!

HORIA ZILIERU :

„Umbra paradisului“

(Junimea, Iași, 1970)

Elegie

(avatariile prințului trist)

Craniu marsupial, Orfeu pe tavă
și-un dicționar sanscrit, natură moartă;
un madrigal pisat, plîns în octavă
de-un cerșetor hindus la tine-n poartă.

Strănut imens în bezna-naripată
ce tunde elegii de liturghie,
în noaptea asasină și turbată
ce plouă vreascuri peste bagdadie.

Culegi cu-aspiratorul de pe boltă
rubine fierte-n mlaștini transcendente.
Olimpu-n piscuri sure se revoltă,
prohoduri cîntă harfele demente.

Noaptea rodește visuri funerare,
mușcatele se-nbată-n ceasuri sfinte,
atomi năuci se spînzură-n altare
în miez de basm spoit cu oseminte.

Truveri iviți din racle ancestrale
merg în derivă spre orgii polare,
cîntînd pe coapse de amurguri pale
sonata de hipnoze la amnare.

Tu gîdili cosmosu-ntre sîni de stele
cînd dragostea-n cădelnițî arde ore
pierdute-n catedrale de dantele
departe pe tărîmuri madrepore.

Și-n „umbra paradisului“, retortă
de visuri, galaxii, heruvi, femure,
chimvale, cranii, meteori, cohortă
de narcoze-n care-un alchimist de jure

distilă aventuri de evantaie bete
și dansuri de himere vagabonde,
un greiere... morfinoman, de sete
s-a sinucis cu-n țoi de-otrăvuri blonde.

O vînătoare de sturioni

Ce-ar fi să-ți cadă în cîrligul undiței o namilă de pește?!...

Ca unul cuprins cîteodată subit de patima de a învăța... rîma să înoate, mi-am dorit nespus să văd cu ochii mei o pescărească adevărată. Adică, să particip, direct și nemijlocit, la cea mai palpitantă lecție de pescuit: la o partidă de vînat sturioni. Prilejul ni s-a oferit mai repede decît ne așteptam, cînd, după două ore de mers non-stop cu o „rapidă", am descins la Sfîntu Gheorghe-deltă.

Era într-o dimineață limpede de toamnă, cu un soare incredibil de roșu, ieșit parcă din adîncurile mării. Dinspre larg adia o briză ușoară. Cuterul pe care ne-am îmbarcat se numește „Rechinul". Semănînd mai degrabă cu o bătrînă carapace pierdută în necuprinsul albastru-străveziu, el trage vîrtos la pupă o cohortă de bărci cu 30 de carmacari. Oameni ai mării. La prima vedere ei par niște simpli pescari. Și chiar și sînt. Însă, cu deosebirea că s-au specializat anume în vînarea morunilor și nisetrilor. Meseria lor e grea, plină de neprevăzut. „O dată — ne povestește Axenia Dumitriu, șefa tuturor pescarilor din „Sfîntu" — ca din senin, brusc, s-a pornit furtuna. Valurile mării se ridicaseră la cîțiva metri înălțime, iar vizibilitatea se redusese aproape la zero. Cuterului i-a fost imposibil să-i „culeagă" repede pe toți carmacarii de la locurile unde lucrau. Patru oameni n-au mai putut fi recuperați și hula i-a atras în larg, cu barcă cu tot. I-am căutat, după furtună, cu toate mijloacele, inclusiv cu helicopterele, și abia a patra zi i-am găsit, bieții de ei, total istoviți, mai mult morți decît vii. Nu și-au pierdut însă cumpătul. Și nici speranța. Și acum iată, sînt aici, din nou, la datorie... Mai dîrzi, parcă mai căliți ca oricînd".

Luați cu vorba, aproape că n-am observat cum, rînd pe rînd, lotcile s-au dezlegat de cuter și și-au ocupat fiecare locurile dinainte stabilite, cam la o milă-două distanță între ele. În tricourile lor vărgate și cu șorțuri de protecție la brîu, ei au intrat tăcuți în dispozitivul de lucru. Cuterul nostru rămîne undeva, la mijloc, în derivă. Prin stația radio se ține legătura cu uscatul, peste pustiul albastru de apă.

Un vînt rece bate dinspre sud și valuri tot mai mari se sparg înspumate de țărm. Devin al patrulea om în barca 512, pe care operează brigadierul Simion Șmira, Ion Babencu și Dumitru Painschi, și vînătoarea la carmace a început. Am învățat pe loc cîteva lucruri, ca să pot să mă descurc, anume că prinderea sturionilor se face nu cu nada, la momeală, cum îmi închipuiam eu la început, ci cu ajutorul cîrligelor de oțel numite carmace, lungi de 12—14 centimetri și groase de 0,5 cm, încovoiate ca secera și foarte ascuțite la vîrf. Mi s-a arătat că fiecare cîrlig este legat de cîte o sfoară de 60—70 cm. La rîndul lor, sforile astea sînt prinse cu celălalt capăt de o frînghie, la distanță de 35 cm una de alta. O instalație întreagă este alcătuită din aproape 10—12 mii de carmace, are lungimea de 2—3 km și se ancorează zdravăn, din loc în loc, pe mai multe rînduri de pari înfipți în mîlul ori nisipul de pe fundul mării, pe țărmul din imediata apropiere a brațului fluvial, constituind capcana cea mai de temut. Este cursa pe care sturionii, în căutarea hranei și a unei treceri spre locurile de depunere a icrelor, n-o pot evita. Apropiindu-se de țărmul deltei, apele tulburate de revărsarea fluviului le iau vederea. Morunul, nisetrul sau păstruga, trecînd în plină viteză pe lîngă carmacele nevăzute, acestea îi agață și le pătrund prin pielea moale, catifelată. Zvîrcolirile lor devin fatale; alte și alte cîrlige li se înfig adînc în carne. Prada se zbate cît se zbate, pînă obosește, se liniștește apoi, așteptînd, de cele mai multe ori zadarnic, o șansă de scăpare...

Controlăm cîrlig cu cîrlig de aproape două ore. Rar se încumetă careva să scoată o vorbă. Doar din cînd în cînd, cîte o comandă scurtă se aude mai tare ca mugetul mării. Trăgînd de frînghie, Simion Șmira, bărbatul acesta vînjos, în puterea vîrstei cu șapca dată șmecherește pe-o parte, saltă sforile cu carmace din adîncul apei pînă la suprafață și, după ce le privește atent le lasă să cadă, plescăind înapoi. Deodată, ne dă de înțeles că la mînă simte o mare greutate. E semn că în carmace se află ceva. Ca la o comandă, Babencu și Painschi îi sar în ajutor și, în timp ce pe mine mă cuprinde ușor fiorul, toți trei trag, și trag vîrtos de sforile alăturate pînă ce spinarea uriașului pește apare din valuri: un morun de peste o sută de kilograme.

Lupta cu prada devine inegală, chiar dramatică. Trei lovituri puternice, țintuite abil în creștetul capului cu un mai de lemn, îi sparg țeasta. Pete din ce în ce mai mari, roșii, apar la suprafața apei. Încă vreo cîteva zvîcnituri, și peștele cedează. Ridicatul lui în barcă este acum treaba cea mai anevoioasă. O adevărată probă de măiestrie. Întîi, se răstoarnă capul morunului peste marginea bărcii care se înclină mult, pe-o parte, gata-gata să se răstoarne, apoi restul corpului alunecă aproape singur în interior. Și, în sfîrșit, revenim la linia de plutire. Abia acum peștele e definitiv al nostru.

Un semnal spre cuterul aflat în derivă și vestea se transmite imediat, prin stația-radio, la baza de pe uscat. Așa-i înțelegerea.

Echipajul brigăzii nr. 2, condus de brigadierul Gheorghe Dimache și din care fac parte carmacarii Iacob și Stelian Sidorenco, a fost mai norocos. El a prins un morun de 124 kilograme...

Cu toate astea, astăzi nu a fost o zi bună. Axenia Dumitriu, femeia aceasta destoinică, aflată în fruntea celor 110 bărbați pescari, s-a manifestat, totuși, optimistă în privința realizării planului la pescuitul sturionilor. Ne-a spus că, deși campania e abia la început, au fost zile cînd cele trei echipe de carmacani au prins și peste 2,5 tone de moruni, nisetri și păstrugi. Într-un moment de răgaz, atunci cînd se pregătea să primească raportul de zi, ne-a destăinuit și cîteva din necazurile cu care se confruntă în ultima vreme: Traulerele „Marea“ și „Marea Neagră“, specializate în pescuitul maritim în larg, și-au făcut un prost și foarte dăunător obicei de a da iama prin zona carmacelor. Aceste raiduri nepermise, făcute noaptea aproape de țărm, le-a distrus instalații în valoare de peste o sută de mii de lei. Dauna este însă mult mai mare deoarece, lansîndu-și aici plasele, ele au „curățit“ locul de microfauna și flora propice atragerii sturionilor. Din această cauză producția piscicolă va avea de suferit. Refacerea mediului ambiant se face foarte greu.

Din păcate, producția de sturioni scade de la an la an. O dată cu ea scade și numărul acelora care îndrăgesc greaua îndeletnicire a pescuitului la carmace. Aici, la Sfîntu Gheorghe, nu se știe nimic ce s-a întîmplat cu proiectata stație de produs puiet de sturioni. Și nici cu lifturile preconizate să urce acești prețioși pești spre zonele de reproducere, de dincolo de Porțile de Fier... Iar pescarii îmbătrînesc.

Revenim în micul port pescăresc, la vremea amiezii, purtați de același cuter condus cu măiestrie de căpitanul David Moldoveanu. La intrarea pe brațul fluvial ne iese în întîmpinare remorcherul „Somona“. La timonă se află căpitanul Hristru Dumitriu, soțul Axeniei, ajutorul ei cel mai de nădejde, care tocmai acum trage spre cherhana un convoi de bărci încărcate ochi, mai ales cu rizeapcă. Pescarii se întorc de la Buival sau Ciotnic, din zona cu taliene de la Moreana, Jalob și Banoc, de acolo de unde, se pare, șansa le-a surîs mai mult. Asta o simt pînă și păsările cerului. Și nu numai ele.

Dinspre prundiș, străbate pînă la noi țipătul ascuțit al pescărușilor, vîntul de sud-est rostogolește în urmă valurile mării și le sparge bubuind de țărmul înspumat. Undeva, pe covertă, stau și mă gîndesc. Nu la carmace. Nici la morunii aceia frumoși, de peste 1,5 m lungime, ci — unde credeți?! — la... undița mea cu rîma care nu mai vrea să înoate.

Mă gîndesc și visez un pește ceva mai mic de... o sută de kile...

MIHAI STĂNESCU ■

Foto : SPIREA TOMESCU ■

O iubire imposibilă

Povestea pe care vrem s-o reînviem în paginile de faţă — o poveste de dragoste, de bună seamă cum s-ar fi dezvoltat ea, (între cel ce era destinat tronului împestriţatei împărăţii Austro-Ungare, şi fata unui modest notar de sat, de undeva de la poalele Apusenilor), de n-ar fi fost mai puternice opreliştile sociale, de castă decît sentimentele erotice — a început în urmă cu trei sferturi de secol. Ca să fim exacţi, în limitele unei acurateţi istorice, pe care ne-o propunem, în vara anului 1909. Aşa cum se întîmplă îndeobşte, cînd unul dintre cei doi implicaţi într-o legătură sentimentală e investit cu înalte răspunderi sociale, povestea de dragoste se consumă pe un fundal politico-social deloc indiferent la starea civilă a protagoniştilor. Iar cînd pe unul dintre ei îl mai şi cheamă Francisc-Ferdinand, moştenitorul de tron al lui Franz Iosef...

Privighetoarea Ardealului

La începutul lunii iunie, cu puţin timp înainte de aşteptata vizită a lui Francisc-Ferdinand la Sinaia, în toate localităţile unde se vorbea strămoşeasca limbă maternă a românilor, indiferent de împărăţia care stăpînea provincia respectivă, aveau loc festivităţi prilejuite de comemorarea a douăzeci de ani de la moartea lui Mihai Eminescu. Şi la Arad evenimentul se transformă într-o sărbătoare a sufletului românesc. De cîţiva ani o animatoare a unor astfel de evenimente devenise aici Marilina Bocu, o „regăţeancă“, fiica primarului George Manolescu din Sinaia, căsătorită cu Sever Bocu, directorul ziarului *Tribuna* din Arad. Pe la mijlocul serbării, ne spune un martor ocular, Ion Rusu Abrudeanu, cel ce avea să se ocupe mai mult de această iubire imposibilă, „o fată frumoasă, zglobie şi plină de graţie, tip de româncă răsărită de la poalele munţilor Apuseni ai Transilvaniei, se ridică mîndră şi trupeşă, toată parcă numai un suflet şi cu glas suav, cam tremurat, dar cald şi mişcător, declamă simbolica *Doină* a nemuritorului Eminescu... Fiori de înflăcărare comunicativă străbătură în clipa aceea toată mulţimea celor cîteva sute de români prezenţi, iar din ochii divini ai aceleia, care evocase durerea şi idealul unui neam întreg, cu o privire mîndră, cruntă, aspră şi necruţătoare curgeau picături de lacrimi sfinte: Melania Ionescu plîngea durerile seculare ale neamului românesc.“

Melania şi Lucreţia Ionescu, fiicele notarului George Ionescu din comuna Ciuciu, o localitate situată pe drumul dintre Arad şi Brad, erau vestite în tot Ardealul şi chiar în societatea intelectualilor de la Budapesta, nu numai pentru frumuseţea lor fizică, ce se distingea prin trăsături simple dar de o mare fineţe şi armonie, dar şi prin alesele lor simţăminte româneşti.

Tatăl lor, George Ionescu, era mezinul unei familii cu patru copii iar povestea moşului său era asemănătoare, în multe privinţe, cu soarta mai tuturor bărbaţilor din rîndul românilor aflaţi sub supuşenie împărătească. Continuu persecutate, umilite şi condamnate la neştiinţă de carte, elementele dornice de învăţătură — şi care aveau şi posibilitatea materială necesară acestei împliniri — nu găseau refugiu decît în şcoalele de popie, adică acolo unde nu se învăţa altceva decît ceaslovul, triodul, cazania şi cîntul bisericesc. Şi, ca mulţi din rîndurile cinului său, preotul Dumitru Ionescu din Semlac a ştiut să sădească în sufletele vlăstarelor sale nu numai setea de carte, dar şi sămînţa care face nepieritoare stirpea unei naţii. La fel ca majoritatea cărturarilor ardeleni, care au crescut şi învăţat cu *prescura*, îmbrăţişînd apoi cariera în magistratură, în medicină sau administraţie aşa le-a fost soarta şi fiilor lui Dumitru Ionescu. Şi, ca un copac care-şi adaugă, de la an la an, noi dimensiuni în măreţie, fetele lui George Ionescu n-au rămas în afara şcolii. Melania, fata cea mai mare a notarului, s-a născut la 18 iulie în anul 1889, anul tragediei de la Mayerling. Elevă studioasă, încă de la început, a învăţat buchiile româneşti mai întîi la şcoala confesională din Ciuciu şi apoi la cea din Hălmagiu. Apoi o aflăm, timp de doi ani, la liceul român din Beiuş, ca internă a institutului Pavelian, numit astfel după întemeietorul lui, episcopul Mihail Pavel. În sfîrşit, ca să înveţe maghiara şi germana trecu, ultimii patru ani de învăţătură, la şcoala de fete a călugăriţelor catolice *Notre dame de Sion* din Timişoara.

La fel ca şi surorile sale, fete cu carte, de asemenea, Melania nu se simţea în largul ei decît în mijlocul societăţii româneşti din Arad, unde pulsa o puternică comuniune sufletească. Aşa cum se dovedea şi acum la comemorarea lui Mihai Eminescu. *Doina* declamată de Melania Ionescu era — în împrejurările de atunci — un fel de izbăvire sufletească a românilor persecutaţi de nedreptăţile istoriei. Toţi îşi simţeau privirile înceţoşate de emoţie iar femeile nu-şi puteau stăpîni lacrimile. Într-o astfel de stare era şi Marilina Bocu, animatoarea acestei serbări. Şi ea, îi propuse, în starea de exaltare pe care o trăia, s-o însoţească peste munţi, la tatăl ei, la Sinaia unde era aşteptat Francisc-Ferdinand. Fericita ocazie nu putea fi refuzată. Pentru prima oară Melania Ionescu avea să treacă munţii în ţara care purta numele neamului ei.

Kronprinţul şi iluziile românilor ardeleni

După moartea, în condiţii misterioase, a arhiducelui Rudolf, în tragedia de la castelul de vînătoare de la Mayerling, — sinucidere sau asasinat politic? — a fost proclamat ca moștenitor Carol Ludovic, fratele împăratului Franz Iosef. În 1896, acesta se grăbi să moară cu două decenii înaintea celui pe care era destinat să-l moștenească și prerogativele trecură asupra fiului său, Francisc-Ferdinand d'Este, cunoscut mai bine sub numele de Francisc-Ferdinand. Ca mai toți habsburgii și în acest vlăstar navigau semnele unei anormalități, a unei degenerescențe proprii clanului său cu „sînge albastru". Cei ce aveau să se ocupe de biografia victimei asasinatului de la Saraievo, de la 1914, pretextul folosit de Austro-Ungaria pentru declanșarea a ceea ce avea să fie prima conflagrație mondială, ne-au lăsat numeroase mărturii despre firea sa. Avea, ni se spune, dese izbucniri de furie și aceste simptome prevesteau o probabilă tulburare a minții sau o paralizie generală. Temperamentul său era definit de o evidentă lipsă de echilibru, un sentimentalism accentuat și o exagerată uitare de sine în fața frumuseții feminine. Dintr-o asemenea morbidă lipsă de echilibru avea să se nască și căsătoria sa morganatică cu contesa Sofia Chotek.

Mult mai interesante pentru istoria politică a epocii aveau să fie însă atitudinile publice ale potențialului împărat. Arhiducele Francisc-Ferdinand vedea cum sistemul de guvernare al unchiului său împinge imperiul la un dezastru inevitabil, iar cauza acestei catastrofe el o identificase cu creșterea ponderei oligarhiei maghiare în administrarea bicefalei împărăţii. Încă din anul 1895 el îi spunea adjunctului imperial, Margutti, că singura salvare ar fi o nouă constituție după modelul Statelor Unite ale Americii iar la replica interlocutorului său cum că nobilimea maghiară nu va ceda atît de ușor să se lipsească de privilegiile cîștigate moștenitorul tronului răspunse scurt: „Atunci vom face apel la forță!".

Că nu erau simple vorbe de paradă, că adică avea intenția să traducă în fapt ceea ce preconiza acum, în așteptarea de a deveni împărat, este neîndoios. Fire iezuită el lăsa pe de o parte suveranului impresia că va fi un bun monarh — în accepțiunea unchiului, se înțelege — și cu discreția și îndîrjirea care-l caracterizau se puse pe lucru. Numeroși fideli cauzei sale fură recrutați dintre naționalități. Aurel C. Popovici, brașoveanul Alexandru Vaida-Voevod, Miron Cristea, episcopul ortodox al eparhiei Caransebeșului, Augustin Bunea, canonic de Blaj și membru al Academiei Române — iată doar cîțiva cuceriți de doctrina politică a Kronprințului. Primii doi erau ministeriabili în guvernul viitorului împărat Franț al II-lea, cum intenționa Francisc-Ferdinand să se numească după încoronare.

Popularitatea lui crescu repede în sînul naționalității române și Aurel C. Popovici nu numai că avea să fie unul dintre ferventii propagandiști ai acestuia dar și — indiscutabil — ideologul federalizării proiectate. El fusese membru fondator al „Ligii studențești" și autorul unei viguroase cărți tipărită în martie 1892 și adresată — grație circulației asigurată ei prin publicarea în românește, franțuzește, nemțește, englezește și italienește — întregii Europe. Titlul ei exact era: „Chestiunea română în Transilvania și Ungaria. Replica junimei academice române din Transilvania și Ungaria la «răspunsul» dat de junimea academică maghiară Memoriului studenților universitari din România. Cu o hartă etnografică a Austro-Ungariei și României". Din cauza acestei lucrări fusese condamnat la 4 ani de temniță și se salvă refugiindu-se, pentru un timp, în vechiul regat. La începutul anului 1906 vedea lumina tiparului la Leipzig cartea sa fundamentală, cunoscută în românește mai ales sub titlul: „Statele Unite ale Austriei Mari". Lucrarea a avut un uriaș ecou european ceea ce l-a făcut pe Nicolae Iorga să judece, în ciuda unor rezerve esențiale asupra cărții, elogios personalitatea autorului ei: „Nicăieri nu va găsi cineva adunate cu atîta străduință informațiuni așa de felurite, așa de cu gust puse la o parte, ca în volumul de acum al cugetătorului politic ardelean. O astfel de lucrare poate sluji de temei unei literaturi polemice întregi, pe acest teren. În al doilea rînd, este atîta putere de a frămînta acest mare subiect, de a rîndui și folosi atîtea știri de atîtea feluri, culese din atîtea locuri, este atîta energie de stil, care arată un scriitor de chemare, încît aceste însușiri, care au cîștigat d-lui Popovici stima străinilor și chiar a dușmanilor sistemului și teoriei sale, trebuie să-i asigure recunoștința noastră fiindcă s-a impus astfel încă un nume românesc atenției publicului celui mare al Europei".

La Viena cartea făcu o senzație deosebită. Să cităm un fragment din articolul de fond consacrat de ziarul *Reichpost* din 4 martie 1906, acestui eveniment politic, cum devenise evenimentul editorial: „Nu știm dacă conducătorii statului nostru vor avea curajul să întreprindă o astfel de reconstrucție a Marii Austrii, — dar știm că o mînă puternică ar fi încă în stare s-o realizeze. Se va găsi oare omul puternic pe care-l dorește țara? — E vremea să vie, — ca să nu fie prea tîrziu..."

Un astfel de om al providenței se credea a fi Francisc-Ferdinand. Să observăm, fie și în treacăt, că ideologia lui Aurel C. Popovici nu trebuie confundată cu programul unei viitoare administrații preconizată de prințul moștenitor. Acesta dorea să slăbească puterea regatului maghiar prin fărîmițarea administrativă a împărăției — în care, practic, aceste puteri locale, provinciale să fie minime — pentru a întări puterea centrală a împăratului. Ceea ce trebuie să reținem aici însă e că puțini — chiar și dintre intimii săi — știau atunci de astfel de planuri despotice și cei mai mulți dintre adepții săi se strînseseră în jurul lui cu speranța că prin el emanciparea naționalităților de sub oligarhia maghiară se va realiza. În afara lui Aurel C. Popovici, Alexandru Vaida-Voevod, după ce a fost ales deputat în parlamentul budapestan, intră în cercul intimilor viitorului împărat şi ei fură aceia care lărgiră, zi de zi, cercul partizanilor principiului federalizării în rîndurile românilor din împărăţie. Simpatia pentru Franz-Ferdinand, cu care românii ardeleni ajunseseră să identifice speranţele lor de eliberare naţională, crescu vertiginos mai ales datorită capacitării — cum se spune astăzi cu un cuvînt barbar — a unora dintre fruntaşii bisericii ortodoxe, instituţia cu un uriaş prestigiu în rîndurile populaţiei. (Despre întîlnirea conspirativă dintre arhiduce şi fruntaşii românilor ardeleni, am referit pe larg în cartea „*Toamna pătimirii noastre*“, Editura Eminescu, 1980).

Propaganda pe care o desfăşurau noii prozeliţi ai prinţului de coroană trecu repede Carpaţii şi, cu puţin timp înaintea vizitei lui Franz-Ferdinand în România, ei începură presiuni asupra fruntaşilor politici din ţară pentru a-i asigura moştenitorului la tron o călduroasă ospitalitate. Augustin Bunea îi adresează lui Nicolae Iorga o scrisoare în care-l imploră pe marele nostru istoric să-şi unească eforturile în această direcţie: „De aceea — transcriem dintr-un facsimil ultima parte a acestei scrisori — este un act de prudenţă politică, ca arhiducelui să(i) se facă cea mai călduroasă, cea mai strălucită primire pe pămîntul României, aşa cum nu s-a făcut nimănui pînă acum. (Împăratului Franz-Iosef, care ne vizitase doi ani după pronunţarea monstruoasei sentinţe de condamnare a *memorandiştilor*, la 1896, cu ocazia inaugurării unor lucrări pentru navigaţie la Porţile de Fier, i se făcuse o primire rece de către opinia noastră publică — n.n.). Deci, te rog, cu toată dragostea ce o am pentru tine şi pentru neamul românesc, să pui în cumpănă toată autoritatea ta şi să împiedici ca mişcarea frumoasă de simpatie pentru (ţara sau Transilvania, cum pare din facsimil — n.n.) să nu se amestece cu chestia primirii arhiducelui, ci fiecare să se desfăşoare independent una de alta precum pretinde demnitatea şi interesul poporului românesc... Deie Dumnezeu ca arhiducele să se întoarcă de pre pămîntul României întărit în simpatiile şi iubirea ce le poartă în inima sa pentru românime...“

Înainte de a transcrie răspunsul public dat de inflexibilul savant şi luptător, care era încă de la acea dată Nicolae Iorga (el împlinea la 5 iunie 38 de ani) să transcriem — pentru a realiza dimensiunile simpatiilor politice cu care era privit şi în vechiul regat arhiducele — un fragment din articolul publicat de *Viitorul*, oficiosul guvernamental (partidul liberat condus de Ion I.C. Brătianu se afla la putere în acel timp): „Prin întreaga sa făptură morală şi prin toată plămădeala spiritului său arhiducele Francisc-Ferdinand era făcut să ne înţeleagă şi înţelegîndu-ne să ne judece cu dreptate şi bună inimă. El este un om care va fi într-o zi, mai mult decît un domnitor: un călăuzitor. Mai mult decît un călăuzitor: un îndreptător.“

Aluzia finală era transparentă: de la viitoarea domnie se aştepta îndreptarea stării populaţiei române din Transilvania. Nicolae Iorga, cel ce ca luptător retrăia nu numai cu sufletul dar şi cu inteligenţa sa scăpărătoare toate dramele şi toate experienţele noastre istorice nu putea să fie sedus de iluzorii speranţe. Prin articolul *Două politice în viaţa românilor de dincolo*, publicat în *Neamul Românesc* — din 21 iunie 1909 îi răspundea indirect şi lui Augustin Bunea: „Cum va fi primit arhiducele Francisc-Ferdinand, au întrebat unii. Ba s-a găsit chiar cine să dea sfaturi ca nu cumva un incident străin de vizită şi de legăturile obişnuite între două state «aliate» să înrîurească primirea pe care arhiducele, în calitatea sa oficială, în calitatea de prieten *cunoscut* al românilor, dar mai ales în calitatea de oaspete al nostru are dreptul s-o aştepte.

Să nu-şi facă gînduri diplomaţii ţării şi ai naţiei: în România este un singur fel de a primi şi anume acela de a primi foarte bine.“ Dar Iorga, conştiinţa lucidă a epocii şi a neamului său, nu putea să nu pună lucrurile la punct, chiar cu riscul de a atinge susceptibilităţi de protocol sau de tainice legături politice: „Cînd românii, cu toate jertfele lor din 1848, au fost daţi la 1867, «fără frază», pe mîna ungurilor, durerea lor a protestat. Şi un om sincer de la Viena le-a spus verde: «Nu sunteţi un factor politic, nu ne-am hotărît pentru dumneavoastră.»

Aici este nodul întregii chestiuni. Vom fi tari, se va hotărî despre noi cu noi, vom fi slabi se va hotărî, ca şi pînă acum, despre noi fără noi.

Chestia românească nu este o chestiune de alianţe, de prietenii, de bunăvoinţe. Ci, ca orice chestie politică astăzi, chestie de forţă. Şi mă întreb atunci: Ce s-a făcut dincolo ca să fim mai tari? Prea puţin va recunoaşte oricine. Şi dacă este aşa, decît cu flori în mînă la marginea drumului, mai bine acasă la muncă!“

Pentru un timp Iorga predica încă în pustiu...

„Tot Bucureştiul“ e la Sinaia

În zilele premergătoare vizitei înaltului personaj habsburgic, la Sinaia se mutase toată „lumea bună“ a Bucureştiului. Şi nu erau chiar neglijabile personajele care populau, alături de oamenii politici, membrii guvernului, sau fruntași ardeleni refugiați în regat, orășelul, care începuse să se înfiripe de mai bine de trei decenii în preajma Peleșului, reședința regală de vară.

Se înțelege că într-o societate atît de simandicoasă cum era cea a Bucureștiului de la începutul acestui secol, mutată pentru cîteva zile la Sinaia, modesta fată de Ardeal ar fi trecut poate neobservată dacă nu i-ar fi fost gazdă primarul orașului, George Manolescu, tatăl protectoarei sale Marilina Bocu. Casa primarului era una dintre adresele unde se intîlneau cu predilecție bucureștenii veniți să asigure primirea Kronprințului austriac și repede avea să strălucească în acest salon Melania Ionescu. Portul său, delicatețea sufletească, talentul de recitatoare și, nu în ultimul rînd, frumusețea sa sănătoasă, cu obraji care refuzau retușurile sulimanurilor o făcură repede o podoabă a salonului găzduit de primarul Sinaiei. Desigur că unei grații native, ca și a unei purtări pline de tact datora Melania simpatia unanimă de care era înconjurată, chiar și de frumusețile înaltei societăți bucureștene, care n-o pizmuiau poate pentru faptul că fata era de o obîrșie modestă și astfel nu avea cum să le surclaseze. Numai că nu ele, femeile, erau chemate să stabilească ierarhiile frumuseții lor...

Multe și felurite informații despre viața românilor ardeleni vroiau să afle oaspeții primarului și, desigur, povestirile Melaniei aveau să tulbure auditoriul. Printre ele s-a aflat, neîndoios, și cea despre un obicei tradițional din Hălmagiu, Tîrgul sărutului. În această comună, întinsă la poalele muntelui Găina, unde anual se desfășoară Tîrgul de fete, se petrecea de Sîn Toader o întîmplare, căreia i-ar spune azi Poetul Tîrgul sărutului. În această zi de bîlci vin toate nevestele tinere din comunele învecinate,și Ciuciu se află printre ele, pentru a-și săruta rudele, cunoștințele și chiar pe străini dacă li se spune că sunt oameni de frunte și de omenie.

— Tîrgul Hălmagiului de la Sîn Toader — avea să repete Melania povestea pitorescului obicei de prin părțile ei — are o înfățișare neobișnuită prin buna dispoziție, rîsul și glumele, care formează caracteristica acestui bîlci. Dis-de-dimineață nevestele tinere din 50—60 de sate, foarte frumos gătite și cu cununile de mirese pe cap, în grup de cîte 2 și cîte 3, însoțite de soacrele lor, încep a umbla prin tîrg și cum întîlnesc rubedenii și cunoscuți, aleargă la ei și-i sărută, iar aceștia le cinstesc cu bani, fiecare după cum poate și îl trage inima. Cu străinii femeile noastre sînt în mare rezervă, căci a rămînea nesărutată este cea mai mare ocară. Cînd însă nevestele află că străinul este într-adevăr om de seamă și sînt asigurate că nu vor fi refuzate, atunci ele sărută și pe străin. După sărutat nevasta primește cinstea, adică banii, și ea mulțumește închinînd dintr-un ulcior cu vin. Cel sărutat dacă nu bea, sau se codește s-o facă înseamnă că o batjocorește pe femeie și pe ai ei. Lucruri nerușinate și certuri nu se nasc niciodată. Buna-cuviință și ordinea o păstrează chiar publicul, care e sever cu respectarea vechilor rînduieli. În privința originii acestui tîrg nu se știe nimic precis. Oamenii s-au pomenit cu această datină și o mențin din generație în generație. Cei mai bătrîni spun că tîrgul de sărutat de la Hălmagiu s-a statornicit încă de pe vremea năvălirii turcilor care, străbătînd pînă pe valea Crișului Alb, ar fi răpit o mulțime de femei crișene. După ani și ani unele dintre ele au reușit să scape de robie și întorcîndu-se acasă au sărutat de bucurie pe toți cunoscuții pe care i-au întîlnit iar aceștia i-au cinstit pentru vrednicia și dragostea lor față de limba și vatra strămoșească.

Povestind acest obicei străvechi, probabil o reminiscență din matriarhat, emoția ascultătorilor creștea vizibil. După o liniște prelungită musafirii primarului începeau glumele și multe dintre ele cereau, nici mai mult nici mai puțin, ca și în Sinaia să se statornicească un astfel de obicei.

Lăsînd gluma deoparte, să frunzărim împreună presa bucureșteană din acele zile. *Universul*, „cel mai mare ziar al românilor", cum avea el să se intituleze nu fără temei, dacă e să luăm ca singur criteriu tirajul, are pe prima pagină a numărului de duminică 30 iunie, stil vechi, două portrete în peniță, a înalților oaspeți, încadrate de un editorial și cîteva date biografice. După ce articolul de fond *Vizita moștenitorului* arată importanța pe care a atins-o România în concertul politic european, fapt dovedit și de vizita pe care o făcuse și moștenitorul Germaniei, se ocupă pe larg de evenimentul politico-diplomatic aflat în imediata perspectivă: „... sub sceptrul împărăției vecine își duc traiul milioane de frați de-ai noștri și soarta lor viitoare atîrnă foarte mult de puternica mînă a viitorului monarh. Arhiducele Francisc-Ferdinand e cunoscut ca un principe cu mari calități sufletești, și mai presus de toate prețuitor al liberei dezvoltări culturale a popoarelor. Într-însul își pun cele mai mari speranțe îndeosebi românii din monarhia austro-ungară și alipirea ce-i arată, inimile calde cu care-l întîmpină și îl aclamă, trebuie să-i spună, și să-l încredințeze despre mult mai multe și mai drepte lucruri, decît sub acelea pe care se poate să i le șoptească la ureche dușmanii acestui neam..."

Cotidianul *Adevărul*, din aceeași zi de duminică, consacră o analiză pertinentă doleanțelor pe care le au popoarele împărăției de la Franz-Ferdinand. Articolul, model de comentariu politic care rezistă și azi exigențelor, e semnat cu inițialele G.Gr. (probabil unul dintre frații Graur, corespondent al ziarului la Viena) și nu ne putem abține să nu cităm din el: „Un sistem care se bazează pe ideia că într-un stat o națiune (poate) să oprime pe celelalte, nu poate fi un sistem al viitorului. Odată cu progresele naţiunilor oprimate, el va fi sfărîmat. Este ceva analog cu ceea ce cred socialiştii în chestiunile sociale, cînd susţin că chiar dacă n-ar exista un partid social-democrat, evoluţia va aduce cu sine ca sistemul, după care clasa burgheză oprimă pe cea proletară, va trebui să dispară. Şi după cum astăzi vedem atîtea schimbări ce se fac în sensul viitoarei alcătuiri sociale, tot aşa şi din punctul de vedere naţional vedem în Austro-Ungaria multe fapte care se aseamănă mai mult cu ce se petrece în viitoarele „State Unite ale Austriei" ori viitoarea „Austrie Mare", cum vrem să-i zicem, decît cu ce ar trebui să se petreacă după gustul dualiştilor".

În acelaşi număr, în interiorul ziarului, sub semnătura M. Faust (M.S.Mohr), aflăm ce se crede „dincolo", nu mai departe de Braşov, oraş înstrăinat în Imperiul austro-ungar, despre această vizită. Un fruntaş al vieţii culturale româneşti, care nu vrea să-şi divulge numele, declară: „Vizita arhiducelui Francisc-Ferdinand n-are un rost politic, aşa spun cei iniţiaţi şi aşa o fi. Dar nu e mai puţin adevărat că în convorbirile pe care le va avea la Sinaia se vor atinge chestiuni care ne interesează pe noi românii. Arhiducele e cunoscut ca un mare amic al românilor. În toate ocaziunile a arătat prietenia ce ne-o păstrează. Nu se poate ca cercurile conducătoare din ţară să nu se folosească de prilejul vizitei arhiducelui pentru a-i arăta care e situaţia românilor din Ungaria (...) Căci nu va trece mult şi împrejurările îl vor aduce să fie în măsură de a traduce în fapte bunele intenţiuni pe care i le cunoaştem". În acelaşi timp, o oficialitate maghiară, după ce afirmă că va fi o vizită pur protocolară, fără caracter politic, solicitată să-şi exprime părerea despre intenţiile românilor transilvăneni, stabiliţi în regat, de a-i face arhiducelui manifestări de simpatie, răspunde: „Da, am auzit. Foarte frumos din partea acelor cetăţeni unguri care vor face această manifestaţie. Dar de un lucru pot să te asigur: arhiducele nu va primi pe nici unul în audienţă."

În timp ce cititorii români erau pe larg informaţi despre familia arhiducelui ca şi despre simpatiile politice ale moştenitorului, trenul imperial înainta spre Sinaia. Autorităţile maghiare din Transilvania priveau cu crispare această vizită şi o serie întreagă de măsuri poliţieneşti au fost luate pentru a opri orice manifestaţie de simpatie faţă de arhiduce. Dacă la Blaj, în ciuda intervenţiei poliţiei, numeroşii locuitori care au invadat peronul gării au putut să-l salute pe Francisc-Ferdinand, izbucnind în urale şi strigînd „Trăiască Clironomul" (moştenitorul, în limba neogreacă) la sosirea trenului în care se afla acesta împreună cu soţia şi numeroasa sa suită, la Braşov populaţia română a fost împiedicată să ajungă pe peron şi sute de români au fost închişi în sălile de aşteptare; trenul a stat aici 20 de minute dar arhiducele n-a putut să se întreţină cu careva, fie măcar o oficialitate maghiară.

Dar nu erau singurele şicane ale grofilor. În timp ce la Viena împăratul Franţ Iosef semna decretul prin care i se acorda principelui moştenitor român Ferdinand ordinul „Lîna de aur", ordin ce nu fusese dat pînă atunci nimănui din afara clanului habsburgic, la Budapesta guvernul Wekerle refuza delegaţiei de studenţi ardeleni viza de plecare la Congresul studenţimii române de la Bucureşti; delegatul comitetului organizatoric, Mircea R. Sirianu, avea să-i adreseze contelui Apponyi, ministrul învăţămîntului maghiar, un protest energic.

În sfîrşit, la Predeal trenul imperial trecu în teritoriul vechiului regat român la ora 4.31, din ziua de luni 1/14 iulie 1909. Aici, pe peron, veniseră în întîmpinare principele moştenitor Ferdinand, îmbrăcat în uniforma de colonel austriac, primul-ministru Ion I.C.Brătianu şi ministrul de interne Morţun. Kronprinţul a trecut în revistă trupa aliniată pe peron, „în care timp muzica intona imnul imperial şi corul şcoalei din Predeal, sub conducerea învăţătorului Răpeanu, a intonat în nemţeşte imnul imperial." Ceremonia a durat 20 de minute. Apoi trenul s-a pus în mişcare spre Sinaia. Pe această distanţă, aflăm din presa timpului, dr. Angelescu, viitorul ministru liberal, aflat la Predeal, cu automobilul său, l-a provocat la întrecere pe mecanicul locomotivei şi „arhiducele a privit amuzat acest meci tot timpul drumului."

Din sens opus, în întrecere cu trenul imperial se aflau cîteva garnituri speciale, care au apucat să debarce aici personalităţi ale vieţii social-politice româneşti, cîteva delegaţii ţărăneşti, iar cu un tren special au sosit şi delegaţii românilor macedoneni, înainte de sosirea arhiducelui. „Sinaia — aflăm din ziarul *Universul* — a îmbrăcat haine de sărbătoare. În apropiere de parc s-a construit un prea frumos arc de triumf, format din verdeaţă şi splendid decorat. El poartă inscripţia: «Bine aţi venit» în româneşte şi nemţeşte. Alte arcuri de triumf se văd din distanţă în distanţă pe tot parcursul de la gară pînă la castelul Peleş. E de o deosebită frumuseţe arcul ridicat la intrarea în curtea mînăstirii. Peronul gării e de asemenea foarte frumos împodobit cu ghirlande de verdeaţă şi drapele." Primarul Sinaiei, George Manolescu, gazda Melaniei Ionescu, a prezentat pe o tavă de argint „tradiţionala pîine şi sare."

Bătrîna pereche regală a României şi-a aşteptat oaspeţii în gara de la Sinaia. Regina a îmbrăţişat-o şi a sărutat-o pe ducesă la coborîrea acesteia din tren, iar apoi în drum spre castel, în trăsură, a aşezat-o la dreapta ei. Pentru prima oară ducesa de Hohenberg a fost tratată ca soţie egal îndreptăţită a soţului ei. În zilele petrecute în România, arhiducele a gustat bucuria atît de omenească de a şti că soţia sa e tratată la fel cu rangul lui şi nu ca o persoană inferioară. „Primirea prietenească — scrie contele Czernin, fost ministru cezaro-crăiesc la Bucureşti — pe care atît nevastă-sa cît şi el au avut-o din partea bătrînei perechi regale l-a cucerit şi el confunda pe regele Carol cu România. Aceasta a dovedit — o dată mai mult, — în ce măsură legăturile personale dintre factorii hotărîtori influenţează politica popoarelor".

Vizita a fost un succes şi ea a îndreptăţit speranţele într-o apropiere şi mai mare a arhiducelui cu cauza românilor. Încă de la coborîrea pe peronul din Sinaia arhiducele, informat că în dreapta gării se află peste 400 de români transilvăneni veniţi să-l salute, a cerut cortegiului să facă, la plecare spre Peleş, un mic ocol pentru a-i vedea. Ce gîndea la privirea acestei scene bărbatul acesta în vîrstă acum de 46 de ani nu e greu de presupus. (Ceea ce e imposibil de dovedit e cum ar fi procedat, odată ajuns împărat, cu naţionalitatea română de pe teritoriul împestriţatei sale împărăţii.).

Pe tot parcursul traseului, urmat de coloana oficială, o ploaie straşnică a căzut fără a risipi mulţimea care vedea în acest incident meteo semnul unei binecuvîntări. Aşa se întîmplă cînd dorinţele sînt luate drept certitudini!

Sfinxul continuă să zîmbească ironic...

Dar zilele petrecute la Sinaia, în afara dezbaterii unor probleme politice, au fost puternic colorate de o serie de festivităţi în care, dacă am da crezare gazetarilor români şi străini prezenţi aici, în perla Carpaţilor, un rol important l-a jucat tînăra de 20 de ani, fiica notarului din comuna Ciuciu, de la poalele muntelui Găina. Să-l luăm drept ghid, pentru moment, pe Ion Rusu Abrudeanu, ardelean de baştină, trimisul ziarului *Adevărul*, cu ocazia acestei vizite la Sinaia.

Graţie Marilinei Bocu şi a tatălui ei, primarul Sinaiei, George Manolescu, Melania a fost prezentată mai întîi reginei Elisabeta. Frumuseţea tinerei fete i-a impus reginei şi ea, după ce a privit-o îndelung, nu s-a putut abţine să nu exclame:

— Dacă la voi la sate sînt fete atît de frumoase, ce trebuie să fie la oraşe!

Nu se poate spune că regina, scriitoarea Carmen Sylva, făcea exces de o pătrunzătoare psihologie. Apoi, ţinînd-o de mînă, suverana a condus-o pe tînăra ardeleancă în faţa arhiducelui şi a soţiei sale:

— Iată o frumoasă fată din imperiul alteţelor voastre, care a venit să vă salute pe pămîntul ţării româneşti!

„Arhiducele Francisc-Ferdinand — lăsă gazetarul *Adevărului* să fugă pana sa pe coala reportajului său de la Sinaia — vine drept în spre fată şi imediat după el ducesa, soţia sa, şi cum stau aşa, faţă în faţă, nefericitul moştenitor al tronului habsburgic, înalt şi chipeş, în uniforma lui de general austriac, ale cărei sumbre culori înfioară o clipă aducerea aminte a Melaniei de veşnicul călău întruchipat de jandarmul ungur, o priveşte lung şi simpatic cu privirea albastră şi clară a habsburgului sensibil în faţa frumuseţii femeieşti şi apoi după ce emoţionat, dar calm, îşi cercetează cu interes supusa, i se adresează în ungureşte:

— Ai venit pentru prima oară în România? Cum îţi place? Nu găseşti că este cît se poate de frumos tot ceea ce vedem aici?

La auzul acestor cuvinte ieşite din gura viitorului ei împărat, fata ridică ochii săi de căprioară sfioasă, umbriţi de nişte gene bogate, în care discreţi picuri de lacrimi se furişează sub puterea viei emoţii ce făcea să-i bată inima de mîndrie la auzul măreţului imn român şi la vederea soldaţilor români, aşa de dragi inimii ei... şi cum sta dreaptă, subţire şi suavă ca un crin, în strălucirea demnă a frumuseţii şi graţiilor ei, strînsă în fota neagră, încinsă în brîu şi lanţuri a costumului naţional de pădureancă cu cămaşa cu cruci mari, negre şi roşii, cu cîrpuliţa neagră de borangic trasă peste două cosiţe castanii şi cu opinci gulguiate privind pe arhiduce ţintă în ochi, lacrimile ei ar fi vrut parcă să strige:

— Mi-e dragă, da, ţara asta şi ei toţi, că este a românilor şi nu a voastră pe care vă urăsc!

Dar totuşi, timidă şi plină de respect faţă de cei mari, înţelegînd că trebuie să spună cu totul altceva decît ceea ce îi dicta inima, Melania zîmbi liniştită şi într-o întorsătură şireată, apucîndu-şi graţios marginea glugii, răspunse cu mîndrie moştenitorului tronului habsburgic:

— Bine, Alteţă Imperială, dar avem şi noi în ţara noastră (a lor, a Crişenilor, iar nu a habsburgilor) părţi şi mai pitoreşti şi neîntrecut mai frumoase!"

Invitată zilnic la castel şi la toate festivităţile care au avut loc la Sinaia şi în împrejurimi arhiducele, dacă ar fi să dăm crezare martorilor oculari, îi căuta compania fetei. Arhiducele făcu repede o pasiune pentru Melania Ionescu şi ducesa, după bunăvoinţa pe care o manifestase faţă de ea, începea să se retragă în spatele unei prudenţe cu care vroia să-şi apere mariajul atît de greu obţinut. Dar Melania cuceri nu numai pe înaltul oaspete ci şi pe toţi demnitarii regatului veniţi acum, pentru cîteva zile,

Imaginea a fost realizată în 1909 la Sinaia cu ocazia vizitei perechii arhiducale a Austro-Ungariei în România. Melania Ionescu **x, în costum național.**

la Sinaia. Fata, a cărei inteligență și farmec se ridicau la înălțimea frumuseții ei, știa să le vorbească în graiul ușor cîntat al ardelenilor despre felul de viață al românilor „de dincolo", despre nedreptățile și umilințele pe care le îndurau cei de acasă, despre luptele lor naționale. Ziariștii maghiari și români, prezenți la festivități, se grăbeau să-i solicite interviuri, iar lumea care popula Sinaia la acea dată se grăbea să o cunoască pe această tînără fermecătoare. Melania trăia parcă într-un vis minunat. „Plîngînd — scria ziaristul *Adevărului* — a călcat fata aceasta fermecătoare pe pămîntul țării românești, cînd, la Predeal, a zărit sentinele de post (acolo era atunci nefireasca frontieră a țării — n.n.), cel dintîi soldat român pe care îl vedea; plîngînd a coborît din tren la frontieră și neobservată, a dus la buze un pumn de țărînă; plîngînd a ascultat graiul țării românești și imnurile cîntate de muzicile militare... Numai în fața stăpînului habsburgic privirea Melaniei străfulgera într-o lumină nouă, sigură fiind că surîsul ei grațios, naiv și mistic, atrăgea, captiva și prindea într-o vrajă nedeslușită sufletul aceluia care nu trebuia să vază tot viscolul pătimaș de mînie și ură, ce clocotea față de (...) asupritor..."

A venit și ziua despărțirii. La plecarea arhiducelui și a soției sale din gara Sinaia era prezentă bineînțeles și Melania Ionescu. Îndată ce a zărit-o arhiducele și-a abandonat suita și s-a apropiat de ea, prinzînd-o afectuos de mîna dreaptă. Toate buchetele de flori pe care oaspetele le-a primit au fost trecute aghiotantului său cu o singură excepție: buchetul de flori sălbatice, de cîmp oferite de Melania. Simțind nerăbdarea ducesei de a se isprăvi odată ceremonia plecării Francisc-Ferdinand s-a despărțit, într-un tîrziu, de tînăra fată:

— Sînt fericit că am cunoscut aici pe cea mai frumoasă supusă a mea. Sper că am să te mai revăd curînd la Viena. Te invit să vii!

Printr-o străfulgerare, inima ei generoasă o apropie de arhiduce vroind să-l sărute, așa cum făceau nevestele de Sîn Toader la tîrgul de la Hălmagiu, cu oamenii care meritau cinstea acestei intimități. Dar ceva o opri... Ce avea să-i înghețe pornirea ei sinceră e greu de precizat: poate neîncrederea neamului ei în iezuitismul habsburgic, sau poate altceva... Viața avea să-i mai pună vreodată, față în față, pe nepotul de împărat cu fata unui modest notar de sat?

...Casa notarului din Ciuciu avea să fie un loc de pelerinaj pentru sătenii veniți de la mari distanțe pentru a o vedea pe cea care stătuse în preajma prințului moștenitor. Suflete bune, naive, neprihănite, țăranii vedeau în faptul că o fată din munții lor a stat de vorbă cu viitorul împărat un semn generos pe care li-l face providența. Și se grăbeau să tălmăcească întîmplarea ca semn pentru o soartă ceva mai bună și prin ceva mai mult noroc sub viitoarea domnie. Melania Ionescu, relua de fiecare dată povestea ei de la Sinaia și cu cît se îndepărta în timp cu atît începea și ei să i se pară o poveste, un basm norocul pe care-l trăise pe pămîntul vechiului regat. Ca orice fată simplă luase în serios invitația arhiducelui și în timp ce imaginația ei țesea fel de fel de fantasme mîinile ei harnice croșetară o superbă față de masă. O sumedenie de motive florale încadrau stema princiară a arhiducelui. Patru luni — zi și noapte — munci la această capodoperă artizanală și apoi se hotărî să dea curs invitației ce i se făcuse în gară, la despărțire, la Sinaia. Plecă la Viena dar — se vede bine — norocul o părăsise. Arhiducele și soția sa Sofia erau plecați la Konopișt, la castelul lor din Boemia. Lăsă la cancelaria lui Francisc-Ferdinand frumoasa lucrătură, împreună cu o scrisoare, pentru a-i fi înmînate ducesei de Hohenberg.

După o lună, în plină iarnă, căruța poștei aduse în Ciuciu un mic pachet avînd pe ambalajul lui însemnul habsburgic. Alături de fotografia perechii arhiducale, înrămată în pietre scumpe, se afla și o scrisoare dactilografiată: „Alteța sa doamna ducesă de Hohenberg a primit cu multă bucurie și mulțumire splendidul lucru de mînă ce i-ați trimis cu prețioasa d-voastră scrisoare din 18 noiembrie și a binevoit să însărcineze secretariatul de a vă trimite ca amintire alăturata fotografie."

Ducesa știa să răspundă politicos sau — altfel spus — știa să refuze inflexibil vizitele nedorite. Melania Ionescu nu descifră astfel sensurile scrisorii și în primăvara anului 1910 se hotărî să meargă din nou la Viena. Și pentru a nu face costisitorul drum de pomană se hotărî să ceară în scris o audiență. Dar nerăbdarea avea s-o învingă. Ea luă drumul înainte de a fi primit răspuns. Și dezamăgirea avea să fie cu atît mai mare. La Viena, porțile castelului Belvedere rămaseră închise pentru ea.

Amărîtă avea să se întoarcă acasă, dezamăgită că n-a putut fi utilă în ușurarea soartei alor săi. În toamna anului 1911, o boală necruțătoare reteză firul vieții ei. Abia împlinise 22 de ani.

Trei ani mai tîrziu, la Saraievo, Francisc-Ferdinand împreună cu soția sa cădeau victimă celebrului atentat cu care avea să se inaugureze primul carnagiu mondial. Odată cu el, mureau și ultimele iluzii ale românilor ardeleni. Soarta dovedea, fără tăgadă, că între români și habsburgi nu putea fi loc de nici un compromis, darmite de simpatie: era o iubire imposibilă. Multisecularul sfinx de la poarta castelului Belvedere continua să zîmbească ironic.

VARTAN ARACHELIAN ■

Conjecturi

1	2	3	4	5	6 ■	7	8	9	10
2									■
3			■						
4					■				■
5				■				■	
6		■							
7						■			
8			■				■		
9 ■									
10				■					■

ORIZONTAL: Spus altfel — Afumătură de casă. 2) Unii care te duc... pe gratis. 3) Lumea din popor — E o nimica toată. 4) Cheie de boltă — Comisar șef scos mai de mult din funție. 5) Tare mîncăcioasă (e și asta o boală...) — Varianta de deschidere la negru. 6) Îi sînt zilele numărate — Remarcată în cercul bunelor noastre cunoștințe. 7) Depunător de circumstanță — Un cucuiet de poveste. 8) Desfășurarea unui ghem — Comicul unei căderi de răsunet — Număr inițial și final! 9) Un mod... diplomatic de a-ți băga nasul în treburile altora (pl.). 10) Trecut cu vederea ... — ... și mai mult decît atît.

VERTICAL: 1) Vedere de la munte. 2) Creatoare plină de fantezie. 3) Servite cu măsură — Aici e buba. 4) Conținutul tainic al unei enigme! — Orientat spre stînga — Ghem ... alb în fond! 5) A lua... note mari — Bătuta, muzical vorbind (pl.). 6) Centru cultural! — Certificate de garanție. 7) A se decide — Servit la botul calului. 8) Puncte de plecare — Fond bancar! 9) E într-o parte — A avea pe ... vino-ncoace. 10) Puse-n ramă.

Ion BUZDUGAN — București

MÎINILE

Mîinile noastre, cele care vorbesc mereu neîntrebate şi tac oropsite pe masă, mîinile rădăcinoase, sparte şi stafidite ale ţăranului bătrîn în crăpăturile cărora adoarme ţărîna, mîinile pufoase şi transpirate ale leneşului, mîinile scurte, cu degetele mari şi boante ale grădinarului, mîinile strungarului cu uleiul şi pilitura de fier intrate prin pori şi amestecate cu sîngele, mîinile aproape inutile ale poetului, mîna care semnează cu nepăsare cererile petiţionarilor, mîinile lungi de gorilă ale unui candid, mîinile mamei mele cu unghiile netăiate din copilărie şi roase pînă la sînge în truda de fiecare zi, muzicala şi strania mînă a pianistului care umple viaţa cu degetele, mîna lividă a înecatului, mîinile mici, trandafirii care se chinuie cu litera a, mîna judecătorului care semnează o sentinţă şi-apoi curăţă cartofi în afara programului, mîinile tăietorilor de lemne şi-ale hamalilor ca nişte macarale vii, mîna iute şi ţopăitoare a frizerului, mîinile îngrozite ale hoţului cu brăţările reci de metal petrecute peste încheieturi, splendida şi decorativa mînă a cîntăreţei, cu degetele ei care nu pot striga, mîinile pensionarilor ca nişte còpii palide, mîinile agricultorilor în palmele cărora anii şi-au lăsat mici copite de piele tare ca osul, o mînă care o spală pe cealaltă şi mîna întinsă cuiva la nevoie, mîna imaginară a invalidului de război, cea care revine ca o stafie în zilele ploioase şi-l irită, aducîndu-i aminte cum a pierdut-o, mîinile soldatului care pot vorbi dureros despre patrie, mîna pîrlită a oţelarului care înşfacă pîinea şi mîngîie femeia, protectoarea mînă a strămoşilor noştri, mîinile leneşe, împodobite cu inele ale bărbatului fără griji, cu aurul în semn de putere şi privit ca semn al ruşinii, mîna vărului meu care mă atinge mereu şi, tremurătoare, încearcă să afle cum arăt şi apoi se odihneşte pe marginea alfabetului Braille, mîna dreaptă a celui căruia nu-i ajung două mîini, mîna mirositoare a ciobanului care-şi ciopleşte un fluier sau o bîtă, mîinile grele fluturate delicat pe peroane pustii, mîna de gheaţă a celui care apasă pe tabloul de start al unei rachete, mîna întinsă a bunicului meu care aştepta o ţigară ca să poată muri privind grădina şi cîmpul, mîna metalică a robotului care nu-mi spune nimic şi totuşi mă îngrozeşte, mîinile celor care zidesc şi cu buricele lor ating filele cărţilor de istorie, mîna destinului care ne pîndeşte mereu, şi eu, propria-mi mînă care-mi aduce şi bucuriile şi nenorocirile, mîinile noastre, ca un buletin de identitate, valabil pentru o singură viaţă, mîinile fiecăruia, sublim şi trecător autoportret.

CORNEL NISTORESCU ■
Fotografie de PAUL AGORICI ■

— Cum? Am cheltuit eu atîta bănet? Adică... Tot ce este posibil. În atîţia ani, zi de zi, sute de lei...

Cu atît mai puţin s-ar fi aşteptat alţii că suma delapidată de *Vasile Huza*, fost gestionar la depozitul de benzină al Autobazei nr. 1 Tg. Mureş, se ridică la peste *780.000 lei*. Mai ales că, acum, la scadenţa celor peste şase ani de „băgat mîna pînă la cot" în averea obştii Vasile Huza este, practic, aproape insolvabil. Cu alte cuvinte, din cei aproape opt sute de mii, delapidaţi consecvent şi fără ezitări, de parcă ar fi descoperit un sac fără fund şi fără stăpîn, Huza n-a pus „deoparte" mai nimic. N-are nici autoturism personal, deşi slavă domnului, cu B.C.F.-urile sustrase şi revalorificate, ar fi avut atîta benzină încît să dea ocol pămîntului de cîteva ori; nici acareturi mai acătării; nici nu şi-a achitat apartamentul, aşa cum ar fi făcut altul în locul său. Nu. După cum îl cunosc atîţia din jur şi au stabilit cercetările, omul care a dispus peste şase ani de atîţia bani obţinuţi ilegal a lăsat în tot acest timp impresia de „băiat cuminte" faţă de colegi şi prieteni. „Prieteni", este un fel de a spune, mai degrabă iau numai profituri, pentru că, dacă ar fi fost prieteni în adevăratul înţeles al cuvîntului, nu l-ar fi lăsat să se prăbuşească atît de grav în prăpastia infracţionismului, n-ar fi consimţit să beneficieze de ceea ce nu li se cuvenea — B.C.F.-uri sustrase, n-ar fi admis ca el, mereu el, să plătească mese pe la restaurante. Dacă i-ar fi fost prieteni şi-ar fi pus întrebarea: „de unde are el atîţia bani?" Dacă au ştiut de unde îi are, şi, evident au ştiut, de ce nu s-au gîndit la consecinţele pe care le va suporta, el şi familia, în care există şi doi copii minori? Profitorii rămîn însă profitori, nu pot fi numiţi prieteni.

Înconjurat de elemente fără scrupule, profitînd de superficialitatea celor care trebuiau să-i controleze cu competenţă şi regularitate gestiunea, îndeosebi de incompetenţa şi lipsa de răspundere a contabilei *Maria-Judit Trombitaş*, care declară, chipurile, drept scuză, că nu s-a priceput să verifice fişele individuale şi centralizatoarele referitoare la B.C.F.-urile gestionate de Huza şi s-a mulţumit să contabilizeze ceea ce i-a prezentat acesta, cu toate că documentele respective conţineau multe falsificări.

Hoţul „altruist"

Asemenea condiţii favorizatoare i-au creat lui Huza iluzia că poate continua fără grijă activitatea frauduloasă.

Cînd s-a aflat la miliţia judeţeană că în gestiunea lui Vasile Huza există *nereguli*, nu bănuia nimeni că frauda ajunsese deja la aproape opt sute de mii. A fost nevoie de o activitate îndelungată şi migăloasă pe care ofiţerii Gheorghe Niea, Augustin Ardeleanu, Vasile Vlad, Ion Megheşan şi Teodor Pop-Puşcaş, împreună cu revizorii Ioan Burciu şi Gavril Ruţă au depus-o cu competenţă şi responsabilitate pentru stabilirea realităţii.

Între altele reţin atenţia eforturile depuse pentru verificarea a sute de mii de „vîrfuri B.C.F.-uri" aduse la Tg. Mureş cu două autofurgonete de la Întreprinderea pentru livrarea produselor petroliere Braşov, pentru a identifica, după ştampile şi serie, pe cele cîteva zeci de mii sustrase de Huza şi reintroduse în circuitul distribuţiei de benzină cu ajutorul complicilor, precum şi audierea a peste 300 de şoferi, ale căror fişe individuale de consum fuseseră falsificate, fără ca ei să ştie, pentru a nu-şi da seama de implicaţiile unei asemenea afaceri frauduloase.

Numai trierea B.C.F.-urilor respective a durat circa 5 luni de zile, însumînd munca a zeci de oameni — faţetă a luptei pentru adevăr şi legalitate, poate mai puţin cunoscută de către unii dintre noi, dar care se repercutează negativ asupra întregii colectivităţi, pentru că mai ales în situaţia infractorilor insolvabili, atît prejudiciul, cît şi cheltuielile de judecată, deci contravaloarea eforturilor fizice şi investiţiilor materiale pe care le face societatea pentru cercetarea faptelor penale sînt greu şi uneori imposibil de recuperat.

Iată, aşadar, şi sub acest aspect necesitatea de a nu fi indiferenţi faţă de ceea ce se întîmplă în jurul nostru, atunci cînd sînt ameninţate valorile morale şi materiale ale societăţii, bunurile noastre ale tuturor.

Ce-i drept, pînă la urmă, în cazul de care ne ocupăm în aceste rînduri, justiţia şi-a spus cuvîntul, Vasile Huza fiind condamnat la *18 ani închisoare*, complicii săi ori cei care l-au favorizat indirect la cîte *3—5 ani închisoare* şi obligaţi să asigure, solidar, recuperarea prejudiciului cauzat. Cum Vasile Huza — principalul vinovat de paguba produsă — nu este în măsură să suporte personal consecinţele materiale, proporţional cu gravitatea faptei sale — ceilalţi vor contribui cu sume substanţiale la dezdăunarea avutului obştesc, chiar dacă în cazul unora avantajele frauduloase au fost minime, iar în cazul altora — al contabilului, de exemplu — nici nu poate fi vorba de avantaje, ci doar de superficialitatea care a favorizat delapidarea, ceea ce trebuie să însemne un sever avertisment pentru toţi cei care nesocotesc legile şi corectitudinea.

Demnă de reţinut este însă şi concluzia pe care o putem desprinde fiecare dintre noi, care putem interveni la timp şi cu maximă eficienţă pentru ca asemenea consecinţe — morale, materiale şi penale — să fie evitate.

MIHAI GROZAVU ■

racul

Pînzaru Pim

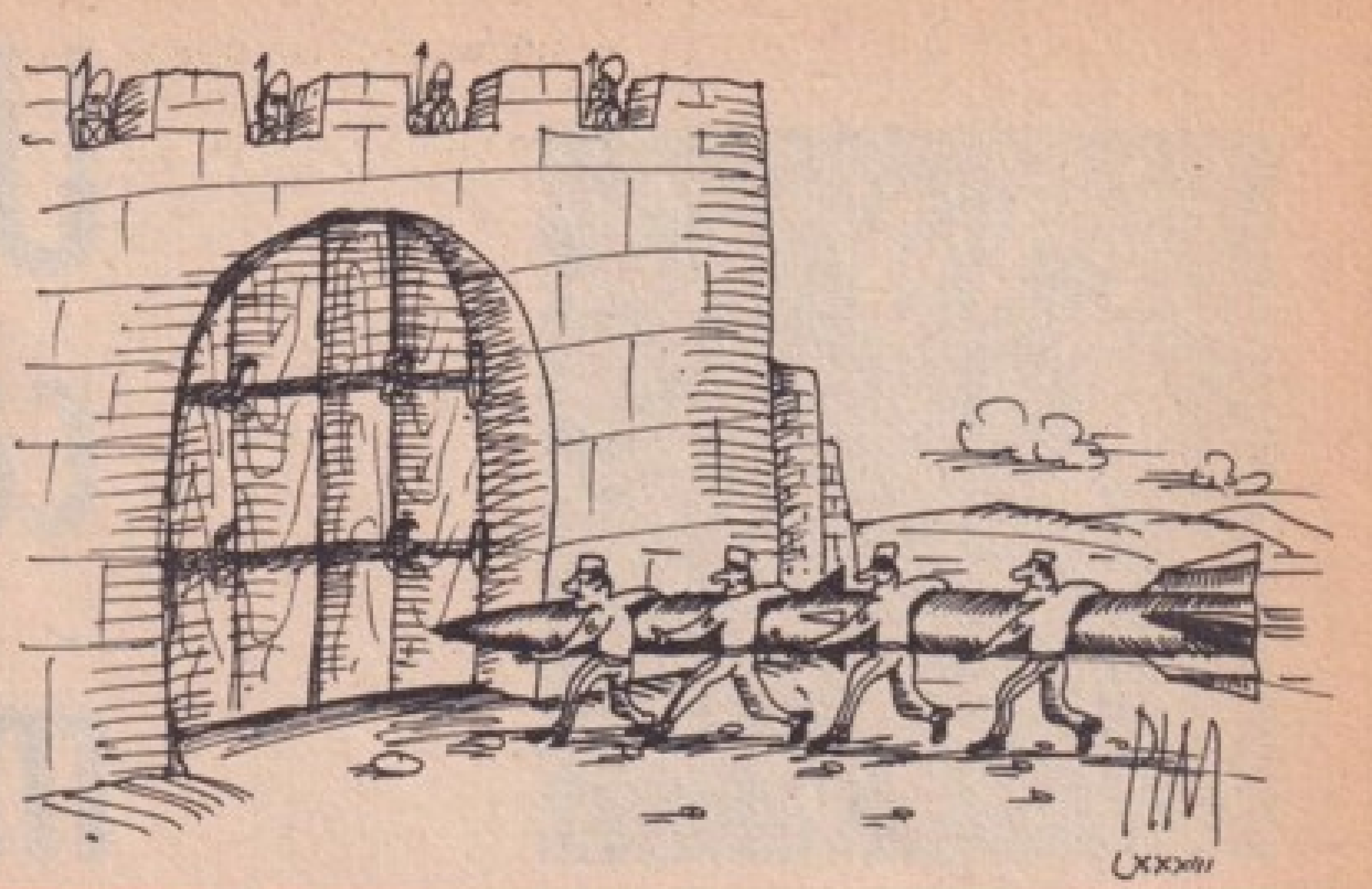
PIM
LXXXIII

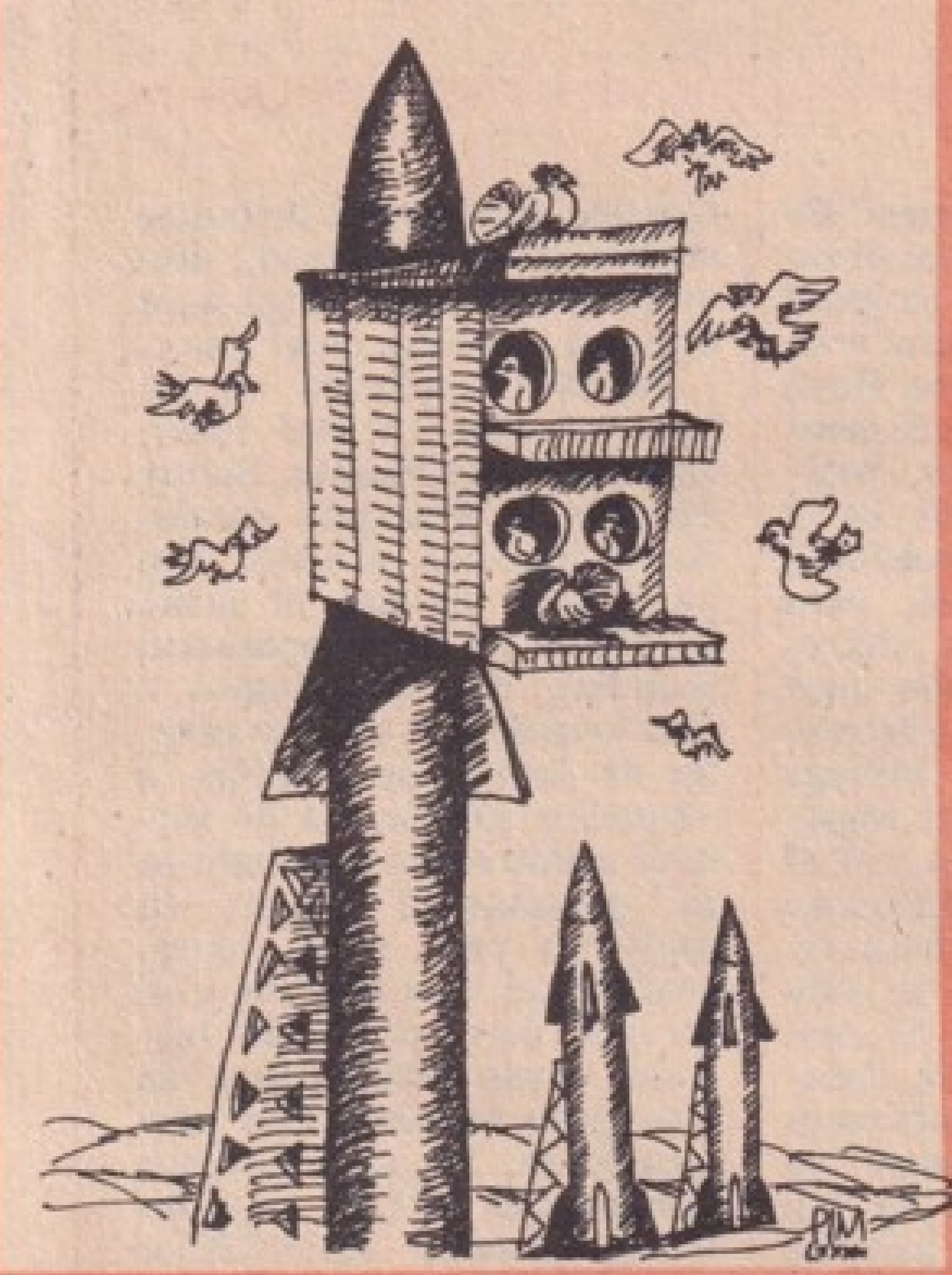
PIM
LXXXIII

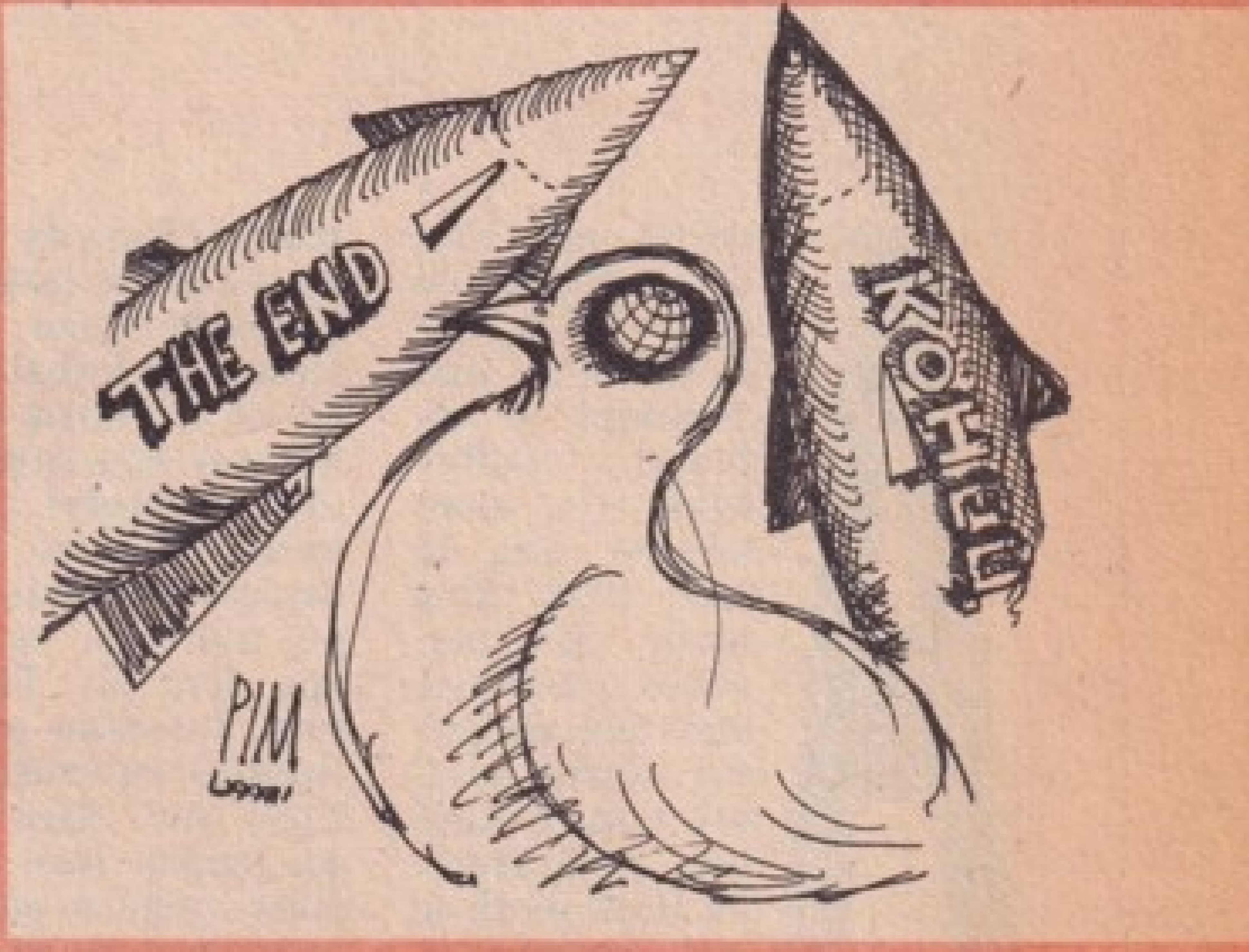
THE END
КОНЕЦ
PIM
LXXXIII

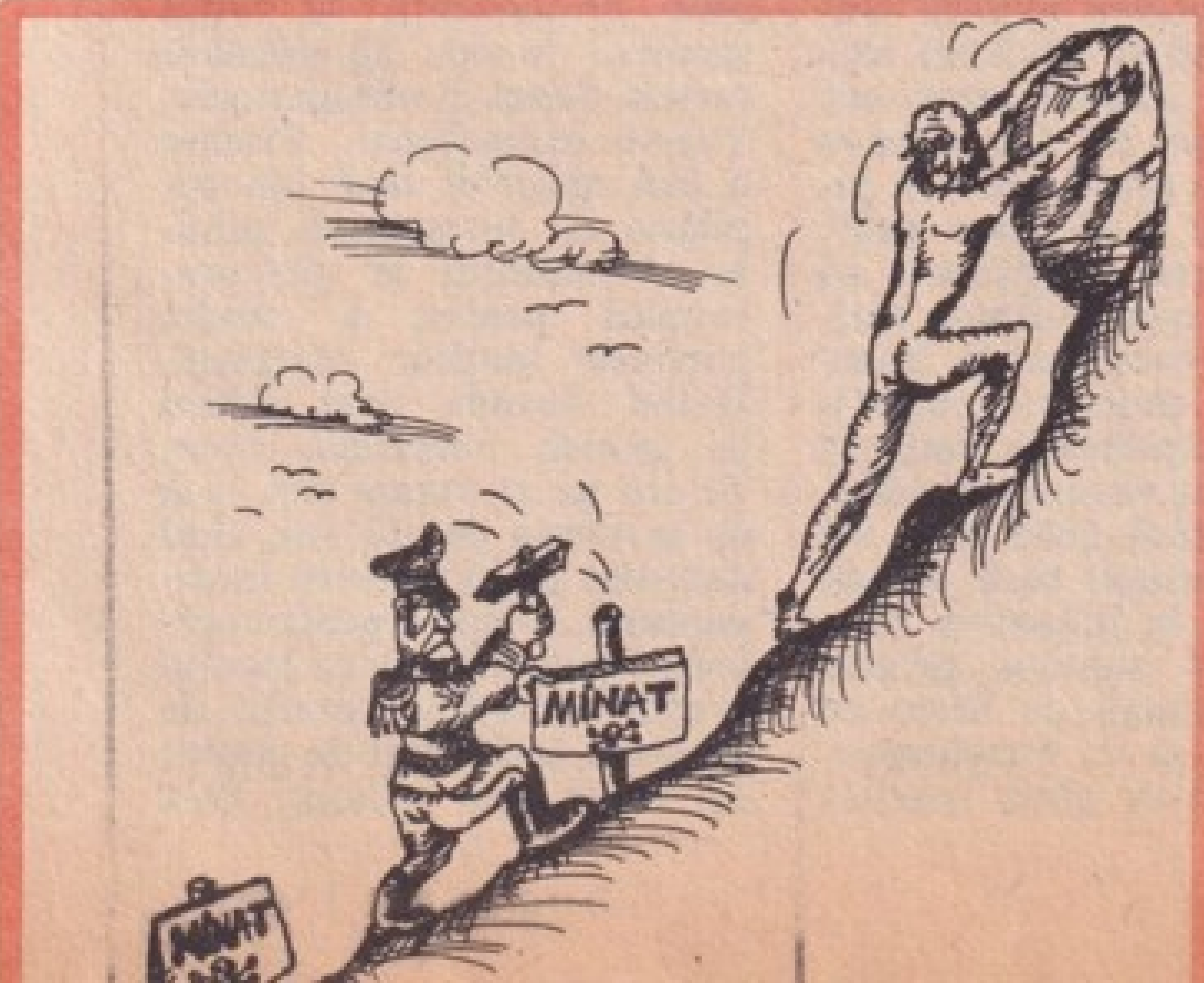
MINAT
MINAT

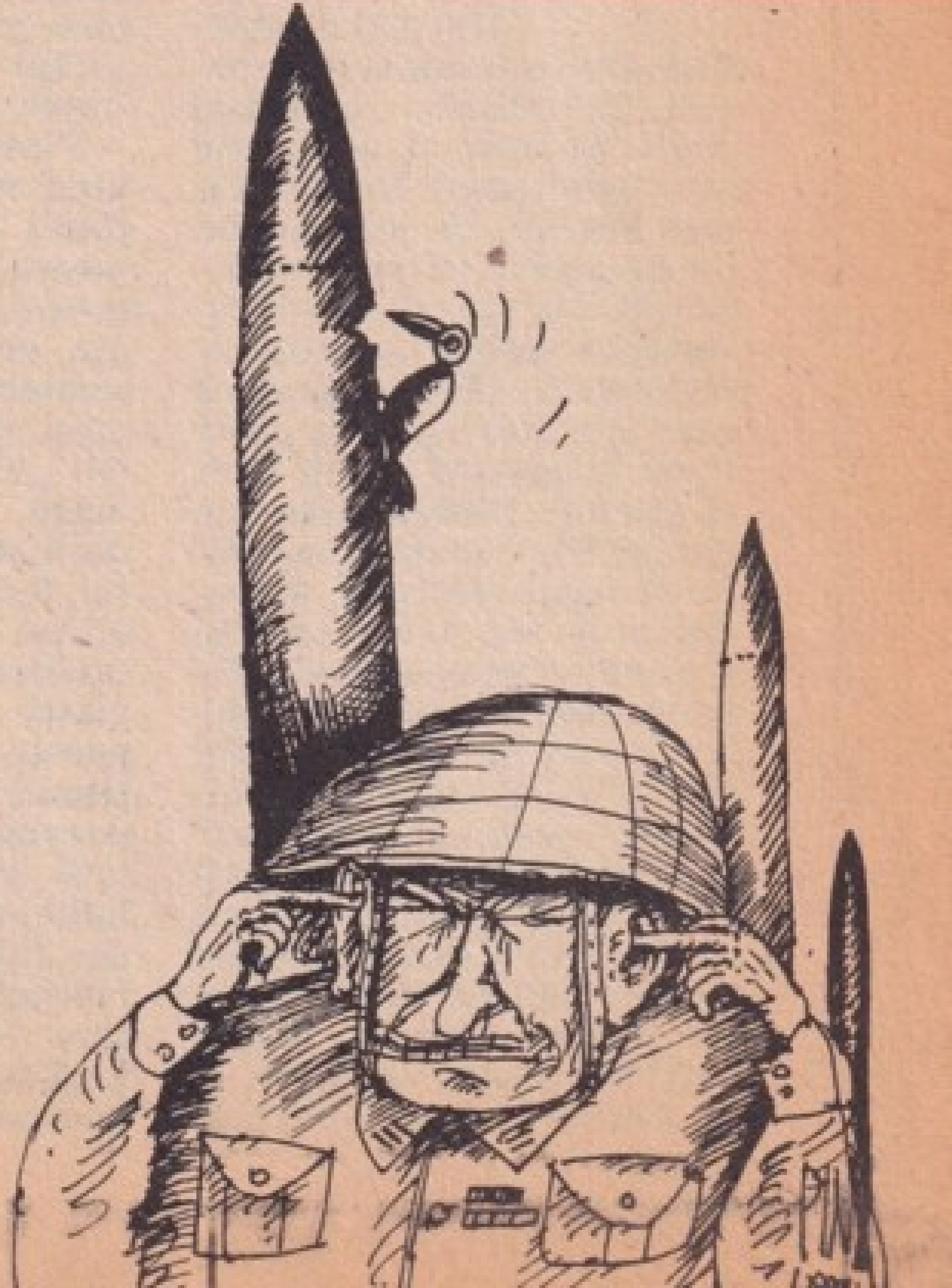

Un campion mondial...

A trecut mai bine de un deceniu de cînd viața șahistă n-a mai cunoscut o situație conflictuală de mare interes. Era în anul 1972. Sînt mulți cei care, poate, nu-și mai amintesc. Se crease iluzia unui șah nou, a unui șah „adevărat". La Reykjawik se juca meciul pentru titlul mondial dintre campiorul mondial de atunci, sovieticul Boris Spasski, și șalangerul său, americanul Robert James Fischer. Se juca meciul dintre „ursul cel mare și ursul cel mic", după cum îi caracteriza marele maestru A. Matanović, fără a specifica cine este mare și cine poate fi mic la un nivel atît de înalt al șahului. Fischer ieșise din norme, Fischer cerea modificarea regulamentului, a condițiilor de joc, punea condiții Federației internaționale, Fischer făcea propagandă șahului cum nu făcuse nimeni pînă la el. Șahiștii de pretutindeni erau „bombardați" cu întrebări de tot felul. L-ați văzut pe Fischer? Ați jucat cu Fischer? De ce lui Fischer îi place laptele rece? De ce bea întotdeauna în timpul partidei numai oranjadă și nu altceva? De ce îi place să schimbe sute de costume? De ce este mereu inspirat în situații conflictuale? De ce joacă tenis și nu fotbal? Puțini erau cei ce întrebau despre Boris Spasski. Era campionul mondial, jucătorul tenace, jucătorul de mare talent ce îl depășise în ediția precedentă pe maestrul apărării, cum era denumit Tigran Petrosian. Întrebau mai ales dacă Spasski va reuși să păstreze titlul sau dacă va învinge cel pentru care șahul reprezintă singura pasiune, cel al cărui ideal era să devină campion mondial și să bată recordul lui E. Lasker în păstrarea titlului peste 27 ani.

Pînă în anul 1972, începînd cu anul 1948, toți campionii mondiali fuseseră reprezentanți ai școlii de șah sovietice. Un jurnal britanic din deceniul al șaselea al secolului nostru explica tradiția șahiștilor sovietici astfel: „cînd sosește iarna cea lungă, rușii nu fac altceva decît să se așeze seara în jurul focului și să joace șah", uitînd parcă intenționat să sublinieze continuitatea activității de cercetare și transpunere în practica competițională a experienței cîștigată de șahiști cu renume mondial, încă din anul 1853 cînd s-a înființat primul club de șah din Rusia la inițiativa unor iubitori ai șahului printre care și oameni de litere ca L. Tolstoi și I. Turgheniev. Specialiștii au găsit imediat răspuns alternativei britanice subliniind că eschimoșii, deși au iarna mult mai lungă n-au ajuns să joace șah chiar deloc.

În 1971, cîștigînd cu 3,5 puncte avans turneul interzonal de la Las Palmas, Bobby Fischer a reînceput escaladarea ierarhiei șahiste. Mai participase cu ani în urmă de cîteva ori în campionatul mondial, dar tot timpul a fost nemulțumit de cîte ceva, ba de forma de selecție a vîrfurilor șahiste, ba de turneul candidaților simțindu-se în permanență singur în lupta cu prea mulți reprezentanți ai unei singure școli de șah, care, cel puțin teoretic, aveau posibilitatea de a se ajuta reciproc. Prin propunere sa, în urma deciziei Congresului FIDE, s-au înlocuit turneele candidaților cu meciurile candidaților în care pretendenții la titlul mondial de șah își măsoară forțele direct și eliminatoriu. Talent excepțional, Fischer a fost absorbit încă din copilărie de frumusețea șahului. A renunțat la alte preocupări pentru a studia partidele marilor campioni, făcînd dovada unei puteri de muncă deosebite, lucra 10 ore pe zi numai șah încă de la vîrsta de 15 ani, cînd devenise mare maestru internațional. A luptat pentru perfecționarea continuă a jocului practic abordînd poziții de tot felul, indiferent de gradul de dificultate ridicat. Știa să se concentreze extraordinar, reușea să se dăruiască jocului de la un capăt la altul al partidei cu aceeași forță și dorință de a învinge. Niciodată nu a folosit tactica de concurs specifică marilor maeștri: victorie cu albele, remiză cu negrele, tactică economicoasă pe care Spasski o folosea deseori. Fischer nu a propus și nu a acceptat o propunere de remiză pînă nu s-au epuizat toate resursele poziției. În meciul său cu Spasski de la Reykjawik, campionul mondial a fost nevoit să mai efectueze 30 de mutări într-o poziție absolut egală pînă cînd Fischer s-a împăcat cu ideea că nu mai poate cîștiga. Era partida a 16-a. Fischer s-a interesat de îmbunătățirea condițiilor de joc. Nu-i convenea ca în timpul rezolvării celor mai ascuțite variante să fie deranjat de lumina din sala de joc, de blitzul fotoreporterilor, de spectatorii prea curioși, fixați parcă mult prea aproape de tabla de joc. Pentru cei care nu au trecut decît întîmplător prin fața tablei de șah aceste pretenții au părut caraghioase. Fotoliul de la Reykjawik a provocat multe discuții, deși Fischer i-a făcut cadou și adversarului său unul similar pentru a avea condiții egale. Ca jucător profesionist Fischer a fost interesat să modifice mentalitatea existentă în privința onorariilor făcînd deseori apel la înțelegerea efortului intelectual deosebit pe care îl determină șahul de cea mai bună calitate. Pretențiile financiare ale lui Fischer nu au reprezentat niciodată obiectivul principal al marelui campion. E. Edmonson, președintele Federației americane, declara cu ani în urmă: „Trebuie să știți că în momentul începerii jocului, pentru Fischer aceste preocupări de ordin financiar dispar. El este dominat de o singură dorință, aceea de a învinge". Într-adevăr îi plăcea să învingă adversarul, dar mai mult îi plăcea să caute să obțină tot ceea ce poate obține dintr-o poziție avantajoasă. Alt jucător decît Fischer s-ar fi mulțumit cu victoria în turneu sau în meci fără să-și asume riscul unui rezultat absolut cum a fost cel obținut în fața lui Taimanov (6—0) și a lui Larsen (tot 6—0) în meciurile candidaților. Dacă lui Larsen avea să-i plătească o „poliță" mai veche, cu Taimanov n-a fost același lucru. A dovedit că este mult superior acestora, deși cu numai un an în urmă, Larsen declara înaintea Meciului secolului dintre U.R.S.S. și restul lumii că este mai bun decît Bobby și emitea pretenții la masa întîia a reprezentativei restului lumii. Era în aprilie 1970, la Belgrad. Echipa U.R.S.S. avea în componență toți campionii mondiali de la 1948 începînd, plus candidații la titlul mondial. Echipa restului lumii avea în componență în afara celor doi care își reclamau drepturile la masa întîia, pe Portisch, Hort, Gligorić, Reshewsky, Uhlmann, Matulović, Najdorf, Ivkov, Olafsson, Darga. Fostul campion mondial și președinte al FIDE Max Euwe a alcătuit această echipă indicîndu-l pe Fischer drept cel mai bun. Larsen nu voia să joace decît la masa întîia. Fischer înțelegînd pe moment că se pune în cumpănă desfășurarea meciului a cedat locul lui Larsen, dar nu fără a argumenta: „Eu sînt mai bun decît Larsen, dar el în ultimii cîțiva ani a jucat, iar eu nu". După turneul interzonal de la Soussa din 1967 Fischer nu mai jucase. Atunci în Tunisia dovedise că este un jucător excepțional, conducea cu 8,5 puncte din 10 posibile cînd au început discuțiile. Fischer a pus condiții, refuzînd să joace datorită unui ziarist neinformat asupra perioadei de timp cînd se poate lua un instantaneu. Acesta a fost doar începutul. Fischer amenință că se retrage din turneu. În sfîrșit chiar o face, pierde prin neprezentare, dar nimeni nu-l poate ajunge întrucît depășise deja în partidele directe pe toți adversarii periculoși, pe șahiștii sovietici. Fischer se întoarce, apoi iar își face bagajele. Arbitrul își face și el bagajele. Reshewsky își face și el bagajele în urma unei dispute cu Fischer în privința timpului de începere a partidei. Jucătorii sovietici nemulțumiți de prea multe modificări în programul de începere a partidelor datorită apartenenței lui Fischer la o sectă religioasă își fac și ei bagajele. Și în toată această „zăpăceală" psihologică Fischer mai cîștigă o partidă pentru ca apoi să fie nevoit să se retragă din cauza unui nou forfait, în timp ce prof. Belkadi, președintele Federației de șah din Tunisia, rămase neconsolat declarînd: „Așa e Fischer și totuși el este un tînăr simpatic... Are pretenții ciudate. Seamănă cu acei jucători care întîi scriu pe fișa de concurs mutarea și abia apoi o efectuează. Cum s-ar spune, te enervează..."

În Meciul secolului a jucat la masa a doua, dar nu și-a iertat slăbiciunea de moment și înaintea partidei cu Petrosian a refuzat să joace la altă masă decît întîia. L-a înfrînt pe Petrosian cu 3—1, dar lui Larsen i-a purtat pică pentru că l-a pus în situația de a-și înfrînge orgoliul. Dacă la Soussa a fost categoric, argumentînd pretențiile sale prin cuvintele: „Eu, aici, mă reprezint pe mine", atunci cînd a tergiversat meciul cu Spasski, Fischer a fost sensibilizat de cuvintele lui Henry Kissinger: „Our nation expects you to do so" și și-a schimbat opinia: „I have made up my mind that the interest of my country is above my own". și a jucat în meci pornind chiar de la 0—2, refăcînd dezavantajul unui debut defavorabil și a cîștigat în final meciul cu Spasski. Imediat după meci Fischer a declarat că este dispus să-și repună titlul în joc la fiecare an, în fața lui Spasski sau a oricărui mare maestru doritor. Atunci cînd Fischer a propus lui Spasski revanșa, acesta nu a fost prea încîntat. Declarațiile făcute după meci de către Boris Spasski au arătat forța cu totul excepțională a lui Fischer în luptă. Mulți comentatori de presă au incriminat duelul psihologic impus de Fischer dinainte de meci. Fostul campion mon-

UN CAMPION MONDIAL...

dial M.Botvinnik făcînd aprecieri asupra talentului lui Fischer declara că Spasski a greșit foarte mult în pregătire, fiind influențat de comentariile șahiste care nu arătau de fapt adevărata valoare a lui Fischer. Într-adevăr, în meciul de la Reykjawik Fischer a fost extraordinar prin ambiție, mobilizare și prin înțelegerea psihologiei adversarului.

Poate îmbătat de fericirea atingerii idealului mult visat, Fischer a dorit să-și repună chiar anul următor titlul în joc, dar n-a făcut-o, din contră, s-a retras nemaijucînd în afara unei partide de o mutare cu președintele Republicii Filipine, F. Marcos, nici o partidă de concurs. Înaintea meciului cu Karpov, Bobby Fischer a cerut modificarea regulamentului de desfășurare a meciului pentru titlul mondial solicitînd modificări prin 62 de puncte (nelimitarea meciului și promovarea ideii de luptă pentru victorie, nesocotind în rezultat remizele). Multă vîlvă a făcut unul dintre punctele expuse, Fischer solicitînd organizatorilor ca cel care învinge în meci să poată să aleagă ce marcă de automobil dorește, chiar dacă această marcă a fost produsă cu 50 de ani în urmă. Astfel s-a ajuns ca localitățile Moscova și New York să nu mai intre în discuție, meciul neputînd avea loc decît într-o țară neutră. La Congresul extraordinar al FIDE mulți din delegați au susținut punctul de vedere al lui Fischer în privința cîștigării de către șalanger a meciului cu două puncte avans față de campionul mondial, dar au fost alții care au acuzat revoluționarismul lui Bobby. FIDE a propus un compromis, dar Fischer a răspuns cu o telegramă ce a surprins opinia publică mondială: „Condițiile mele nu suferă modificări și trebuie acceptate în totalitate. Prin refuzul său FIDE se dovedește a fi împotriva participării mele în campionatul mondial 1975. Din această cauză renunț la titlul de campion mondial”. Cu aceasta Fischer a renunțat să mai joace. Și totuși anul trecut în octombrie a reapărut într-un meci de blitz depășindu-l pe marele maestru Biyisas cu 17 — 0.

FIDE a încercat prin organizarea inițială a meciului din semifinalele meciurilor candidaților la titlul mondial dintre Kasparov și Korcinoi, fixat la Pasadena, unde trăiește și Fischer, să redeștepte pasiunea lui Bobby pentru victorie, pentru jocul de șah. Ecourile repetării, dar într-o altă formă, a situației conflictuale dintre jucător și FIDE au ajuns desigur pînă la Fischer, care nu poate să nu se intereseze de aspirația lui Kasparov, jucătorul considerat a fi plăsmuit după talentul și ambiția lui Fischer. Kasparov, contrar lui Fischer, a cedat în ultimă instanță, din dorința de-a juca, unor ambiții extrașahiste. FIDE a dovedit mai multă înțelegere și diplomație în ediția actuală a campionatului mondial decît cu un deceniu în urmă.

M. MUREȘAN ■

Clarități

1	2	3	4	5	6	7 ■	8	9	10	11
2										
3				■						
4						■				
5	■				■		■			
6		■							■	
7					■			■		
8										■
9 ■	M	A	T	■						
10						■				
11			■							

ORIZONTAL: 1) Indicatoare de circulație — Bolnavi de insolație. 2) Îndatorire la serviciu. 3) A face față — Conducător... rutier. 4) Cursă maraton cu peripeții — Rași în cap. 5) Încadrat într-un ansamblu de masă — Remarcabil în retur, chiar în deplasare. 6) Un gheb în spate! — Concepție de vis. 7) Linia de centură (pl.) — Se topește de dragul fetelor — Prioritate de... stînga! 8) Lansează discuri. 9) Final cîștigător la șah — Ramă lată. 10) Bătăi puternice din palme — Tărîm cultural. 11) Specialist în problema genelor — Probă certă pentru provocare la duel.

VERTICAL: 1) Vîrf de atac — Vîrf în Kenya! 2) Intrat la apă — Pus la loc de cinste. 3) Încrucișate defectuos — Deprindere bună! 4) Chestiune de rutină. 5) Lansați pe extreme! — De la soare răsare — Cuprinsul unei postfețe! 6) Covor acvatic — Act de prezență. 7) Stih final! — Prinse în butuci (sing.). 8) Strictul necesar la limită — Inspirat pe nesimțite. 9) Operație estetică la față — Om de curte. 10) A trage pe... rupte — Dresor al păsării măiestre. 11) Bun trăgător la poartă promovat de la juniori — A pregăti campania de însămînțări.

GHEORGHE TOIA ■
Bucureşti

DE PE TOATE MERIDIANELE

După îndelungate studii, specialiștii francezi au ajuns la concluzia că faimoasele himere care ornamentează catedrala Notre Dame de Paris, al căror autor era necunoscut pînă acum, sînt opera lui Honoré Daumier. Între elementele ce au determinat o atare concluzie este și acela că Daumier era bun prieten cu arhitectul Viollet-le-Duc, cel care a restaurat catedrala pariziană la mijlocul secolului trecut.

■

Regizorul Mauro Bolognini a realizat de curînd cea de-a 22-a versiune cinematografică a celebrului roman „Dama cu camelii" de Alexandru Dumas-fiul. Noua ecranizare, coproducție franco-italo-vest-germană, o are ca protagonistă pe actrița franceză Isabelle Huppert.

■

Normal ar fi ca pe măsură ce folosirea ordinatoarelor ia amploare, cantitățile de hîrtie folosite de instituții și întreprinderi să scadă. În realitate însă această cantitate crește. Iată un exemplu: miniștrii de externe ai țărilor Pieței comune folosesc anual două miliarde de coli de hîrtie și fac, tot anual, 60 de milioane de fotocopii după diverse documente. Numai colile implică tăierea a 13 000 de arbori și costă 188 milioane de mărci vest-germane. Raportul Parlamentului vest-european, care face această constatare, propune, firește, reducerea consumului de hîrtie. Dar de la propunere pînă la înfăptuirea ei....

■

Andy Schmidt, din orașul american Pittsburgh, își cîștigă existența scriind declarații de dragoste pentru clienții care-i solicită serviciile. Prețul este de 25 de dolari pentru o scrisoare de 400 de cuvinte. Potrivit dorinței solicitanților, scrisoarea poate fi serioasă, visătoare, copilăroasă ș.a.m.d.

■

Copiii fumătorilor sînt confruntați, pe planul sănătății, cu riscuri sporite. Astfel, greutatea copiilor ale căror mame au fumat în timpul sarcinii este, de regulă sub normă. În general, copiii proveniți din familii de fumători sînt mult mai supuși, în primii ani de viață, bolilor respiratorii decît cei din familii de nefumători.

■

În apropiere de țărmurile oceanelor Pacific și Indian trăiește o meduză uriașă, cu un venin mai puternic decît al cobrei. Ea are un corp gelatinos de 10—20 cm diametru, de culoare roșie-brună și dispune de 50 de tentacule mari, lungi de 10—30 de centimetri și dotate cu 750 000 celule minuscule încărcate cu venin. La o simplă atingere, otrava acestei meduze poate provoca moartea în cîteva minute. Pînă în prezent nu se cunoaște nici un antidot împotriva veninului ei.

■

Observînd că pe timp de iarnă cocoșii de munte mănîncă ace de brad, specialiștii au stabilit că în organismul acestor păsări există un soi de microb vivifiant, care transformă frunzele de conifere în proteine, grăsimi și hidrați de carbon, adică exact în substanțele de care păsările au cea mai mare nevoie.

■

După opinia unor cercetători francezi, auzul pisicilor este de trei ori mai bun decît al omului. Cei 27 de receptori auditivi pe care îi posedă felinele domestice sînt capabili să recepționeze și ultrasunetele. În consecință, pisicile sînt melomane avînd chiar și preferințe muzicale.

■

Sugativa a fost inventată din întîmplare, datorită unei erori de fabricație. În 1863, într-o mică fabrică de hîrtie din Anglia, un muncitor a uitat să adauge clei în cazanul cu hîrtie crudă, din care trebuia să se prepare hîrtia albă de scris. Așa s-a ajuns la sugativa care se folosește pe scară largă pînă în zilele noastre.

■

Nămolul, ca mijloc curativ, este cunoscut de circa 2 000 de ani. Cunoscuții savanți ai antichității, Pliniu și Dioscoride, acordă în lucrările lor despre medicamente o importanță aparte nămolului ca mijloc de vindecare a reumatismului.

■

Pe fundalul crizei petrolului se extinde din ce în ce mai mult folosirea energiei nucleare Dacă în 1982 funcționau 272 centrale atomoelectrice, care realizau 9la sută din producția de electricitate a globului, pînă în 1985 vor intra în funcțiune încă 236 atomocentrale, iar ponderea energiei electrice produse de cele 508 centrale va fi de 17 la sută din producția mondială.

■

În mod normal, inima omului cîntărește 250 de grame. Afecțiunile cardiace duc însă la creșterea volumului și a greutății inimii, făcînd-o să ajungă la 500, 700 și chiar 1 000 de grame. Inima dispune de două tipuri de celule, repartizate în număr aproape egal: celule musculare, miocardice (myocyte), care sînt mari, și cele nemusculare, care sînt de 10 pînă la 100 de ori mai mici (celule conjunctive, epiteliale etc.).

■

Busola magnetică poate fi înlocuită cu succes de lăptuca sălbatică, o plantă considerată pe drept cuvînt drept „busolă vegetală". Cînd este încălzită suficient de soare, frunzele ei se dispun pe verticală, orientîndu-se cu muchiile pe direcția nord-sud și cu fețele spre est și vest.

■

Sînt regiuni pe glob în care într-un an nu cade aproape nici o picătură de ploaie. În altele însă plouă aproape în fiecare zi. Recordul pare a-l deține insula, Kanai, din Oceanul Pacific, unde plouă cam 350 de zile pe an.

■

Multă vreme a provocat mirare faptul că alimentația bogată în fibre vegetale (care, neputînd fi digerate de organismul uman, nu au nici o valoare energetică) are efecte pozitive asupra sănătății omului, pe care îl apără de anumite boli. Explicația constă în faptul că fibrele vegetale ajută la eliminarea din organism a surplusului de zaharuri și grăsimi. Aceste fibre se găsesc în cantități mari în fructe, legume și, mai ales, în tărîțele de grîu. De aceea, pîinea neagră ar trebui să dețină un loc deosebit în alimentația noastră zilnică. O alimentație bogată în fibre vegetale se recomandă mai ales persoanelor care suferă de diabet, de obezitate, precum și de alte boli.

■

În ultimii ani, în clinicile din Toronto, Montreal și din alte orașe canadiene a crescut foarte mult numărul bărbaților internați din cauza fracturii oaselor și a altor traumatisme grave. S-a dovedit că toți aceștia fuseseră cotonogiți de... femei. Dar nu de nevestele lor, ci de necunoscute de pe stradă, pe care ei încercaseră să le acosteze. Dar cum de erau așa de meștere în ale bătăii? Fiindcă se pregătiseră pentru această eventualitate. Exasperate de refrenul clasic „singurică-singurică!", femeile din numeroase orașe din Canada s-au constituit în „grupuri feminine de autoaparare", în cadrul cărora s-au organizat cursuri speciale de carate.

■

Potrivit opiniei cercetătorului francez Pierre Daviyoux, pozițiile corpului omenesc în timpul somnului exprimă anumite date psihologice. Astfel, cei ce dorm pe burtă sînt nemulțumiți de situația lor, cei ce dorm cu genunchii la gură sau care strîng perna în somn sînt, în general, oameni cu o proastă dispoziție ș.a.m.d.

GIGANTUL

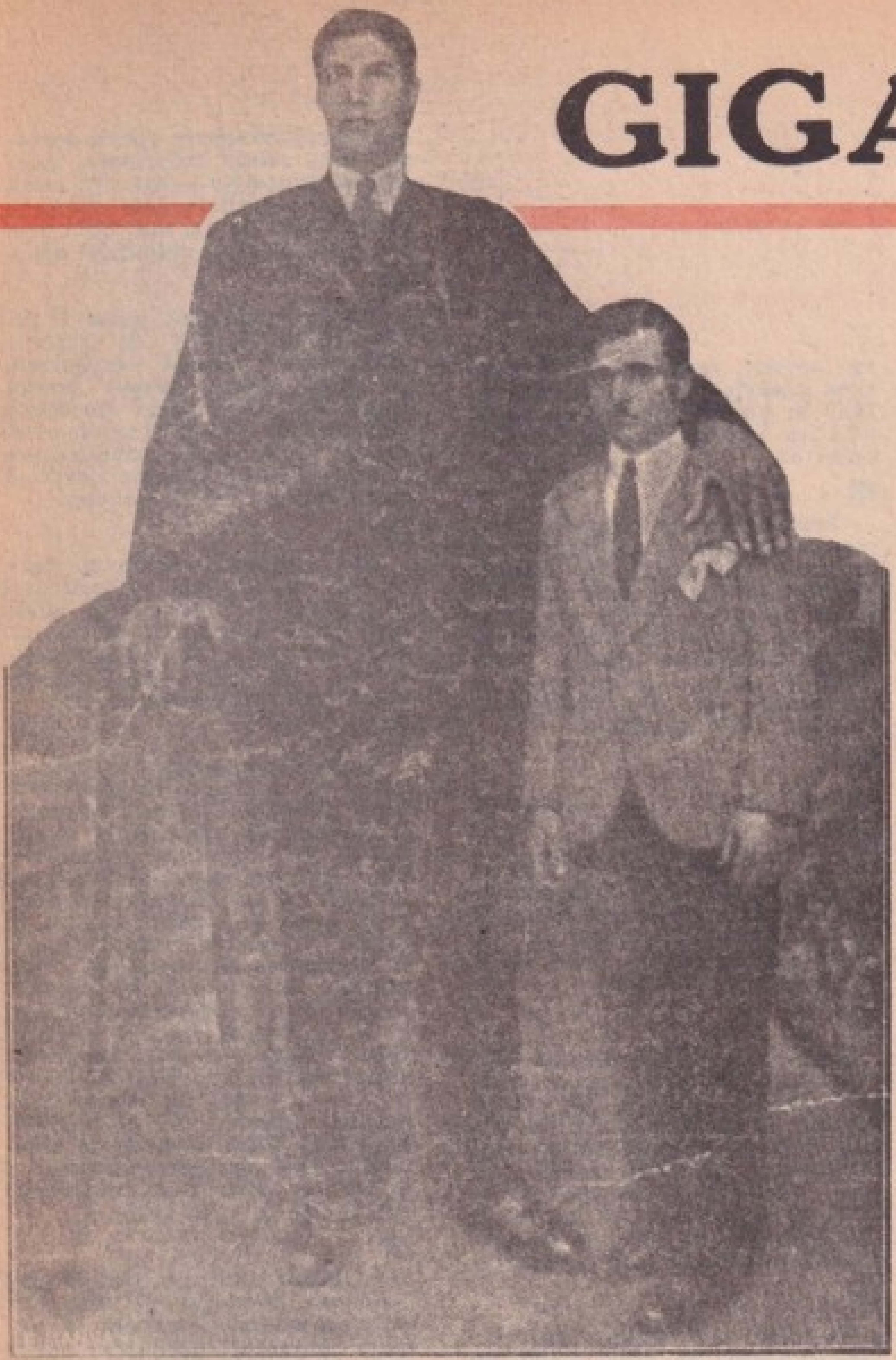

Se zice că cel mai înalt om din lume rămîne, fără nici o îndoială, americanul Ed Carmel, stins din viață la New York, prin 1972, căruia îi lipseau doar 18 centimetri pentru a atinge 3 metri. Măsura, efectiv, 2 metri și 82 de centimetri. Istoria lumii civilizate nu cunoaște unul mai înalt. Îi urmează, în ordine, Gabriel Estevao Hossajane cu 2,61 m, un adevărat Gulliver, Henry Hite din San Francisco măsurînd 2,50 m, Eric Potts (Anglia) cu 2,48 m și 250 kg în greutate, Don Koehler cu 2,45 m și, pe locul șase, după un clasament, întocmit ad-hoc de subsemnatul, compatriotul nostru Gogu Ștefănescu, alias Gogea Mitu zis Goagă al lui Ștefan din Mîrșanii Olteniei.

Românul era și el un adevărat fenomen al naturii, un gigant al planetei. Născut la 14 iulie 1914, în familia unor țărani doljeni, săraci, la douăzeci de ani ajunsese de dimensiuni nemaiîntîlnite prin sud-estul Europei: 2,42 metri înălțime și 183 kg în greutate...

După aducerea aminte a mai vîrstnicului arbitru-judecător de box, Marin Crăciunescu, din Craiova, care-l cunoscuse îndeaproape pe băiatul din Mîrșani, acesta devenise, încă din adolescență, o problemă pentru el însuși și pentru părinți. La pantofi purta numere de la cincizeci în sus și cizmarii cu greu se angajau să-i facă încălțări pe comandă. Îmbrăcăminte nici vorbă să găsească, iar cînd intra într-o casă — vă închipuiți! — trebuia să se aplece mult spre a nu se lovi cu capul de tavan. De mîncat, cît patru mînca și creștea mai dihai ca voinicul din poveste...

Un astfel de om, se înțelege, nu putea fi trecut ușor cu vederea. Aflînd de el, un amator de afaceri îi convinge pe părinți să-l lase pe zdrahonul lor de copil să ia drumul Bucureștiului spre a-și căuta un mijloc de existență. Și, plecînd el să-și găsească rostul, ocrotitorul său îl lansează în Obor, la anualul Tîrg al Moșilor unde, pentru cîțiva creițari, lumea dădea buluc să-l vadă pe.... „ăl mai mare om din lume.“ Printre gură-cască s-a aflat atunci și un oarecare Umberto Lancia, italian de origine, fost boxer profesionist, devenit subit comis-voiajor și „om de specialitate“ în... rostuirea unor tineri cu pumn greu. Cum nu mai putea să lupte, fiind bolnav, însă avid de înavuțire, străinul s-a gîndit să-l inițieze pe oltenașul din Mîrșani în tainele sportului cu mănuși. Ca talie — își amintește arbitrul Marin Crăciunescu, unul dintre promotorii boxului din Oltenia și autorul cărții „Pumnacii olteni“ — Gogu al nostru îl întrecea pe fostul campion mondial al vremii, Primo Carnera, un adevărat colos și el, dar cu aproape o jumătate de metru mai scund.

Cu ce îl înzestrase din belșug natura — povestește același prestigios arbitru-judecător — băiatul ar fi putut deveni un boxer de valoare, însă boala de plămîni pe care o contractase datorită tra-

din Mîrşani

iului plin de lipsuri şi privaţiuni pe care i-l oferise sărăcia lucie a ţăranului oltean nu-i permitea să facă eforturile ce i se cereau unui boxer de mare performanţă. Apoi, sala de box administrată de antrenorul-impresar Umberto Lancia, fosta sală C.F.R. de pe str. Atelierelor, pe lîngă Gara de Nord, nu-i asigura decît nişte minime condiţii de antrenament. Şi pe atunci unui boxer i se impunea o viaţă ordonată, hrană selectivă şi consistentă, linişte şi multe, foarte multe altele pe care gigantul din Dolj, sărac cum era, nu le avea decît în foarte mică măsură. Dealtfel, nici maestrul lui nu se prea interesa de condiţiile de viaţă ale învăţăcelului său, el urmărind doar starea la zi a propriilor buzunare.

De aceea, Gogu, la început, nu ştia să se descurce prea bine în faţa boxerilor experimentaţi. Totul se baza la el, cum se zice în lumea boxului, pe „moacă". Dacă-l prindea pe adversar cu un upercut sau cu o directă de dreapta, slobozite din pumnu-i cît plosca, era prăpăd; cel lovit cădea ca trăznit de fulger. Dacă nu izbutea lovitura de graţie, primea el totul, cu o rezistenţă de-a dreptul diabolică. După aproximativ un an de zile de antrenament se mişca destul de bine în ring. Învăţase multe cu destulă uşurinţă. Aflase ce lovituri trebuie să plaseze pentru a-şi adjudeca victoria.

Cică, odată, un spectator văzîndu-l apărînd între corzile ringului, a strigat uluit: „Ce mai gogeamite boxer!" De-atunci, Gogea Mitu i-a rămas numele...

Mulţi dintre amatorii de box mai în vîrstă — notează M. Crăciunescu — îşi amintesc probabil cu nostalgie că primul său meci oficial a avut loc pe fosta arenă Venus, de pe cheiul Dîmboviţei, adversar fiindu-i profesionistul italian Severio Gizzo. Acesta doar trei reprize i-a rezistat; în a patra Gizzo s-a prăbuşit în ring sub ploaia loviturilor dure administrate de Gogea Mitu. I-a urmat apoi, după aproape încă un an de antrenament asiduu, fostul campion al României la categoria grea.

Gogu Ştefănescu la Paris, în primăvara anului 1935, înainte de a porni în turneul din sud-estul şi sudul Franţei. Fiind uşor de recunoscut, nu mai facem nici un fel de trimitere.

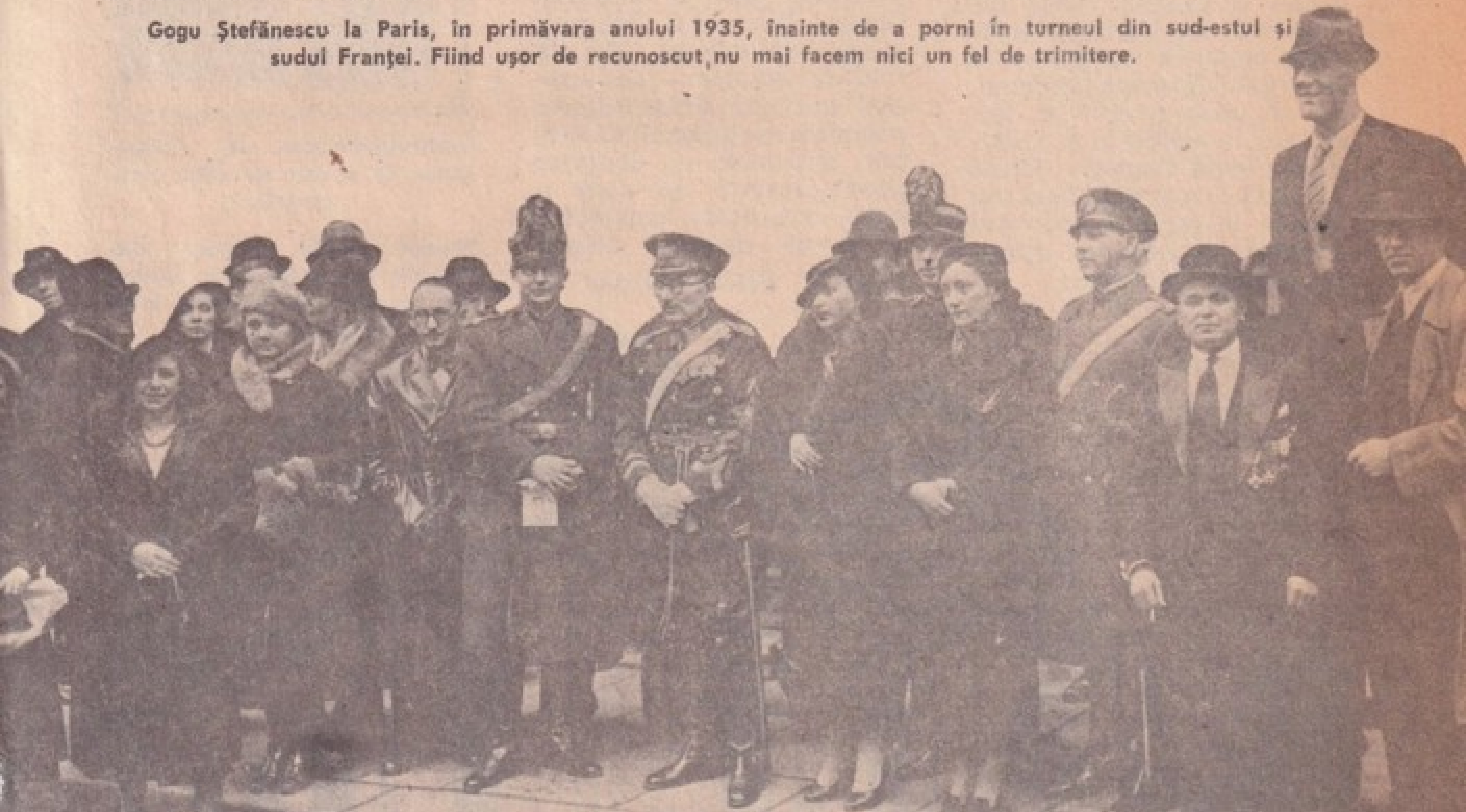

Gigantul din Mîrşani

Dumitru Pavelescu, pe care l-a făcut knock-aut chiar în prima repriză

„Dobîndise o oarecare faimă. Însă necruțătoarea boală, pe atunci fără leac, a început să evolueze rapid. Prietenii săi cei mai apropiați, printre care și arbitrul craiovean mai sus citat, l-au sfătuit să se lase de box și să-și caute alt mijloc de existență. Ca un făcut, tocmai acum, impresarul și maistrul Umberto Lancia primește mai multe oferte tentante pentru un turneu cu colosalul său elev în Franța, Italia și Statele Unite ale Americii. La Paris a încrucișat mănușile cu germanul de origine franceză Bergman, un alt uriaș de 2,05 m, terminînd la egalitate și lăsînd o excelentă impresie. Drept răsplată i s-a organizat un turneu în estul și sud-estul Franței pe care l-a onorat cu deplină satisfacție.

S-a întors în țară, în primăvara anului 1935, spune în încheiere fostul său bun amic M.C., ca să-și vadă părinții și satul natal, intenționînd ca, peste cîteva luni doar, dacă starea sănătății îi va permite, să-și ia zborul în Italia, apoi să traverseze oceanul în Statele Unite. Soarta însă i-a fost potrivnică. Simțindu-se tot mai rău de pe urma necruțătoarei boli care-i intrase și în oase, din cauza lipsurilor îndurate în anii copilăriei, Gogea Mitu și-a aplecat grumazul sub nemiloasa coasă a morții. A dispărut din boxul românesc tot așa de repede precum venise. Avea doar 22 de ani. Neîmpliniți încă...

...La Muzeul de istoria medicinei și farmaciei „Victor Gomoiu" din Craiova, unicat în țară și printre foarte puținele în lume, am întîlnit deunăzi, printre valoroasele și deosebit de interesantele exponate, un schelet uman cu totul și cu totul neobișnuit, impecabil conservat: Scheletul osos al uriașului Gogea Mitu din Mîrșani. „L-am exhumat în 1975 din cimitirul comunei — ne spune conf. univ. dr. Mihai Scheau, custodele excepționalului muzeu craiovean —, deoarece piesa prezintă nu doar o mare curiozitate muzeistică ci și un deosebit interes științific pentru medici și studenți privind studiul gigantismului la om". Cu certitudine însă — am adăuga noi — exponatul prezintă și un interes mai larg pentru toți cei care doresc să cunoască mai bine istoria sportului cu mănuși în România. Orice s-ar zice, gigantul din Mîrșani rămîne, totuși, un precursor inedit al boxului românesc. Este expresia dramaticei neîmpliniri în luptă cu vicisitudinile vieții unui tînăr de excepție într-o societate de tristă aducere aminte.

MIHAI STĂNESCU

Arbitrul-judecător, M. Crăciunescu, de la care am aflat trista poveste.

Muzeul „Victor Gomoiu" din Craiova, care adăpostește, printre alte exponate, și scheletul uriașului din Mîrșani.

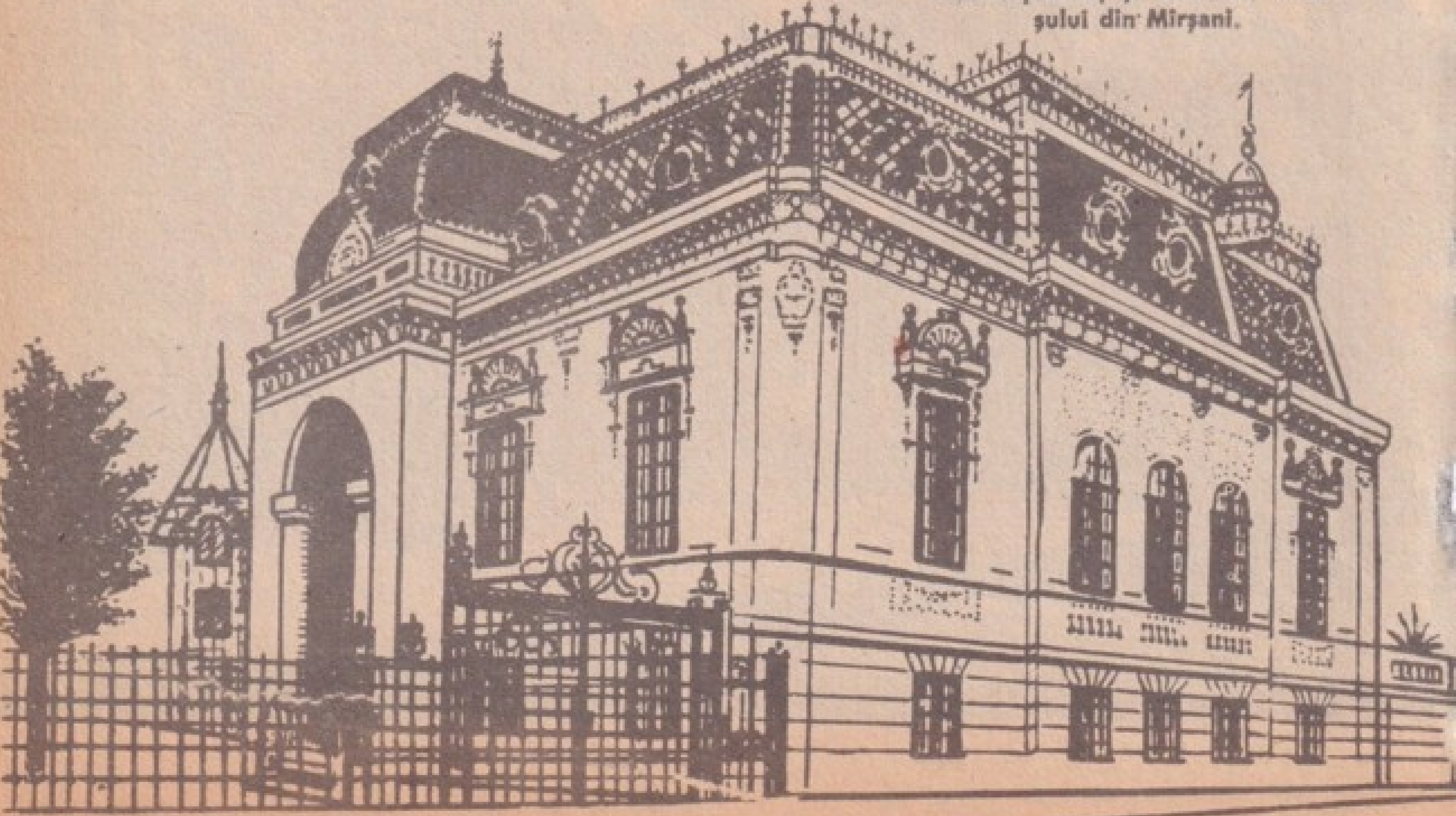

NOTE DE CĂLĂTORIE

OAMENII „LI“ DIN JUNGLA HAINANULUI

Dimineață de septembrie 1983. Temperatura e blîndă, nu sînt mai mult de 34 de grade. Plecăm din Haikou, capitala Hainanului, insula din extremul sud al Chinei (și cea mai mare a arhipelagului, după Taiwan, cu o suprafață de 34 189 km p și o populație de 5,72 milioane de locuitori), cu un microbuz „Toyota“. Confortabil, silențios, frîne perfecte, suspensii perfecte, aer condiționat, viteze de 100—120 km pe oră prinse fără nici un efort. Ne îndreptăm spre sudul insulei, spre zonele locuite de minoritățile naționale „Li“ și „Miao“.

Insula e ca un trunchi de con, e un munte pe pantele căruia curg jungla și șesurile, un munte care pe-alocuri se îngroapă pînă la brîu în mare, drept care, ca să coborîm spre sud, urcăm deocamdată spre munți. Șoseaua — magistrală de asfalt, tăiată acum cîțiva ani (splendidă șosea, lină ca linsă, însumînd cu ramificațiile ei peste 6 000 km), ne ia ușor, ne ridică de la pămînt în lentă plutire prin aer, ca să ne ducă spre paravanul de munți răcoroși în spatele căruia ard, nevăzute, tropicele.

Tropicele se simt de pe acum. Le-am simțit de fapt de azi-noapte, cînd, abia descinși în capitala insulei, deși doborîți de drum, n-am putut să dormim. Poate că de vină a fost cina, a spus cineva (dar nu, cina, deși foarte bogată, fusese ușoară, cu bucate proaspete, luate parcă atunci din mare: alge, pește, creveți, supă de șarpe, verdețuri parfumate și delicate, care mișcau în farfurie ca vii). N-am dormit nici un ceas, că ne-am sculat. Aveam umerii grei, brațele grele, de parcă ieșisem atunci dintr-o apă. Și mai aveam și sentimentul că din acele ape ale somnului se mai putea trezi cineva, poate un animal ciudat. Am luat-o pe străzile Haikou-ului, sub noaptea fastuos înstelată, dar grea, o noapte din acelea prea coapte, cînd desimea stelelor face ca bolta cerului să fie întunecoasă, aproape opacă. O noapte care te silește parcă să-ți pierzi ținta, să te rătăcești. Ne-am rătăcit deci în desimea de străzi și străduțe întortochiate și strîmte ca ulicioarele de bazar, slab luminate (economia de energie a ajuns și aici), cîrmuiți de lătrăturile unor cîini invizibili, apropiate ori depărtate, străjuind case care, la fel, nu se vedeau. Am intrat într-un fel de pădure (un parc?), cu arbori uriași, cu vîrfuri pierdute prin stele, arbori fantastici, care foșneau metalic, deși nu adia pui de vînt. La lumina unui chibrit ni s-a părut că vedem liane. O vietate mătăsoasă (o maimuță, un șarpe?) ne tot da ocol, o auzeam cum se freacă de arborii printre care treceam. Copacii vuiau de țipete, rîsete, scheunături, șuierături (păsări, șopîrle, insecte gigantice?), unele fierbinți, altele reci, ascuțite, dezlănțuind în noapte alte scări de sunete, care urcau asurzitor spre cerul opac, încuiat ca o scoică. Pe undeva, pe aproape, vuia marea. (Haikou-ul e chiar lîngă țărmul mării, în nordul insulei). Bineînțeles, n-o vedeam, dar îi simțeam trupul, trup colosal, șes și adînc, translucid ca și noaptea. Erau apoi (cînd am scăpat din pădure) iar casele; case minuscule, scufundate în noapte, una cu noaptea, pe care abia le ghiceam, deși le simțeam, mai bine-zis le deduceam, alegîndu-le de pe cerul negru-lăptos, din roiurile palide de lumini.

În zori, orașul s-a retras din tropice, a redevenit (cum scriu pliantele turistice) „subtropical“, deci cu un altfel de aer, cu alte dimensiuni, cu alt echilibru al priveliștii și al vieții. Mai multe străzi s-au lărgit, căpătînd alură de bulevarde, mai multe case s-au înălțat, devenind blocuri, iar pădurea cu arbori fantastici s-a liniștit, era doar un parc, un parc frumos, aranjat, dichisit, un parc ca un desen pe mătase, pe aleile căruia mii de localnici — veniți aici cu un ceas înaintea orelor de uzină ori de birou — făceau gimnastică, alergau, jucau volei sau badmington. În parc, în alte parcuri, pe străzi, în piețe, tot orașul era la înviorare: bătrîni uscați ca niște fachiri, în sobre veșminte albe, bărbați și băieți în blugi (ori în șorturi), femei în strălucitori pantaloni de mătase neagră (dar și în rochii înflorate și vaporoase), fete (multe cu minijupă), sub megafoanele care revărsau clinchet dulce de gonguri, dar și muzică electronică.

Acum, pe șoseaua care ne duce spre sudul insulei, tropicele se simt din nou. Se simte, dincolo de geamurile reci ale mașinii (climatizatorul a fost dat la maximum), fierberea ca de lavă a aerului, străbătut în toate sensurile de unde de foc. Deschidem o clipă un geam, aerul ne opărește, ne îneacă, e nu numai fierbinte, dar și greu, îl tragi pe nări ca pe tabac. Se simte jungla, deși jungla e undeva, departe, la poalele munților care fumegă vag pe zări incerte, confundați cu îngrămădirile de nori alb-albaștri coafați savant, „á la chinoise“. Dar de acolo ni se trimit, iată, cei dintîi soli ai brusei sălbatice, mari fluturi multicolori care se sparg de parbriz, căzînd pe botul mașinii și veștejindu-se iute, ca o ploaie de petale uscate. Sînt singurele petale uscate într-un ținut al verii eterne, unde vegetalele moarte nu se cunosc. Jungla e departe, de o parte și de alta a șoselei fug înapoi doar orezăriile orbitor de verzi, saturate de apa răsmiilor de canale de irigații. Orezării în care, ici-colo, omuleţi cu uriaşe pălării de paie conice plivesc, cocoşaţi, buruieni (plivesc aşa, cu mîinile, buruiană cu buruiană!), corectează lanul cu arhaice săpăligi, după care cară plantele netrebnice în talgere din fibră de bambus spînzurate de cobiliţe. Lîngă ei, bivoli placizi, cufundaţi pînă la greabăn în ape şi smîrcuri. Parcă stau în genunchi, parcă stau aşa de cînd lumea, resemnaţi să poarte pe greabăn oameni şi vreme. Cînd se aşază, greoi, în nesfîrşitele smîrcuri, fumegă munţii cei mari şi abureşte marea. Ne încrucişăm pe drum şi cu tractoare, multe tractoare. Cele mai multe noi, cele mai multe mici, tractoare-tărtăcuţe metalice, cu motoraşe în doi timpi, aparent fragile, dar uimitor de robuste. Şi care, în plus, pătrund pretutindeni, nu cunosc bariere de relief, plonjează în smîrcuri, acum zici că se-neacă (bivolii nici n-au tresărit), dar ies chiuind la mal, ba se caţără şi pe coaste de munte, ca oile. Jungla e departe, dar solii ei, tot mai mulţi, ne aţin calea de peste tot, pe măsură ce avansăm spre munţi. Pe măsură ce avansăm, peisajul devine mai convulsat, orezăriile se retrag, strivite ici-colo sub năruiri lunare de lavine şi stînci, ori despicate de arbori bătrîni, ce-şi trimit rădăcinile noduroase pînă-n şosea. Dar omul nu s-a retras, el e încă prezent, prezent în tot locul, domesticind natura rebelă, silind-o să îngenunche asemenea bivolilor şi să rămînă aşa. Sau să moară. Dealurile care anunţă munţii sînt mari amfiteatre solare, sculptate pînă la vîrfuri în terase. Terasele sînt înecate în tufe de ceai. Trecem printr-o pădure de arbori de cauciuc, toţi cu coaja crestată, din care se scurge o miere albă în căniţe metalice agăţate de trunchiuri. Apoi printr-un crîng de eucalipţi cu miros amar. Apoi printr-unul de cocotieri, înalţi de-ţi dau capul pe spate, cu nucile cele mari ascunse undeva, sus, într-un cuib, printre frunze. Oamenii le doboară cu prăjini de bambus, iar cînd prăjinile nu ajung pînă sus se duc ei după fructe, căţărîndu-se ca maimuţele pe trunchiurile subţiri, lucioase şi netede. Întreaga insulă, în ultimii ani, s-a acoperit de plantaţii. Plantaţii de ceai, de cafea, de piper, de cocotieri, de cauciuc (mai ales cauciuc!), de eucalipţi, de „ochiul dragonului" (un arbust cu mici fructe roşii, ca nişte coacăze, foarte dulci), de ananas, de mango, de trestie de zahăr, de bumbac, de bananieri, de palmieri din care se extrage uleiul, de lemn de teck, tare ca fierul şi fără moarte. (Din acest lemn, oamenii „Li" , către care ne îndreptăm, cioplesc sicrie care nu se scufundă, zic ei, adică rezistă aşa, cîteva sute de ani pe apele veşniciei). Plantaţii întemeiate sub veghea a zece moderne staţiuni ştiinţifice, în care lucrează cîteva zeci de doctori în ştiinţe. Plantaţii în plină expansiune (între 1978 şi 1982 ele au crescut cu 4,64 milioane *mu*), din care 3,98 milioane aparţin arborilor de cauciuc), miliarde de arbori şi de arbuşti fructiferi strălucind în soarele tropicelor ca o oaste leită-n zale. E garda adolescentă a insulei, pornită să cucerească insula.

Cît a trecut? Iată-ne aproape de ţintă, iată-ne în munţi, în plină junglă, plonjînd în jungla care se închide deasupră-ne. Străbatem, în serpentine strînse, ce ocolesc stînci şi arbori matusalemici anevoie de dislocat, o beznă de crengi împletite pe cer, noaptea unui gigantic codru răsturnat cu umbra în sus. Oprim o clipă, deschidem geamurile, tăcem, ascultăm. Se aude vîntul, un vînt greu al adîncurilor, se aude hula de ierburi stîrnită de trecerea fiarelor, se aud fluierături, ţipete, răgete, urlete, vaiete, se aude viaţa secretă ce palpită în arborii debordînd de seve, dar se mai aude şi altceva, urechea distinge şi alte zgomote, aducînd ecourile lucrării omului. Nu vezi oamenii care, în întunericul verde, sparg cu buldozerele ori cu „macetele" (acele săbii scurte, încovoiate ca iataganele, cu care se taie trestia de zahăr) luminişuri pentru şosele, pentru plantaţii, pentru exploatări forestiere ori industriale. (Pe aici, ca peste tot pe insulă, sînt scoase mereu la iveală zăcăminte de fier, de cărbune brun, de şisturi bituminoase, de bauxită, de cuarţ, de uraniu etc. Unele sînt în plină prospecţie, altele deja se exploatează. Printre ultimele, petrolul, extras aici, la Hainan, graţie unei moderne platforme marine, faimoasă în China pentru rezultatele ei.) Nu vezi nici ţăranii care, în inima junglei, se încăpăţînează să facă să crească fragilul fir de orez, nu vezi nici nesfîrşitele turme de boi *zebu* ce pasc ierbăriile înalte cît casa. Le simţi însă pe toate. E o junglă vie, umană; un paradis istoric, am zice. Fiecare centimetru de pămînt este cercetat, i se iscodesc resursele, un vast program iniţiat de C.C. al Partidului Comunist Chinez, elaborat în detaliu în primăvara asta. prevăzînd

intrarea Hainanului sub zodia unei civilizații superioare, prin fructificarea complexă a tuturor bogățiilor sale.

Cînd jungla se dă la o parte intrăm în orașul Chung Zhong, capitala districtului autonom al minorităților „Li“ și „Miao“. Districtul se lățește peste aproape jumătate din insulă, are 1,9 milioane locuitori, minoritarii „Li“ și „Miao“ fiind 878 300, restul constituindu-l populația „Han“ (populația majoritară a Chinei) și alte cîteva minorități mai mici. Chung Zhong, singurul oraș al districtului, se dezvăluie din bezna pădurii virgine ca o pînză *in fresco*, rezemată de un perete montan. Explozia de raze (sîntem deacum la amiază), eliberate de junglă, îl cuprinde de sus pînă jos, ucigîndu-i umbrei orice veleitate, revelînd totul pînă la evidență. E un oraș în plină edificare modernă, peste tot se văd macarale, lîngă ele lanțuri de oameni care-și trec unul altuia pietrele smulse din fundațiile viitoarelor construcții; blocuri cu multe etaje și cu arhitecturi de „chalets“-uri elvețiene supradimensionate, frumoase fără ostentație, cu verande la toate nivelele și cu jocuri subtile ale suprafețelor acoperișurilor, ocupă aproape tot centrul. Urmează, pe măsură ce înaintăm, cartierele zise „vechi“, dar toate cu case de piatră, nu de pămînt, ca mai ieri, cu furnicarul lor pestriț de oameni, cu puzderia de ferestre și uși deschise, cu magazine și ceainării în care abia de încap doi-trei clienți, cu cohorte de bicicliști printre care țîșnesc ca niște iezi copii veseli, cu ochi de piper. Oprim la o ceainărie, cineva desface cu „maceta“ o nucă de cocos, sorbim laptele cu gust fad, dar care-ți ia într-o clipă setea. Oamenii pe care-i vedem sînt „Li“, sînt „Miao“? Greu să-i discerni printre „Han“, cel puțin pentru ochii noștri, totuși niște ovaluri parcă mai dulci, la femei mai ales, și niște vorbe ce sună mai altfel, ca niște note de cîntec ce fac ca frazele să pară solfegii vorbite, ne trimit într-o altă lume. Totul e viu, colorat, gălăgios, frenetic, construcția tabloului se face cu o vervă unică, în ritm cinematic, de parcă pictorul ce-l concepe ar lucra cu toate cele zece degete mînjite de vopsele. Pe aici ar trebui să înflorească un baroc al artei, o artă pluriformă, policromă, ca arta hindusă arhaică, şi nu o artă a sobrietăţii, cum aveam să descoperim curînd.

În satul Fan-Mao (în traducere: „iarba elefantului“), aparţinînd minorităţii „Li“ şi situat în suburbiile oraşului-reşedinţă, ne întîmpină cîteva fete în veşminte tradiţionale. Bluze albe, încopciate cu nasturi ce par de argint (sînt chiar de argint!), coliere argintate la gît, baticuri cu franjuri negre, veste verzi, dar de un verde potolit, gingaş, fuste negre cu tivuri roşii, totul plin de nobleţe, suav, rafinat, toate podoabele şi toate motivele aşezate într-o dispunere aerată, amplă, nici o apropiere inabilă a culorilor ori a tonurilor, nimic ţipător, dimpotrivă. Fiecare piesă a portului, ni se spune, e un însemn ritual, al cărui rost vestimentar e derivat, ceea ce dă costumului, adică întregului, un fel de demnitate sacerdotală. Străveche ca rasa, cu rădăcini ce se pierd în timp, arta „Li“, în special cea a veşmîntului, a fost, ni se explică, un factor de permanenţă, transcendînd generaţiile şi dînd verticalitate, prin vreme, neamului.

În rest, acest neam n-a avut nimic. Pînă în 1949, la eliberarea Chinei, oamenii „Li“ trăiau pe piscuri de munţi, în aspră sălbăticie de ţară de piatră. Locuiau în colibe de forma unor bărci răsturnate cu fundul în sus (repetînd prin relieful lor, spune folclorul locului, amintirea „bărcii originare“ cu care strămoşii veniseră de pe continent), se hrăneau mai mult cu fructe sălbatice şi cu vînat doborît cu arcul, agricultură făceau puţin, dînd foc muntelui ca să-l defrişeze şi înfigînd seminţele în pămînt cu ajutorul unor beţe din lemn de teck. Trăiau răzleţiţi, cîte două-trei familii alcătuiau un „sat“, sat vremelnic, ce se muta cînd muntele se golea de vînat şi se pustia de recoltele dobîndite prin foc. Nu, nu erau chiar ca oamenii „Miao“, aceştia trăiau şi mai sus, pe piscul piscurilor, aceştia nu ştiau nici măcar să scoată din plante fibră de tors pînzeturi, îşi acopereau trupurile cu împletituri din coajă de arbore. Dar, ca şi „Miao“, nu ştiau nimic, nici să citească (n-aveau nici alfabet), nici să numere (numărau doar pînă la patru), n-aveau nici nume, nici de familie, nici de botez. Cînd, după Eliberare, i-a vizitat cel dintîi activist al P.C.C., aceasta a fost, pentru el, una din primele „probleme“, să le dea nume. Le-a explicat, ca să nu-i sperie, că numele nu înseamnă ruperea omului dintre ai săi, singularizarea lui, ci, dimpotrivă, un mijloc sacral de omologare a insului cu grupul, cu familia sau cu clanul, iar prin grup cu ritmurile mari ale firii, cu cosmosul. I-a numit pe toţi cu numele de familie „Wang“. Azi, sutele de mii de oameni „Li“ din district se numesc Wang. Au urcat, apoi, spre piscurile defrişate prin foc, alţi şi alţi activişti, care s-au mutat acolo, la oamenii „Li“, adoptîndu-le obiceiurile, învăţîndu-le dialectele, trăind şi muncind împreună cu ei, educîndu-i lent, cu răbdare şi cu prudenţă, într-un alt spirit şi într-alte legi, convingîndu-i, încet-încet, să se mute la poale, unde pămîntul este mai darnic şi rosturile de viaţă mai spornice. Oamenii „Li“ s-au mutat, au primit pămînt, statul chinez le-a dat bani, le-a dat case de piatră, le-a dat copiii la şcoli, apoi la licee, apoi la şcoli mai înalte. Oamenii „Li“ au acum alfabet. Oamenii „Li“ scriu astăzi poeme în limba lor. Cei 1 000 de oameni „Li“ din satul Fan-Mao, deţinători a 610 *mu* de orezării (cu producţii de 1 000 kg pe *mu*) şi a 1 000 *mu* de arbori de cauciuc, plantaţi chiar de ei, oameni cu case frumoase, cu lumină electrică şi apă la robinet, cu televizoare (peste puţin, în culori!), nu mai păstrează din ce-a fost cîndva decît arta lor. Şi, desigur, unele datini, unele obiceiuri, care se antrenează în fluxul cel nou al timpului şi-i dau culoare, ca şi microorganismele sau pulberile care dăruiesc apei unui rîu calitatea de apă vie. Dintre fiii satului Fan-Mao, trei sînt absolvenţi de facultăţi.

Primarul districtului, Xieu-Ping Wang (tot Wang), a terminat o facultate de studii economice. Tînăr, cu faţa veselă, zîmbitoare, şi de o marcată distincţie, exemplar frumos al unei rase frumoase, cu ovalul obrazului pur, îndulcind pînă la anulare proeminenţele obrazului asiatic, ne vorbeşte însufleţit despre perspectivele economico-sociale ale districtului. Cine ar mai recunoaşte azi, sub înfăţişarea matură, degajată, sigură, sub ochelarii ce ascund cearcăne, griji, insomnii, răspunderi pentru viaţa de azi şi de mîine a celor 1,9 milioane de oameni pe care îi păstoreşte, chipul copilului „Li“ care se hrănea cu fructe sălbatice şi dormea într-o covercă-barcă?

S-a făcut seară, nu mai e timp să vizităm şi un sat „Miao“, o s-o facem mîine.

Noaptea cade la tropice grea ca o apă. Ne aruncăm în paturi, simţind că somnul ne va cuprinde pe dată. Şi că din apele lui n-o să se mai trezească nimic, nici un animal ciudat, nici o neurastenie, nici o nelinişte tropicală.

ILIE PURCARU ■

SURÎSUL şi TRISTEŢEA MONUMENTELOR

Vita brevis, Ars longa

Niciodată omenirea nu s-a preocupat cu atîta insistenţă şi acuitate de salvarea, conservarea şi perpetuarea pentru posteritate a operelor sale cultural-artistice şi istorice create de-a lungul secolelor şi mileniilor, precum o face în zilele noastre. Explicaţia pentru această febrilă activitate, desfăşurată parcă sub incidenţa unei ameninţări iminente, nu este dificil de descifrat dacă ne gîndim la elementele noi care au marcat puternic evoluţia omenirii în ultimele decenii. Pînă spre jumătatea secolului nostru cercetările arheologice şi artistico-istorice erau orientate cu precădere spre descoperirea şi întregirea acestui patrimoniu. Fără ca aceste preocupări să se fi încheiat (căci trecutul nostru are încă multe taine) se observă, mai cu seamă în ultimii ani, o intensificare a acţiunilor de salvare, restaurare, conservare, valorificare şi chiar democratizare a valorilor culturale, iar aceasta se petrece la scara întregii planete.

Să fi ajuns oare omul la concluzia că aceste valori sînt cele care-l definesc cel mai bine cu adevărat, de-a lungul existenţei sale multimilenare şi că dispariţia ori degradarea lor ar subţia considerabil mărturiile cele mai puternice ale trecerii lui prin acest colţ de Univers? Desigur, la această întrebare răspunsul nu poate fi decît afirmativ. Într-adevăr, omul a devenit conştient că nimeni nu poate repeta aici, pe Pămînt, sau aiurea fascinanta-i ascendenţă prin Univers şi de aceea a început să ţină tot mai mult la aceste mărturii. Iată de ce tocmai în ultimii ani atîta insistenţă, atîtea eforturi pentru a salva patrimoniul comun al umanităţii de la o degradare care, în ultimă instanţă, nu ar putea duce decît la pieirea sa.

În cele ce urmează ne vom strădui să concentrăm cîteva elemente ale procesului de restaurare şi conservare a unor monumente celebre situate în diferite părţi ale lumii, încercînd să surprindem cîteva semnificaţii ale valorii lor universale cît şi ale acţiunii înseşi. Am ales doar trei din multitudinea de monumente despre care am fi putut scrie; unul dintre ele ne-a apărut aievea în faţa ochilor, fascinîndu-ne cu strălucirea ori cu tristeţea lui, în timp ce alte două rămîn încă o tentaţie căreia nu ştim cît îi vom putea rezista...

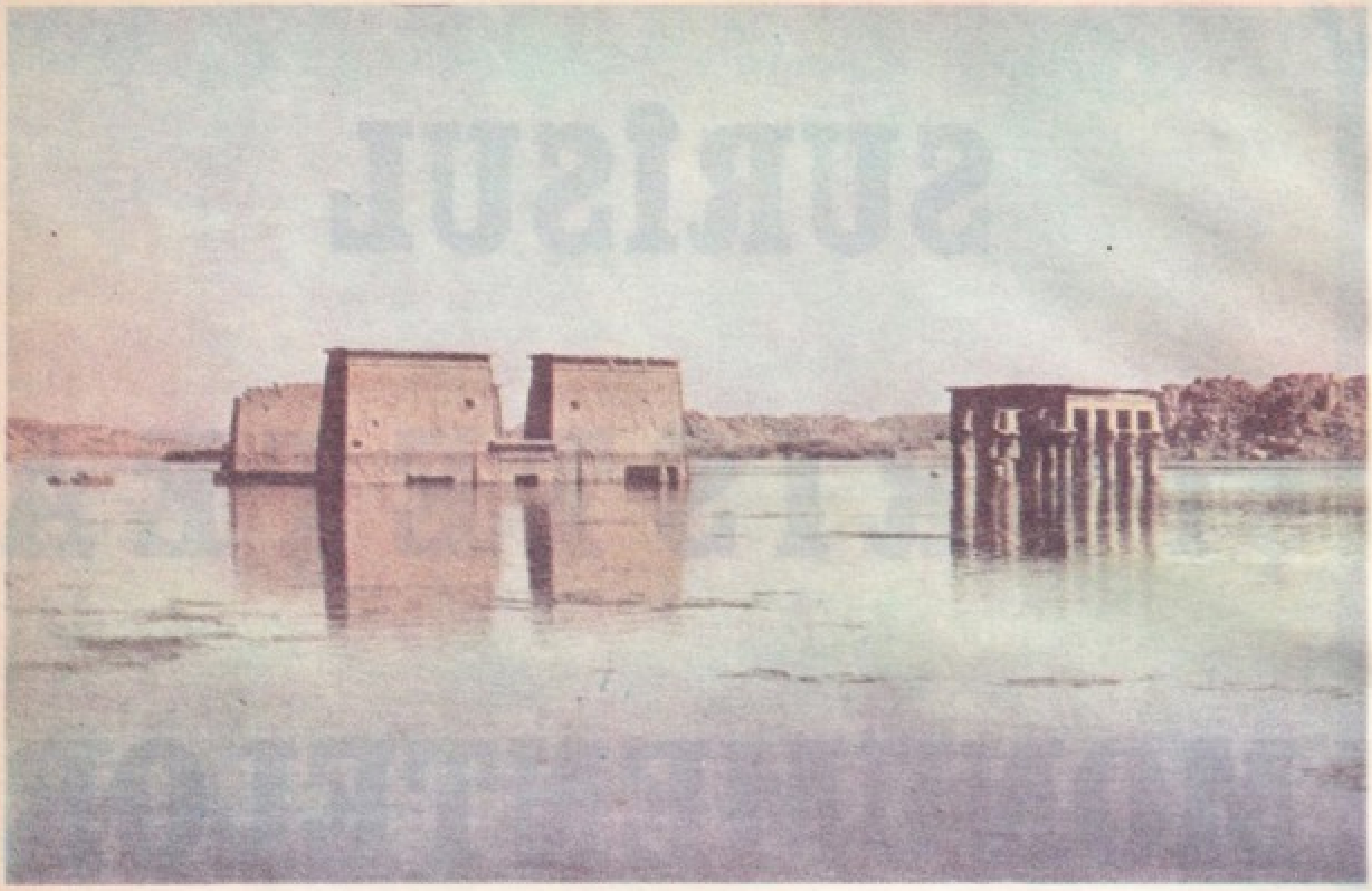

● Două din episoadele epopeei faimosului lăcaș de la Philae al zeiței Isis : sus — excepționalele monumente, înconjurate de apele lacului de acumulare de la Assuan, sînt în pericol de a fi distruse ; jos — în același loc, după îndiguire și pomparea apei în exterior. Eliberate de apa ce le înconjura, monumentele au putut fi tăiate in bucăți și transportate pe insula Agilika, noua „patrie“ a templului

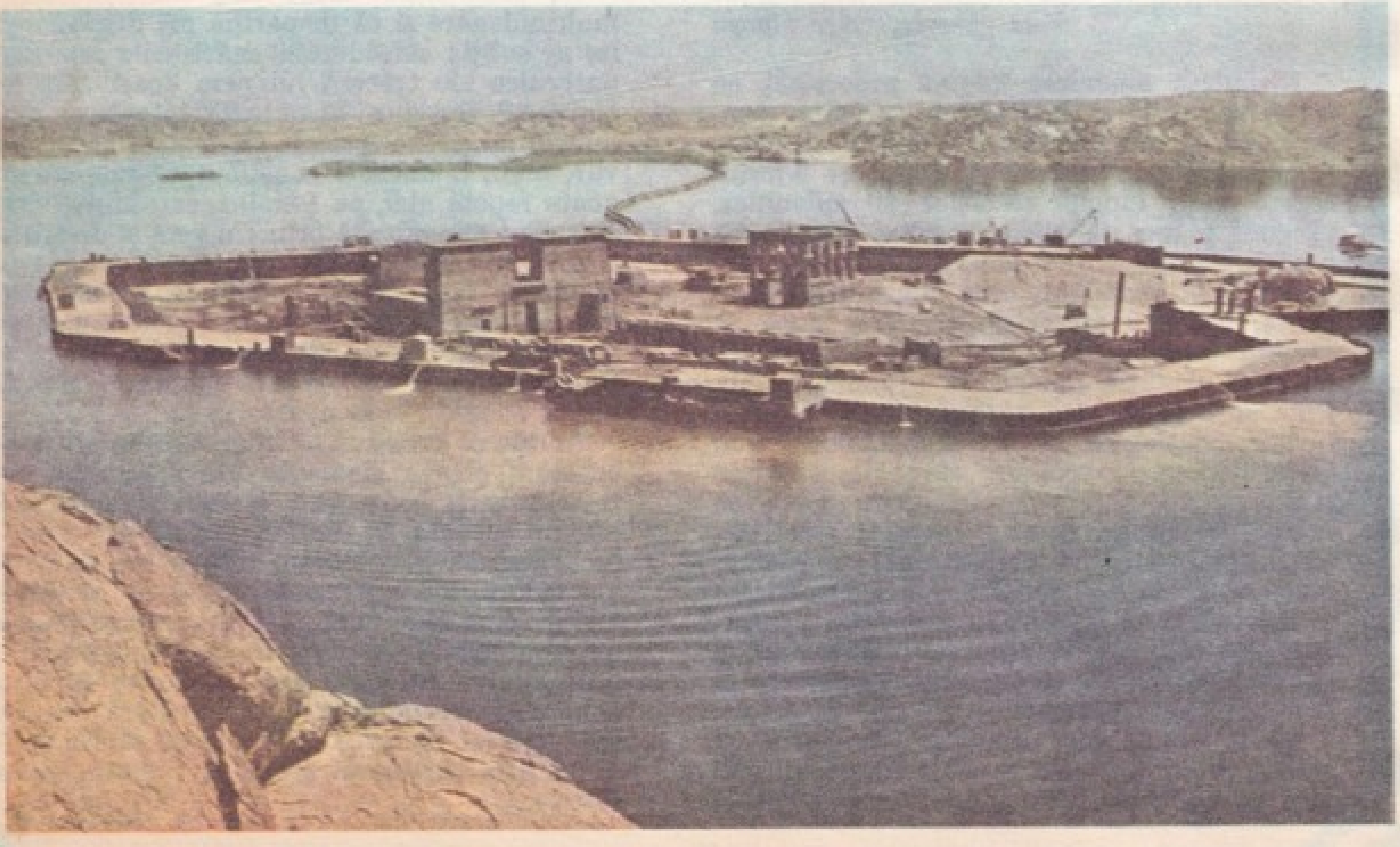

Un drum pentru o altă eternitate...

Ceea ce se vede astăzi la Philae este ceva nou în lume: manifestarea unui ideal comun care a reunit numeroase țări reprezentînd multe culturi diverse, într-un efort colectiv, pentru a salva un ansamblu care, în ochii tuturor, face parte din patrimoniul comun al umanității.
(„Philae ressuscitée" — UNESCO, 1979)

Presupun că nu-i copil de școală care să nu știe unde se află Egiptul și că această țară, „nod" de civilizații străvechi, după ce a născut-o pe aceea a anticilor ei strămoși, și-a legat dintotdeauna existența de unul din fluviile cele mai mari și mai misterioase din cite se află pe Terra. Nilul izvorăște din lacul Victoria, în Uganda, și de aici pînă la Alexandria, unde-și dă drumul apelor în mare, „merge pe jos" cale de 6690 kilometri; străbate o zonă mănoasă tocmai de el făcută astfel iar înainte de a intra în Egipt parcurge citeva mii de kilometri printr-o altă țară africană — cea mai întinsă de pe continent — Sudanul.

Suprafața care cuprinde toată valea sud-egipteană și nord-est sudaneză se numește Nubia, una dintre cele mai bogate și mai impresionante zone arheologice din lume, unde se găsește și atît de faimoasa Vale a Regilor. În Nubia călătorul interesat de civilizațiile din străvechime poate admira pe o distanță de peste o mie de kilometri zeci de monumente celebre, în general bine conservate cum ar fi piramidele, Sfinxul, Meharrakah, Luxor, Amada, Teba, coborînd pînă la Abu Simbel în apropiere de granița cu Sudanul, unde se încheie cercul egiptean al miraculoasei și încă enigmaticei Nubii.

În această vale, dominată acum mii de ani de sutele de faraoni ai Egiptului antic — care au ținut să trăiască în eternitate prin monumentele lăsate posterității — a fost suficient loc și pentru o zeitate căreia regele Nectanebo i-a închinat, cu multe sute de ani înaintea erei noastre, un monument strălucitor și durabil. Insulița Philae — perla Nubiei, a Nilului și a întregului Egipt — a fost înstăpînită de zeița Isis pînă în anul 1980 cînd s-a „mutat în casă nouă". Această secvență se referă tocmai la legenda transfigurată în monumentele de piatră și la istoria strămutării acestora pe insulița Agilkia, luînd drumul celei de-a doua eternități...

Chiar dacă o perioadă de peste un mileniu — din secolul 7 pînă în secolul 18 — este destul de obscură din punct de vedere al mărturiilor privind misterioasa insuliță și nebuloasa istorie a monumentelor de pe ea, există totuși suficiente elemente pentru a se presupune că ea a fost asaltată, cucerită, asediată, cotropită de cine a vrut și de cine n-a vrut; cert este că Philae a rămas acolo unde au pus-o faraonii de odinioară (căci la înfrumusețarea și îmbogățirea monumentului au contribuit ulterior și alții!) rezistînd timpului, constituind lăcaș de odihnă pentru perechea legendară Isis și Osiris din care avea să se nască în strălucirea-i regească fiul lor Horus. Dacă astăzi Philae cu tot tezaurul pe care-l adăpostește există, avem toate temeiurile să credem că zeița s-a bucurat de respect și nu a permis decît admirația de la distanță...

Deși scurtă în esența ei, legenda lui Isis și Osiris rămîne un simbol de mari proporții în civilizația omenirii. Osiris era considerat la vremea aceea regele Pămîntului, respectiv al fertilității sale; el a rămas ca învățător al oamenilor în ale științei și artelor ca și în arta meșteșugurilor cum ar fi țesutul, olăritul sau agricultura. Dar cum a ajuns Osiris să nu-și mai poată manifesta puterea regească asupra bunăstării oamenilor și progresului acelor timpuri?. Legenda ne spune că în timp ce el „își vedea de treabă" cu cele pămîntești, Seth, invidios pe poziția socială (și nu numai!) a fratelui său îl trădează și ca supus și ca frate, închizîndu-l într-un cufăr pe care l-a aruncat apoi în apele Nilului, uzurpîndu-i astfel tronul. Fidela Isis, soția lui Osiris, pe cît de isteață și întreprinzătoare, pe atît de înciudată pe cumnatul ei necredincios și nedemn, pornește în căutarea cufărului pe care-l află tocmai în Libia. Îl aduce înapoi în mare taină și cu sacrificii enorme dar Seth, avertizat asupra credinței și hotărîrii lui Isis, descoperă locul știut numai de zeiță unde era protejat Osiris, tăindu-i acestuia trupul în 14 bucăți și împrăștiindu-l pe valea Nilului, în speranța că de data asta nimic și nimeni nu-l va mai descoperi iar el va avea liniștea tronului asigurată. Și totuși Isis, tenace cum se arătase, îl regăsește pe Osiris și-i închină prima mumie, făcîndu-și timp suficient pentru a-l reînvia cu puterea ei magică. Apoi, ca și în legendele grecești, îi naște un fiu dîndu-i numele Horus care nici nu se putea să aibă altă menire decît răzbunarea tatălui; așa se face că Seth este răpus iar Horus — spune legenda — devine primul rege al Egiptului.

Cu toate că din punct de vedere arhitectonic și arheologic Nubia constituie o unitate lesne de sesizat, templele situate în zonă s-au bucurat de atenția „particularizată" a UNESCO iar în privința valorii și a necesității salvării lor atitudinea comunității mondiale a fost egală, indiferent că ele se află în Sudan sau în Egipt. Philae nu a avut numai de suferit de pe urma „simbiozei" cu apele Nilului transfigurat în lacul format de barajul din anul 1902; Nilul a spălat în permanență gresia și salpetrul depuse pe masivele și totuși delicatele monumente permițînd ca rezistența lor să nu fie slăbită în plus de acești agenți. Odată cu înălțarea noului baraj de la Assuan, Philae a rămas așezată între acesta și micul dig construit la începutul secolului, amenințată permanent de nivelul constant al apelor, care-o cuprindeau pînă la jumătate. Înconjurată de marele lac, această bijuterie era pusă în pericol iminent nu doar ca măreție și frumusețe, ci chiar ca existență.

Pentru salvarea ei se impunea o soluție posibilă din punct de vedere tehnic, nu prea costisitoare financiar și care să asigure integritatea și „longevitatea" monumentelor; în plus trebuia să fie asigurată acea ambianță originară pentru a putea fi contemplate așa cum le-au conceput cei de odinioară: nu ca un simplu morman de pietre, ci ca un complex artistic-arhitectural-natural în strînsă și armonioasă relație cu apele Nilului fertil. După analiza mai multor variante propuse s-a ajuns la concluzia că cea mai viabilă soluție este strămutarea pe o altă insuliță din apropiere a întregului complex de pe Philae. Trebuie spus de la început că noua „locuință" a zeiței Isis este mai la înălțime astfel încît nu se pune deloc problema unei inundații; pe Agilkia templele se vor afla mereu deasupra apei și pe o rocă mult mai solidă decît pe Philae, fiind de granit. Li s-au asigurat, așadar, atît integritatea fizică și structura inițială cît și ambianța originară a cărei subtilitate, născută din reflexele apei, a rămas neatinsă.

...În anul 1972 se dă „lovitura de începere" a operației de strămutare constînd în construirea a două diguri paralele, la distanță de 12 metri, în jurul insulei creîndu-se un spațiu în care s-au introdus imense cantități de nisip pentru creșterea rezistenței digului exterior la masivitatea apei. Apa din interiorul insulei a fost apoi pompată în marele lac cu ajutorul unor instalații uriașe, redînd libertate templelor. Din punct de vedere al dezmembrării în blocuri de piatră, operația era la fel de dificilă ca și în cazul coloșilor de la Abu Simbel, deși nu se putea compara cu „translația" pe verticală a uriașelor segmente de 20—30 de tone ale acestora. Totul era pregătit ca pentru o premieră chirurgicală. A urmat operația propriu-zisă de tăiere a templelor în segmente, în total 37 363 bucăți. S-a lucrat cu o atenție mai ceva ca de medic, instrumentarul utilizat fiind de cea mai mare finețe și exactitate. Deși nu se concepea decît munca în colaborare, fiecare era răspunzător de sarcinile primite; munca aparent mai puțin calificată ca numerotarea, etichetarea ori inventarierea căpătau acum importanță capitală; nimic nu trebuia încurcat sau rătăcit: ceva în genul muncii de ceasornicar ridicată la puterea „n".

Nici transportul nu a fost mai simplu; nu transportul în sine cît grija pentru integritatea fiecărei bucăți de tezaur. A fost pus la punct un sistem special de transport cu ajutorul unor butuci din lemn. După opt ani de muncă asiduă, minuțioasă și competentă operația „Salvați perla Egiptului!", cum a fost denumită, se încheia la 30 martie 1980 cu un succes dătător de speranțe pentru alte și alte campanii inițiate de UNESCO în vederea salvării, restaurării și punerii în valoare a atîtor monumente artistico-istorice din zeci de țări ale lumii.

Iată înșiruirea de la nord spre sud a tuturor celor 14 monumente de pe Philae, aflate acum în noua lor ambianță de pe insulița Agilkia: Capela lui Augustus, Templul lui Harendotis (în cea mai mare parte distrus), Marele templu al lui Isis, Poarta lui Hadrian, Vechiul Nilometru, Mammisi — locul de naștere al lui Horus —, Colonadele din est, Colonadele din vest, Templul lui Imhotep, Capela lui Mandulis (distrusă), Templul lui Ar-Hes-Nefer, Templul lui Nectanebo, Templul lui Hator (păstrat parțial), Chioșcul lui Traian; ultimele două se află lateral spre vest.

Dintre templele singuratice aflate spre vest, Chioșcul lui Traian este de o frumusețe și monumentalitate într-adevăr demne de stilul greco-roman; păstrat în condiții satisfăcătoare din punct de vedere al integrității, el poate sta cu mîndrie alături de marile monumente de la Atena sau Roma, așa după cum el stă „orgolios" ceva mai departe de Isis.

...Pe poarta lui Hadrian s-au descifrat următoarele cuvinte cu o vechime de peste 20 de secole: „O petrecere va fi închinată lui Isis cînd se vor desfășura chefurile de fiecare zi. Tamburine vor bate, harpe și flaute vor cînta dar nimeni nu va intra în templu. Nimeni, mare sau mic, să nu calce acest pămînt" (accesul era permis numai preoților!?)

Fostul director general al UNESCO, René Maheu, afirma după două mii de ani: „monumentele Nubiei nu aparțin numai națiunilor depozitare astăzi; lumea întreagă are dreptul la perenitatea lor". Iar cel ce i-a succedat la conducerea organizației și care îi duce mai departe crezul în ea, senegalezul Amadou Mahtar M'Bow, exprimă astăzi sensul strădaniilor acesteia: „Philae este pentru oamenii care o moștenesc un mijloc de legătură cu trecutul lor. Facilitînd accesul larg al publicului — al tuturor oamenilor — la patrimoniul monumentului salvat, UNESCO rămîne fidel unuia dintre obiectivele sale permanente care este acela de a contribui la democratizarea acțiunii culturale".

MONUMENTELE DIN VALEA KATMANDU

„Valea Katmandu, un miracol al fertilităţii, se deschide în grandoarea unui peisaj montan. Aici supravieţuiesc mărturiile inestimabile ale culturii nepaleze, exprimînd atît căutarea unui ideal cît şi o remarcabilă istorie. Astăzi această remarcabilă compoziţie este ameninţată cu dispariţia."

(Din apelul UNESCO „Pentru salvgardarea monumentelor din Valea Katmandu")

Nepalul, această ţară aşezată între doi coloşi, India şi China, cu o suprafaţă de 140 000 kilometri pătraţi şi o populaţie de peste 12 milioane locuitori, este asociat de cei mai mulţi dintre noi cu Himalaia şi cu o categorie de oameni aparte, şerpaşii, fără de care orice ascensiune pe unul din piscurile cele mai „rîvnite" din toţi munţii Terrei ar fi cu neputinţă de înfăptuit.

Recunosc şi eu că odată ajuns în Nepal, ca un sincer şi pasionat iubitor de înălţimile aspre ale munţilor, aş căuta mai întîi o echipă de şerpaşi pentru a-mi încerca bătăile inimii şi suflul plămînilor, căţărîndu-mă pînă unde m-ar ţine puterile, pe unul din piscurile înzăpezite veşnic. Căci — este un adevăr ce-i face glorie şi cinste — Nepalul a devenit în ultimele trei decenii gazda primitoare a inimoşilor şi invidiaţilor temerari de pe toate continentele, oferindu-le condiţii pentru încercările lor, nu de puţine ori dramatice, de a cuceri înălţimi de peste şapte-opt mii de metri.

Mai puţină lume cunoaşte însă o altă componentă a celebrităţii acestei ţări, unul dintre cele 25 state cel mai puţin dezvoltate de pe Planetă. Acest teritoriu, cuprins între vaste spaţii în care au înflorit de milenii multe civilizaţii suprapuse, nu putea să nu constituie, la rîndul lui, o vatră de istorie milenară şi un leagăn de cultură străveche. perpetuată pînă în zilele noastre într-o formă specifică, de o culoare aparte şi profund originală, în felul ei unică.

Multe semne ale acestei culturi au străpuns veacurile, parvenindu-ne nouă, celor de azi (spun nouă fiindcă multe monumente din Nepal, ca şi din atîtea alte ţări, au devenit patrimoniu comun al umanităţii), într-o formă şi o stare capabile să convingă asupra geniului creator al nepalezilor.

Tocmai din această cauză eforturile şi acţiunile întreprinse de statul nepalez sînt completate în modul cel mai fericit (fiindcă sprijinul este concret şi eficient) de cele ale comunităţii internaţionale, reunite, ca de obicei, sub egida UNESCO în ideea restaurării şi salvgardării acestor mărturii materiale ale unei vieţi spirituale intense de odinioară. Despre cîteva dintre aceste mărturii voi scrie în continuare cîteva rînduri.

În Nepal au fost indentificate un număr imens de mărturii — palate, temple, mănăstiri, case, conace, biserici — construite în diferite epoci istorice, exprimînd o diversitate de trepte ale civilizaţiei. Numai în Valea Katmandu (numele văii este dat de capitala statului şi nu de rîul sacru Baghmati pe care este situată) au fost identificate şi selectate 888 asemenea monumente cuprinzînd, pe un perimetru de aproape 500 kilometri pătraţi (aproximativ cît „mica" Londră sau cît Viena) 80% din totalitatea monumentelor istorice, religioase, arhitecturale şi de artă ale ţării. Dintre acestea un număr de şapte „complex" — circa o sută de monumente — au fost acceptate de Comitetul pentru patrimoniul mondial spre a fi trecute pe Lista patrimoniului comun al umanităţii.

Potrivit aprecierii specialiştilor ele sintetizează un mod de viaţă anterior cu cîteva secole celui din multe zone ale Asiei de Sud. Din păcate diferite cauze naturale sau... umane pun în pericol de distrugere sau de pieire acest tezaur.

Pentru salvgardarea lor, ca şi a altora dealtfel, precum şi pentru lichidarea traficului ilicit de antichităţi, statul nepalez a instituit în anul 1956 Legea prezervării monumentelor vechi. Apoi, strîns legat de această lege, în anul 1972, a fost elaborat Planul de dezvoltare a turismului, punîndu-se un accent puternic pe cultură, folclor, peisaj; în acest context Valea Katmandu a căpătat un loc aparte.

Toate cele şapte perimetre arhitectonice şi de artă nu se întind pe mai mult de treizeci de kilometri pătraţi; din această cauză zona este apreciată ca avînd o densitate în monumente mai rar întîlnită.

Din bogatul şi stufosul material documentar primit de la UNESCO am selectat doar cîteva monumente pentru a ilustra, pe de o parte, străvechimea şi starea lor de integritate iar pe de altă parte, semnificaţia lor specific nepaleză şi, prin aceasta, valoarea lor universală. Se poate spune că cele mai multe monumente din Nepal au drept trăsături comune faptul că sînt construite cu mai multe acoperişuri şi că materialul de bază folosit este lemnul. De aici şi specificul acţiunilor de restaurare, cele mai multe monumente necesitînd reparaţii şi consolidări la acoperişuri, curăţirea şi tratarea chimică a lemnului, paralel cu restaurarea motivelor decorative, arhitectonice sau de artă.

Perimetrul Katmandu Durbar, situat chiar în capitală, este cel mai întins dintre cele trei complexe de palate regale existente în Valea Katmandu; aici fiinţează 50 de importante temple şi monumente de diferite mărimi, stiluri şi destinaţii. Valoarea lor este oarecum pusă în penumbră de construcţiile recente şi de proiectele de dezvoltare care le-au ştirbit mult din specificul, unicitatea şi grandoarea lor.

Nu se cunoaşte exact cînd anume zona a fost aleasă şi desemnată a servi drept centru administrativ al ţării şi reşedinţă pentru conducătorii ei. Se presupune că o asemenea necesitate s-a impus în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Forma sub care se prezintă astăzi celor circa o sută de mii de vizitatori anuali ai Nepalului este atribuită lui Pratap Malla, faimosul poet, rege şi savant, imortalizat într-o statuie în bronz şi aur, aşezată pe un soclu în faţa templului Degu Tale Mandir.

M-am oprit nu tocmai întîmplător la cîteva monumente din Katmandu Durbar Square. Ashak Binayak este o mică şi cochetă „single roof building", bogat ornată; deşi dovezile existente îi atestă o vechime de numai un veac şi jumătate, sînt temeiuri suficiente care îi trimit pe specialişti în străfundurile istoriei acestui monument miniatural, utilizat ca templu de rugăciune atît de budişti cît şi hinduşi.

Khastan Mandap, unul dintre cele mai importante monumente din istoria Nepalului, este un templu mănăstiresc nu prea bogat în ornamentaţii artistice dar tocmai simplitatea şi masivitatea îi conferă o valoare deosebită. Foarte interesantă apare istoria, trasă din legendă, a acestui lăcaş; se spune că un copac celest ar fi coborît cîndva pe pămînt sub chip de om, pentru a asista la festivalul religios Matsyentranat. Recunoscut de un adept al unei religii „de opoziţie" copacul a fost condamnat la construirea unui lăcaş de cult din lemnul unui copac... celest. Neavînd altă soluţie s-a transformat el însuşi într-un „pavilion din lemn", operaţie ce a durat două decenii, către mijlocul secolului al XVII-lea. Aceasta spune legenda dar, contrar aşteptărilor, istoria ne aruncă mult mai în urmă cu originea templului. Templul a fost restaurat spre sfîrşitul deceniului şapte; în prezent necesită tratarea specială a acoperişului pentru a preveni creşterea ierbii iar lemnul reclamă un tratament chimic special.

Iashi Agan este un monument... particular, proprietatea familiei hindu Newar, care-l foloseşte ca templu de rugăciune. Datorită valorii sale, preocupărilor de restaurare şi întreţinere ale familiei li se adaugă contribuţia statului şi chiar a UNESCO. Un monument mai puţin obişnuit este Pancha Mukhi Hanuman, un templu construit pe etajul al treilea al unei clădiri... obişnuite; este format din cinci acoperişuri circulare înşirate pe verticală, într-o descreştere armonioasă, bogat încrustate la extremităţi. Templul este folosit în secret drept lăcaş de cult de către descendenţii familiei preotului regal Achaju. Fiind într-un stadiu avansat de degradare templul va trebui dezmembrat, reparat, curăţat şi asamblat în întreaga-i structură iar elementele componente vor trebui tratate chimic.

Dintre monumentele aflate în complexul Swayambhu, situat la cîţiva kilometri vest de Katmandu, cel mai important, datorită vechimii sale (secolul 12), este Swayambhu Stupa, socotit cel mai vechi templu budist de pe teritoriul Nepalului. Corpul principal al Stupei este în bună stare de integritate dar ornamentaţia şi elementele decorative au fost degradate de-a lungul timpului de către călugări iar în timpurile moderne, şi mai ales „sub ochii noştri", de către pelerinii străini ce nu se mulţumesc, se pare, să-i admire măreţia şi frumuseţea...

Construcţiile în lemn cu mai multe acoperişuri existau în Nepal încă de la începutul erei creştine; unele izvoare permit concluzia că primul monument de acest fel ar fi fost ridicat chiar cu 3 secole mai devreme. Acesta se află în perimetrul Pashupatinath, situat la numai trei kilometri de capitală, pe ambele maluri ale rîului sacru Baghmati, ceea ce constituie dealtfel şi cea mai importantă caracteristică a tuturor monumentelor din zonă. Aşa cum se prezintă astăzi, monumentele Pashupatinath de la Deopatan datează de la sfîrşitul secolului al XVII-lea, fiind reconstruite pe ruinele unui alt templu din 1359. Cea mai atrăgătoare „piesă" a monumentului este, desigur, un taur uriaş din aur, pus parcă să străjuiască intrarea principală. Un valoros şi pasionat cercetător al templelor Nepalului, John Sanday, apreciază în amplul şi documentatul studiu Master Plan for the Conservation of the Cultural Heritage in the Kathmandu Valley — „arta şi arhitectura nepaleză sînt de o calitate superbă, aducînd o contribuţie de o importanţă inegalabilă la arta Asiei, dacă se raportează la mărimea ţării. În Nepal tocmai restrînsa vale Katmandu constituie un centru aglomerat de monumente, cele mai valoroase din întreaga moştenire a ţării".

Încă acum mai bine de un deceniu, la Conferinţa de la Stockholm asupra mediului înconjurător, ţinută în iunie 1972, s-a apreciat pe bună dreptate că: „datorită urbanizării, cele mai semnificative exemple ale arhitecturii tradiţionale sînt demolate, în special în Katmandu. Zone ale spiritualităţii tradiţionale şi de o frumuseţe naturală unică sînt invadate de construcţii ce nu ţin seama de tradiţii şi de mediul fizic ambiant, distrugînd specificul şi semnificaţia acestor locuri".

Este sigur faptul că acest semnal de alarmă a fost auzit de autorităţile nepaleze, care, în eforturile lor de lichidare a subdezvoltării, armonizează dificil procesul dezvoltării social-economice cu necesitatea protejării, restaurării şi conservării tezaurului patrimoniului cultural naţional. O dovadă a acestei realităţi o constituie concepţia nouă în care a fost elaborat însuşi Planul de dezvoltare a turismului şi rezultatele promiţătoare obţinute în această direcţie. De asemenea, datorită universalităţii valorii templelor şi monumentelor din Nepal, comunitatea internaţională a devenit solidară cu eforturile statului nepalez. Semnificativ din acest punct de vedere mi s-a părut Apelul lui Amadou Mahtar M'Bow, director general al UNESCO, adresat la 25 iunie 1979 tuturor instituţiilor de cultură şi asociaţiilor de artişti din întreaga lume, Apel care se încheie cu invitaţia de „a lua în consideraţie posibilitatea de „adoptare" prin intermediul UNESCO a unuia sau a mai multora dintre aceste opere de artă, ale căror autori anonimi au dat expresie, dusă pînă la perfecţiune, aspiraţiilor spirituale şi geniului artistic al poporului nepalez"

Veneţia trebuie salvată

„Dacă arhitectura a putut deveni vreodată artă pentru artă, lucrul nu s-a întîmplat decît la Veneţia"
TUDOR VIANU

Piaţa San Marco, 25 octombrie 1981. Era într-o dimineaţă de octombrie însorit, pe la ora şapte cînd, urmînd exact aceleaşi săgeţi indicatoare ce mă conduseseră cu un an mai înainte, mă aflam din nou în această piaţă rectangulară, străjuită într-o parte de basilica în cinci cupole şi de Palazzo Ducale, iar de cealaltă parte, de celebra cafenea Florian, înfiinţată în acest scop încă acum peste 260 de ani, deci încă o dată mai bătrînă decît „surata" ei într-ale istoriei literare din Bucureşti, Capşa.

După ce i-am admirat şi eu splendidele interioare — cu oglinzi originale, mobilier „de epocă" şi tablouri pictate de „celebri" mai mici, m-am suit în Campanila de 80 de metri de unde am avut acea imagine unică asupra întregii lagune, cu turnurile bisericilor, cu podurile peste zecile de canale, cu cele 127 insuliţe care o formează.

După un mic tur pe faleză, inundată deja de soarele ce ieşise demult din apă, apă ce susţinea într-un echilibru fragil gondolele intrate în vacanţă, revin în piaţă pentru a mai admira o dată, solitar, înainte de explozia gălăgioasă a turiştilor, siluetele arhitectonice ale clădirilor înconjurătoare. Lumea începuse să se adune precum înaintea unei ceremonii, dar imaginea pieţei avea ceva sumbru şi trist în ea: „acqua alta" ţîşnea bolborosind dintre dalele de piatră iar în faţa lui Palazzo Ducale o echipă de militari şi civili, înarmată cu tot arsenalul necesar luptei cu apa, îşi construia estrada de pe care trebuia să acţioneze la nevoie. În mai puţin de o oră, apa punea stăpînire pe întreaga întindere a pieţei iar cei surprinşi pe insuliţele proeminente erau nevoiţi să utilizeze scînduri din lemn aruncate întru ajutorarea „sinistraţilor" precum podurile peste Canal Grande.

Aceasta a fost imaginea cu care mă întîmpina Veneţia, amintindu-mi atunci de dramaticul 4 noiembrie 1966 cînd „acqua alta" sărise peste digurile insuficiente, ajungînd la cota de 1,94 metri deasupra nivelului... Adriaticii, acoperind piaţa cu o „viitură" de 1,24 metri înălţime. Reporterul veneţian Sandro Meccoli scria în volumul său „La Bataglia per Venezia", apărut la cîteva luni de la sinistru: „Printre evenimentele tragice care, alături de triumfuri, ritmează istoria milenară a Veneţiei — războaie pierdute, foamete, calamităţi naturale — este unul care marchează doliul precum un drapel în bernă, ziua de 4 noiembrie 1966".

Am amintit aceste imagini pentru a ne întoarce în urma timpului şi a înţelege mai bine de ce salvarea Veneţiei a devenit de atunci o cauză a întregii omeniri.

Autorităţile italiene au fost fireşte primele care au întreprins acţiuni rapide în vederea salvgardării tezaurului adunat de secole în oraşul care şi-a „văzut singur de treburile lui" pînă în anul 1797; atunci Napoleon, după o perioadă de stăpînire de numai şase luni (timp suficient totuşi pentru a-i fura 25 000 de tablouri celebre?!), o cedează Austriei. Se spune că din acest moment începe marea decădere a Veneţiei, adăugînd cauzelor „clasice" ale degradării monumentelor, alte motive de îngrijorare. Probabil că Eminescu la acea perioadă s-a gîndit cînd a scris cunoscutele versuri despre Veneţia..

A urmat perioada puternicei industrializări a oraşului, ale cărei efecte erau greu de anticipat la vremea aceea. Abia în anul 1917 clarvăzătorul comerciant veneţian Giuseppe Volpi a avut ideea genială de a crea în vecinătatea lagunei, pe pămînt ferm, două mari centre industriale — Marghera şi Mestre, care să degreveze Veneţia de poluare. Astăzi exodul veneţienilor spre cele două centre economice a condus la o disproporţie flagrantă între populaţia Veneţiei şi cea din Mestre; laguna are doar o sută de mii de locuitori în timp ce Mestre o dată mai mult. Este firească aşadar întrebarea pe care şi-o pun tot mai mulţi specialişti şi nu numai ei: Ce va deveni Veneţia dacă exodul continuă? O rezidenţă sezonieră pentru turişti?

Toate aceste evoluţii, care în realitate au fost mult mai contradictorii, mai controversate şi mai dure, nu au avut darul să rezolve problema salvării marilor monumente arhitecturale şi a numeroaselor valori artistice şi opere de artă cu care celebrităţi veneţiene sau de aiurea au înnobilat oraşul. Astăzi se poate pune chiar problema unui „divorţ" administrativ între Mestre şi Veneţia dar argumentele pro şi contra sînt atît de puternice încît cu greu se poate lua o decizie corespunzătoare care să satisfacă toate cerinţele, foarte complexe dealtfel.

În acest context istoric, social şi artistic, care sînt căile practice şi modalităţile concrete de salvgardare a Veneţiei, ca muzeu viu în aer liber precum şi ca depozitar al unor opere de artă unicat existente în numeroasele muzee, în cele patru sute de palate, o sută de „chiese" sau peste douăzeci de „scuole"?.

Din cîte cunosc eu, nu cred să existe un alt oraş sau monument singular care să fi atras atîta compasiune constructivă şi îngrijorare „eficace" precum a făcut-o Veneţia; şi asta la scara întregii umanităţi căci, aşa cum îndemna cu îndreptăţire fostul director general al UNESCO, René Maheu, la 2 decembrie 1966 în Apelul său: „J'appelle tous ceux qui n'ont jamais vu Vénice et dont beaucoup, la plupart sans doute, n'auront jamais ce bonheur, à donner, eux aussi, quelque chose: de l'argent, du travail, un peu d'eux meme, afin qu-il ne soit pas dit qu'on puisse se sentir l'homme et demeurer étranger au sort des plus precieux joyeaux de l'héritage universel"

Tot așa cum se întîmplă cu alte monumente celebre și Veneția primește în primul rînd „îngrijirile" statului pe teritoriul căruia se află; dar comunitatea internațională, sensibilizată mai cu seamă de valoarea universală a Veneției, a găsit modalități specifice și eficiente de completare a efortului statului și poporului italian. Una dintre cele mai semnificative și instructive forme de ajutorare internațională a fost festivalul „Danza" organizat sub auspiciile UNESCO în lunile iunie-iulie 1975 la care au participat 19 trupe de dans din 14 țări din toate continentele. De asemenea, expoziții cu opere de artă venețiene au colindat toată lumea de la Amsterdam la Tokyo, pînă la Brisbane ori Sidney în Australia. Un mare număr de țări — este drept, cele mai multe sînt puternic dezvoltate sau bogate — au luat sub „patronajul" lor unul sau mai multe monumente, contribuind direct și masiv la restaurarea lor.

S-au constituit zeci de societăți, sute de asociații și companii, oferindu-și serviciile sub o formă sau alta: Deutsches Studienzentrum in Venedig, The Australian Committee for Venice, Comité belge pour la sauvegarde de Vénise, Committee to Rescue Italian Art, Venice in Peril (ambele din SUA), Comité National Iranian d'Entraide à la ville de Vénice și multe altele.

O problemă cu totul aparte, prin dificultatea și finețea restaurării, a fost născută din lipsa unor ateliere și laboratoare speciale (și specializate) de restaurare. De aceea s-a luat inițiativa înființării Laboratorului de la San Gregorio: Anglia, S.U.A., R.F.G și Olanda au adus o importantă contribuție la utilarea cu echipamente și cu instrumentarul necesar unei opere de o asemenea gingășie și exigență artistică. Laboratorul a debutat cu restaurarea pînzelor de la Chiesa Madonna dell'Orto dar adevărata probă a posibilităților lui a fost trecută cu bine odată cu restaurarea unei pînze imense (12 metri lungime) aparținînd lui Tintoretto, intitulată „Adoration du Veau d'Or".

Pentru un turist obișnuit, mai puțin atent la detalii și fără intenția de a cerceta caracterul original al unor opere de artă, poate chiar mai puțin interesat de adevăratul destin și viitor al operei pe care o privește (fiindcă el se mulțumește cu privilegiul de a o privi pur și simplu pentru cîteva minute) lipsa celor patru cai în bronz dominînd portalul central al basilicei de lîngă Palazzo Ducale poate trece neobservată. Cu atît mai puțin este de așteptat ca el să sesizeze înlocuirea lor cu exemplare executate perfect dar care nu pot fi opere de artă în sensul profund dat de original. Tot cam astfel se petrec lucrurile cu Il Ponte Rialto — nume ce i se trage de la rivo alto = Rialto–despre care nici un turist nu cred că se interesează de timpurile cînd a fost construit (1591) sau dacă și cînd a fost restaurat (lucrul s-a petrecut în anul 1977).

Și mai puțini sînt aceia care, ajunși la Veneția, își cumpără un bilet „giornaliero", pentru a putea călători cu orice vas, oricît dorește într-o zi, inclusiv pînă la „îndepărtata" insuliță Torcello, pentru a-și da întîlnire cu cel mai vechi monument din întreaga lagună, catedrala Santa Maria Assunta; atestarea ei indubitabilă, care seamănă din punct de vedere al suportului material (tot o inscripție pe piatră) cu atestarea bătrînului Erebuni, datează din anul 639 iar sub forma în care se prezintă astăzi are aproape un mileniu. Citisem dinainte despre existența unor mozaicuri interioare transfigurînd artistic Judecata de apoi dar nu-mi puteam închipui extraordinara asemănare cu frescele exterioare de la Sucevița sau Voronețul nostru. Tocmai de aceea m-am călătorit cu un vaporaș leneș timp de o oră pînă la această insulă — una dintre cele trei, Murano, Burano și Torcello, care fac faima fărîmelor de pămînt din jurul „marii" Veneții.

Cum vilegiaturiștii care ajung aici sînt foarte puțini, ghidul a avut mai multă vreme pentru mine. I-am vorbit deci pe-ndelete despre similitudinea scenelor și semnificațiile identice ale celor două „Judecăți"; l-am convins astfel destul de ușor asupra interesului meu real și serios de a afla cît mai multe despre Santa Maria Assunta. Drept răsplată mă conduce în mijlocul catedralei (aflată atunci în restaurare sub auspiciile și cu sprijinul UNESCO) scoțîndu-mi vreo patru rînduri de mozaicuri de sub o dală ce nu se deosebea cu nimic de celelalte; în cele din urmă scoate cea mai valoroasă „piesă" a catedralei: o bucată de mozaic, singura mărturie — în afara inscripției, desigur, — a străvechimii de 13 secole a lăcașului. La despărțire rog pe un om „de-al casei" să-mi facă o fotografie împreună cu ghidul care mi s-a părut sincer mișcat de prezența unui român pe Torcello numai pentru a vedea și a compara mozaicul cu frescele din țara lui... Pentru acest gest al meu m-a mai recompensat o dată oferindu-mi un album al catedralei cu text și ilustrații.

Peste numai o zi și o noapte treceam din nou hotarul ocrotitor al țării mele apropiindu-mă de locurile dragi de care-mi amintisem pe Torcello.

Revin și închei cu acea „acqua alta" din octombrie 1981 care din fericire a rămas la nivelul a cîtorva centimetri. Revedeam Veneția și mi se părea că nimic, nici o forță, oricît de puternică ar fi, nu ar putea distruge acest tezaur al întregii umanități. Și totuși, insinuante și subtile, insistente și perfide, elementele timp, intemperii, apă, industrie, turism își croiesc drumul nefast spre degradarea Veneției; iar fenomenul a devenit, dacă nu iminent, cel puțin alarmant.

Se pare că omenirea este deja conștientă de acest pericol și acționează în consecință.

CONSTANTIN CHIFANE-DRĂGUȘANI ■

Pentru **UNIVERSITATEA CRAIOVA**, 1983 a însemnat anul deplinei consacrări internaționale: „campioana unei mari iubiri" a ajuns pînă în semifinalele unei cupe continentale, performanță fără precedent în istoria fotbalului nostru! În plus, 9 dintre componenții ei au contribuit decisiv la calificarea echipei naționale în turneul final al campionatului european.

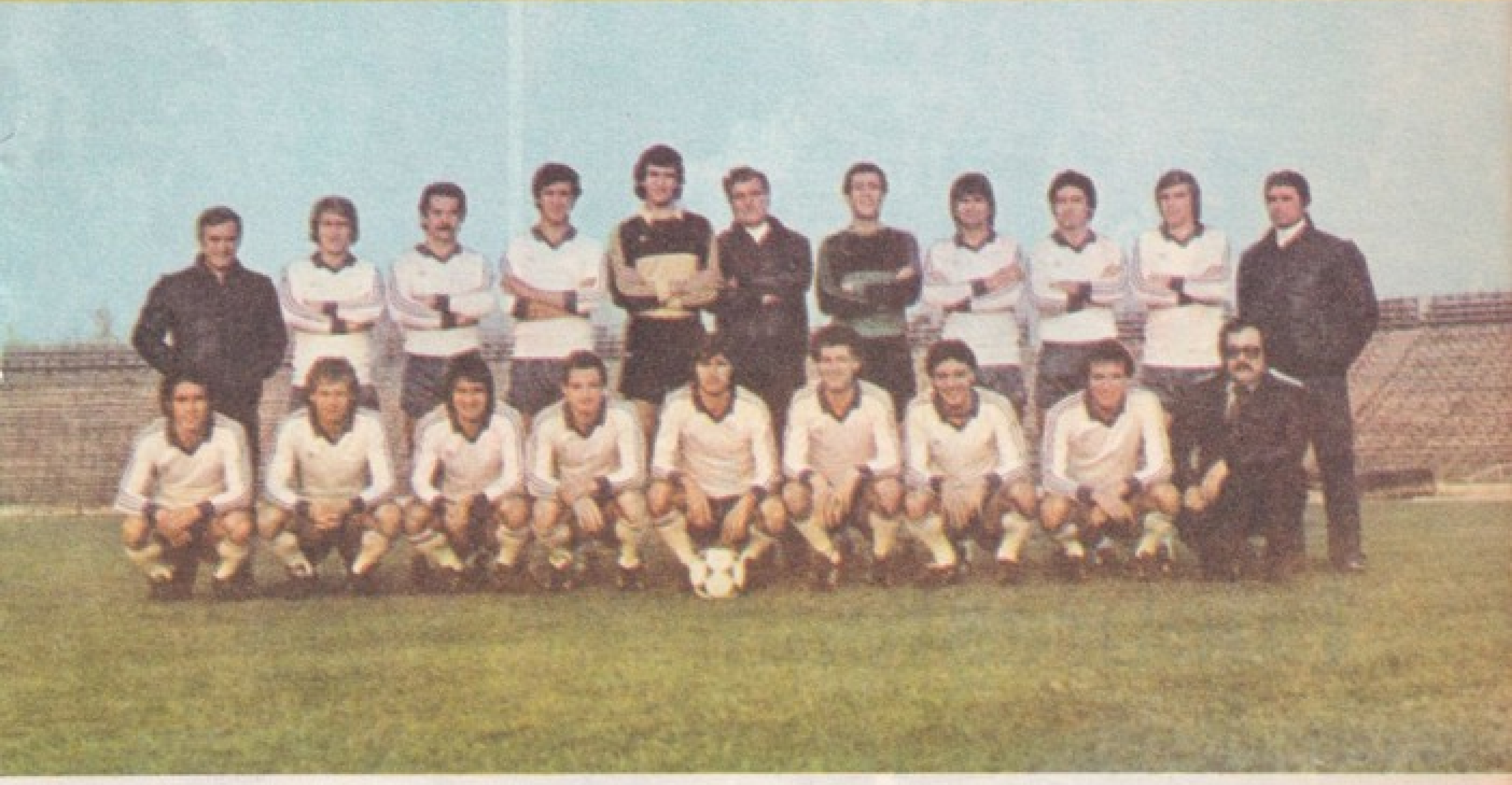

Aceasta este echipa **DINAMO BUCUREȘTI**, campioana României și autoarea uneia dintre cele mai mari surprize consemnate în 1983 în fotbalul continental: eliminarea din Cupa campionilor europeni a deținătoarei trofeului, redutabila formație vest-germană Hamburger S.V.! Cariera europeană a dinamoviștilor continuă. Mult succes!

Fotografii de VICTOR RĂDULESCU ■

Divertisment nocturn bucureştean

VIOREL PĂUNESCU

MIHAELA OANCEA

JEANINA MATEI

CORNEL PATRICHI

PĂUNIŢA IONESCU

GIL DOBRICĂ

Un mod de-a încheia o zi

Viorel Păunescu, responsabilul barului Melody, este un ambiţios. Cornel Patrichi este de asemenea un ambiţios. Atunci cind se intilnesc doi oameni ambiţioşi, este imposibil să nu se facă un lucru bun. Venind la **Melody,** cei doi oameni de ispravă şi-au propus, fiecare în domeniul său de activitate, să renoveze vechiul bar şi să invite publicul la un spectacol de excepţie. Şi au reuşit. Mai intii mărind sala de spectacol cu aproape 80 de locuri şi ce este mai interesant e că oriunde te afli vezi perfect apoi îmbogăţind orga de lumini şi montind un podium luminos, astfel incit acei 14 + 1 balerini, cind apar pe scenă, să te convingă că asişti la o reprezentaţie de talie europeană. Spectacolul şi atmosfera de bar neputind fi povestite, nu ne rămine decit să vi le prezentăm în imagine. Se impun menţionate prezenţe vocale de autentică valoare: Păuniţa Ionescu, Jeanina Matei, Mihaela Oancea, Dan Spătaru, Gil Dobrică.

Fotografii de PAUL AGARICI ■

NiGHT VAR ET

NiGHT VAR ET

Şi un mod de a începe o noapte

În cel mai loial spirit al concurenţei **Francisc Uroşoviţeanu** a fost puţin alarmat de noul program al barului Mellody. Barul de noapte Athèné Pallace după decenii de existenţă era la un pas de a fi surclasat. Aşa a început noul program cu doi solişti străini **(Akis Pavlidis** din Grecia şi **Mohad Mustafa** din Egipt) invitaţi prin ARIA, cu surorile **David** într-un excelent show de muzică uşoară şi rock, cu **Elena Cîrstea, Mariana Pop, Elvira Munteanu, Nikos Trombicos** şi formaţia de muzică uşoară **Vilmany.** Cu o coregrafie semnată de **Mihaela Atanasiu** (una din personalităţile noului val de coregrafi) şi-n regia lui **Cornel Dalu,** spectacolul de la barul de noapte Athène Pallace inseamnă o seară nu de neuitat, ci agreabilă, caldă în care consumatorul poate deveni şi spectator atent. Cîteva momente vesele cu **Mihai Perşa, Dan Mitoşeru, Nae Lăzărescu** şi mai ales cu **Dumitru Furdui** reamintesc oaspeţilor că se află totuşi într-un local şi că trebuie să zîmbească şi să redescopere buna dispoziţie.

Dotat cu efecte tehnice de ultimă oră care dau culoare, intrigă şi fascinează, barul de noapte Athèné Pallace şi-a recîştigat poziţia redevenind acelaşi loc în care o zi se prelungeşte puţin şi se încheie frumos.

Fotografii de VICTOR RĂDULESCU ■

Divertisment nocturn bucureştean

DE PE TOATE MERIDIANELE

Specialiştii de la Institutul de Geologie al Academiei de Ştiinţe a R.S.S. Estone susţin că cele mai mari insule ale arhipelagului Moonzund, din Marea Baltică, au tendinţa să se contopească şi, în interval de aproximativ 2 000 de ani, să formeze o singură mare insulă.

■

Oraşul Bangkok, capitala Thailandei, a fost supranumit: „Veneţia Orientului", deoarece suferă de mai multă vreme un proces de scufundare lentă. Potrivit măsurătorilor efectuate de specialişti, nivelul său coboară cu circa 10 centimetri pe an, ceea ce ar însemna o coborîre de doi metri pînă la sfîrşitul mileniului nostru. Guvernul are în vedere un plan de măsuri pentru a împiedica scufundarea oraşului.

■

În Papua — Noua Guinee, gîndacii constituie un articol de export solicitat: cererea vine atît din partea muzeelor europene şi americane de entomologie, cît şi din partea unor colecţionari particulari. Succesul acestor gîndaci provine din faptul că sînt foarte mari (unele specimene ating mărimea unei palme) şi viu coloraţi. Întrucît cererea este foarte mare, au fost create... ferme de creştere a gîndacilor exotici.

■

Primul ziar portughez a fost editat la 5 decembrie 1641. Ea avea un titlu format din 39 de cuvinte şi fusese tipărit cu scopul de a informa cititorii asupra desfăşurării războiului cu Spania. Odată cu cel de-al doilea număr, scos în ianuarie 1642, în ţară şi-a făcut apariţia şi... cenzura. Ca urmare, peste cîteva luni, în august al aceluiaşi an, ziarul a fost suspendat.

■

În august 1984 este prevăzută încheierea lucrărilor de instalare a unui sistem de cabluri submarine de telecomunicaţii care va lega Australia, Noua Zeelandă şi Canada. Lungimea totală a acestui sistem de cabluri va fi de 15 000 de kilometri.

■

Majoritatea bacteriilor pier la temperaturi mai mari de 70 de grade Celsius, pînă acum fiind cunoscută de ştiinţă doar o singură specie în stare să suporte şi 150 de grade. De curînd însă, doi oameni de ştiinţă americani au depistat bacterii care îşi păstrează capacităţile vitale şi în condiţiile unor temperaturi de pînă la plus 300 de grade Celsius. Motiv pentru care revista britanică „Nature" presupune posibilitatea existenţei vieţii pe planetele „fierbinţi", unde temperaturile depăşesc cu mult pe cele întîlnite pe Terra.

■

Un nou instrument medical, nefroscopul subcutanat, realizat în R.F.G. şi în Austria, face ca intervenţia chirurgicală pentru înlăturarea pietrelor de la rinichi să devină învechită. Aparatul menţionat permite doctorilor să îndepărteze pietrele printr-o deschidere minusculă în zona dorsală a pacientului, sau să le sfărîme în fragmente inofensive cu ajutorul unor bombardamente cu ultrasunete. Această tehnică a fost introdusă şi în S.U.A., unde este folosită acum în peste o duzină de centre medicale importante. Pacienţii trataţi prin nefroscopie se pot întoarce la locurile lor de muncă după circa o săptămînă, în timp ce bolnavii care au suferit o intervenţie chirurgicală o pot face de-abia peste opt săptămîni.

■

Banii de hîrtie au apărut cu mult mai înainte decît se crede. Invenţia îi este îndeobşte atribuită lui John Law, care a introdus bancnotele în Europa la începutul secolului al XVIII-lea. Iată însă că o expoziţie numismatică, care a fost organizată la Muzeul din Nanjing (R.P. Chineză), expune o bancnotă datînd din anul 1287. Potrivit menţiunilor istorice, banii de hîrtie au intrat în circulaţie în China în anul 1023.

■

La Paris a fost publicat un anuar al celor 250 de... prezicători francezi aflaţi „în exerciţiul funcţiunii". Se publică adresele, numerele de telefon, categoriile de preziceri în care sînt „specializaţi" fiecare şi, bineînţeles, tarifele.

■

Cetăţeanul englez Corbett Whitton a primit nu demult o scrisoare expediată pe adresa lui cu zece ani în urmă. Cu toate că în lume se cunosc cazuri şi mai şi, pentru poşta engleză această performanţă constituie un nedorit record.

■

Cel mai lung şaşlic din lume a fost preparat de măcelarul belgian Julien Clayes din Eeklo. Şaşlicul a măsurat 225,3 metri. Precedentul record îl deţinea un coleg din Bruxelles, cu 80 de metri. Pentru imensa lui frigăruie Klayes a utilizat 160 kilograme de carne, 25 kilograme de ceapă şi opt kilograme de ardei şi piper.

■

După cum se ştie, o cincime din actualul teritoriu al Olandei este formată din pămînturi cucerite pe seama Mării Nordului, prin îndiguiri şi desecări. Începută în secolul al XVII-lea, cînd olandezii foloseau morile de vînt pentru eliminarea surplusului de apă, operaţia de îndiguire continuă şi astăzi, Olanda sporindu-şi în continuare suprafaţa prin noi pămînturi smulse mării. Un recent proiect prevede construirea unui adevărat oraş „pe fundul mării", la sud de Haga. Proiectul, care necesită investiţii de 460 milioane de dolari, prevede desecarea a 1 280 hectare de fund de mare.

■

Se întîmplă ca unele întreprinderi sau instituţii care desfăşoară o activitate nobilă (învăţămînt, sănătate, cultură, opere de binefacere), ajunse la strîmtoare financiară, să solicite şi uneori să şi obţină sprijin material din partea statului sau a organelor locale. Aşa au procedat şi patronii unei tipografii din oraşul francez Rouen. Ei s-au adresat municipalităţii pentru subvenţii, declarînd că activitatea întreprinderii lor le-a absorbit toate mijloacele financiare, că lucrează şapte zile din şapte şi cîte 18 ore pe zi. Ce anume lucrau? Ancheta întreprinsă în legătură cu satisfacerea cererii lor a stabilit că patronii „nobilului aşezămînt" se ocupau cu imprimarea de... cecuri şi documente false.

■

Două treimi din teritoriul Finlandei, adică 337 000 kilometri pătraţi, sînt ocupate de păduri. Acestea sînt completate de cîmpii şi de lacuri, care se numără cu miile în această ţară, precum şi de torente care se varsă în mare. Toate acestea constituie bogăţii naturale inestimabile.

■

Araba a devenit cea de-a şasea limbă oficială a Organizaţiei Naţiunilor Unite. Celelalte limbi oficiale sînt: engleza, rusa, chineza, franceza şi spaniola. În prezent, araba este limbă oficială în 21 state membre ale O.N.U.

■

În mod cu totul neaşteptat aflăm că japonezii sînt destul de distraţi şi de uituci. Iată doar o parte din obiectele uitate în trenuri în decurs de numai un an: 500 000 de umbrele, 300 000 de obiecte de îmbrăcăminte, 250 000 de cărţi. Lucrul cel mai de preţ pierdut şi găsit a fost o valiză conţinînd bijuterii în valoare de 30 milioane de yeni. Un bijutier bine afumat uitase preţiosul obiect la gara din Tokio.

■

De regulă sînt pedepsiţi cei ce deţin arme. În orăşelul american Oak Creek, din statul Colorado, e invers: cel ce e descoperit că nu posedă arme şi muniţii este băgat la închisoare pe trei luni şi amendat cu 30 de dolari. Autorităţile explică ciudatele măsuri prin faptul că în localitate nu sînt decît doi agenţi de poliţie şi că deci securitatea cetăţenilor nu poate fi asigurată decît prin autoapărare.

Rubrică realizată de
ION D. GOIA ■

VW GOLF model 1984. Prezentat la salonul de la Frankfurt 1983, noul VW GOLF se deosebește în primul rînd printr-o caroserie ce a suferit multe retușuri în vederea obținerii unei aerodinamicități mai bune Cx=0,34 față de Cx=0,42 al modelului anterior. Motoarele ce echipează acest autoturism au capacități de 1300 cm³ ; 1600 cm³ ; 1800 cm³ cu carburator ; 1800 cu injecție și 1600 diesel. Puterile acestor motoare sînt : 55 CP ; 75 CP; 90 CP ; 112 CP și 54 CP. Versiunea cu motor de 1800 m³ cu injecție cunoscută sub numele de G.T.I. rămîne în continuare foarte sportivă : viteză maximă 191 km/h, accelerație maximă de la 0 la 100 km/h în 9 secunde. Consumul de combustibil este în sensibilă scădere.

PEUGEOT 205 GRD. Noul model al firmei Peugeot este denumit 205 și în varianta diesel este echipat cu un motor de 1768 cm³ ce livrează 60 CP DIN la 4600 cm³ și un cuplu maxim de 11 kgfm DIN 2000 rot/min. Caroseria cu cinci uși este foarte bine concepută putînd să primească cu ușurință 5 persoane și bagajele respective, pentru o lățime totală de 1,572 m și o lungime totală de 3,705 m. Autonomie medie 850 km, datorită capacității de 50 l a rezervorului de motorină și datorită sobrietății motorului în ceea ce privește consumul.

Noutăți auto — 1983

Anul 1983 a marcat un progres deosebit în activitatea de concepție și producție a autoturismelor, pentru majoritatea constructorilor consacrați din întreaga lume. Se poate spune că tendințele actuale de dezvoltare a automobilului sînt comune marilor firme constructoare, existînd desigur și unele deosebiri impuse de condițiile de circulație ale țărilor respective (limitare de viteză, calitatea și prețul carburantului, gradul de poluare, dezvoltarea rețelelor de șosele și autostrăzi etc.). Astfel, principalele mărci de prestigiu din R.F.G. produc frecvent modele de autoturisme echipate cu motoare puternice (200—250 CP și care depășesc cu ușurință viteza de 200 km/h în condiții de deplină siguranță și confort: Mercedes, BMW, Porsche, Audi. Desigur că respectivii constructori au fost stimulați în obținerea acestor performanțe și de faptul că viteza maximă pe autostrăzile din R.F.G. nu este limitată de lege.

Dar trecînd peste toate acestea, trebuie să arătăm că eforturile tuturor proiectanților și constructorilor de autoturisme se îndreaptă către obținerea de motoare cu puteri litrice cît mai mari, cu consumuri cît mai reduse și capabile să furnizeze autoturismului performanțe dinamice cît mai bune, precum și către obținerea de caroserii cu coeficienți de aerodinamicitate scăzuți, ușoare, confortabile și rezistente la solicitări mecanice și la coroziune. În acest context, cele mai noi modele de autoturisme de mare serie, destinate uzajului cotidian, sînt în cele mai multe cazuri echipate cu motoare de 1100—1300 cm³, pe benzină, sau 1500—2000 cm³ diesel. Caroseriile respective sînt cu 3 sau 5 uși (inclusiv hayonul) și pot transporta 4—5 persoane. Greutatea totală a acestei categorii de autoturisme nu depășește 800 kg. Cu această soluție constructivă: motor puternic — caroserie ușoară, consumurile de combustibil au scăzut în mod spectaculos, ajungînd la valori uimitoare — de 4—5 litri la suta de kilometri parcursă cu viteza constantă de 90 km/h, și chiar sub 4 litri pentru motoarele diesel. Trebuie menționat aici gradul de perfecționare atins de motoarele cu aprindere prin comprimare (diesel), care prin folosirea unor materiale și tehnologii de fabricație moderne au devenit aproape tot atît de „rapide“ ca și motoarele cu benzină, atingînd frecvent puteri litrice de peste 30 CP la turații de peste 4000 rot/min pentru consumuri de motorină foarte scăzute. A scăzut de asemenea foarte mult nivelul de zgomot, călătoriile cu autoturisme echipate cu motor diesel devenind foarte comode și din acest punct de vedere. Pentru a ilustra mai bine cele de mai sus, să ne oprim puțin asupra noului motor diesel ce echipează autoturismul Peugeot 205 G.R.D. Este un motor de patru cilindri în linie, cu o capacitate cilindrică de 1768 cm^3. Puterea maximă livrată este de 60 CP DIN la 4600 rot/min, iar cuplul maxim este de 11 kgfm DIN la 2000 rot/min. Raport de compresie de 23:1 are o valoare obişnuită pentru un motor diesel. Acestor motor propulsează autoturismul Peugeot 205 GRD cu o viteză maximă de 152 km/h, cu un consum de 3,7 l/100 km pentru viteza constantă de 70 km/h, 4 l/100 km pentru viteza de 80 km/h şi 5,85 l/100 km pentru viteza de 120 km/h. În acelaşi timp, viteza de 100 km/h este atinsă în 14 s de la plecarea de pe loc. Toate aceste performanţe sînt demne de cel mai modern motor cu aprindere prin scînteie.

Tot în aceeaşi categorie de autoturisme se încadrează şi noul autoturism românesc Oltcit-Club, al cărui motor pentru o capacitate cilindrică de 1129 cm^3 furnizează o putere de 57 CP DIN la 5750 rot/min imprimînd maşinii o viteză maximă de 150 km/h. Viteza de 100 km/h este atinsă în mai puţin de 16 s, şi toate aceste performanţe sînt obţinute pentru un consum de 6,3 l/100 km la viteza constantă de 90 km/h.

La obţinerea tuturor acestor performanţe dinamice şi de consum pe lîngă construcţia modernă şi bine studiată a motoarelor, contribuie şi modul de realizare a caroseriilor. Acestea sînt din ce în ce mai bine profilate în urma studiilor amănunţite din punct de vedere aerodinamic, astăzi fiind foarte frecvente caroseriile de serie, cu un coeficient de aerodinamicitate ce nu depăşeşte valoarea de: Cx = 0,35 (Audi 100 CD model 1982 are un coeficient Cx = 0,30). De asemenea, tehnologii moderne au permis să se utilizeze pe scară tot mai largă materiale plastice în fabricarea diferitelor elemente de caroserie (capotă-motor, hayon, plafon, bare de protecţie, rezervor de benzină etc.) aceasta contribuind în mare măsură la uşurarea autoturismelor şi, deci, implicit la scăderea consumului şi creşterea performanţelor.

Tot în scopul reducerii consumului de carburant, majoritatea modelelor noi de autoturisme dotate cu motoare cu o capacitate cilindrică de peste 1 000 cm^3 sînt prevăzute cu cutii de viteze cu cinci trepte de mers înainte. În acelaşi timp, echiparea caroseriilor uşoare (sub 800 kg) cu motoare relativ puternice (peste 50 CP DIN) a permis mărirea raportului transmisiei principale, soluţie tehnică prin care, împreună cu dotarea cutiei de viteze cu cea de a cincea treaptă, s-a obţinut scăderea importantă a consumului de benzină mai ales în cazul rulării pe autostrăzi şi cu viteze ridicate. În majoritatea cazurilor cel de al cincilea raport al cutiei de viteze este un raport de supramultiplicare, ceea ce permite rularea cu viteze constante ridicate, pentru regimuri de turaţie scăzute ale motorului, ceea ce duce în ultimă instanţă la scăderea consumului.

Referindu-ne puţin în continuare la autoturismele de clasă mijlocie, concepute în special pentru parcurgerea de distanţe interurbane mari, se poate spune că acestea sînt în general echipate cu motoare de 2 litri. Familia autoturismelor de 2 litri a devenit foarte numeroasă şi aceasta în primul rînd deoarece motoarele cu capacităţi cilindrice apropiate de această valoare conferă posibilitatea creării unui echilibru avantajos între o caroserie spaţioasă şi comodă, performanţe ridicate şi consumuri scăzute Un etalon în acest sens îl constituie noul model de Mercedes, botezat 190. Acesta este echipat cu un motor de patru cilindri în linie răcit cu apă şi amplasat longitudinal în faţă. Capacitatea cilindrică este de 1997 cm^3. Motorul este prevăzut cu un sistem de alimentare prin injecţie mecanică tip K Jetronic. Puterea maximă: 122 CP DIN la 6 000 rot/min, iar cuplul maxim este de 18,1 kgfm la 3500 rot/min. Raport de comprimare 9:1. Viteza maximă pe care o atinge acest autoturism este de 195 km/h, pentru un consum de combustibil de 6,7 l/100 km la viteza de 90 km/h.

În ceea ce priveşte echipamentul, atît la autoturismele mici cît şi la cele de clasă mijlocie s-au înregistrat progrese uimitoare atît în calitatea finisării şi a prezentării cît şi în ceea ce priveşte dotarea cu accesorii şi dispozitive care de care mai sofisticate dar în acelaşi timp utile şi menite să uşureze la maximum conducerea şi exploatarea de ansamblu a autoturismelor: instalaţii de aer condiţionat, ştergător şi spălător pentru faruri, dispozitive de ridicare şi coborîre automată a geamurilor portierelor, oglinda retrovizoare din dreapta comandată electric, trapă în plafon manevrată electric, volan cu poziţie reglabilă, scaunul conducătorului reglabil cu acţionare automată, zăvorîrea automată a uşilor, portbagajului şi trapei buşonului de benzină, prin acţionarea sistemului de zăvorîre a portierei şoferului şi multe, multe altele.

Un loc aparte în domeniul construcţiei de autoturisme a început să-l ocupe electronica. Din ce în ce tot mai mulţi constructori au început să apeleze la electronică în vederea îmbunătăţirii performanţelor autoturismelor lor, precum şi pentru creşterea gradului de confort şi siguranţă în exploatare. Astfel, sistemele de alimentare şi de aprindere electronice sînt o prezenţă obişnuită sub capota autoturismelor moderne. Mai nou, cu ajutorul electronicii a fost realizat un sistem de frînare ce evită blocarea roţilor (ABS), indiferent de gradul de aderenţă a drumului şi de forţa de apăsare asupra pedalei, de frînă. A fost pus la punct, de asemenea, un sistem de control al schimbării treptelor de viteză în cutiile de viteze automate, precum şi un sistem de depistare a detonaţiilor motorului în timpul funcţionării şi de înlăturare a acestora prin acţionarea automată asupra diferiţilor parametri (avans, presiune de supraalimentare etc.).

Ing. POMPILIU TEODOR ■

Veniţi semănători de statui

Cădere nu-i şi moarte nu-i
Pădurea face veşnic pui
Rămîne viu printre ai lui
Semănătorul de statui

Nu-l ţine moartea la consemn
Surîde-n noii muguri demn
Şi ne mai face blînd un semn
Din universul lui de lemn

Şi meşteri tineri intră-n mit
Miroase-a verde infinit
Pădurea unde s-a oprit
Mai e pe lume de cioplit

Şi aşchiile lui dau semn
Că truda-i traiul cel mai demn
Şi că sîntem dacă avem
Civilizaţia de lemn

Cioplim în lemn nu facem plumb
Cu dalta îndreptăm ce-i strîmb
Purtăm o daltă la carîmb
Şi ieftin dăm ce facem scump

De lacrimi lemnul este ud
Şi-l creştem dacă este crud
Şi-n tot concertul lumii surd
Doar inimile ni se-aud

Ne mai retragem între munţi
Ca-nvingători şi nu ca-nfrînţi
Peste pîraie facem punţi
Cioplim în lemn şi măşti şi nunţi

O mugure străpuns de flori
Tu eşti nepot de cioplitori
Şi lemnul creşte cînd tu mori
Şi-ajungem noi nemuritori

Boc, boc şi lemnul monoton
O dulce sunet necazon
Cînd moare Vida Gheza-n tron
Rămîne-un Krupiţer Anton.

ADRIAN PĂUNESCU ■

20 mai 1980 – Baia Mare

La „poarta" lui Anton Krupiţer, cunoscut sculptor din Baia Mare, am bătut într-o noapte de mai, cu un cer plin de stele, ca la un bun prieten. Dar acolo sus, în Valea Castanilor, la numai cîteva minute de mers din centrul oraşului, unde lucrează şi modelează lemnul Anton Krupiţer, nu există poartă. Veghează intrarea zeci şi zeci de statui găsite parcă prin pădurile munţilor noştri şi dăruite nouă. Ele sînt cele care dau bineţe trecătorilor. Feţele lor sînt spălate de un rîu ce curge discret precum o taină şi este cunoscut sub numele de Usturoi. Ciudată această denumire tocmai aici, în Valea Castanilor. Dar aceasta nu este singura ciudăţenie. La fel de ciudat este şi ceea ce a îndrăznit Krupiţer să realizeze cu ani şi ani în urmă în mijlocul rezervaţiei castanilor. Sculptorul, fost ucenic al marelui Vida Gheza, a încercat să se transforme într-un singur dirijor, să facă din pomi instrumente muzicale care pot să ne cînte la orice oră din zi şi din noapte. Şi dirijorul acesta, care este Anton Krupiţer, pare a fi căpătat bagheta lui Vida Gheza ca să continue lungul drum prin lemn...

Un lucru mai puţin cunoscut este faptul că în urmă cu doi ani, Anton Krupiţer, în numai cîteva luni, tot lîngă Baia Mare, pe marginea lacului Firiza, a reuşit să decoreze cu statui un mare han turistic. Douăzeci de lucrări, grupate în ciclul denumit „Hora", ne aduce chipurile eroilor din legende, din timp şi din păduri. Acoperişul este realizat în aşa fel încît apa ori zăpada nu pot să rămînă, aici, nici o clipă. Este confecţionat din pante înalte şi aproape de verticală care pornesc din măreţele statui şi ai impresia că, peste veacuri, perso-

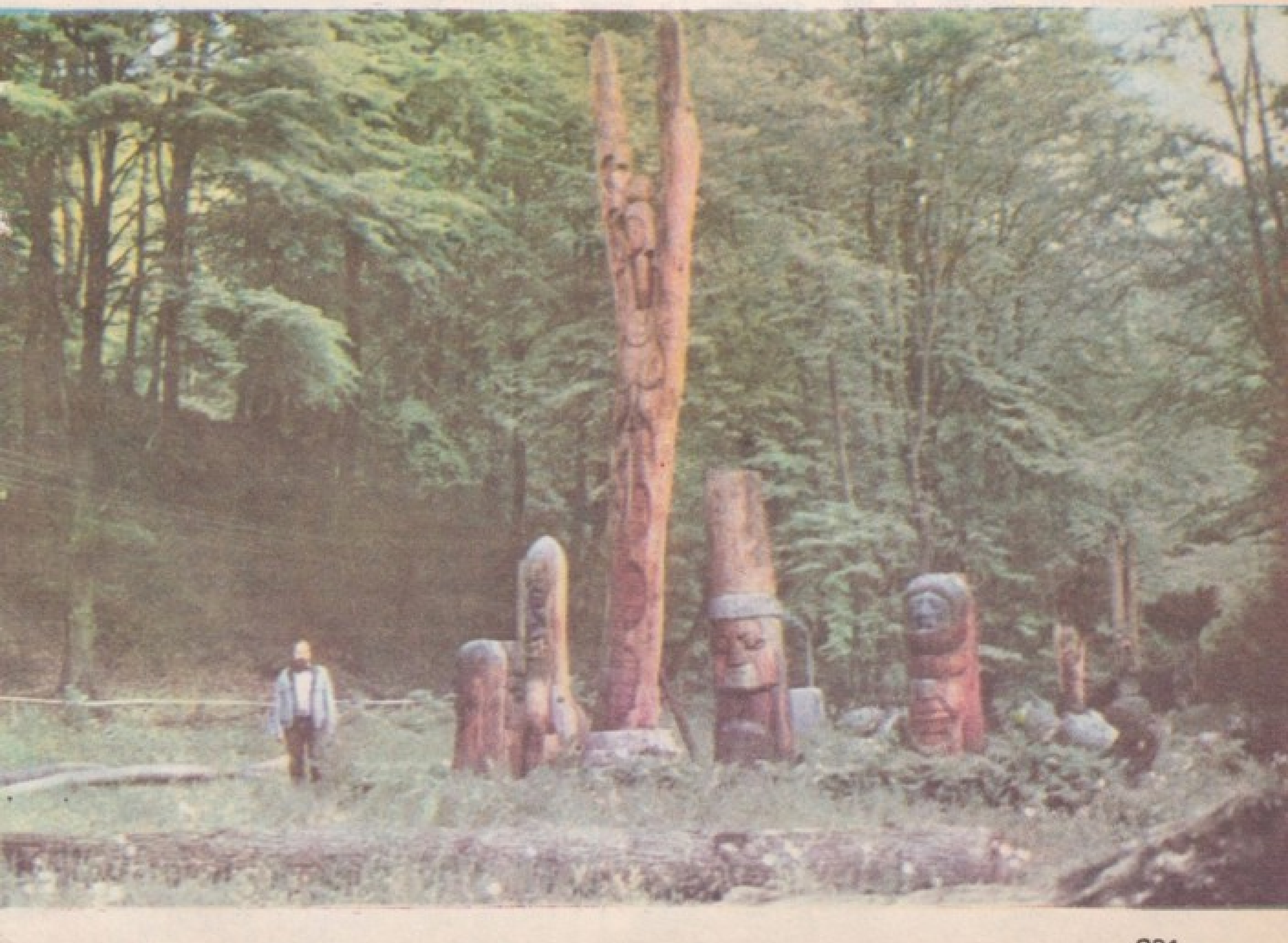

Veniţi la semănătorii de statui

najele îşi dau bineţe şi îşi strîng mîinile. De aceea a fost denumit aşa: Hora. Apoi, a fost decorat cu elemente din folclorul maramureşean, multe dintre ele uitate şi pierdute. Ele au fost găsite, acolo, unde se păstrează exact ca-ntr-o imensă ladă de zestre, ca-ntr-un testament: la muzeul din Sighet. Şi tot Krupiţer precum într-o carte poştală ne-a dăruit prin ceea ce a făcut la Firiza. Înconjurat şi de alte statui, aparţinînd şi altor artişti din ţară care au participat, aici, la o tabără de sculptură, locul de la lacul Firiza este, fără nici un fel de exagerare, o bijuterie pe care noi avem datoria s-o transmitem urmaşilor noştri. Este păcat că un asemenea punct turistic, care te face să te simţi pe planeta numită Maramureş, nu este inclus în circuitul turistic şi în ghidurile acestuia. Şi se află la numai cîteva minute de oraş... Dar munca lui Anton Krupiţer nu se opreşte aici. La Baia Sprie, împreună cu cîţiva tineri inimoşi, în cadrul cooperativei în care lucrează, face dulapuri. Dulapuri pictate, din lemn masiv, care au cucerit multe ţări şi se vînd ca pîinea caldă şi pe foarte mulţi bani. Arta Maramureşului a devenit şi prin asta o artă universală căutată şi apreciată...

Acum, cînd viaţa lui bate la patruzeci de ani, Krupiţer se gîndeşte ca unul din cele mai frumoase parcuri ale oraşului, Cîmpul Tinereţii, să-l umple cu statui. Din lemn de Maramureş. Să fie acel loc un fel de clopot al locului care să fie auzit pînă departe. La acest proiect lucrează de foarte mult timp. Visează ca să fie un fel de sinteză a tot ce este mai simbolic în Maramureş. Şi doreşte ca, acolo, dintr-un copac uriaş (cel mai mare pe care o să-l găsească prin Maramureş), să-i facă o statuie lui Vida Gheza. Să-l facă aşa, ca pe un prinţ şi domnitor al lemnului – iar pe cap să-i pună o coroană care să reprezinte sfatul cel de taină al eroilor de la Moisei...

L-am găsit, cum spuneam, pe Anton Krupiţer într-o noapte de mai, cu un cer plin de stele, în atelierul său din pădurea castanilor, ascultînd mersul apei din rîu şi plămădind chipuri din lemn. Pe un perete, în ramă şi sub sticlă, la loc de mare cinste, era aşezată poezia scrisă de Adrian Păunescu, la numai cîteva zile după ce Vida Gheza devenise el însuşi statuie. Şi cum, în acea noapte, se împlineau exact trei ani de cînd marele vrăjitor al lemnului ne-a strîns mîna şi ne-a zîmbit pentru ultima oară, cînd acum, în primăvară, ar fi împlinit şapte decenii de închinare în faţa lemnului, în iarba înaltă de cîteva palme, la poalele statuilor, am lăsat cîteva lacrimi. Ele s-au pierdut în roua care căzuse din ceruri mîngîind tot lemnul pădurii şi parcă, în tăcere, unea toate planetele transformînd copacii în statui, iar statuile în oameni. Şi dirijorul, prin soliştii săi, îşi continuă concertul către univers...

SORIN POSTOLACHE ■

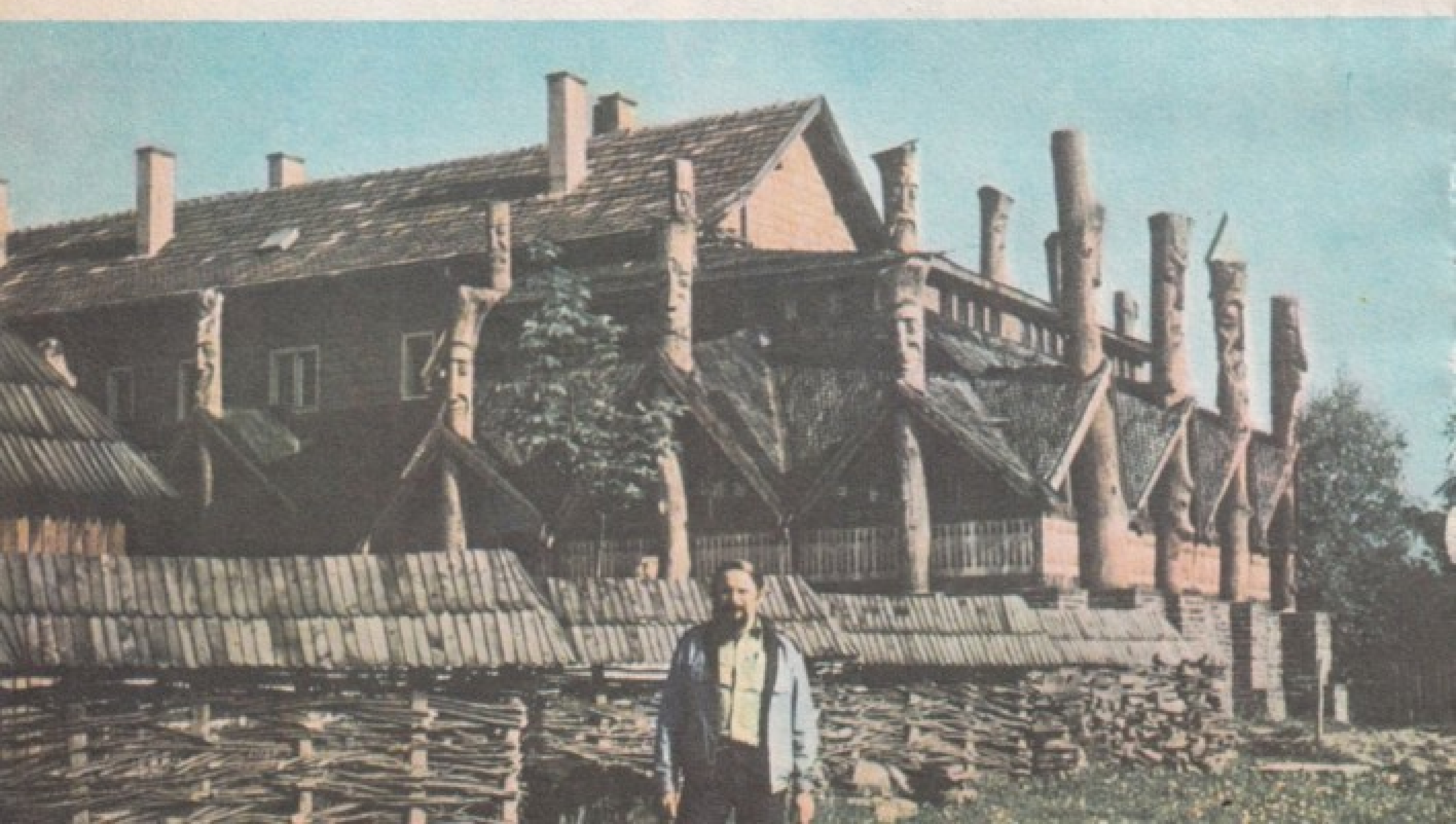

MODA

vă aparține

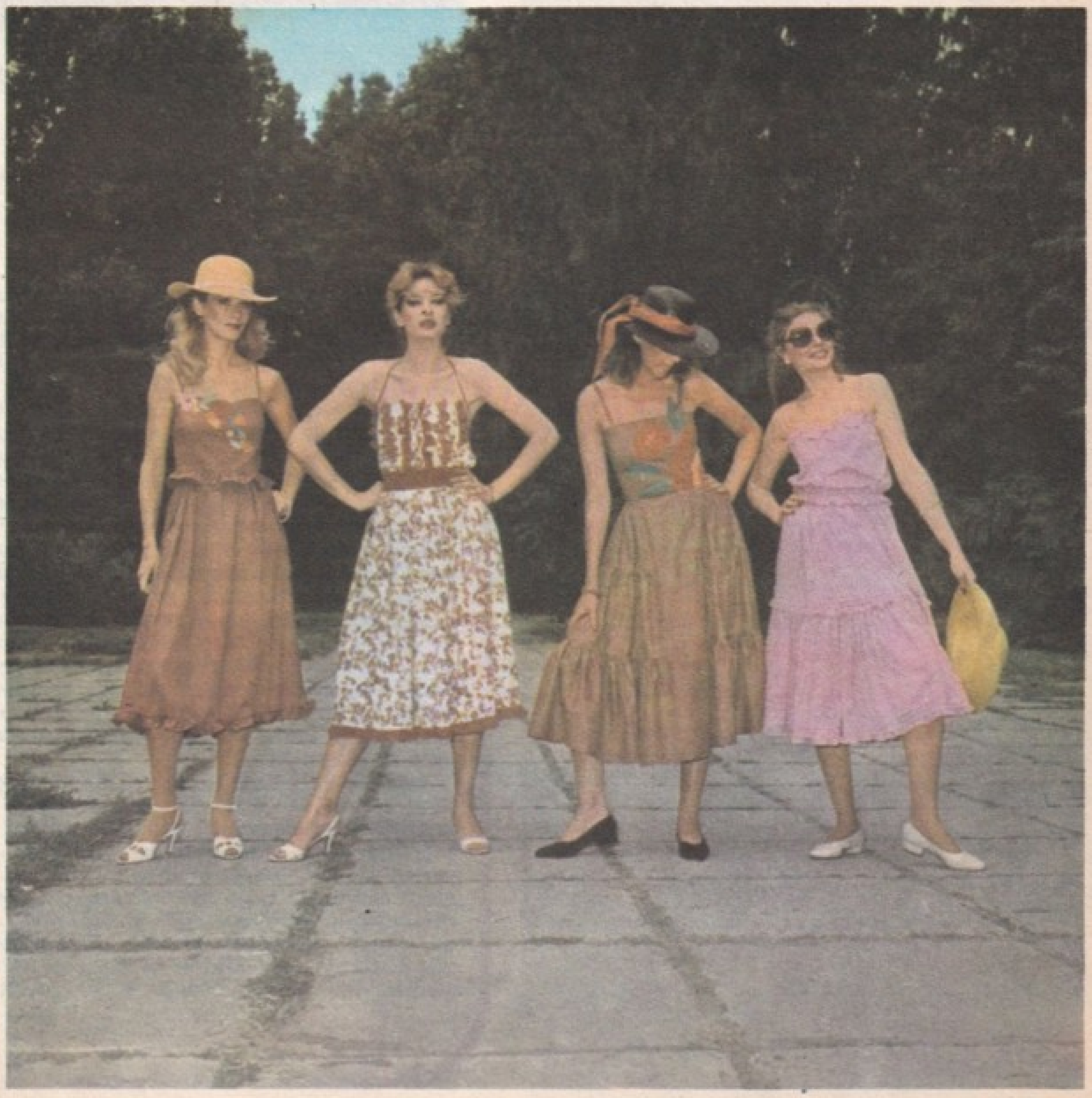

Creaţia vestimentară, mai mult decît oricare formă de creaţie, poate constitui unul din domeniile majore de manifestare şi implicare a frumosului în viaţa noastră. Unii teoreticieni susţin că aproape în nici un alt sector al vieţii umane, mişcările de valori nu sînt atît de rapide şi evidente ca în domeniul modei, pentru că „moda ne interesează pe toţi şi nu există femeie care să nu fi avut de rezolvat problema chipului său şi problema participării sale la perspectivele modei!..."

La „reînnoirea" anotimpurilor se meditează îndelung, se gîndesc modele, se desenează schiţe, se creează colecţii, au loc prezentări de modă, consfătuiri, apar reviste şi cataloage de specialitate, se fac comentarii, pronosticuri etc., iar moda îşi spune cuvîntul peste toate. Femeia redescoperă plăcerea vestimentaţiei, reinterpretează moda şi modelele propuse; ideile devin tentaţii, tentaţii cărora e greu să le rezişti!...

Dacă în anii trecuţi, specialiştii ne propuneau o linie sau două, în acest an liniile se multiplică, se combină între ele, uneori se suprapun sau... contrapun, iar multiplele lor variante oferă fiecăreia posibilitatea de a alege din modă ceea ce-i convine, ceea ce o avantajează, ceea ce „dă" viaţă anilor. Şi nu adaugă ani vieţii!... Deci nu există o modă sau două, ci mai multe mode din care să tot alegem, dar fiecare trebuie să fie „arbitrul

gusturilor sale, să știe ce-l avantajează și să nu se limiteze doar la imitație“ (Jean Marais). Pentru acest an, moda este bine gîndită, cu modele și forme cît mai confortabile, practice, care nu exclud feminitatea și cochetăria. Idei bine echilibrate, modele de bun-gust, tăieturi impecabile. Lungimile nu mai sînt un element determinant în modă, ei vor fi fixate în raport cu proporția ansamblului vestimentar, cu silueta și vîrsta, dar să nu uităm că fiecare oră, fiecare destinație își are exigențele sale. Țesăturile se joacă cu formele, liniile depind de culori ș.a. Printre imprimeuri, desenele geometrice cîștigă teren iar uniurile dețin supremația. Dar care vor fi culorile? Pentru 84, specialiștii ne propun 4 grupe de culori: naturale (galben, ocru, roz, gri); culori reci (verde, brun): grupa culorilor medii (mov, albastru) și culorile intense (roșu, violet). Paleta de culori propusă se remarcă prin noile posibilități de combinare a tonurilor coloristice, acordînd mare importanță roșului, albului și negrului, neîntrecut în eleganță. Siluetele oscilează între amplu și suplu, între drept și mulat — două extreme care au prea puține elemente comune.

Sortimentele de bază rămîn rochia, fusta și pantalonul, fie ca piese independente, fie incluse în ansambluri ca piese coordonate. În afară de rochiile clasice, care reactualizează stilul „cămașă“, vom întîlni rochii tip tunică sau romantice cu talia bine subliniată și cu fusta în cute, pe bie, petrecută sau cu crețuri, falduri, volane ș.a., pantalonii se înscriu în colecții cu cele mai diferite forme, cu linii drepte sau ușor îngustate. Pentru o ținută lejeră, confortabilă, se recomandă ansamblurile ușoare, obținute prin asamblarea diferită a micilor piese vestimentare: veste, fuste, șorturi, pantaloni, rochii peste pantaloni sau peste jupoane, jachete de toate dimensiunile.

Dintre numeroasele detalii care impun modelele în colecțiile lui '84 se reliefează: asimetriile la butonaj, la amplasarea buzunarelor și garniturilor, la decolteuri și chiar la ... tiv; amanșurile obișnuite sau foarte largi; mînecile voluminoase, scurte și lungi, chiar bufante; revere late; o accentuată tendință spre ornamentații; drapaje ample, garnituri din piele, tricot sau blană; căptușeli din materiale în contrast; plătci și buzunare detașabile, libere; talia la locul ei sau ușor coborîtă — toate întregite de accesorii, de machiaj și de coafură! Dar, așa cum spunea La Bruyére „nici această modă nu va fi cea din urmă și va fi spulberată de alta mai nouă care, la rîndul ei, cedează locul celei care o urmează“.

MARIANA TURBĂCEANU

Fotografii de **IOAN PETRIȘOR**

ARTA UNUI ATELIER DE STICLAR

Un paradox în meşteşugul de artă al sticlăriei e că, pentru a fi interesant, artistul nu pare obligat să fie şi un inovator. În pictură, bunăoară, imitaţia e sancţionabilă. În artele decorative — şi-n sticlărie în mod deosebit — imitatorul o duce bine, adeseori mai bine decît creatorul ce luptă pentru calitate şi noutate. În pictură, lipsa unui dram de originalitate, a sforţării de a produce altceva şi altfel aproape că-l descalifică pe cel ce pictează. În judecata lucrului de sticlar, inovaţia nu-i neapărat şi criteriu. Se-ntîmplă cîteodată ca o idee excepţională să fie atît de repede preluată şi distribuită încît creatorul ce-a avut-o să pară copistul copiştilor săi. Materialul, mai apoi, cu gingaşele sale amăgiri, cu sugestia a ceva preţios, sideral, nelumesc îl timorează niţel pe acela ce caută a discuta forma şi calitatea ei. Un bol de sticlă cu pigment bun, spre exemplu, pare, oricum ai privi chestiunea, ceva ce trebuie socotit artă. Să nu uităm că geometricul impresionează întotdeauna şi că sticlăria beneficiază în chip fatal de fascinantul sferei, al cubului, al poliedrelor. Cine a ţinut în mînă o sferă de cristal ori un cub de cristal perfect şlefuit va fi avut sentimentul tăieturii de artă. Astfel stînd treburile, se înţelege că o carieră de mare meşter sticlar stă sub o infinitate de imponderabile.

Dan Băncilă are statutul de mare meşter sticlar, cu o prestigioasă participare la expoziţii naţionale şi internaţionale, cu mulţime de invitaţii la simpozioanele de rang mare ale sticlarilor, cu mulţime de premii, fapt care nu-l scuteşte de plictiseala de a părea îndatorat cîteodată imitatorilor săi. Sigur, nu tot ce iese din atelierul lui Dan Băncilă e obiect marcat de valoare înaltă. Sticlăria este, totuşi, o artă populară. O fac populară tradiţia, faptul că materialul e casabil şi că din mult rămîne puţin, funcţiile curente ale lucrului din sticlă şi cererea pe piaţă. Un artist decorator, voind să aibă un nume de creator în sticlă, se găseşte mereu în situaţia complicată de a aspira la unicitate, în vreme ce din cuptor trage, totuşi, serii de obiecte. Există şi sticlari care îşi trăiesc meşteşugul întocmai pictorilor, să zicem, mizînd pe refuzul seriei, obsedaţi de calitatea în unicitate a tot ce le pleacă din atelier. Cazul lor e pilduitor, dar fiecare om trebuie preţuit pentru felul lui de a fi. Faptul că un artist voieşte una, nu înseamnă că el devine măsura tuturor lucrurilor şi că alta nu e tot artă. Să nu pierdem din vedere că serialitatea e un conţinut al materialului, e ceva născînd din practica de milenii a sticlăriei şi că o regulă, care e bună mai bine de două mii de ani, trebuie să aibă încă mult credit.

Cunoscînd privilegiile, dar şi comodităţile creaţiei de serii, Dan Băncilă a purces la o continuă primenire a gîndului, însă o primenire într-un teritoriu al unei sensibilităţi atent probate. Cine ştie cît anume ştie e un înţelept. Evaluîndu-şi cu luciditate plăcerea de a căuta în toate natura şi legile ei, Dan Băncilă străduieşte să facă sticla vie, vibrînd de viu ca planta. Ideea de a concilia două stări de neconciliat ale firii — cum sînt iarba, care înseamnă trecere, efemer, schimbare, şi sticla, care e organizare sub semnul veşniciei şi a neschimbării — e încărcată de dificultăţi, adesea descurajante. Dan Băncilă are chemarea dificilului, lui îi place să sape acolo unde pare să se fi dat de fundul fîntînii, şi norocul, întemeiat pe o trudă de toată cinstea, de a merge numai înainte. Dacă numele lui Dan Băncilă înseamnă ceva în arta noastră, e întrucît el şi-a socotit talentul exact la preţul ce-l poate avea el într-o lume doldora de talentaţi, şi numai tenacitatea drept lege a fiecărei zile.

TUDOR OCTAVIAN ■

Diamante pentru totdeauna

Acesta este sloganul publicitar al firmei „De Beers“, care poate fi întîlnit în majoritatea publicațiilor occidentale și care recomandă diamantul drept cea mai sigură investiție pentru zile negre, o valoare sentimental-financiară de care nimeni, dar absolut nimeni, nu trebuie să se despartă. Mitul diamantelor face obiectul unei ample prezentări în revista italiană „Panorama“, inspirate din cartea americanului Edward Jay Epstein, „Diamantele: o afacere colosală, o iluzie colosală“, la datele căreia facem apel pentru articolul nostru.

Diamante pentru totdeauna

De ce diamantele sînt atît de scumpe? Oare ele constituie cea mai sigură investiţie financiară?

Să începem cu începutul, unul de dată mai recentă, dar singurul care ne interesează acum. Majoritatea acţionarilor la minele de diamante au înţeles, cu 90 de ani în urmă, că n-au altă alternativă pentru prosperitate decît unirea intereselor lor într-un organism unic, suficient de puternic pentru a controla producţia şi a menţine, cu orice preţ, raritatea şi, în consecinţă preţul diamantelor. Aşa s-a născut în Africa de Sud, principala ţară producătoare, „De Beers Consolidated Mines", care azi are forma unei gigantice şi complicate reţele şi al cărei magnat s-a deconspirat abia în 1982 — Harry Frederick Oppenheimer. Firma, al cărei sediu este la Londra, controlează 90 la sută din producţia de diamante în stare brută. Pentru a fi edificaţi asupra uriaşei sale puteri financiare este de ajuns să se ştie că firma a investit în S.U.A.; doar pentru campania sa publicitară din 1982, suma de 28 milioane dolari!

În sloganul publicitar al firmei „De Beers" — „Un diamant pentru totdeauna" se exprimă conceptul esenţial al afacerilor cu diamante — „diamantul nu-şi diminuează niciodată valoarea şi deci este contraindicată vînzarea sau schimbarea sa". Această maximă prin însăşi natura ei se autoconfirmă: atîta vreme cît nimeni nu încearcă să-şi vîndă bijuteriile pe care le posedă, acestea îşi menţin valoarea. Mai ales că concernul controlează rigid oferta de noi diamante, aşa că... Oricum, cînd cineva constrîns să ignore acest precept încearcă să vîndă diamante, rezultatele sînt surprinzătoare şi, de cele mai multe ori, ruinătoare. Sloganul a devenit lege. Şi cine calcă legea plăteşte.

În toamna anului 1978, un mag al calculatoarelor electronice, californianul Stanley Mark Rifkin, a descoperit un mod ingenios de a deveni, dintr-o lovitură, milionar. Lucrînd pe post de consilier pentru „Pacific National Bank" din Los Angeles, el a reuşit să afle codul secret folosit la calculatorul băncii pentru transferurile operative ale unor fonduri către beneficiari. Dispunînd de această informaţie şi de controlul asupra calculatorului băncii el putea transfera zeci de milioane de dolari în conturi fictive. Sub pseudonimul Mike Hanson, Rifkin deschide un cont pe lîngă „Irving Trust Company" din New York, îşi procură un paşaport şi alte documente false şi însărcinează un cunoscut agent comercial în domeniul diamantelor, Lou Stein, să achiziţioneze, pe numele său de împrumut, un set de diamante. Agentul tranzacţionează 115 000 diamante şi briliante rotunde, perfect tăiate, pentru suma de 8 145 000 dolari. Aşa cum conveniseră, agentul primea 2 la sută din valoarea afacerii, adică 162 000 dolari. Pe 25 octombrie Rifkin intră nonşalant în sala transferurilor computerizate sub pretextul verificării calculatorului, ridică receptorul unui telefon special şi formează o lungă serie de numere. Ascultător, calculatorul transferă imediat 10 200 000 dolari pe numele Mike Hanson. Proaspătul milionar ordonanţează apoi transferul contravalorii diamantelor spre o bancă din Zürich. Cîteva zile mai tîrziu, folosind paşaportul fals, el zboară în Elveţia şi expediază clandestin în S.U.A. diamantele care nu cîntăreau nici cinci livre. Reuşeşte să eludeze severa vamă americană dar de aici drumurile sale se încurcă. Nici un comerciant din Los Angeles nu este dispus să cumpere nici măcar un diamant! Pe 2 noiembrie serviciul de securitate al băncii Pacific descoperă paguba de peste 10 milioane dolari, probabil cea mai mare fraudă bancară de acest fel, şi anunţă FBI-ul. În cîteva zile se descoperă autorul care este arestat pe 8 noiembrie la Carlsbad, California. Au fost recuperate toate diamantele, precum şi banii aflaţi asupra sa. În primul moment banca este satisfăcută că banii săi au fost investiţi în diamante de hoţul care în loc de gură de lup folosise claviatura computerului. Numai cu cîteva săptămîni înainte revista „Newsweek" publicase, sub titlul „The Diamond Boom", un articol în care diamantul era considerat „bunul ideal" al cărui preţ este în continuă creştere. Pentru a spune adevărul trebuie precizat că pietrele în cauză nu erau piese excepţionale dar totuşi întruneau condiţiile de calitate cerute de bijutieri. „Economist Intelligence Unit" din Londra preciza că aceste pietre mici erau în creştere valorică în 1978 cu 50 la sută faţă de anul precedent şi că în 1979 era de aşteptat un substanţial spor de preţ. Experţii angajaţi de bancă au calculat că diamantele Rifkin aveau o valoare în detaliu de 13 milioane dolari şi banca prelimina, în urma creşterii valorice, un cîştig net de circa 5 milioane. În aşteptarea vînzării banca a acceptat să plătească spezele vamale — 10 la sută din valoarea diamantelor — şi cheltuielile cu ancheta FBI-ului. În sfîrşit, în septembrie 1979 banca anunţă vînzarea diamantelor. 12 comercianţi renumiţi au fost invitaţi în tezaurul băncii să examineze cele 115 000 diamante. Pentru a încuraja ofertele înalte a fost fixat un preţ-bază de 7,5 milioane dolari, chiar dacă experţii asigurau că valoarea pietrelor este cu mult mai mare. În ziua respectivă conducătorii băncii aşteptau cu nerăbdare să vadă cît vor cîştiga din vînzarea diamantelor. Sfîrşitul zilei a adus dezamăgirea. Nu se prezentase decît o singură ofertă şi aceasta cu mult sub preţul de bază. Deşi pietrele fuseseră cumpărate prin intermediul unui agent serios, deşi erau neimpozabile, nici un comerciant nu era dispus să plătească un preţ cît de cît aproape de cel stabilit ca punct de plecare. Banca a propus returnarea pietrelor vînzătorului, dar s-a lovit de un refuz sec. În sfîrşit, pietrele au fost vîndute, dar cu o pierdere serioasă. În timpul acţiunii. Walter Fisher, vicepreşedinte al băncii, însărcinat cu operaţiunea de vînzare a diamantelor, a făcut cîteva descoperiri revelatoare. În primul rînd şi-a dat seama că diamantele nu erau o marfă cu preţ standard precum aurul, argintul sau platina. S-au făcut diferite estimări ale aceloraşi pietre şi a rezultat că preţul varia de la circa 13 la 6,5 milioane dolari. Valoarea lor părea să depindă total nu de un preţ stabilit ci de cît putea cumpărătorul să cîştige revînzîndu-le. Toate canalele de distribuire erau controlate de „De Beers" şi nici un cumpărător american nu era dispus să achiziţioneze un lot de diamante atît de mare dintr-o sursă întîmplătoare, supărînd cartelul. În consecinţă, banca a trebuit să apeleze pentru vînzare la oficiile principalului agent londonez al firmei „De Beers", Henning. În sfîrşit Fischer a descoperit că pentru a putea vinde diamantele trebuia să accepte condiţiile cumpărătorului. El a predat cele 115 000 de pietre unei societăţi necunoscute din Liechtenstein, „Gsg Investiments" fără a primi în schimb nici măcar un dolar în următoarele 18 luni. Erau condiţii pe care orice bancă le-ar fi considerat inacceptabile. Dar cînd n-ai de ales....

Fără îndoială problema băncii din Los Angeles a fost agravată de faptul că trebuia să scape rapid de pietre. Dar chiar şi atunci cînd doar cîteva diamante sînt ţinute în seif pentru lungi perioade de timp aşteptîndu-se creşterea preţului, a le vinde avantajos este extrem de dificil. Iată ce a păţit, în 1970, revista londoneză a cumpărătorului „Money Which" care a decis să experimenteze diamantul drept investiţie rentabilă. Ea cumpără două geme de o jumătate de carat, fiecare de la unul dintre cei mai stimaţi negustori din Londra, contra a patru sute lire sterline. Pe o perioadă de nouă ani diamantele au fost păstrate în seif. În acest interval Marea Britanie a intrat sub incidenţa unui proces de inflaţie galopantă, care a atins un indice de 25% pe an. Pentru a ţine pasul cu spirala inflaţionistă valoarea diamantelor trebuia să crească cu cel puţin 300%. Dacă lucrul acesta s-ar fi întîmplat în realitate, cele două diamante ar fi avut o valoare efectivă de 1400 lire sterline. Cînd directorul revistei, David Watt, a hotărît să vîndă cele două pietre a descoperit cu surprindere că nici în magazinele de bijuterii şi nici în cele „en gros" din Hatton Garden nimeni nu era dispus să plătească o asemenea sumă. Un singur bijutier a oferit 500 de lire, ceea ce însemna o creştere de doar 3% pe an.

Chiar şi pentru un particular a vinde un diamant este o experienţă frustrantă. În 1978 o bogată doamnă din New York s-a decis să-şi vîndă inelul cu diamante cumpărat de la „Tiffany" în urmă cu doi ani pentru 100 000 de dolari şi să cumpere, cu banii primiţi, un colier de perle. Citise articolul din Newsweek despre „boomul" diamantelor şi spera să obţină un preţ bun. Directorul de resort al firmei i-a explicat, jenat, că „Tiffany" duce o rigidă politică împotriva reachiziţionării de bijuterii, a asigurat-o că diamantul are o valoare excepţională, sfătuind-o să încerce într-o bijuterie de pe Five Avenue. Aici, un negustor i-a oferit posibilitatea de a schimba inelul cu o altă bijuterie, alţi doi s-au oferit să-l păstreze în consignaţie pînă la o viitoare vînzare, dar nici unul din cei şase bijutieri vizitaţi n-a încercat să cumpere diamantul. Vînzătorii în detaliu, prestigioşi comercianţi de pe Five Avenue din New York preferă, de regulă, să nu reachiziţioneze diamante de la proprii clienţi pentru că oferta lor ar fi considerată ridicolă. Preţul pentru o piatră montată este cu 100 sau 200 la sută mai mare decît valoarea acesteia! Decît să ofere clienţilor o fracţiune din preţul plătit iniţial de aceştia, ei le recomandă să consulte firmele specializate în achiziţionarea de diamante în detaliu. Cea mai cunoscută şi frecventată este „Empire Diamonds", aflată la etajul 66 în Empire State Building din inima Manhatanului. Sala de aşteptare a acestei instituţii este, de obicei, plină de femei în vîrstă aşteptînd neliniştite să-şi audă numele. Una cîte una sînt introduse în camera de evaluare unde preţuitorul rosteşte o cifră. De regulă · nu putem plăti mai mult de 60 la sută din preţul curent „en gros", explica Jack Brand, preşedintele firmei. În cea mai mare parte a cazurilor dăm şi mai puţin pentru că montura ne poate oferi surprize şi trebuie luată o marjă de siguranţă pentru eventualele erori de evaluare, mai ales cînd piatra este încastrată. „Empire“ scoate diamantele din montură, care este valorificată ca deşeu şi vinde pietrele angrosiştilor. Brand a calculat că cine are un inel de jumătate de carat care a costat într-o bijuterie 2000 de dolari nu va primi la „Empire“ mai mult de 600. Şi, în timp ce cei ce încearcă să-şi vîndă o bijuterie din necesitate sînt consternaţi de dimensiunile ridicole ale preţurilor oferite, articolele pe care agenţia de publicitate „Ayer“ (care se adresează lumii exclusiviste a celebrităţilor) le publică, continuă să acrediteze ideea că diamantele pot fi vîndute cu profit. Bineînţeles, acum nu mai este vorba de modestul inel pe care o femeie disperată încearcă să-l facă bani, ci de piese cu adevărat excepţionale, pe care le vînd sau cumpără divele filmului într-o atmosferă saturată de reclamă. În acest sens este semnificativă legenda creată în jurul diamantului Elisabeth Taylor. Această piatră în formă de lacrimă cîntărea, după şlefuire, 69,42 carate şi era prin mărime, al 56-lea diamant din lume şi unul din puţinele lucrate de mînă. Nimic comun deci cu milioanele de pietricele încastrate în gingaşe inele de logodnă care se vînd anual cu milioanele. Cînd, la început, Harry Winston l-a cumpărat de la De Beers, diamantul avea 100 de carate. El a fost tăiat într-o gemă cu 58 de faţete pe care Winston a vîndut-o în 1967 lui Harriet Annenberg Ames, fiica editorului Moses Annenberg, pentru 500 000 de dolari. Doamna îl consideră însă extrem de costisitor pentru a-l putea păstra — numai taxa de asigurare era de 30 000 de dolari anual. După ce l-a ţinut doi ani ea a decis să-l vîndă şi l-a consultat pe Winston care a informat-o că nu-l poate cumpăra la preţul la care îl vînduse, dar că ideal ar fi să-l expună la licitaţia de la Park Bernet. Directorul bijuteriei de aici îi arată actriţei Elisabeth Taylor diamantul care şi-l doreşte instantaneu şi oferă pînă la un milion de dolari. În acest moment intervine Robert Kenmore al cărui grup financiar cumpărase celebra firmă „Cartier“ din New York. Mirosind posibilitatea de a face o publicitate grasă noii sale firme, el participă la licitaţie şi, la 23 octombrie 1969, după o strigare palpitantă, îşi adjudecă diamantul pentru 1 050 000 dolari. Harriet Ames a primit 868 000, restul fiind reţinut pentru speze de depozitare, asigurare şi vînzare. Patru zile mai tîrziu Elisabeth Taylor şi soţul ei de atunci, Richard Burton, cumpără diamantul, de data aceasta de la „Cartier“ care-şi adăuga în palmares încă o afacere răsunătoare, pentru 1 100 000 de dolari. 10 ani mai tîrziu, divorţată de Burton şi căsătorită cu John Warner, senator de Virginia, actriţa s-a decis să vîndă diamantul. Anunţă că preţul minim este de 4 milioane de dolari şi pentru a acoperi cheltuielile cu asigurarea pe durata expunerii acestuia la vînzare, cere 2 000 de dolari pentru fiecare vizită a cumpărătorilor. Bineînţeles că la acest preţ nu apar nici cumpărători şi nici vizitatori. În 1980 diva acceptă să vîndă diamantul pentru 2 milioane de dolari unui comerciant american, care, la rîndul său, intenţiona să-l plaseze unui magnat al petrolului. Cîştigul realizat abia i-a ajuns actriţei să acopere, în afara taxelor de vînzare, cheltuielile făcute cu asigurarea pietrei pe 11 ani.

Cam acestea ar fi cele cîteva poveşti cu diamante relatate de revista italiană. Concluzia este cea pe care doreşte să o acrediteze „De Beers“: dacă aveţi diamante, nu încercaţi să le vindeţi. De curînd Agenţia „France Presse“ anunţa că „Uniunea Diamantierilor“, una dintre cele mai mari firme din Franţa de plasare a investiţiilor în diamante a dat, faliment. Comentînd acest fapt, agenţia evidenţiază riscurile la care se expun cetăţenii care, dornici să facă economii, se lasă seduşi de reclame îmbietoare, cumpărînd diamante. Voga plasării banilor în diamante a debutat în anii '70, reaminteşte AFP, menţionînd că în 1980 preţul diamantelor bătea toate recordurile, ajungînd la 63 000 de dolari o carată extra pură.

IOAN ROŞCA ■

Diamante pentru totdeauna

Din memoriile lui **LAURENCE OLIVIER**

„Totdeauna am simțit nevoia s-o fac pe grozavul!“

În filmul *Pe aripile vîntului* erau aproape la fel de multe momente frumoase ca și în romanul Margaretei Mitchell. Olivia de Haviland a jucat perfect rolul Melaniei. Într-o scenă de un intens dramatism, soldații unioniști pătrund în casă cînd nu era locuită decît de femei și de guvernanta lor negresă, pe cale de a îmbătrîni. Cotropitorii erau în căutarea bărbaților pe care-i bănuiau — așa cum se și întîmplase de fapt — că au participat la un raid al Ku Klux Klan-ului. Cucoanele din casă, dirijate de Melanie, își păstrau pe cît puteau calmul în împrejurările acelea înspăimîntătoare. Melanie luă în grabă o carte și începu să citească din ea cu glas tare, creînd cu splendidă vitejie impresia că familia se bucură de a petrece o seară liniștită, cu nimic ieșită din comun.

Cartea pe care o apucase era David Copperfield, și ea începe chiar cu primul paragraf, așa că-i auzim glasul frumos citind ceea ce e probabil unul din pasajele cele mai bine cunoscute din literatură, în agreabilul ei ritm legănat specific sudului Statelor Unite. „Dacă mă voi dovedi eroul propriei mele vieți, sau dacă acest rol va fi jucat de altcineva, asta se va vedea din paginile de față. Ca să-mi încep Viața chiar cu începutul vieții, trebuie să înregistrez faptul că m-am născut (după cum sînt informat și după cum cred) într-o vineri, la miezul nopții. Lumea a remarcat că pendula a început să bată 12, iar eu am început să plîng, exact în același moment.“

Aș putea păstra aproape toate amănuntele în descrierea propriei mele nașteri. Dar dacă vor fi bătut orologiile din casa cu nr. 26 de pe Wathen Road, orășelul Dorking, comitatul Surrey, în dimineața zilei de 22 mai 1907, cu siguranță că ar fi trebuit să indice ora cinci.

Taică-meu povestea adeseori cum prăjea cîrnați pentru doctorul Rawlings și pentru el cînd a apărut moșul în pragul bucătăriei, aducîndu-i un prunc mititel dar cu o înfățișare destul de sănătoasă, deși deocamdată era nespălat și plin de sînge. Felul cum descria tata scena trăda un oarecare dezgust pe care-l simțise cînd mă pusese doctorul Rawlings în brațele lui. Se pare că după o pauză suficientă pentru a căpăta un aer de decență, mă redase din nou doctorului și-și îndreptase din nou atenția către cîrnați. Probabil că doctorul îi sugerase într-o șoaptă delicată că poate ar dori eventual să facă o scurtă vizită sus în dormitor, pentru că, după o mică ezitare, lăsase de o parte cîrnații și cu o undă de împotrivire ușor vinovată îl urmase pe doctor. O găsise pe mama întoarsă cu fața la perete; o doborîseră chinurile istovitoare, și acum nici nu mai mișca. Tata mîngîiase ușor și tandru fruntea brobonită de sudoare, iar apoi îl condusese pe doctor înapoi la cîrnații ce-i așteptau.

Uşorul dezgust pe care l-a simţit cînd m-a văzut intrînd, mi s-a părut — şi sînt sigur că tot aşa i s-a părut şi mamei — să dureze în tot cursul copilăriei mele, pînă cînd cerul meu, speranţa mea, întreaga mea lume — mămica pe care o adoram — a murit cînd împlineam eu 12 ani. Atunci am învăţat că o mare suferinţă poate într-un chip destul de misterios să-ţi împlînte în suflet o vigoare neaşteptată. În tot cursul vieţii am izbutit să mă agăţ de această credinţă şi în orice împrejurări cu adevărat înfiorătoare am găsit în ea un mic, foarte mic, punct de sprijin pe care mă puteam odihni o clipă, un moment de putere împrumutată, ca suplimentul de oxigen pe care-l căpătăm cînd tragem aer mult în piept. În vremea aceea, singura mea soră, Sybille (nu uitaţi, toate numele noastre trebuie să aibă ortografia franceză) mi-a spus că a fost de faţă cînd mamei i se apropia ultimul ceas de viaţă şi că a auzit-o rugîndu-l pe tata să-i promită că se va purta cît mai blînd cu mine, copilaşul ei. Soră-mea l-a auzit făgăduindu-i că va face tot ce-i va sta în putinţă ca să-i asculte rugămintea rostită cu limbă de moarte; pe măsură ce timpul se scurgea, am început să-mi dau seama de unele semne ale acestui efort. (...)

De la vîrsta de cinci ani, pînă cînd am împlinit nouă ani, mămica a fost silită — mult mai des decît îmi face plăcere să-mi amintesc — să-şi înăbuşe sila firească şi suferinţa pe care o resimţea cînd se apropia momentul temut al necesităţii de a-mi trage o bătaie pentru păcatul înrădăcinat în mine şi fără leac — minciuna. După cît se părea, acesta reprezenta pentru mine o ispită irezistibilă. Chipurile era în mine ceva care mă obliga să născocesc o poveste şi s-o spun într-un chip atît de convingător, încît la început toată lumea mă credea fără urmă de îndoială ori suspiciune.

După vreo 3 sau 4 ani de schimburi monotone „pedeapsă contra păcat", într-un tîrziu creierul meu greoi de copilandru a început să priceapă că de fapt această operaţie era mai dureroasă pentru ea decît pentru mine. În cele din urmă am observat în timp ce-mi dădeam jos pantalonii ca să-mi primesc bătaia că e tulburată la culme. Surprinzîndu-mă că mă holbez la ea, mi-a spus:

— Ce n-aş da să încetezi să mai dai prilejul supărător al acestor pedepse necesare. Nici nu-ţi închipui ce silă mi-e de ele.

De data aceea m-am hotărît să strîng din dinţi şi să nu ţip atîta vreme cît voi putea să-mi înăbuş plînsul. După a patra lovitură s-a oprit; am rămas uimit, pentru că mă aşteptam să-mi tragă şase lovituri. Mi-a spus:

— Da, de fapt ar fi trebuit să-ţi aplic şase lovituri, dar te-ai arătat atît de viteaz încît n-am mai putut continua.

Asta m-a uluit pur şi simplu: întotdeauna presupusesem că dacă cineva nu plînge şi nu ţipă, cel ce aplică pedeapsa îi va da înainte, nefiind mulţumit decît atunci cînd obţine reacţia aşteptată.

Drept care am luat hotărîrea să nu-i mai prilejuiesc niciodată acest chin, şi să îndepărtez pentru totdeauna cauza lui. Şi aşa am pus capăt obiceiului de a minţi... ei, măcar pentru un timp.

Mă întrebam pe vremuri de ce taică-meu nu-şi lua el răspunderea, aşa cum se întîmpla în majoritatea cazurilor cînd era vorba de băieţi, lăsînd lucrurile pe seama mamei, căreia îi producea o suferinţă atît de cumplită. În adîncul inimii mele eram sigur, şi mai sînt încă şi acum, că ea nu vroia să-l lase pe el să mă pedepsească, temîndu-se că nu va şti să-şi mai stăpînească mînia. Înainte de a îmbrăca haina preoţească fusese învăţător şi avusese vreme îndelungată o reputaţie bine stabilită de om foarte sever. Iată deci cu cît mai nobilă apare atitudinea mamei care se autopedepsea de bunăvoie.

Dacă minunata mea mămică ar fi trăit de ajuns ca să mă poată vedea muncind, uneori bucurîndu-mă şi de strălucirea unui succes mult mai mare decît aş fi îndrăznit vreodată să-mi imaginez, mă întreb uneori dacă n-ar fi ajuns cumva la concluzia că anii aceia de obişnuinţă a minciunii se datorau poate unui instinct pentru un fel de ucenicie iniţială în domeniul care avea să devină meseria mea. N-aş vrea ca cititorii să creadă că încerc să-mi găsesc scuze de vreun fel sau altul pentru năravurile rele din prima parte a vieţii, dar, aşa cum se zice de partea cealaltă a Atlanticului, „poate că se potriveşte".

Aveam 5 ani şi tocmai intram în faza mincinoasă a vieţii mele, cînd am tras în camera copiilor de la ultimul etaj al imobilului situat la nr. 22 pe str. Lupus

din cartierul londonez Pimlico, un cufăr de lemn de proporții uriașe (cel puțin pentru mine.) De fapt nu cred să fi avut mai mult de un metru douăzeci sau un metru treizeci. L-am așezat într-un loc convenabil, la una din ferestre, ale cărei perdele puteau fi aranjate tocmai cum îmi trebuia, în jurul și în fața lui. Dumnezeu știe în ce constau spectacolele mele. Nu-mi aduc aminte dacă scriam sau dacă memoram ceva; reprezentațiile pe care le dădeam erau probabil imitații ale unor piese pe care le văzusem la școala de coriști a fratelui meu: sceneta pentru copii *Box și Cox*, în care mi se alătura și fratele meu, și, încă și mai importantă, scena dintre Hubert și Arthur din *Regele Ioan* (de Shakespeare). Publicul era alcătuit din mama, căreia i se adăuga uneori soră-mea sau vreo mătușă ori prietenă sosită în vizită. Drept lumini îmi aranjam ca la rampă, pe vremuri, lumînări înfipte în cutii de tinichea în care fuseseră țigări, și pe care mi le tăia frumos tata — întotdeauna gata să facă orice treabă ce-i punea în valoare mîinile minunat de abile. Mi-aduc aminte că odată și-a băgat o clipă nasul să vadă un spectacol de-al meu, dar atîta vreme cît era mama acasă, ea îmi alcătuia fără doar și poate publicul.

Astăzi oamenii o întreabă adeseori pe soția mea Joan (Plowright): „De unde știi tu cînd Larry joacă teatru și cînd nu?" Iar nevastă-mea răspunde invariabil: „Cine, Larry? Păi el joacă teatru tot timpul!"

În adîncul inimii mele, atîta știu: că niciodată nu sînt absolut sigur cînd joc teatru și cînd nu; sau — ca să fiu încă și mai sincer — cînd mint și cînd nu mint. Căci la urma urmei ce altceva este actoria decît minciună, și ce altceva este buna artă dramatică decît o minciună convingătoare? Dar ce anume înalță această condiție a vieții către asumarea unei vocații? Mă tem că nu putem să ne apropiem de un răspuns mai mult decît prin unul dintre cele mai copilărești distracții — jocul de-a „ziceam că tu erai tata și eu eram mama".

Cei mai inteligenți dintre tinerii mei colegi de meserie, — în interviuri și declarații care caută în mod patetic o rațiune a vieților noastre — spun cu toții că și-au ales această meserie pentru a-și satisface o nevoie imperioasă de „a se exprima pe ei înșiși". Cînd îmi vine mie rîndul, nu sînt în stare să mă laud cu un grad atît de înalt de intelectualitate; ca să fiu cinstit, trebuie să recunosc — destul de jenat — că n-am fost niciodată conștient de vreo altă nevoie decît de aceea să fac pe grozavul.

De ce am fost trimis la atîtea școli pregătitoare, n-am descoperit încă; știam doar că numărul lor le dădea apă la moară învățătorilor și profesorilor care căutîndu-mi pricină puteau întotdeauna să adauge acest amănunt biografic la sumedenia de defecte ce mi le descopereau:

— Prin cîte școli zici că ai trecut pînă ai ajuns aici?

Mi-era groază să răspund din pricina poverii suplimentare care se adăuga inevitabil reproșului următor:

— Cu toate școlile astea n-ai habar nici măcar că...?

Realitatea este că în taină mama a avut ambiția să calc pe urmele fratelui meu și să intru cu tot atît de mult succes în corul bisericii londoneze All Saints, din Margaret Street, lîngă Oxford Circus. Această biserică anglicană tradițional sacerdotală avea un cor celebru și de foarte bună calitate, după cîte cred cel mai bun din Londra. Era mic — alcătuit din numai 14 soprani, doi altiști, doi tenori și doi bași — dar realiza un echilibru perfect. Tocmai faptul că în repetate rînduri n-am izbutit să-mi cîștig un loc în această minunată mașină de cîntat m-a trimis iarăși și iarăși la vreo altă școală pregătitoare, pe care, plină de răbdare, biata maică-mea o socotea doar ca o măsură provizorie pînă la sosirea momentului glorios cînd răbdarea ei avea să fie răsplătită și cînd eu voi fi acceptat în cor. Între timp mă pregătea cu multă seriozitate acompaniindu-mă la pian cînd făceam repetiții.

Traducere
de ANDREI BANTAȘ ■

Transcriere după o bandă de magnetofon

Cu TEODOR MAZILU, în 1979, despre fotbal și fotbaliști, mai ales despre portari și antrenori, despre sport ca mod de organizare

Era la Mogoşoaia. Vara, cred. Eram cu Mazilu de dimineaţă pînă seara. În sufragerie, pe terasă sau în camera lui.

Într-o seară, la masă, mi-a propus să-l ajut. Era în plan la Editura Sport-Turism cu un dicţionar sportiv sentimental şi tot nu apuca să-l facă. Eu aveam casetofon. Şi-ntr-o seară am început. De două ori, cel mult de trei ori, am înregistrat. Pe urmă ne-am luat cu altele.

Poate ar trebui să profit şi să vorbesc despre Mazilu, măcar să-l descriu. Am să profit prea puţin. Am să-mi amintesc o dimineaţă, era circa ora opt. Mazilu coborîse, privea, din sufragerie, splendoarea de-afară. „O dimineaţă frumoasă e ca un geniu“, spuse Mazilu. Şi se-ntoarse spre noi să constate efectul vorbelor. Eram impresionaţi de dimineaţă şi de vorbe. De completarea frumoasă dintre natură şi gîndul despre ea. Lui Mazilu îi plăcea să se-mbrace în gri, purta de multe ori cămăşi bleu, nu-i de mirare, părul îi era alb şi ochii albaştri. Fuma cu plăcere ţigări chinezeşti şi bea vin de trei sferturi. Mînca puţin. Discutam la un moment dat despre o femeie, care-şi petrecea toată ziua fumînd şi bînd cafea. Mazilu conchise: „E foarte ocupată, de dimineaţa pînă seara se cunoaşte pe sine“.

Teatrele-l căutau. Regizorii şi actorii îi dădeau tîrcoale. Mazilu scria „Mobilă şi durere“.

În prima seară cînd am venit la Mogoşoaia, la sfîrşitul lui martie 1979, la o masă, Mazilu îi povestea lui Lucian Raicu subiectul piesei şi mai ales insista asupra unui contrast din final între o maşină de scris şi o pădure.

În tot timpul acelei primăveri şi veri Marin Preda, în altă cameră, termina de scris „Cel mai iubit dintre pămînteni“. Într-o seară chiar l-am deranjat, pe terasă pusesem muzica tare, într-o zi ne ruga, eram mai mulţi la o masă, dacă nu ştim o-ntîmplare din care se vede că un bărbat iubeşte-ntr-adevăr o femeie, dar să nu fie vorba de boală. Marin Preda căuta să rezolve episodul final din „Cel mai iubit dintre pămînteni“.

Preda şi Mazilu nu prea se iubeau. Se sufereau însă cu umor. Mazilu pe unii chiar nu-i plăcea sau chiar îi detesta. În toamnă s-a-mprietenit însă tare cu Mazilescu şi cu Petre Stoica. Pe ei eram chiar oarecum gelos. O gelozie benefică, bineînţeles. E mult de povestit de Mogoşoaia, de Mazilu, de vara aceea a anului 1979, dar să lăsăm mai bine să vorbească banda de casetofon, mărturie a două sau trei seri în care-am

Cu Mazilu despre fotbal

stat de vorbă cu Mazilu despre fotbal. Şi despre fotbalişti. Pe care el îi vedea într-un mod cu totul special şi mai ales cu totul uman. Pentru el fotbalul era filozofie şi era viaţă. Un mod de fapt prin care omul se-ntoarce spre sine, spre a se contempla mirat.

(Transcrierea migăloasă, a acestor benzi, adesea greu inteligibile au făcut-o cu mare rîvnă Dorin Marinescu şi Ioana Mazilu, fiica scriitorului).

1. Răducanu — sentimentul bovarismului şi dirijorul

T. Mazilu: Experienţa vieţii arată că oamenii sînt chiar mai buni decît ceea ce ei cred că sînt. Modestia lor profundă şi simplă nu va atinge niciodată orgoliul obiectiv. Oamenii nu sînt numai obligaţi să fie... să nu fie orgolioşi sau să nu... să nu fie modeşti. Sînt oameni care devin, prin ciudate întîmplări, un sentiment. Răducanu este un sentiment.

Cînd vorbim de Răducanu nu ne gîndim numai la portarul care este foarte atent, care se antrenează cu echipa, care aruncă o mare energie, ci ne gîndim la faptul că el a devenit un sentiment. Acest lucru este foarte ciudat şi e datoria mea să-l explic. Flaubert, de pildă, a descoperit bovarismul.

Şi geniul lui Flaubert nu e atît în forţa prozei lui, ci în faptul că a descoperit un sentiment, un sentiment foarte important şi foarte ciudat...

Adică Flaubert a descoperit obiectiv, ştiinţific, nevoia omului de a aspira profund spre lucruri de care nu are nevoie. Asta înseamnă Flaubert: bovarismul.

Asta înseamnă. Nevoia omului de a aspira profund, cu toată patima, cu toată energia, cu toată suflarea lui, spre ceea ce nu are de fapt nevoie.

— Iar Prosper Mérimée l-a descoperit pe Tamango; el a scris o nuvelă intitulată „Tamango" şi de aici a venit şi porecla lui Răducanu. Apropo de aceasta, circulă foarte multe anecdote despre Tamango sau despre Răducanu, a devenit ca un fel de Till Buhoglindă sau ca un fel de Păcală al fotbalului.

— Exact. Sigur că da. Asta în clipa în care orice operă fundamentală rămîne în conştiinţa noastră, prin sentimentul pe care-l degajă...

Adică, puţini oameni poate au citit „Madame de Bovary", dar foarte mulţi oameni cunosc sentimentul degajat de „Madame de Bovary" a lui Flaubert...

Puţini oameni au citit „Don Quijote", dar sentimentul de.... nu? Adică au creat un sentiment. În mod paradoxal, Răducanu la rîndul lui, în condiţiile lui modeste, de fotbalist, a creat un sentiment.

Ori acest lucru este foarte important şi psihologic şi moral. El a creat un sentiment.

— Care este al totalităţii, într-un fel. Pentru că în dorinţa lui de totalitate şi în expansiunea lui e un adevărat şi măreţ personaj...

— Da. El a riscat condiţia lui modestă, care putea să fie mai avantajoasă şi şi-a luat riscul de a fi personaj. Adică este primul sau poate printre puţinii portari ai lumii, care nu se mulţumeşte cu condiţia lui dată de portar, şi vrea să iasă înainte. Or, în acest înainte...

— Este un paradox!

— Nu numai că e un paradox, dar e o înţelegere. Adică, din punctul meu de vedere, sînt de acord cu el. Adică el s-a plictisit de condiţia lui modestă.... Faptul că vrea să iasă, să fie inter sau half şi aşa mai departe, vine din nevoia lui de iniţiativă!

— Dar ar accepta oare să joace pe alt post?

— Da! Vai de mine, sigur că da! Visul lui e să fie inter-stînga! Dar interesant este sufleteşte acest lucru. Eu nu discut valabilitatea ei tehnică. Adică el este terorizat de inactivitate. Adică fantezia la care este el obligat ca portar i se pare totuşi insuficientă pentru orgoliul şi vitalitatea lui. L-am cunoscut pe Răducanu în împrejurări foarte complicate, şi ceea ce m-a tulburat pe mine la el este iniţiativa lui: el vroia să împingă lumea. A apăra lui nu i se pare un lucru important. Geniul lui stă în această stranie modestie.

El de apărat, apără, totul e să marce alţii goluri, el rezolvă asta. Adică el nu e un portar. Pentru el a fi portar i se pare o chestie foarte mediocră. El înţelege prin a fi portar a fi dirijor. Adică destinul de a apăra golul care vine, îl rezolvă el. Adică el înţelege prin portar nu a apăra goluri, ci a băga echipa în atac. Pentru el nu este o problemă. Iar faptul că el îşi sfîşie destinul şi iese în atac şi marcă goluri, e sentimentul că el rezolvă oricum cu apărarea. Pentru el însă totul e să dea viaţă altora. E un om de o extraordinară vitalitate, care de fapt e întristat că alţii n-au cît are el.

2. Disperarea lui Coman şi diferenţa dintre el şi Răducanu

— Să trecem acum la Narcis Coman...

— Da. Am avut o discuţie îndelungată cu el, după ce România a pierdut cu 3—0 în partida cu Portugalia. Era un meci

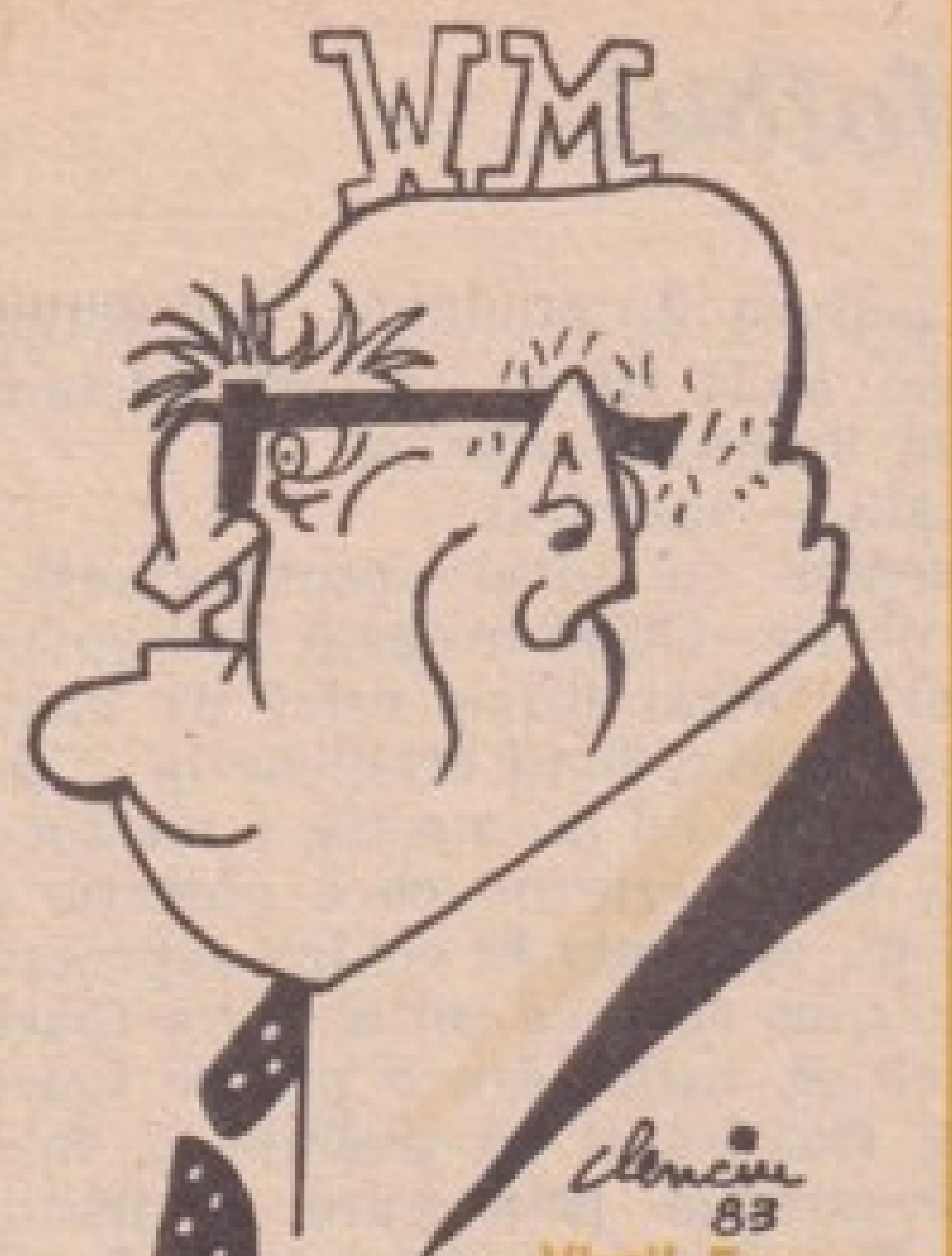

Virgil Economu

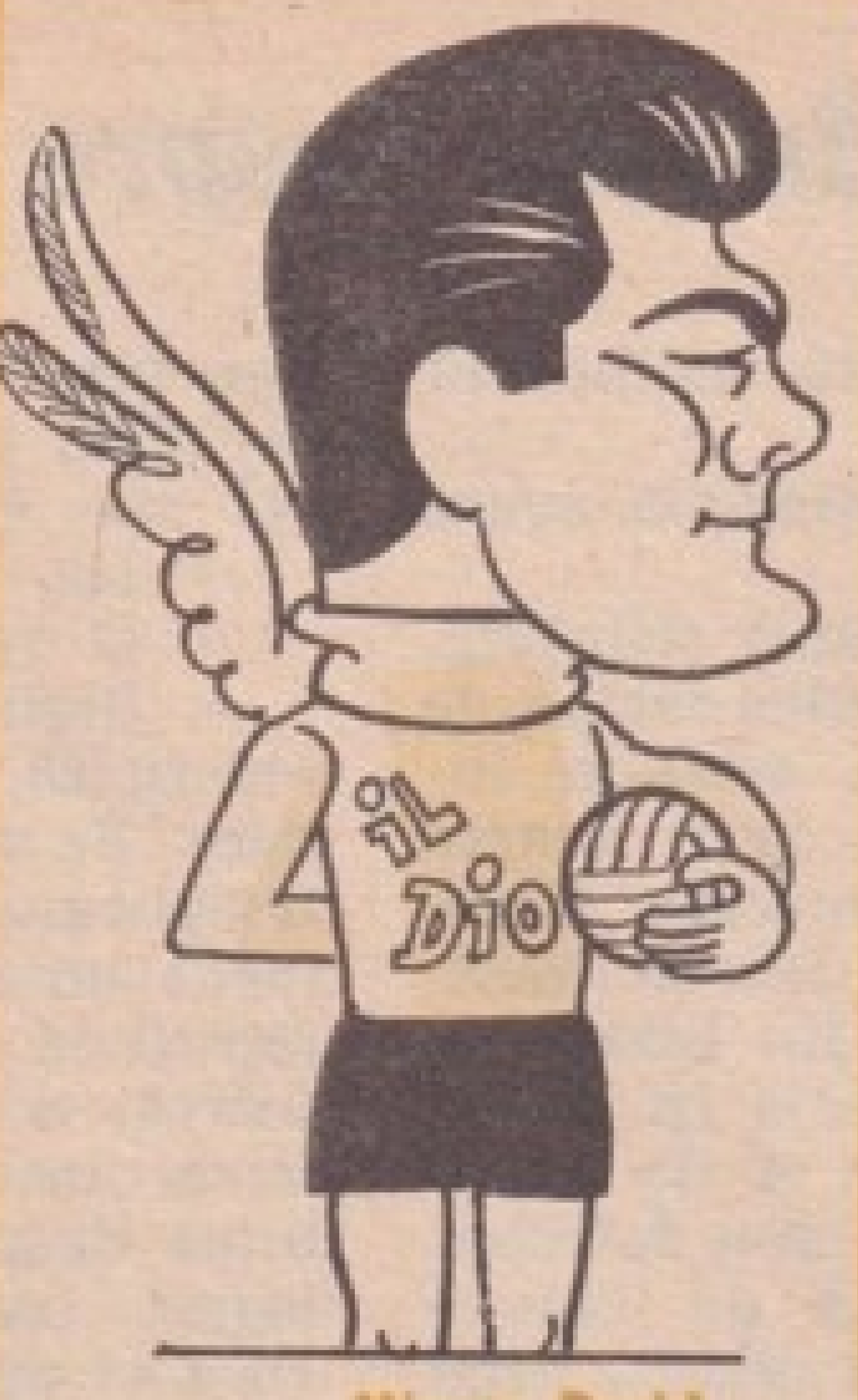

Mircea David

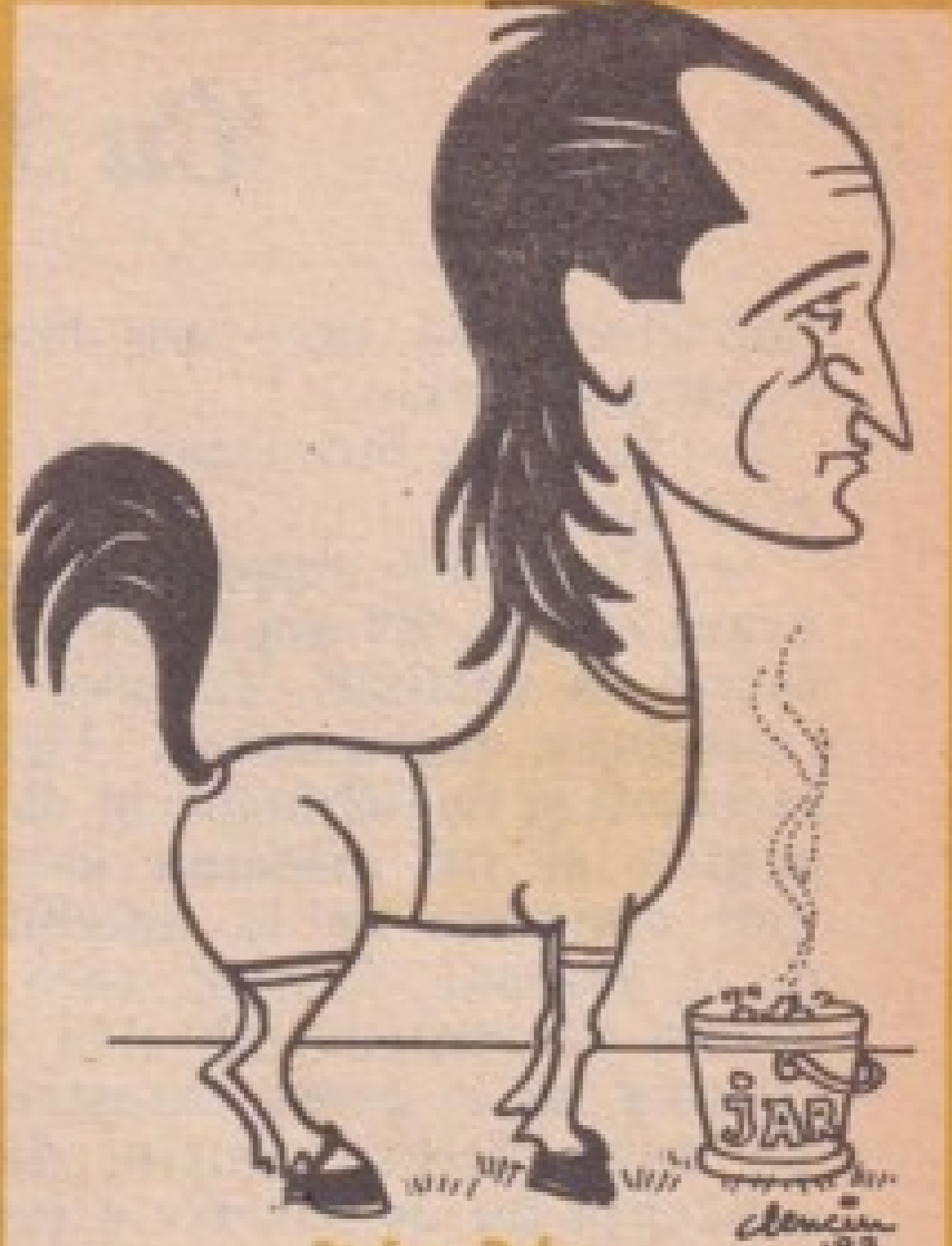

Stefan Dobay

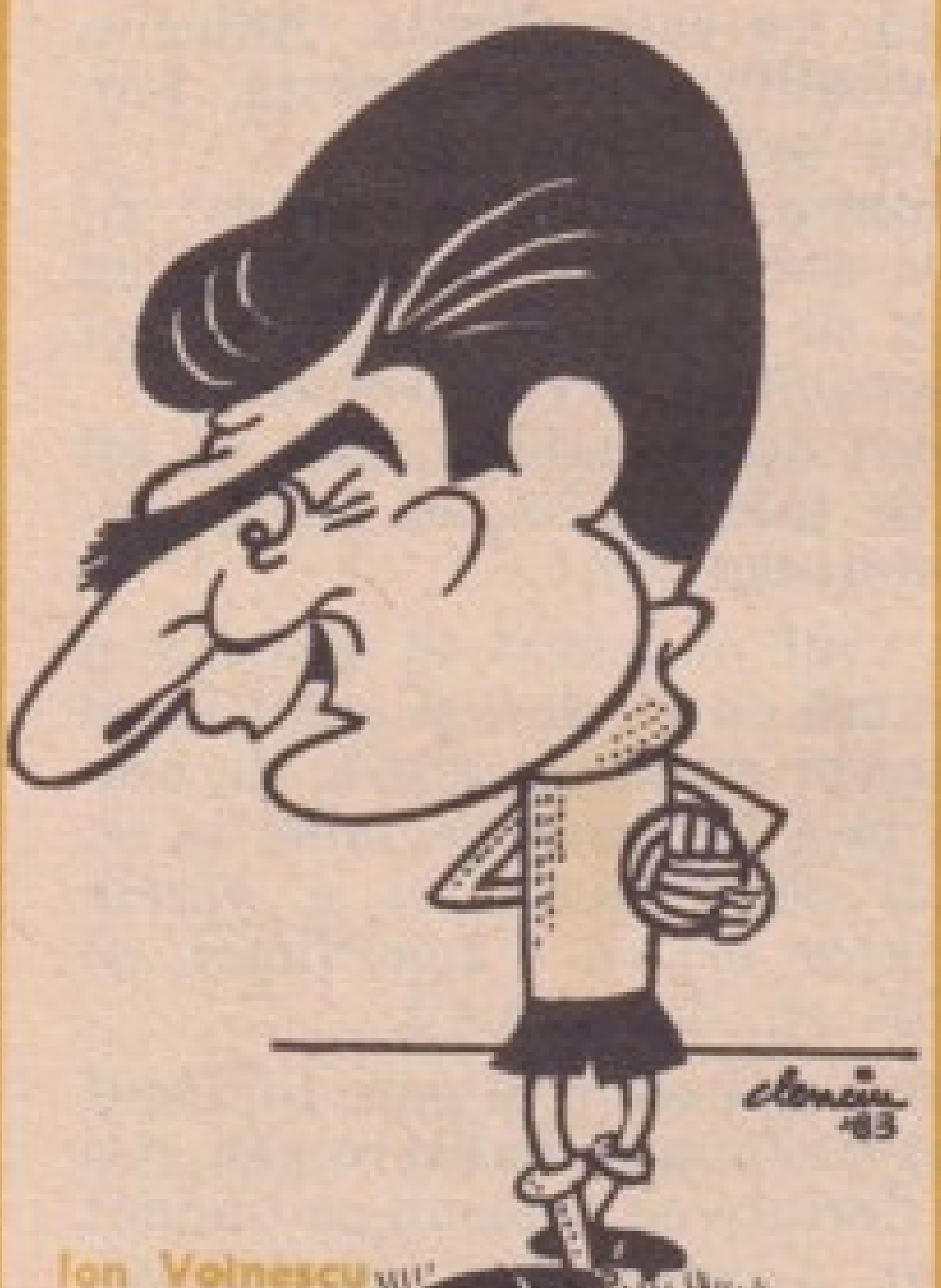

Ion Voinescu

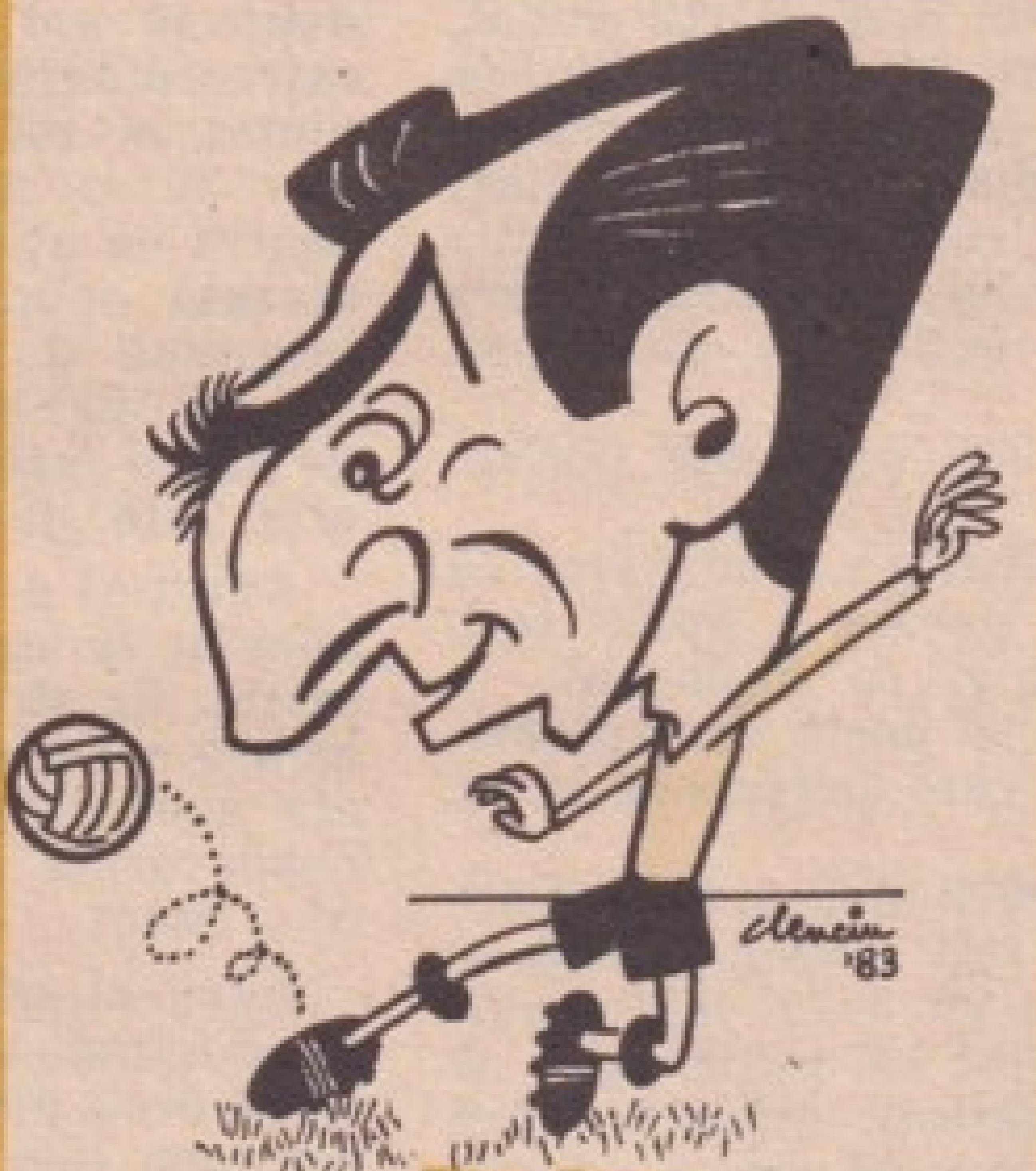

Titus Ozon

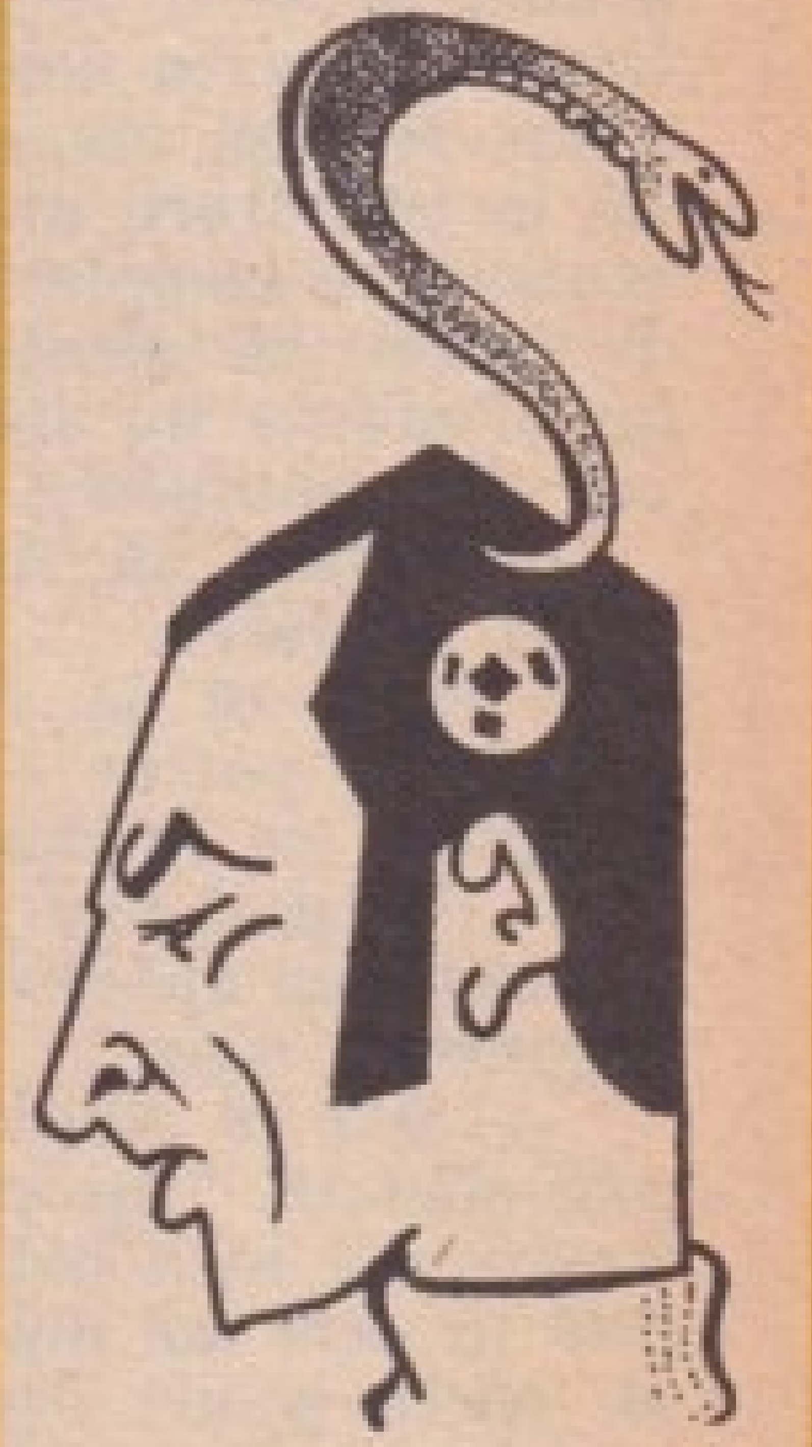

Narcis Coman

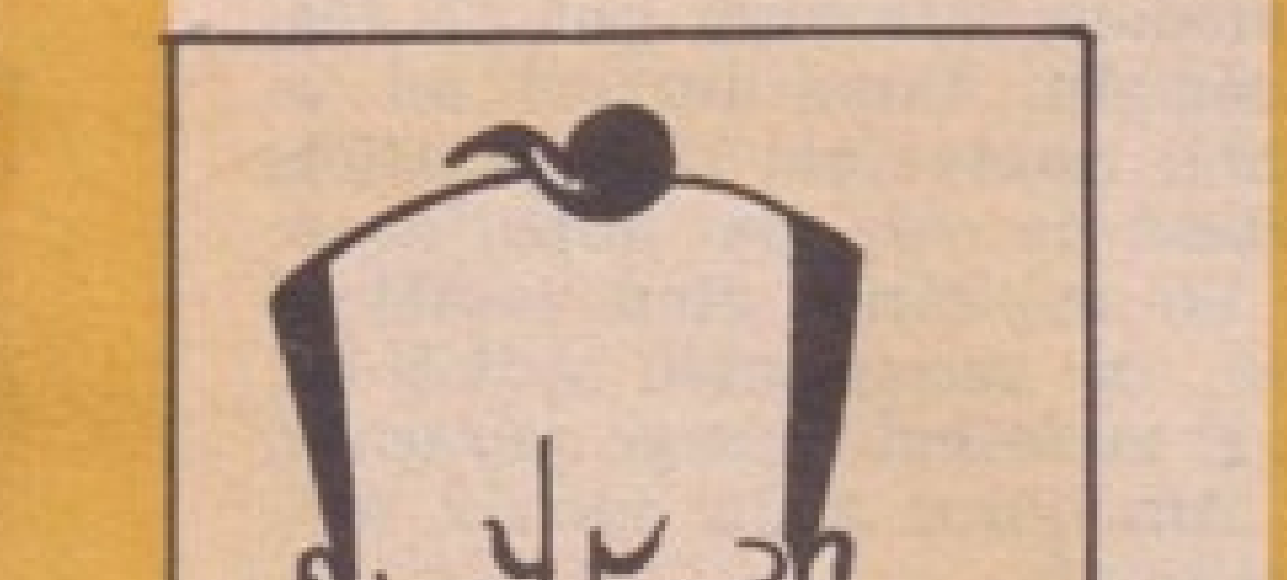
temporizare

Angelo Niculescu

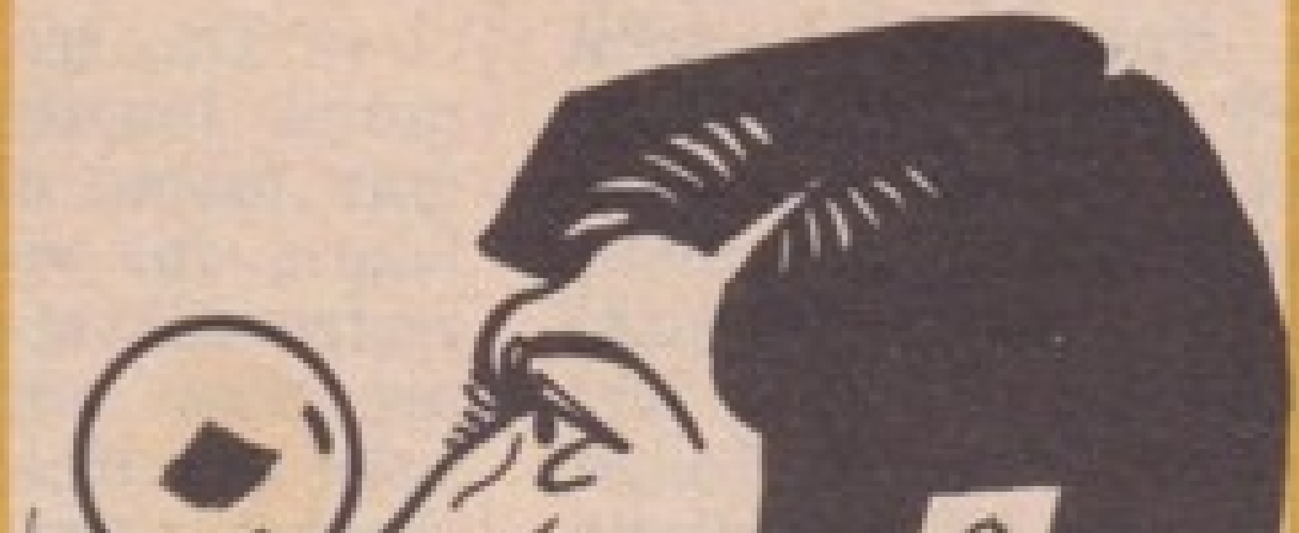

Răducanu

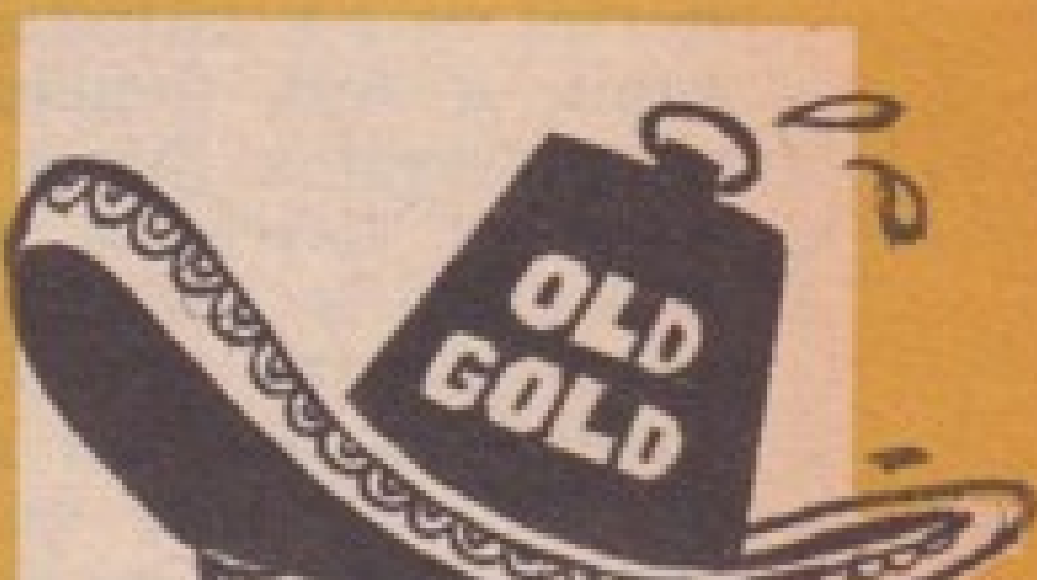

Nicolae Dobrin

Cu Mazilu despre fotbal

important, de care era legată calificarea noastră în Mexic.

— Deci un lucru care se întîmpla acum zece ani...

— Da. Dacă respect adevărul științific, acum 10 ani. Eu am însoțit multe echipe de fotbal la întîlniri decisive și sesizam întotdeauna îngrijorarea. Unii erau foarte încîntați și de înfrîngeri și de succese. Adică pentru ei nu însemna asta foarte mult. Îmi amintesc de la hotelul din Lisabona, de la Lisboa... Coman, care deja își dădea seama de responsabilitatea lui și de participarea lui la acest dezastru, m-a întrebat pe mine, foarte simplu, dacă nu cumva existența lui de sportiv a luat sfîrșit. Cînd Coman îmi punea această întrebare avea 21 de ani. Deși România fusese învinsă atunci cu 3—0, într-un mod foarte ciudat, Coman nu avea nici un fel de vină. Nu i se putea reproșa nimic, în afară de încrederea lui în apărătorii imediați. El mi-a explicat atuncea ce complexă, ce ciudată e condiția de portar; că talentul lui, sau extraordinara lui vitalitate nu sînt suficiente, dacă n-au cei din apropiere...

— Trebuie să fie un organism perfect toată apărarea.

— Sigur că da. Adică nu e adevărat că există un portar — poarta o apără toți, începînd cu fundașii și cu mijlocașii.

— Portarul face și el parte din apărare, din sistemul apărării, care acționează ca un organism, sigur...

— Dar eu vreau să-ți spun o întîmplare mai ciudată. Toți au fost consolați după ce Portugalia ne-a bătut cu 3—0, într-o partidă în care noi am fost cel puțin egali cu ei. Niște goluri copilărești, infantile. Toți au plecat să se plimbe, să simtă adierea Atlanticului. Singurul care era îngrijorat de tot ce s-a întîmplat, întristat și responsabil, a fost Coman. Toți s-au consolat cu înfrîngerea. Și pot să zic că s-au consolat chiar cu voie-bună. Atunci Coman a venit și a bătut la ușa camerei mele și m-a întrebat: „Credeți că viața mea e sfîrșită? Credeți că destinul meu de portar a luat sfîrșit?“ La care eu i-am răspuns foarte loial că destinul lui de portar nu este sfîrșit, dar greșelile pe care le-a făcut el sînt ireparabile. M-a impresionat la Coman sentimentul vinovăției. M-a impresionat faptul că el vorbea de aceste goluri, despre care și el știa că erau parabile. Adică el, cu geniul lui de portar, mi-a explicat mie încă o dată că toate erau parabile și că singura lui greșeală a fost o greșeală de calcul, avînd încredere în apărători. Adică ei i-au dezmințit încrederea.

— El, totuși, de 10 ani a fost într-o eclipsă, nu știu dacă într-o eclipsă de formă, dar într-o eclipsă de încredere. Și totuși, în 1978, deci anul trecut, a fost declarat cel mai bun fotbalist român.

— Da. Asta e adevărat.

— O revenire cu totul spectaculoasă...

— Sigur că da. După această întîmplare nefericită, el a intrat într-o criză de încredere. Pe vremea aia, fiind cronicar la „Contemporanul“, tatăl lui mi-a scris, e un document uman, mi-a scris nu ca o obiecție la faptul că el nu mai este în echipa reprezentativă, mi-a spus ceea ce mi se pare foarte miraculos: că el, tatăl, are o părere foarte bună despre fiul lui și că trebuie să înțelegem împrejurările prin care a trecut. Deci el m-a întrebat la Lisabona dacă este viața lui sfîrșită și i-am răspuns că nu este sfîrșită, el avînd 21 de ani. Și a demonstrat după 10 ani că nu este sfîrșită. Adică o extraordinară vitalitate și inteligență, l-au ajutat să refacă handicapul.

— Și o ambiție construită zi cu zi, pentru că atîția ani de zile, ca să lupte cu această eclipsă de încredere față de el înseamnă o tenacitate extraordinară.

— E mai mult decît ambiție, este un fel de iubire față de talentul lui, un fel de respect față de dotarea lui.

Adică el n-a vrut neapărat să distrugă o imagine în legătură cu el, deși și acest lucru exista. Ca să facem acuma și proză, de asemenea ceea ce m-a tulburat pe mine la el, era sentimentul că oamenii au o părere neadevărată despre el: că e superficial, că nu-i atent... Ori el, dimpotrivă...

Adică el, prin acest efort pe care l-a făcut ca să ajungă cel mai bun fotbalist român, n-a venit decît din dorința ca oamenii să-l admit așa cum este el. Acesta a fost efortul lui.

— Deci ce vi se pare esențial în caracterul lui Coman?

— Da, la această întrebare pot să răspund foarte simplu. Două lucruri mi se par foarte clare, poate mai sînt și altele clare, dar vorbesc de cele mai importante: extraordinara lui copilărie, dînd copilăriei un sens adînc și responsabil. Adică eu, care am jucat și eu fotbal, cunosc miracolul acestui sport. Am jucat și în divizia A.

— La ce echipă?

— Am jucat la „Sportul studențesc“, din divizia A și știu că fotbalul, în mod miraculos, ca și șahul, înseamnă o nevoie de ordine a lumii.

— De copilărie spuneați și la Răducanu, acum spuneți și la Coman de copilărie. Care ar fi deosebirea de nuanță?

— Care ar fi? Toți fotbaliștii mari sînt niște copii. Adică ar însemna să fiu superficial, să mă forțez să aduc mari nuanțe. Și Răducanu este un copil. Și Coman este un copil. Coman este un copil mai tragic şi mai îngîndurat. Răducanu are impresia că are toate darurile naturii la îndemîna lui. Răducanu e convins că totul e la îndemîna lui, pe cînd Coman trebuie să obţină toate aceste victorii, pe care Răducanu le crede, le socoate implicate.

3. Sportul este o organizare a lumii

— Dar eu vreau să spun încă un lucru şi mai ciudat. Că toate aceste lucruri care par foarte simple sînt simple, dar toate aceste lucruri sînt şi complicate, fiindcă sînt complicate. De unde vine plăcerea acestor lucruri complicate? Din faptul că sportul este o organizare a lumii. Eu cînd jucam fotbal în echipă cu Voinescu, despre el o să vorbim după aceea, mi-am dat seama că sportul este o formă de organizare a spaţiului, la un anumit nivel. Şi-ţi spun de ce, te rog să fii foarte atent, e foarte important.

În mod foarte ciudat, lucrurile pot fi şi foarte minunate şi foarte simple. În loc să iei o carte, nu?

Da' de ce aia nu e capodoperă, şi de ce alta e o capodoperă? Nu? Păi e o taină! De ce o operă rămîne şi alta nu rămîne? Nu!? De ce timpul l-a păstrat pe Sofocle şi nu l-a păstrat pe nu ştiu cine? Nu? În această conservare este o înţelepciune. Şi la fotbal, în mod paradoxal, lucrurile se petrec, cu toate diferenţele de rigoare, cam asemănător. Cine nu poate să lovească mingea? Toţi oamenii pot să lovească cu piciorul o minge. Nu există om în lume care să nu poată s-o lovească, dar mai este şi puterea de a intra într-o organizare, într-un sens.

— Într-o concepţie de joc, într-o strategie.

— Strategia este miracolul! Eu ca fotbalist, cînd apăream pe teren, jucam în echipa „Sportul studenţesc", la 17 ani, problema nu era de ordin fizic, să loveşti mingea sau să n-o loveşti, ci de organizare. Adică terenul îmi apărea mie ca o tablă de şah.

— Adică aveaţi sectorul respectiv, aveaţi sarcini ofensive, sarcini defensive, dar pe ce post jucaţi?

— Ei... mai mult! mai mult! Aicea vreau să te contrazic, fiindcă tot semnăm împreună, stimate tovarăşe Dumitru Dinulescu, fiindcă tot semnăm împreună această carte, vreau să te contrazic fundamental! Este o formă de creaţie!

— Dar pe ce post jucaţi totuşi?

— Inter-stînga!

— De-aia spuneaţi de Răducanu, că dorinţa lui este să fie inter-stînga... Vă era frică de...

— Nu... important este în fotbal organizarea spaţiului, stăpînirea spaţiului. Asta înseamnă să ai talent de fotbalist... Este puterea de a organiza spaţiul, care ţi s-a dat. Eu ştiu, cînd eram fotbalist la „Sportul studenţesc" şi spun cu mîndrie, mai mare mîndrie decît de romancier, prozator, eseist... Cînd apăream eu în tricou alb... vai de mine! Cum alergam! Cînd apăream eu, acolo era înţelegerea spaţiului, e o chestiune foarte importantă. Un fotbalist care nu-nţelege că are un spaţiu înaintea lui, nu este fotbalist. Eu, care am jucat în Divizia A, în clipa în care intram pe teren, mă uitam şi vedeam spaţiul. Vedeam cîmpul... Asta era important, că vedeam spaţiul, acolo lucram eu! Mă uitam, apăream ca un taur, acolo e... acolo nu e...

— Şi zecile de mii de piepturi, care veneau de sus, ce vă făceau să gîndiţi? Ce senzaţie vă dădeau, cînd urlă, să zicem, strigă, atîtea mii...

— În clipa în care intri în acest spaţiu, dacă dumnezeu ţi-a dat harul ăsta şi puterea asta, grija ta e să organizezi spaţiul şi să ignorezi ironiile celor din afară. Că eu, de pildă, de cîte ori băteam corner, asta îmi amintesc, ca un copil, îmi spuneau: „Boul de Mazilu vrea şi el să dea corner!" Îi auzeam pe ăia, dar nu-i luam în considerare. Adică eram într-o ţară a nimănui. Nu luam în considerare. Fotbalistul prost are sentimente. Ce zice, nu mă interesează! Adică aveam o construcţie...

Fotbalul este, pînă la urmă, o construcţie. La nivelul foarte înalt, fără construcţie nu poţi să rezolvi nimic. La nivel înalt — în campionatul mondial de fotbal, păi fără construcţie poţi să rezolvi ceva? Nu? Păi datele...

Că dotare fizică, ca să dea tare cu mingea, are aproape orice om, nu? Sau aproximativ unul dă mai tare, unul dă mai încet. Nu asta-i problema! Că dă unu mai tare sau mai încet! Nu?

E arhitectura, construcţia, regia, surpriza, ineditul, schimbarea de ritm, înşelătoria.

Nu, nu violenţa are vreo importanţă.

— Nu înşelătoria... să nu-i spunem înşelătoria...

— Înşelătoria... înţeleg „construcţie". Şi dau exemplu de „înşelătorii" care sînt opere de artă. Ca să vezi, că şi în fotbal sînt opere de artă. De pildă, fotbalul maghiar care la un moment dat ajunsese să cucerească lumea, era cît pe-aci să cucerească campionatul.

— În 1954, la Berna, cînd au fost în finală cu Republica Federală Germania.

— Aşa... aşa... a avut o idee foarte subtilă. Pe idee! Că-n mod ciudat şi-n fotbal, fără idei, fără idei nu merge! Cu bătăioşii şi cu ăia vînjoşii nu rezolvăm nimic...

Cu Mazilu despre fotbal

4. Ideea lui Don Helenio

— Începuseţi să vorbiţi despre ideea cu care era echipa Ungariei în 1954, cu atacul care pasa înapoi şi... apropo de idee, în fotbal.

— Da, apropo de idei în legătură cu fotbalul aş vrea să vorbesc despre Herrera.

— Helenio...

— Helenio Herrera care a fost...

— Da, a fost antrenorul echipei Internazionale care a cîştigat atîtea ediţii ale Cupei campionilor europeni.

— Da, şi vreau să spun, aş vrea să spun despre binefacerile şi lipsurile de-a avea prea multe iniţiative tactice. Ce s-a întîmplat de fapt? Tristeţea şi dramatismul lui Herrera au venit tocmai din abuzul de idei. Dar în această împrejurare trebuie să vedem şi alte lucruri. Herrera a avut curajul, pentru prima oară în lume, de a face din apărare partea cea mai spectaculoasă a fotbalului.

— A pus „lacătul"!

— A pus „lacătul", ceea ce este o construcţie! Pînă la Herrera, frumuseţea fotbalului era asociată cu atacul. Herrera, pentru prima oară în istoria zbuciumată a existenţei noastre, a făcut din atac un lucru la fel de important ca şi apărarea. Pînă la Herrera şi ăsta este meritul şi hazul lui personal, numai înaintarea, atacul, meritau toate elogiile. Ori Herrera a încercat să demonstreze cu adevărată strălucire, că şi apărarea, „lacătul", este un lucru la fel de miraculos, ca şi atacul...

— Că şi apărarea e esenţială...

— Nu numai atîta, el a reuşit să construiască din apărare adevărate peisagii, adică adevărate construcţii fotbalistice. Pînă la Herrera apărarea părea un lucru foarte mediocru, părea un lucru de rutină, de hodorogi. Dimpotrivă, Herrera a fost primul care a acceptat apărarea ca un punct de vedere şi a făcut din ea o construcţie. Adică fazele de apărare, pe care le-a intuit Herrera erau la fel de vii ca şi acele de atac. Apărarea lui Herrera era o construcţie, o ordine, nu era o respingere, adică în apărarea lui Herrera era o energie egală cu cea aruncată în atac. Pentru Herrera apărarea, respingerea, nu însemna pur şi simplu respingere, ci o altfel de construcţie. El şi-a propus şi a reuşit, să spargă, să anuleze iniţiativa celuilalt. Sigur că el a avut greşelile lui şi cînd vorbim de calităţile oamenilor trebuie să ne ocupăm şi de greşelile lor.

5. Angelo Niculescu şi Fabius Maximus

— La un moment dat şi antrenorul nostru Angelo Niculescu a aplicat într-un fel metoda lui Herrera. Sub numele de „temporizare". Nu?

— Da. Temporizarea, care pare un lucru mediocru, or, nu este de fapt mediocru...

— S-au cîştigat bătălii uneori cu „temporizarea". A fost un mare general roman care se numea Fabius Maximus... nu? Şi a fost supranumit „Cunctator", adică Temporizatorul, pentru că a reuşit tocmai într-un fel de „lacăt" să îi atragă pe cartaginezi, dacă nu mă înşel... da, da, chiar pe Hanibal!

— Ce înseamnă „temporizare"? Eu cu Angelo Niculescu am discutat foarte mult pe această temă. Am fost cu el şi la Guadalajara şi la campionatul mondial de la München, am dormit în aceeaşi cameră cu el şi cînd i-am mărturisit nedumerirea mea, el a făcut o observaţie foarte subtilă: „temporizarea este o dovadă de bun simţ şi de realism", mi-a spus el. „Dacă eu", mi-a spus Angelo Niculescu, în cămăruţa noastră de la München, „dacă aş avea atacant pe Pele pe... pe golgeterul Germaniei... cum se numea?

— Uwe Seeler!

— Da... Uwe Seeler... „eu n-aş folosi temporizarea", spunea Angelo. „Eu am fost obligat la temporizare cunoscînd forţele...". Observaţia lui mi s-a părut frumoasă prin modestia ei. Temporizarea nu este un vis, ci o condiţie pe care o admit. Nici un antrenor nu visează să aibă o echipă cu care să temporizeze.

— Dar atunci cînd joci cu un adversar mai puternic trebuie să găseşti mijloace sau idei!

— Sigur că da!

— Nu?

— Ba mai mult!

— O idee poate cîştiga uneori un meci, chiar dacă, să zicem, echipa respectivă este mai slabă decît adversara ei. Nu?

— Sigur. Deci temporizarea este o meditaţie şi o analiză obiectivă a situaţiei. Şi ce mi-a plăcut la Angelo Niculescu, c-am discutat pînă dimineaţa în cămăruţa noastră de hotel: „ce-i domnule cu temporizarea asta? Ca să ne lămurim! Iar el mi-a răspuns foarte franc: „Dar crezi că eu vreau să „temporizez"? Păi dă-mi mie jucători de geniu şi nu mai temporizez!"

— Sigur că Angelo Niculescu nu înseamnă numai temporizare. Nu trebuie să uităm că el este antrenorul care a dus echipa naţională la momentul ei cel mai glorios de pînă acum şi lucrul acesta se şi recunoaşte de cele mai multe ori, deşi s-a găsit, mă rog, soluţia ca el să nu mai fie antrenorul echipei naţionale, dar să continuăm discuţia despre Angelo Niculescu, da?

— Da.

— La Guadalajara, de exemplu.

Cu Mazilu despre fotbal

— Da, mai ales că eu cu Angelo Niculescu am petrecut, în orice caz am stat de multe ori de vorbă. Sînt cîteva lucruri care m-au impresionat. Cînd spun „impresionat“ spun în sensul că le-am înregistrat ca atare. Niciodată nu se culca înainte de-a citi o carte, și niciodată nu hotăra în afară de o confruntare cu literatura, cu spiritul, ceea ce ar putea să pară foarte ciudat la un fotbalist.

6. Iar despre Guadalajara...

Iar viața m-a obligat sau m-a fericit să fiu alături, împreună cu el. Cu acest Angelo Niculescu.

Am fost cu el la campionatul mondial de fotbal din Mexic, unde fotbalul românesc a atins cea mai înaltă treaptă. Noi eram în grupa de la Guadalajara, numită „grupa leilor“, în care ne confruntam cu două campioane mondiale: Brazilia și Anglia și cu Cehoslovacia, adică era grupa cea mai grea. Toate aceste echipe erau în plină forță. Adică Brazilia era cu Pele, cu Jairzinho, în cea mai deplină și lucidă organizare. Anglia era cu Bobby Charlton... era o grupă excepțională.

— Dacă mi-aduc eu aminte, vă rog să mă iertați, parcă chiar Angelo declarase înainte de campionatul mondial că este pentru noi o șansă, că luptînd cu cele mai bune formații din lume avem prilejul să ne afirmăm — ceea ce a părut oarecum paradoxal.

— Da, nu numai că Angelo a făcut această declarație, dar nu asta mi se pare important, mi se pare că el și-a luat răspunderea morală a acestei situații foarte dificile și observația lui a fost cea mai simplă și mai binecuvîntată că, tocmai avînd situația cea mai grea, avem situația cea mai bună. Adică el a fost flatat de faptul că noi avem situația cea mai grea. Nu exista situație mai grea. Nu exista serie mai dificilă. Nu exista adversar mai puternic. Adică toți erau pe undeva cu noi.

Deci echipa României să joace cu echipa Braziliei, virtuală campioană mondială, ținînd seama de condiții (ea juca de fapt la ea acasă, jucînd în Mexic), Anglia campioana mondială și în cea mai bună formă și Cehoslovacia, fosta vicecampioană. Angelo mi-a spus că tocmai aceste condiții grele îi fac viața mai ușoară.

Aceste condiții foarte dificile îl ajută într-un fel. Dar ce este important aici: „să înțelegem că o condiție foarte ingrată naște energie“, cum mi-a spus el. Faptul că noi eram în grupa cea mai grea, în „grupa leilor“, cum i se spunea, nu ne dezavantajează, spunea el, ci dimpotrivă, ne obligă la o mare energie și la o mare atenție“.

— Știu c-au fost atunci mari discuții în ce privește alcătuirea echipei, știu că Angelo Niculescu a fost uneori criticat de faptul că nu l-a folosit, mă rog, pe Răducanu dar mai ales apropo de Dobrin, care venise din țară ca o stea de primă mărime și care acolo de fapt nu a jucat sau a jucat foarte puțin.

— Ca martor ocular pentru mine totul a fost foarte clar.

Hotărîrea lui Angelo Niculescu de a nu-i folosi pe Răducanu și pe Dobrin a fost foarte înțeleaptă. Să-ți spun de ce. Aceste partide începeau la 10 dimineața, pe o căldură neomenească și trebuia o mare energie, adică o mare rezistență fizică. Ori, Răducanu se ocupa de romanțe și de amoruri mexicane și Dobrin bea whisky la bar. Ori, în asemenea condiții, nu puteau să facă nimic, adică nu puteau să rezolve problemele. Angelo a făcut echipa cu mare înțelepciune și cu mare risc. Nu numai într-un raport cu talentul lor, ci și cu puterea lor fizică...

Dobrin care bea whisky la 8 seara, nu putea să apară cu energia necesară la 10 dimineața.

Din punctul meu de vedere, Angelo Niculescu n-a făcut nici o greșeală.

7. Colegi de echipă: Mazilu, Ozon, Voinescu

— De Voinescu mă leagă copilăria mea, amîndoi urmam cursurile aceluiași liceu, liceul comercial „Regele Carol I“. Era un liceu oarecum ciudat, fiindcă elevii acestui liceu erau oameni intrați oarecum în viață.

Nu veneau la acest liceu neapărat ca să capete cunoștințe, ci ca să-și omologheze cunoștințele pe care le căpătaseră.

— Erau oameni care și lucrau în comerț, probabil.

— Sigur că da. Lucrau în comerț, lucrau fără șovăire și lucrau, ca să zic așa, cu competență, și-mi amintesc cu plăcere că la un moment dat echipa liceului era totuna aproape cu echipa națională a României.

Adică, printre elevi se numărau Nicușor, Ozon, Voinescu și fratele lui, Voinescu II, care a jucat și el în Divizia A. Adică echipa liceului nostru era nefiresc de puternică pentru echipa unui liceu. Îmi amintesc că în toate confruntările pe care le-am avut noi la acest nivel obțineam victorii atît de mari că nu ne mai făceau nici o plăcere. Obțineam victoria cu 17—1, cu 23—0...

— În ce an se întîmpla treaba asta?

— Asta se întîmpla prin 44—45—46, cît a fost, ca să zic așa, perioada ei de aur.

Directorul liceului era criticul muzical J.V. Pandelescu, care era în același timp un mare iubitor de fotbal, ne punea toate condițiile...

Fotbalul... talentul de fotbalist se naște ca o stare de conștiință a copilăriei. Fotbaliștii brazilieni, socotiți drept cei mai buni, au apărut tocmai fiindcă fotbalul e o formă de comunicare a copiilor între ei. Ei apăreau pe plajele Braziliei. Noi veneam din maidanele Bucureștilor, din spațiile pe care trebuia să le batem și să le controlăm. Nu văd cum ar apărea un fotbalist de mare talent de la etajul 7 al unui bloc, oricîte condiții ar avea. Dar acuma fiindcă ne ocupăm de apărători, aș vrea să insist asupra lui Voinescu. S-a spus adeseori, de către specialiști, că cea mai bună apărare este atacul. Ori, nu este chiar așa. Adică apărarea, am subliniat noi, își are frumusețile ei...

Ce m-a tulburat pe mine la Voinescu, pe care l-am cunoscut. Era, după părerea mea, deși sînt profesii, îndeletniciri care nu pot să capete măsura lor adevărată, decît dacă individul se confundă cu ele. Așa cum nu se poate vorbi de profesia de poet.

A fi poet este un destin, o convingere în anumite adevăruri esențiale.

Așa se explică și vocația marilor sportivi. Voinescu, după cîte l-am cunoscut eu, mi se părea uneori că pentru a-și face bine meseria, era dispus la orice sacrificii. El înțelegea, își iubea acest destin și nu găsea o altă răsplată decît în propriul lui devotament.

Dar de ce Voinescu a fost un portar deosebit? O dată, într-o discuție pe care am avut-o la Roma cu Herrera, el mi-a spus că n-are nevoie de portari excepționali.

Convingerea lui era că portarul trebuie să apere ceea ce este de apărat și să nu apere ce nu este de apărat.

8. Portar, libero sau Răducanu ?

D. Dinulescu — Să nu uităm că Herrera a descoperit postul de „libero", care este apărătorul pe care el își bazează toată strategia apărării. Ceea ce era înainte portarul, a devenit în strategia lui Herrera un „libero".

T. Mazilu — Adică Herrera a avut intuiția: a înțeles că sarcina apărării nu trebuie să revină numai portarului sau chiar numai fundașilor. E o întreagă construcție.

— A făcut un fel de super-fundaș din acest fost stoper.

— Trebuie făcută o întreagă zonă de baraj.

— Spuneați următorul lucru: că Angelo Niculescu, la un moment dat, a făcut „temporizarea" pentru că nu avea jucătorii care să-i opună altora mai buni, din echipele străine. Probabil că Herrera a inventat postul de „libero" pentru că a avut un geniu „libero": mi se pare Faccheti, din cauza aceasta. N-a avut un portar formidabil, dar a avut un teribil „libero". Și atunci a creat acest sistem.

— Da! Facchetti! Iar Angelo Niculescu mi-a spus într-o discuție, pe care am avut-o la Guadalajara: „dă-mi un Beckenbauer și fac altă echipă". Dar să ne întoarcem la...

— La discuția cu Herrera, de la Roma, care susținea că n-are nevoie de un portar excepțional.

— El spunea că portarul excepțional lui îi inspiră teamă. Un portar excepțional poate să apere un 11 metri, să facă minuni și să facă greșeli elementare.

Ori la Voinescu se împletea...

— Cum e cazul la noi la Răducanu, cu aceste sărituri...

— Da, Răducanu poate să-ți facă minuni, poate să ajungă să fie și extremă în același timp!

9. E vorba, totuși... de Steaua lui Voinescu

T. Mazilu — Dar ce vreau să spun... adică ce era ciudat în temperamentul lui Voinescu, el împletea inițiativa, temperamentul lui Răducanu, căci nu se poate spune că Voinescu era un portar birocratic... cu un fel de seriozitate. Era în același timp și poet și funcționar foarte conștiincios, adică reușise această stare de echilibru. Și altceva e ciudat, el avea un secund: Toma...

D. Dinulescu — Care era chiar la aceeași echipă, tot la Steaua a fost...

— Care avea toate păcatele în afară de acela de a nu fi fost un mare portar. Despre...

— Deci avea toate calitățile...

— Toate calitățile! Cît despre Toma, Voinescu vorbea și cu un foarte mare respect și îi admira în primul rînd sobrietatea. Toma părea aproape că nu există și nu făcea decît să apere tot ce era de apărat și atîta tot. Și rezistența lui Toma, ei au fost la un moment dat rivali, în sensul cel mai nobil al cuvîntului, l-a ajutat foarte mult pe Voinescu.

— Îi simțea tot timpul răsuflarea în spate, răsuflarea lui Toma.

— Da. La Voinescu puterea lui venea din faptul că își iubea condiția. Odată mi-a mărturisit că ceea ce nu înțelege el la fotbaliștii tineri e faptul că nu iubesc ceea ce fac. El îmi explica mie starea de beatitudine pe care o avea de cîte ori intra pe teren. Despărțirea ne ajută întotdeauna să înțelegem cît de apropiaţi sîntem unul de celălalt. Voinescu s-a dus mai departe în destinul lui de fotbalist, iar eu am renunţat la plăcerea de-a fi inter-stînga pentru alte îndeletniciri şi de-abia după ce ne-am întîlnit după atîta vreme, am reuşit să-i înţeleg mai bine sufletul. Despărţirea, adică scurgerea inevitabilă a timpului, m-a ajutat să fac ordine în senzaţiile mele în legătură cu el. E ştiut că oamenii au orgolii şi principii foarte ferme tocmai în domeniile în care nu se pricep. Cu cît incompetenţa este mai implacabilă, cu atît convingerea în dreptatea ta este mai mare.

Despre asta vorbea şi Tolstoi cînd vorbea de Karenin, care spunea că nu are principii ferme decît în lucrurile în care nu se pricepe. Dar am dat odată un interviu, în care mărturiseam că am jucat fotbal alături de Voinescu şi atunci ne-am revăzut şi am putut să analizeze drumul. Atunci am înţeles că a fi un fotbalist mare implică neapărat o stare de creaţie, de atenţie. La Voinescu se împletea această putere de a dirija, cu o extraordinară spontaneitate şi bucurie, dar „bucuria“, îmi spunea Voinescu: „în bucuria cu care eu joc fiecare partidă stă energia; această bucurie, această copilărie m-ajută să găsesc soluţiile cele mai bune“. Şi se amesteca la el această putere de organizare şi dăruire cu o extraordinară luciditate şi loialitate. Odată, vestita „Steaua“ unde juca el, C.C.A., cum se numea pe vremea aceea, a făcut un turneu la Viena şi l-am întrebat cînd ne-am întîlnit după aceea: „De ce-aţi pierdut?“ şi Voinescu mi-a răspuns: „Am pierdut pentru că ei erau mai buni“.

E foarte interesant de observat că cei care iubesc cu adevărat fotbalul, îl iubesc pentru totdeauna. La sfîrşitul carierei, pe care o presimţea, visul lui Voinescu era de a deveni antrenor. Sfîrşitul condiţiei de fotbalist este un lucru foarte dureros. Viaţa fotbalistică este glorioasă, însă scurtă şi necruţătoare. Orice fotbalist ştie că la 30 de ani el trebuie să se resemneze şi Voinescu nu avea decît grija de a antrena copiii. Aceasta era...

— ... la aceasta se gîndea.

10. Voinescu între Di Stefano şi Toma

T. Mazilu — Ce mi-a spus Voinescu foarte limpede era că pentru un fotbalist cel mai greu este de a părăsi terenul. Cine a iubit fotbalul, cine a iubit această expansiune, iarba verde, gloria, e foarte greu să se retragă, să-l părăsească. Pentru că este un amurg, pe care de fapt îl hotărăşti tu, dar care totuşi nu depinde numai de tine. Voinescu mi-a povestit despre o întîlnire pe care a avut-o la Braşov cu Di Stefano, care venise în România într-un meci oficial, nu-mi amintesc exact, ba da, juca încă la Real Madrid şi care....

D. Dinulescu — Nu atunci cînd a jucat Real Madrid cu Dinamo în Cupa Campionilor Europei?

— Da... şi Di Stefano îi dădea sfaturi lui Voinescu, adică îl sfătuia cum anume să se obişnuiască cu sfîrşitul. Di Stefano avea pe atunci, dacă nu mă înşel şi cred că nu mă înşel, 37 de ani.

— Voinescu era mai tînăr, cred.

— Voinescu era puţin mai tînăr şi-a făcut mărturisiri, dar ce vreau eu să subliniez în această discuţie, la care regret că nu am luat parte, că Di Stefano i-a spus lui Voinescu că tocmai în iubirea pentru fotbal stă puterea de a-l abandona şi de a te ocupa de el în alte condiţii. Şi Di Stefano spunea că vrea să fie antrenor şi Voinescu de asemeni. Deci tot în iubirea pentru fotbal au găsit ei puterea de a-l părăsi şi Voinescu s-a ocupat foarte multă vreme de echipele de copii...

— De „pitici“, cum se spune.

— De „pitici“ ai Stelei. Adică în această veşnică iubire au găsit ei puterea de a renunţa la gloria imediată. Şi ceea ce era şi mai miraculos în existenţa lui Voinescu era respectul foarte mare pe care-l avea faţă de Toma. Chiar un fel de complex faţă de austeritatea lui Toma, Voinescu, mi-amintesc, îmi spunea că Toma venea şi juca cu aerul unui funcţionar. Venea, dădea bună ziua, tuturora, nu făcea nici o greşeală şi pleca. Nu avea o strălucire aparentă, dar nici nu făcea nici o greşeală.

11. Portarul romantic: De la Zamora la David

T. Mazilu — În legătură cu portarii: în jurul portarului legendele se nasc foarte uşor. În nevoia de a aureola portarii, de a-i înzestra cu forţe supranaturale, este o mare copilărie, dar şi o nevoie de exactitate. Îmi amintesc, în copilărie, cu cît respect noi vorbeam despre Zamora — portarul Spaniei de pe acea vreme, despre care se spunea că niciodată nu a primit nici un gol. Se spunea despre Zamora că are un pistol asupra lui şi că în clipa în care ar primi un gol, s-ar sinucide. Ori că...

— Devenise legendar.

— Devenise legendar încă în viaţă şi ideea de portar se confunda în mitologia populară, dacă pot să spun asta, cu invulnerabilitatea, adică portarul era un om care n-are dreptul să greşească. Sigur că

Cu Mazilu despre fotbal

asemenea legende au mai apărut. Au apărut legende despre piciorul de aur al lui Dobai, despre gheata de argint a lui Baratki şi aşa mai departe, dar pe vremea aceea, asta e foarte interesant, portarii erau cei care concentrau întreaga simpatie. Cu timpul, autoritatea lor a dispărut. Acum portarii nu mai sînt figuri importante, acum portarii joacă un rol mult mai modest, dar pe vremea aceea un portar trebuia să aibă destinul unui tenor, să fie frumos, să fie brunet. Neapărat, era obligatoriu ca portarul să fie...

— Ca un toreador.

— Ca un toreador. Exact ca un toreador. Şi această concentrare de simpatii şi de visuri feminine a reuşit să adune David.

— Dacă nu mă înşel el a fost portar la Dinamo, cam în perioada deceniului şase. Prin '50 şi ceva...

— Iartă-mă, dragă Puşi, că te contrazic, nu! Nu! David nu a fost la Dinamo, David a fost la Venus!

— Deci înainte de război, sau în timpul războiului?

— În timpul războiului. Şi el era, adică rolul lui David era înţeles în starea fotbalului de atunci, a fotbalului vienez şi galant. Pe vremea aceea fotbalul său se asocia cu...

— ... cu valsul.

— ... cu valsul. Dar fotbalul vienez avea toată strălucirea şi toate limitele valsului vienez. Pe urmă, fotbalul a devenit mai dur, portarii de felul lui David nu mai erau atît de indispensabili. Trebuia înţeleasă frumuseţea lui David în timpul său.

— Schimbul de locuri pe urmă a devenit...

— Odată cu schimbul de locuri s-a destrămat gloria...

— ... W.M.-ului. Era sistemul W.M.

— Sigur că da. În care totul era un protocol.

De fapt fotbalul atunci era un schimb de lucruri politicoase şi de aceea portarii era obligatoriu să fie frumoşi.

Pe vremea aceea portarul era figura de prim ordin. Odată ce fotbalul a devenit mai dur şi apărările s-au organizat mai sistematic, portarul a pierdut din importanţă, adică sarcina apărării nu mai revine exclusiv portarilor, de aceea nici o mare echipă n-are în primul rînd grija portarilor, se speră să nu se ajungă la nevoia de-a avea portar.

— Adică erau portarii în acea vreme ca nişte cavaleri medievali ai Tristei Figuri, sau..., mă rog, sigur, într-adevăr romantici ca şi acest David. Sigur că celor de astăzi le este mai puţin familiară figura lui David, au trecut foarte mulţi ani de-atunci, astfel se explică de ce eu am şi confundat puţin, am confundat cu vreo 10 ani şi deci noile generaţii puţin mai greu îşi aduc aminte de David, de aceea v-aş ruga dacă se poate să ne spuneţi de ce tot timpul spuneaţi ce frumos era David. Vreţi puţin să-l descrieţi?

— Da, doi oameni m-au impresionat prin frumuseţea lor, doi oameni tineri la fel de importanţi în destinul lor: Mihai Popescu şi David. Erau de-o frumuseţe neclintită şi fragilă în acelaşi timp. Nici o... ceea ce mă impresiona în primul rînd la David era înşelătoarea lui inactivitate, un fel de resemnare a poziţiei lui. Ce vreau să spun, prin asta, pentru că trebuie să fiu mai limpede. Toţi oamenii care sînt dotaţi de la sfînta natură într-un domeniu, aspiră la mai mult, sau sînt mai mult decît ceea ce sînt; adică, de pildă, David îmi explica mie că un fotbalist care nu este arhitect nu are valoare, adică îmi explica mie că a juca fotbal înseamnă a fi un arhitect strălucit. La început mi s-a părut o extravaganţă, pe urmă el mi-a explicat că la un nivel înalt, jocul de fotbal este o arhitectură, o construcţie, în care fiecare trebuie să-şi ducă misiunea la capăt. Dar, referindu-mă la farmecul lui personal şi, de ce să nu recunosc adevărul ştiinţific, la puterea lui de seducţie asupra femeilor, avea o melancolie, obligatorie pe vremea aceea. Orice făceai în acel timp, dacă nu erai puţin melancolic şi puţin tragic, nu, aveai succes.

— Se prelungea puţin moda Rudolf Valentino.

— Fără îndoială, fără îndoială! Îmi pare foarte bine că mi-ai spus asta, căci el era eroul: frumos, îndepărtat şi nobil. Şi încă un lucru, care iarăşi mi se pare, e că totdeauna oamenii au asociat ideea de frumuseţe fizică cu cea de frumuseţe morală. Eu mă refer acuma la admiratori. Este vorba la David nu numai de legenda de invulnerabilitate a lui, că nu poate să primească gol nici de la un metru, ci de bunătatea lui. Despre generozitatea şi spiritul lui cavaleresc. Dar, în mod ciudat, aceste legende aveau o bază de adevăr.

Adică eu, cunoscîndu-l foarte bine, mi-am dat seama că existau simultan legenda, exagerarea şi cu adevărul. Tot ceea ce se spunea despre el era exagerat şi în acelaşi timp foarte adevărat. Şi atunci am observat prima oară, eram mai tînăr decît el, că pentru o fiinţă vie, cum era el, legenda poate să devină un adevăr. Iată însă că astfel intrăm într-o problemă mult mai complicată. Fiindcă uneori oamenii pot să devină victima propriilor idei, care se formează despre ei, indiferent dacă aceste idei sînt sublime sau mai puţin sublime.

DUMITRU DINULESCU ■

Ilustraţii de CLENCIU ■

Poem pe o coajă de nucă

Bintuie printre noi ideea că lumea zăpăcită a acestui sfirşit de mileniu işi unge sufletul cu toate păcatele. Asta, zic eu, e o idee brumată de-o cireaşă, puţin desfriu intelectual şi un mugur de miere de salcim. Adevărul, oameni buni, e altul şi vă rog frumos să veniţi cu nuci şi cu alune ca să-l aflaţi : ne sint dragi toate drumurile, şi cele rele şi cele bune. Pe faţa acestui minunat şi nefericit pămint e loc pentru toate dar mai ales pentru pilcuri de mesteceni şi păduri de brazi in care trăiesc nişte vietăţi fantastice numite veveriţe. Ele coboară şi urcă o flacără roşie, sar din creangă-n creangă şi din cetină-n codru, iar la Buziaş şi la Vatra Dornei mănincă din mina oamenilor, de unde şi credinţa şi speranţa că putem fi mereu prieteni, un bărbat şi o femeie, un băiat şi o fată, eu şi dumneata şi că ne putem intilni cu marea uimire la orice pas.. Ce proşti sintem de obicei (mă gindesc numai la mine), ce infrinţi de-ngimfare, ce puternici in nimic, ce duioşi in putere.

Domnişoară veveriţă, sint de-acum un om trecut de mijlocul virstei, totuşi, rogu-te, dă-mi lăbuţa s-o sărut. Eh, şi dac-aş fi mai tinăr, ai putea să mă şi zgirii. Ce munţi, ce brazi, ce lerui-ler şi basmele iubirii. Mie, toate veveriţele imi aduc aminte de faptul că, măcar la sărbătorile de iarnă, un om trebuie să fie colindul lui, troianul ce-l pindeşte lingă bradul de la colţul casei şi pinda iubirii sale peste veacuri.

FĂNUŞ NEAGU ■
Fotografii de PAUL AGARICI ■

De unde îi vine brăneanului ambiţia de a-şi dichisi păşunile în haine de duminică

CELE MAI FRUMOASE PĂŞUNI ALPINE DIN ŢARĂ

Toamnă de basm, cu un soare potolit şi o tihnă ce vindecă neliniştea. De la Bran spre Muscel, între Bucegi şi Piatra Craiului, casele cu acoperişuri de ţiglă roşie ale brănenilor mărturisesc frumosul şi statornicia. Pricepi lesne cine sînt brănenii şi ce vor ei.

Moeciu, comună cu şase sate de oameni, cumpătaţi, vrednici şi inteligenţi, aşezate aproape de fosta graniţă, cu nume care dau culoare hărţilor ostăşeşti: Moeciu de Jos, şi de Sus, Drumul Carului, Cheia, Măgura şi Peştera.

Le înţelegi cu uşurinţă vocaţia observîndu-le rîvna şi osteneala din zori şi pînă în noapte pe lîngă animale, strădania ca păşunile să fie mereu în haină de sărbătoare. Păşunile brănenilor se numără printre cele mai frumoase păşuni alpine din ţară. Vara, oamenii îşi urcă animalele la păscut pe aceeaşi urmă, într-un singur şir, să nu răvăşească iarba cu copitele, fac ţarcuri, le lasă acolo pînă nu mai rămîne nici o palmă de iarbă nerăscolită de suflarea lor, şi apoi mută ţarcul, aproape măsurat, economic, gestul izvorînd din preţuirea exactă a păşunilor, a pămîntului. Dealtfel, primarul Gheorghe Voinescu, născut în Moeciu de Sus, ca toţi ai lui, gospodar harnic şi iubit de obşte, e convins că puţini dintre oamenii şesului ar fi în stare să-şi dureze aici casa, rezistînd alături de brăneni la truda îndeletnicirilor moştenite de aceştia.

Despre Maria Buzdugan şi maică-sa toată lumea spune că muncesc de dimineaţa pînă seara de se spetesc. La oi, la vaci, la păşune, acasă.

Maria Buzdugan este o femeie înaltă şi zdravănă, de 29 de ani. Lucrul pe care îl preţuieşte cel mai mult pe lume este sănătatea. Vin apoi, într-o ordine la care ţine, familia, cu cei patru copii în frunte, şi animalele. Rostuită pe anotimpuri, munca ei urmează astfel: „Vara, cosim, adunăm fînul în adăposturi, nu las un fir afară, că azi rămîne, mîine rămîne şi iată că anul ăsta a fost secetos, s-a făcut mai puţin ca anul trecut şi nu se ştie cum va fi vremea la anul. Sînt zile, dar asta se petrece cam din şapte în şapte ani, cînd apa Moeciului se năpusteşte mare de sub Leaota şi atunci mătură tot. Dar acum a fost secetă, nu vedeţi cum arată Măgura? Toamna, păşunăm vitele, transportăm gunoiul. Gunoiul fertilizează cel mai bine păşunea. Bunicii erau din Moeciu de Jos. Îşi trimiteau animalele în tranzit vara în Bucegi şi iarna în Balta Brăilei. Oile mîncau acolo salcie şi iarbă de baltă. Se făceau şi poduri de gheaţă, se spărgea gheaţa şi se înecau animalele. Din acest du-te-vino se mai pierdeau destule, dar erau efective mari şi ăsta era riscul. Din ianuarie începe perioada fătatului. Bătrînii stau cu mieii la odaie. Se nasc uneori şi zece miei pe noapte. Pe cei ce suflă greu îi aduc jos, înveliţi în cojoace. Dacă nu făceam asta, creşteau păduri peste tot. Cum se curăţă o păşune? Se împrăştie muşuroaiele de cîrtiţe, se adună pietroaiele, se nivelează, se împrăştie îngrăşămîntul...“

La Moeciu, ca în Bucovina sau mai aproape, în părţile Argeşului, oamenii iubesc păşunea, „obiectul muncii noastre“, cum spunea Gheorghe Voinescu. Meticuloşi, strîng iarba cu mîna, să nu rămînă un fir, o bagă într-un ţol şi o aduc acasă, nelăsînd-o nici măcar o noapte afară. Grajdurile le fac lipite de casă, să audă mereu răsuflarea animalului aproape, să ştie cînd îi este bine sau suferă. Se scoală cu noaptea în cap, să prindă autobuzul, dar contribuie şi la îndeplinirea planului de autoaprovizionare a comunei. Copiii învaţă şi apoi pleacă mai departe la şcoli. Unii rămîn la oraş şi, învăţaţi de mici cu altitudinea, se obişnuiesc temeinic cu civilizaţia blocului. Alţii, dimpotrivă, se întorc acasă alegînd cele două navete, dimineaţa, la uzină, după-amiaza, la păşune. O cronică zilnică a acestei toamne la Moeciu ar trebui neapărat să înregistreze următoarele fapte. Din cei aproximativ 6000 de locuitori ai comunei, 1800 fac naveta la Zărneşti, Rîşnov şi Braşov. Brăneanul, harnic şi răbdător, vine de la uzină, îşi ascultă nevasta care are a-i spune o mie de lucruri, îşi pune ceva în traistă şi pleacă pe coastă cu animalele. Pentru cei din Peştera şi Măgura naveta cea mai aprigă este pînă jos, la staţia de autobuz, pe urmă totul e rai... Brăneanul face agricultură şi la 1000 de metri înălţime, cultivă plante furajere, porumb, cartofi, orz, ovăz, pe suprafeţe mici, cît le îngăduie locurile. Fac agricultură cu hîrleţul, constatare care te obligă să dai crezare spuselor primarului privind eventuala acomodare a omului de la cîmpie aici. Miroase peste tot a fîn, în faţa primăriei, pe Drumul Carului, pe Măguricea, pe văile Moeciului şi a Zbircioarei. Pe Măgura, soarele a ars iarba, îmbătrînind mai devreme faţa dealului. În cătunul Măguricea locuiesc, ca şi în toamna trecută, tot 20 de familii. De aici pornesc în fiecare dimineaţă tot 20 de muncitori şi fac tot 20 de minute pînă la staţia de autobuz. La ora 4, cînd se scoală, sînt muncitori, la ora 16, cînd se întorc, sînt crescători de animale. Ca destui locuitori ai Capitalei ce iau cotidian trenul spre Tîrgovişte sau Slobozia, brănenii numesc drumurile lor tot navetă. Satul Drumul Carului este deocamdată complet lipsit de apă. Cei 50 de locuitori ai săi o mai aduc de jos cu găleţile prinse în cobiliţă, în vreme ce specialiştii lucrează la proiectul menit să transforme cobiliţele în obiecte de muzeu. Există azi la Moeciu 6 şcoli, 5 grădiniţe, 5 cămine culturale (care au exact această destinaţie), 1 dispensar uman, 1 dispensar veterinar, 1500 de copii în grădiniţe şi şcoli, 74 de profesori şi învăţători şi 4 medici.

De sus, dintr-un cot al şoselei asfaltate ce duce spre Muscel, o parte a vechiului drum ce unea Transilvania cu Ţara Românească în ciuda vămii de la Rucăr, se văd odăile. Peisajul este extraordinar şi înţelegi adevărurile dr. Rey privind agroturismul montan. Desluşeşti în decorul de vis nedescoperit de pliantele turistice, deşi ar rivaliza cu celebre imagini din Alpi sau Pirinei, de unde îi vine brăneanului gustul pentru frumos şi ambiţia de a-şi găti ţinutul numai în haine de duminică.

RĂZVAN BĂRBULESCU ■

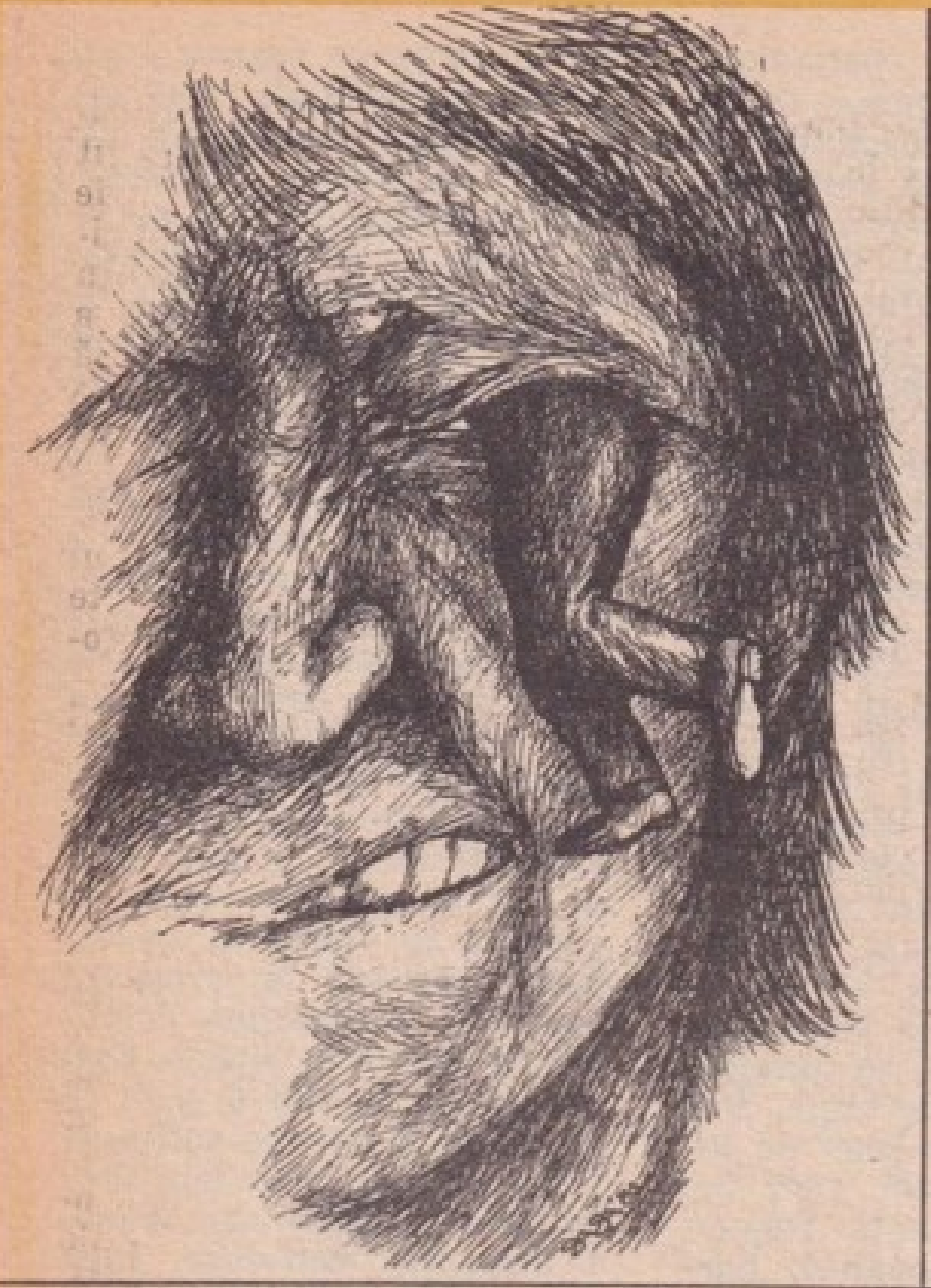

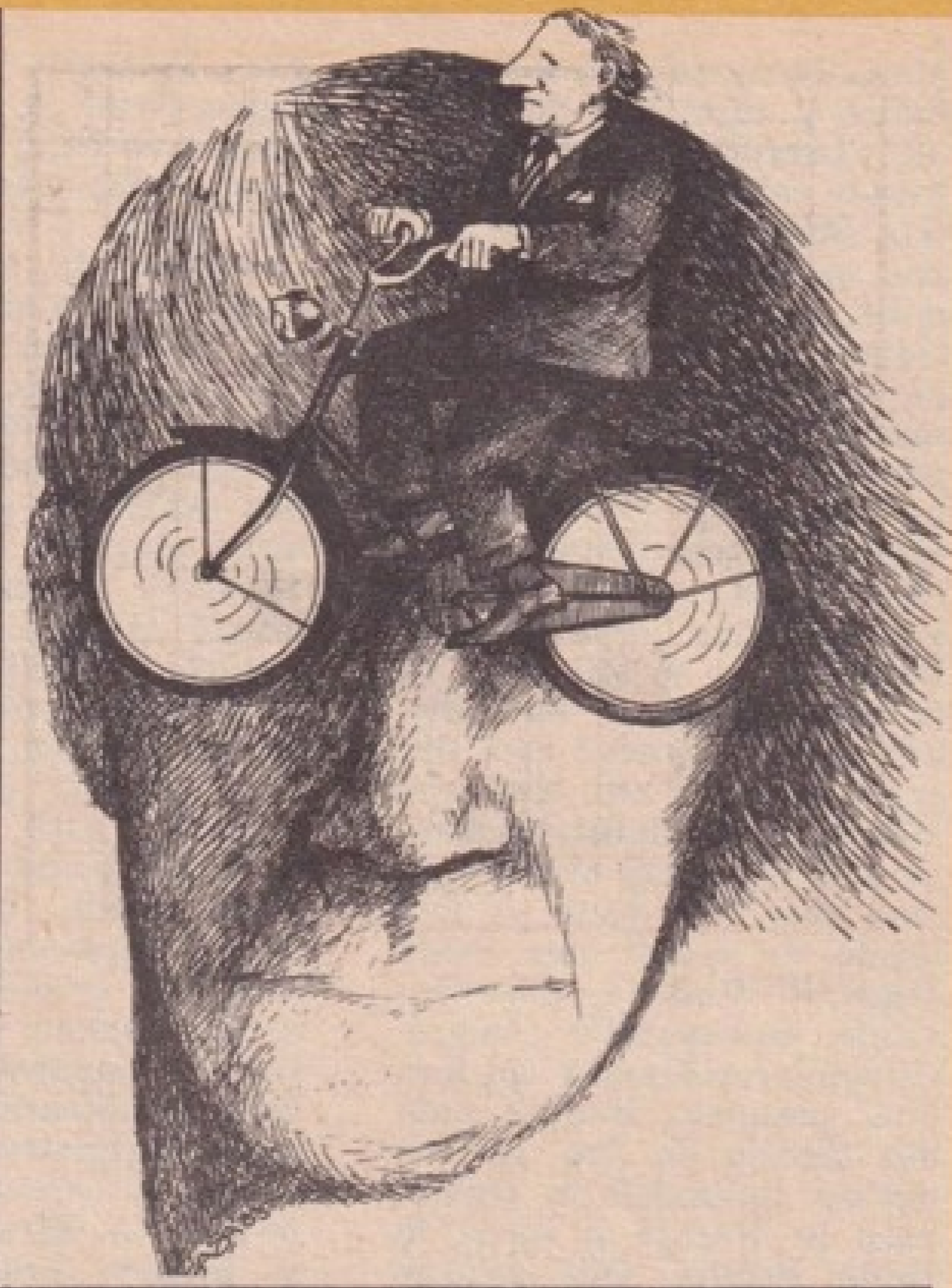

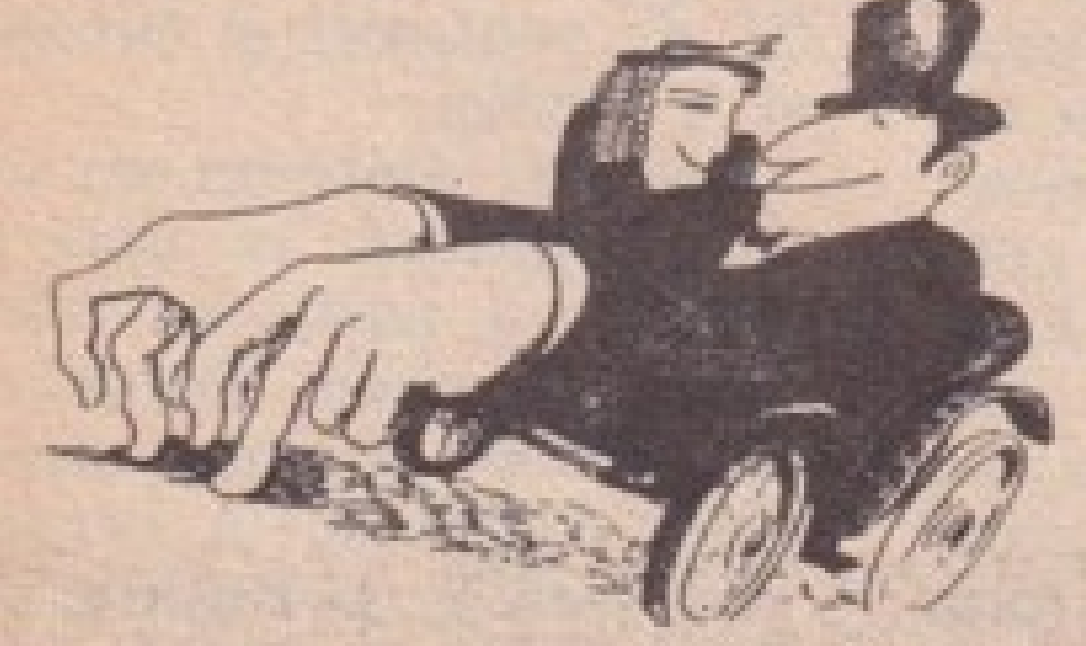

rac-ul

SAŞA MEREŢ

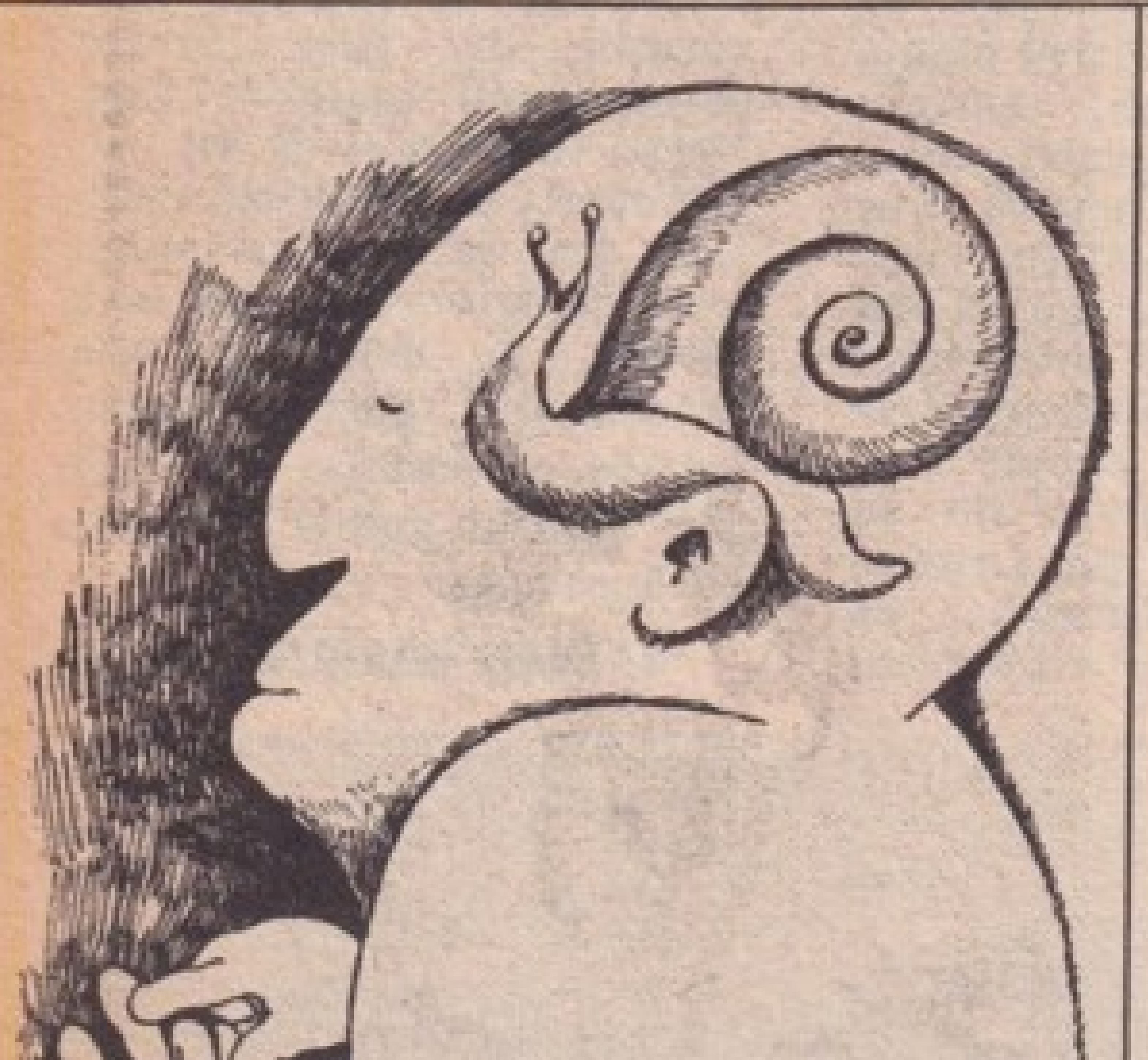

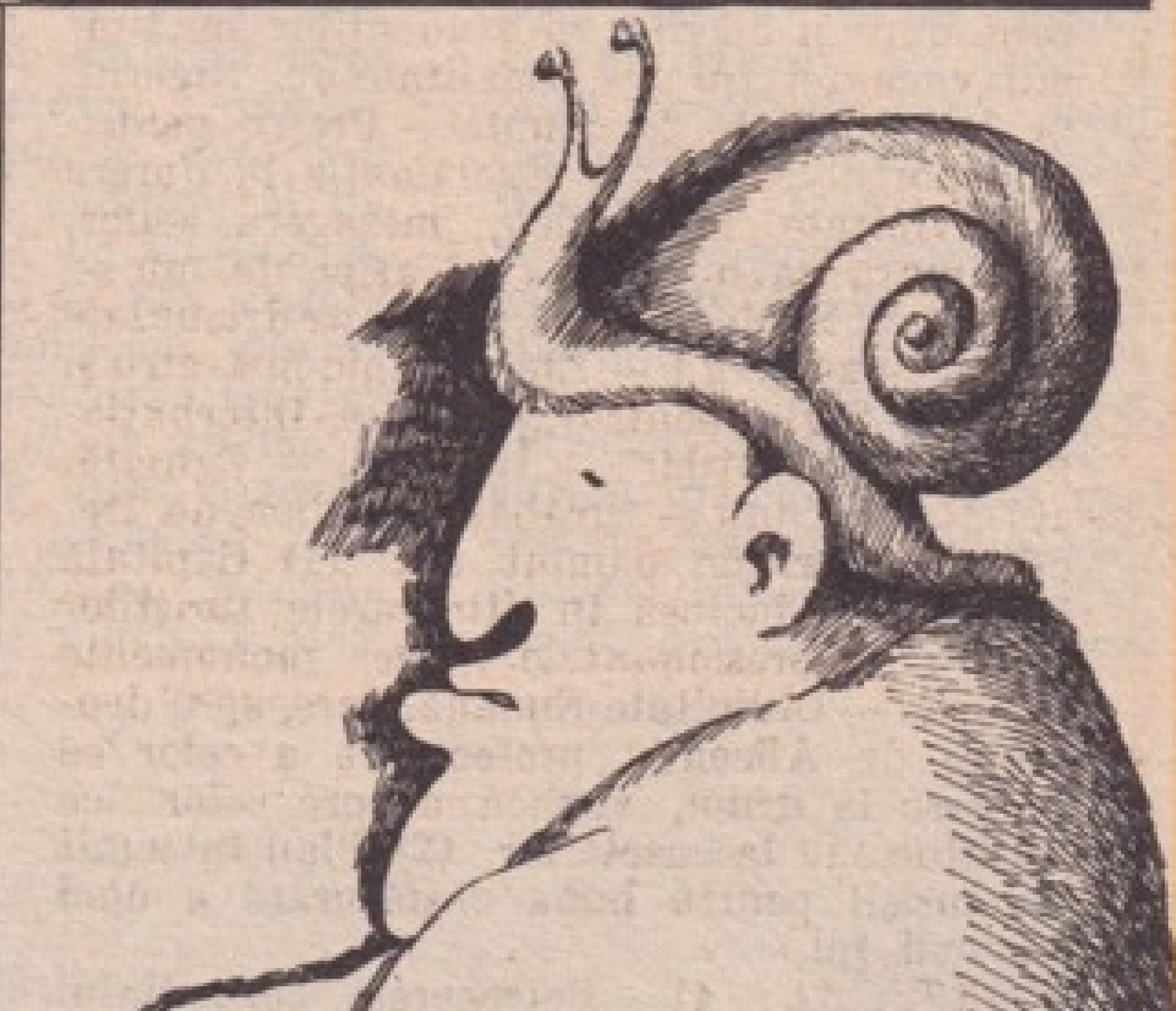

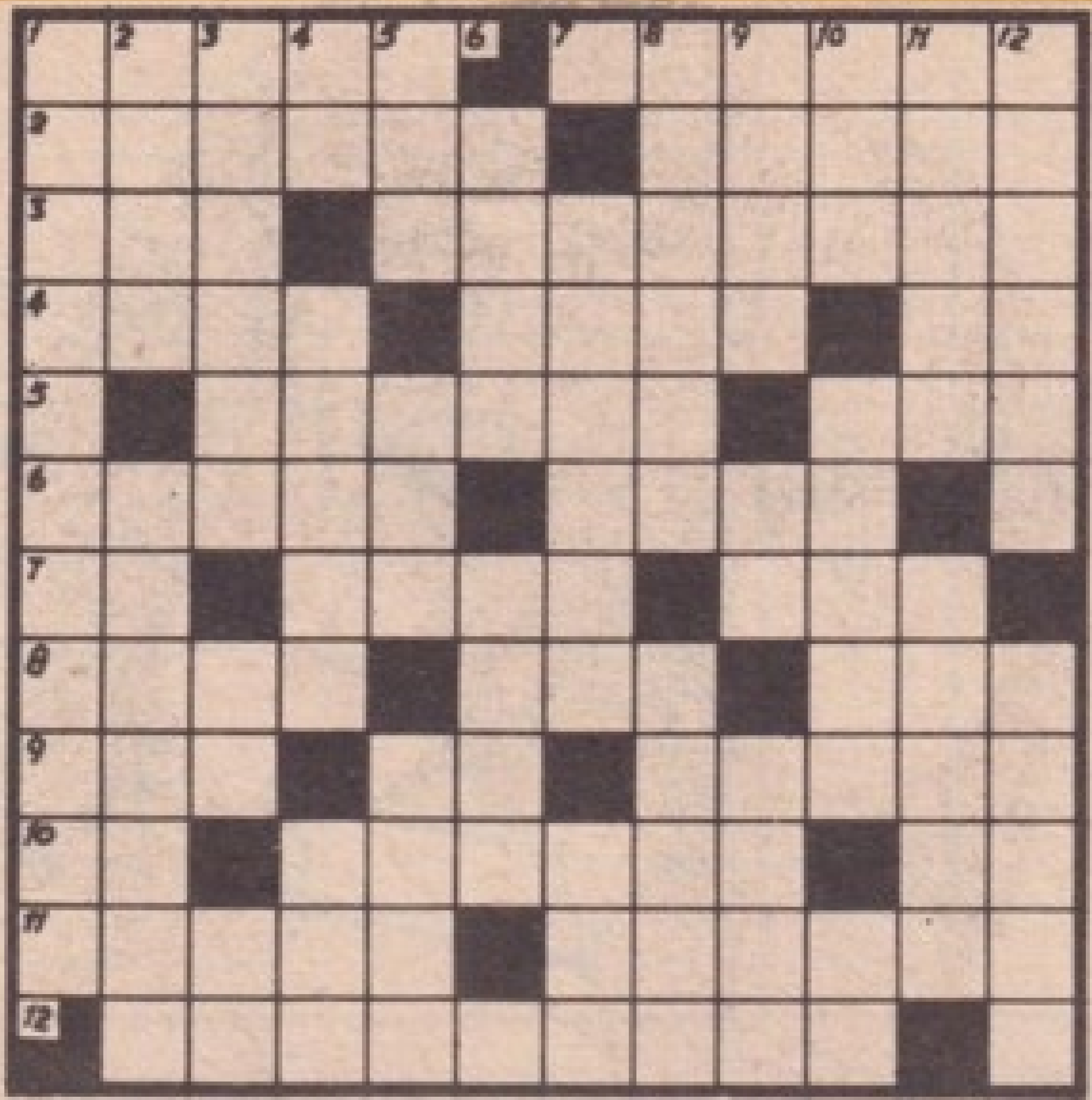

Drumeție

ORIZONTAL: 1) Romancier francez, părintele literaturii de anticipație (1828—1905), care a descris cu multă măiestrie și fantezie „O călătorie spre centrul Pămîntului“ și „Ocolul Pămîntului în 80 de zile“ — „Călătorie în...“, film în regia lui R. Rossellini, avînd-o ca protagonistă pe regretata actriță Ingrid Bergman. 2) „Călătorie“, și-a intitulat una din frumoasele sale poezii această apreciată poetă din țara noastră (1916—1944) — O călătorie de... nuntă (pl.). 3) Localitate în Iran — În repertoriul acestei soliste de muzică populară din țara noastră au figurat și cîntecele „Voinic călător“ și „Pe drumul de la Cepari“ (Maria). 4) Grandios (fig.) — A broda — Ion Rădan. 5) Loc de cantonare a elevilor și studenților în timpul vacanței (pl.) — Localitate în Nigeria. 6) Locuitori de la munte — Prefix pentru transportul rutier. 7) Exclamație la durere — Divinitate mitologică, mesagera zeilor, închipuită ca o tînără cu aripi de aur — Resort. 8) Se deplasează numai pe drumul de fier — Șagă (reg.) — Efect comic în teatru și film. 9) Siglă pentru „Uniunea Internațională a Studenților“ — În duet! — Zgîrcită. 10) Radu Stan — Străbătute zilnic de trecători — Vas de pămînt ars. 11) Capitală europeană, inclusă în itinerarele turiștilor pentru impresionantele sale monumente de artă — Divinitate romană, care, spre deosebire de Abeona, protectoare a celor ce pornesc la drum, veghea asupra celor ce se întorceau la casele lor. 12) Plan întocmit de turiști pentru buna desfășurare a unei excursii (pl.).

VERTICAL: 1) Petrecerea concediului într-o localitate montană sau pe litoral. 2) Fabulist grec, un presupus sclav eliberat (c. 620—c. 560), căruia îi aparțin „Călătorul și adevărul“ și „Călătorul și Hermes“ — Marii pasionați ai drumeției. 3) Sacul de voiaj al turiștilor — Elena Staicu — Emil Tudor. 4) Bine! — Referitor la cîini — Localitate în Pakistan. 5) Zeul vînturilor la greci — Impozit, tribut — „Drumețule“, și-a intitulat una dintre poeziile sale acest cunoscut liric român contemporan (Tiberiu). 6) ... de vacanță, loc de popas din ce în ce mai solicitat de turiști (pl.) — Pictor și grafcian român, artist al poporului (1881—1958), a cărui maturizare artistică se produce după ce întreprinde mai multe călătorii în Orient și Spania. 7) „Pe ... la Sinaia“, tablou semnat de marele maestru al penelului Theodor Aman — Ghețar și trecătoare în Alpii elvețieni. 8) Drumul străbătut de un vehicul — Asigură găzduire drumeților. 9) Insecte din Java — Sunet de trompetă — Podgorean. 10) Nume de alint pentru ciocîrlie — Istoric român, savant de renume mondial (1871—1940), din înțelepciunea căruia desprindem aforismul: „Drumețul pățit e acela care se teme pînă n-a văzut, și nu se bucură pînă n-a ajuns“ — Oana Enescu. 11) Rîu siberian pe care a călătorit spătarul Nicolae Milescu în drumul spre China, menționat în jurnalul călătoriei sale — Cunoscută actriță americană de film, de origine franceză, partenera lui Gene Kelly din filmul „Un american la Paris“ (Leslie). 12) În alt loc, în altă parte — Călătoria în China îi dă prilejul să cunoască viața și activitatea poporului chinez și să-și materializeze impresiile în cîteva povestiri (Valerian Em.; n. 1921). Dicționar: LON, ISE, IȚANI, ȘAG, SNI EOL, AAR, AORE.

MARIAN FIRIMIȚĂ ■
București

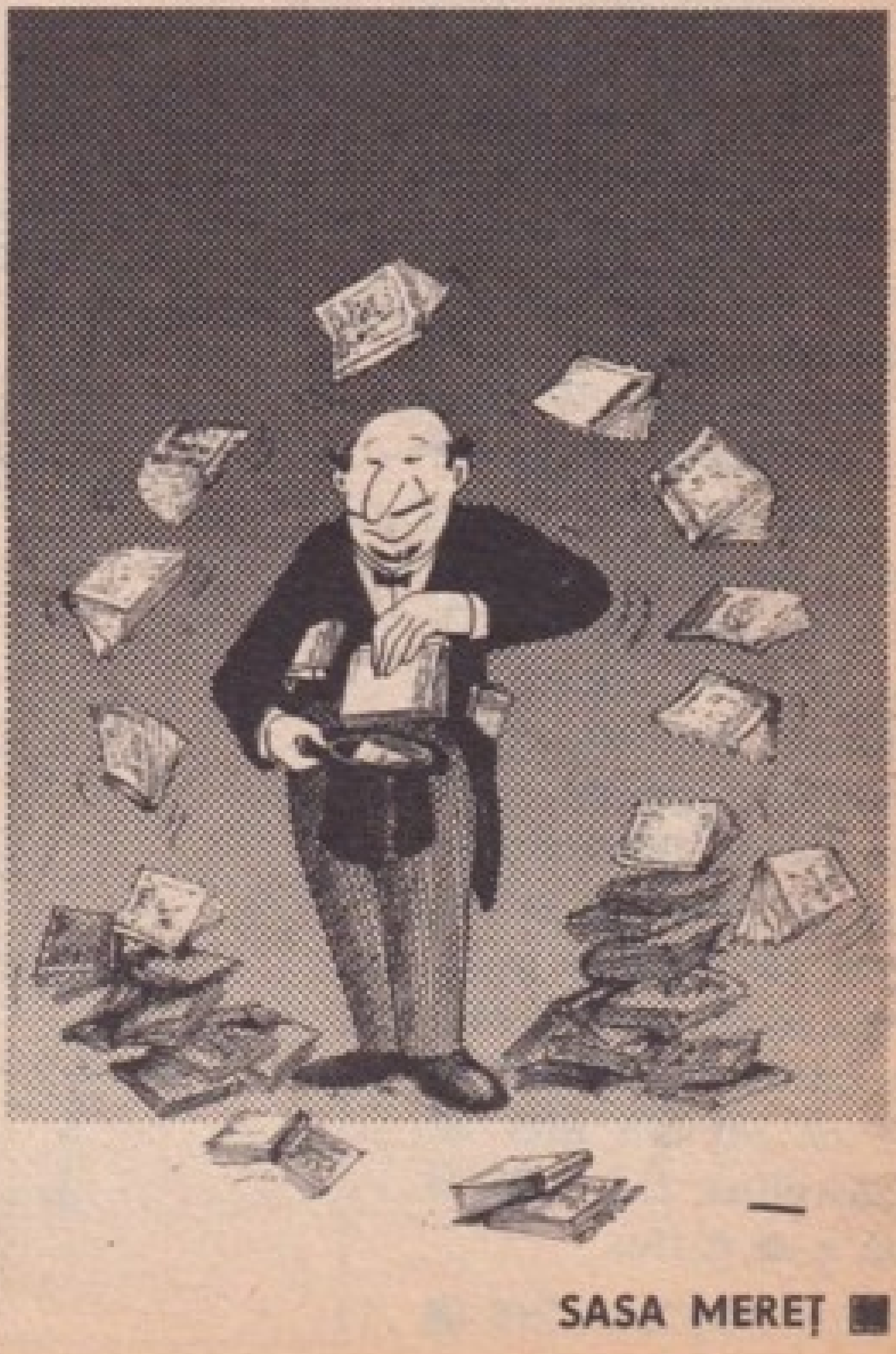

—

SASA MEREȚ ■

— Nell Cobar, ce mai faceți ?

— Ce am mai făcut ; adică îmi pregătesc de foarte mult timp o expoziție personală. Cu lucrări actuale și inedite. Nu știu cînd are să se concretizeze acest proiect. Poate anul acesta, poate la anul... Este vorba despre timp și împrejurări. Recent mi s-a cerut să ilustrez o serie de nuvele polițiste. Fiind un mare consumator de o asemenea literatură mi-a făcut o mare plăcere să fac așa ceva. Ele au fost grupate într-un almanah care a apărut recent... Apoi Televiziunea mi-a cerut să refac genericul Mihaelei pentru emisiunile în culori. Va fi un filmuleț de 50 de secunde, așa îl gîndesc și, după părerea mea, va fi o întîlnire plăcută. Mai am pe masa de lucru un film de animație, destul de satiric, pe care l-am intitulat : „Omul față în față cu societatea". În rest, critic, cu ajutorul peniței, și-mi pare rău că îmbătrînesc. Cînd ați venit pe la mine ați văzut că pe poartă stă scris : „Cîine rău! Nu intrați !" Adevărul este că nu am nici un fel de cîine, iar dacă aș avea n-ar fi rău.

SORIN POSTOLACHE ■

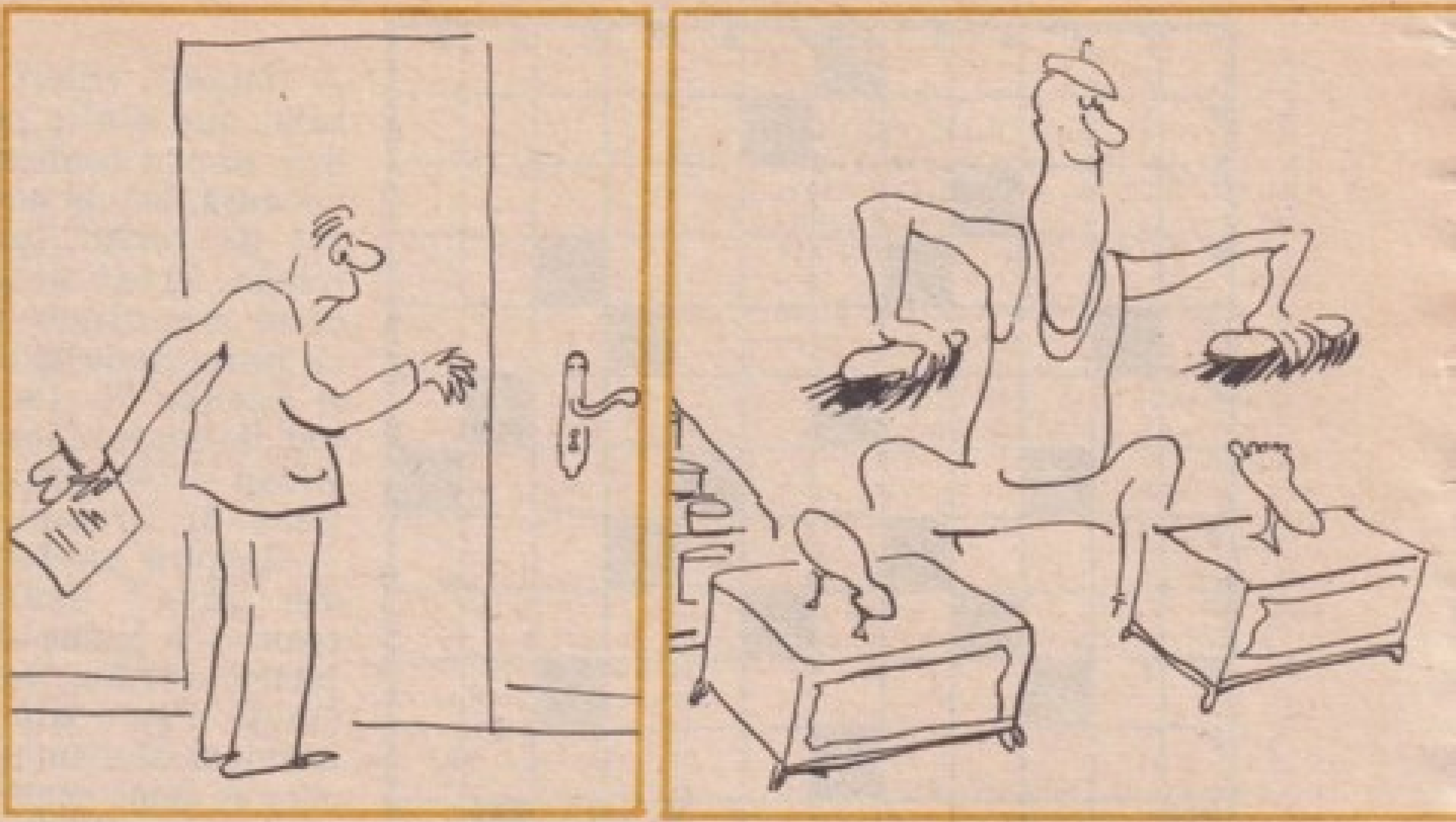

rac-ul

NELL COBAR ■

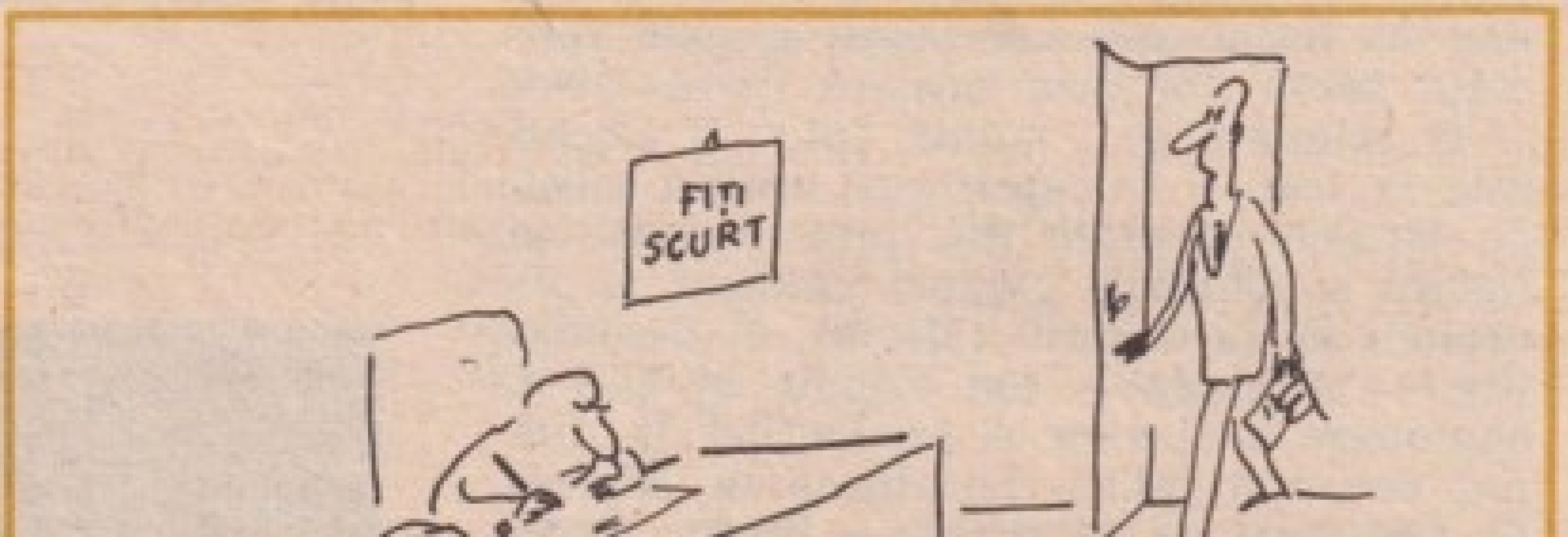

DE PE TOATE MERIDIANELE

Depistarea unei mari cantități de oxizi de fier pe planeta Venus a dus la ipoteza, extrem de importantă, că în trecut pe această planetă a putut exista o cantitate foarte mare de apă, — cam o treime din cantitatea conținută de Oceanul planetar terestru. Apropierea planetei de Soare a determinat probabil dispariția apei în perioada primilor 500 de milioane de ani de existență a acesteia. Dispariția s-a produs prin disocierea vaporilor de apă în hidrogen și oxigen și apoi prin „scurgerea" hidrogenului în spațiu. În ceea ce privește oxigenul, el a intrat în componența oxizilor de fier descoperiți.

■

În Franța a fost pus la punct un nou tip de țiglă. Ele au format standard al țiglelor de acoperiș, dar sînt de fapt elemente constitutive ale unui panou solar, a cărei menire este de a furniza apă caldă pentru locuințele respective. Țiglele sînt fabricate dintr-o sticlă specială, caracterizată printr-o înaltă transmisie energetică. Un ansamblu de țigle solare permite încălzirea în tot timpul zilei a unui rezervor de 200 de litri.

■

În insulele Hawaii a fost descoperită recent o colonie de canguri. S-a constatat că animalele sînt descendenții unei familii de canguri australieni care a evadat din Parcul zoologic hawaian în anul 1916. Stîrnesc însă mirare anumite modificări genetice (între altele, ficatul lor conține un acid care le dă posibilitatea să se hrănească și cu plante otrăvitoare), știut fiind că în condiții naturale asemenea schimbări se produc în perioade foarte lungi.

■

Doi buldozeriști au descoperit în Ciukotka, la o adîncime de 12 metri, un lingou uriaș, dar, din păcate, nu de aur, ci de... piatră. Pornind de la faptul că bolovanul era ars de flăcări, oamenii de știință au stabilit că era vorba de un meteorit. Analizele i-au determinat și vîrsta: aproximativ 6 000 de ani.

■

Campionatul mondial de alergări al melcilor, desfășurat în capitala Venezuelei și transmis în direct de Radioteleviziunea din Caracas, a dat cîștig de cauză unui melc argentinian care a parcurs distanța de 51 de centimetri în cinci minute și 22 de secunde, stabilind astfel și recordul mondial al probei. Melcul american a fost depășit, pe ultima turnantă, cu două secunde.

■

Pentru a evita alterarea apei de băut — în cazul unor lungi călătorii pe mare —, s-a pus la punct o metodă care permite „conservarea" ei. După ce se fierbe de mai multe ori, apa este trecută prin filtre de lavsan, apoi este închisă în cutii în vid. Aceste cutii sînt apoi depozitate în porturi și îmbrăcate la bordul navelor ca orice conserve.

■

O constatare îmbucurătoare: din analizele efectuate rezultă că în ultimii zece ani gradul de poluare a mărilor și oceanelor a scăzut, în comparație cu deceniul anterior. Acțiunile ecologilor de pretutindeni par să dea roade.

■

E foarte greu de crezut, însă statisticienii așa susțin: pînă în secolul al XVIII-lea durata medie a vieții omului era de ...20 de ani. Putem deci să ne considerăm favorizați de soartă, avînd în vedere că pînă la sfîrșitul secolului 20 media de viață va atinge 80 de ani.

■

Numeroși sociologi afirmă că omul de azi muncește mai mult decît predecesorii săi. S-a calculat că din cele 8700 de ore ale unui an, munca reprezintă azi mai puțin de o pătrime, față de aproape jumătate la sfîrșitul secolului trecut. În schimb, munca omului de azi se desfășoară într-un ritm infinit mai rapid. De unde și flagelul stresului. Așa că e greu de spus cine era mai cîștigat.

■

Nu puțini din cei 115 000 000 de locuitori ai celor 3500 de insule nipone au probleme cu apa de băut. De aceea, într-un număr de 20 de orașe japoneze au fost introduse măsuri de raționalizare a apei. Dealtfel, Japonia practică de mai multă vreme importul apei de băut.

■

În semn de omagiu față de revoluția franceză, al cărei bicentenar va fi sărbătorit în anul 1989, Comitetul executiv al Biroului internațional al expozițiilor a hotărît ca Expoziția universală din anul amintit să fie organizată la Paris. S-a hotărît, de asemenea, ca orașele Sevilla (Spania) și Chicago (Statele Unite) să găzduiască, în 1992, expoziții universale paralele, pentru marcarea a 500 de ani de la descoperirea „Lumii noi" de către Cristofor Columb.

■

De curînd în Franța a fost realizat un vizor ce permite observarea, dintr-o singură privire, a ansamblului unei încăperi, avînd deci o arie de cuprindere de 180 de grade. Acest „vizor total" prezintă interes îndeosebi pentru supravegherea așa-numitelor spații cu risc ridicat, cum sînt camerele blindate, vehiculele pentru transportul unor mari sume de bani, sălile de calculatoare ș.a. De asemenea, el poate înlocui sau completa dispozitivele de alarmă din muzee ori din alte încăperi în care sînt depozitate obiecte de valoare.

■

Mai mulți specialiști din Suedia, Statele Unite și Japonia, care au făcut studii asupra unui număr de elevi care frecventează discoteci au ajuns la concluzia că multor tineri care ascultă muzică zgomotoasă în stil rock auzul li se poate strica pentru totdeauna. Dar zgomotele sînt dăunătoare nu numai pentru auz; ele pot produce o creștere a tensiunii arteriale, perturbării în funcționarea sistemului cardio-vascular, provoacă ulcer și măresc predispoziția pentru bolile infecțioase.

■

Everestul și Vezuviul, asaltate de alpiniști și de turiști, riscă să se transforme în imense maidane de gunoi, pentru că vizitatorii procedează ca la orice picnic la iarbă verde: aruncă pretutindeni resturi alimentare și ambalaje. Curățirea Vezuviului de gunoaiele adunate ar necesita două decenii.

■

Japonezii cred că cine mănîncă din carnea de salamandră întinerește. Din această cauză, salamandrele din insulele nipone duc viață foarte grea, sînt pe cale de dispariție. Față cu această situație, guvernul japonez a fost nevoit să pună sub protecția legii aceste animale.

■

Lui Augusto Antonioni, directorul celei mai importante firme de sisteme antifurt din Italia, în timp ce era plecat în concediu i-au prădat hoții casa. Și poate pentru a demonstra că nu concurența i-a pus să facă o asemenea ispravă, hoții au luat cu ei tot ce era mai de preț în casă.

■

Colecția de ceasuri din orașul Zittau (R.D. Germană) cuprinde, printre alte exponate, și așa-numitele ceasuri gotice. Realizate în secolul al XV-lea, cu două decenii înainte de descoperirea Americii, aceste ceasuri, montate în spătarul înalt al scaunelor, funcționează și astăzi cu o mare precizie.

■

Preotului unei biserici anglicane din cartierul londonez Walworth i-a venit ideea de a deschide o crîșmă lîngă biserică, pentru a strînge banii necesari efectuării reparațiilor. Dar această inițiativă a dat rezultate nu numai pe plan economic. După cum afirmă chiar reverendul, oamenii devin mai buni și-și mărturisesc cu sinceritate păcatele. Totodată, au dispărut și orice manifestări rasiale: toți enoriașii, indiferent de culoarea pielii, se au, după vizita de rigoare la crîșmă, ca frații.

„PE PĂMÎNT (adică şi pe şosea) AVEM DE TOATE“

O familie imensă, cea a şoferilor, care creşte fără încetare, depăşind 2 milioane de oameni. O familie conţinînd cea mai diversă paletă de profesii, de caractere, de temperamente, componenţii ei avînd grade de cultură şi inteligenţă, extrem de diferite. Deosebită e şi experienţa pe care o posedă membrii familiei respective. De la „milionari“, scara coboară pînă la cei pe a căror permise abia s-a uscat cerneala şi care n-au la activ decît cîteva mii de kilometri rulaţi. Şi totuşi, această pestriţă colectivitate trebuie, şi ajunge, la un consens, cel al înţelegerii marii răspunderi ce o poartă omul de la volan. Aceasta se materializează prin comportamentul civilizat, preventiv, pe care îl dovedeşte pe şosele, pe drumuri, marea majoritate a şoferilor. Progresele imense pe care le-a făcut ţara noastră în cele mai diferite domenii de activitate, dezvoltarea nebănuită a culturii, ştiinţei, tehnicii, nu au putut să nu-şi pună amprenta şi în domeniul circulaţiei, al modului cum se comportă la volanul maşinii omul, indiferent că e profesor universitar sau muncitor necalificat.

COTELE RĂSPUNDERII ÎN CREŞTERE

Cercetările de specialitate efectuate în 1982—1983 au scos la iveală date mai puţin cunoscute de marele public şi anume, 97% din şoferi rulează cu viteze rezonabile, în raport cu cerinţele concrete ale traficului. Acest lucru are o importanţă covîrşitoare, deoarece de adaptarea vitezei la condiţiile de circulaţie depinde în primul şi în primul rînd siguranţa acesteia. Scăderea numărului accidentelor în ultimii 5 ani, ajungîndu-se de la peste 2 200 de morţi în 1977 la sub 1 600 în 1982, a fost determinată, în principal, de acest factor.

Depăşirile hazardate, periculoase, au devenit mult mai rare, statisticile evidenţiind o scădere spectaculoasă a acestor încălcări care, nu odată, s-au soldat cu evenimente rutiere din cele mai grave.

Oamenii au început să se deprindă a purta centura de siguranţă. Vara anului 1983, sezonul concediilor, a demonstrat un progres net în acest domeniu. Circa 40% din şoferi şi ocupanţii locurilor din faţă folosesc acest dispozitiv salvator în atîtea şi atîtea situaţii. Ar fi cazul să se treacă de către fabrici la montarea centurilor de siguranţă şi pentru locurile din spate, deoarece în nu puţine cazuri de coliziuni au fost proiectaţi din maşini, cu consecinţe din cele mai grave, şi ocupanţii fotoliilor din spate, mai cu seamă atunci cînd loviturile au afectat partea laterală a autovehiculelor. Dealtfel, încă de acum cîţiva ani, uzinele de automobile din multe ţări procedează la montarea centurilor şi pentru fotoliile din spate. Acest lucru nu se face aşa, pentru a da o nuanţă cît mai sofisticată maşinilor, ci ca urmare a unor cercetări laborioase, care s-au efectuat timp de mai mulţi ani şi care au demonstrat eficienţa acestor măsuri.

TOT MAI STĂPÎNI PE TEHNICA MODERNĂ

Stadiul cînd şoferul ştia doar să-şi monteze o roată de rezervă, în caz de pană de cauciuc, a fost de mult depăşit. Generaţiile noastre de automobilişti au devenit generaţii tehnice. Motorul nu mai reprezintă pentru ele un mister. Înţelegerea parametrilor lui de funcţionare, cunoaştere, pînă la nuanţe de fineţe, a sistemelor şi instalaţiilor lui, este azi o realitate. Setea de cultură tehnică, curiozitatea de a cunoaşte cît mai în detaliu automobilul trebuie, desigur, înţelese în contextul ridicării nivelului tehnic al întregii populaţii. Acest fenomen, (nu greşim deloc, dacă îl numim aşa), are nu numai o importanţă teoretică, ci şi una practică. Şoferul cunoscînd bine motorul, ştie cum să-l exploateze cît mai eficient, cu un consum cît mai redus de carburanţi, fără a-l suprasolicita, fără a-l „maltrata“. Prelungirea vieţii motoarelor, a maşinilor în general, constatată în ultimii ani, este determinată în mare măsură şi de creşterea nivelului de pregătire tehnică al şoferilor. De aci avantaje enorme: o conducere mai sigură a mașinilor, cu mai puține accidente, economie de carburanți, de piese de schimb, un trafic în general mai lipsit de tensiune pe arterele rutiere. Cu ani în urmă, problema cunoașterii și îngrijirii automobilelor (mă refer la șoferii amatori) era rar legată de siguranța în circulație și cu atît mai mult de bugetul șoferului. Acum lumea piloților de automobile a devenit mult mai circumspectă. Ei înțeleg mai bine că a rula cu 120 pe oră, a lua curbele pe două roți, a frîna lăsînd urme negre pe asfalt, reprezintă un atentat direct la buzunarul lor.

PAGINI DE AUTENTIC EROISM PE ȘOSELE

Tot mai multe, tot mai des întîlnite pe șosele sînt faptele de autentic eroism, dovedite de oamenii volanului și acestea reflectă desigur creșterea conștiinței, a responsabilității șoferilor pentru ce se întîmplă pe căile rutiere. Oamenii cărora nu le e indiferent că semenul, sau semenii lor, se află într-o situație dificilă ori chiar periculoasă. În una din zilele lui „cuptor", la volanul unui autobuz, un șofer, tată a 4 copii, bun profesionist și om cu multă experiență de viață, cobora o pantă accentuată. Constată deodată că a rămas fără frîne. Situație de-a dreptul disperată. Nu se pierde însă. Viteza mașinii crește vertiginos. Calm, reușește să se mențină pe asfalt, în ciuda curbelor destul de strînse și a vitezei amețitoare a autobuzului. În stînga prăpastie, în dreapta stînci și maluri înalte de pămînt. Găsește, la un moment dat, prilejul să se apropie de un mal argilos, situat chiar lîngă marginea șoselei. „Cei din dreapta, lăsați-vă capul în jos cît mai mult!" strigă el pasagerilor, în ideea ca la „lipirea" autobuzului de peretele argilos, geamurile ce se vor sparge și eventualele deformații ale autovehiculului să nu rănească călătorii aflați pe scaunele din imediata apropiere. Urmează un zgomot puternic. Parcă s-ar fi produs o explozie. A fost momentul frecării autobuzului de malul din dreapta. „Pînă am oprit mașina a durat parcă o veșnicie. Mă gîndeam prin ce momente de frică, de groază, trec pasagerii mei nevinovați. Erau multe femei cu copii în mașină. Veneau de la serbarea de sfîrșit de an școlar. Am reușit totuși să frînez și să imobilizez autobuzul prin frecare cu malul de pămînt. Bineînțeles că partea dreaptă a autovehiculului era făcut ferfeniță și toate geamurile sparte. Din cele 50 de persoane care erau în autobuz nici una nu a suferit răni grave. Vînătăi, zgîrieturi, asta da, au fost destule. Dar oameni cu fracturi n-am avut". Aceasta a fost relatarea lui Dumitru Z., care a salvat viața a 50 de oameni. Mai multe comisii au examinat acest caz, ajungîndu-se la concluzia că defecțiunea apărută era imprevizibilă. Omul își îngrijea mașina ca ochii din cap.

Tot în vara lui '83. Ca urmare a unei greșeli de pilotaj, un tînăr de 32 de ani reușește „performanța" de a penetra, cu o Dacie 1310, parapetul metalic, de protecție, al șoselei și aterizează, de la vreo 5 metri înălțime, în apa adîncă a unui lac de

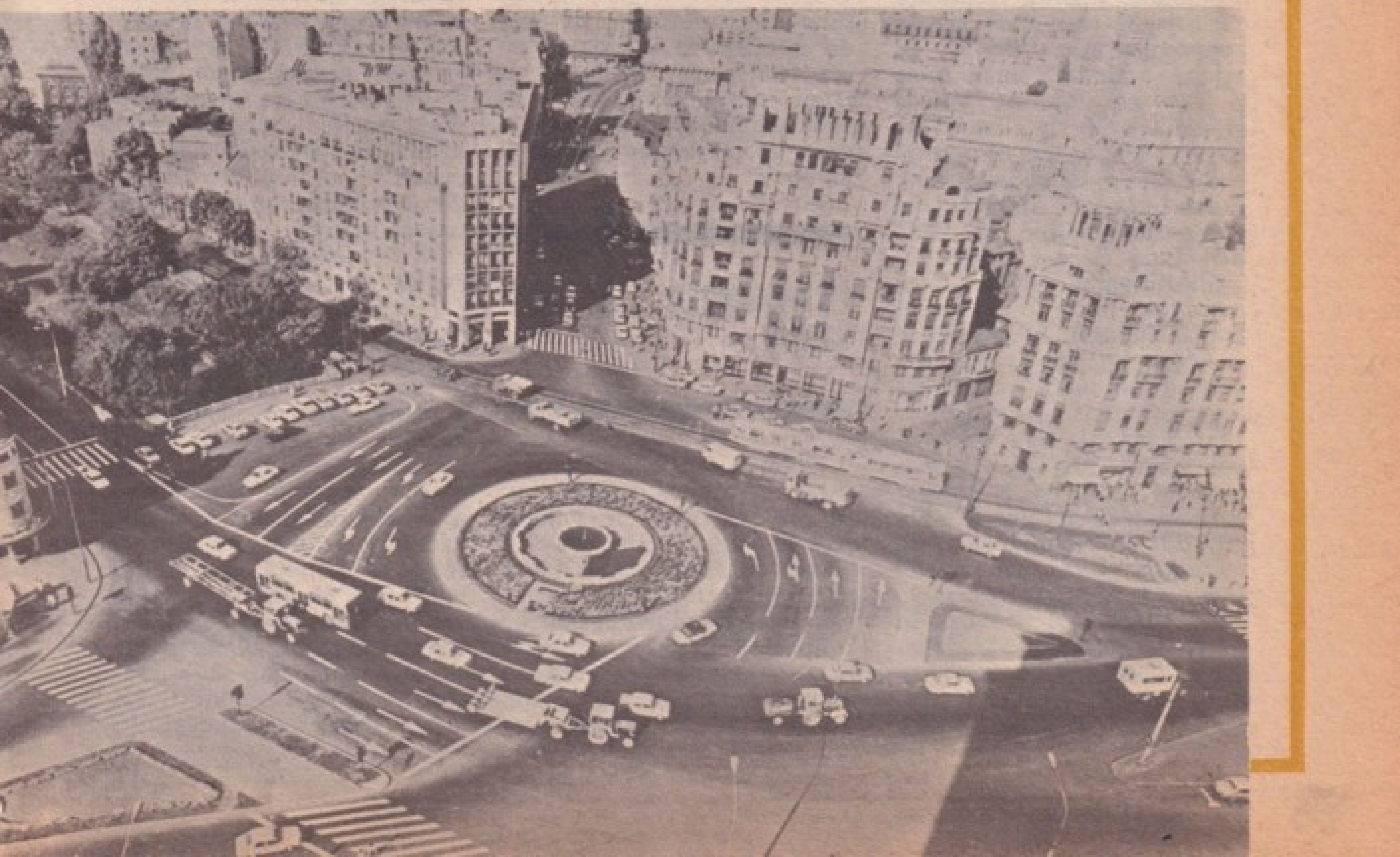

„PE PĂMÎNT (adică şi pe şosea) AVEM DE TOATE"

acumulare. Teoretic, ieşirea din orice maşină care se scufundă în apă este posibilă timp de 5 minute de la pătrunderea în apă. Acest lucru a fost demonstrat de specialişti. Practic, intervin însă mulţi factori. Una e să ştii că vei face un salt în apă şi să fii pregătit, alta e să te trezeşti pe neaşteptate că zbori prin văzduh şi apoi să cazi în apă. Cum se zice, să fii luat ca din oală în timp ce dormi sau porţi o discuţie în maşină. Apoi, experienţele de acest gen se fac cu oameni în putere, buni înotători, care ştiu cu precizie ce şi cum trebuie făcut pentru a părăsi autovehiculul în scurtul timp cît el mai pluteşte pe apă.

În apropierea locului unde s-a produs „saltul", lucrau la depanarea unei pene de cauciuc, şoferul unei autobasculante gigant, împreună cu colegul său, care oprise autovehiculul pentru a-i da ajutor. Amîndoi oameni între 25—30 de ani. Au rămas stupefiaţi. Nu le-a venit să creadă ochilor că o maşină poate face o asemenea poznă. Bineînţeles, au alergat spre parapetul metalic să vadă mai bine ce s-a întîmplat. „Autoturismul plutea încă înfundat în apă pînă la mijloc. Şoferul, cu capul plin de sînge, reuşise să iasă din maşină şi înota destul de sigur spre mal". „Ne aruncăm, Ilie? l-am întrebat pe colegul meu". Acesta n-a mai răspuns nimic şi a plonjat în apă odată cu mine. Ne-am introdus în maşină ca nişte scafandri şi am reuşit, nu uşor, să scoatem afară o femeie tînără şi o fetiţă în jur de 10 ani (care s-au dovedit a fi soţia şi fiica şoferului). Băuseră deja ceva apă, nu multă însă. Am reuşit, cu ajutorul unui medic, care tocmai trecea, la volanul maşinii, pe la locul cu pricina şi s-a oprit, din curiozitate, să vadă despre ce-i vorba, să le readucem la viaţă". Doi tineri care, riscîndu-şi viaţa, n-au stat deloc pe gînduri, cînd şi-au dat seama de pericolul prin care trec nişte oameni complet necunoscuţi lor.

Fapte de acest gen, de eroism, de adevărată omenie, sînt cotidiene. Păcat că unele rămîn necunoscute. Prezentarea, în totalitatea lor, marelui public ar avea o considerabilă valoare educativă. Ceea ce impresionează însă, în mod cu totul deosebit (am avut posibilitatea să discut cu cîţiva din aceşti eroi ai şoselelor), este modestia lor ieşită din comun. „Ce contează cum mă cheamă". „Orice om în locul meu ar proceda la fel". „Nu mi-am făcut decît datoria, de om, de cetăţean". „Vă rog să nu mă daţi la ziar ori la televiziune, nu e cazul". Cam astea sînt răspunsurile pe care le dau aceşti oameni simpli şi minunaţi.

INOCENŢA AGRESIVĂ

Un număr din ce în ce mai mare de oameni doresc să capete dreptul de a conduce autovehicule. Dorinţă firească în condiţiile creşterii nivelului de trai al populaţiei. Cu această mare masă de candidaţi la şoferie trebuie însă desfăşurată nu numai o activitate tehnică, să zic aşa, de învăţare a modului cum se conduce o maşină şi a regulilor de circulaţie, ci şi o importantă muncă cu caracter educativ, avînd drept obiectiv principal înţelegerea imensei responsabilităţi ce o poartă cel care se află la volanul unei maşini. Tocmai acest lucru important nu îl realizează decît în mică măsură multe şcoli de şoferi. Bineînţeles că numeroşi candidaţi cunosc bine această „lecţie", înainte de a începe cursurile de învăţare a conducerii maşinilor. Nu fiecare are nevoie la acest capitol de aceeaşi cantitate de cunoştinţe. Trebuie să li se explice însă mai pe larg răsunderea penală, civilă, administrativă pentru încălcarea normelor de drept care reglementează circulaţia pe drumurile publice. Bineînţeles sînt multe lucruri în circulaţie, care ţin de bunul simţ. A merge cu 100 km pe oră pe un drum îngust şi aglomerat, ori cu 60 km pe oră pe o şosea acoperită cu polei, sînt acte pe care un om normal nu le concepe, chiar dacă, să presupunem, nu cunoaşte că anumite reguli de circulaţie interzic asemenea lucruri.

O avalanşă de cereri de reprogramare a examenului de conducere auto apar, de regulă, înaintea sezonului concediilor. „Vreau să plec în vacanţă, la volanul maşinii pe care am cumpărat-o recent". La prima vedere o asemenea dorinţă pare firească, normală. E un drept al fiecăruia să ceară să fie examinat, apoi, dacă reuşeşte, să se urce la volanul maşinii şi să plece la munte ori la mare, pentru a-şi petrece concediul. Şi în aceste situaţii intervine, însă, raţiunea, „bunul simţ". La urma urmei ce cunoştinţe

speciale, deosebite, trebuie să posede proaspătul şofer pentru a înţelege că bruma lui de experienţă, rezistenţa precară la eforturile cerute de conducerea unei maşini sînt incompatibile cu pilotarea autoturismului pe distanţe mari şi în condiţii de aglomeraţie, deseori excesivă? Bineînţeles, că atît la cursurile de şoferi, cît şi, ulterior, prin mijloacele de informare în masă, presă, radio, televiziune, recent absolventul şcolii de conducători auto, a fost asaltat cu sfaturi, recomandări privind conduita în trafic a începătorului. „Nu plecaţi la drumuri lungi, faceţi pauze la 100 de km, nu pilotaţi noaptea, circulaţi cu viteze rezonabile, pe măsura experienţei dv. etc., etc.“. De cele mai multe ori şoferul novice consideră însă aceste poveţe bune doar pentru alţii. Aşa se face că prima ieşire din Bucureşti, începătorul o face nu de la Bucureşti la Ploieşti, ci spre Sibiu, via „Transfăgărăşanul“, ori pe traseul Urziceni, Hîrşova, Constanţa, Mangalia. Numai astfel se explică numărul mare de accidente în care sînt angajaţi începătorii, la recrudescenţa lor impresionantă o contribuţie deloc neglijabilă aducînd-o familiile, prietenii. La inconştienţa începătorului se adaugă lipsa de responsabilitate a celor din jur. Familia Z din Bucureşti, compusă din tatăl, inginer (50 de ani), mamă, medic (44 de ani), şi doi copii, unul băiat, student, de 20 de ani, şi o fată de 17 ani, elevă, a trăit (cu excepţia fetei) exact pînă ce fiul a intrat în posesia permisului de conducere, cînd, cu toţii, s-au urcat în maşină şi au plecat spre... Valea Gurghiului (Mureş). La nici 150 de kilometri de Bucureşti tînărul, vrînd să demonstreze părinţilor şi sorei sale, care urma cursurile şcolii de şoferi, cum se ia un viraj strîns, cu ajutorul derapajului controlat, fără reducerea vitezei, pierde controlul asupra volanului şi intră într-o plută. Ardeau de nerăbdare să-şi vadă fiul la volanul maşinii, cu care urmau să plece în concediu. Îşi pregătiseră 4 canistre cu benzină, pentru o călătorie de 1 500 de km prin ţară. „Va fi un antrenament bun pentru fiul meu, care e foarte talentat. Eu n-am permis, dar voi veghea în permanenţă cum conduce“. Aceasta constituie relatarea unor vecini, prieteni cu familia Z.

Comportarea multor conducători auto bucureşteni în provincie, şoferi care conduc de regulă rar în afara localităţilor, este o problemă care îndeamnă la serioase reflecţii. Obişnuiţi să circule cu viteze relativ reduse din cauza aglomeraţiei, nesupuşi atît de frecvent la proba deloc simplă a depăşirilor, a negocierii virajelor, deseori dificile, a traversării localităţilor rurale, cu multiple probleme ce le ridică, ei nu reuşesc să treacă acest examen complex. Urmarea: în 3 ani ei au comis în provincie, nu mai puţin de 350 de accidente soldate cu morţi şi răniţi. Mult, foarte mult.

Dar provincialii în Bucureşti? Şi ei dau nu puţine probleme. Mulţi gîndesc cam aşa: „Nu intru eu în vîltoarea, în aglomeraţia circulaţiei bucureştene, mai bine mă duc cu trenu...“ Alţii îşi iau inima în dinţi şi intră pe străzile Capitalei. Încurcă, se mai tamponează, pătrund pe sensuri interzise. Cu excepţia ploieştenilor, teleormănenilor, giurgiuvenilor, ialomiţenilor şi argeşenilor (nu toţi, bineînţeles) care circulă prin Bucureşti ca la ei acasă, restul merg destul de inhibaţi, cu frică, pe străzile Capitalei. Oricum, ei nu comit nici pe departe atîtea accidente în Bucureşti în comparaţie cu şoferii amatori ai Capitalei, în provincie.

„Omul, cum trăieşte, aşa conduce“, spune un slogan automobilistic. Realităţile circulaţiei confirmă pe deplin aceste vorbe. Cei cu tare grave de caracter, de comportament, care scapă prin filtrul circulaţiei, devin spaima şoselelor. Dar sînt şi inocenţi agresivi. Aceştia, după ce au efectuat o depăşire, ce a făcut să îngheţe sîngele celor din jur şi au creat pericolul unei potenţiale catastrofe, coboară de la volan liniştiţi, cu un aer total nevinovat şi remarcă cu candoare. „Aa, n-a fost nimic, cel care venea din sens opus era departe“. Aci poate fi vorba de două ipoteze: ori respectivul e un actor desăvîrşit, ori e vorba de un inconştient iremediabil. „Agresivitatea inocentă“ reprezintă un pericol mai mare pentru circulaţie pentru că e mai greu de depistat, ascunzîndu-se sub un înveliş psihic, deseori derutant.

Oricum, cursul dezvoltării circulaţiei în România e pozitiv. Solidaritatea covîrşitoarei majorităţi a participanţilor la circulaţie, pregătirea lor superioară, creează garanţia ca în viitor traficul rutier să devină din ce în ce mai sigur şi civilizat.

VICTOR BEDA ■

„A citi nu înseamnă altceva decît a deveni puternic“

CONVORBIRE CU SCRIITORUL ITALIAN ALBERTO MORAVIA

O boală gravă l-a constrîns pe Alberto Moravia încă din timpul adolescenţei la imobilitate. Această imobilitate, însoţită de susţinute lecturi, s-a dovedit a fi fundamentală pentru formaţia sa literară. Aşa se explică cum a reuşit, la numai 22 de ani, să publice, în 1929, un roman ca „Indiferenţii“, care s-a bucurat de un succes deosebit atît în rîndul criticii cît şi al marelui public aducîndu-i consacrarea imediată şi celebritatea. Următoarele opere ale lui Moravia au confirmat întrutotul calităţile primei sale lucrări în faptul că el, după cum se exprima un critic, nu este un scriitor cu evoluţie în timp, a cărui operă să se dezvolte de la promisiuni iniţiale, ci un creator stăpîn de la început pe mijloacele sale de expresie. Practic, cele aproape douăzeci de romane ale lui Moravia oferă un portret fidel al burgheziei italiene, o oglindă în care aceasta îşi poate vedea propriul său chip de-a lungul a mai bine de jumătate de secol. Are perfectă dreptate Vittorio Spinazzola cînd afirmă că puţini scriitori italieni au reuşit să facă acest lucru cu o luciditate atît de tenace.

Moravia însuşi şi-a denumit tema centrală a investigaţiilor sale realitatea înstrăinării. Este vorba în fapt de înstrăinarea omului faţă de societate, faţă de semenii săi, faţă de sine însuşi, ca urmare a capacităţilor creatoare omeneşti care îi sînt înăbuşite de către o organizare socială nedreaptă. Analizînd în profunzime diferite aspecte ale descompunerii omeneşti, Moravia ajunge în anii războiului să creeze portrete veridice ale dezumanizării fasciste ca în provestirea alegorică „Mascarada“ (1941) centrată în jurul figurii groteşti a unui dictator sud-american, sau în „Conformistul“, pe care îl va publica cîţiva ani mai tîrziu.

După 1945, Moravia a scris o serie de romane care capătă o importanţă deosebită în opera sa şi care atestă influenţa împrejurărilor sociale şi istorice ale timpului, legătura tot mai strînsă a scriitorului cu viaţa, cu frămîntările şi speranţele de reînnoire ale maselor populare. Sînt semnificative în acest sens „Femeia din Roma“ (1947) şi „La Ciocciara“ (1957) în care autorul creează tipuri mult mai naturale, oameni cu valenţe sufleteşti nealterate, cu o înţelegere mult mai reală a vieţii şi cu o capacitate de a acţiona mult mai vie. Romanul „La Ciocciara“, care s-a aflat la baza scenariului cunoscutului film, constituie dealtfel un protest vehement împotriva războiului, un document de o mare valoare literară.

Moravia locuieşte într-o casă de pe malul Tibrului. De fapt este o zonă de locuinţe spaţioase şi pline de lumină, care se aseamănă cu o mare terasă ce priveşte de la distanţă oraşul. De aici se vede rîul Tibru care chiar în faţa descrie o largă curbă, se văd arborii din Villa Borghese, precum şi casele roşiatice cărămizii ale Romei. Lumea în care trăieşte Moravia nu este cu nimic distantă de cea a romanelor sale. Poate şi de aceea cineva spunea că el se află aici ca peştele în apă. Moravia însuşi recunoaşte că îi place casa de pe Lungotevere della Viitoria, ca dealtfel toate acele zone liniştite, pline de verdeaţă, neîncărcate de istorie. A trăi împreună cu ruinele faimoase, spune el, conturbă munca de creaţie. Acestea sînt bune doar pentru străini.

În acest refugiu luminos, dominat de etajere albe şi tablouri simple cu culori adesea îndoielnice, Moravia îşi fabrică cu conştiinciozitate produsele sale, romanele care l-au transformat în unul din cei mai prestigioşi oameni de cultură italieni şi în orice caz în prozatorul cel mai tradus peste hotarele ţării. Dincolo de romancierul Moravia există însă şi un alt Moravia, neliniştit şi însetat de cunoaştere, care nu încetează să întreprindă expediţii în alte domenii; în gazetărie, în critica de artă şi chiar în politică. Susţinuta sa activitate publicistică, intervenţia sa incisivă şi constantă în problemele de actualitate culturală şi politică ale ţării confirmă pe deplin „importanţa deosebită a contribuţiei lui Moravia la lupta contra obscurantismului şi înapoierii, pentru progresul civilizaţiei italiene“.

Nu odată lui Moravia îi place să spună că el împarte intelectualii în două categorii: cei care au schimbat cu adevărat lumea şi cei care vorbesc de dragul de a vorbi. „În ce mă priveşte sper să se afirme despre mine că sînt un intelectual serios“. Cu toate acestea Moravia preferă să fie considerat un artist, un artist plin de îndoieli, de replici, de incertitudini. El intercalează nuvelele sau romanele sale a căror gestaţie este foarte lungă (cea a romanului „Viaţa interioară“ publicat în 1978 a durat mai bine de şapte ani), cu diferite experienţe de teatru sau de televiziune sau cu călătorii în cele mai diverse locuri ale Terrei şi în special în ţările lumii a treia. Intervievează cu dezinvoltură pe Claudia Cardinale (cineva spunea că acesta a fost examenul dat pentru a deveni ziarist profesionist) dar şi personaje dintre cele mai incitante ale scenei internaţionale. De mai bine de două decenii şi jumătate conduce împreună cu Enzo Siciliano (după ce pînă în 1975 a condus-o cu Pasolini) revista „Nuovi Argomenti“, un mod, recunoaşte Moravia, de a combate alte clanuri literare într-un oraş în care nu există cenacluri sau ateneuri ci doar disputele interminabile între diferite categorii de literaţi. Judecata lui Moravia în această privinţă este dintre cele mai severe: „Roma este hemofilică, sîngele nu se coagulează; a face cultura la Roma este ca şi cum ai turna apă într-o cană rămasă fără fund“.

— V-aş propune să începem prin a discuta despre unul din ultimele dumneavoastră romane: „Viaţa interioară“. Romanul a atras mai multe recenzii negative decît pozitive. Într-un ziar din Roma am citit o cronică în care se afirma că „în şapte zile critica italiană a distrus o muncă care a durat şapte ani“. Foarte mulţi dintre critici au comparat acest roman cu „Indiferenţii“. Nu ştiu dacă am înţeles bine dar mi s-a părut că din confruntarea dintre cele două lucrări s-a ajuns la concluzia că primul ar deţine întîietate. Aşa este?

— Există, fără îndoială, puncte de asemănare între ele. De ce? Deoarece există două moduri de a te inspira: a pleca de la romanele anterioare, adică a te imita pe tine însuţi (acest lucru, de exemplu, l-a făcut Hemingway începînd cu „Pentru cine bat clopotele“), sau a săpa (verbul poate că nu este prea potrivit) în interiorul propriei persoane şi a găsi modele originale. Dealtfel adeseori există şi asemănări chiar şi mai misterioase. Îmi amintesc, de pildă, că după ce am scris „Atenţiune“ care vroia să fie romanul unui roman, am descoperit că istoria era foarte asemănătoare cu cea din „Şase personaje în căutarea unui autor“ a lui Pirandello, în care exista, dacă se poate spune aşa, drama dramei.

— Ştiu că pentru dumneavoastră nu există critică ci critici, nu odată aţi avut ocazia să afirmaţi acest lucru. Dar dacă v-aş ruga să vă spuneţi, ca autor, părerea despre recenziile publicate la romanul amintit ce mi-aţi răspunde?

— Aş răspunde că raportul meu cu critica de-a lungul a mai bine de jumătate de secol nu s-a schimbat. Mă priveşte în general cu seriozitate, care este dealtfel lucrul la care eu ţin cel mai mult. Dar în acelaşi timp manifestă şi diferite rezerve potrivit genului de cultură la care aparţin criticii. De această dată criticile cele mai bune, sau cel puţin cele în care au fost scrise lucrurile cele mai interesante au fost cele ce aparţin criticii de avangardă sau structuraliste. Şi cred că se poate explica şi de ce. „Viaţa interioară“ are o structură foarte complicată, care nu se evidenţiază cu uşurinţă în ochii celor ce caută într-o carte doar structura şi nimic altceva. Prin structură eu înţeleg, fireşte, temele, personajele, situaţiile etc.

— Ce părere aveţi, criticul literar este un creator autonom de cultură sau nu?

— Cred că este nevoie să se distingă între critic şi recenzent. Recenzentul are, fără îndoială, utilitatea sa socială imediată. Critica o face însă criticul mai tîrziu şi detaşat de moment. Şi în acest caz nu se poate nega că cel ce face critica este un creator independent de cultură. După părerea mea cei mai buni critici de romane sînt romancierii care cunosc în mod direct meseria şi ştiu foarte bine despre ce este vorba. Criticul nu scrie însă romane, nu ştie să le scrie. Este, să spunem aşa, un operator cultural de gradul doi. Astfel raportul între romancieri şi critici este bazat pe un echivoc: romancierul se exprimă plecînd de la un lucru extraliterar, criticul, în schimb, pleacă de la roman, adică de la literatură. Dar în fond care raport nu se bazează pe un echivoc?

— S-au înregistrat în ultimul timp modificări în atitudinea criticii față de lucrările dumneavoastră?

— A devenit un obicei ca atunci cînd apare o nouă carte a mea criticii să spună că era mai bună ca cea dinainte. Dincolo de acest aspect mai mult sau mai puțin hilar trebuie să vă spun că în ultimii ani critica și-a modificat foarte puțin atitudinea față de mine. Problema de fond este că eu nu fac parte din „tradiția" italiană de tip clasic sau nu atît cît ar trebui. Sînt un caz, dacă vreți, asemănător lui Svevo și Pirandello. Critica italiană nu a rezolvat încă problema celor doi, de ce ar rezolva atunci pe a mea?

— Care este „nivelul de atenție" al scriitorilor italieni față de realitățile țării?

— Predomină o atitudine formală față de această realitate, o viziune a vieții individualistă, parcelată, puțin ambițioasă. În ce mă privește eu mă consider ceva mai aparte. În toate romanele pe care le-am publicat după „Indiferenții" am cultivat aceeași dilemă: legătura cu realitatea, raportul între subiect și obiect. Cărțile mele sînt inspirate din realitatea imediată, sînt în legătură directă cu aceasta mai mult decît cărțile altor scriitori. Între altele eu sînt integrat întrutotul în ceea ce se numește societatea italiană, iar acest lucru nu poate să nu se facă simțit în opera mea.

— Cum explicați faptul că numeroși critici consideră că literatura actuală italiană este monotonă?

— S-ar putea să greșesc dar cred că acest lucru se datorează unui motiv foarte serios. Vedeți, adevărata descriere a societății noastre a fost făcută prin intermediul picturii și nu al literaturii. Altfel spus, dacă dumneavoastră doriți să cunoașteți Italia, ceea ce reprezintă aceasta, trebuie să-i cunoașteți pictura. De la Giotto pînă la Guardi se află întruchipată o paletă foarte largă a societății italiene. Italienii trăiesc foarte mult prin intermediul ochilor. Este o lume de curioși, de spectatori, de oameni care privesc. Mai există apoi și un alt motiv: italienii iubesc mai mult frumusețea decît realitatea. Cu alte cuvinte Italia este o țară platonică, care are un ideal de frumusețe, iar frumusețea nu este întotdeauna distractivă. Petrarca constituie un exemplu tipic în această privință. Realitatea, în schimb, are mereu și cîte ceva crud, înțepător, polemic...

— Aveți o metodă proprie, originală de scris?

— Nu. Scriu direct la mașină. Iar apoi corectez textele. De regulă foarte mult. Mi se întîmplă să scriu un text de cinci, șase și chiar șapte ori. Pînă și cronica cinematografică pe care o public săptămînal în revista „L'Espresso" o redactez de cel puțin trei ori. Lucrez doar dimineața. Mă scol la ora șase și jumătate. Lucrez de la ora opt pînă la douăsprezece. A doua zi recitesc ceea ce am scris sau mai precis refac. Nu mai lucrez după amiaza și noaptea. De obicei dorm cam cinci ore pe noapte.

— Ce rol acordați limbajului în scrierile dumneavoastră?

— Problema limbajului mi se pare a fi fundamentală într-un roman sau o nuvelă. Și aceasta deoarece realizarea și succesul unei cărți depind în mod direct de modul în care este privită acțiunea. Astăzi nu se mai poate povesti ca în secolul trecut folosind limbajul cititorilor. Fiecare scriitor trebuie să inventeze un limbaj. Altfel spus, scriitorul obiectivează limbajul. Desigur la mijloc nu este vorba doar de limbă. Limbajul se convertește într-un obiect. Celelalte lucruri vin după aceea, sînt subordonate.

— Se vorbește mult în Italia de o criză a romanului, un fenomen însoțit se pare de un altul și anume de scăderea pasiunii pentru citit.

— Este adevărat că romanul caracteristic secolului XVIII a murit. Totuși ideea de a povesti, plăcerea de a face acest lucru va exista întotdeauna. Cît privește cel de al doilea fenomen cred că într-adevăr aveți dreptate: oamenii nu mai manifestă prea multă răbdare pentru lectură. Și totuși cum se poate oare explica succesul de necrezut al așa-numitelor ediții de buzunar (pocket books). Datorită nerăbdării s-a născut practic o nouă categorie de cititori, o categorie populară, cu simțăminte mai pure, mai curate. Personal eu cred că deoarece cuvîntul este legat de o funcțiune umană este dificil ca nuvela, romanul și în general cartea să dispară. Cuvîntul nu poate fi substituit cu imaginea.

— Pînă cînd vor putea cărțile să reziste totuși avalanșei de civilizație audiovizuală?

— Succesul filmului se datorează faptului că este o artă populară care a apărut cînd masele erau încă inculte. Dealtfel se poate spune că primul lucru pe care l-a posedat omul a fost imaginea și nu cuvîntul. Cuvîntul reprezintă ceva mult mai elaborat. Pînă nu de mult masele priveau aici la noi imaginile din biserici sau pe cele de la cinematograf. Odată cu succesul deosebit al acestor ediții de buzunar încep să cred că imaginile vor fi un pic abandonate. Cinematograful cunoaște deja o anumită criză. În schimb, se cumpără mai multe cărți.

— Prin întreaga dumneavoastră activitate publicistică ați creat impresia că nu există o diferență vizibilă între gazetărie și literatură.

— Eu fac o gazetărie strict literară și nicidecum de pură informație. Sînt critic cinematografic și cred că această îndeletnicire reprezintă unica activitate demnă de un poet, de un scriitor. Toți marii poeți au fost critici. Leopardi, Baudelaire și atîția alții. Actul de creație implică o anumită tendință către critică. În același timp am călătorit. Un lucru care este la fel de demn de un scriitor. Toți scriitorii care au călătorit au pus pe hîrtie impresiile lor. Amintiţi-vă, de pildă, de Stendhal. Acestea sînt cele două lucruri pe care le fac în publicistică. Dar repet, publicistica mea este un pic sui generis, este literatură. Nu are nimic comun cu gazetăria făcută la rece, de informaţie.

— Aţi amintit de călătorii. După cîte ştiu recent aţi predat la tipar cartea „Scrisori din Sahara". Ce se ascunde în spatele călătoriilor dumneavoastră atît de frecvente?

— Călătoresc pentru trei motive. În primul rînd pentru că mă simt atras de restul lumii şi mai ales de ţările aşa-numitei a treia lumi. Îmi place să-mi fac o imagine proprie despre mapamond. În al doilea rînd aceste călătorii mă scot din anumite situaţii limită, care survin uneori în activitatea mea. În sfîrşit, un alt motiv ar putea fi următorul: viaţa sedentară scurtează viaţa, călătoriile o prelungesc. Pentru mine călătoria reprezintă un fel de regenerare, de electroşoc. În timpul călătoriei imaginile care la un moment dat se blocaseră, împiedicîndu-mă să mai înaintez în scrierea unui roman sau a unei nuvele, se repun în mişcare, iar problemele pe care le consideram irezolvabile se dezleagă ca prin miracol. Şi mai este ceva. Eu sînt convins că astăzi cultura nu mai poate avea un caracter naţional, că dimpotrivă are tot mai mult un caracter planetar.

— Se poate spune că între dumneavoastră şi Africa, unde mi se pare că voiajaţi cel mai des, s-a stabilit un fel de legătură directă, aparte?

— Vedeţi, printre altele, pe mine călătoria mă ajută să verific autenticitatea unei ştiri ce este difuzată de exemplu la televiziune; pentru mine contează raportul existenţial, fizic cu locul respectiv. În Africa, de pildă, caut acea legătură cu natura care în Europa a dispărut de secole. Şi încă ceva: caut să mă conving singur de ceea ce a reprezentat colonialismul pentru popoarele de aici. Pînă în secolul XVII călătorii debarcau în Africa ca şi cum ar fi fost toţi Marco Polo: fără nici un fel de schemă preconcepută, respectînd ceea ce li se înfăţişa înaintea ochilor. Ţări, potentaţi, obiceiuri, tradiţii şi chiar şi culoarea pielii nu dădeau naştere la nici o diferenţă. Imperialismul, conceptul însuşi al superiorităţii rasei albe aparţin secolului XIX. Desigur, colonialismul a acţionat în Africa cu mare cruzime, totuşi cu un anumit avantaj faţă de America Latină: aici a durat şaizeci de ani iar dincolo patru secole. Cu opt milioane de morţi.

— În marşurile pentru pace care au împînzit Europa şi alte continente una din cerinţele tot mai insistente este cea referitoare la schimbarea destinaţiei actualelor cheltuieli militare spre dezvoltare.

— Cred că e foarte justă şi foarte firească o astfel de solicitare. În acest fel ţările dezvoltate pot contribui la depăşirea stării de subdezvoltare în care se află numeroase state ale lumii ca urmare a dominaţiei coloniale. După părerea mea, marşurile pentru pace sînt în mare parte rezultatul unei impunătoare voinţe care începe să dea conţinuturi politice şi sociale unui cuvînt — pace — pînă acum foarte abstract şi vag şi care îi făcea pe mulţi să surîdă. Ele demonstrează că masele de cele mai diferite convingeri şi opinii nu vor să se resemneze a trăi continuu sub spectrul distrugerilor şi al războiului, vor să se îndepărteze tot mai mult de pericolul unei conflagraţii nucleare.

— Cum vedeţi rolul intelectualului în lumea contemporană?

— Funcţia intelectualului azi mi se pare a fi cea de administrator al gîndirii. Dacă în secolul XVII căuta adevărul, acum face cunoscut adevărul său în acele moduri care pot rezulta concluzii utile atît lui cît şi celorlalţi.

— Cum priviţi generaţiile tinere de azi?

— După părerea mea tinerii trebuie să aibă mai multă răbdare. Vara trecută, la Sabaudia, un tînăr de optsprezece ani mi-a povestit că în viaţa sa a citit doar o singură carte: „Triunghiul Bermudelor". În acest fel ignoranţa se lărgeşte: pare o mutaţie antropologică. Cine nu citeşte, cine nu are cunoştinţe, va avea mereu pe cineva care îl domină, deoarece a citi nu înseamnă altceva decît a deveni puternici. Puterea, în realitate, se află în minte şi nu în altă parte.

— Picasso spunea o dată că dacă n-ar fi devenit pictor ar fi vroit să fie un fel de „dongiovanni"; Brecht lemnar; D'Arrigo descoperitor de talente fotbalistice. Dumneavoastră?

— Arheolog. Se desfăşoară o viaţă de studii în aer liber, în locuri foarte frumoase şi departe de civilizaţia modernă; se fac descoperiri emoţionante; se găsesc obiecte încîntătoare, ascunse de milenii sub pămînt. În Egipt, în Orientul Mijlociu, în Africa de nord şi chiar în Grecia este încă foarte mult de săpat, de căutat în adîncuri.

— Aţi vizitat de cîteva ori România. Ultima oară ca trimis special al revistei „L'Espresso", aţi luat un interviu preşedintelui Nicolae Ceauşescu înaintea vizitei oficiale pe care domnia sa a efectuat-o în Italia. Ce impresii mai păstraţi din aceste vizite?

— Păstrez şi astăzi în memorie întîlnirea cu preşedintele ţării dumneavoastră. Am apreciat şi apreciez calităţile sale de om politic, eforturile necontenite îndreptate spre căutarea de soluţii marilor probleme care confruntă omenirea în conformitate cu interesele şi voinţa tuturor popoarelor. Contactele mele cu oameni de cultură români au fost de asemenea foarte utile şi deosebit de interesante, ajutîndu-mă să înţeleg odată mai mult apropierea existentă între cele două culturi ale noastre, mesajul umanist pe care îl transmite astăzi lumii literatura română contemporană.

RADU BOGDAN ■

Totuși, iubirea

Și totuși există iubire
Și totuși există blestem
Dau lumii, dau lumii de știre
Iubesc, am curaj și mă tem

Adrian Păunescu

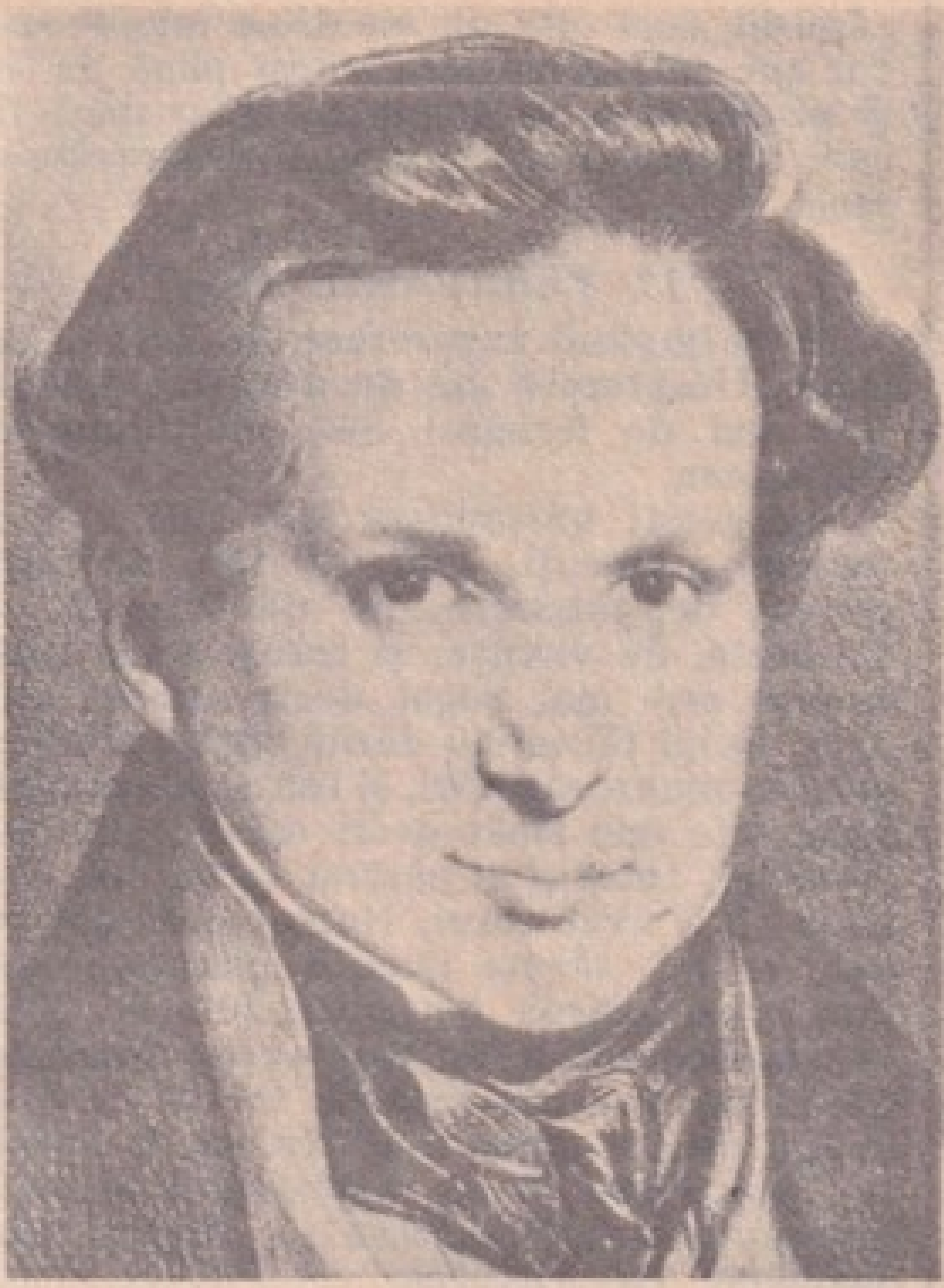

Victor Hugo

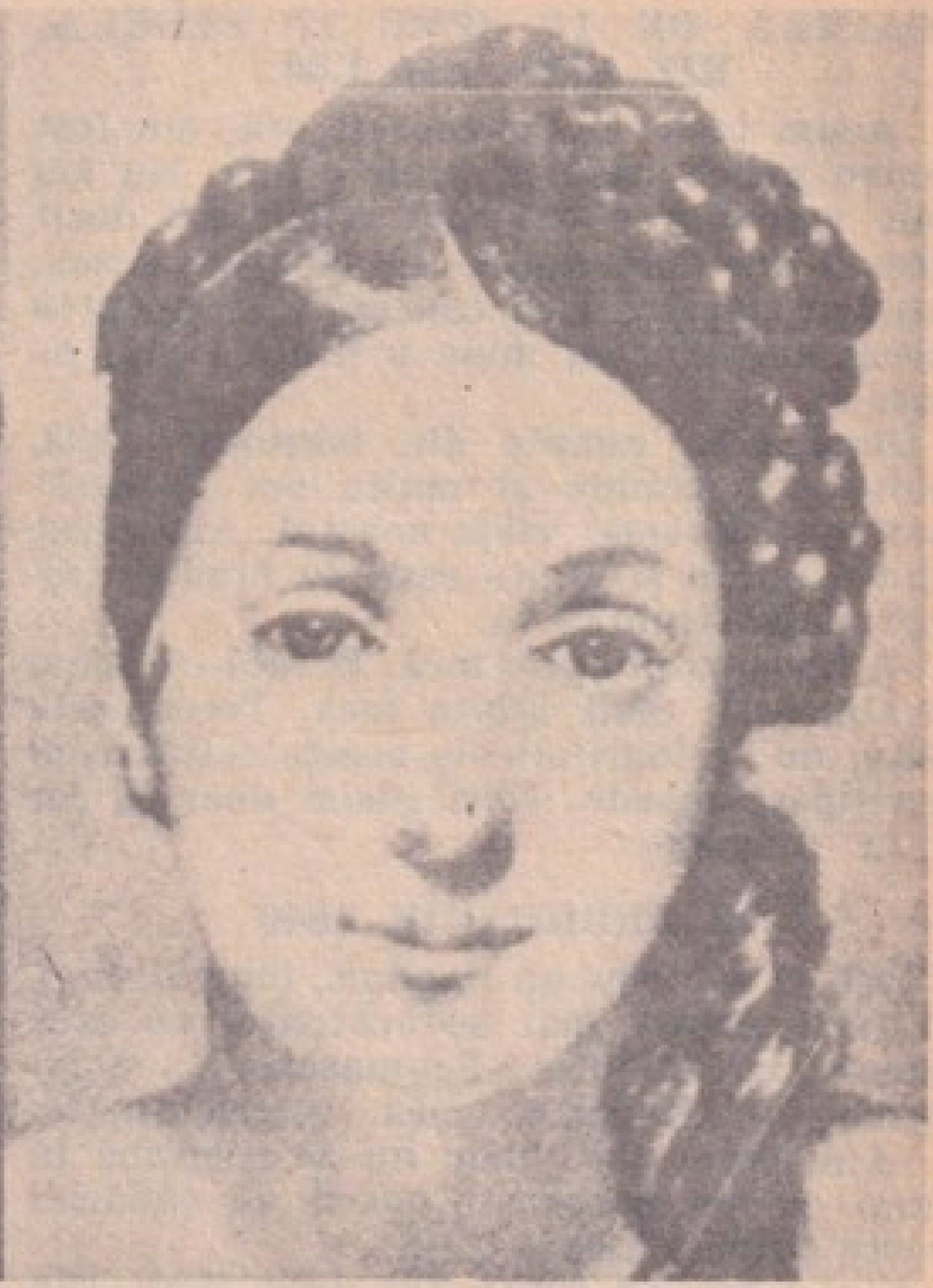

Juliette Drouet

„SĂ ÎNCEPEM CU ACESTE CUVINTE DIVINE: TE IUBESC!"

S-a întîmplat la 17 februarie 1833. O actriță de mîna a doua, consemnată de biografii ei din posteritate drept o actriță fără geniu, nu a rezistat tentației și a căzut în brațele lui Victor Hugo. Poetul, dramaturgul și romancierul reuniți în Victor Hugo urcau atunci treptele dintîi ale gloriei. Juliette Drouet primise un rol prea puțin important în ultima dramă a scriitorului, Lucreția Borgia. Frumusețea particulară a actriței a stîrnit în Victor Hugo o pasiune particulară. În ciuda faptului că scriitorul a traversat destule iubiri, această neobișnuită pasiune a durat 49 de ani și 3 luni. În jurul fiecărui 17 februarie, timp de 49 de ani, deși nu o dată li s-au despărțit drumurile, Juliette Drouet a primit de la Victor Hugo cîte o scrisoare de o rară acuitate și prospețime a sentimentului. Cu excepția a doi ani. Și în caseta de corespondență a actriței s-au adunat astfel 47 scrisori. Ele au devenit publice foarte tîrziu și le prezentăm selectiv. Lectura lor ne încredințează că și o dragoste aparent efemeră se poate ridica la înălțimi fabuloase. Și ne învață, totodată, să nu ne irosim dragostea.

Coperta a IV-a a volumului apărut in anul 1983 la Editura „Albatros"

NOAPTEA DE 16 SPRE 17 FEBRUARIE 1836, ORA 1,30

Acum trei ani, la aceeaşi oră, am fost pentru prima dată în braţele tale. Nu am trăit vreodată o oră mai luminoasă decît această oră misterioasă. În noaptea aceea, sufletele noastre s-au contopit. În noaptea aceea, am avut în mine o fiinţă nouă, pe tine!

După acea noapte din februarie 1833, multe ore sumbre şi multe ore fermecătoare au traversat viaţa noastră. Am văzut multe umbre şi multe raze de lumină trecînd peste fruntea ta.

Adineauri plîngeai încă. Şi iată că acum tu zîmbeşti, mult iubita mea. Treci peste toate, nu te îngrijora de aceste ceţuri care se risipesc repede. Nori găsim doar în cer şi în dragoste.

18 FEBRUARIE 1840

Iată al şaptelea an împlinit, îngerul meu. Tu eşti mereu mai seducătoare, eu sînt mereu mai tulburat. Frumuseţea ta e întocmai ca dragostea mea, mereu tînără.

Anii trec, dar nimic nu se schimbă în inimi ca ale noastre. Copacii au rădăcini foarte adînci. Asta e totul.

Acum, tu faci parte din viaţa mea. Din ziua cînd te-am văzut prima dată, tu făceai parte din sufletul meu. Tu eşti pentru mine mai mult decît o femeie — ziua eşti floarea mea înmiresmată, noaptea eşti flacăra mea luminîndă.

NOAPTEA DE 17 SPRE 18 FEBRUARIE 1841

Îţi aminteşti, mult iubita mea? Prima noastră noapte a fost o noapte de carnaval, o noapte dintr-o marţi dezlegătoare de post din 1833. În nu ştiu ce teatru se desfăşura nu ştiu ce bal, unde trebuia să fim împreună şi de la care am lipsit amîndoi... Nimic, nici chiar moartea, sînt sigur, nu va estompa în mine această amintire. Toate orele acelei nopţi, astăzi, trec una după alta prin gîndurile mele ca nişte stele care se perindă înaintea unui ochi ascuns din sufletul meu. Da, trebuia să mergi la bal, nu te-ai dus, ci m-ai aşteptat, înger sărac al frumuseţii şi al iubirii. Camera ta minusculă era plină de o adorabilă linişte. Afară, Parisul rîdea şi cînta şi măştile se agitau cu mari strigăte. În mijlocul marii sărbători generale, noi am pus de-o parte şi am ascuns o dulce sărbătoare care a fost doar a noastră. Ameţeala Parisului era falsă, a noastră era adevărată. Nu uita niciodată, îngerul meu, această oră misterioasă care ţi-a schimbat viaţa. Acea noapte de 17 februarie 1833 a fost un simbol, ca un chip anume al marelui şi solemnului lucru care se împlinea în tine. În noaptea aceea tu ai lăsat de-o parte, departe de tine, tumultul, zgomotul, fascinaţiile false, mulţimea, pentru a pătrunde în mister, în singurătate şi în dragoste.

În noaptea aceea, am petrecut opt ore alături de tine. Fiecare din orele acelea a zămislit deja cîte un an. De-a lungul acestor opt ani, inima mea a fost plină de tine şi nimic nu o va schimba, chiar dacă fiecare din aceşti ani ar zămisli fiecare cîte un secol.

17 FEBRUARIE 1844

S-au împlinit unsprezece ani, bietul meu înger. Unsprezece ani de dragoste, unsprezece ani de fericire! Să-i mulţumim lui Dumnezeu.

În aceşti unsprezece ani, vai! atît de repede petrecuţi, sufletul tău a dăruit comori de tandreţe, de devotament, de fidelitate, de virtute; şi totuşi acest suflet frumos este mai bogat decît oricînd altădată. Ochii tăi mi-au dăruit multe zîmbete, gura ta multe sărutări, şi totuşi obrazul tău dulce este mai tînăr decît oricînd altădată. Ai dăruit totul şi ai păstrat totul. Am avut totul şi ai avut totul. Numai aştrii din cer pot, la fel, să ne trimită întruna razele fără să-şi piardă vreodată lumina. Anul care s-a încheiat a fost foarte trist. Jumătate din inima mea este moartă. O! Cît de dulce ai fost pentru mine în aceste ore de nelinişte! Dumnezeu să te răsplătească şi să te binecuvînteze! Dragostea ta, îngerul meu, seamănă cu virtutea.

O aniversare dureroasă se amestecă de acum înainte în frumoasele noastre aniversări. Vai! Gîndul meu se îndreaptă de la copilul meu mult iubit către tine, alt copil al meu mult iubit, de asemenea. Voinţa Domnului să se împlineacă. Există un înger în cer, dar a rămas şi pe pămînt unul.

18 FEBRUARIE 1847

Ieri, mult iubita mea, dragostea noastră a avut vîrsta unui frumos adolescent, patrusprezece ani. Vezi, sîntem tineri. Da, sîntem tineri, pentru că avem în inimă toate primăverile, toate aurorele, toate parfumurile, toate razele; tu ai sărutările mele, eu am zîmbetele tale. Nu uita niciodată asta. Nu are însemnătate că anii trec. Ei nu scad nimic din ce este în inimă. Inima este glastra închisă, glastra sfîntă; cupa pe care numai Dumnezeu poate s-o deschidă şi în care răstoarnă misterios stările de extaz, beatitudinile, clipele de tandreţe, amintirile fermecătoare, speranţele infinite. Îţi aminteşti că ţi-am spus: inimile nu au niciodată riduri. Dragostea nu este numai viaţă, dragostea este şi tinereţe. Să iubim deci, să fii fericită cum eşti de frumoasă, să fii iubită cum eşti de sfîntă; să ne gîndim amîndoi la îngerii noştri care sînt sus, acolo, surîde-le şi surîde-mi şi mie!

24 FEBRUARIE 1852. BRUXELLES.

Este marţea dezlegării de post şi este, de asemenea, aniversarea noastră, pentru că prima noastră zi, îţi aminteşti, a fost 17 februarie 1833, într-o marţi, cînd s-a dezlegat postul. Nouăsprezece ani! Iată timpul trecut. Ei bine, după aceşti nouăsprezece ani, îmi privesc inima şi o regăsesc plină de tine, tulburată cum era chiar în prima zi, îndrăgostită cum va fi în ultima. Te iubesc, și aceste cuvinte au în ele mai mult decît viața mea. Au în ele toată inima mea. Îți scriu asta din adîncul exilului. Acest an a fost greu. El a frînt multe lucruri în jurul nostru; el nu a frînt nimic în noi. Zilele periculoase au venit, și în vîrtejul lor te-am regăsit așa cum ești tu, mare prin dragoste, mare prin devoțiune. Nimic nu te-a înspăimîntat, nimic nu te-a oprit. Au fost zile și ore cînd nu mai știam dacă am cîteva minute înaintea mea, mă culcam cu un ochi întredeschis, nu știam nimic noaptea și mă trezeam dimineața; grație ție, mult iubita mea, nu am avut o clipă de anxietate, nici de slăbiciune. Simțeam moartea aproape, dar pe tine te simțeam mult mai aproape. Îngerul m-a făcut să uit stafia. Auzeam cheia porții mele tresărind sub mîna ta, tu intrai și eu mă simțeam ocrotit și salvat. Totul îmi revine în gînduri, înger scump, la ora asta cînd îți trimit inima mea.

17 FEBRUARIE 1855.

În noaptea aceasta, m-am trezit pe neașteptate. M-am gîndit la fericirea noastră tulburătoare de acum douăzeci și doi de ani; m-am gîndit la fratele meu, care abia a murit, m-am gîndit la fiica mea care s-a măritat aproape în aceeași zi, acum doisprezece ani, și care a murit apoi după șase luni; le-am vorbit acestor două umbre scumpe despre fericirea noastră trecută, despre dragostea noastră de azi, despre fericirea ce o așteptăm împreună. M-am gîndit și la Clara ta, de asemenea, am chemat-o și mi s-a părut că se apropie de mine; le-am spus acestor trei umbre aplecate asupra mea cît de mult te iubesc și le-am cerut să meargă și să spună totul lui Dumnezeu. Apoi m-am rugat și am adormit iar. Și mi s-a părut că umbra din jurul meu devine albastră. Te iubesc.

16 FEBRUARIE 1862.

Părul nostru e alb. Acum douăzeci și nouă de ani era negru: iată toată schimbarea. Inimile noastre sînt aceleași. Ele sînt ca și cum 1833 ar fi fost ieri și pentru ele treizeci de ani sînt treizeci de ore — fie Domnul binecuvîntat!

Cea mai mare parte din viață este în spatele nostru; am renunțat la tinerețea obișnuită; ne apropiem de tinerețea eternă. Aceasta este marele răsărit și în acest mare răsărit este marea dragoste. O, îngerul meu dulce, cît de înaltă și cît de imensă ar fi această dragoste eternă, o depășește pe a noastră în beatitudine, dar nu o depășește în măreție. Inimile noastre, cînd vom muri, vor intra cu pas neted în această iubire. Nu vom avea nimic altceva decît nemurirea. Și aici fiind să-l binecuvîntăm încă pe Dumnezeu! Te iubesc.

16 FEBRUARIE 1873.

Patruzeci de ani, mult iubita mea. În noaptea aceasta, se vor împlini patruzeci de ani! Ce frumoasă este această lungă iubire. Lungă dragoste, mare dragoste. Pe pămînt, nu mai avem patruzeci de ani înaintea noastră, dar dincolo avem eternitatea. În această carte a inimilor noastre întrezăresc o absență. 1871 și 1872 lipsesc. Atunci lipsim și noi, dar împreună mereu. Acești doi ani, care nu-și au paginile lor în această carte, își au paginile lor în inimile noastre. Nimic nu lipsește deci și noi am trăit de-a lungul acestor ani trecuți inimă lîngă inimă, așa cum vom trăi în anii viitori, suflet lîngă suflet. Să ne așezăm sub aripile îngerilor noștri, care ne așteaptă, și să-l binecuvîntăm pe Dumnezeu. Te iubesc.

16 FEBRUARIE 1881.

Amintire profundă și dulce. Noapte sfîntă! Acum patruzeci și opt de ani mi te-ai dăruit! Te-am avut întreagă, pe tine, frumusețea, pe tine, grația, pe tine, femeia secolului tău! Să rămînă mare această zi totdeauna. Mult iubita mea, te iubesc, ești a mea, te binecuvîntez, te ador; cu un surîs, tu ești bucuria mea, cu o clipă de întristare, tu ești durerea mea. Dar nu, să nu fie durere! Fii bucuria mea pentru totdeauna! Fii speranța și consolarea mea. Mă gîndesc la tine, văd în tine, am încredere în tine, tu îmi dai deplinătate, tu mă ai, tu mă duci cu tine, tu mă încînți și tu mă farmeci, și îngerii noștri surîd, și noi devenim din ce în ce mai mult suflete, și se face azur în inimile noastre o, mult iubita mea, și acolo, aproape de noi, un colț de cer se deschide încet.

17 FEBRUARIE 1882.

Să începem al cincizecilea an sfînt cu aceste cuvinte divine: te iubesc...

Prezentare și traducere de
MIHAI PELIN

Aceiași

„Să începem cu aceste cuvinte divine:

TE IUBESC!“

„Suferinţele tînărului Werther"

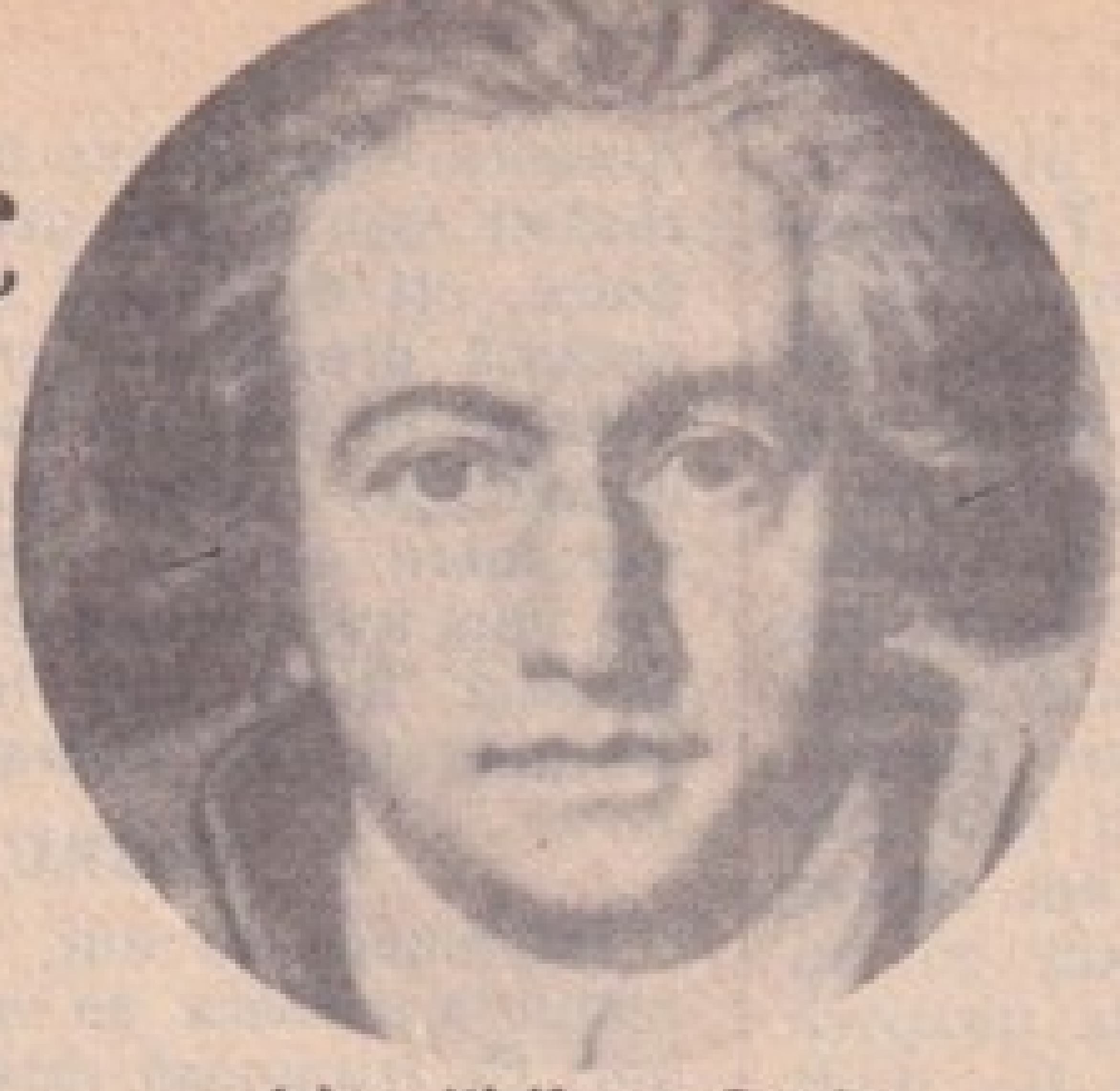

Johan Wolfgang Goethe

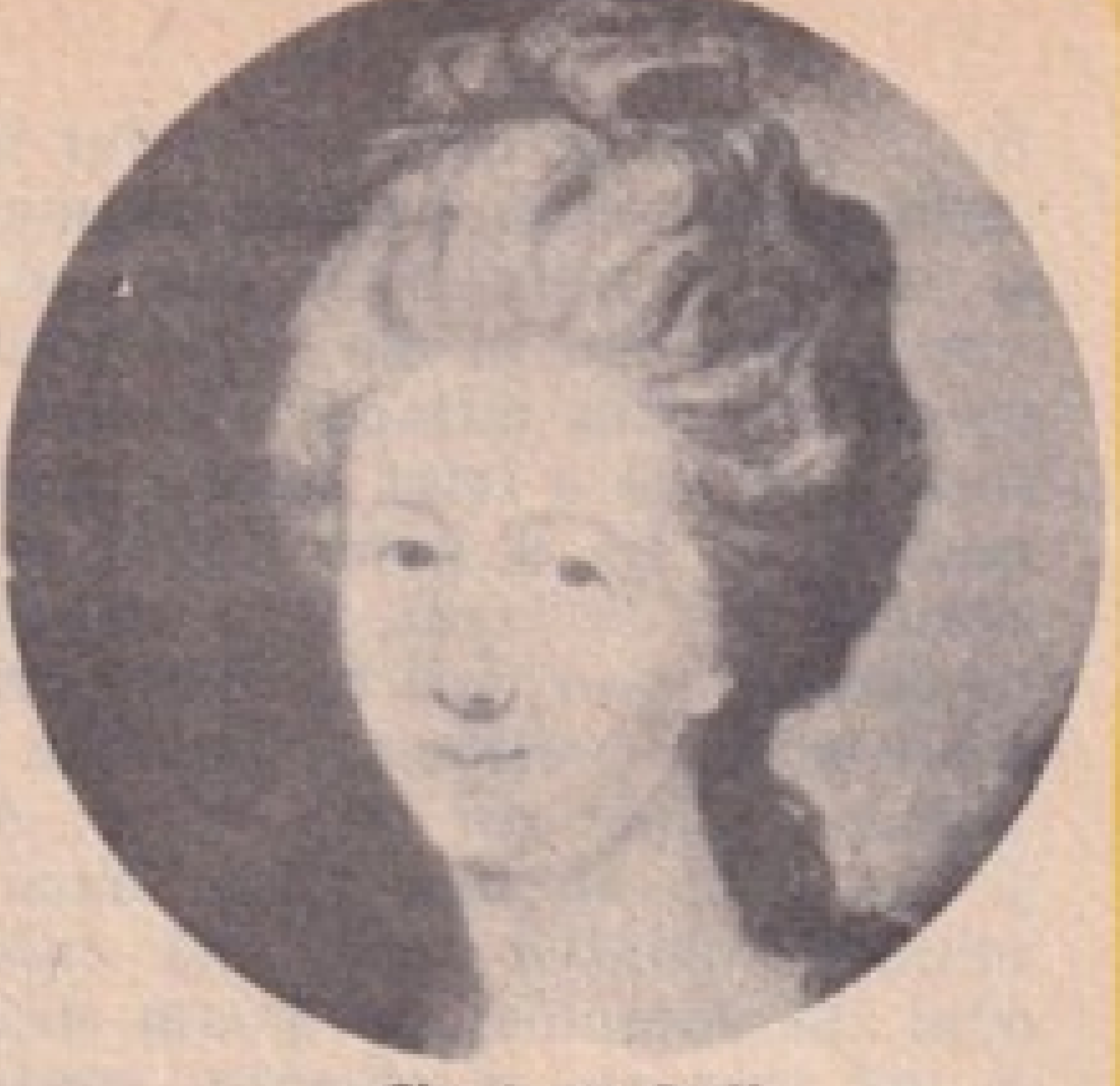

Charlotte Buff

* Celebra „love story" de acum 210 ani * Napoleon Bonaparte şi Werther * Moda wertheriană * Eroii literari şi reali ai dramei * Cine a fost adevăratul Werther?

La 16 iunie 1984 se vor împlini două sute zece ani de la apariţia unei cărţi celebre: „Suferinţele tînărului Werther". Referindu-se la acest roman de dragoste, doamna de Staël avea să profetizeze: „va provoca mai multe sinucideri decît cea mai frumoasă femeie din lume". Napoleon Bonaparte la întîlnirea de la Erfurt, în anul 1808, pe care a avut-o cu Goethe, a abordat, printre altele şi problematica romanului „Werther". Cartea făcuse vîlvă şi citirea ei era la modă. Şi nu numai citirea. Jacheta albastră pe care Werther o purtase la chermeza din pădure şi cu care ceruse să fie înmormîntat ajunge „en vogue". Femeile poartă eşarfe şi coafuri „a la Charlotte". În magazine se vînd bomboniere, catarame de cordon, evantaie — purtînd pe ele motive wertheriene. Dar apar şi situaţii tragice. Îşi face loc „patima roşie". La Kiel este găsit un tînăr suedez, care şi-a luat viaţa, avînd alături cartea „Suferinţele tînărului Werther". Servitoarele lui Goethe pescuiesc în Illm o tînără care se înecase cu un „Werther" în buzunarul pardesiului. O aristocrată germană, doamna Elise von Hohenhausen, recunoaşte mai tîrziu că romanul a avut o influenţă nefastă şi asupra fiului ei Karl, care şi-a pus capăt zilelor la 20 de ani. Lista e prea mare ca să o putem continua. Vom spune numai că dincolo de latura sentimentală a cărţii, ea reprezintă un document al acelei epoci, în care, dincolo de visuri şi de dragoste, se cască un abis, gata oricînd să înghită o viaţă omenească. Cum e şi firesc, cartea lasă urme în literatură, dar şi în muzică.

Dar cine a fost adevăratul Werther? Care au fost motivele ce l-au îndemnat pe Goethe să scrie această carte şi cine sînt personajele reale pe care marele clasic al literaturii germane şi universale le conturează în paginile nemuritorului său roman.

Kestner

Localitatea Wetzlar este situată în zona renană a Republicii Federale Germania, azi puternic industrializată. Pe vremea cînd tînărul Goethe a fost trimis în această urbe provincială să se perfecţioneze în avocatură, Wetzlarul era un orăşel prăfuit, cu străduţe înguste, formate din cîteva case, aşezate la întîmplare — dominate însă de ruinele unei cetăţi situate pe o colină vecină. La Wetzlar funcţiona o „Cameră imperială", a cărei activitate, dominată de corupţie, frîna activitatea a 16 000 de întreprinderi din ţară. Pentru a face ordine, împăratul Iosif al II-lea (1765—1790) a trimis aici o deputăţie pentru a face ordine. Printre cei trimişi se afla şi un delegat din Bremen — pe nume Kestner, un tînăr zelos, muncitor, stăpîn pe funcţia sa de secretar de legaţie. Dar, după cum se va vedea, nu aceste calităţi au fost hotărîtoare pentru a-l desemna drept personaj al unei cărţi celebre, ci cu totul altceva. Un episod romantic l-a determinat pe Goethe să se oprească asupra lui — şi nu numai a lui — pentru a-l fixa pentru posteritate. Dar cine vor fi ceilalţi eroi ai operei?

Domnişoara Charlotte...

Da, o chema Charlotte Buff, avea 19 ani şi făcea parte dintr-o familie numeroasă. Mama ei, înainte de a muri, i-a încredinţat soarta a unsprezece fraţi şi surori mai mici. Viitoarea situaţie a tinerei Lotte, cum i se mai spunea, fusese statornicită încă din timpul vieţii mamei sale, care a încredinţat-o lui Christian Kestner, tînărul şi zelosul delegat imperial, ce o curta de cîţiva ani. Între cei doi tineri se înfiripase o dragoste sinceră, neumbrită de nici o altă alternativă. Şi, în timp ce vedea de treburile casei îngrijindu-se de numeroasa ei familie, tînăra Charlotte se pregătea meticulos, fără grabă, să intre în căsnicie cu Kestner. Cerul era senin şi aparent nici un nor nu ameninţa să tulbure acest drum şi întreaga poveste de dragoste s-ar fi cufundat într-un anonimat profund, dacă n-ar fi întîlnit-o Goethe în după-amiaza zilei de 9 iunie 1772, acolo la Wetzlar, cu ocazia unei serbări cîmpeneşti, organizată pe lîngă un pavilion de vînătoare. Doamnele din acest orăşel provincial îşi aduceau aici fetele de măritat, în intenţia de a găsi pentru odraslele lor o partidă cît mai strălucită.

Johann Wolfgang Goethe

Avea 24 de ani şi întovărăşea în ziua aceea, la susamintita chermeză, pe o doamnă consilier Lange, mătuşa lui. În Wetzlar el se simţea atît de singur! Monotonia şi plictiseala îl îndemnau să-l părăsească cît mai curînd şi să se întoarcă acasă, la Frankfurt. Aşa s-ar fi întîmplat, dacă nu ar fi întîlnit-o pe Charlotte în acea după-amiază, pe drumul spre serbare. Tînăra Charlotte era într-o trăsură împodobită cu flori. El o găseşte încîntătoare pe această tînără cu obrajii rumeni, cu şuviţe de păr bălai ce-i cădeau peste urechi, cu un aer sănătos, plin de viaţă, de tinereţe, de voioşie...

Aşa a început o idilă care a intrat în istorie.

După prima lor întîlnire, la chermeză, Goethe o vizita acasă la ea. L-au impresionat în mod deosebit atitudinile ei în viaţa casnică, rolul ei în creşterea şi educarea copiilor. Stăteau mult de vorbă în grădina casei. Uneori Charlotte cînta la pianul din salonul casei de la etaj. Goethe o asculta în grădină. Era purtat de puternice sentimente pentru tînăra fată, al cărei destin, pe drumul căsniciei cu Kestner nu putea fi schimbat...

Goethe îi citea Charlottei versuri şi se cufunda în discuţii legate de nemurire, de viaţa veşnică, subiecte ce o tulburau mult şi-i aduceau aminte de mama ei, moartă de timpuriu.

La 22 august 1772, de ziua lui Goethe, Charlotte îi dăruieşte panglica roşie, cu care se împodobise în ziua chermezei. Într-o zi el încearcă s-o sărute, dar ea îl dojeneşte, iar seara îi povesteşte logodnicului ei cele întîmplate. Kestner însă nu se arată cîtuşi de puţin tulburat de această ieşire a lui Goethe... El se simţea stăpîn pe inima feciorelnică a Charlottei.

Goethe, dîndu-şi seama, că în sufletul ei nu era loc şi pentru el, părăseşte Wetzlar-ul şi se întoarce la Frankfurt, unde îşi găseşte o efemeră consolare cu Maximillienne de la Roche, soţia unui băcan-angrosist, dar acesta nu are nici încrederea şi nici răbdarea lui Kestner şi-l dă afară.

Jerusalem

La Frankfurt lui Goethe îi parvine o veste tristă. Un tînăr pe nume Jerusalem îşi zboară creierii la Wetzlar. Motivul? O dragoste nefericită pentru o tînără femeie măritată — o anume doamnă Merder. Revolverul cu care se împuşcase Jerusalem fusese împrumutat de la Kestner, logodnicul Charlottei. Goethe vine la Wetzlar şi pe mormîntul încă proaspăt a lui Jerusalem depune flori. O vizitează şi pe Charlotte.

În primăvara anului 1773, Charlotte şi Kestner îşi serbează nunta. Goethe le oferă în dar inelele de căsătorie şi se arată dispus să le boteze primul lor copil. El părăseşte Wetzlar-ul, purtînd în suflet povara tuturor celor petrecute acolo. În mintea lui se conturează o operă, pe care trebuie neapărat s-o scrie.

Lucrează zi şi noapte şi în anul 1774 apare cartea „Suferinţele tînărului Werther", despre el, Goethe, spune, că asemenea pelicanului, el a nutrit-o cu propriul lui sînge."

La întrebarea: cine a fost adevăratul Werther? — nu poate fi decît un singur răspuns: Jerusalem, tînărul care şi-a sacrificat viaţa pentru o dragoste neîmpărtăşită. Desigur că el a intrat în istorie, în nemurire, dar nu singur, pentru că fiecare din personajele reale a dat cîte o părticică din fiinţa lor — fără însă s-o ştie — acestei capodopere. Dar Goethe? El a strîns picătură cu picătură, ca într-o cupă, amărăciunile dragostei şi ale timpului său, pe care le-a revărsat pe paginile cărţii. A făcut-o pentru a-şi uşura sufletul şi pentru posteritate.

Aceasta este adevărata istorie a „Suferinţelor tînărului Werther", care a avut puternice influenţe pe multiple planuri: literatură, teatru, muzică, cinematograf. Accente wertheriene se pot regăsi în Delphine şi Adolphe de Benjamin Constant, Oneghin de Puşkin, în Nedjanov de Turghenief. Atît Musset, cît şi Lamartine nu se sfiesc să spună că Werther i-a inspirat şi pe ei. În 1893 la aproape 100 de ani de la apariţie, se joacă Werther pe una din principalele scene ale Franţei care a ajuns la cea de-a 1 000 reprezentaţie, la Opera comică din Paris, realizat de Massenet. Şi în cinematograf — un prim Werther a fost ecranizat în 1910, urmat de multe altele.

Înainte de a încheia aceste succinte note, trebuie spus ce-au ajuns unii din eroii reali ai dramei. Charlotte aduce pe lume patru fete şi opt băieţii, şi moare la şaptezeci şi cinci de ani. Goethe are numeroase iubiri şi succese.

Moare la 82 de ani. În amurgul vieţii are unele regrete pe care le mărturiseşte: „N-am mai reînceput nici cîntecele mele, nici pe Werther". Se gîndeşte cu melancolie şi la Jerusalem, prietenul care a murit pentru ca alţii să fie nemuritori.

Ce ciudate sînt uneori drumurile vieţii şi ale gloriei...

EUGEN PANIGHIANŢ

Veronica Micle

Lumina stinsului amor...

Deşi intrată în aura biografiei şi creaţiei lui Eminescu, Veronica Micle face, încă din contemporaneitatea ei şi pînă astăzi, obiectul unor prejudecăţi de negare şi cras mahalagism. Relaţiile dintre Eminescu şi Veronica Micle, despre care atestă, în afara tradiţiei junimiste, un ciclu de amintiri, scrisorile lor directe nu toate păstrate, corespondenţa schimbată între Harieta Eminovici şi Cornelia Emilian, aşa-zisul registru de adnotări lamartineane „dela mine pentru dînsul“, publicat de Octav Minar şi asupra căruia lipsesc garanţiile autenticităţii, interpretările raţiunii intime pentru cîteva creaţii eminesciene, s-au banalizat prin publicaţiile mediocre ale lui N.V. Baboeanu şi Octav Minar, excelînd prin exagerări, cultivîndu-se prin romanţarea apocrifă, impostura, spectacularul lirizant. Printre nemîngîieri se afirmă că, fără raţiune, Maiorescu s-a opus în două rînduri la proiectul căsătoriei poetului cu Veronica Micle, criticul fiind suspectat de răutate, de invidie, de nesinceritate, că Iacob Negruzzi s-ar fi comportat şi colportat „neruşinat“ în durata idilei celor doi poeţi, că pînă şi Creangă, „care era mai realist, îl certa pentru astfel de intenţii şi ajunsese a-l convinge (pe Eminescu) că o căsătorie cu Veronica Micle ar fi o nenorocire“. De aici deducţia că, datorită rezistenţei întîmpinată în cei mai devotaţi prieteni literari, Eminescu pînă la urmă a fost lipsit de asistenţa familială necesară pentru a-l sustrage existenţei dezordonate de burlac şi a-i crea astfel mediul prielnic creaţiei şi tratamentelor medicale.

În procesul înscenat lui Maiorescu de belferii bărnuţieni sub falsa acuză a comportărilor imorale la Şcoala Centrală din Iaşi, Veronica Micle depusese ca martoră a acuzării la 11 noiembrie 1864, contrazicîndu-se — după expresia avocaţilor — „amuzant“, dar persistînd, împinsă de soţul său, Ştefan Micle, să înfiereze pe fostu-i profesor, pe directoare şi pe pedagoga-şefă.

Raporturile poetului cu Veronica Micle, desigur cele mai conturate sufleteşte în aria iubirilor lor, se precizează într-o înflăcărare tinerească începută la Viena în 1872, continuată cu precauţii la Iaşi pînă la moartea rectorului Micle, apoi exteriorizată pe culmile eroticii. Epocă de reverie, de complaceri şi despărţiri pasionale, de raptusuri sentimentale şi de reconcilieri — după care, de fiece dată, iarăşi imputări, termeni vexatori, întreruperea corespondenţei, colportări polemice faţă de terţi, căutarea altor cupluri, indiferent de se suprapuneau comutării spirituale, pînă ce, recunoscîndu-şi deopotrivă „vina“ şi dînd încredinţări de iubire statornicită de-atunci înainte, se împăcau! Sensibilizaţi, la cea dintîi intrigă calamităţile se reluau cu aceleaşi modalităţi şi continuau cîteva luni pînă la o nouă împăcare.

După mutarea la Bucureşti, o vreme singur, Titu Maiorescu fu angrenat în perspectiva colaterală a unei temerare aventuri cu Mite Kremnitz, ceea ce peste cîţiva ani duse la despărţirea de prima lui soţie, Clara, născută Kremnitz. Relaţiile dintre critic şi secretara prinţului, „sultana favorită“, comentate în culise chiar şi de Eminescu, subestimau prin diversiunea opiniei publice cercul „Junimei“ şi pe mentorul ei.

Istoricii literari dispun astăzi de numeroase documente referitoare la apropierea dintre critic şi Eminescu, începînd din vremea studiilor superioare ale poetului *Epigonilor*, dar mai deosebit după 1874, cînd Eminescu, în imposibilitate procedurală de-a dobîndi

Mihai Eminescu

titlul universitar la Berlin, reveni în țară și funcționă prin diligențele „ministrului" Maiorescu ca director al Bibliotecii centrale din Iași și apoi ca revizor școlar peste județele Iași și Vaslui cu salariu dublu, spre a nu mai vorbi de familiaritatea ce Maiorescu i-a acordat după 1877, de grijile constante în momentele tragice ale bolii lui sau nefolosind pentru sine niciodată — dimpotrivă, ascunzînd — titlurile solicitudinii, carității, pe care o parte din contemporani i le-au contestat în campanii de presă împinse pînă la neomenie (rămîne dureros cînd ei se numeau I.L. Caragiale, B.P. Hașdeu, G. Panu!).

Și Maiorescu și Iacob Negruzzi și Slavici și Caragiale și Creangă și alții au cunoscut și au dus cu ei în mormînt mult mai mult decît au lăsat să se știe prin scris și șoapte despre visatul proiect de căsătorie al Veronicăi Micle cu Eminescu. Mai curînd trebuiesc concentrate într-un focar aserțiunile lui I.Al. Brătescu-Voinești despre împrejurările biografice sublimate în *Luceafărul*, corelate cu pateticele recunoașteri din scrisoarea lui Eminescu din 28 februarie 1882 către Veronica Micle, ba și cu lirica sa care se confesează și cu epistola adresată de Veronica Micle la 26 septembrie 1881 minorului ei coleg de stihuri, și într-un timp pretendent, Iuliu I. Roșca, din București, corespondență în care ea subliniază:

„Viața mea a fost o complicare ciudată de întîmplări, de fericiri care nu m-au fericit, de bunuri a căror valoare nu am știut la timpul lor să le apreciez, de o nenorocire, pe care nu o pot numi decît o favoare a sorții, căci era vorba să devin soția D-lui Eminescu și mulțumesc lui D-zeu că nu s-a întîmplat. Sunt lucruri în lume pe care ai dori să se întîmple, și de care mulțumești cerului, că nu-ți îndeplinește dorința, așa e cazul meu".

Maiorescu dacă s-a opus la perfectarea alianței dintre poetă și Eminescu, după moartea lui Ștefan Micle, a făcut aceasta pe de o parte pentru că păstra în minte depozițiile nesincere ale Veronicăi Micle din 1864 și, trecînd peste acest penibil suvenir, el a procedat cu luciditate în fața „dramei", a lipsurilor de venituri în care căsătoria cu Bălăuca l-ar fi excedat pe poet. La bariera invizibilă a filozofiei și experiențelor, criticul meditase la adîncul suferinței care îi apropie pe oameni și la puținele pe cît de efemerele mulțumiri care le contopește aspirația, degrab confruntată cu decepțiile.

Întors la caietele sale mari din perioada veroniană, Eminescu, trecut la București, încearcă să pătrundă la începutul anului 1879 în inima Mitei Kremnitz. Respins cu diplomație, tremură peste cîteva luni „pe lîngă plopii fără soț" de lîngă ferestrele Cleopatrei Poenaru-Lecca, din str. Cometei. Tot zadarnic. În fine, sub imperiul aducerilor aminte în aceeași vreme, el din Capitală, Veronica Micle din Iași, revin vremelnic în amiciție cît fu trebuitor recunoașterilor reciproce de „greșale", reîmpărtășirilor, iertărilor, altor proiecte. Febra planurilor de revedere, de locuință comună, de căsătorie, îi rețin tandri un șir de săptămîni, pînă cînd „marea dragoste", odată împlinită biologic, se răstignește pînă la altă reînviere.

Legenda de la Iași sprijinită pe mitul teiului de la Copou, pe amintirile contemporanilor și pe poemele amîndurora au adăugat Veronicăi Micle vălul rozaceu al muzei în „așteptările" celui mai mare poet al nostru — învinuit de ea în scris de a se fi lăsat victima cunoscuților invidioși, aventurilor ușoare, „Haremului" din casa lui Maiorescu.

Nu trebuie uitat că pînă la poeta din Năsăud, puținele scriitoare din literatura noastră nu prilejuiseră diversiuni publice, nu participaseră nici din afară la cancanurile de cenaclu și nu întîlniseră pasional literați ca să-i înconjure cu afecțiuni și dedicații. Cercetarea onestă nu poate confunda serafismul, stimul dragostei platonice, cu galanteria comodă satisfacțiilor, specifică rafinamentului prin căutare, realistă prin finalitate.

Pînă la Veronica Micle ne-a lipsit muza scriitoare, în timp ce literaturile apusene numărau atîtea și la noi substitutiv le vesteau, în epoca *Doamnei cu camelii* romanele lui Edm. About și G. Flaubert, „marmorele reci" și fecioarele epicii bolintiniene.

Teiul, „floarea albă de cireș", „floarea albastră", numită în Bucovina veronică, „părul bălai", ochii de culoarea peruzelelor, elemente descriptive pe care Eminescu le integrase portretelor „iubite" și, înainte de a se adresa Veronicăi Micle, „iubitei de la Ipotești", el le va releva și Mitei Kremnitz, toate blonde. Că astfel a fost concepută efigia romantică a Veronicăi Micle surprinde doar pe necunoscători. Contradicția apare cu atît mai evidentă cînd se disociază esența artistică a liricii lui Eminescu de incidentele vieții ce i-a fost hărăzită.

Din punct de vedere liric, despărțirile, comentatele despărțiri au exemplificat la cel părăsit, la cea părăsită din cuplul îndrăgostiților, reflexul elegiac sau protestatar, intersectat de desperări, de chemări, de efuziuni geloase, de acuzări, de iertare, rar subsumate categoriei artistice — aceasta în măsura în care opera de artă reprezintă transpunerea în inefabil, în semantica specială a cotidianului, ca minim al spiritualității creatorului și ca maximum sublimarea existenței lui obiectivate. Caz tipic mussetismul după drama din Veneția, cînd George Sand a părăsit pe inspiratul *Nopților*, pe care-l cunoscuse în adunările romantice și la *Revue de Deux-Mondes*.

Să rămînă Veronica Micle doar o coincidență cînd citațiile din înaintașa George Sand și liniile de contur ale biografiei ei îndrituiesc, prin stil și locuri comune, definiția de emulă? O întrebare care în speța Veronicăi Micle se lămurește prin prețiozitatea citărilor epistolare din aforismele fugoasei romantice George Sand, preromanticei Doamne de Staël, ca și prin pseudonimul Corina, folosit în proza scurtă iscălită în *Noul curier român*.

Reconstituirea imaginativă a cenaclelor pariziene în care George Sand trăise mesajul creației ei literare cu feminitate galantă, contrastind îndrăzneț cu morga academică a doamnei Récamier, au preocupat pe poeta de la Iași, care a organizat adunări literare la ea acasă, fără să participe la ședințele „Junimei" (contemporana ei colegă de poezie Matilda Cugler-Poni îi preciza lui G. Bogdan-Duică în 1922 că nici o femeie, niciodată, nici măcar stăpîna casei, n-a luat parte la aceste întîlniri și nici la cenaclul literar al „Junimei"). Nici George Sand, nici Veronica Micle n-au beneficiat de cultură sistematică, dar s-au folosit de uzul societății, mărit prin lecturi la modă, modulat prin muzică, prin poliglotie și amiciții suspuse. Romanciera franceză amintește „D'une courte phase de dévotion réligieuse" în chinovia Augustinilor englezi din Paris; la Veronica Micle identitatea vizitelor la Văratec, unde s-a și sfîrșit, după ce, cu destinație de metoc, testase mînăstirii o casă modestă la Tîrgu-Neamț, peste drum de spital. La amîndouă scrisul exteriorizează fervoarea lirică și ideile misionarismului social feminin.

Intuiția artei — deși primele poezii ale Veronicăi Micle adresate *Convorbirilor literare* au fost justificat respinse de redactorul Iacob Negruzzi — percepție mărită prin lecturi, din care se pot preciza opinii pentru capacitatea de înțelegere a Veronicăi Micle, l-a selectat scriitoricește și afectiv pe Eminescu cu mulți ani înainte de moartea soțului ei. De-o vîrstă cu ea, Eminescu era mai tînăr cu peste 30 de ani decît Ștefan Micle.

Colportările ce-o înveninau în societatea ieșeană pînă la înfrîngere, intrigile de după 1879 ale unor femei de talia Corneliei Șt. Emilian și Ana Conta, chemările și o serie de cereri în căsătorie refuzate, cărora le-a preferat legătura fără speranțe cu Eminescu, episodul Caragiale cu destule rezecții morale, o conduseră pe Veronica în miezul tragic al acelor realități, potrivnice iubirii, pe care clasicul ei îndrăgostit și-o închipuia (într-o amăgire înduioșătoare ce absolutiza; agitat de simțuri, colindat de fantezie, un domeniu al său.

Înălțîndu-se la simbolul Luceafărului, Eminescu rămînea față de sine același. Veronica Micle, însă, își opri, datorită prejudecăților de cînd e lumea și învinuirilor procuratoriale din postumitate, partea destinului, dojana Cătălinei în legenda-i nemuritoare de iubire!

Corespondența Veronicăi Micle cu Eminescu, cîtă s-a păstrat, nu depășește durata 1877—1882, are caracter intim și nu agrementează probleme literare decît prin artă epistolară.

Din nici un loc nereieșind că ar fi fost scrisă intenționat pentru viitorime sau spre a fi citită de terți, intima corespondență a Veronicăi Micle reprezintă un documentar sincer. Sînt comunicări, mărturisiri, rezistențe înaripate sau firave față de moarte. La urma urmei și Eminescu în puținele-i scrisori îndreptate femeii iubite din dulce Tîrgu-Ieșului, la fel o cheamă: *Draga mea Veronică, Dragă Veronicuță, Veronicuța mea, Dulcea și draga mea copilă, Nicuță, Dragă Nică, Dragă Nicuță, Nicuța mea, Dulcea mea Nicuță, Iubită femee, Mițule mă Mițule, Mițico dragă, Momoțel, Momoțelul meu cel drag și dulce, Momoțelul meu cel scump.*

Într-o redactare din București la *Povestea Teiului*, Eminescu referă la acest nomenclator intim: *Vin iubită, multe nume / Mîngîioase îți păstrez / Și ferice să te vezi / Este dorul meu în lume.* la care, sigur, este de adăugat registrul de nume obținut prin metateza literelor ce compun numele Veronica și Verona.

În timp ce poetul semnează constant Eminescu, „muza", după circumstanțe, iscălește: *Veronica* de cele mai multe ori, *Veronica Micle* în patru scrisori din 1879—1880, *Veronica ta, Veronica ta care se stinge după tine*, la împăcarea de la sfîrșitul anului 1881, *Tolla, Tolla la petite femme de Gajus* într-o misivă din 28 mart. 1882.

De reținut în *Ms. rom., 2271, f. 24 (Dicționarul de rime al lui Eminescu*, publicat științific de Marin Bucur și Victoria Ana Tăușan, Ed. Albatros, Buc., 1976, p. 73—74) rima subliniată cu creionul roșu *strică, nimică* în improvizația: *Alei, dragă, alei mică, / Rea depărtare ne strică. / Viața trece, frunza pică, / Nu ne-alegem cu nemică. // Alei mică, alei dragă, / Ia vezi frunza cea pribeagă / Și-mi privește viața-ntreagă.* reluată în altă serenadă de identic ritm popular, în care Eminescu introduce însuși numele poetei: *Alei*, Veronică dragă, / *Uite, frunza cea pribeagă / E ca viața noastră-ntreagă; / Alei, dulce* Veronică, / *Despărțirea rău ne strică, / Viața trece, frunza pică.* Eminescu încheie sceptic pentru sine: dar, înainte-văzător și cu lumină măreață sprijinea printr-un catren semnificația dialogului poetic și epistolar cu Veronica Micle peste vremuri: *Ce s-au ales din două vieți? / O mînă de cuvinte, / Căror abea le-ar da un preț / Aducerile-aminte.*

AUGUSTIN Z.N. POP ■

PERLE NATURALE... PERLE DE CULTURĂ

— În acest local puteți consuma o friptură într-un mediu ambiant.

— Iată și clasamentul după adnotările mele.

— Universiada este un prilej în care se oferă publicului multe evenimente.

— Aceste valori insurmontabile ale folclorului românesc.

— Vom asculta astăzi una din realizările lucrative ale dirijorului.

— Orchestra mi s-a părut foarte participativă.

— Nu-ți fă probleme, tipul e suficient de monetar.

— Mîine vom asculta finalele pe diferite baze sportive în cinci probe.

— Din spitalul unde era imobilizat de o rană căpătată pe cîmpul de luptă, Francis Lopez s-a îndreptat cu pași siguri spre compoziție.

— Aceste accidente au fost soldate din fericire fără urmări prea grave.

— Infractorul a fost prins în flagrant de miliție.

— Frumusețea hirsută a acestei sclave a împodobit carul învingătorului la Roma.

— „Moartea lebedei", poemul balerin al lui Saint Saëns...

— Sînt în măsură să vă informez cu evoluția sportivelor noastre.

— Mîncați mai multe mere, că sînt foarte vindicative.

— Bolnavul prezenta la început o stare generală.

— Pe insula aceasta își desfășoară bogătașii viața lor luxuriantă.

— Iată cîteva fenomene petrecute în adîncimile telurice ale pămîntului.

— Eroul plînge pentru că la 18 ani stările emotive sînt exprimate tranșant deși viața e uneori luată în treacăt.

— Am avut eu o discuție, tacită, cu ei, dar degeaba.

— Trebuie să accentuăm pe această problemă.

— Albumul FFN își prevestește calitățile prin longevitatea cu care a fost pregătit.

— Copilul trebuie să stea afară majoritatea timpului unde să practice jocuri și sporturi.

— Toate aceste cauze se constituie într-o sursă de accidente.

— Dincolo de performanțe, competiția presupune și un mare grad de periculozitate.

— Cu Sărbătoarea primăverii de Stravinski intrăm în aerul rarefiat al piscurilor muzical-coregrafice.

*

— Pentru spectacolele din țară, ansamblul Sopianae prezintă ca a treia piesă de program un colaj de muzică din filmele mute al cărui titlu „Indiscreții" lasă să se presupună intenția de a parodia.

*

— De vreme ce existența noastră este un balet rudimentar, utilitar, de vreme ce nimic nu ne este fiecăruia mai apropiat, mai familiar decît propriul nostru corp (devenit instrument în arta coregrafică), de vreme ce, așadar, fiecare dintre noi se exprimă într-o anumită măsură prin gesturi, este firesc să fim sensibili și receptivi în primul rînd la sugestiile coregrafice.

— Avea o comportare atentă, grijulie dar circumstanțială.

— Compozitorul ne propune o meditație despre legendele trecutului.

PERLE SEMI-EXOTICE

(din traduceri)

„Dar trebuie să vii mîine în Parcul Weasel, Saxon. Tagma zidarilor, întotdeauna plină de viață, organzează lupte cu odgonul, curse de oameni grași, muzică autentică irlandeză, cîntată la gigă și... și de toate. Iar ringul de dans grozav."

„N-au nici cea mai mică chemare în a încerca să învețe agricultura. Eu știu tot ce se poate despre acest subiect. Oare nu eu am condus trei ferme?"

ANDREI BANTAȘ ■

AMZA PELLEA

Vă mai amintiţi de Iordache Olimpiotul din filmul **Tudor**? Vă mai amintiţi de secvenţa aceea prelungă de amurg în cîmpie, cu norii îngrămădiţi sugrumînd soarele, lîngă fîntîna aceea cu ciutură clătinîndu-se în neliniştea vîntului de seară, cînd se întîlnesc pentru ultima oară Tudor cu Olimpiotul? E una din secvenţele cele mai expresive din filmul românesc, e secvenţa trădării Olimpiotului şi a crimei împotriva lui Tudor, secvenţă tragică, frumos încadrată plastic şi greu de şters din memorie.

Vă mai amintiţi de figura impenetrabilă, rece, aproape sticloasă a lui **Mihai Viteazul** din vremea peregrinărilor sale pe la curţile imperiale, de chipul său aprins de jertfa luptelor pentru reîntregirea neamului, de braţul înfipt printre duşmani ca să facă drum ostaşilor săi? Vă amintiţi de triumful lui Mihai Viteazul în biserica din Alba Iulia, de lumina ochilor săi limpezi, fericiţi, de trăsăturile sale destinse pe peliculă, ca într-o legendă filmată pe viu? Era chipul care întregea pentru mulţi dintre noi figura reprezentativă, figura simbol a celui care a fost vreme de o clipă în istorie domnul unirii tuturor românilor.

Vă mai amintiţi necruţătorul chip al răzbunării din filmul **Şi atunci i-am condamnat pe toţi la moarte**, de acel Ipu, feroce şi totuşi calm, implacabil în dialog cu moartea? Mai ţineţi minte hăituiala halucinantă din **Osînda**, filmul unei iubiri imposibile, filmul condamnării la moarte prin dragoste? Vă reamintiţi acum figura tristă, obosită a inginerului acuzat de spionaj pentru lectura unor reviste străine de specialitate în primii ani ai luptei de reconstrucţie din filmul **Puterea şi adevărul**?

Mai ţineţi minte pe legendarul Nea Mărin din filmul **Nea Mărin miliardar**, în care personajul popular al monoloagelor de pe micul ecran prindea imagine pe marele ecran într-o comedie care a cucerit publicul de pe multe meridiane? Un Nea Mărin pitoresc, fără să fie burlesc, fără cabotinaj, simplu, firesc, comunicativ, isteţ, intrînd în conflict cu prostia şi reaua voinţă şi ieşind întotdeauna triumfător? Vă mai amintiţi, prin urmare, de Nea Mărin miliardarul celor mai multe hohote de rîs din filmografia noastră?

Mai ţineţi minte chipul acela răvăşit, pentru care somnul se află într-o continuă restanţă, cu ochii vii, inteligenţi, luminoşi sau tulburi, după cum era premeditat în scenariu sau în litera textului de teatru, cu statura impozantă, de erou dar şi de om simplu, de ţăran dar şi de muncitor sau de intelectual, de voievod dar şi de haiduc, care a dominat scena, micul ecran şi marele ecran vreme de peste douăzeci şi cinci de ani, devenind acum un punct de popas al istoriei filmului românesc, un personaj demn de un ciclu al „cinematecii", un monstru sacru al cinematografiei noastre cu una dintre cele mai impresionante filmografii?

Ei bine, acesta este, a fost şi va rămîne marele artist Amza Pellea!

ADRIAN DOHOTARU ■

Fotografie de ŞTEFAN RĂDULESCU ■ ▶

Adevăruri dintr-o carte neagră

Am răsfoit cu ochii deodată înnegurați paginile unei „Cărți negre"* în care se păstrează mărturiile pogromului de la Iași din vara anului 1941. Trebuie menționat însă că documentele autentice ale acelor vremi nu au fost încă descoperite și probabil nici nu vor mai ieși niciodată la lumină, întrucît *ocupanții hitleriști au avut grijă să distrugă întreaga arhivă care ar fi putut dezvălui adevărul întreg asupra crimelor lor, săvîrșite atunci — și în general în România.*

Din reconstituirea faptelor, în cadrul unei minuțioase anchete, rezultă că în intenția Germaniei hitleriste pogromul de la Iași ar fi trebuit să aibă rolul unui semnal pentru dezlănțuirea „spontană" a masacrării evreilor din Europa, în scopul exterminării lor de către înseși populațiile țărilor aflate sub ocupația nazistă. Calculul a fost greșit, întrucît nici poporul român, nici alte popoare nu au putut fi antrenate într-o asemenea acțiune. Opera hitleristă de exterminare generală a evreilor — care în România, în pofida anilor de dictatură fascistă nu a fost realizabilă, datorită sentimentului de omenie al maselor poporului și simpatiei de care se bucurau evreii chiar și în rîndurile unor factori oficiali guvernamentali — a trebuit să fie organizată, pînă la urmă, instituțional de către însăși birocrația Reichului, care a elaborat planurile lagărelor de exterminare, înzestrate cu camere de gazare și crematorii, unde — după cum se știe — au fost asasinați 6 milioane de evrei din diverse țări ale Europei.

Din dosarul pogromului de la Iași, mărturiile aduc la suprafață unele aspecte ce se constituie în elementele unei reconstituiri a faptelor, cu pecetea specifică a acelei epoci, cu moravurile sale, cu prejudecăți, trădări și mîrșăvii ce au însoțit procesul de desfășurare a fascismului din România. Astfel aflăm dintr-un proces verbal al audierii de Curtea Militară de Casare și Justiție a lui Eugen Cristescu, fost șef al Serviciului Special de Informații (S.S.I.), că în „afacerea de la Iași" au avut amestec 3 servicii de informații: *Gestapoul*, care a stat sub comanda colonelului Geissler, *S.D.* (Sicherheitsdienst = Serviciul de siguranță), condus de Kurt Auer, și *Geheimfeldpolitzei* Poliția secretă de campanie). Prin urmare, conchide fostul șef al Serviciului Special de Informații, „afacerea de la Iași" trebuie apreciată, ceea ce și era de fapt, „o provocațiune, care s-a făcut de către elemente germane".

În ce anume a constat această provocațiune pusă la cale de către armata hitleristă? În faptul că din preajma chesturei de la Iași s-a tras cu arme de mic calibru (tip „Flaubert") și cu cartușe oarbe asupra unor soldați germani din organizația Todt, care, avînd misiunea de a face construcții, în special amenajări de șosele și poduri, se aflau în număr mare la Iași. Aceștia însă „nu avuseseră nici un rănit". Ancheta ce a urmat acestui pretins atac a stabilit că provocatorii nazişti s-au folosit şi de cîteva vechi elemente antisemite locale, care fuseseră recrutate ca agenţi în serviciile clandestine de informaţie germane, conduse de un oarecare Marinescu. Toţi aceşti agenţi, a căror culpabilitate era neîndoielnică, s-au refugiat apoi în Germania, unde li s-a pierdut urma.

---

* Matatias Carp: *Cartea neagră*, 1940—1944, vol. II, *Pogromul de la Iași*, București, 1948.

Hitler a dezlănţuit, pe un front larg, atacul mîrşav al armatei sale împotriva U.R.S.S., la 22 iunie 1941. În zilele premergătoare războiului, la 19 iunie, Centrul de informaţie de pe lîngă Consiliul de Miniştri al României a ordonat Ministerului de Interne (nr. 62783/19.VI.1941) să supravegheze cu atenţie specială pe comuniştii şi pe evreii din Moldova şi să-i ţină în evidenţă, întrucît „Ministerul de interne trebuie să-i ştie, să le interzică circulaţia şi să fie în măsură a face cu ei ceea ce se va ordona, cînd va fi momentul oportun".*

Întreaga ţară, cu populaţia ei paşnică, era tiranizată de vedeniile pline de oroare şi suferinţe ale războiului, cu ploaia de obuze, bombe şi cu permanenta ameninţare a lipsurilor şi a morţii. Într-un cuvînt războiul lui Hitler nu se bucura de nici o popularitate în România. Într-o situaţie cînd noţiunea „frontului" nu preciza şi calitatea de aliat al unei armate aflate din voia ei pe pămîntul ţării tale, cînd războiul însuşi era considerat o catastrofă şi un dezastru, Germania avea tot interesul să transforme obiceiurile paşnice ale ţării noastre şi să introducă cît mai puternic şi energic „ideologia" frontului, cu încleştările ei sîngeroase şi necruţătoare. În acest scop a încercat să recurgă şi la diversiunea antisemitismului.

O atmosferă de suspiciune, nesiguranţă, de panică chiar ar fi justificat introducerea unor măsuri de timorare colectivă. Germania hitleristă avea tot interesul să amplifice, printr-o manifestare de forţă, autoritatea ei faţă de ţara noastră şi să potenţeze complexul de inferioritate a oficialităţii româneşti, constatat în relaţiile româno-germane încă de la începutul unei colaborări, pe care România, hărţuită şi dezechilibrată, nu o putea refuza în conjunctura politică a acelor ani.

Iniţiativa tragicelor evenimente de la Iaşi şi din alte părţi ale Moldovei a aparţinut, fără îndoială, nemţilor. Interesul lor era să se semene frică în rîndurile întregii populaţii din Moldova şi din întreaga ţară.

De ce a fost aleasă regiunea Iaşilor pentru dezlănţuirea atrocităţilor şi de ce data acestora a coincis cu prima săptămînă a războiului antisovietic? Motivele se pot distinge dintr-o serie de împrejurări:

— Oraşul Iaşi dispunea de cea mai mare populaţie evreiască dintre toate oraşele aflate în imediata apropiere a frontului; era situat într-o zonă strategică de extremă importanţă, motiv pentru care germanii au şi cerut evacuarea lui chiar înainte de declanşarea ostilităţilor cu U.R.S.S.; efectele operaţiunilor întreprinse de corpul armatelor aflate sub comanda generalului von Salmuth şi al armatei a XI-a condusă de generalul von Schobert erau sub aşteptările comandamentelor şi ale lui Hitler, dar — în acelaşi timp — atacurile viguroase şi precise ale aviaţiei sovietice împotriva unor obiective dispunînd de o slabă apărare antiaeriană au provocat nu numai panică în rîndurile populaţiei locale, ci au avut un ecou mai larg, de proporţii europene. Abia mai tîrziu se va înţelege că masacrul de la Iaşi şi tot şirul evenimentelor tragice din Moldova s-au datorat şi orgoliului acelui sinistru personaj, care a fost Hitler, obiceiului său — devenit ulterior cunoscut — de a hotărî, de a vrea şi de a domina totul, folosind în acest scop teroarea şi confundînd crima cu puterea.

Din mărturiile şi documentele existente în legătură cu masacrele de la Iaşi se desprind cîteva elemente care permit stabilirea unor fapte sigure:

— Manevrele diabolice de la Berlin urmăreau o explozie a antisemitismului în România şi în alte părţi. Pretutindeni în ţările aflate sub ocupaţie nazistă apar afişe înfăţişînd pe evrei şi pe comunişti ca răspunzători de declanşarea războiului şi incitări la ură împotriva bolşevismului şi a evreilor.

— Comandamentul garnizoanei de la Iaşi identifică un grup de 30—40 legionari înarmaţi, dar nu le ia armele şi muniţiile.

— Cu toate că se spunea că s-a tras împotriva trupelor germane şi române, *„nici un militar nu a fost omorît sau rănit, nici nu s-a găsit nicăieri o armă şi nimeni nu a fost prins trăgînd din case"*. (Adresa nr. 23621/29 iunie 1941 a Inspectoratului de poliţie Iaşi)

— Dintr-o comunicare a lui Gh. V. Leahu, chestorul poliţiei municipiului Iaşi, aflăm printre altele: *„Germanii văzînd că evreii aduşi de ei şi de patrule* (în curtea poliţiei — n.n.) *sînt puşi în libertate, s-au înfuriat şi au început să aducă din nou cît mai mulţi din întreg oraşul; exprimîndu-se că poliţia este jidovită au instituit o echipă a lor din formaţiunea Todt, la poarta chesturii, care îi percheziţiona şi maltrata grav cu ciomegile şi îi împuşca"*.

— Într-un *memoriu* asupra anchetei executată conform ordinului nr. 4678 din 1 iulie 1941 al Ministerului Afacerilor Interne, în legătură cu tulburările ce s-au produs la Iaşi în 27/6 şi 1/7 1941, citim:

„...*nici germanii* (ca şi românii dealtfel — n.n.) *nu au avut morţi şi răniţi, prin urmare atacul a fost un simulacru executat cu arme de salon (s-au găsit pe teren tuburi trase de arme din această categorie) şi cu un sistem de pocnitori, care a imitat focul armelor automate. Socotesc că atacatorii au fost legionari şi borfaşi, care urmăreau să producă panică pentru a devasta.*"

„*Părerea mea* (documentul este semnat de directorul general al poliţiei, general de divizie Leoveanu) *este că, acest simulacru de atentat este organizat după un plan conceput de cineva interesat şi executat de legio-*

---

* *Op. cit.*, p. 42.

nari, în scopul de a intensifica ura armatei germane în contra populației evreiești și a se deda la devastări.

Justificare:

Nu a existat nici un rănit și nici un mort în urma acestor atacuri. Am găsit cartușe mici de arme Flaubert, de modelul alăturat...

Activitatea inspectoratului și chesturei Iași este neutralizată prin intervenția organelor poliției germane..."

La 7 ani de la întîmplările relatate mai sus și la 6 luni de la proclamarea Republicii Populare Române, au fost judecați cei care aveau vreo vină în măcelul de la Iași.

Numărul exact al victimelor ar fi fost se pare cel stabilit de Dosarul Judiciar al pogromului, adică circa 8 000 de morți! („Din declarațiile unui ministru din guvernul român de după 23 august 1944 — I. Hudiță — ...rezultă că pogromul de la Iași și trenurile morții au produs peste 12 000 victime". Cf. Matatias Carp: *Fapte și documente,* vol. I, p. 26, 1946).

Vinovații au fost aspru pedepsiți: peste 20 dintre ei cu muncă silnică pe viață, alții cu condamnări variind între 5—25 ani cu muncă silnică (abia 4 acuzați au fost achitați). Dar nu au fost judecați generalul von Schobert — mort într-un accident de avion la Kiev; nu au putut fi nici măcar interogați generalii germani von Salmuth și von Roetig, colonelul Rödler, conducătorul Abwehrului în România (al cărui șef fusese amiralul Canaris) și adjunctul său maiorul Alexander Herman von Stranski (cu nume conspirativ maiorul Sandu sau Stavrescu, nepot al lui Ribbentrop, omul de legătură între Abwehr, S.D., Gestapo și Serviciul Secret de Informații).

Din relatările lui Eugen Cristescu, fost șef al Serviciului Special de Informații pe vremea lui Ion Antonescu, aflăm că amiralul Canaris îndată după masacru, în jurul datei de 10 iulie 1941, a făcut o vizită la Iași, fiind informat la cartierul generalului Schobert, de către maiorul Stranski, despre modul în care a fost pregătit și realizat planul pentru comiterea masacrului, ca și despre participarea elementelor militare la acel măcel.

Crima de la Iași nu a fost însă opera cîtorva vinovați. A fost crima regimului politic de tip nazist care ar fi vrut să instaureze în Europa, cu prețul subjugării popoarelor ei, un regim politic clădit pe dușmănie, pe lipsa de respect a demnității umane, pe viclenie, forță și violență, regim de pe urma căruia n-au rămas decît fumul și cenușa crematoriilor, milioanele de oameni morți, sute de orașe distruse.

În materialul de amintiri păstrate de documentele legii au rămas însă și mărturii ale unor fapte de curaj și de mare omenie, de o valoare inestimabilă pentru reconstituirea atmosferei reale a epocii în România din timpul războiului cel mare. Vom aminti cazul preotului Paul Teodorescu. Acesta, mergînd la cimitirul evreiesc din Tg. Frumos în urma camioanelor ce transportau de la gară cadavrele celor de la Iași, lîngă groapa comună a auzit deodată un vaiet. Atunci a întrebat pe cei din jurul său:

— Dar cine este aici mai mare?

— Uite subofițerul ăsta neamț care se apropie.

„Subofițerul a venit la mine și m-a întrebat în limba lui ce vreau eu. I-am răspuns că în groapă este un om viu și ar trebui scos afară.

— Dar ce ești dumneata?

— Eu sînt preot ortodox român și nici o lege din lume nu aprobă ca un om să fie îngropat de viu"...

„M-am îndîrjit și i-am spus că nu plec pînă nu-l scot afară pe cel viu..." (din depoziția lui P. Teodorescu, în ziua de 20 iunie 1945, audiat de către acuzatorul public D. Săracu).

Prin acest tragic eveniment din cimitirul de la Tg. Frumos, istoria acelor ani primește și o altă înfățișare. Fiindcă un om — și nu a fost singurul — refuză barbaria odioasă, care a pierdut orice decență, și-și amintește de credința filantropului, de dărnicia de sine ca și de stima pentru oameni și de acea etică care știe să protesteze împotriva nedreptății, contra persecuției ori contra unei ilegalități. Fapta unor asemenea oameni, miloși și curajoși, ne arată ca pildă că remedii potrivite nu se aduc prin intenții gîndite, *ci prin săvîrșiri de acte.*

Dar spiritul de solidaritate cu miile de victime nevinovate ale furiei nazisto-legionare nu a avut doar aspectul unor ajutoare ori compasiuni individuale.

Datorită unor împrejurări speciale, sînt în măsură să consemnez, mai bine zis să relatez faptul că principiul autorității responsabile din România nu s-a identificat cu ororile de la Iași. Cînd în ziua de 30 iunie 1941 am aflat la București de cele ce se petreceau la Iași, adică de masacrarea în masă a evreilor, de crimele inițiate și organizate de acel faimos maior hitlerist, amintit deja, care a fost Alexander von Stranski, după cum se pare principalul organizator al măcelului, m-am adresat Inspectoratului General al Jandarmeriei, mai precis lt. colonelului Theodor Petruc (care după eliberare a devenit prefect al poliției Capitalei, cu grad de general), pe care îl cunoșteam de la Cernăuți din anii adolescenței și tinereții. Simțeam că asupra mea apasă o răspundere cumplită. Dispuneam de o „relație", datorită căreia puteam deveni „eficient". Cunoșteam simpatia lui Th. Petruc față de oameni, indiferent de limba și religia lor. Aflasem de la el cu acel prilej că la București nici măcar comandanții pe țară ai jandarmeriei nu știau nimic despre evenimentele de la Iași. Astăzi este greu de imaginat fizionomia sistemului ce funcționa în viața publică a acelor ani, cînd în țară puterea era exercitată nu atît de autoritățile românești, cît mai ales de către comandamentul armatei Germaniei hitleriste. Însăși noțiunea de autoritate avea un caracter problematic, cum se va vedea din cele ce urmează:

La sesizarea lt. colonelului Petruc, *generalul C. Anton* a telefonat la Iași pentru a se informa. Știrile îngrozitoare aflate de mine i-au fost confirmate. Atunci l-am determinat pe generalul C. Anton să-l informeze pe Ion Antonescu, șeful statului și al guvernului, despre cele petrecute la Iași. După cum am aflat de la generalul C. Anton, Ion Antonescu, care nu știuse pînă în acel moment nimic despre tragedia de la Iași, a dispus telefonic ca generalul Emanoil Leoveanu, directorul general al poliției, să plece imediat la Iași pentru a reprima dezordinea și a pune capăt crimelor ce se comiteau acolo.

În *Cartea neagră* la care ne-am referit deja, este reprodus în întregime *Memoriul* lui Leoveanu asupra anchetei. Din concluziile acestui memoriu aflăm, între altele, că poliția din Iași a încercat să trieze pe cei arestați: „femeile, copiii și bătrînii peste 60 ani au fost eliberați de chestură cu un bilet cu mențiunea „LIBER". Germanii însă au protestat furioși, rearestînd pe cei eliberați, pe care îi aduceau apoi la chestură maltratați...".

Simultan cu trimiterea generalului Leoveanu la Iași, Ion Antonescu a acceptat expedierea la Iași a unei telegrame redactate de mine și prezentată mareșalului de către generalul C. Anton.

Telegrama a avut următorul cuprins: 3 iulie 1941.

Către *generalul Schobert, comandantul Armatei XI germane, Iași, cu sediul la Școala normală din Iași:*

D.O. al domnului mareșal Ion Antonescu: Avem onoarea a vă ruga să opriți imediat dezordinile din orașul Iași și împrejurimi. Iași-ul care din p.d.v. strategic se află în imediata apropiere a Prutului, este tot timpul amenințat de primejdia războiului. Nu avem nevoie de haosul creat acolo cu evreii.

Semnat: *general C. Anton*
D.O. Șef de Stat Major
Inspectoratul general al Jandarmeriei*
București

În fond, în pofida conținutului său, din care rezultă intenția de a curma „haosul cu evreii", telegrama rămîne o brutală consemnare a rolului subordonat față de germani pe care l-au avut autoritățile statului român, confirmată și de următoarea mențiune ce se poate citi în *Memoriul* lui Leoveanu: „căpitanul german Hoffmann — Comandantul Pieței (de la Iași — n.n.) deși acesta acceptase cererea mea (de a întreprindere o anchetă — n.n. E.K.), la ora indicată a motivat că este interzis acest control de către organe ce sînt străine de armata germană". Și în încheiere afirmă „Activitatea inspectoratului și chesturei Iași este neutralizată prin intervenția organelor poliției germane."

Dogma hitleristă a introdus violența, crima ca *argument politic* și a transformat viața într-un coșmar.

Depoziția D. Captaru (fost prefect al județului Iași) de la Tribunalul militar** ne oferă astăzi explicitarea rolului pe care l-au avut forțele germane în săvîrșirea ororilor de la Iași: „În ziua de 29 iunie 1941 sau 30 iunie dimineața... am fost chemat la telefon de Mihai Antonescu, care m-a întrebat asupra celor ce se petrec la Iași. Eu i-am relatat... *arătînd că în sarcina evreilor nu am găsit probe de vinovăție...* Precizez că germanii care au ocupat Chestura și păzeau pe cei arestați, au menținut Chestura ocupată în cursul zilei de 29 și în ziua de 30 iunie. Tot ei făceau paza celor arestați în acest timp. Germanii nu au permis organelor militare și polițienești ,de a pregăti și organiza transportul celor ce trebuiau să fie evacuați. O unitate germană încadrată cu tancuri a condus la gară... pe cei arestați la Chestură, cca 2500 arestați, pe care sub paza lor i-a îmbarcat în mod brutal în 35 vagoane acoperite. După îmbarcare, paza vagoanelor era făcută tot de soldați germani. În afară de cei 2500 arestați s-au mai efectuat arestări... în după amiaza zilei de 29 iulie, în seara de 29—30 și în dimineața de 30 iunie 1941, constituind al doilea lot de 1902, care au fost reținuți sub pază germană tot la Chestură și care au fost transportați la gară, de asemenea tot sub pază puternică numai germană, în amiaza zilei de 30 iunie 1941. Aceștia au fost îngrămădiți într-un număr de 15 vagoane, puse sub pază numai germană...

După relatările date de Chestură, cercetarea locuințelor, arestarea și ducerea la Chestură a celor bănuiți, s-au făcut din ordinul Comandamentului german, după cum reiese din rapoartele 1047 și 1053 din 29 iunie 1941 și din Darea de seamă a Prefecturii către Ministerul de Interne".

Odată ajunse pe panta arbitrarului și a bunului plac, crimele și măcelurile nu se mai puteau opri — au fost continuate de armata nazistă în U.R.S.S., Cehoslovacia, Polonia, Iugoslavia și, în colaborare cu Ungaria horthystă, în Transilvania de Nord — argumentele lor nefiind într-un motiv exterior, obiectiv, ci în caracterul criminal al programului politic al hitlerismului.

Dar întregul edificiu al nazismului și legionarismului s-a năruit o dată cu eliberarea întregului teritoriu național de sub dominația hitleristo-horthystă prin jertfa sutelor de mii de ostași români și sovietici, care într-o strînsă colaborare și frăție de arme și-au vărsat sîngele alături de celelalte popoare ale coaliției antihitleriste pentru libertate și independență națională, pentru demnitatea omului.

EMANUEL KINSBRUNER ■

---

* Institutul de studii istorice și social-politice de de pe lîngă C.C. al P.C.R.

** *Op. cit.*, pp. 118—120.

DRAGOSTE LA PRIMA VEDERE

mickey spillane

DRAGOSTE LA PRIMA VEDERE

Eu, Mike Hammer, detectiv particular, am poate și defecte, dar nu suport să fie ucise roșcovanele la care țin. Și cum crimele se țin lanț și cadavrele se adună grămadă, ajung pînă la urmă să văd roșu în fața ochilor...

Capitolul I

E trecut de 12 noaptea cînd îi aduc lui Herman Gable manuscrisul pe care-l rătăcise. Pentru mine, chestia asta nu înseamnă decît un morman de foi îngălbenite, acoperite cu semne abia vizibile, dar, pentru clientul meu, se pare că valorează de mai multe ori cei două mii cincisute de dolari pe care mi i-a promis dacă le găsesc. Cretinul ăsta le-a aruncat pur și simplu în lada de gunoi împreună cu un pachet de ziare vechi. Mi-au trebuit trei zile bune pentru a da de urma lor și a pune mîna pe ele înainte ca să fie arse la crematoriul orașului. Totuși, cînd îndes în buzunar cele cincizeci de bancnote de cîte cincizeci de dolari, credeți-mă, nu regret deloc că n-am închis deloc ochii timp de două nopți.

Îi semnez o recipisă și mă sui la volanul mașinii mele. N-am chef să risipesc bănuții ăștia înainte de-a trage un soi zdravăn. Mă-ndrept spre casă, dar la un stop cu semnalul roșu aprins adorm cu nasul pe volan și mă trezesc o clipă mai tîrziu în mijlocul unui prăpăd de toată frumusețea. Cîteva mașini sînt tamponate, în timp ce altele dau înapoi ca s-o înconjoare pe-a mea. Sînt atît de dărîmat încît nici măcar nu încerc să răspund la amabilitățile șoferilor. Credeți-mă, totuși, că am un repertoriu bine garnisit. Prefer să parchez și să opresc motorul. Un pic mai încolo, sub metroul aerian, se află o crîșmă deschisă toată noaptea și e cazul să beau cîteva cești de cafea cît mai tari pentru ca să mi se risipească din nou ceața din fața ochilor.

Cam multă înghesuială însă în dugheana asta! Doi vagabonzi halesc niște supe de cinci cenți în care îndeasă covrigi. Un bețiv încearcă să mănînce ouă tari fără să cadă de pe taburetul pe care e cățărat și asta îi cere ceva efort. De-abia cînd mă așez la rîndul meu o zăresc pe fata care se află într-un ungher. Are părul roșu ce nu pare să fi fost vopsit și e, din punctul meu de vedere, destul de nostimă.

— Ce doriţi? se interesează barmanul cu un glas la fel de dulce ca al broaştelor rîioase îndrăgostite.

— Un jus.

Fata ridică ochii, surîde, încetează să-şi mai facă unghiile, îşi îndeasă micile instrumente într-o poşetă şi vine spre mine dînd din şolduri. Cînd se află aproape murmură:

— Shorty are o inimă de piatră. Închipuieşte-ţi că nu vrea să-mi facă un credit de o ceaşcă de cafea. Te-ar încurca să mi-o oferi tu?

Sînt prea istovit ca să mă mai mir de ceva.

— Două cafele, strig eu.

Barmanul pune ceştile în faţa noastră cu atîta băgare de seamă încît varsă jumătate din cafea pe linoleumul de pe tejghea.

— Ascultă, Roşcovano, latră el, mi-ar fi drag s-o ştergi în altă parte, împreună cu amicul tău. N-am chef de poliţişti pe-aici.

— Nu te obosi, Shorty. Tot ce-i cer acestui domn e o ceaşcă de cafea. Are aerul unui om prea obosit ca să joace rolul unui soldat în permisie.

— Sigur, valea, Shorty! adaug eu.

Mă priveşte pieziş, dar cum n-am aerul că glumesc şi în plus mai sînt şi de două ori cît el, se mulţumeşte să mormăie şi pleacă să caute pricină celor doi vagabonzi care şi-au vîrît în supe toţi covrigii din dugheană. Profit de răgaz ca s-arunc o privire spre roşcovană.

Trebuie să vă mărturisesc că, de-aproape, nu e ceea ce promitea să fie. Trebuie să fi fost bine strunjită cu cîţiva ani mai înainte, dar acum s-a ofilit. Gura îi e încremenită într-o expresie rea, amară iar ochii săi par să fi zărit lucruri care nu se văd tricotînd la gura sobei. Veşmintele sale, prea strînse pe corp, lasă să se vadă o bună parte dintr-un trup încă ispititor. Degetele îi sînt lungi, cu unghii bine îngrijite şi ţin ceaşca plesnită cu o graţie surprinzătoare. Cred mai întîi că poartă verighetă. Cînd însă aşază ceaşca pe tejghea, văd că e vorba doar de un simplu inel cu o piatră de email bleu, ornat de cîteva diamante, care aduc a o floare de crin.

— Îţi plac? mă întreabă ea brusc.

— Sigur, scumpo, dar, aşa cum ai văzut deja, în seara asta sînt dărîmat.

Izbucneşte în rîs.

— Iar eu sînt prea în formă ca să te interesez.

— Dragă! Să nu facem psihologie.

— Cu bărbaţi frumoşi ca tine, femeia e cea care plăteşte, mai adaugă ea.

N-am ce să mai zic şi-i ofer o ţigară. Aprind şi eu una şi o fac pe modestul:

— Mi-ar fi drag ca toate păpuşile să aibă aceeaşi părere.

— Poate că nu vor s-arate, dar cu siguranţă că sînt de aceeaşi părere.

Hotărît lucru, e simpatică. Poate pentru că ochii îi sînt duri, dar par încă să poată plînge. Poate pentru că îmi zice lucruri pe care orice bărbat îi place să le asculte. Poate pentru că sînt la capătul puterilor şi n-am nici un chef să mă întorc la mine-acasă în noaptea asta. Şi apoi, sincer, nu îmi displace, şi ea îşi dă seama de asta. Îmi surîde de parcă m-ar cunoaşte de-o viaţă.

— Cum te cheamă? mă întreabă ea.

— Mike. Mike Hammer. New-yorkez get-beget. Alb, major şi vaccinat. E destul pentru un pedigree?

— E nostim. Credeam că pe toţi bărbaţii îi cheamă Smith sau Jones. Ce se-ntîmplă?

— Nici o nevastă la orizont, micuţo, rîd eu. Eticheta nu-mi aparţine decît mie. Ţie cum ţi se mai zice în afară de Roşcovana?

— Nu mi se mai zice în nici un fel.

Ochii i se îngustează în timp ce îşi termină cafeaua.

— Încă una?

Dă din cap.

— Nu, mulţumesc... Dacă Shorty n-ar fi atît de-al dracului, n-aş fi avut nevoie să cerşesc o ceaşcă de cafea.

După felul în care o privesc trebuie să fi înţeles că e mai mult decît o simplă curiozitate în întrebarea pe care i-o pun:

— E şomaj în corporaţie, fetiţo?

O clipă ochii îi aruncă flăcări în timp ce se priveşte într-una din oglinzile murdare ale crîşmei.

— Nu! zice ea sec.

Arunc un dolar pe tejghea; Shorty îl apucă şi-mi dă restul; îl vîr în buzunar, şi mă-ntorc spre Roşcovana.

— Nu ţi s-a spus niciodată că arăţi foarte bine? Cred că-ţi dai seama că am văzut de toate felurile, dar am impresia că poţi să faci mai bine altceva... cu mult mai bine.

Ea îşi sărută vîrful arătătorului şi mi-l pune apoi pe obraz.

— Eşti drăguţ, Mike. M-am întrebat adeseori dacă aş mai fi capabilă să port prietenie cuiva, dar tu îmi placi tare mult.

Metroul trece cu zgomot de tunet pe deasupra noastră şi nu auzim cum se deschide uşa. Simt însă prezenţa tipului în spatele nostru chiar mai înainte de a-l vedea în oglindă. E un individ zdravăn, unsuros, îmbrăcat cu un costum care ar face senzaţie în Harlem.

— Salut, păpuşo, zice el.

Roşcovana se întoarce brusc şi strînge din buze.

— Ce vrei?

Din glas i-a dispărut orice căldură, orice expresie. Faţa i-a devenit palidă.

— Te distrezi?

— Sînt ocupată. Eliberează gazonul.

O apucă de braţ şi o întoarce cu faţa spre el.

— Nu-mi place cum îmi răspunzi.

De-abia mă dau jos de pe taburet că Shorty e lîngă noi şi încearcă să apuce ceva de sub tejghea. Cînd îmi vede însă chipul renunţă. Celălalt tip mă observă şi el dar comite greşeala de a nu se opri la vreme.

— Întinde-o înainte ca să-ţi fasonez moaca, mormăie el.

Se îndreaptă spre mine, dar cu o mişcare rapidă îi vîr patru degete în golul stomacului, chiar deasupra buricului şi îl pliez în două ca pe un briceag. Îl deschid din nou cu un dos de labă care îi zdrobeşte buzele de dinţi.

Un asemenea tratament e de-ajuns să liniştească pe cei mai mulţi. Ăsta însă, deşi abia mai respiră, înjură în rafale iar mîna lui dreaptă cotrobăieşte la subsuoară. Roşcovana ne priveşte cu groază în timp ce Shorty bîiguie în spatele tejghelei, prea înfricoşat el însuşi ca să mai poată interveni.

Numai pentru a glumi niţel, scot pistolul meu de calibru 45, îi lipesc ţeava de fruntea înverşunatului şi trag piedica de siguranţă.

— Pune mîna pe puşcociul tău, veneticule, şi-ţi zbor creierii, zic eu batjocoritor.

Reacţionează, dar nu în maniera în care credeam. Se prăbuşeşte leşinat cît e de lung. Shorty gesticulează nervos. Roşcovana e încă prea înspăimîntată pentru ca să poată vorbi. Cînd îşi recapătă graiul murmură:

— Nu... nu trebuie să faci asta pentru mine. Pleacă mai înainte ca să-şi vină în fire. O să te omoare.

O iau de mînă.

— Crezi într-adevăr că mă poate omorî?

Îmi scrutează o clipă chipul. Ceva o face să tresară violent.

— Nu. Nu. Nu cred. Dar te rog, pleacă. Pentru mine.

Îi surîd. Îmi dau seama că-i este frică. Are mari încurcături dar e totuşi o prietenă. Scot portofelul.

— Faci ceva pentru mine?

Îi vîr în palmă trei bancnote de cincizeci de dolari.

— Părăseşte cartierul ăsta, cumpără-ţi ceva de îmbrăcat mai ca lumea şi caută o meserie mai puţin primejdioasă.

Nimeni nu m-a privit vreodată aşa cum mă priveşte ea acum, şi nimeni nu cred că mă va mai privi aşa. O astfel de privire nu-şi are locul decît într-o biserică la ceas de rugăciune.

Veneticul îşi recapătă cunoştinţa însă nu mă priveşte. Se uită la portofelul deschis în mîna mea şi la insigna înfiptă în interior. Şi, dacă n-aş avea încă pistolul la iveală, cu siguranţă că ar încerca să-l scoată pe al lui. Îi vîr mîna sub haină, îi confisc puşcociul — un pistol automat — şi îl tîrăsc pe individ ca pe un colet pînă pe trotuar.

Nu departe se află un telefon de unde chem poliţia. Două minute mai tîrziu, o maşină a poliţiei se opreşte lîngă noi. Din ea sar pe trotuar doi sticleţi.

— Salut, Jake, îi zic şoferului.

— Bună, Mike. Ce se-ntîmplă?

— Băieţaşului ăsta îi place să se joace cu pistolul, îi explic eu.

Îi întind pistolul de calibru 32 al prietenului meu, veneticul.

— Nu cred să aibă un permis de port-armă şi-l puteţi închide pînă mîine. Dimineaţă o să trec pe la poliţie ca să depun o plîngere în toată regula. Ştiţi unde să mă găsiţi.

Sticletele vîră în buzunar pistolul şi-l împinge pe individ în maşină. Le întorc spatele şi mă îndrept şi eu spre tărăboanţa mea.

•

De-abia după ce-am dormit treizeci de ore, am făcut un duş, m-am ras şi mi-am garnisit cu bunătăţi stomacul, ajung şi la biroul meu.

Velda îşi ridică ochii şi mă înjură din priviri înainte chiar să deschidă gura. Cînd am ales-o ca secretară, am ales-o mai mult din pricina siluetei sale — şi ce siluetă! — decît din pricina calităţilor sale profesionale. Faptul că pînă la urmă s-a dovedit a fi la fel de inteligentă pe cît de este impecabil construită n-a stricat nimic din relaţia noastră.

— Nu-i tîrziu nici acum! mormăie ea căutînd urme de ruj de buze sau alte amănunte misterioase care trădează pe un bărbat fără ca el să fie capabil să înțeleagă cum și de ce. După felul cum îmi surîde pricep că verdictul mi-e favorabil. Scot deci din haină și arunc pe biroul ei o mare parte din teancul cu bani.

— Avem și noi de-o supă, fetițo. Plătește facturile întîrziate și pune restul la bancă. Am primit vreo vizită?

Pune biștarii sub cheie și răspunde:

— Două! O afacere de divorț și un tip care vroia un om de pază. Se pare că soțul amantei lui s-a jurat să-l vîre în pardesiu de scînduri la prima întîlnire. I-am trimis pe amîndoi la Ellison.

— Istoria cu omul de pază putea fi interesantă...

— Cu siguranță. Tipul mi-a arătat fotografia fetei. E exact așa cum îți plac ție.

— Știi prea bine că nu-mi plac femeile...

Mă instalez în fotoliu și deschid ziarul de dimineață. Imediat îmi sare în ochi o fotografie. Ocupă partea de jos a primei pagini și o prezintă pe roșcovana mea de-acu două seri întinsă într-o băltoacă. UN ȘOFER IZBEȘTE O FATĂ ȘI FUGE, stă scris pe manșeta paginii.

— Sărmana! Ce ghinion!

— De cine vorbești? se interesează Velda.

Îi întind ziarul.

— Am fost cu fata asta acu două seri. I-am plătit o cafea într-o speluncă. Înainte de despărțire i-am dat cîțiva dolari ca să-și schimbe meseria și uite ce i s-a-ntîmplat.

— Ai cunoștințe alese, comentează Velda pe un ton sarcastic.

Mă înfurii.

— Dumnezeule, n-a fost nimic între noi! I-am dat o șansă și ea mi-a arătat mai multă recunoștință decît ar fi făcut-o cele mai multe dintre ciurucurile care se dau drept oameni.

— Îmi pare rău, Mike! Sincer îmi pare rău!

Îmi ia ziarul din mîini, citește articolul și spune încruntînd din sprîncene:

— N-a fost identificată. Îi știi numele?

— La naiba, nu! Știu doar că era roșcovană.

Iau din nou ziarul și citesc și eu articolul. A fost găsită în stradă la orele două și jumătate. Trebuie să fi trecut ceva timp de cînd zăcea așa în băltoacă, pînă cînd un individ mai răsărit decît ceilalți a semnalat sticleților prezența în acel colțișor a unei femei bete în ultimul hal. Bănuiala nu era deloc lipsită de temei fiindcă pe acolo bîntuiau mulți bețivi de ambe sexe. Dar cel mai curios lucru e că asupra fetei nu s-a găsit nici un mijloc de-a o identifica.

Împăturesc ziarul și zic:

— Să nu pleci imediat, Velda. Am o cursă de făcut.

— În legătură cu fata?

— Da. S-ar putea să ajut la identificarea ei. Dă-i un telefon lui Pat și zi-i că mă-ndrept spre el.

— E-n regulă, Mike.

Îmi las mașina acolo unde am parcat-o și mă duc cu taxiul pînă la biroul lui Pat Chambers. Pat este căpitan în Brigada criminală și sticlete pînă în vîrful unghiilor, dar, privindu-l, nimeni n-ar crede asta. Rareori polițiștii se încurcă cu detectivii particulari, dar Pat a avut mai demult inteligența să priceapă că eu, în anumite situații, aș putea avea brațul mai lung decît însăși legea, și ceea ce n-a fost, la început, decît o sănătoasă înțelegere a intereselor noastre reciproce s-a transformat, cu timpul, într-o prietenie solidă.

Dau de el în laborator, unde face experiențe de balistică.

— Bună, Mike, zice el amical, ce vînt te-aduce atît de devreme?

— O problemă, bătrîne.

Scot ziarul din buzunar și îi arăt fotografia.

— Ce-ai descoperit în legătură cu fata asta?

Îl urmez în biroul alăturat laboratorului și aprind o țigară în timp ce el ridică receptorul telefonului.

— Alo, aici e Chambers, zice el. Vreau să știu dacă fata care a fost omorîtă ieri de un șofer a fost identificată.

Ascultă timp de cîteva clipe, încruntă din sprîncene și închide.

— Ei?

— Nimic senzațional. Și-a frînt gîtul. Rana nu-i place unuia dintre băieții mei și ei refuză să se pronunțe asupra cauzei morții înainte de a fi examinată mai atent. Știi ceva în plus?

— Nu. Dar am fost cu ea cu o zi înainte ca să moară.

— Și?

— E-o prostituată. Am întîlnit-o într-o crîșmă și am discutat cu ea.

— Nu ți-a spus cum o cheamă?

— Nici măcar prenumele. I se spunea Roșcovana.

Pat se lasă să alunece în fotoliul său.

— Încă nu știm cine e. Era îmbrăcată din cap pînă-n picioare cu haine noi.

Avea o poșetă cu cîțiva dolari. Și nici o cicatrice, nimic care să ne-ajute la identificare. Nici măcar un semn de la spălătorie.

— Știu. I-am dăruit 150 de dolari ca să se îmbrace și să caute o altă meserie. Se pare că în aparență a încercat.

— Devii generos îmbătrînind!

Gluma lui îmi aduce aminte de batjocura Veldei și mă îmbățoșez.

— Hop și tu! Pentru numele lui Dumnezeu, nu pot s-o fac și eu pe bunul samaritean din cînd în cînd fără ca toată lumea să mă ia peste picior? Îi plăcea mult să stea la orizontală, de acord, dar avea aerul unei fete de treabă și am făcut ceva pentru ea. Era atît de fericită încît cred că poate a uitat să deschidă ochii cînd a traversat strada și uite ce-a pățit. De cîte ori mă apropii de cineva, provoc o nenorocire!

— Hei! o clipă, Mike, nu te ambala așa. Îmi dau seama ce simți... Și nu vroiam să te jignesc.

— Ei! bine, Pat, eu îmi cer iertare. Povestea asta m-a cam mișcat.

— Întotdeauna mi-ai dat un punct de plecare. Zici că și-a cumpărat haine noi; poate că descoperim de unde. Cu puțin noroc, putem să punem mîna pe cele vechi și să urmărim semnele de la curățătorii. Așteaptă-mă aici, Mike.

Timp de cîteva minute blestem felul nenorocit pe care și l-a ales de-a muri Nelăsînd măcar un nume! Doar o groapă, și pămîntul deasupra. Nimeni în jur, în afară de viermi, iar viermii, e știut, nu prea plîng. Dar Pat o să-i descopere identitatea și niște părinți ca să lăcrimeze deasupra mormîntului. Asta nu va schimba faptele cu nimic, desigur, dar o să am sentimentul că am făcut ceva.

Pat se întoarce cu fața lui din zilele proaste.

— Vînzătorii din magazine au zis toți același lucru... A plecat îmbrăcată în hainele noi și cu cele vechi sub braț.

— Înseamnă că le-a dus acasă.

— Probabil. N-avea nici un pachet sub braț cînd a fost lovită de mașină.

— Nu-mi place chestia asta, Pat. Cînd o femeie de vîrsta ei își cumpără țoale noi, nici măcar nu se mai uită la cele vechi. Le-o fi aruncat pe undeva.

Pat își ia un carnețel.

— Cel mai bun lucru pe care-l putem face e să-i publicăm fotografia și să sperăm că vreun oarecare o s-o recunoască. Iar noi o să facem o anchetă în vecinătatea locului unde te-ai întîlnit cu ea. E-n regulă?

— Da. Bănuiesc că e tot ce se poate face.

Își întoarce paginile carnețelului, însă înainte de a apuca să-i spun unde se află cîrciuma, un tip în bluză albă intră în birou și-i întinde un raport. Pat aruncă pe el o privire. Apoi își ridică ochii și mă privește pieziș.

Deschid gura ca să-l întreb ce naiba are dar el îmi întinde foaia și-i face semn tehnicianului de la laborator să spele putina. Raportul e în legătură cu a mea roșcovană. Nu spune mai multe decît mi-a zis Pat, dar cineva a mîzgălit în josul paginii că sînt mai multe șanse să fie vorba de o crimă decît de un accident. Gîtul victimei a fost frînt într-un fel destul de suspect.

Pentru prima oară de cînd îl cunosc, Pat se comportă ca un sticlete ordinar.

— Nu-i rea, povestea ta, Mike. Dar dacă asta e tot ce ai aflat...

— Las-o baltă, Pat! îl întrerup eu.

Îmi dau seama ce se petrece în acest creier de oficial.

— Îmi aduc aminte de vremuri cînd erai la înălțime, Pat, mormăi eu. Îmi aduc aminte niște vremuri cînd îmi făceai un serviciu fără atîtea întrebări. Ți-am făcut vreodată vreo figură urîtă?

Încearcă să vorbească însă îl întrerup:

— Bineînțeles, ni s-a întîmplat o dată sau de două ori să nu cădem chiar de acord, dar acum pui gheara pe mine înainte chiar de a ști ce se petrece. Ei, da, știu cîntecul: Toți sticleții îl cîntă: n-am dreptul să păstrez nimic din ceea ce știu. Tot ce pot să fac e să protejez clienții. Dar te întreb încă o dată: ți-am făcut vreodată vreo figură urîtă?

Pat surîde:

— Bine, Mike, îmi vine să intru în pămînt de rușine. Dar lasă-mi dreptul să cred că aveam motive să fiu bănuitor. Cînd ești amestecat într-o poveste mereu ești vîrît în ea pînă peste cap și în acest caz nu te jenezi să-mi sustragi informațiile care-ți trebuie. Dealtfel, nu-ți port pică pentru asta. Dar, spre deosebire de tine, eu am o groază de inși față de care trebuie să dau socoteală...

Continuă să vorbească însă eu nu-l mai ascult. Îmi amintesc cum Roșcovana și-a sărutat vîrful degetului și a surîs cum probabil nu mai surîsese de multă vreme. Și simt un gol în stomac amintindu-mi-l de asemenea și pe veneticul veșnic rînjind și purtînd un pistol de calibrul 32 sub subsuoara stîngă. Roșcovana l-a privit cu teroare. Îmi înfig unghiile în palme și înjur printre dinți. Așa începe întotdeauna. O mînie ucigașă care mă împinge să sar de gîtul ticăloșilor și să strîng pînă cînd aceștia nu mai dau nici un semn de viață.

— Ce te face să crezi că e vorba de o crimă? zice Pat.

Îi arunc raportul pe birou.

— Nu știu, dar parcă are vreo importanță? Cînd ești mort, ești mort și nimic nu te mai poate aduce pe lumea asta.

— Fără vorbe în doi peri, Mike. Știi mai multe decît mine?

— Știu cum era cînd era în viață. Era o fată bună.

— Și în afară de asta?

— Nimic. Dacă e un accident, nimeni nu poate face nimic. Dacă e o crimă...

— Da, Mike. Și eu îți știu refrenul. Dacă e o crimă, ai să-l cauți pe mîrșavul care a comis-o și ai să-l tragi de urechi cu atîta amabilitate încît și el o să aibă gîtul rupt.

— Mda.

— Ei?

— Dacă e o crimă, povestea privește secția mea. Unde ai cunoscut-o?

— Într-o crîșmă de pe 3 Avenue, sub metroul aerian. Nu-mi aduc aminte exact locul fiindcă eram cam dărîmat, însă pot să-l descopăr cu ușurință.

— Nu cumva vrei să cîștigi timp?

— Ba da. Închide-mă fiindcă împiedic cercetările.

— Lasă gluma, Mike.

— Ți-am spus că-l voi găsi, nu-i așa?

— E-n regulă. În acest timp noi o să facem autopsia și o să-i căutăm hainele vechi. Cînd descoperi crîșma aia, sună-mă. Aș găsi-o probabil și singur dar tu poți s-o faci mai repede... dacă vrei bineînțeles.

— Sigur! aprob eu.

Îi surîd, îi strîng mîna și îl părăsesc cu înțelepciune cînd de fapt am chef să sparg totul în jurul meu. Nu-mi place să-mi pierd sîngele rece într-un asemenea hal, dar e mult peste puterile mele să nu se-ntîmple așa. Și e așa ori de cîte ori miros că e vorba de o crimă.

Cobor la parter și îi cer sergentului de serviciu telefonul lui Jake Larue. Mi-l dă și mă reped în cea mai apropiată cabină telefonică.

— Aici e Mike Hammer, Jake. Ce-ai făcut cu individul pe care ți l-am dat seara trecută?

Jake înjură cu grosolănie.

— Mai bine stăteai în patul tău, Mike.

— De ce?

— Individul avea permis de port-armă și asta putea să mă coste scump.

— Fără glumă! Se dau permise acum unor indivizi de teapa lui?

— Ciuciu! Se numește Feeney Last și e în serviciul bătrînului Berin-Grotin, în calitate de șofer și de om de pază...

Fluier de uimire și pun receptorul în furcă. Așadar, ucigașii au permise port-armă acum! Și cu asta, gata!

Capitolul II

E trecut de patru cînd ajung din nou la birou.

— Tocmai a telefonat Pat, îmi zice Velda.

— Și ți-a spus că mă sfătuiește să-mi văd de treabă, presupun.

— Cam așa ceva. Deci, cum o cheamă?

— Nu știu. Dar o s-o știu.

— Mike, tu ești patronul și nu vreau să fiu cicălitoare, dar s-au adunat cîteva cazuri bune iar tu ești pe punctul de a-ți pierde timpul fără nici un profit pentru nimeni.

Îmi arunc pălăria pe masă.

— Cine zice crimă zice profit posibil, copilo.

— Dar cine vorbește de crimă?

— Eu.

Mă lăfăi în fotoliu și mă întind cît sînt de lung. Velda mă lasă să casc din toată inima și îmi zice:

— Ce cauți, Mike?

— Un nume, fetițo. Nimic altceva decît un nume pentru o biată făptură care a murit incognito. E o idioțenie, nu-i așa? Dar nu pot să spun la florărie să scrie pe coroană: Roșcovanei... Ce-ți spune numele Berin-Grotin, Velda?

Ezită o clipă. Fără îndoială, caută să-mi prindă privirea, însă eu mă prefac interesat de zbaterile unei muște pe tavan.

— Cu siguranță că vorbești despre Arthur Berin-Grotin. E un bătrîn de vreo 70—80 de ani, odinioară celebru pe Broadway pentru chefurile sale și generozitatea sa.

— Pentru ce naiba un tip ca el are nevoie de un om de pază? mă întreb eu.

Velda își răscolește în memorie.

— Dacă amintirile mele sînt exacte, proprietatea lui din Insulă a fost de mai multe ori călcată de hoți. Ținînd cont de vîrsta lui e normal că și-a angajat o gorilă. Cel mai nostim e că de fiecare dată hoţul ar fi putut obţine ceea ce dorea bătînd pur şi simplu la uşa de la intrare. Arthur Berin-Grotin este în acelaşi timp şi un mare naiv şi unul dintre cei mai mari filantropi ai oraşului.

— Avere mare?

— Uriaşă.

— De unde ştii atîtea lucruri despre el?

— Dacă ai citi în ziare şi altceva decît aventurile lui Popeye şi ale lui Donald, ai şti la fel de multe ca şi mine. Fotografia îi apare în ziare la fel de des ca şi cea a lui Orson Welles. În aparenţă ţine foarte mult la onoarea familiei. Cînd nu e în proces cu vreun imbecil oarecare care l-a defăimat, îşi dezmoşteneşte vreo rudă îndepărtată fiindcă a pătat nobilul nume de Berin-Grotin. Acum vreo lună a finanţat un spital cu un milion de dolari sau ceva asemănător. Stai o clipă...

Se ridică şi cotrobăieşte într-un maldăr de ziare vechi.

— Uite ceva care-l priveşte, zice ea după o clipă.

Fotografia a fost făcută într-un cimitir. Pe un fundal de monumente şi pietre tombale se înalţă un mausoleu. Doi muncitori căţăraţi pe o schelărie lucrează la o placă de marmură. În dreapta fotografiei e un desen care reprezintă viitorul monument. E ceva în genul unui templu grec. Cu siguranţă că Arthur Berin-Grotin nu ţine să se culce sub cerul liber după moarte!

Velda strînge ziarul şi-l aruncă la loc.

— E un client?

— Nu. I-am auzit din întîmplare numele. E o simplă curiozitate.

— Minţi.

— Iar tu uiţi respectul pe care-l datorezi patronului!

Scoate limba la mine şi se reîntoarce la biroul său. Îi dau liber, îmi înfund pălăria pe cap şi mă cărăbănesc. Intru în primul bar şi cer o bere. Am nevoie să-mi recapăt suflul.

Sînt la al treilea pahar cînd un băieţandru intră în dugheană cu ziarul de seară. Pat a făcut o treabă bună. Fotografia moartei e pe prima pagină şi are scris dedesubt: O cunoaşteţi pe această femeie? Sigur că o cunosc pe Roşcovana mea. Niciodată n-aş putea s-o uit. Alţii decît mine se căznesc, în această clipă, să uite că ea a fost pe lume.

Vîr ziarul în buzunar şi mă sui în maşină. Aglomeraţia e atît de mare încît ajung pe 3 Avenue aproape de ora 6. Descopăr cu uşurinţă crîşma şi parchez chiar în faţa uşii. Pe urmă intru, mă instalez pe un taburet, pliez ziarul în aşa fel încît fotografia Roşcovanei să fie clar vizibilă şi îl pun pe tejghea. Shorty serveşte la celălalt capăt al salii. Încă nu m-a zărit.

Cînd îşi dă seama că mă aflu aici se schimbă la faţă şi pare să nu-şi poată desprinde privirea de chipul meu.

— Ce... ce doriţi? întreabă el într-un tîrziu.

— Ouă cu şuncă. Nu prea prăjite. Şi cafea.

Se apleacă să ia ouăle de sub tejghea. Unul dintre ele îi scapă dar nici nu pare să observe. De două ori îl surprind uitîndu-se pe furiş la mine într-o oglindă.

Shorty nu are aerul că se simte în largul său. Iar, atunci cînd trebuie să dea la o parte ziarul ca să pună ouăle în faţa mea şi dă cu ochii de fotografia Roşcovanei, e aproape gata să leşine.

— Ceea ce e uimitor cu ouăle, zic eu pe un ton uşuratic, este că oricum le-ai face, rămîn tot ouă.

Shorty se mulţumeşte să mă privească fără să încerce să mă întrerupă.

— Măi-măi, ouăle sînt ouă. Din cînd în cînd, totuşi, dai peste cîte un ou stricat. Ai strivit vreodată un ou stricat, Shorty? Face poc! şi otrăveşte atmosfera. Nimic nu mă înfurie mai mult decît să dau peste un ou stricat.

Aproape că am terminat de mîncat cînd Shorty mă întreabă:

— Eşti un sticlete, nu-i aşa?

— Am o insignă în portofel... şi un puşcoci sub braţ.

— Detectiv particular? murmură el niţel mai uşurat.

Pun jos furculiţa şi îl privesc.

— Shorty, tare mi-ar plăcea să-ţi zdrobesc mutra numai ca să m-amuz. Poate că treci drept un dur, dar dacă-mi intră-n cap să-ţi modific portretul o s-o blestemi pe maică-ta că te-a adus pe lume. Mă numesc Mike Hammer, amice. Poate că ai mai auzit de mine. Mă-nnebunesc să discut cu şmecheri de teapa ta.

Pentru a doua oară face feţe-feţe.

Îi arăt fotografia şi pun degetul pe întrebarea scrisă dedesubt. Shorty ştie că nu mai glumesc. Încep să-mi pierd răbdarea şi îşi dă seama. Totuşi, ridică din umeri.

— Ei bine, ce-i cu asta? nu ştiu cine e.

— Doar n-a fost atunci pentru prima oară aici.

— Nu, o vedeam mai de mult de-o săptămînă. O dată sau de două ori a încercat să-mi agaţe clienţii şi-am dat-o afară. Toată lumea îi spunea Roșcovana. E tot ce știu.

— Shorty, nu-i așa că ai mai făcut închisoare?

Strînge din buze.

— Ticălosule! mormăie el.

Îl apuc de gulerul cămășii și îl trag spre tejghea.

— Cînd un tip iese din ocnă se întîmplă uneori s-o ia pe calea cea bună. Dar de cele mai multe ori e invers. Pariez că dacă sticleții ar arunca o privire mai atentă pe-aici, nu le-ar trebui mai mult de-o săptămînă ca să-ți închidă dugheana și să te trimită de unde ai venit.

— Ți-am zis că nu știu nimic. Dacă-aș ști, ți-aș spune imediat. N-am nevoie de necazuri.

— Cred că-ți aduci aminte de veneticul pe care l-am bumbăcit deunăzi. Se numește Feeney Last. De cîte ori a venit pe-aici?

Shorty își linge cu nervozitate buzele.

— De două sau de trei ori, nu știu exact. O căuta pe Roșcovană. Nici măcar n-a mîncat aici.

Îi dau drumul, arunc o jumătate de dolar pe tejghea și mă ridic.

— Dacă descopăr că știi mai mult decît mi-ai zis, o să-ți calce pragul imediat un alt vizitator. Un amabil musafir în haine de sticlete. Dar, cînd o să pună mîna pe tine, o să-ți fie foarte greu să răspunzi fiindcă mai înainte o să-ți vîr dinții pînă în amigdale.

Cînd să ies pe ușă, mă cheamă înapoi.

— Hei, amice!

Mă întorc.

— Cred... cred că Roșcovana avea o cameră pe undeva, prin colțul străzii. Cum ieși, la dreapta.

N-așteaptă să-i răspund și dispare sub tejghea, chipurile ca să strîngă de pe jos oul care i-a căzut.

O iau pe 3 Avenue pînă la prima stradă transversală. Ar trebui mai mult de-o săptămînă ca să explorez „camerele mobilate" din împrejurimi și n-am nici un chef să bat din ușă-n ușă.

În fața unui chioșc de ziare se află trei puștani în costume de sport colorate senzațional care strigă porcării tuturor trecătoarelor. O blondă cu forme opulente îl pălmuiește pe cel care îi e mai aproape și primește în schimb un picior în spate. Blonda se lasă păgubașă.

Traversez strada și mă opresc în fața băiatului care se ține de falcă. Întredeschid vesta ca să-i dau voie să-mi zărească pistolul. Din clipa în care știu că am asupra mea un pușcoci mă privesc cu toții ca pe un semizeu. Cel pe care l-a pălmuit blonda uită chiar să-și mai frece obrazul. Asta-i lumea!

— E o roșcovană nostimă pe-aici, prin împrejurimi, amice, îi zic făcîndu-i din ochi. Nu știi unde-aș putea-o găsi?

Mîndru că-i vorbesc de la bărbat la bărbat, puștanul îmi face și el cu ochiul.

— Mda, avea o cameră la mama Porter. Dar nu mai e nevoie de mers acolo. Fetița a mierlit-o ieri seara. Fotografia ei e în toate ziarele.

— Zău? Ce ghinion!

Mă împinge cu cotul și-mi aruncă o privire cu subînțeles.

— Nu era bună la nimic. Dar, dacă ai nevoie de o păpușică nostimă cu adevărat, știu eu o adresă...

— Altădată. Totuși o să dau o raită prin cartier, dacă tot sînt aici.

Îi strecor o monedă.

— Bea un pahar cu prietenii tăi.

Mă îndepărtez și le doresc în gînd să se-nece de la prima sorbitură.

Martha Porter e un fel de mamut de vreo cincizeci de ani. Poartă o rochie la fel de largă cît un cort. Cea mai mare parte a părului îi e strîns într-un conci enorm în timp ce restul îi acoperă la întîmplare fața.

— Cauți o cameră sau o fată? se informează ea.

Îi întind o bancnotă de 10 dolari.

— Am văzut fata. Acum vreau să văd camera.

Mai întîi se grăbește să ascundă bancnota.

— De ce?

— Fiindcă mi-a luat bani și hîrtii importante și trebuie să le regăsesc.

Rîde batjocoritor.

— Ah! Am auzit una bună! Ei bine, poate că o să-ți găsești hîrtiile, însă în nici un caz banii. A venit aici cu țoalele pe care le avea pe ea și cu doi dolari în portofel. I-am luat banii pentru cameră. Și asta e tot ce-am văzut de la ea.

— De unde a venit?

— Habar n-am și nici n-am întrebat-o. Avea doi dolari și atît costa camera.

— Care-i era numele?

— Nu-l știu și nu văd de ce i l-aș fi cerut. Mi-ar fi spus că o cheamă Smith sau ceva în genul ăsta. Dacă vrei să-i vezi camera, e la primul etaj. N-am mai urcat acolo de cînd a murit. De cînd i-am văzut fotografia în ziar mi-am zis că o să vină cineva să-ntrebe de ea, mai devreme sau mai tîrziu. Toate putorile astea îmi provoacă greață.

Nu e decît o ușă pe palierul indicat. Intru și închid în urma mea.

Cel care a percheziționat camera e un profesionist. Salteaua zace pe podea golită. Cele patru sertare ale comodei au fost răsturnate și așezate unul peste altul pentru ca respectivul să poată ajunge la ciubucul care marchează limita plafonului. Linoleumul a fost și el smuls de pe parchet iar unicul dulap întors cu susu-n jos. N-am nici o grijă, e o treabă dichisită. Și totuși, îmi vine să zîmbesc fiindcă, după ce a căutat în toate ungherele cele mai neașteptate a mers pînă acolo încît să lărgească o gaură de șoarece din plintă. Înverșunarea asta e un semn neîndoielnic că n-a fost găsit ceea ce era căutat.

Împing cu piciorul vălmășagul de pe podea, dar nu e mare lucru de văzut. Almanahuri vechi, unul sau două ziare, cîteva desuuri și diverse obiecte care trebuie să fi fost prin sertare. Un palton zace pe jos cu toate cusăturile desfăcute iar dublura e sfîșiată. Cineva a folosit temeinic un cuțit de oțel.

Vîntul împrăștie lîna deasă a saltelei și mă apropii de fereastra deschisă. Dă spre o scară de incendiu și în mod vizibil a fost forțată. Alături de ea, pe podea, zăresc un pieptene din material plastic. Îl iau de pe jos: e gata să-mi scape, atît e unsuros. Cîteva fire de păr negru i-au rămas printre dinți. Îl apropii de nas.

Pute a briantină. O briantină de bună calitate. O briantină de venetic. Nu-s prea sigur, dar pot oricînd să verific. O regăsesc pe grăsană în coridor și îi fac o dare de seamă în legătură cu starea locurilor vizitate. Scoate un urlet și se năpustește pe scară, zguduind clădirea.

E de-ajuns pentru ziua de azi. Mă-ntorc la mine-acasă și mă culc. Roșcovana îmi bîntuie somnul și nu dorm deloc.

*

La ora șase și jumătate ceasul mă smulge din coșmare și mă trezesc stînd pe marginea patului și tremurînd ca un cotoi rătăcit în cușca unui cîine. Mă zvîrl iute sub duș, mă rad, iau micul dejun și apoi fac inventarul garderobei.

Astăzi, ținuta de gală e obligatorie. Îmi întind pe pat cel mai bun costum și, pentru prima oară, acord o oarecare atenție armoniei ansamblului. După ce mă-mbrac și dau cu peria pe pantofi, am o înfățișare destul de prezentabilă. E de-ajuns, cel puțin, pentru vizita pe care mă pregătesc s-o fac.

Găsesc numele lui Arthur Berin-Grotin în cartea de telefon Long Island. La ora nouă și jumătate îmi îndrept tărăboanta pe drumul Insulei, respirînd cu plăcere briza iodată care suflă dinspre ocean. O oră mai tîrziu, urmînd indicațiile de pe un stîlp impunător, părăsesc drumul și o apuc pe un altul de proporțiile unei autostrade; ajung în curînd la capătul călătoriei mele. Cu toate că e teribil de luxoasă, casa nu are aspectul acela strident al locuințelor îmbogățiților de curînd. Spre sud, toate ferestrele au geamuri fumurii pentru a filtra lumina crudă a soarelui. Parchez sub un portic, opresc motorul și mă dau jos. Apăs ușor pe butonul îmbrăcat în piele al soneriei și din interiorul casei răzbat vibrațiile melodioase ale unei sonerii electrice. Servitorul care îmi deschide ușa este atît de bătrîn și atît de mic încît cu greu depășește nivelul clanței.

— Aș vrea să-l văd pe domnul Berin-Grotin, vă rog.

— Da, domnule. Pe cine să anunț?

— Michael Hammer, din New York.

Bătrînelul îmi ia pălăria și mă conduce într-o imensă bibliotecă lambrisată cu lemn întunecat de stejar.

— Vă rog să așteptați aici pînă cînd o să-l informez pe stăpînul meu. Pe masa aceasta găsiți țigări.

Îi mulțumesc, mă așez într-un fotoliu din piele și privesc în jur ca să văd cum trăiesc oamenii din înalta societate. Mda, nu-i rău deloc... Aleg o țigară, îi mușc unul din vîrfuri și caut unde să-l scuip. Singura scrumieră disponibilă e o delicată oală de Wedgewood și mai curînd mă las spînzurat decît să murdăresc o asemenea minunăție. Viața oamenilor din înalta societate nu e totuși atît de invidiat, la urma urmei. Pași răsună în hol, și n-am încotro și trebuie să înghit nenorocitul acela de vîrf de țigară ca să scap de el.

Arthur Berin-Grotin intră și eu mă ridic. Vreți, nu vreți, există oameni care inspiră respect și Berin-Grotin e unul dintre aceștia. E bătrîn, desigur, dar anii au fost îngăduitori cu el. Nu-i deloc cocîrjat iar ochii îi strălucesc la fel de jucăuși ca ai unui băiețandru. Cred că are aproape un metru optzeci înălțime și părul său bogat și alb îl ajută să pară și mai înalt.

— Domnul Berin-Grotin? întreb eu.

— Da. Bună ziua, domnule.

Îmi întinde mîna și eu i-o strîng.

— Mi-ar face plăcere să folosiţi numai prima parte a numelui meu, adaugă el. Aceste nume cu trăsură de unire mă exasperează dintotdeauna şi, pentru că eu însumi port unul de acest fel, mi se pare normal să-l mai scurtez. Cu ce vă pot fi de folos, domnule Hammer?

Spre deosebire de cea a servitorului, vocea îi este plăcută şi deloc plîngăreaţă. E la fel de sigură şi de sinceră ca şi felul lui de a strînge o mînă. Îşi ia un scaun şi-mi face semn să m-aşez. Nu am deloc cultul preambulurilor aşa că trec direct la subiect.

— Domnule Berin, sînt detectiv. Propriu-zis nu mă ocup de un caz, dar caut ceva. O identitate a cuiva. De curînd, o fată a fost călcată în oraş, de o maşină. Era o prostituată roşcovană şi nimeni nu-i cunoaşte numele.

— Ah! da. Am citit asta în ziar. Aveţi vreun motiv să vă interesaţi de ea?

— Şi da şi nu. I-am dat cîţiva dolari ca să poată porni pe drumul drept şi, a doua zi, a fost omorîtă. Vreau să aflu cum o cheamă. Nu-i prea vesel să mori fără ca nimeni să ştie că ai murit.

Bătrînul închide ochii şi pare mişcat.

— Vă înţeleg, domnule Hammer. M-am gîndit şi eu la asta şi tare mi-e frică de aşa ceva. Am supravieţuit soţiei mele, copiilor mei şi cînd o să mor, nimeni nu-mi va plînge pe mormînt.

— Mă îndoiesc.

Surîde.

— Mulţumesc. Oricum o fi, în orgoliul meu, mi-am ridicat un monument care, din cînd în cînd, o să readucă numele meu în atenţia poublicului.

— I-am văzut fotografia în ziare.

— Poate vă par morbid?

— Cîtuşi de puţin.

— Îţi pregăteşti locuinţa pentru toate etapele existenţei. De ce nu şi pentru moarte? Absurdul meu nume cu trăsură de unire o să moară împreună cu mine, dar cel puţin va rămîne timp de mai multe generaţii cavoul. E destul de ridicol din partea mea, sînt de acord, dar pun asta în contul orgoliului. Orgoliul de a purta un nume pe care l-au purtat înaintea mea mai mulţi oameni iluştri. Orgoliu de familie. Orgoliul operei împlinite. Dar n-aţi venit aici ca să mă ascultaţi în legătură cu preparativele mele funerare. Spuneaţi că acea... tînără...

— Nimeni nu pare s-o cunoască. În ajun de a muri, şoferul dumneavoastră i-a căutat ceartă într-o crîşmă unde mă aflam şi eu din întîmplare.

— Şoferul meu?

Pare uluit.

— Da. Feeney Last, pentru a fi mai exacţi.

— Cum s-a petrecut?

— O necăjea pe Roşcovană şi am căutat să-l potolesc. A încercat să-şi scoată pistolul şi atunci i-am mutat fălcile din loc. După aceea l-am predat poliţiştilor zicîndu-le să-l închidă pentru port ilegal de armă dar ei au aflat pînă la urmă că totul e în regulă.

Sprîncenele lui albe se apropie.

— Credeţi... credeţi că ar fi tras?

— Nu ştiu. N-am vrut să risc.

— Stiu că era plecat în oraş în seara aceea. N-aş fi crezut însă niciodată că o să se poarte astfel. Era băut?

— Nu cred.

— În orice caz, e de neiertat. Poate c-ar trebui să-l concediez?

— Dumneavoastră hotărîţi. Dacă aveţi nevoie de un dur ca să vă apere e cu siguranţă omul care vă trebuie.

— Am fost furat de mai multe ori şi, cu toate că nu păstrez niciodată sume mari asupra mea, am totuşi un oarecare număr de obiecte de valoare care mi-ar displace să-mi dispară.

— Unde era în noaptea cînd sărmana fată a fost omorîtă?

Nu-i greu de ghicit la ce mă gîndesc şi bătrînul dă din cap.

— Tare mi-e teamă că mergeţi pe o pistă greşită, domnule Hammer. Feeney nu m-a părăsit nici după amiază, nici seara. Am fost la New York în ziua aceea, căci aveam mai multe întîlniri. Am mîncat la Albino Club, pe urmă ne-am dus la teatru şi ne-am întors la Albino ca să mîncăm ceva înainte de a ne întoarce acasă. Feeney nu m-a părăsit nici o clipă.

— Fiind şofer...

— Nu fiind şofer, ci însoţitor. Aici, la ţară, Feeney îşi îmbracă livreana de şofer atunci cînd fac vizite, pentru că altfel toată lumea ar fi şocată. Dar cînd merg la oraş, îmi place să am pe cineva cu care să vorbesc şi Feeney rămîne în civil, dacă mă pot exprima aşa...

— Înţeleg.

Nu-i nimic de făcut contra unui astfel de alibi. Ştiu sigur că bătrînul gentlemen nu minte dar am totuşi un gust amar în gură. Speram să-i pun ceva în cîrcă veneticului acela murdar.

— Vă înţeleg bănuielile, reia domnul Berin. Felul cum s-a purtat Feeney în seara respectivă cu siguranţă că nu inspiră încredere. Dar fata n-a fost lovită de o mașină?

— Asta zic ziarele. Nimeni însă n-a văzut cum s-a produs accidentul. Atunci, cum pot să fie atît de siguri? Fata mi-a făcut impresia unei făpturi de treabă și n-aș putea suporta să văd că o bagă în groapă comună.

Își trece o mînă tremurătoare pe față și mă privește.

— Domnule Hammer... dacă aș putea să vă fiu de folos cu ceva... plătind, de exemplu, cheltuielile unei înmormîntări creștinești. Aș fi fericit să fiți de acord. Cînd mă gîndesc la impozantul meu cavou... sînt... nițel rușinat, înțelegeți...

Îl întrerup cu o mișcare din cap.

— Aș vrea s-o fac eu însumi, dar vă mulțumesc de intenție. Ar fi însă cu mult mai bine dacă i-aș putea regăsi familia...

Servitorul aduce brandy. Bem fiecare în sănătatea celuilalt și golim paharele. E un brandy din cel mai bun și asta v-o spune un cunoscător. Dar nu-l apreciez decît pe jumătate fiindcă pista pe care am crezut că pot s-o urmez se oprește aici. Sau aproape. Veneticul ar putea cunoaște, totuși, identitatea Roșcovanei.

— Unde-ați dat de-acest Feeney Last? întreb eu brusc.

— Mi-a fost călduros recomandat de una din firmele care i-au folosit serviciile mai demult. Am cerut să se facă pe seama lui o anchetă amănunțită și raportul i-a fost favorabil. De ce natură or fi fost legăturile lui cu moarta? Aveți vreo ideea despre asta?

— Pe cinstea mea că nu. Dar unde e acum?

— A plecat la cimitir, încă de dimineață, cu placa pe care e înscris numele meu. I-am spus să rămînă acolo și să vegheze ca ea să fie corect pusă. Nu vine mai înainte de prînz.

— Unde e cimitirul?

Se ridică și ne îndreptăm spre ușa de ieșire. Micul servitor țîșnește de nu știu unde și îmi întinde pălăria.

— Mergeți pe drumul spre oraș, îmi explică domnul Berin. Cimitirul se află în apropiere de prima intersecție, la vest de sat. Paznicul o să vă conducă unde trebuie...

Îi mulțumesc și ne strîngem mîinile. Încă mai e pe peron cînd o pornesc și îi fac cu brațul. Văd în oglinda retrovizoare că îmi răspunde la salut.

Paznicul cimitirului e mai mult decît încîntat ca să-mi arate toate minunatele pietre tombale și gropi de curînd săpate peste care se vor înălța nemuritoare capodopere. Pentru un cimitir frumos, e un cimitir frumos. Și, după numele gravate pe toate aceste cavouri de familie, nu chiar primul venit și-ar putea permite să putrezească în acest pămînt fastuos.

Călăuza mea are mare grijă să-mi atragă atenția atunci cînd ajungem la picioarele unei mici coline.

— Și iată, zice el arătînd cu un gest larg, monumentul care va perpetua amintirea unui mare om: domnul Arthur Berin-Grotin. Puțini bărbați merită mai mult ca el ca să ocupe un loc în inimile semenilor.

Cred o clipă că o să izbucnească în lacrimi.

— Un om foarte inteligent, continuă el. Se întîmplă deseori ca mari nume să fie pierdute pentru posteritate. Dar domnul Berin-Grotin...

— Berin, îl corectez eu.

— Ah! deci îl cunoașteți?

— Nițel. Crezi că pot merge să văd chestia asta mai de aproape?

— Oh! Desigur.

Îi las răgazul să se îndepărteze printre pietrele tombale și urc apoi pe cărăruie. Muncitorii lucrează în partea opusă și nimeni nu mă vede cum mă apropii. Cavoul este un veritabil templu cu lungi coloane, prevăzut cu enorme uși din bronz masiv în întregime cizelat cu mîna. Nu înțeleg decît două cuvinte gravate pe arcul portalului: Berin-Grotin. Restul e în latină iar cheia de boltă reprezintă trei pene dispuse ca pe eticheta unei mari mărci de whisky.

Înconjor monumentul și deodată dau înapoi. Veneticul e-aici. Tocmai e gata să-i înjure pe muncitori dintr-o pricină oarecare. Dar, de data asta, poartă un sever costum de gabardină și o șapcă de șofer. Unul dintre muncitori îl sfătuiește să-și închidă pliscul.

Scot la inspirație din buzunar pieptenele din material plastic, mă aplec și-l arunc pe alee. Alunecă pînă la picioarele veneticului, se izbește de o pietricică și se oprește. Feeney Last nu se întoarce imediat dar, cînd o face, pantoful său agață pieptenele și-l trimite spre mine. Instinctiv își duce mîna la buzunarul cămășii apoi ia de pe jos pieptenele, și-l trece prin păr și apoi îl pune în buzunar.

Nu-mi trebuie nimic mai mult. Veneticul e într-adevăr cel care a răscolit camera Roșcovanei.

— Salut, Feeney, zic eu.

Tresare, mă recunoaște, rînjește și scoate un răcnet:

— Fiu de cățea!

Înțelegem amîndoi același lucru în același timp: n-avem pistoalele la noi. Această perspectivă pare să-i placă lui Feeney, fiindcă rictusul său se transformă într-un rînjet sardonic și cu un aer cît se poate de firesc își vîră mîna dreaptă în buzunar. Nu cumva din întîmplare mă ia drept vreun fraier? La fel de firesc mă deschei la frumosul meu costum nou și mă sprijin de zidul de marmură.

— Ce vrei, iscoadă?

— Pe tine, comoara mea.

— Crezi că sînt așa de ușor de luat?

— Desigur.

Rînjetul îi devine și mai bestial.

— Ieri seară am urcat la Roșcovană. Ce-ai căutat acolo, Feeney?

Rînjetul îi dispare. O sclipire de nebunie ucigașă îi apare în priviri.

— Era un pieptene pe podea, chiar lîngă fereastră. Cînd te-ai aplecat ca să ieși ți-a căzut din buzunar. E pieptenele pe care tocmai l-ai luat de jos...

Mîna îi țîșnește din buzunar. Lama cuțitului se ivește din manșetă. Scot imediat haina și i-o arunc în față. Cuțitul trece la cîțiva centimetri de burta mea. Dînd înapoi, atacă din nou, dar de data asta am mai mult noroc decît prima oră. Cuțitul se înfige în stofa frumosului meu costum, eu trag cu violență și cuțitul îi scapă din mînă.

Feeney Last nu-i un amator și brațul meu drept este încă vîrît în manșeta hainei. Înainte de-a apuca s-o scot, se repede asupra mea cu pumnii. Îi blochez stînga cu obrazul meu drept și dreapta cu bărbia. Pe urmă izbesc și eu la noroc: lovesc în plină mutră și, în timp ce el se lovește de zidul mausoleului, îmi eliberez brațul din mîneca hainei. Sprijinindu-se de monument, îmi trîntește în stomac un picior care mă face să mă curbez. Dar Feeney e ca și mine: prea grăbit. Vrea să reînceapă lupta, iar eu îl apuc de un picior și îl dau cu capul de ciment.

De data asta nu mai dau greș. De-abia mai respir dar îmi mai rămîne destulă forță ca să-i răsucesc brațul făcîndu-l să urle de durere. Rămîne așa cum e, cu fața la pămînt și cerșind îndurare, în timp ce eu mă așez pe spinarea lui și îi trag mîna spre ceafă.

— Cine era Roșcovana, Feeney?

— Nu știu.

Un centimetru mai mult spre ceafă. Fața îi este însîngerată fiindcă s-a julit de pietre.

— Ce căutai, Feeney? Cine era fata?

— Nu știu, ți-o jur... Dumnezeule... Oprește!

— O să mă opresc atunci cînd o să scuipi totul din tine.

Încă un centimetru. Începe să vorbească. Atît de încet încît îl aud cu greutate.

— Era o... stricată... pe care am cunoscut-o mai demult, pe Coastă. Am urcat la ea... și mi-a furat ceva... în timpul somnului... Vroiam... să-l iau înapoi.

— Ce anume?

— Fotografii... ale unui tip cu o femeie ușoară... într-o cameră de hotel. El plătea cu regularitate... și ea mi le-a luat...

— Cine era ea?

— Nu știu, ți-o jur. Ți-aș spune, dar nu știu. Oh! Dumnezeule!

Pentru a doua oară de cînd îl cunosc Feeney leșină. Aud pași în spatele meu și mă ridic. În fața mea se află doi muncitori în salopete. Unul dintre ei are nasul tumefiat și un ochi vînăt. Iar felul în care ține ciocanul nu-mi zice nimic vesel.

— Sînteți cu el, copii?

Tipul cu fața paradită dă din cap.

— Am venit să vedem dacă și-a primit răsplata. E un ticălos. Tot timpul se ceartă și comandă și tot timpul vrea să lovească dacă lucrurile nu merg așa cum ordonă el. Dacă patronul lui n-ar fi un om atît de drăguț, demult am fi lăsat totul baltă.

Celălalt aprobă în liniște.

Pun pe mine ce-a mai rămas din haina mea cea nouă, îl adun pe Feeney de pe jos și-l urc pe umăr. E o groapă proaspăt săpată nu departe de mașina mea. Mă aplec înainte și-l basculez pe Feeney care se prăbușește doi metri în pămînt. Dacă nu-l găsește careva mai înainte ca să fie adus sicriul ce trebuie vîrît în groapa asta, niște oameni vor trage probabil cea mai cumplită spaimă din viața lor. Atunci cînd ajung la ieșire paznicul se apropie ca să-și ia rămas bun. Cînd îmi vede fața rămîne încremenit și cu gura căscată.

— Nu-s prea cumsecade cadavrele tale, amice, îi strig.

Capitolul III

Trec pe-acasă ca să-mi schimb hainele, halesc într-un mic restaurant și mă duc la birou. E trecut de ora cinci însă Velda este încă aici. Împreună cu Pat. Îmi surîde și ne strîngem mîinile.

— Ce faci? îl întreb eu.

— Am trecut pe-aici și-am urcat ca să vă anunț ultimele știri. Velda este o gazdă excelentă. Păcat că n-o apreciezi mai mult.

— O apreciez, dar nu-mi dă niciodată ocazia ca să i-o și arăt.

Îi arunc o privire și ea se strîmbă la mine.

— Care sînt veștile?

— L-am găsit pe tipul care-a omorît-o pe Roșcovană.

Inima începe să-mi bată cu furie.

— Cine e?

— Un tînăr idiot. Era băut, mergea prea repede și a trecut pe roșu. A avut impresia că s-a lovit de ceva, dar, cum era în culpă, a șters-o cît a putut de repede. Ni l-a trimis taică-su.

Simt nevoia să m-așez.

— Ești sigur, Pat?

— Sigur. E singurul accident semnalat în acel sector în noaptea aceea. Și mai avem și mărturiile băiatului. În afară de asta, la laborator s-au găsit urme de vopsea pe rochia fetei și fragmente de țesătură pe aripa mașinii. Expertul se gîndește că natura neobișnuită a accidentului se datorește faptului că și-a frînt gîtul lovindu-se de marginea trotuarului.

— Ar trebui să fie o rană, în acest caz.

— Nu e neapărat nevoie. Gulerul paltonului a împiedicat sfîșierea pielei. Singurele zgîrieturi sînt cele provocate de cădere. Are pe genunchi și obraz urme de sînge.

— Ați identificat-o?

— Încă nu. Biroul de dispariții anchetează.

— Să se ducă la dracu!

Îmi aprind o țigară. Pat se ridică și vine în fața mea.

— Mike, spune el punîndu-mi o mînă pe umăr, te cunosc de multă vreme. Cu toate cele ce ți-am spus, încă mai crezi că ea a fost asasinată, nu-i așa?

— Da.

— Ai un motiv precis ca s-o crezi?

— Nu.

— Foarte bine. Dacă vreodată ți se limpezesc ideile, spune-mi-le și mie.

Îi promit; ridic ochii și o prietenie veche e în privirile noastre. Pat știe la fel de bine ca și mine că în profesiunea noastră intuiția este deseori rezultatul rutinei și al unei lungi experiențe.

— Acum e la morgă? îl întreb eu.

Aprobă.

— Bine. Hai acolo.

Îi spune Veldei s-o șteargă acasă și plec împreună cu Pat. Pînă ajungem la destinație abia deschide gura. E frig în vechea clădire de cărămidă, un frig care miroase a moarte și a antiseptice. Pat îi cere paznicului lista efectelor personale ale moartei și noi așteptăm fără să zicem un cuvînt, în timp ce el caută într-un sertar întredeschis.

Liniștea absolută care domnește în jur îmi face pielea de găină.

Nu-i mare lucru. Hainele ei: dar toată lumea poartă haine. Un tub de ruj, o pudrieră, o mică sumă de bani: cîteva fleacuri fără importanță, asemănătoare cu cele pe care oricare fată le îndeasă în poșetă. Îi înapoiez lista paznicului.

— Nimic altceva?

— E tot ce am, cască el. Vreți s-o vedeți?

— Dacă nu-i deranjul prea mare...

O ia înaintea noastră de-a lungul unor rafturi etichetate, atingîndu-le cu degetul precum un copil plimbă o nuia peste un gard. Cînd ajunge la secțiunea „neidentificați“, se uită la foaia de hîrtie pe care o are în mînă și deschide al doilea raft de jos în sus. Pentru el, Roșcovana ar putea fi la fel de bine un dosar de corespondență.

Moartea n-a făcut altceva decît să-i atenueze asprimea feței. Gîtul îi e frînt iar obrazul rănit, dar nimic din toate astea nu par mortale. Și totuși...

— Cînd are loc autopsia, Pat?

— N-o să mai aibă loc nici o autopsie. Nu mai e nevoie fiindcă am pus mîna pe șofer. Nu mai e vorba de-o crimă.

Pat nu vede cum mă strîmb. Mă uit la mîinile moartei încrucișate pe piept, și mă gîndesc la felul în care și-a ținut ceașca de cafea. Ca o prințesă. Parcă mai văd încă inelul pe care-l purta și acum nu mai este pe deget. Vreun ticălos i l-o fi smuls, însă semnul a trecut neobservat printre atîtea alte zgîrieturi.

Nu-i un simplu jaf. Un hoț i-ar fi luat poșeta și nu inelul, în timp ce zăcea în băltoacă. Niciodată o femeie n-o să uite să-și pună inelul, mai ales cînd e îmbrăcată cu haine noi.

Măi să fie, Pat se înșeală. Nu știe încă și nici n-o să-i spun. Cel puțin nu încă. E o crimă, fără îndoială. Acum sînt sigur.

— Gata, Mike?

— Da.

Înainte de-a pleca cer să mai văd odată lista cu ce-au găsit pe ea. Nici un inel nu e notat. Ies în aerul proaspăt de afară cu o plăcere pe care n-o ascund. Ne așezăm în mașina mea și aprind o țigară.

— Ce-o să se-ntîmple cu ea acum, Pat?

Ridică din umeri.

— Oh! ca deobicei. O să păstrăm corpul pînă la termenul legal, în timp ce noi vom încerca s-o identificăm, și, după aceea, va fi înmormîntată.

— Nu înainte ca să-i cunosc numele, Pat.

— Fii serios, Mike. O să facem totul ca s-o identificăm.

— Și eu.

Pat îmi aruncă o privire piezișă.

— În orice caz, anunță-mă din timp. Dacă trebuie o să-i plătesc eu înmormîntarea.

— Deci tot mai ești convins de contrariu... Bine, Mike, fă ce vrei. Fiind vorba de un accident, cazul nu mai interesează secția mea, dar, dacă te cunosc bine, o să faci tot posibilul ca să mi-l pui din nou în brațe. Nu mă socoti un trădător, e tot ce te rog. Dacă descoperi ceva, anunță-mă și pe mine.

— Firește.

*

Scrisoarea a întîrziat două zile. Cine mi-a trimis-o a luat adresa dintr-o carte de telefon a cărei nouă ediție încă n-a apărut de cînd m-am mutat, așa că pe plic figurează adresa vechiului meu apartament. Poșta a șters-o și a trimis-o la adresa cea bună. Scrisul mi-e necunoscut, dar e armonios, feminin și fin: un scris de femeie instruită.

Mîna îmi tremură în timp ce deschid plicul. Tremură și mai mult cînd încep să citesc scrisoarea, fiindcă epistola întîrziată e din partea roșcovanei mele.

Dragă Mike,

Ce zi minunată! Mă simt atît de nouă din cap pînă-n picioare încît am chef să-mi strig fericirea în plină stradă! Nu îndrăznesc nici măcar să-ți mulțumesc, fiindcă vorbele sînt prea mici și inima mea prea mică pentru a putea exprima și a revărsa atîta recunoștință. Cînd te-am întîlnit, Mike, eram atît de obosită... obosită să fac atîtea lucruri dintre care unul singur mai avea ceva importanță în ochii mei. Acum, nu mai sînt obosită deloc și totul e limpede din nou. Poate că o să mai am nevoie de tine, Mike. Pînă acum n-am avut pe nimeni în care să pot avea încredere și e atît de greu, cîteodată. Nu îndrăznesc să-ți cer prietenia, pentru că de fapt nu sîntem propriu zis prieteni. Dar am încredere în tine și nu poți să știi ce înseamnă pentru mine să cunosc pe cineva în care aș putea avea încredere.

M-ai făcut fericită.

ROȘCOVANA

Da. Am făcut-o fericită pentru o jumătate de zi, am dus-o pe un tărîm unde e bine să trăiești și e greu să mori. Mototolesc scrisoarea în pumn și o izbesc de perete.

O sticlă de bere îmi potolește nervii. Iau de pe jos scrisoarea și o netezesc frumos pe masă. o recitesc de mai multe ori, cuvînt cu cuvînt. Nu-i genul de scrisoare pe care ar putea s-o scrie o prostituată vulgară; scrisul său și stilul au un fel de eleganță pe care n-o întîlnești niciodată la fetele pentru care mocirla e elementul firesc.

Roșcovana a fost o fată bună. Probabil că a abdicat de la orice demnitate pentru a face ceva important. Ceva ce mai avea importanță încă în ochii săi, după cum se exprimă ea însăși. Poate ar mai fi avut nevoie de mine... Da, mai mult ca oricînd ea are nevoie de mine. N-o să lipsesc de la apelul ei.

*

Ele nu încep să facă trotuarul decît după căderea nopții, dacă asta vă interesează. Dar, dacă sînteți grăbit, sînt întotdeauna indivizi gata să vă informeze, vă conduc direct la locul dorit și trec după aceea să-și încaseze onorariul.

Cobbie Bennet e unul dintre aceștia. Atîta vreme cît or să fie fete care își vînd trupul, or să fie și indivizi precum Cobbie ca să le găsească mușterii. Îl descopăr într-o cîrciumă sordidă în apropiere de Canal Street, cu o mînă ținînd un pahar cu un cocktail, iar cu celălalt vîrîtă sub curea, discutînd cu însuflețire cu doi liceeni de 17 sau 18 ani, care se fac palizi și o șterg iepurește cînd văd că m-așez lîngă ei.

— Salut, Cobbie, îi zic eu.

Micul codoș are mai curînd aerul unei nevăstuici speriate decît cel al unei ființe omenești.

— Ce vrei?

— Nu ceea ce vinzi. Apropo, ce vinzi în clipa asta?

— Cauta, iscoado!

— Bine.

Îi pun mîna pe pulpă, apuc o halcă de carne și strîng cît pot de tare. Cobbie își scapă paharul şi începe să înjure. Cînd încep să-i curgă balele îi dau drumul şi îi comand un alt pahar.

— Ai înţeles sau trebuie să continui? rîd eu batjocoritor. Înţeleg din ochii lui injectaţi de furie că m-ar face bucăţi. Îşi freacă piciorul şi se strîmbă.

— Nu-i nevoie, cred, să-ţi fac un desen, nu-i aşa? Ştii prea bine ce fac. Nu mi-am schimbat meseria. Dar ce te priveşte asta?

— Lucrezi pentru cineva?

— Nu, lucrez pe cont propriu, recunoaşte el pe un ton arţăgos.

— Cine e roşcovana care a fost asasinată în noaptea trecută, Cobbie?

Ochii lui se măresc de uimire.

— Cine zice că a fost asasinată?

— Eu.

Barmanul îmi aduce un pahar de bere. Bînd, îl privesc pe micul codoş. Încearcă să se facă şi mai mic, să dispară în hainele lui, ca şi cum nu i-ar conveni să fie văzut în tovărăşia mea. Atitudinea lui îl plasează în aceeaşi categorie cu Shorty. Şi el e un ipocrit.

— Ziarele spun că a fost lovită de o maşină. Asta numeşti tu o crimă?

— Cobbie... sper că nu vrei să mă supăr cu adevărat pe tine? Atunci...

Răspunde după ce trece multă vreme. Privirea i se ridică încet în întîmpinarea privirii mele. Îşi goleşte paharul dintr-o sorbitură, îl pune pe masă şi zice:

— Hammer, eşti un ticălos. Dacă aş avea putere, mi-aş cumpăra un pistol şi ţi-aş vîrî trei gloanţe în burtă. Nu ştiu cine era Roşcovana şi nici nu-mi pasă de ea. I-am adus cîţiva bărbaţi, o dată sau de două ori, dar în cea mai mare parte a timpului nu stătea acasă ca să-şi facă meseria aşa că am lăsat-o baltă. La timp, dealtfel, fiindcă puţin mai tîrziu după aceea cineva mi-a şoptit că ar fi fost periculoasă.

— Cine anume ţi-a spus?

— De unde vrei să ştiu? Chestiile astea nu vin dintr-o singură sursă. Toată lumea zicea, aşa că n-am mai căutat-o.

— Dă-i drumul mai departe.

Îşi mai comandă un pahar. Acum nu mai vorbeşte atît de tare.

— Lasă-mă în pace. Nu ştiu de ce era periculoasă. Poate vreun ucigaş vroia să pună mîna pe ea şi asta începea să se afle. Tot ceea ce ştiu e că era riscant să mai lucrez cu ea şi n-am încercat niciodată să cunosc mai mult. De ce nu-l întrebi pe altul?

— Pe cine, Cobbie? Ştii cît mi-eşti de drag. Atît de drag încît îmi vine să strig peste tot ce buni prieteni sîntem noi. Şi serviabili, pe deasupra. Niciodată nu poţi duce lipsă de informaţii cu un prieten precum Cobbie. De ce l-aş întreba pe altul ceea ce poţi să-mi spui chiar tu? Să zicem că nu ştiu cui să-i pun toate aceste întrebări?

Se face şi mai palid. Se apleacă să-şi ia paharul pe care e gata să-l răstoarne.

— Am auzit că ar fi lucrat într-o casă...

Îşi goleşte paharul şi-mi murmură o adresă ştergîndu-se la gură cu dosul palmei.

Nu mă obosesc să-i mulţumesc; e prea mult că-mi strîng mărunţişul şi eliberez gazonul. Traversez strada şi mă ascund în intrîndul unei case. Cîteva cuvinte mai tîrziu, Cobbie iese la rîndul lui, aruncă o privire de jur împrejur, îşi înfundă mîinile în buzunare şi se îndepărtează. După ce dispare, mă aşez la volan şi recapitulez datele problemei.

O prostituată roşcovană asasinată, a cărei cameră a fost percheziţionată şi al cărei inel a fost furat.

Un venetic gata să scoată pistolul, cuţitul sau să-şi folosească pumnii, care a cotrobăit prin camera Roşcovanei fiindcă ea i-a furat fotografiile cu ajutorul cărora şantaja pe cineva. Cel puţin aşa pretinde.

Un patron de cîrciumă care a făcut ocnă şi la care Roşcovana venea cîteodată. Un ins înspăimîntat.

Un codoş care ştie că era riscant să lucrezi cu Roşcovana, dar care nu ştie de ce. Sau poate că ştie, dar, la rîndul lui, îi este frică...

Dau din cap şi mă duc la adresa indicată de Cobbie. E o străduţă cu sens unic, mărginită de nenumărate crîşme pline de bărbaţi şi de femei cu chipurile însemnate de nenoroc, demult resemnate să trăiască în abjecţie. Mă uit la numere şi îl găsesc pe cel pe care îl caut. Dar nu mai e decît un număr. Din ceea ce a fost altădată o casă n-a mai rămas decît un schelet hidos, înnegrit de flăcări.

Capătul liniei. Înjur şi lovesc cu piciorul marginea trotuarului.

Un puşti de vreo zece ani se apropie şi zice cu o voce răguşită:

— O corcitură a aruncat un chibrit pe fereastră într-o grămadă de gunoaie, acum vreo zece-cincisprezece zile. Aproape toate fetele au murit în incendiu.

Toţi aceşti puştani ştiu prea multe pentru vîrsta lor. Simt nevoia să beau un pahar. Intru în cel mai apropiat bar şi mă opresc în fața tejghelei, cu unghiile înfipte în carne. O pistă și, la capătul pistei, o fundătură. Să nu-ți vină să te dai cu capul de pereți? Barmanul nu mă întreabă ce doresc. Îmi vîră un pahar și o sticlă sub nas, îl umple pe jumătate cu bere, ia dolarul pe care i-l întind și-mi dă restul. După ce îmi mai umplu un pahar, strînge restul, îmi mai aduce bere și așteaptă.

— Altul?

— Nu. Unde este telefonul?

— În colțul acela.

Intru în cabină, vîr o monedă în aparat și formez numărul personal al lui Pat Chambers.

— Alo, bătrîne, aici e Mike. Am nevoie de o informație. A avut loc recent un incendiu într-un bordel de pe o stradă unde mă aflu acum și-aș vrea să știu dacă s-a făcut vreo anchetă. Poți să-mi spui?

— Cred că da, Mike. Dă-mi adresa.

Mă execut: o repetă și adaugă:

— Închide ca să dau telefon la birou. Dă-mi numărul tău și te sun imediat.

Peste cîteva clipe sînt din nou atîrnat de telefon.

— Mike?

— Da.

— Incendiul a avut loc acum 12 zile. S-a făcut o anchetă amănunțită deoarece casa trebuia evacuată cu o lună mai înainte. Tipul care a aruncat chibritul aprins pe fereastră e încă la spital. E singurul care a scăpat viu din incendiu. Flăcările blocau ușa de la intrare iar cea din spate era baricadată de tot felul de gunoaie.

Trei femei au pierit pe acoperiș, două în camere iar alte două au sărit pe ferestre mai înainte ca pompierii să-și fi putut întinde plasele.

Pat nu-mi dă răgazul să-i mulțumesc. Fără nici o schimbare de ton vocea îi devine tranșantă.

— Zi-mi ce știi, Mike. Nu din curiozitate te-ai dus acolo și, dacă ai aceeași idee în cap, vreau să știu ce-ai aflat și încă imediat.

— Bine, șmechere, izbucnesc eu în rîs. Mai încerc încă să aflu cine era Roșcovana. Am găsit pe un tip care crede că a lucrat în casa asta mai înainte de a o porni pe cont propriu, și de aceea mă aflu aici.

De data asta e rîndul lui să rîdă.

— Asta-i tot? Îți puteam spune eu dacă mi-ai fi telefonat mai devreme. Se numea Sandford, Nancy Sandford. Se folosea de mai multe prenume, dar Nancy era cel mai frecvent și probabil că e al ei.

Îmi încleștez dinții.

— Cine ți-a spus?

— La poliție lucrează niște oameni, Mike, zice el ușurel. Doi dintre ei au reușit să-i dea de urmă.

—Poate că știi și cine a omorît-o?

— Sigur. Băiatul. Ți-am spus doar ce-au descoperit tipii de la laborator. Pe deasupra mai avem acum și un martor. Un tip care a văzut-o împleticindu-se pe trotuar, beată în aparență, în apropiere de locul unde a fost după aceea lovită de mașină.

— I-ați descoperit rudele... pe cineva care s-o cunoască?

— Nu. Se pare că a rupt toate legăturile cu trecutul.

— Va fi deci supusă tratamentului obișnuit: sicriu de brad și groapă comună.

— Ce vrei să facem, Mike? Cazul e închis, în afară de judecarea tînărului acela...

— Ascultă, Pat, țip eu, dacă o îngropați înainte ca eu să v-o zic, îți zdrobesc moaca, fără să mai țin cont că ești sticlete sau că îmi ești prieten.

— Nu sîntem grăbiți, Mike, răspunde el calm. Ai tot răgazul.

Pun încet receptorul în furcă și ies din cabină repetînd o dată, de două ori numele pe care tocmai l-am aflat. Cred că vorbesc un pic cam tare pentru bruneta așezată într-un ungher al crîșmei care își ridică deodată capul și mă privește cu ochi rătăciți. E o bucățică pe cinste din orice punct de vedere, și prezența ei în aceste împrejurimi pare mai curînd deplasată. Poartă o rochie de satin negru al cărei decolteu în V coboară pînă la curea.

Buzele fardate violent i se îndepărtează și zice:

— Nancy... mereu Nancy. Toată lumea o caută pe Nancy. De ce nu i se dă atenție și sărmanei Lola?

— Cine o caută pe Nancy?

— Oh! toată lumea.

Încearcă să-și sprijine bărbia în pumn dar cotul îi alunecă pe masă.

— Cred că au găsit-o, dealtfel, fiindcă Nancy nu mai este. Nancy e moartă. Știi că Nancy e moartă? Țineam mult la Nancy, dar, dacă ea e moartă, Lola nu-i poate ține locul? Nici Lola nu-i rea și ea mai este încă în viață. O să-ți placă tare mult Lola cînd o s-o cunoști mai bine...

Doamne Dumnezeule, dar deja țin mult la Lola!

Capitolul III

Cînd m-așez alături de brunetă, barmanul mă privește cu atîta luare-aminte încît cei trei bețivi sprijiniți cu coatele de tejghea se întorc. Ăștia n-au nici o importanță; cu siguranță că nu sînt capabili să vadă atît de departe. Mă mulțumesc deci să-l privesc pe barman cu aerul meu cel mai amabil și el se grăbește să-și reia treburile. Ceea ce nu-l împiedică, dealtfel, să-și răsucească gîtul ca să tragă cu urechea.

Lola își depărtează puțin picioarele ei lungi și se apleacă spre mine. Marginea pălăriei sale mari și informe îmi atinge fruntea.

— Pari simpatic. Cum te cheamă?

— Mike.

— Mike și-atît?

— E destul pentru moment. Ce-ai zice de-o plimbare cu mașina? Asta-ți poate limpezi ideile.

— Știu, știu. Ai o mașină decapotabilă mare, sport, ca s-o plimbi pe Lola. Ador bărbații care au mașini decapotabile.

— Nu-i decapotabilă dar e o mașină și mai și merge. Ce zici, vii?

— Bine.

Se ridică și o ajut ca să-și recapete echilibrul. Pentru o fată frumoasă e o fată frumoasă. Impecabilă din toate punctele de vedere. Înaltă, sveltă și la fel de drăguță pe cît se poate, cu condiția ca să n-o privești de-aproape. De aproape, desigur, zărești expresia aceea din ochi și cuta amară din colțul gurii, care nu pot să însemne decît un singur lucru: e de vînzare și nu pentru mulți bani.

Mașina mea nu e ceea ce a sperat dar e confortabilă; se așeză pe perne și lasă briza să-i mîngîie chipul și să-i încurce părul. Închide ochii și am o clipă senzația că a adormit; deodată își smulge de pe cap pălăria și o aruncă pe geam. După aceea chiar că adoarme.

N-am nici o țintă precisă. Merg pur și simplu fără să mă enerveze cine e în fața mea. Trecem astfel pe podul Manhattan. Pe urmă parcurgem Flatbush Avenue în spatele unui camion și, înainte de a înțelege ce se petrece, lăsăm în urmă luminile orașului și mergem, de-a lungul lui Floyd Bennett Field iar aerul are o prospețime marină. Trecem, podul și camionul o ia la stînga. Încetez să-l mai urmăresc și o iau spre locul de unde vine briza...

Sîntem parcați de-o oră la Rockaway Point cînd Lola se trezește. La radio se aude o muzică în surdină, și sunetele se risipesc în aer și ating stelele și dacă nu o crimă m-ar fi adus pînă aici aș putea fi perfect fericit.

Îmi aruncă o privire somnoroasă și zice:

— Hei, tu...

— Salut, fetițo.

— Unde e Lola de astă dată?

— Pe plajă.

— Cu cine?

— Cu un individ numit Mike... Eu sînt. Te-am găsit în oraș, îți aduci aminte?

— Nu, dar n-ai aerul unui om rău.

Mă privește o clipă fără să zică nimic. Fără remușcări, fără uimire. Ca un început de curiozitate.

— Cît e ora?

— Mai mult de 12. Vrei să te-ntorci?

— Nu.

— Vrei să dăm o raită?

— Da. Pot să-mi scot pantofii și să merg pe nisip?

— Scoate tot ce vrei să scoți, Lola.

— Poate mai tîrziu, cînd o să ne aflăm pe plajă.

— Nu fă asta. Sînt foarte susceptibil.

Coborîm cărăruia, mînă în mînă, la lumina lunii. Degetele Lolei sînt calde și moi, dar se agață de ale mele ca de un colac de salvare. Îmi reamintesc ce-a zis Roșcovana în legătura cu bărbații ca mine, care n-au nevoie nicicînd să plătească și mă întreb dacă nu cumva, la urma urmei, asta e adevărat.

Își scoate pantofii și merge prin nisip și, cînd ajungem la stăvilar, îmi scot și eu pantofii și alerg împreună cu ea pînă la marginea apei. E rece, dar nu prea tare, și e plăcut să hoinărești așa, prea plăcut ca să mă hotărăsc să deschid gura. În curînd, lăsăm în urmă ultimul pîlc de arbori și chiar și casele.

— Îmi place aici, Mike, zice ea pînă la urmă.

Îmi dă drumul la mînă și ia de pe jos o cochilie pe care o privește ca și cum ar fi vorba de o raritate. O prind de talie, ne îndepărtăm de apă și ne așezăm între dune. Îi întind o țigară și văd la lumina brichetei că expresia feței i s-a schimbat și că s-a împăcat cu ea însăși.

— Nu ți-e frig? o întreb eu.

— Puțin. N-am prea multe sub rochie.

Îi pun haina pe umeri și mă sprijin în coate, în timp ce ea își ia genunchii în brațe.

Cînd își termină țigara se întoarce spre mine și-mi zice:

— De ce m-ai adus aici, Mike?

— Ca să discutăm.

Se răstoarnă pe nisip la rîndul său.

— Mike, acum îmi aduc aminte. Nu cumva e în legătură cu Nancy?

Aprob.

— E moartă, Mike. Ţineam una la alta.

— Cine a omorît-o?

Urmează o tăcere lungă în timp ce Lola îmi scrutează faţa.

— Eşti un sticlete, nu-i aşa?

— Particular. Şi nu lucrez în acest caz decît pentru interesul meu.

— Crezi că a fost ucisă?

— Lola, nu ştiu ce să cred. Pentru moment, merg în cerc. Să zicem că felul în care a murit nu-mi place deloc.

— Mike... dacă ţi-aş zice că şi eu cred că a fost omorîtă?

Tresar.

— Ce te face să crezi asta?

— Oh! nu ştiu. O mulţime de lucruri. Dacă n-a fost ucisă, să zicem atunci că a murit într-un accident înainte de a fi putut fi asasinată.

Mă aplec pe-o parte şi mîna mea o acoperă pe-a ei. Lumina lunii care îi cade pe decolteu nu mă ajută deloc să gîndesc. Pielea îi este albă şi netedă, în violent contrast cu satinul negru al rochiei. Singurul lucru la care reuşesc să mă concentrez este să încerc să ghicesc ce fel de sutien poartă. Trebuie să fie o capodoperă în domeniu.

— În ce împrejurări ai cunoscut-o, Lola?

— Am lucrat împreună, zice ea simplu.

— Cu tine?

Nu-mi vine să-mi cred urechilor.

— N-ai crede asta despre mine?

— Şi da şi nu. Cu indivizi plini de bani şi proprietari de decapotabile, da. Dar într-un astfel de cartier! Ce făceai în speluncă aia?

— Am lucrat în casa de alături pînă acum cîteva săptămîni.

— Credeam că toate fetele au murit la incendiu.

— Da, dar eu nu eram acolo. Eram la spital. De mai multă vreme. Am ieşit azi.

— Nici tu nici Nancy n-ar fi trebuit să ajungeţi niciodată acolo. Orice-ar putea să se-ntîmple, asta nu se termină decît într-un singur fel. Lola, e de neiertat.

— Cîteodată da.

Îmi trece mîna prin păr şi o lasă să cadă cu un suspin.

— Am venit în seara asta ca s-o iau pe Nancy, dar mi-au zis că a murit şi, cum era singura mea prietenă, am intrat la Barney şi am băut.

— Iar cînd m-ai auzit pronunţîndu-i numele mi-ai sărit în cap.

— N-aveam intenţia asta, Mike. Eram beată. Mă ierţi?

Face o mişcare care îi îndepărtează marginea decolteului în aşa fel încît sînt gata să-i iert orice. Dar mai am încă să-i mai pun multe întrebări.

— Şi Nancy?... a trecut pe la spital?

Pare deodată surprinsă.

— Nu, asta-i cel mai ciudat. Era foarte prudentă. Cîştiga foarte mulţi bani şi pe urmă, deodată, a ieşit din circulaţie. Mai întîlnea din cînd în cînd oameni care n-o mai văzuseră de multă vreme şi de care părea să-i fie frică...

— Frică? De ce?

— N-am ştiut-o niciodată. Sînt lucruri care nu se-ntreabă.

— Avea ceva cît de cît valoros?

— Nu ştiu, Era puţin comunicativă în ceea ce priveşte lucrurile ei. Singurul obiect de valoare pe care ştiu că-l avea era un aparat de fotografiat de fabricaţie străină de care se folosise mai înainte. Fotografia perechi pe stradă şi le dădea o carte de vizită pe care era destul s-o retrimită cu 25 de cenţi ca să obţină clişeul.

— E mult de-atunci?

— Oh! da, e ceva timp. Am dat din întîmplare peste cărţile de vizită care-i mai rămăseseră şi am întrebat-o ce-i cu ele. Compania pentru care lucra se numea Foto-Fulger, dacă-mi aduc bine aminte.

Aprind două ţigări şi-i întind una.

— Care e numele tău de familia, Lola?

Ezită o clipă şi zice:

— Bergman. Lola Bergman, şi vin dintr-un orăşel care se cheamă Byeville, în Mississippi. Familia mea e încă acolo. Tata şi cu mama cred că lucrez la o casă de mode ca model şi am o surioară care vrea să fie ca mine cînd o să fie mare; dacă ea va face la fel o strîng de gît cu mîinile mele.

Ce pot să mai răspund la asta? Zic:

— O ultima întrebare, Lola. Răspunde-mi cu da sau nu, fără să te gîndeşti mult. Dacă mă minţi, am să-mi dau seama imediat. Numele de Feeney Last îţi spune ceva?

— Nu, Mike, De ce?

— Nancy îl cunoştea... şi l-am cunoscut şi eu.

— Mike... erai îndrăgostit de Nancy?

— Nu, era o prietenă. Am întîlnit-o, i-am vorbit şi am devenit buni prieteni. Şi chiar a doua zi un ticălos a ucis-o.

— Îmi pare rău, Mike. Crezi că şi noi

putem deveni prieteni?

Își pune capul pe umărul meu iar mîna mea alunecă pe corpul său pînă cînd îmi dau seama cu precizie că sutienul nu-i este o capodoperă pentru simplul motiv că nici nu poartă. Cordonul rochiei este cheia întregului ansamblu și, cînd e desfăcut, ansamblul se prăvălește într-un murmur de satin și lumina lunii îi strălucește pe tot corpul pînă cînd o sting și nu mai rămîne nimic decît zgomotul ușor al valurilor.

•

Soneria telefonului mă trezește către ora unu și un sfert. Arunc de pe mine cuverturile și ridic receptorul.

— Alo!

— De unde ai apărut? mă întreabă Velda. Am încercat să dau de tine toată dimineața.

— Eram aici.. dar dormeam.

— În dimineața asta a trecut pe la birou un domn, un domn foarte bogat. Îl cheamă Arthur Berin-Grotin și vrea să te vadă. O să revină pe la ora două și jumătate și îți sugerez să fii aici.

— Bine, fetițo, o să fiu. Era însoțit de paznicul lui personal?

— Nu știu, A urcat singur.

— Foarte bine. Pe curînd , comoara mea.

Mă bălăcesc zece minute sub duș și-mi iau micul dejun fără să mă mai șterg, bînd și o cafea tare. Costumul pe care l-am purtat ieri e într-o stare de plîns, rupt de sus pînă jos, umplut de nisip și murdărit de roșu de buze. Nu-mi rămîne decît costumul de tweed, cel care e făcut pentru a purta sub el un revolver.

Îmi pun 45-ul peste inimă, îmi îmbrac costumul, trec pe la frizer și scap destul de repede pentru a putea ajunge la birou cu cîteva minute înainte de sosirea domnului Berin-Grotin.

La ora două și jumătate Velda îmi anunță sosirea lui. Mă ridic cînd îl văd și îi strîng mîna.

— Sînt fericit să vă revăd, domnule Berin. Luați loc, vă rog.

— Mulțumesc.

Ia loc într-un fotoliu și se apleacă înainte, cu mîinile sprijinite pe baston.

— Tinere, zice el, de cînd ne-am despărțit ieri m-am gîndit mult la acea sărmană fată de care mi-ai vorbit.

— Roșcovana? Se numea Nancy Sandford.

Bătrînul ridică din sprîncene.

— I-ai aflat deja numele?

Pare uimit.

— La naiba, nu eu, mărturisesc surîzînd. Poliția a identificat-o.

— S-au găsit rude... s-a găsit cineva care să se ocupe... de înmormîntare?

— Nu. Orașul e plin de fete de astea. Era fără îndoială dintr-un alt stat și probabil că plecase de-acolo de atîta vreme încît nimeni să nu se mai intereseze de ea. Sînt singurul care încerc să-i descopăr trecutul.

— Pentru asta am și venit să vă văd, domnule Hammer.

— Mike,... mi-e greață de protocol.

— Ah... perfect... Mike! Vezi, îmi pierd timpul dînd bani la tot felul de instituții de binefacere, dar... e mai curînd un fel abstract de a face filantropie, nu-i așa, și mi-am zis, pentru că am prilejul — oricît de tîrziu ar fi el — de a veni în ajutor cuiva despre care știu precis, ar trebui să profit.

— V-am spus că o să mă ocup eu însumi de cheltuielile de înmormîntare.

— Știu... dar nu la asta mă gîndeam. Vroiam să te angajez. Dacă faci o anchetă cineva trebuie s-o finanțeze și, pentru că împărtășesc dorința de a-i găsi rudele, mi-ar face plăcere să accepți să plătesc eu cheltuielile necesare pentru cercetări.

— Dacă vreți, îi zic eu. Aș fi făcut-o în orice caz, dar asta m-ar ajuta.

Își scoate un portofel dintr-un buzunar interior.

— Care-ți este tariful, Mike?

— Cincizeci de dolari pe zi. Nici o notă de cheltuieli în plus. Totul e cuprins în acești cincizeci de dolari.

— Ai idee de cît timp o să fie nevoie?

Ridic din umeri.

— Nici una. Sînt încă în plină ceață.

— Atunci, uite ce vom face...

Pune pe biroul meu un teanc de minunate bancnote de cîte cincizeci de dolari vizibil noi.

— Uite o mie de dolari. Dacă descoperi rudele acestei fete în mai puțin de douăzeci de zile această sumă îți rămîne în orice caz. Dacă, la capătul celor douăzeci de zile n-ai descoperit nimic, e inutil să mai insiști. Ce zici, îți convine?

— Cred că e vorba de o hoție.

Chipul său se luminează.

— Nu cred, domnule Ham... Mike. Știu acum cine ești și ce-ai făcut și de ce ești capabil. Dacă e posibil să reușești, vei reuși. Acționează deci după cum crezi și, dacă mai ai nevoie de bani, nu șovăi să-mi telefonezi. De acord?

— Sigur că da.

— Lasă-mă să-ţi explic de ce pun atît de mult la inimă acest caz, Mike. Sînt pe punctul de a părăsi această viaţă cheltuind mii de dolari pentru a nemuri numele meu iar această fată a murit ca şi cum nici n-ar fi existat. Vezi tu, Mike, eu ştiu ce e singurătatea. Soţia mea — poate că ştii — a fost o sportivă. Iubea prea mult marea. În timpul uneia din călătoriile sale cu yachtul a fost luată de-un talaz. Unicul meu fiu a fost omorît în primul război mondial. De la el am avut o nepoată care a murit la rîndul său şi atunci mi-am dat seama că sînt singur pe lume. Ca şi soţia mea, iubea prea mult marea. Marea a luat-o la ea într-o zi, pe furtună, în largul insulelor Bahamas. Nu trebuie să-ţi mai spun că trupurile lor n-au fost găsite niciodată. Nu ştiu nici măcar dacă există o cruce pe mormîntul anonim al fiului meu, acolo, în Franţa. Poate că acum înţelegi mai bine de ce ridic un monument în memoria mea? Şi de ce vreau să te ajut ca familia să ştie de soarta acestei nenorocite. Sînt fericit că mai există încă oameni ca tine, Mike. Înainte de a te întîlni credeam că tot ce e important în ochii oamenilor sînt banii. Ştiu acum că sînt şi excepţii.

Scot ţigara din gură, dau drumul la fum spre tavan şi clatin uşor din cap.

— Banii sînt un lucru frumos, domnule Berin, dar se-ntîmplă cîteodată ca un tip să vadă negru în faţa ochilor şi să nu-l mai intereseze banii. Unde trebuie să vă încunoştiinţez de mersul anchetei?

Îl simt că şovăie.

— Nu m-am gîndit la asta. Dacă găseşti ceva interesant scrie-mi sau dă-mi un telefon. Dar nu te simţi obligat să-mi dai socoteală. Ai mînă liberă să acţionezi cum crezi.

— Ah!... încă un lucru. Feeney Last mai e în serviciul dumneavoastră?

Ochii îi strălucesc răutăcios şi un surîs larg îi destinde faţa.

— Nu... din fericire. Se pare că a simţit un şoc... destul de violent. M-a scutit de grija de a-l da afară şi şi-a prezentat demisia. Grădinarul meu îl înlocuieşte pînă cînd o să găsesc un alt şofer. La revedere, Mike...

Velda aşteaptă ca uşa să se închidă în urma lui şi zice:

— Ce crezi de el, Mike? Eu îl găsesc nemaipomenit.

— Şi eu, păpuşo. Păcat că tipi ca el sînt rari.

— Pe deasupra, mai are şi bani. Afacerile noastre sînt pe drum bun...

Îi dau un telefon lui Pat şi ne înţelegem, să ne întîlnim la Mooney, iar cînd ne aflăm în faţa unor ceşti de cafea mari şi a unei farfurii pline cu saleuri nu întîrzii să-l atac de-a dreptul.

— Pat, sînt în oraşul ăsta un număr oarecare de fete care îşi cîştigă viaţa aşteptînd telefoane şi primind după aceea vizite. Ce ştii despre chestia asta?

Îşi opreşte ceaşca la jumătatea drumului dintre masă şi gură.

— Trebuia să m-aştept la asta, mormăie el. Dacă îţi răspund, dau impresia unui poliţist care ştie totul dar care închide ochii. Iar dacă nu-ţi răspund, am aerul că sînt complet cretin şi ignor tot ceea ce ştie o lume întreagă.

— Pat, murmur eu, lucrurile astea există în toate oraşele, oricît de virtuoşi ar fi cetăţenii lor şi oricît de intransigenţi ar fi poliţiştii lor. Sînt ca şi impozitele. Există şi nimeni nu poate scăpa de ele. Şi cine iubeşte impozitele în afară de o mînă de birocraţi care ţin sub stăpînire averi imense?

— Acum chiar că m-ai făcut praf! izbucneşte în rîs Pat. Dar, de fapt, nu e mare lucru de povestit, pentru că toată lumea ştie să-şi ţină gura. Poliţia cunoaşte situaţia şi face şi ea ce poate. Dar, în spatele poliţiei, se află politica. Iar contra politicienilor poliţiştii sînt de obicei neputincioşi.

Şi mai e şi problema probelor. În vîrful ierarhiei nu există „case" propriu-zise şi nici o contabilitate oficială. Se face o simplă sugestie unei persoane iar aceasta se ocupă de rest. Presupun că fetele trebuie să dea un procentaj din ceea ce cîştigă şi în cazul în care uită chestia asta numele lor încetează să mai fie pur şi simplu „sugerate" celor interesaţi. Asta nu exclude, desigur, şi alte feluri de sancţiuni. În ultimii ani au fost mai multe morţi suspecte care par să confirme această bănuială.

— Şi procurorul cum a catalogat aceste morţi suspecte?

— În afară de cea a lui Russ Bowen toate celelalte au fost socotite sinucideri. Îi cunoşti povestea. Era în fruntea unui circuit de case deocheate şi cum combinaţia asta îi aducea prejudicii a încercat să ne ofere pe tavă date despre ea. L-am descoperit făcut şvaiţer, acum cîteva luni, şi toate casele lui au încetat să funcţioneze. Ne-a fost imposibil să descoperim cel mai mic indiciu. Toţi deveneau muţi ca peştii la auzul numelui lui Bowen. A fost o crimă, fireşte, însă toate celelalte au fost catalogate sinucideri.

— Erau sinucideri?

— Erau tot crime şi tu o ştii foarte bine. Însă pînă la urmă tot o să punem mîna pe ei. Nu numai pe amărîţii ăia de ucigaşi dar şi pe cei care îi plătesc, cei care împing pe fete în mocirlă şi îşi rotunjesc veniturile în bancă, cei care le doboară cînd nu mai aduc parale şi fac haz ori de cîte ori ziarele numesc astea drept sinucideri.

Faţa îi este schimonosită de furie. Privirile ni se întretaie şi eu şoptesc:

— Sinucideri... sau accidente, Pat?

Se întrerupe. Expresia de mînie i se risipeşte.

— M-ai avut, pramatie! mormăie el.

Îmi iau o mutră de îngeraş.

— Bine, zic eu. N-am spus de la bun început că Nancy a fost omorîtă?

Strînge din dinţi şi din pumni şi se apleacă deasupra mesei.

— Să te ia dracul, Mike! La început am crezut că s-ar putea să ai dreptate. Am mers pînă la capătul lucrurilor şi am văzut că nu-i aşa. Cînd o să te hotărăşti să judeci ca toată lumea şi tu?

— Cînd crimele n-or să mai poată fi deghizate în accidente.

— Să ştii, Mike, că într-adevăr maşina aceea a dat peste ea. Şoferul recunoaşte că a lovit ceva, dar era prea beat ca să vadă despre ce e vorba. La laborator s-au descoperit urme pe rochia fetei şi pe maşină. Martori au văzut-o împleticindu-se pe trotuar, beată moartă, înainte de accident. Tipul care a dat peste ea nu poate fi bănuit. Nu are nici o legătură cu lumea interlopă. Ne-am asigurat de asta.

Fac un semn afirmativ.

— Mai ai îndoială?

Trage o înjurătură.

— Şi totuşi, mă faci să mă îndoiesc de tot ce aflu şi mă faci să mă port ca un novice la prima lui anchetă. Ştii de ce?

— Da, dar zi totuşi.

Se apleacă puţin spre mine şi îmi zice printre dinţi:

— Pentru că ştiu că ai ceva în tărtăcuţă. Şi mai ştiu că ai putea fi un mare şef de bandă dar eşti un şi mai bun poliţist. Cînd apuci un fir nu-l mai laşi şi ceea ce e mai rău e că rareori o apuci pe o pistă greşită, fiindcă în afară de toate astea mai ai şi un fel de a mirosi lucrurile mai ceva decît îl am eu. Sînt clipe cînd aş vrea să fii la antipozi.

Îi întind pachetul meu de Luckies şi îmi aprind şi eu una:

— Încetează să te mai dispreţuieşti atît de mult, Pat, şi spune-mi mai bine cine conduce afacerea asta.

— Mi-ar fi drag s-o ştiu. Dar în afară de cîţiva suspecţi vagi...

— M-aş mulţumi şi cu ei.

— Oh! Nu! După tine, micuţule. Adu-ţi aminte că eu sînt cel care e îndreptăţit să ştie totul. Dă-i drumul, Mike, te ascult.

Comand alte cafele şi îl pun la curent cu tot ceea ce s-a petrecut, uitînd să spun doar cîteva amănunte prea intime. Nu-şi ia nici o notă, dar ştiu că spiritul său metodic ordonează impecabil faptele şi caută să le descopere o logică. După ce termin de vorbit, ia o ţigară, se aşază mai comod pe scaun şi fumează în linişte.

— Mi-ai înşiruit o curioasă mulţime de fapte lipsite de legătură, Mike, zice el în sfîrşit. Încearcă însă să construieşti o teorie cu ele.

— Nu pot, îi răspund eu. Totul este încă atît de nebulos...

— Începe din nou de la Roşcovană.

— A fost omorîtă. Există deci un motiv pentru crima asta. Dar ce motiv se poate găsi pentru a ucide o fată în situaţia ei? Un şantaj? M-am gîndit la asta, dar nu ţine. Ce valoare ar fi avut cuvîntul ei în faţa unui tribunal? Poate că avea probe contra unui imbecil oarecare, dar nu cred. Nu frecventa personaje atît de importante. Nu, Pat, simt că e altceva în spatele acestei poveşti şi atunci cînd voi şti ce anume, cineva o să regrete că a ucis-o pe Roşcovană.

— Feeney Last, de exemplu?

— Cu siguranţă că nu. Feeney Last nu e un artist. Iubeşte prea mult cuţitele şi revolverele. Mi-a zis că Nancy i-a furat fotografiile cu ajutorul cărora şantaja pe cineva, şi poate că aşa şi e, dar, dacă ar fi vrut s-o omoare, o făcea fără atîtea înflorituri.

— Dar ce e cu clientul tău, Mike?

— Berin-Grotin? Nici o legătură, Pat. E dintr-un alt veac. Are tot ce crezi că trebuie să aibă un gentlemen de şcoală veche: bani, poziţie, maniere frumoase... Şi nu-i nici prost. Cînd a avut nevoie de protecţie, l-a angajat pe Feeney. Dar cînd imbecilul s-a vîrît în poveşti murdare, imediat l-a dat afară. Am avut chiar impresia că era bucuros de ceea ce s-a întîmplat la cimitir.

— Dar Lola, ce legătură are cu povestea asta?

— Nici una. O cunoştea pe Nancy şi

asta e tot.

— Numai atît, Mike? Nu e o oarecine, după descrierea ta.

— Oarecine?

Izbucnesc în rîs.

— E magnifică, Pat. Are un corp care-ți face părul măciucă atunci cînd îl vezi. Lola, ca și Nancy, e o fată bună care a apucat-o pe căi greșite. Numai că și-a dat seama înainte de a fi prea tîrziu.

— Mi-ai spus că patronului crîșmei unde ai întîlnit-o pe Nancy și acelui ticălos de Cobbie Bennett le era frică de ceva. Ce crezi de tipii ăștia, Mike?

— Sînt în afară de orice discuție, Pat. Shorty a făcut deja ocnă și nu mai are nici un chef să fie amestecat într-o crimă. Cobbie se ocupă de niște treburi în care nimic nu are importanță în afară de bani. Amîndoi sînt prea ușor de speriat și de aceea sînt convins de neînsemnătatea lor...

Pat se gîndește un moment. Pe urmă dă din umeri și zice:

— Iar acum, problema principală, Mike. M-ai vîrît în povestea asta; ce vrei să fac pentru tine?

— Să te gîndești la accidentul pe care l-a suferit Nancy ca la o crimă pur și simplu și pune-i pe oamenii tăi să cerceteze în această direcție. Pînă la urmă vor găsi ceva și cel mai mic amănunt ne va fi de mare ajutor.

— De acord, Mike. Voi acționa împotriva opiniei mele de pînă acum dar contez pe colaborarea ta deplină. De acord?

— De acord.

— Dar, pentru moment, n-ai nimic să-mi oferi?

— Diseară mă întîlnesc cu Lola. Vrei s-o rog să-ți prezinte pe una din prietenele ei?

Capitolul V

Lola deschide ușa mai înainte chiar ca degetul meu să se ridice de pe butonul soneriei. Poartă o rochie neagră închisă la gît, diferită de cea cu decolteu din ajun. Dar nici o rochie n-ar putea să-i înfrîngă agresivitatea sînilor.

Glasul îi seamănă cu torsul unei pisici.

— Bună, Mike. Nu intri?

— Încearcă să mă-mpiedici.

Mă conduce într-un salonaș unde mai miroase ușor a vopsea. Mă las să cad într-un fotoliu și murmur:

— Un nou cămin?

Aprobă și se apucă să prepare băuturi.

— Da, Mike. Celălalt îmi aducea aminte prea multe lucruri urîte. Și am și o surpriză pentru tine.

— Care?

— Mi-am reluat meseria de prezentatoare de mode. Într-un mare magazin, cu un salariu modest. Nimic senzațional, dar sînt fericită.

Are un aer proaspăt, ca și întreg apartamentul. Viitorul îi este în față și trecutul abolit.

— Și vechile tale... legături?

— S-a sfîrșit cu ele, Mike. Am lăsat totul în urmă. Oamenii pe care îi cunoșteam nu mă vor căuta aici și nu risc să-i întîlnesc în altă parte. Dacă totuși asta se va întîmpla, voi acționa în consecință.

Îmi întinde un pahar și bem fiecare în sănătatea celuilalt. Aprindem cîte o țigară și, cînd ridic ochii, își dă seama că mă uit la ea.

— Mike, a fost... minunat în noaptea asta!

— Minunat.

Chiar așa mi se și pare.

— Totul a venit atît de repede. Îmi ești mai drag decît ar trebui... Știu că n-am dreptul să vorbesc astfel, însă...

— Nu spune prostii, Lola. Eu am pășit cu stîngul în povestea asta. Dar cum naiba aș fi putut să rezist? Ești o fată cum nu sînt multe.

Îmi surîde.

— Mulțumesc, Mike. Acum, spune-mi de ce ai venit.

Îmi pun picioarele pe o pernă, trag un fum din țigară și zic:

— Nancy a fost ucisă, Lola. Trebuie să aflu din ce cauză. Făcea doar o treabă veche de cînd lumea. O treabă murdară, condusă de bani și de politică, și în care cele mai curate persoane sînt chiar fetele care o practică. Dar, cum ele au căzut cît se poate de jos, adoptă și ele o anumită conduită în viață. Nimic nu le poate răni, dar e de-ajuns puțin ca ele să rănească pe cineva... Nancy ar fi putut să facă șantaj?

Mîna îi tremură în așa hal încît trebuie să-și pună paharul pe o măsuță de ceai. Ochii îi sînt plini de lacrimi, dar reușește să surîdă și îngaimă:

— Nu ești deloc îndurător, Mike.

— Nu-i vorba de tine, fetițo.

— Știu, dar asta e mai tare decît mine. Nu, nu cred că Nancy ar fi putut să facă un asemenea lucru. Era prea cinstită. Sînt sigură că avea un motiv precis să acționeze așa cum acționa. Poate pur și simplu pentru bani? Cîteodată e un mijloc rapid de a te îmbogăţi...

— Presupunînd că banii ar fi fost singurul motiv, în ce scop îi folosea?

— Nu ştiu ce să-ţi spun. Ţineam una la alta, dar nu ne făceam confidenţe.

— Ascultă, devin eu nerăbdător, trebuie neapărat să găsim o portiţă de ieşire. Gîndeşte-te la creierul întregului sistem. Cine îl conducea? Îmi trebuie nume.

Se face îngrozitor de palidă şi ochii i se umplu de teamă.

— Nu, Mike, şopteşte ea. Stai departe de oamenii aceia.

— De cine ţi-e frică, fetiţo?

Degetele i se încleştează pe braţele fotoliului.

— Nu mă obliga să-ţi spun lucruri de care nu-mi place să-mi aduc aminte.

— Nu de lucruri ţi-e frică, Lola, ci de acei oameni... Care anume?

Scutură din cap cu o expresie de suferinţă pe chip.

— Sînt puternici, Mike, şi neînduratori. Distrug vieţi... aşa cum tu cheltuieşti un dolar. Mă vor omorî dacă vorbesc. Au mai păţit-o şi alţii... Nu e ca şi cu casele... e ceva mult mai mare. Un mic grup care controlează întreg oraşul. Dacă încerci să lucrezi pe cont propriu, află şi te lichidează. Nu vreau să mi se-ntîmple ceva.

Mă ridic, mă aşez pe unul din braţele fotoliului şi îi mîngîi părul.

— N-o să ţi se-ntîmple nimic. Vorbeşte. Spune-mi tot ce ştii.

Izbucneşte în plîns şi, cînd ridică ochii, privirea îi este ca a unui animal rănit.

— Dacă află că ţi-am zis... indiferent ce... ţie sau oricui altcuiva... mă omoară, Mike. Nu-şi pot îngădui să-i lase pe oameni să vorbească. Mi-e frică. Ce ai putea face? Asta e dintotdeauna şi va exista mereu. Nu merită să rişti ca să fii ucis.

Îmi aleg cu grijă cuvintele deoarece simt că mă apucă dracii.

— Lola, nu mă cunoşti prea bine, dar sînt o grămadă de oameni care mă ştiu. S-ar putea ca respectivii despre care vorbeşti să terorizeze pe cetăţenii cinstiţi, dar or s-o lase mai moale dacă mă ocup eu de ei. Dacă vor s-o facă pe grozavii cu mine nu voi şovăi să le înfig un glonte în coastă. Am un pistol şi ştiu să-l mînuiesc... şi deja m-am folosit de el în trecut... şi nu o dată. Licenţa mea îmi permite să-l folosesc şi dacă o fac, sînt chemat în faţa tribunalului şi explic de ce anume am făcut-o. Dacă într-o zi explicaţiile mele sînt nesatisfăcătoare, mi se ia licenţa şi viaţa n-o să-mi fie uşoară, e-adevărat. Dar dacă ei se apucă să tragă în mine vor merge direct la scaunul electric şi asta o ştiu la fel de bine ca şi mine. Zarurile sînt aruncate, fetiţo. A doborî pe unul din ticăloşii ăia e distracţia mea favorită şi niciodată nu pierd ocazia s-o fac şi de aceea le e frică de mine. Nu te nelinişti, fetiţo. Chiar dacă află cine a vorbit, or să stea potoliţi, pentru că voi face tuturor cunoscut că le vreau pielea şi ei ştiu că nu joc fair play. O să-i dobor la fel de bine şi din faţă şi cînd nu se aşteaptă şi fără să strig atenţie. Sînt în stare de orice...

Mîna mi se sprijină pe umărul ei. Îşi întoarce capul şi îmi sărută degetele. Nici o teamă nu-i mai bîntuie privirea. Umple din nou paharele şi îl bea pe-al ei dintr-o înghiţitură, fără să-şi tragă suflarea. Pe urmă îşi pune paharul pe masă şi surîde. E gata să vorbească.

— Nimeni nu are aerul că ştie cine e în fruntea acestei organizaţii, Mike, dar nimic nu e lăsat în voia întîmplării. Iar fetele pe care le aleg nu sînt fitecine. Trebuie să fie frumoase, bine educate şi destul de cultivate pentru a putea fi în largul lor în cercurile cele mai mondene. Clienţii lor sînt numai persoane bogate. Deobicei, o întîlnire înseamnă un week-end la o proprietate mai retrasă sau o scurtă călătorie la bordul unui yacht luxos. O fată nu-i angajată decît după o anchetă amănunţită şi numai după ce e întîlnită prea des în oraş cu bărbaţi diferiţi. Într-o bună zi ea face cunoştinţă cu una sau mai multe fete deja în temă şi care par să aibă tot ce le doreşte inima fără prea multă osteneală. Ele leagă prietenii de-o zi, schimbă cîteva confidenţe şi în curînd „novicea" începe să se-ntrebe de ce ea ar continua să facă pe degeaba ceea ce altele o fac pentru sume substanţiale. Ea se hotărăşte să le vorbească noilor „prietene" care o prezintă persoanelor potrivite. Aceştia o instalează într-un apartament frumos, i se dă un avans şi e trecută în registre. Cînd un client cere o fată care să corespundă cu datele ei, i se dă un telefon şi totul e aranjat. Cadourile pe care le primeşte îi aparţin. În ceea ce priveşte banii care i se cuvin, aceştia sînt depuşi cu discreţie la bancă pe numele său. Fata poate oricînd să părăsească organizaţia ca să se mărite şi, în acest caz, i se dă o sumă de bani proporţională cu lunile — sau anii de serviciu. Ţi-aş putea da numele cîtorva doamne din înalta societate care, la un moment dat, nu valorau mai mult decît mine. Însă ele nu spun nimic deoarece ar trebui să-şi trădeze trecutul, iar organizaţia nu caută să le reţină cu forţa fiindcă nimic nu e mai periculos decît o femeie isterică.

Cu toate astea, se întîmplă uneori ca o fată să devină periculoasă. Fie că într-o bună zi are remuşcări, fie că se apucă să bea şi trăncăneşte prea mult, fie că pretinde un procentaj mai mare... Organizaţia îşi ia atunci măsuri de apărare. Fata dispare fără urmă... sau moare într-un accident. Pentru celelalte e o lecţie de discreţie. Cînd am devenit eu însămi primejdioasă pentru clienţi, mi-am pierdut locul în organizaţie. Oh! desigur, nimeni nu mi-a zis nimic. Au încetat însă pur şi simplu să se mai ocupe de mine. M-am trezit într-un apartament luxos şi fără cea mai mică sursă de venituri. Mi-am strîns deci tot ce aveam şi am plecat. Cînd am ieşit din spital, am căutat-o pe Nancy, dar, între timp, casa a ars, Nancy a murit... şi am dat de tine.

Se aşază mai bine pe scaun şi închide ochii sfîrşită. N-am nici un chef s-o tulbur mai mult, dar e un rău necesar.

— Acum, cîteva nume, ordon eu.

Nu deschide ochii dar şopteşte:

— Murray Candid. Conduce mai multe cîrciumi de noapte dar poate fi găsit mereu la Dublu Zero. El e cel pe care l-am întîlnit la început şi care m-a introdus în organizaţie. E important, însă nu e marele patron. Oraşul e împărţit pe sectoare şi el e doar în fruntea unuia dintre ele. E însă periculos, Mike.

— Şi eu.

— Ce vrei să faci?

— Nu ştiu încă. E imposibil să-l acuzi fără probe. Dar unde naiba să le pescuiesc?

— Au registre, Mike. Le-ar place să nu aibă nimic compromiţător, dar nu se poate, fiindcă n-au încredere unii în alţii.

— Candid are?

— Mă îndoiesc. Poate că are cîteva liste de importanţă mică, dar registrele veritabile sînt în mîna marelui patron.

Mă ridic şi beau restul din pahar.

— Bine, Lola, e totuşi un punct de plecare. Nu trebuie să te nelinişteşti, n-am să pomenesc de tine. Să nu te mişti însă de-aici. O să vin să te văd din cînd în cînd...

Se ridică şi ea, îşi pune capul pe umărul meu şi îşi ascunde chipul.

— Fii prudent, Mike, fii foarte prudent, te rog.

— Sînt întotdeauna foarte prudent, păpuşo, rîd eu batjocoritor. Nu-ţi fă griji pentru mine.

— E ceva mai tare decît mine. Poate că trebuie să mă duc la un psihiatru, însă sînt complet nebună după tine.

Înainte ca s-apuc să zic vreo vorbă, îmi pune un deget pe buze.

— Nici un cuvînt, Mike. Lasă-mă să te iubesc. Nu valorez cine ştie ce şi eu sînt prima care-o ştiu asta. Să nu credeţi că vreau să vă impun cea mai mică obligaţie, domnule Hammer. Vreau doar să ştiţi pur şi simplu că de azi, la New York, e o fată care va fi întotdeauna a dumneavoastă şi numai a dumneavoastră. Dacă aş fi fost deşteaptă şi aş fi dus o viaţă normală nu te-aş fi lăsat să-mi scapi, nesuferitule!

O las, sveltă şi înaltă şi frumoasă şi o tulesc în minte cu viziunea sînilor ei triumfători, ridicaţi de o dorinţă căreia pe moment nu ne putem lăsa pradă nici unul nici altul.

*

Dublu Zero e o pivniţă pe strada 6 Avenue ale cărei două zerouri de neon atrag atenţia trecătorilor. În picioare, la capătul scării un ins cu urechile ca nişte foi de varză îşi joacă rolul de portar şi îi strecor 25 de cenţi pentru ca să nu se mai uite la mine ca la un zgîrcit. E ora unsprezece şi un sfert şi dugheana geme de lume. Două treimi din cei prezenţi sînt în haine de seară.

Mulţi sînt provinciali. Cei care au venit cu soţiile îşi savurează băuturile aruncînd cîte o ocheadă la anatomia provocatoare a animatoarelor, regretînd cu amărăciune că nu şi-au putut lăsa jumătăţile acasă.

Da, atmosfera de bar e foarte reuşită. Ea te transportă în atmosfera unui vechi saloon din timpul minerilor din Far West iar clienţilor se pare că le place asta. Mă vîr şi eu într-un ungher şi comand un cocktail pe care îl beau cu înghiţituri mici aşteptînd desfăşurarea evenimentelor.

Cinci minute mai tîrziu o animatoare blondă mă ia în colimator şi vine la mine.

— Ce faci, te-amuzi?

— Nu prea.

Îi împing un scaun în faţa mea şi fac semn chelnerului să-i aducă un pahar.

— Asta nu-i ceai, comoara mea, zice ea după ce i se aduce un manhattan în faţă.

— De ce-mi spui asta?

— Toţi aceşti fermieri — şi îmi arată peste umăr sala înţesată — au citit undeva că animatoarele beau ceai rece în timp ce ei plătesc whisky. Întotdeauna vor să guste conținutul paharelor.

E inutil să mai lungim mult vorba.

— Unde e Murray? întreb eu.

Blonda mă privește mai atent, se uită la ceas și dă din cap.

— Rareori vine înainte de 12. Ești un amic de-al lui?

— Nu chiar. Trebuie să-l văd.

— Vorbește cu Bucky. Conduce crîșma cînd Murray nu-i aici.

— Nu, pe Murray trebuie să-l văd. Îți aduci aminte de Nancy Sandford?

Mă privește cu multă curiozitate.

— Da, îmi amintesc de ea. A murit de curînd.

— Știu. Aș vrea să aflu unde locuia.

— De ce?

— Ascultă, drăguță, sînt anchetator de la asigurări. Avem motive să credem că Nancy Sandford era în realitate altcineva. Trăia sub un nume fals. Oh! știm ce făcea. Dar, dacă ar fi într-adevăr cealaltă persoană, avem o poliță pe numele ei ai cărei beneficiari ar încasa cinci mii de dolari.

— De ce cauți pe aici?

— Am auzit că a lucrat la Dublu Zero.

Ochii blondei se întristează.

— A lucrat într-o casă...

— Care a ars, i-o retez eu.

— După aceea, a avut un apartament...

— Acela pe care îl ocupa înainte de-a muri. L-am găsit. Dar înainte?

— Nu știu. I-am pierdut urma după ce-a plecat de-aici. Tare mi-e teamă că nu-ți pot fi de nici un folos. Întreabă-l pe Murray.

— Asta și vreau să fac. Să știi că orice persoană ne ajută primește cincisute de dolari.

Fața i se luminează.

— Nu înțeleg prea bine, murmură ea. Cincisute de dolari ca să se descopere unde locuia și nu cine era? Nu prea stă în picioare.

— Vrem să descoperim casa fiindcă în apropiere e cineva care poate s-o identifice în mod sigur.

— Bine. Vino peste două-trei zile. Poate că aflu pînă atunci ceva.

Își golește paharul, arborează surîsul profesional și se îndepărtează. Perspectiva de a lua cincisute de dolari pare s-o încînte teribil.

Peste o oră și jumătate și încă cinci pahare băute, apare și Murray Candid. Nu l-am văzut niciodată dar după viteza pe care o capătă chelnerii care trec printre mese înțeleg că a sosit patronul.

Murray Candid este mic și gras, cu cîteva guși, cu o înfățișare de unchi prosper și care inspiră încredere. Cei doi tipi care-l însoțesc și care vor să dea impresia unor prieteni de familie surîd și strîng mîini de jur împrejur, dar felul în care se uită la mulțime și modul în care îl ocrotesc pe patron nu poate să însemne decît un singur lucru: sînt două gorile plătite de Candid ca să vegheze asupra lui. Tineri, puternici, îmbrăcați în costume impecabil croite, refuză cu amabilitate paharele și țigările care li se oferă. Sînt niște duri autentici care dau impresia că le place meseria lor.

Orchestra apare pe scenă, un proiector își plimbă lumina pe pista de dans, se face întuneric în restul sălii iar Murray Candid o șterge în compania celor doi. Știu acum unde se află ușa biroului său. Aștept cîteva minute, asist la un excelent număr de strip-tease, îmi plătesc consumația și mă îndrept spre ușa de care vă vorbeam. Dă într-un coridor la capătul căruia se află alte două uși. Una este cu geam și pe ea scrie IEȘIRE. Cealaltă e îmbrăcată în oțel, pictată în culoarea lemnului și n-are nici o clanță. Apăs pe butonul soneriei și n-aud nici un sunet însă, peste cîteva secunde ușa se deschide și unul dintre cei doi oameni de pază mă salută dînd din cap.

— Aș vrea să-l văd pe domnul Candid. E-aici?

— Da. Cum vă numiți, vă rog?

— Martin. Howard Martin, din Des Moines.

Scoate dintr-o nișă un telefon în timp ce eu pipăi ușa. Are șapte sau opt centimetri grosime și fața sa interioară e căptușită de un strat izolator fonic.

— Domnul Candid vă așteaptă.

Vocea îi este complet neutră. Cu-n ușor declic, ușa de oțel se închide în urma mea. Sîntem într-un soi de anticameră al cărei singur ornament e o altă ușă. Paznicul mi-o deschide și îmi lasă loc să intru primul. Ajung în mijlocul camerei cînd aud pe cineva tușind și văd o ușă închizîndu-se ușor. Sînt o groază de uși în pereți, dar nici măcar o singură fereastră.

Un imens birou de stejar ascunde partea de jos a lui Murray Candid. În spatele lui, pe perete, se află fotografii cu dedicații ale unor artiste de music-hall. Se mai află un divan, cîteva scaune confortabile și un mic bar pe care se găsește un radio. Nimic altceva, dacă n-o punem la socoteală pe gorila care stă întinsă pe divan.

— Domnul Candid?

Se ridică surîzînd și îmi strînge mîna. Mă așteptam la ceva moale și umed. Nu e chiar așa.

— Domnul Martin din... Des Moines, nu-i așa?

— Da.

— Luați loc, vă rog. Cu ce vă pot fi de folos?

Tipul răsturnat pe divan abia a întors capul însă spune deodată:

— E înarmat, Murray.

— Sigur, amice, rîd eu batjocoritor, sînt polițist. În poliția din Des Moines.

Dar, de fapt, fierb de necaz. Costumul meu a fost confecționat ca să ne conțină pe-amîndoi, pe mine și pistolul, fără ca nimeni să-și dea seama de asta.

Murray surîde cu toată gura.

— Voi, polițiștii, aveți impresia că sînteți goi atunci cînd nu sînteți înarmați, nu-i așa? Deci, cu ce pot să vă fiu de folos?

Îmi iau răgazul ca să-mi aprind o țigară și mă răstorn pe spătarul fotoliului. Cînd chibritul îmi aterizează în scrumieră sînt gata s-apuc taurul de coarne.

— Aș vrea cîteva fete frumoase pentru o petrecere. Vrem să organizăm un mare banchet luna viitoare și vrem să ne amuzăm din plin.

Murray încruntă din sprîncene cu un aer uluit.

— N-am înțeles prea bine... Ați zis... fete frumoase?

— Da.

— Dar cum aș putea...

Îi dăruiesc surîsul meu cel mai fermecător.

— Ascultați, domnule Candid. Sînt polițist. Am prieteni care au benchetuit grozav nu demult în orașul ăsta, s-au distrat grozav aici și mi-au spus că dumneavoastră trebuie să mă adresez pentru a obține genul acela de articol.

Murray pare sincer uimit.

— Mie? Recunosc că folosesc animatoare... dansatoare mai mult sau mai puțin goale dar de aici pînă la a pretinde că... Nu văd cum v-aș putea fi de folos.

— Nu fac nimic altceva decît ceea ce mi-au zis prietenii, domnule Candid. Mi-au spus să vin să vă văd.

Surîde din nou.

— Tare am impresia că s-au înșelat, domnule Martin. Îmi pare rău că nu vă pot fi de folos.

Se ridică arătînd astfel că întrevederea noastră a luat sfîrșit, dar, de data asta, nu-mi mai întinde mîna. Îmi iau la revedere și mă îndrept spre ieșire.

Ajung din nou în bar și încerc să gîndesc. Am făcut-o de oaie. În biroul domnului Candid nu se aflau nici clasoare, nici safeuri nici vreun cotlon unde să poată fi puse registrele despre care mi-a vorbit Lola, presupunînd că astfel de registre există. Dacă ele există cu adevărat, trebuie să fie în altă parte.

După ce-mi beau paharul, îmi iau pălăria și părăsesc localul ca să intru vizavi la Regele Cochiliilor, o crîșmă specializată în preparate de pește și al cărei bar are vederea spre stradă. Mă așez comod și mă pregătesc pentru o așteptare îndelungată. Dar de-abia mă ating de primul fel că-l și văd pe Murray Candid cum iese singur din barul său și se îndepărtează cu pași grăbiți. Îl urmăresc la cincisprezece sau douăzeci de metri distanță. E atîta lume pe trotuar încît nu e nici un risc să fiu văzut.

Nu pot să mă împiedic să nu surîd cînd îmi dau seama în sfîrșit unde merge Murray Candid. E un parcaj în capătul străzii și spre intrarea lui se îndreaptă. Chiar dacă m-ar vedea acum am cea mai bună scuză din lume: mașina îmi este parcată în același loc.

Îl las să intre, reduc distanța care ne separă și întind tichetul paznicului care îmi dă în schimb cheile mașinii.

Nu se aude nici un zgomot în parcaj în afară de scrîșnetul nisipului sub pașii mei. Ar fi trebuit să aud o portieră trîntită, un motor pornind pe undeva, dar nu se aude nimic.

Pe urmă aud un strigăt slab în cealaltă parte a unui rînd de mașini. Rămîn țintuit locului, aud din nou strigătul și fără să șovăi mă reped spre locul acela.

Fug cu capul plecat pe o alee întunecată și mă izbesc de mînerul unui pistol care mă trimite în beznă cu un geamăt înăbușit. Nu-i timp să mă mișc nici să mă întorc. Încasez din belșug picioare în coaste iar mînerul pistolului se ridică și coboară mereu peste țeasta mea.

Știu că gem dar nu-mi aud vocea. Ridic mîna ca să m-apuc de ceva dar un călcîi îmi zdrobește obrazul și capul mi se lovește de un obiect de metal și nu mai încerc să mișc un deget.

E aproape plăcut să stai nemișcat. Orice durere a dispărut. Îmi dau seama că mă mai lovesc încă dar nu mai simt nimic.

— Destul, zise un glas.

Cineva şopteşte că nu-i destul.

Sînt treaz, adormit sau mort? E un coşmar sau e realitate? Nu-mi dau seama de nimic şi nici nu ţin cu tot dinadinsul să aflu.

Capitolul VI

Mă trezesc cu primele raze de soare... Am fizionomia vîrîtă în nisip şi mîinile sînt întinse pe lîngă cap şi atît de crispate încît mi-e al dracului de greu să mişc degetele. Cînd reuşesc să mă aşez îmi dau seama fără uimire că sudoarea care curge de pe faţa mea e roşie. Încercarea de a mă ridica a redeschis probabil mai multe răni.

Pe măsură ce-mi revine memoria încep şi durerile care cresc în aşa hal încît capul mi se clatină de la stînga la dreapta precum cel al unui urs în bătaia de tamburină. Trag o înjurătură dar buzele mă dor al naibii de tare. Încetez să mai fac vreo mişcare şi mă mulţumesc să gîndesc.

Greutatea care îmi atîrnă într-o parte nu e altceva decît pistolul meu. Asta-i culmea! Nu m-am putut nici măcar o clipă servi de el. Ce tîmpit am fost să mă las păcălit atît de uşor! Meritam s-o iau pe coajă şi mai mult.

Din întîmplare ceasul mi-a rămas întreg şi n-are decît o zgîrietură pe geam. E ora şase şi un sfert. Înseamnă că mi-am petrecut noaptea între două maşini. Cei care m-au ciomăgit îşi ştiau meseria. Au avut grijă să-mi întindă capcana în partea unde sînt parcate maşinile pentru o noapte întreagă.

Încerc să mă ridic dar mă clatin şi trebuie să mă sprijin cu spatele de maşina cea mai apropiată. Cea mai mică mişcare mă seacă la inimă. Hainele îmi sînt rupte şi murdare. O parte a feţei îmi este numai sînge iar ceafa nu pot să mi-o ating nici cu vîrful degetelor, atît de tare mă doare. Mă întreb dacă nu cumva mi-au rupt cu picioarele vreun oscior. În orice caz, parcă aş respira flăcări.

Nu ştiu cît timp zac aşa luînd pietriş în mînă şi lăsîndu-l să curgă printre degete şi gîndind la mii de lucruri ca prin ceaţă. Poate că o oră? După ce ridic o piramidă frumoasă din pietricele le iau una cîte una şi încep să arunc în ornamentul cromat care împodobeşte roata maşinii din partea opusă. De cîte ori îmi ating ţinta ornamentul scoate un sunet cristalin.

Una dintre pietricele nu mai scoate acelaşi sunet şi mă aplec înainte ca s-o iau şi să mai ţintesc o dată. Dar nu e vorba de o piatră. Este vorba de un inel cu o montură de flori stricată de picioarele care au înfunda-o în prundiş.

Dintr-o dată oboseala îmi dispare. Sar în picioare rînjind cu gura pînă la urechi, fără să mai ţin cont de rănile de la buze, fiindcă acest inel nu e altul decît cel al roşcovanei şi dacă vreun ticălos ar încerca să şi-l ia înapoi de la mine va regreta pînă la sfîrşitul zilelor lui.

Maşina e acolo unde am parcat-o. Mă aşez la volan, caut îndelung poziţia cea mai puţin dureroasă, ies din şirul de maşini şi, trecînd prin faţa paznicului îi arunc doi dolari ca să-mi plătesc orele de parcare suplimentare. Se trezeşte la timp ca să-şi încaseze banii însă nici măcar nu-şi ridică tărtăcuţa.

Cred că pot s-ajung acasă dar mă înşel. Înainte chiar de a ajunge la Broadway toate încep să mă doară îngrozitor. Cu chiu cu vai mai reuşesc să apăs pe pedale. O iau atunci spre casa Lolei, descopăr un loc unde pot să parchez şi intru în clădire clătinîndu-mă.

Niciodată n-aş fi crezut că urcarea unei scări poate fi o tortură. În sfîrşit, ajung în faţa uşii Lolei şi apăs pe butonul soneriei. Îmi deschide imediat şi ochii i se fac mari de uimire.

— Dumnezeule, Mike, ce ţi s-a-ntîmplat?

Mă ia în braţe şi mă conduce pînă la micul divan din salon.

— Mike... trebuie să chem un doctor.

Îmi înghit cu greu saliva şi răspund:

— Nu.

— Dar, Mike...

— Am spus nu, ce Dumnezeu! Lasă-mă să mă odihnesc puţin... O să-mi treacă...

Îmi scoate pantofii şi îmi pune perne sub picioare. Cu toată înfăţişarea ei gînditoare e adorabilă îmbrăcată în rochia neagră din ajun despre care ai zice că îi vine ca turnată.

— Voiai să pleci?

— Trebuie să mă duc la lucru. Acum însă n-o să mai plec.

— Nici vorbă! Bineînţeles că o să te duci. Dă-mi voie doar să mai stau aici pînă cînd o să mă simt mai bine. Hai, du-te!

— Mai am răgaz o oră.

Îmi dezleagă cravata, îmi scoate zdrenţele hainei şi ale cămăşii fără să mă facă să sufăr prea mult în timp ce eu o privesc cu uimire.

— Ai mîna uşoară, fetiţo.

—Am fost infirmieră în timpul războiului. Acum am să te spăl.

Aprinde o ţigară pe care mi-o vîră între buze. Pe urmă dispare în bucătărie şi se întoarce în curînd cu apă caldă şi prosoape. Cu ajutorul unor foarfeci îmi taie maioul. Ceea ce se vede cînd rămîn cu bustul gol nu e prea frumos. Se zăresc mari vînătăi şi răni acoperite cu sînge închegat, în timp ce din altele sîngele începe să curgă din nou. Apa e fierbinte însă e exact ceea ce trebuie. Lola îmi şterge cu grijă faţa şi atinge rănile cu bucăţi de vată îmbibate într-o soluţie antiseptică. Durerea dispare sub mîngîierea magică a degetelor sale, sub spuma lunecoasă şi caldă a apei cu săpun şi e atît de minunat încît adorm şi nu mă mai trezesc decît către orele patru, singur în apartament şi acoperit cu o cuvertură. Pe gheridon, alături de mine, se află o carafă, un pachet de Luckies şi un bileţel: *„Dragă Mike. Nu te mişca de-aici pînă cînd nu mă-ntorc. Hainele le-am aruncat; în costumul în care eşti n-ai cum să pleci. Ţi-am luat cheile şi o să merg la tine ca să-ţi aduc alte haine. Revolverul îţi este sub divan dar fă tot posibilul şi nu te folosi de el. LOLA.*

Veşmintele mele aruncate la lada de gunoi! Cu inelul de la Nancy în buzunar! Arunc cuvertura, mă ridic dintr-un salt şi durerile îmi revin. Dar puteam să mă scutesc de ele. Portofelul, inelul şi tot ce mai aveam prin buzunare sînt aşezate grămadă în spatele carafei. Cel puţin sînt într-o poziţie comodă ca să vorbesc la telefon. Îl sun imediat pe domnul Berin:

— Aici Mike Hammer.

Glasul interlocutorului meu e vesel şi cald. Al meu e lipsit de siguranţă.

— Oh! bună, Mike. Ce mai faci?

— Rău. Tocmai am încasat o chelfăneală.

— Cum?

— Am căzut într-o capcană şi-am fost făcut praf. E greşeala mea. Trebuie să fiu mai atent.

— Ce ţi s-a-ntîmplat?

— L-am urmărit pe unul Murray Candid într-un parcaj iar restul îl cunoaşteţi.

— Dumnezeule, Mike, izbucneşte el, ar trebui... vreau să zic...

— Nu-i nimic, domnule Berin. M-au ciomăgit dar nu mi s-a făcut frică de ei. Data viitoare voi fi mai atent. Într-o oarecare măsură sînt fericit că s-a întîmplat aşa.

— Mulţumit?... Nu înţeleg...

— Unul dintre ticăloşii ăia nu era altul decît ucigaşul Roşcovanei, domnule Berin.

— Zău? Înseamnă că faci progrese, Mike. De unde ştii?

— Individul a pierdut în timpul bătăii inelul pe care i l-a smuls din deget înainte de-a o ucide. Inelul e acum în mîna mea.

— L-ai văzut, Mike? L-ai putea identifica pe agresor?

Am început să-l interesez pe bătrînel! Îmi pare rău că-l decepţionez.

— Nu, domnule Berin. Era întuneric şi n-am văzut decît stele verzi.

— Ce păcat, Mike! Ce vrei să faci în continuare?

Poziţia în care stau începe să mă obosească.

— Nu ştiu încă nimic, domnule Berin. Ştiţi ce... am să vă sun mai tîrziu.

— Foarte bine... dar fii mai atent cu tine, Mike. Dacă păţeşti ceva mă voi simţi direct responsabil.

Îi spun să nu-şi facă griji, închid şi mă las să cad pe spate cu telefonul în mînă. Mă aşez cît mai bine şi îl chem pe Pat la birou. E fericit că mă aude şi mă ascultă cu atenţie fără să mă întrerupă măcar o dată. Nu-i spun nimic de inel, dar ghiceşte că nu i-am zis totul.

— Mai e ceva, nu-i aşa? mormăie el.

— Ce te face să crezi?

— Ai un aer prea mulţumit pentru un tip care a încasat o bătaie.

— Sînt mulţumit pentru că adversarul a-nceput să comită greşeli.

— Cine erau tipii ăia? Paznicii lui Murray Candid!

— Tot ce se poate, Pat, dar nu sînt sigur. Altceva nou?

— Compania unde e asigurat băiatul care a a lovit-o pe Nancy e gata să plătească despăgubiri. De aceea caută şi ea rudele fetei.

— Le-ai zis ceva?

— Nu. Le-am dat raportul oficial, asta-i tot. Dar tipii ăştia sînt abili. Şi-am mai auzit şi de amicul tău.

— Care amic?

— Feeney Last.

Îmi vine să arunc cu aparatul. Numai numele acestui venetic murdar mă face să văd roşu în faţa ochilor.

— Se bucură de o bună reputaţie. N-a făcut niciodată închisoare, după cît se pare. Am descoperit două oraşe pe coasta de vest unde e cunoscut. Folosit în ambele cazuri de firme care aveau nevoie de un dur ca paznic.

Nu mai pot ține telefonul. Îmi iau rămas bun de la Pat, închid, îmi pun capul pe pernă ca să mă gîndesc în largul meu... și mă trezesc dintr-un salt, cu pistolul în mînă și în cealaltă cu inelul de la Nancy.

Dar e Lola. Înfățișarea mea de somnambul ucigaș a speriat-o cu siguranță fiindcă scapă din mîini un pachet.

— Mike!

— Iartă-mă, Lola. Sînt cam nervos de o bucată de vreme.

Arunc pistolul pe masă și-mi vîr inelul în degetul mic.

— Ți-am adus haine.

Ia pachetul de pe jos și se așază pe marginea divanului. O trag spre mine și o sărut pe gură.

Surîde.

— Cum te mai simți?

— Mai bine. Datorită ție și celor cîtorva ore de somn... O să mă mișc cu greutate cîteva zile, dar asta o să-mi fie de învățătură de minte. Altădată o să fiu mai atent.

Îi privesc o clipă chipul îngrijorat și murmur:

— Rareori am văzut o fată atît de frumoasă ca tine.

Rîde de plăcere, se ridică dintr-un salt și smulge de pe mine cuvertura.

— Sînt la dispoziția dumneavoastră, domnule Hammer.

Bîigui ceva, îmi recuperez toga și o expediez la bucătărie în timp ce îmi pun pe mine hainele pe care mi le-a adus. Sînt pe punctul de a-mi înnoda la gît cravata cînd mă anunță că supa e gata. Mă duc după ea la bucătărie și mă așez la masă.

— Îmi plăceai mai mult în celălalt costum, observă ea.

— Fără obrăznicii; mai bine am mînca. Mi-e prea foame ca să vorbesc mîncînd.

— Cotletele astea m-au pus pe picioare, declar eu la sfîrșit aprinzîndu-mi o țigară.

Îi ofer și ei una și zice:

— Ce-o să faci acum, Mike?

— Nu știu încă. Mai întîi vreau să aflu de ce m-au aranjat așa. Apoi, vreau să descopăr cine anume a făcut-o.

— Ți-am spus că Murray Candid e periculos.

— Nu el e primejdios, ci banii lui. Cu ei poate să angajeze pe oricine ca să facă în locul lui o treabă de care el nu-i în stare.

— Rezultatul e același, Mike. Ai grijă cu el... Ai fost la Dublu Zero ca să cauți registrele, nu-i așa?

— Nu. Doream doar să recunosc locurile. Băieții ăștia nu sînt niște novici și ca să descoperi registrele îți trebuie multă bătaie de cap.

Trag un fum din țigară. Nu reușesc încă să-mi vin complet în fire însă nu se poate să nu-mi treacă.

— Nancy a fost ucisă, reiau eu. Nu știu în ce fel fiindcă băiatul care a lovit-o cu mașina crede că a făcut-o el singur. Dar de ce i-au luat inelul? Unul dintre cei cu care m-am încăierat îl avea în buzunar. E deci cu siguranță o crimă și nu un accident.

— Nu știu de ce ar fi putut fi ucisă Nancy. Era destul de ascunsă, ți-am mai zis-o, dar nu era capabilă de nici o faptă rea.

— Și totuși, dădea impresia că urmărește un scop!

— Da, e-adevărat.

— Nu cumva dorea să se răzbune pe un bărbat? În urma unei decepții amoroase sau a ceva de genul ăsta?

— Cu siguranță că nu! Era prea deșteaptă ca să acționeze atît de proștește.

Dau din cap. Se apleacă spre mine și mă privește lung.

— Mike, zice ea în sfîrșit, cu o voce aspră, cărei rase aparțin cei care ucid?

— Celei mai rele dintre toate, Lola. Sînt oameni pentru care nimic nu are importanță. Oameni care pun un lucru oarecare mai sus decît prețul unei vieți și ucid ca să-l obțină și ucid ca să-l păstreze. Dar, oricare ar fi acel lucru, niciodată nu valorează prețul pe care trebuie să-l plătească mai devreme sau mai tîrziu.

— Și tu ai omorît, Mike.

Strîng din buze.

— Da, și am să mai omor, pentru că îi urăsc pe ticăloșii care doboară fără să fie pedepsiți pe aproapele lor și ei mă urăsc atît de mult încît îi pot împinge să m-atace iar eu să acționez în legitimă apărare, și să mă justific în fața unui tribunal. Polițiștii nu pot să meargă atît de departe ca mine, dar ar face-o cu mare plăcere.

Ochii Lolei strălucesc cu intensitate.

— Cum pot să te-ajut?

— Gîndește-te, Lola. Amintește-ți toate discuțiile pe care le-ai avut cu Nancy. Amintește-ți tot ce-a putut să-ți zică sau să te lase să subînțelegi. Dacă îți aduci aminte ceva care are cea mai mică șansă să fie important, spune-mi.

— Da. Mike, dar cum să recunosc importanța unui lucru?

Îmi pun mîna pe a ei.

— Ascultă, fetițo... Îmi pare rău că trebuie să-ți vorbesc din nou dar, tu, și cu Nancy, făceați parte dintr-o organizație al cărei unic scop era să stoarcă bani. Iar tot ceea ce împiedica să vină banii în safeurile unor anumite persoane putea să fie un motiv pentru o crimă, chiar dacă nu era vorba decît de o simplă bănuială. Iată ce trebuie să-ți scotocești printre amintiri.

— Cred că înțeleg, Mike.

Îmi pun în buzunar țigările.

— Știi unde să-mi telefonezi. Dar să nu faci nimic care ar putea să atragă asupra ta atenția cuiva, indiferent cine o fi el.

Ne îndreptăm unul lîngă altul spre ușă.

— De ce? întreabă ea. Am atîta importanță în ochii tăi?

E mai adorabilă decît oricînd, înaltă, sveltă și grațioasă cu buzele fremătînd și cu ochii adînci îndreptați spre mine. O iau în brațe și simt cum palpită corpul său magnific.

— Ai în ochii mei mai multă importanță decît îți închipui. Toată lumea poate s-o ia pe căi rele. Puțini sînt aceia care știu să se-ntoarcă pe drumul cel bun. Tu ești dintre aceia.

Ochii i se umplu de lacrimi și obrazul său îl atinge pe-al meu.

— Nu, Mike, mai am atît de multe de făcut... Fii bun cu mine... dar nu prea mult. Nu cred c-aș putea să suport.

O șterg ca un hoț și cobor scara ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat în ajun și ca și cum trupul meu n-ar fi țeapăn ca un par iar fața umflată și acoperită de vînătăi.

Capitolul VII

Mă sui în mașină dar nu pornesc imediat. Ce să fac acum? N-am nici o idee. Inelul lui Nancy strălucește slab în degetul meu mic. Dacă măcar inelul ăsta ar putea vorbi... Dar dacă într-adevăr ar putea s-o facă? Trei sferturi de oră mai tîrziu mă opresc în fața unui mic magazin de bijuterii care aparține unuia din cei mai vechi prieteni de-ai mei.

— Noroc, Nat, ai cîteva clipe pentru mine?

Fața i se destinde într-un surîs larg. Mîna lui o strînge cu putere pe-a mea.

— Mike! pentru tine am timp cît vrei.

Îl bat pe umăr și-i zic:

— Am nevoie de ajutorul tău.

— Sînt la dispoziția ta...

Îmi arată un scaun pe care să m-așez în timp ce el desface o sticlă de vin. După ce bem cîte un pahar ajung la scopul vizitei mele. Imediat Nat își pune la ochi o lupă de ceasornicar și ia inelul pe care i-l întind.

— Iată, Nat. Ce poți să-mi spui despre inelul ăsta?

Îl cercetează din toate unghiurile posibile pe urmă ia de la ochi lupa.

— Inelul ăsta are o istorie deosebită?

— Nu. Nimic care să aibă legătură cu originea lui.

— Păcat. Și e important?

— Foarte important.

— Am mai văzut inele de felul ăsta dar... În sfîrșit, e un inel de femeie, vechi de trei sute de ani sau chiar mai mult. Uită-te la culoarea aurului, Mike. Astăzi se folosesc aliaje mai dure decît ăsta. Nu-mi dau seama dacă a avut ceva scris pe el. Îmi pare rău, Mike, dar nu pot să-ți spun mai multe...

— Chiar nu se poate afla mai mult?

— Dacă ai putea descoperi cine l-a fabricat, în arhivele lor...

Se întrerupe și dă din umeri.

— Dar, acum trei sute de ani n-a putut fi fabricat decît pe vechiul continent. Și cu războaiele și naziștii... În orice caz, nu erau mari companii pe vremea aceea. Erau doar mici întreprinderi transmise din tată în fiu, care fabricau la comandă astfel de bijuterii.

Îmi pun din nou în degetul mic inelul.

— Îți mulțumesc totuși, Nat. Ce mi-ai spus mă scutește să fac cercetări inutile.

Mă urc din nou în mașină și, înainte de a porni, mă mai uit o dată la inel. De ce naiba ucigașul i l-a smuls din degete? De ce, din moment ce practic nu i se mai poate descoperi originea? Și care naiba e ticălosul care l-a trambalat în buzunar pînă cînd l-a pierdut în parcaj?

O parte din mintea mea conduce mașina. Cealaltă se întreabă de ce mi-au stricat portretul. Și cu cîtă precizie în execuție! Nu sînt încă destul de important pentru a fi ucis însă a trebuit să primesc un avertisment.

Fiindcă fără doar și poate e vorba de un avertisment.

De-abia cînd mă opresc în preajma parcajului înțeleg de ce am revenit aici. Nu sînt sigur că e același paznic de aseară dar ciocănesc la ghișeul lui și întreb:

— N-a pierdut nimeni ceva pe-aici?

— Tocmai a venit un tip să mă-ntrebe de niște chei pe care le-a pierdut. Dar ce? Ai găsit ceva?

— Oh! o chestie fără valoare. Nimic important. Te-am întrebat doar așa, din întîmplare.

Își închide ghișeul și mă pregătesc să eliberez ringul cînd o mașină virează ca să intre în parcaj și la lumina farurilor zăresc două picioare care dispar dintr-un salt între două mașini.

Mă opresc deodată.

Picioarele merg pe aleea pe care am străbătut-o eu în fugă în ajun.

Inima începe să-mi bată cu putere, aștept un moment prielnic și sar peste grilajul parcajului.

Poate să fie ceva dar la fel de bine poate să nu fie nimic însă sînt hotărît să nu risc deloc. De două ori pietrișul scîrțîie sub pași și mă opresc cu urechea ciulită. Tipul se vede că e prea ocupat ca să m-audă. Așezat pe scara unei mașini strecoară printre degete pietrișul. Mă ridic în picioare și-mi ofer luxul de a-l contempla în tăcere.

O altă mașină intră în parcaj. Tipul rămîne nemișcat ținîndu-și respirația pînă cînd mașina e parcată și șoferul ei pleacă. Pe urmă își continuă ocupația.

— Ai pierdut ceva? mă informez eu.

Încearcă să se ridice atît de repede încît se prăbușește cît e de lung. La a doua încercare reușește și vrea să mă lovească cu pumnii dar de data asta sînt pregătit. Își lansează stînga într-un croșeu larg dar fac o fentă și îi administrez una care-l îndoaie. Nu am chef să respect regulile. Ridic deodată genunchiul și îi zdrobesc nasul. Pe urmă îl pun lîngă o mașină și, ținîndu-l cu o mînă, îl lovesc pînă cînd brațele îi cad inerte pe lîngă corp. Cînd îi dau drumul se lasă ca un sac gol și nu mai mișcă.

Aprind un chibrit, i-l apropii de față sau mai bine zis de ce i-a rămas din ea și înjur printre dinți. Nu l-am văzut pe tip în viața mea. E tînăr iar țoalele de pe el nu sînt de la un magazin de confecții. Îl scotocesc prin buzunare, descopăr că n-are armă și că-l cheamă Walter Welburg. Portofelul îi este bine tixit. În buzunare n-are nici o cheie. Poate că e ăla care le căuta cu adevărat?

Dumnezeule! Dar atunci de ce a sărit asupra mea cînd l-am întrebat dacă a pierdut ceva? Părăsesc parcajul cu conștiința tulburată. Și o iau spre Dublu Zero. Boxerul în livrea de la Dublu Zero e pe trotuar, mai atent să deschidă portierele și să-și umple buzunarele de sferturi de dolari decît să supravegheze intrarea în bar. Îmi economisesc banii strecurîndu-mă prin spatele lui.

Micuța de la garderobă îmi dă un tichet în schimbul pălăriei. Pe urmă îmi vede semnele de pe față și surîde:

— Ce s-a întîmplat, frumosule brunet? Ea ți-a spus nu și tu ai crezut că glumește?

Îi surîd la rîndul meu.

— Greșești, fetițo, eu am încercat s-o resping.

Se apleacă pe tejghea și își pune bărbia în palme, oferindu-mi astfel gratuit imaginea a ceea ce are în corsaj. Și zău că ai ce să privești.

— Cred c-aș fi făcut la fel dacă eram în locul ei, zice ea.

— N-ai fi avut nevoie, frumoaso. N-aș fi încercat să te resping.

Îi trimit o sărutare, ea se preface că mi-o prinde în zbor și c-o vîră în decolteu. Ochii ei sînt negri și strălucesc de senzualitate.

— Va trebui să te-ntorci după pălărie. Pe curînd, brunetule.

Toate mesele din apropierea ringului de dans sînt ocupate. Un mic proiector rătăcește pe silueta unei cîntărețe care face mai multă muzică cu coapsele decît cu vocea. Nici Murray nici însoțitorii lui nu sînt în sală. Mă lipesc de un zid și îmi comand un cocktail.

De-abia gust din el că blonda mea animatoare se așază lîngă mine.

— Te-am căutat, îmi spune ea.

Ia o țigară din pachetul meu și o aprinde.

— Ai vorbit de cincisute de dolari aseară...

— Da.

— Poate că am ceva pentru tine.

— Dă-i drumul.

— Dar asta face mai mult de cincisute de dolari.

— Ești sigură?

— Poți să-ți dai seama și singur.

— Despre ce e vorba? Se pot cumpăra multe lucruri cu cincisute de dolari.

Cîntăreața își termină numărul. Blonda își strivește țigara în scrumieră.

— Ascultă... Sterge-o mai înainte ca luminile să se aprindă din nou. Eu plec de-aici după ora unu. Ne întîlnim la colțul străzii. O să urcăm la mine și o să-ți arăt ce am de vînzare.

— Foarte bine.

— Ai face bine să aduci mai mult de cincisute de dolari.

— Să văd ce pot face.

Surîde, înclină capul și mă părăsește.

Dau peste cap restul din pahar, plătesc și ajung din nou în vestiar. Micuța de-aici își arată dinții.

— Ești prea grăbit, zice ea. Nu scap de-aici decît peste cîteva ore.

În timp ce-mi dă pălăria își reia poziția care îmi arată unde mi-a pus sărutul trimis. Îi împăturesc o bancnotă în lung și o strecor în decolteu pînă cînd nu se mai vede.

— Poți s-o păstrezi dacă patronul n-o s-o găsească.

— N-are de ce s-o caute acolo, izbucnește ea în rîs. Dar dacă vrei poți să-ncerci s-o iei oricînd.

Are idei, puștoaica. Păcat că nu e liberă imediat fiindcă am o seară lungă de ars gazul de pomană. În lipsă de altceva intru într-un bar și m-apuc să-nfulec sandviciuri. Dar mintea mi-e dusă la blondă... Cincisute de dolari. Exact jumătate din onorariul meu. Îmi trebuie două ore ca să iau o hotărîre dar, pînă la urmă, mă închid într-o cabină telefonică și cer interurbanul.

— Bună seara, zice în sfîrșit domnul Berin cu o voce somnoroasă.

— Aici e Mike, domnule Berin. Îmi pare rău că vă deranjez dar am noutăți.

— Despre ce e vorba?

— Am promis cincisute de dolari unei animatoare pentru orice informație importantă în legătură cu Roșcovana. Are ceva de vînzare, dar vrea mai mult. Să mă fac cumpărător sau să-ncerc să o fac să vorbească într-un alt chip?

— Dar... cît ai zis... și ce...

— Cincisute de dolari. Nu mi-a zis cît mai vrea în plus. Am întîlnire cu ea.

— Mda.

Se gîndește o clipă.

— Ce crezi, Mike?

— Dumneavoastră sînteți cel care plătiți. Oricînd se poate lăsa totul baltă dacă nu merită.

— Dar ai impresia că poate să valoreze ceva?

— Așa am impresia. Fata în chestiune e animatoare într-un bar care se cheamă Dublu Zero. Și a cunoscut-o pe Nancy...

— Atunci, dă-i drumul, Mike. Suma e neînsemnată. Pentru mine, cel puțin. Vezi ce vrea să ofere și acționează cît mai bine.

— Bine, dar vrea banii imediat.

— Foarte bine. Semnează-i un cec. Banii vor fi la banca ta de mîine dimineață.

— Înțeles. Am să vă sun mai tîrziu. Noapte bună.

Închid și mă întorc pe scaunul meu. La douăsprezece și jumătate mă duc la mașină. E ora unu și cinci cînd o văd pe blondă ieșind din bar. Pornesc motorul, deschid portiera și îi strig să urce.

— În ce direcție mergem?

— Drept înainte. Locuiesc pe strada 89.

Și-a pus picioarele pe o mică valiză din piele uzată.

— Asta e? întreb eu.

— Da.

Profit de un semafor roșu ca s-o privesc mai bine. Nu arată rău deloc.

Întoarce capul, își dă seama că o cercetez și surîde.

— Ești curios? murmură ea.

— În legătură cu valiza?

— Nu, în legătură cu mine.

— Sînt întotdeauna curios cînd am de-a face cu blonde.

Semaforul trece pe verde și o pornesc din nou.

Cîteva minute mai tîrziu sîntem în apartamentul său. E drăguț și confortabil, cu toate că puțin cam impersonal. Apartamentul unei femei cu gust care însă n-are prea des ocazia să stea acasă.

— Mă numesc Ann Minor, mă vestește ea în timp ce eu îmi pun pălăria pe o măsuță.

Îmi aruncă o privire ambiguă și adaugă:

— Dar tu?

— Mike Hammer, Ann. Nu sînt inspector de asigurări ci detectiv particular.

— Știu. Mă întrebam doar dacă o să mi-o zici.

— Cine ți-a spus?

— Nimeni. Știu că te-am văzut undeva, într-o fotografie din ziar.

— De aceea m-ai făcut s-o șterg atît de repede în seara asta de la Dublu Zero?

— Da. Lui Murray nu-i plac sticleții, fie ei și particulari.

— De ce se poate teme de poliție un cinstit om de afaceri?

— Poți să repeți... suprimînd un cuvînt.

E perfect inutil. Mă așez pe brațul unui fotoliu și o privesc, cum își atîrnă pardesiul într-un dulap, pune pălăria mea pe o etajeră de sus și închide ușa.

— Nu sînt o fetiță, zice ea. Cred că n-am fost niciodată. N-ai venit la Dublu Zero ca să te-amuzi și eu știam. Cînd ai vorbit de Nancy, am început să înțeleg... și să tremur. Spune-mi... Știi să te aperi?

De-abia a rostit ultimul cuvînt că țeava pistolului meu e îndreptată spre pieptul ei. După ce s-a uitat bine la el îl pun din nou în învelitoarea sa de piele și încrucișez brațele. Ochii îi sînt larg deschiși.

— Îl urăsc pe Murray... Nu mi-a făcut niciodată nimic. Îmi plătește cu exactitate salariul dar am văzut cum s-a purtat cu alte fete și îl urăsc...

Mor de dorință să deschid valiza și ea își dă seama de asta. Surîzătoare, se apropie de mine, bate cu degetele pe locul unde crede că țin banii și zice:

— Ai adus banii?

— Da.

— Cîți?

— Asta depinde de conținutul valizei. Ce-o să faci după ce ți-i dau?

— O să plec într-o lungă călătorie. Mi-e pînă peste cap de orașul ăsta împuțit.

Iau de pe jos valiza. Nu-i prea grea. Pielea îi e murdară și jupuită. Încerc s-o deschid dar e închisă cu cheia.

— E-a ta? întreb eu.

— Nu, a aparținut lui Nancy.

— Și n-ai deschis-o niciodată?

— Nu m-am gîndit nici măcar s-aduc ceva ca s-o deschid.

Toarnă în pahare ceva de băut, se așază într-un colț al sofalei și se uită la mine în liniște. Cînd își termină paharul îl pune pe covor și își aduce picioarele sub ea cu o artă care îi descoperă pulpele.

— N-o deschizi?

Vocea îi sună provocatoare.

— Mi-ar trebui un pumnal, un cuțit...

Afectez o detașare pe care sînt departe s-o simt de fapt.

Trece prea aproape de mine îndreptîndu-se spre bucătărie și atunci o opresc și o prind în brațe și o sărut pe buze și în interiorul decolteului în timp ce ea geme încetișor și tremură în mîinile mele. Cînd o las, ochii îi ard iar gura îi e roșie și pasionantă.

Dispare în bucătărie înainte ca s-apuc s-o rețin și o aud căutînd într-un sertar, o aud cum închide sertarul dar nu se-ntoarce imediat iar cînd revine, în locul rochiei poartă un halat sub care îmi dau seama că e goală.

Îmi întinde o șurubelniță și șoptește:

— Nu poate să mai aștepte?

O sărut pe vîrful nasului.

— Nu, comoara mea, nu poate să aștepte.

Mă aplec deasupra valizei și încerc s-o deschid. În curînd, încuietoarea cedează dar cînd să ridic capacul lumina se stinge dintr-odată, cu excepția unei veioze.

— Mike, murmură Ann.

Mă întorc brusc, gata să înjur, dar nu mai zic nimic fiindcă și-a aruncat capotul pe spătarul unui fotoliu și stă în picioare în mijlocul camerei, o statuie însuflețită ridicată pe tocuri înalte, picioare ușor depărtate și cu pumnii atîrnînd pe lîngă coapse, provocîndu-mă cu tot corpul. Blondețea nu-i este autentică, dar curbele îi sînt ale ei.

Uit de valiză și de loviturile pe care le-am încasat nu demult și o înlănțui.

Mai tîrziu, aprind o țigară. Mîna îmi tremură. Ann surîde și glasul îi este dulce, aproape muzical.

— Mă întrebam dacă aș putea fi destul de importantă ca să te fac să uiți restul.

— Ești fericită că m-ai oprit din drum?

— Da.

Ochii ei nu mă părăsesc în timp ce mă ridic după ce mi-am stins țigara.

Deschid imediat valiza și nu pot să nu mă-mpiedic să fluier printre dinți. E plină de hăinuțe pentru un nou născut, și toate par noi.

Roșcovana era mamă! Cineva e deci tată. Un minunat motiv de șantaj și de crimă. Dar nu e pe genul lui Nancy. Și mai e ceva. Toate aceste hăinuțe n-au folosit niciodată. Unele mai poartă încă fragmente de etichete... Atunci?...

Într-unul din buzunarele valizei descopăr cîteva agrafe, un tub de ruj, o oglindă; într-un altul, un mic album de fotografii. Toate o reprezintă pe Nancy, o Nancy diferită de cea pe care am întîlnit-o, în vîrstă de maximum 16 ani, fără nici o grijă și proaspătă ca o floare. E vorba de instantanee luate la diferite picnicuri, în compania unor tineri, dar Nancy nu pare să prefere pe vreunul dintre ei.

Surîde din toate fotografiile și cel puțin două îmi dau voie să constat că poartă inelul de aur...

Peisajele nu sînt decît anonime întinderi de apă sau de iarbă. Pe spatele fotografiilor nu se zărește nici o dată nici o indicație, nici măcar adresa laboratorului care le-a developat. Nimic. Iarăși o fundătură...

— Îți e ceva util?

Mă scutur din toropeală și dau afirmativ din cap. O idee începe să mă frămînte. Scot carnetul de cecuri și-l pun pe masă. Am luat deja o hotărîre dar o întreb totuși:

— Cît vrei?

Nici un răspuns. Mă întorc și o contemplu o clipă cum stă încă întinsă pe sofa, goală și surîzătoare.

— Nimic, zice ea. Deja ai plătit.

Închid valiza, mă duc să-mi iau pălăria din dulap și deschid ușa. Ann are cu ce să plece în călătorie.

Îi fac cu ochiul, îmi face și ea cu ochiul fără să spună nimic și apoi închid ușa după mine.

Capitolul VIII

Nu dorm noaptea întreagă. După ce ajung la mine scot la iveală pe o masă conținutul valizei și fumez în timp ce încerc să înțeleg. Hăinuțe de copil. Instantanee. O veche valiză de piele. Totul a aparținut Roșcovanei. Și ce-i cu asta? În frigider am bere. O lichidez pînă la ultima picătură și încă mă mai gîndesc iar cînd soarele îmi strălucește în ferestre îl sun pe domnul Berin.

— Aici e Mike, anunț eu.

— Bună ziua, Mike. Ești matinal.

— Încă nu m-am culcat.

— O să ai remușcări pentru chestiile astea cînd o să ajungi la vîrsta mea.

— Tot ce se poate, dar, pentru moment, dumneavoastră trebuie să aveți remușcări fiindcă i-am lăsat un cec de cincisute de dolari.

— Foarte bine, o să mă ocup de asta imediat. Ai aflat ceva interesant?

— Nu, dar încet, încet o să aflu.

— Atunci socotesc că banii au fost bine folosiți. Nu poți să-mi spui mai mult?

— Sînt în posesia unei vechi valize pline de hăinuțe pentru un copil și cîteva instantanee fotografice. Totul îi aparținea lui Nancy.

Rămîne o clipă tăcut și admite că e surprinzător. Mă declar în întregime de acord cu el.

— Ce-o să faci? mă întreabă el.

— Mai întîi, o să dorm. După aceea o să văd.

— Atunci, noapte bună, Mike. Dacă mai ai nevoie de mine, nu șovăi să mă cauți.

— Înțeleg.

Pun receptorul în furcă. Ochii parcă îmi sînt cărbuni încinși, și am impresia că am băut prea multă bere. Mă arunc pe pat și mă cufund într-un somn greu, bîntuit de coșmare, din care mă smulge, spre prînz, țîrîitul telefonului. La început, nu vreau să răspund, dar sună în continuare și mă trezesc fără să știu cum pun receptorul la ureche și ascult vocea Veldei repetînd îngrozită:

— Mike... Tu ești, Mike? Mike, răspunde!

— Eu sînt, păpușo, reușesc pînă la urmă să îngaim. Ce vrei?

E furioasă însă în mod vizibil respiră ușurată.

— De unde-ai apărut, Mike? E a patra oară cînd îți telefonez în dimineața asta.

— Nu m-am mișcat de aici. Dormeam.

— Oh! Din nou n-ai fost acasă? Cum era individa?

— Ochi verzi, păr albastru, piele roșie. Ce vrei?

— Pat a telefonat dis de dimineață. Mi-a spus să-l suni cît poți de repede. E în legătură cu Feeney Last.

— De ce nu mi-ai spus de la-nceput? Vorbim mai tîrziu, Velda, o să-l sun imediat.

Dar căpitanul Chambers nu mai e la biroul lui și sergentul de serviciu refuză să-mi spună unde l-aș putea găsi. Am chef să-l înjur, dar mă abțin, închid, strîng toate lucrurile de pe masă, le pun din nou în valiză și fac un duș.

Telefonul sună cîteva clipe mai tîrziu și țîșnesc spre aparat udînd totul în jurul meu însă nu-i fac nici un reproș lui Pat.

— Pat aici! izbucnește el în rîs. Cum îți petreci nopțile, amice?

— Dacă ai ști, ai vrea să schimbi locul cu mine. Velda mi-a zis că ai ceva să-mi spui în legătură cu Feeney Last. Te-ascult.

Intră imediat în subiect.

— Cercetările mele n-au ajuns la nici un rezultat pînă acum însă azi dimineață am primit o scrisoare de la un șerif de pe Coastă. Se pare că Feeney Last are semnalmentele unui tip căutat acolo pentru crimă. Din nefericire, singurul care-ar putea să-l identifice a murit și ei trebuie să se rezume la descrierea pe care-am făcut-o

— E totuși ceva. Feeney e greu de descris: un venetic. Ce vrei să faci?

— Am cerut amănunte. Dacă ele coincid cu restul, îmi pun oamenii pe urma lui. I-am reprodus fotografia de pe permisul de portarmă și am trimis-o șerifului. Și acum, la revedere. Am un mort pe cap și trebuie să întocmesc un raport.

— E o cunoștință de-a noastră? întreb eu.

— Nu, cu condiția ca tu să nu frecventezi cumva capcanele pentru provinciali. E vorba de o femeie. Era animatoare la Dublu Zero.

Mîna îmi apucă mai strîns receptorul.

— Cum arată, Pat?

— Blondă oxigenată. Are vreo treizeci de ani. Nu-i prea rea. S-a sinucis. Are o scrisoare de adio în poşetă, printre actele de identitate.

— S-a sinucis, aşadar? rînjesc eu cu amărăciune.

Mai erau blonde oxigenate la Dublu Zero, dar aş paria pe orice că ştiu despre cine e vorba. Tonul meu pare să-i displacă lui Pat Chambers.

— S-a sinucis, Mike, nu-i nici o îndoială. Nu mai încerca încă o dată să încurci lucrurile...

— O chema Ann Minor?

— Da... Dar de unde ştii?

— Corpul se află la morgă?

— Da.

— Ne întîlnim acolo peste douăzeci de minute.

Pun telefonul în furcă.

Îmi trebuie mai mult de trei sferturi de oră ca să ajung la morgă şi îl găsesc pe Pat plimbîndu-se de colo colo atunci cînd opresc la marginea trotuarului. Tresare cînd îmi vede faţa şi zice cu un aer dezgustat:

— Sper să nu-ncerce să te oprească înăuntru. Am văzut cadavre care arătau mai bine ca tine.

Cînd ne aflăm în faţa corpului, Pat dă de-o parte cearceaful care-l acoperă şi aşteaptă.

— O cunoşti?

Fac un semn afirmativ.

— Are vreo legătură cu cazul Sandford?

Fac acelaşi semn.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Mike, într-una din zile procurorul o să te strîngă de gît cu propriile lui mîini. E sigur că e vorba de o sinucidere.

Acopăr uşor faţa blondei.

— A fost ucisă, Pat.

— Bine. Hai să mergem în altă parte unde putem să vorbim.

Pat se aşază în faţa unui dejun consistent, însă eu mă mulţumesc cu o sticlă de vin roşu.

— Spune-mi ce ştii, Pat.

— O cheamă Ann Minor... dar nu se pare că-ţi spun ceva nou. Lucra pentru Murray Candid de patru ani. Mai înainte a fost dansatoare în mai multe locuri. Are un apartament în oraş. Nimic deosebit în casă.... Scrisoarea ei de adio zice cu simplitate că e obosită de tot, că n-are nici un ţel în viaţă şi că nu mai vede nici un motiv să rămînă pe pămînt. Scrisul îi corespunde cu semnătura de pe alte documente.

— Aiureală!

— Experţii sînt siguri.

— Atunci ar trebui să se mai asigure o dată.

Pat îşi dă seama de crisparea mea şi coboară ochii.

— Am să veghez la asta, şopteşte el.

Înghite o porţie de spaghete şi continuă:

— Iată cum s-au petrecut lucrurile... cel puţin în aparenţă. A mers în zori pînă la capătul cheiului ruinat, în apropiere de Riverside Drive, şi-a scos pălăria, pantofii, vesta, le-a pus pe mal împreună cu poşeta şi s-a aruncat în apă. Fără îndoială că nu ştia să-noate. Orice s-ar fi întîmplat, tot s-ar fi-necat fiindcă rochia i s-a agăţat de nişte fiare scufundate care o ţineau la fund. Către orele opt şi jumătate, cîţiva copii i-au zărit hainele şi au chemat un poliţist care a dat telefon la o patrulă. Nu s-au mai străduit nici măcar să-ncerce s-o aducă la viaţă.

— De cînd crezi că a murit?

— Între orele patru şi cinci dimineaţa.

Beau un pahar de vin în viteză şi zic:

— Am părăsit-o către orele trei şi un sfert în această noapte.

Ochii lui Pat lansează flăcări, şi ia în grabă în furculiţă un nou contingent de spaghete. Or fi poate bune, însă cu siguranţă că nu le simte gustul.

— Mai departe, ordonă el.

— A găsit o valiză care a aparţinut lui Nancy. Nancy a lucrat la Dublu Zero odinioară. Valiza era plină de scutece, toate părînd a fi noi. Am urcat la ea şi am rămas acolo pînă la orele două şi jumătate, trei fără un sfert.

Clatină din cap.

— Avea aerul că e speriată de ceva?

— Cînd am părăsit-o era fericită. Nu se gîndea deloc la sinucidere.

— Fir-ar să fie, Mike!

— Cînd o să aibă loc autopsia?

— Astăzi... acum! Nu m-ar surprinde să i se găsească arsenic în stomac.

Îşi împinge cu furie scaunul, merge la cabina telefonică şi revine după un minut mormăind.

— O să am un raport oficial în două ore. Se ocupă de ea, în clipa asta.

— Pariez că verdictul va fi acelaşi.

— De ce?

— Pentru că nu avem de-a face cu nişte imbecili.

— Atunci poate că ei au de-a face cu nişte imbecili, nu-i aşa Mike?

Aprind o ţigară şi îi zîmbesc. Tocmai

mi-am adus aminte de ceva ce am citit sau am auzit zicîndu-se în legătură cu înecaţii.

— Crezi că i s-a-ntîmplat ceva din pricina lui Nancy?

— Da, zic eu.

— Atunci, adu-mi o probă, Mike. Nu pot să fac nimic fără asta.

— O să-ţi aduc.

— Cînd?

— Cînd o să punem mîna pe cineva destul de informat ca să poată vorbi.

Cu o ocheadă şmecherească din ochi Pat mă aprobă.

— Cred că o să-l facem să vorbească, spune el încet.

— N-o să faci nici un efort, îi răspund eu. Cînd o să-ţi aduc pe cineva ăla o să fie atît de mulţumit să verse tot din el încît n-o să fie nevoie să-l rogi.

— O să-i faci mai întîi morală, presupun?

— Şi încă cum!

— Ştii ce te aşteaptă?

— Desigur. Tipi cu paznici de nădejde. Tipi care sînt în stare ei înşişi să se apere dacă paznicii sînt înlăturaţi. Tipi plini de bani şi ocrotiţi de micile lor armate.

— Plutim în ape primejdioase, mormăie Pat.

— Ştiu. Şi de aceea am o poziţie avantajoasă. Dat fiind poziţia ta oficială, pot să-ţi pună beţe în roate. Dar eu pot să-i trimit la ocnă. Ei nu mă pot obliga să demisionez şi nici nu pot să mă-nspăimînte, fiindcă pot singur să fac mai mult zgomot decît ei toţi la un loc.

— Mie-mi spui!

Pat se ocupă din nou de spaghetele sale iar eu de sticla de vin. Dar, înainte de a avea timp să-mi aprind o ţigară, barmanul îl cheamă la telefon. Se întoarce peste cinci minute rîzînd cu gura pînă la urechi.

— Teoria ta în legătură cu crima cade, Mike. Experţii au făcut un nou examen şi nu e nici o îndoială în legătură cu autenticitatea scrisorii de adio. Nici o urmă de contrafacere. De data asta ţi-ai vîrît singur degetele în ochi.

Nici nu-ncerc măcar să discut. Cînd experţii de la poliţie spun ceva ei ştiu ce zic.

Pat se uită la mine.

— Mai rămîne autopsia, zic eu.

— Vrei să asişti?

Dau din cap.

— Nu. Vreau să dau o raită. Am nevoie de timp ca să gîndesc. Am să te chem mai tîrziu. De-acum încolo caută să vezi prin spitale...

— ...dacă nu cumva au avut o oarecare Nancy Sandford în maternităţile lor etc. De acord, Mike, o să mă ocup de asta.

— Şi se mai zice că sticleţii sînt proşti.

Plătesc nota, îmi iau rămas bun de la Pat în faţa uşii şi mă îndepărtez. Sinucidere? Asta-i bună! Ann Minor trebuie să fi pus prea multe întrebări şi a atras atenţia asupra sa. Încerca să cîştige cinci sute de dolari. A cîştigat liniştea eternă. Săraca blondă...

Mă urc în maşină şi o iau spre Riverside Drive. Odată ajuns la destinaţie, îmi parchez maşina şi mă îndrept spre cheiul dărîmat despre care mi-a vorbit Pat. Au pus aici de pază un paznic, dar îl fac să înţeleagă repede că sînt de-ai casei fiindcă îmi face semn să trec fără să-mi mai ceară actele.

Apa din fluviu e cenuşie şi ar putea să pară curată pînă cînd te-apleci şi vezi murdăriile care plutesc de-a lungul fluviului. Nu întîrzii să descopăr în vîrful unei grămezi de gunoaie o cutie de tablă care mai are încă un capac. Îi curăţ cu grijă interiorul cu o batistă pe care pe urmă o arunc. Cobor pînă la marginea apei, umplu cutia cu apă şi ajung din nou la maşină şi în loc să-i dau telefon lui Pat mă duc de-a dreptul la biroul lui.

Imediat îmi întinde o filă dactilografiată.

— Iată raportul, Mike. A murit sufocată, înecată. Şi nu ne-am înşelat nici în privinţa orei...

Nu mă obosesc să citesc raportul.

— Procurorul mai e aici, Pat?

— E jos. De ce?

— Spune-i să aştepte.

— Eşti sigur că merită? Nu-i un tip prea comod.

— Merită.

Pun cutia pe biroul lui.

— Du asta la analiză.

Scutură uşor din cap, încruntă din sprîncene şi mă priveşte. Cînd vede că n-am chef să-i dau explicaţii se ridică şi iese din birou. Cinci secunde mai tîrziu aud zgomotul ascensorului.

Sînt la a noua ţigară cînd Pat se întoarce. Eram sigur că va veni furios.

Pune cu violenţă cutia pe birou şi mi se aşază în faţă roşu de mînie.

— Ce-i cu asta? Procurorul a analizat conţinutul cutiei şi mi-a zis că nu e decît apă, cu toate porcăriile imaginabile în ea. Pe urmă m-a întrebat de ce l-am pus să facă asta şi ştiu că am făcut o faţă... Nu ştiam ce se aşteaptă să se găsească acolo, dar totuşi credeam că e ceva serios...

— De ce nu l-ai întrebat dacă e acelaşi gen de apă murdară pe care a descoperit-o şi în plămînii blondei? Nu în stomacul ei, mă înţelegi: în plămîni. Cînd cineva se îneacă se sufocă, pentru că mica supapă din gît blochează trecerea aerului pentru a împiedica apa să intre în plămîni. Nu e nevoie de mult pentru a sufoca pe cineva... e destulă atîta apă cît să blochezi mica supapă. E multă apă în stomac, dar foarte puţină în plămîni. Du-te din nou. Pune-i întrebarea asta.

Ochii lui Pat ies din orbite.

— Să nu-mi spui că ai descoperit asta singur!

Ridică receptorul. Discuţia nu durează mai mult de un minut.

— Or să se ocupe de asta, anunţă el după ce pune receptorul la loc. Dar cred că greşeşti.

— De cîte ori trebuie să-ţi repet...

— Uşurel, Mike. Trebuie să aşteptăm raportul. Iar acum, ai cuvîntul.

— E foarte simplu, Pat. Ann Minor a fost probabil înecată la ea acasă şi apoi aruncată în fluviu.

— Ar fi trebuit să i se scoată corpul din casă fără să se facă remarcaţi.

— Şi ce-i cu asta? Cine se plimba pe stradă la ora aia? Cu siguranţă că n-au întîmpinat nici o greutate ca s-o scoată din casă şi s-o azvîrle în apă.

— Dar e totuşi o hibă: scrisoarea de adio.

— Am o idee şi în legătură cu asta.

Pat îşi pune bărbia în pumni.

— Zi-i mai departe, mă faci curios.

— E ceva cam tras de păr, şi tu însuţi o s-o găseşti cam...

— Nu-i sigur, zice el serios. Trec drept o forţă în secţia mea, îmi place meseria pe care o fac bine, dar, de o bucată de vreme numai tu ai idei. Crezi că m-am tîmpit?

Nu pot să mă-mpiedic să nu rîd.

— Nu te nelinişti, amice, nu rămîi de căruţă. Numai că uiţi pur şi simplu că o canalie inteligentă poate să ştie la fel de mult ca un sticlete inteligent. Sînt momente cînd trebuie să intri în pielea unei canalii...

— Bine, cunosc cîntecul.

— Iată-ne cu două crime în braţe. Amîndouă seamănă a altceva. N-am dovedit încă faptul că prima a fost o crimă, dar a doua ne arată cu cine avem de-a face. Nu sînt deloc amatori.

Cîteva clipe mai tîrziu telefonul sună. Pat rămîne impasibil pînă la sfîrşitul conversaţiei însă îmi dau seama că are draci.

— Apa din plămînii fetei era limpede, cu urme de săpun. Fără îndoială că a fost înecată în cadă.

— Atunci, sus inimile!

— Mda. Imbecilii ăia mă felicită dar vor să ştie cum mi-am dat seama de asta.

Pat înjură uşurel dar surîde. Şi eu surîd ieşind din biroul lui pentru că, poate că pentru prima oară în viaţa mea, vreau să am poliţia în spatele meu. Povestea e prea tare pentru un singur om. Poliţiştii au personal şi sînt utilizaţi. Nu văd cum m-aş descurca singur.

Înghit cîteva sandviciuri şi mă întorc acasă. Dar încetez să mai surîd cînd încerc să vîr cheia în încuietoarea de la apartament. Nu trebuie să mă uit de două ori ca să pricep că s-a umblat la ea. Îmi scot pistolul, împing uşa şi mă reped ca un cretin, cu riscul de a mă lăsa doborît. Din fericire, vizitatorul meu a plecat.

Dar a lăsat o groază de urme ale trecerii lui. Şi ce urme! Perne sfîşiate, sertare golite pe duşumea, haine aruncate cu buzunarele întoarse pe dos, frigiderul deschis, comoda răsturnată. Telefonez la portar, dar n-a văzut pe nimeni, n-a remarcat nimic.

Valiza lui Nancy a fost golită de conţinutul ei iar dublura i-a fost în întregime descusută.

Şi albumul de poze a dispărut.

Pierd vreo două ore ca să fac inventarul a ceea ce se găseşte în casă. Dar puteam să mă scutesc de această corvoadă. Mi-au lăsat pe masă cincizeci şi patru de dolari şi un ceas cu brăţară. În schimb, au luat o veche serie de negative.

Aprind o ţigară, privesc în jur şi fac diverse observaţii care îmi dezvăluie scopul percheziţiei. Au luat fotografii, de acord, dar pentru altceva au venit de fapt. Ceva destul de mic pentru a putea fi ascuns într-o călimară — răsturnată pe birou — într-o solniţă sau într-o cutie de piper — amîndouă răsturnate pe masa din bucătărie, în spatele unei prize de curent — smulsă din perete — în interiorul ceasului mic deşteptător — zdrobit cu călcîiele pe duşumea...

Da, au căutat altceva. Ridic mîna şi surîd spre inelul de la Nancy. „Or să revină, fetiţo. Nu te-au avut de data asta, deci, or să revină. Atunci vom fi gata să-i primim cum se cuvine.

Povestea mea începe să capete o formă. Nancy e în centrul ei. Nancy şi inelul său. Şi fotografiile ei. Sînt vechi şi nu înseamnă nimic pentru mine. Dar ele sînt importante pentru altcineva şi de aceea a murit Ann Minor. Hainele copilului n-au nici o importanţă, fiindcă au fost lăsate; inelul şi fotografiile au importanţă, dar n-au găsit decît fotografiile...

Telefonul sună. Ridic receptorul. E Pat. Procurorul şi cu judecătorul şi-au schimbat avizul în legătură cu sinuciderea fetei. Dar scrisoarea de adio nu rămîne mai puţin autentică şi ei aşteaptă explicaţii.

— Întreabă-i pe prietenii ei, îi zic eu lui Pat. Ar fi o şansă ca ea să fi vrut într-adevăr să se sinucidă vreodată şi cineva o fi convins-o să renunţe, dar a păstrat scrisoarea.

— Te gîndeşti la toate, aşa-i?

— Mi-ar plăcea să mă gîndesc la toate.

— Ceea ce-i plictisitor în chestia asta e că deja am sugerat-o dar e socotită cam trasă de păr... nu joci sincer, Mike?

— Sută la sută, bătrîne. O să ai veşti de la mine de fiecare dată cînd o să fie ceva nou. Ca de pildă acum. Cineva mi-a intrat în casă şi a-ntors-o cu sus-n jos. Au căutat inelul de la Nancy,. Nu l-au găsit dar mi-au luat instantaneele date de blondă.

— Dumnezeule! explodează Pat. De ce le-ai păstrat la tine? Trebuia să-ţi închipui şi singur că...

E inutil să închizi colivia după ce pasărea a zburat. N-am ştiut că sînt atît de importante decît după ce le-au furat. Vroiau şi inelul, dar naiba ştie pentru ce, fiindcă e imposibil să-i descoperi originea.

Pat tace o clipă şi apoi vorbeşte din nou:

— Şi eu am noutăţi pentru tine. Un răspuns de la un spital din Chicago. Am avut noroc să-l primim repede.

— Da?

— Nancy Sandford a născut în urmă cu patru ani un copil mort. A refuzat să spună numele tatălui. O organizaţie de binefaceri s-a ocupat de ea dar după aceea nimeni nu mai ştie încotro a apucat-o.

Îi mulţumesc cu o voce tremurătoare.

— Ei! Mike, zice el în clipa cînd vreau să-nchid, ai face mai bine să-mi dai mie inelul.

Rîd batjocoritor:

— Cazul Sandford este în continuare o sinucidere în registrele tale. Cînd o să fie o crimă, am să-ţi dau inelul.

Încearcă să vorbească dar îl întrerup.

— Ce faci în legătură cu blonda... şi cu Murray Candid?

— L-au găsit la cabaretul lui. Oamenii mei îl aduc aici. Ascultă, în legătură cu inelul, ar fi mai bine...

Îi mulţumesc din nou şi închid. Murray o să fie interogat. Am deci o oră sau două răgaz, chiar dacă ar avea un avocat bun şi legături în societatea înaltă. E chiar mai mult timp decît îmi trebuie ca să fac ceea ce am de gînd să fac.

Capitolul IX

Murray Candid are două numere de telefon: unul la Dublu Zero şi altul la locuinţa sa din Brooklyn. Încerc la cel din urmă dar un servitor cu accent britanic îmi spune că domnul Candid a ieşit şi că nu se mai întoarce înainte de ora de închidere a cabaretului său, dar, dacă doresc să-i las un mesaj... îi spun politicos bună seara ,şi închid.

Şovăi o clipă şi formez numărul Lolei. Îmi recunoaşte glasul şi ştiu că zîmbeşte în timp ce-mi zice:

— Mike, dragă... Unde eşti?

— La mine.

— Vii în seara asta?

Nu sînt decît vorbe simple dar simt o ciudată impresie de confort şi intimitate.

— Poate mai tîrziu. Acum sînt ocupat. O cunoşti pe Ann Minor? Lucra pentru Murray.

— Desigur, Mike. O ştiu de ani de zile. De ce?

— E moartă.

— Nu se poate!

— Ba da. A fost omorîtă şi ştiu şi de ce. Moartea ei şi cea a lui Nancy fac parte din acelaşi caz, dar de data asta poliţiştii sînt de acord că e vorba de o crimă.

— Oh! Mike... de ce... de ce toate astea? Ann nu era... una de-ale noastre. Mai mult chiar, încerca să le ajute pe sărmanele care o apucau pe o cale greşită. Oh! Mike... de ce, de ce?

— Cînd o să ştiu de ce, o să ştiu şi cine a ucis-o, comoara mea. Dar problema e alta. Ştii cumva unde are Murray vreo vilă? În afara casei din Brooklyn, bineînţeles, un colţişor unde se pot organiza partuze, se pot primi asociaţi...

— Da... Da. Avea aşa ceva în Greenwich Village. Am fost odată acolo cu ocazia... cu ocazia unui party. Dar cu siguranţă că nu mai are casa aia. Nu-i plăcea să stea vreme îndelungată în acelaşi loc, dar nu se îndepărta niciodată de Village...

Îmi dă o adresă pe care o cunoaşte.

— Trebuie să te informezi la vecini unde locuieşte acum. Aş putea să găsesc eu cu siguranţă...

— Nu te mişca de-acasă, am să găsesc singur.

Surîd.

— Nu-ţi fie teamă, fetiţo, o să fiu prudent. O să te sun îndată ce termin. De acord?

— Dacă uiţi, n-am să te iert niciodată. Te aştept.

Plouă cînd cobor la garaj. Ies în marşarier, întorc pe loc, ajung pe Broadway şi mă-ndrept spre Village. Nu se vede la doi paşi dar circulaţia e atît de redusă încît în curînd mă opresc în faţa unei crîşme care se cheamă **La Monica** şi care se află în apropiere de adresa dată de Lola. Trec strada sub răpăiala de stropi şi intru în bodegă. E un loc ca oricare altul unde aş putea să-mi încep cercetările. Trei din capetele care se ridică la intrarea mea sînt ale unor tipi pe care vremea păcătoasă i-a împins aici ca să bea Martini şi să se uite fără încetare la ceasurile de la mînă.

Barmanul e un tip uriaş, cu o cicatrice pe bărbie şi cu urechile ca nişte foi de varză. Cu siguranţă că nu pe el îl cheamă Monica. Zîmbeşte cu toţi dinţii — care nu-i sînt prea numeroşi — cînd comand un whisky.

— Iată un om normal, hămăie el.

— Îmi pune sticla de whisky la îndemînă, pe tejghea.

Unul dintre consumatori se aşază alături.

— Barmanul ăsta e de-o impertinenţă... nu-i aşa? zice el cu o voce de zahăr.

Mormăi şi-mi golesc paharul. Individul îmi face greaţă.

— Eşti nou pe-aici, nu-i aşa?

— Da.

— Vii din oraş?

— Mda.

Oh!

Încruntă din sprîncene.

— Ai deja... o întîlnire?

Îmi vine să-i dau un pumn dar mă opresc în ultimul moment şi spun încet:

— Mă duc la Murray Candid. Mi-a dat adresa, dar am uitat-o.

— Murray? Ce coincidenţă! E unul dintre cei mai dragi prieteni de-ai mei. Dar s-a mutat între timp. Georgie mi-a zis că e la două cvartale de-aici, chiar deasupra marii băcănii. Îl cunoşti de mult? Săptămîna trecută îmi zicea că... Ei! doar nu pleci deja, nici n-am avut timp...

Nici nu mă-ntorc. Dacă încearcă să mă urmărească o să-l înfăşor în jurul unui lampadar.

Descopăr cu uşurinţă unde se află marea băcănie. E închisă şi dealtfel întunericul domneşte în întreaga casă. Parchez între două maşini şi profit de trecerea a trei pietoni pentru ca să intru în hol. Acolo, sub pretextul că-mi aprind o ţigară, arunc o privire în jur, dar nu văd nimic suspect. Uşa nu-i închisă, o împing după mine, şi la lumina unui chibrit, mă uit la cutiile poştale. Una poartă inscripţia **Byle, primul etaj.** E numele care e pictat pe firma băcăniei. Cealaltă cutie e nouă şi nu poartă nici un nume. Dar casa nu are decît două etaje.

Pînă la primul etaj treptele scîrţîie, dar după ce le-am urcat pe astea, următoarele nu mai protestează gălăgios. Partea asta de scară trebuie să fie mai nouă decît cealaltă. Ţinîndu-mi suflarea, caut mînerul uşii, îl găsesc şi întorc încet dar încremenesc fiindcă îmi dau seama că nu e încuiată. În acea clipă aud un uşor zgomot din interiorul apartamentului; cineva se află la Murray Candid.

Milimetru cu milimetru deschid uşa. Balamalele bine unse nu scot nici un zgomot. Micul hol de la intrare e în beznă iar sunetele înăbuşite se aud dintr-o altă încăpere. Continui să deschid uşa, îmi scot pistolul şi mă lipesc de zid, în aşteptarea evenimentelor. Ceva se sparge şi cineva şopteşte în camera alăturată:

— Nu poţi fi atent unde-ţi pui picioarele?

Sînt deci cel puţin doi.

— Dumnezeule, m-am tăiat la mînă, înjură o altă voce.

Picioarele unui scaun zgîrie duşumeaua şi sfărîmă nişte bucăţi de sticlă.

— Ţi-am mai zis să faci mai puţin zgomot, spune din nou prima voce.

— Iar eu îţi zic să-ţi tacă fleanca. Mă duc la bucătărie să mă bandajez.

Se îndreaptă spre ieşire, lovindu-se de mobile. Silueta i se desenează neagră pe un fundal şi mai negru, în deschizătura unei uşi. Pe urmă mîna lui atinge haina mea şi deschide gura ca să strige.

Patul revolverului meu îl pocneşte drept în frunte, cu un zgomot uşor, genunchii i se îndoaie, îl prind în braţe şi aud cum sîngele i se scurge picătură cu picătură pe podea. Totul s-ar petrece cu bine dacă nu l-aş scăpa din braţe iar revolverul lui nu i-ar ieşi din învelitoare şi i-ar cade făcînd un zgomot infernal.

Nu mai aud nimic. Îmi tîrîi picioarele și înjur printre dinți ca unul care tocmai s-a lovit de un zid.

— Ray! Ei! Tu ești Ray, strigă celălalt.

Trebuie să răspund.

— Sigur că eu sînt, mormăi eu.

— Vino înapoi, Ray.

Îmi scot pălăria și impermeabilul și le pun pe podea. Tipul pe care l-am doborît are cam talia mea. Cu puțin noroc, poate să meargă.

Fulgerător ajung la o mai sănătoasă concepție a lucrurilor și pășesc în patru labe în camera cealaltă. Individul e în picioare iar pistolul e îndreptat cam în dreptul unde ar fi trebuit să mi se afle burta.

Pe amicul lui nu-l chema Ray și eu i-am răspuns!

Mă vede în aceeași clipă și o flacără țîșnește în direcția mea dar mă rostogolesc și glontele se înfige în zid.

Apăs pe trăgaci, la noroc, și detunătura calibrului meu 45 scutură clădirea din pivniță pînă în pod. Pe urmă mă aplec într-un colț și încerc să respir liniștit deși aș vrea să gîfîi ca un buldog. Celălalt tip are mai puțin control asupra lui însuși. Fiindu-i teamă să nu fie descoperit se deplasează rapid în alt loc. De-acum știu unde e dar nu trag. Se mișcă din nou. Probabil că începe să se-ntrebe dacă nu cumva m-a doborît de la primul glonte.

Încep să amorțesc. Văd cum îi apare capul. Puțina lumină care răzbate prin jaluzele nu-mi îngăduie să-i disting trăsăturile. Intră chiar în raza mea de ochire.

Este exact momentul pe care amicul lui și-l alege ca să se trezească la viață. Picioarele i se lovesc de zid, unghiile i se rîșcîie de podea... Pe urmă se pare că-i revine și memoria fiindcă trage un strigăt și se repede spre ușă.

Celălalt își pierde sîngele rece, țîșnește înainte și se lovește de un scaun care-mi cade în brațe exact în clipa în care apăs pe trăgaci.

Urlă, se ridică, dă de ușă. Picioarele îmi sînt amorțite. Cînd reușesc în sfîrșit să scap de scaun, al doilea fugar coboară deja scara. Cîteva clipe mai tîrziu, se aude un motor în stradă și o mașină care o pornește în trombă.

E inutil să-i urmăresc. Aprind lumina. O singură privire mi-e destul ca să-nțeleg de ce au venit. O bună jumătate din cărțile marii biblioteci care se ridică în colțul încăperii zac pe podea. Cîte unele s-au închis căzînd, dar cea mai mare parte sînt deschise.

Imi pun pistolul la loc și reiau lucrul lor de unde l-au abandonat. Cu lumina aprinsă merge mai repede, și sînt la a doua treime din al doilea rînd cînd, dintr-o carte, cade o cărticica vîrîtă într-o ascunzătoare practicată în paginile ei.

Cineva urlă în stradă. O ușă e trîntită la etajul inferior. Vîr cărticica sub curea, la spate, îmi iau de pe coridor pălăria și impermeabilul și cobor în goană scara. Cînd ajung la primul etaj, ușa lui Byle, băcan, se închide brutal și aud cum e tras un zăvor.

Ajung în trombă pe coridor. Ușa de la intrare e larg deschisă. Plouă în continuare torențial. Mai am cîțiva metri pînă în stradă cînd ceva necunoscut mă lovește în ceafă și mă dă cu capul de zid. Nu simt nici o durere. Plutesc într-un abis de lumini difuze pe care îl traversează deodată o licărire roșie. O lovitură îmi zguduie pieptul și, înainte de a-mi pierde cunoștința înțeleg că am căzut într-o capcană și că un ticălos oarecare mi-a tras un glonte în apropierea inimii.

Leșinul meu durează puțin. Cel puțin așa cred. O sirenă a poliției urlă undeva. Agățîndu-mă de balustrada scării reușesc să mă pun pe picioare. Inconștient îmi iau din nou pălăria și impermeabilul și ies la aer. E o îngrămădeală la capătul celălalt al străzii, dar noaptea e atît de întunecoasă iar ploaia atît de deasă, încît trec neobservat și reușesc să urc în mașina mea.

Mă cufund în scaunul din față. Mașina poliției se oprește în curînd, nu departe de aici. Mulțimea se apropie, zgomotul ei crește din ce în ce mai mult. Dacă rămîn așa or să mă observe pînă la urmă. Ducă-se la naiba! Toată lumea să se ducă la naiba! Ochii mi se închid, brațele mi se înmoaie deodată și alunec pe planșeul mașinii cu capul pe pedale, într-o poziție ce pare contrafăcută.

E frig, mai frig ca oricînd.

Deschid un ochi. Ploaia bate prin fereastra deschisă și sînt murat pînă la piele. De undeva vine miros de cafea. Reușesc să mă ridic și să m-așez la volan.

Mulțimea a plecat, poliția a plecat, toată lumea a plecat. N-au mai rămas decît ploaia, dreptunghiurile negre ale ferestrelor și un bețiv care se împleticește pe trotuar. Știu exact ce simte. Ceața începe să se risipească, iar durerea să-mi crească peste măsură în cap și în piept. Vîr o mînă înăuntrul hainei și scot pistolul din ham. Un glonte s-a izbit de chiulasa lui și s-a zdrobit. De fiecare dată cînd respir sufăr ca un apucat, dar lovitura nici nu m-a zgîriat.

Iar autorul acestei frumoase isprăvi e convins că am murit.

Cărticica se mai află încă sub curea, la spate. O arunc fără să mă uit prin ea sub tabloul de bord. Și numai cînd îmi văd mîna la lumina becurilor din mașină înțeleg dezastrul întreg. Inelul de la Nancy nu mai strălucește în degetul meu mic. Au revenit mai repede decît credeam ca să-l ia înapoi.

Evenimentele se precipită. Sînt depășit de ele, așa că ar trebui să mă retrag la pensie.

Capitolul X

Timpul n-are importanță pentru Lola. Mi-a spus că mă va aștepta și își ține cuvîntul. Lumina încă arde în spatele perdelelor din salonașul ei. Îmi parchez mașina și străbat încet distanța care mă desparte de clădire. Fiecare pas mă face să sufăr ca un cîine și atunci cînd aprind o țigară ca să uit această tortură fumul îmi pătrunde în piept ca un corp solid și-mi vine să urlu de durere.

— Oh! Mike! exclamă Lola cînd îmi deschide ușa.

Zîmbetul meu nu e prea convingător fiindcă scutură din cap și-mi șoptește:

— Mike, nu vrei să vii la mine într-o zi... și întreg?

Mă ia de mînă și mă conduce înăuntru. Nu pot să-mi iau ochii de la silueta sa pe care se mulează o adorabilă rochie de un verde irizat. Părul îi e moale și fin și-i cade pe umeri în valuri întunecate care te îndeamnă să închizi ochii și să te cufunzi în ele. Și-a recăpătat frumusețea, sau poate nu și-a pierdut-o niciodată, iar acum îi aparține pentru totdeauna.

O apuc de talie și o trag spre mine. Gura îi este o flacără. Cînd îi dau în sfîrșit drumul respiră profund înainte ca să deschidă ochii și zîmbește. Nu are nevoie să-mi spună că va fi a mea ori de cîte ori voi dori. Lucrul ăsta e clar.

— Mike, șoptește ea.

— Da?

— Te iubesc, Mike. Nu, nu-i nevoie să mă iubești și tu. Lasă-mă pe mine să te iubesc.

Îi sărut pleoapele închise.

— Sînt lucruri pe care e greu să nu le faci.

— Te rog, Mike. Mai am multe de făcut pentru ca să fiu demnă de tine.

— Demnă de mine! Dar trecutul meu a fost la fel de furtunos ca și al tău, păpușo. Numai că pentru un bărbat s-ar părea că n-are importanță.

Îmi ia mîna și zîmbește din nou.

— Mulțumesc, domnule Hammer, îmi ușurați sarcina și tocmai de asta vă iubesc atît de mult.

Vreau să o sărut pe vîrfulului nasului dar îmi greșesc ținta și mă strîmb de durere. Lola se schimbă la față și mă conduce la scaunul cel mai apropiat.

— De data asta ce s-a mai întîmplat?

— Pistolul meu a parat un glonte care trebuia să mă lovească în piept și în același timp individul care a tras în mine se pare că m-a lovit cu un trunchi de arbore sau cam așa ceva.

— Cine anume?

— Nu știu. Era întuneric și nu și-a spus numele.

Îmi desface cravata, mă descheie la cămașă, se așază pe brațul fotoliului și îmi masează ușor ceafa.

— Mi-au luat inelul, Lola.

— Cum?

— Am găsit bîrlogul lui Murray și m-am dus acolo. Doi dintre oamenii săi căutau ceva în bibliotecă. Probabil că le-a spus să caute fără să le dea prea multe amănunte.

— Au găsit?

— Nu... Era vorba de o carte. O cărticică ascunsă în interiorul alteia.

Fără să deschid ochii o scot din buzunar și i-o întind. O răsfoiește o clipă și murmură:

— Mă așteptam.

Mi-o întinde și o cercetez la rîndul meu. E un carnețel legat în piele, ușor de ascuns în buzunarul unei veste, și de fapt ușor de ascuns oriunde. Trei sferturi din paginile lui sînt acoperite de litere și cifre. De simboluri de neînțeles. De majuscule și de minuscule. Cîteodată de litere inversate. Totul întocmit cu o scriere precisă și cu o grijă metodică; de contabil.

— Ce-i asta, Mike?

— Un cod oarecare.

— Poți să-l descifrezi?

— Nu, dar sînt oameni care pot. Tu, de pildă. Nici unul dintre semne nu-ți spune nimic?

Întorc paginile una cîte una în timp ce privește peste umărul meu. Dar, la fiecare nouă pagină, dă din cap și poate că aș fi renunțat pînă la urmă dacă n-aș fi simțit deodată cum mîna ei îmi încleștează brațul.

— Ce e?

— Nu, nu se poate.

— Spune totuși.

Degetul ei tremurător se așază pe un simbol complex care seamănă cu un semn de stenografie, dar care nu e cu siguranță așa ceva.

— E mult timp de-atunci... Eram în biroul lui Murray.. Cineva i-a telefonat și au vorbit o clipă. După care a notat ceva într-un carnețel. Cred... cred că era semnul ăsta. După aceea, și-a dat seama că mă uit la el și a închis carnețelul. Dar, puțin mai tîrziu, mi-a zis că am o întîlnire...

— Cu cine?

— E... neapărat nevoie?

Vocea îi e rugătoare.

— Da.

— Nu-mi aduc aminte de numele lui, spune ea repede. era un provincial. Era gras și îl uram. Mike, oh! Mike, te rog...

— Bine, fetițo, e destul.

Întind brațul și apuc telefonul. Pat e culcat dar nu doarme încă. Vocea e cea a unui om treaz, atent și la obiect.

— Știam că o să mă chemi mai devreme sau mai tîrziu. Ce s-a întîmplat?

— Asta aș vrea să știu și eu.

— Ei bine, cum era de așteptat, Murray nu știe nimic. După el, Ann Minor a fost întotdeauna o neurastenică și a aflat cu seninătate că s-a sinucis.

— Ce vorbești!

— Are un avocat bun, n-am putut să-l reținem. Iar apoi, după o jumătate de oră de la plecarea lui, telefonul a-nceput să sune fără oprire. Niciodată n-aș fi crezut că dedesubturile orașului nostru sînt atît de murdare. Ai dat foc la pulbere, bătrîne.

— Asta nu-i însă totul. Așteaptă explozia. Nimic interesant acasă la Ann Minor?

— Nimic. Nici o amprentă, în afară de cele ale ei, pe marginea căzii. Urme de săpun în apa strînsă lîngă gaura de scurgere. A fost cu siguranță înecată acolo...

— Și scrisoarea de adio? Te-ai informat...

— Nu-mi mai vorbi! Doi dintre oamenii mei abia au început să-i interogheze pe angajații de la Dublu Zero că au și fost chemați la telefon și o voce i-a sfătuit să lase totul baltă dacă nu vor să li se facă de petrecanie.

— Ce-au făcut?

În glasul lui Pat se citește mîndria în timp ce-mi răspunde:

— Nu s-au lăsat impresionați. Au încercat să afle de unde au fost sunați, dar și-au dat seama că e vorba de o cabină publică. Mi-au cerut instrucțiuni și le-am dat. I-am sfătuit să dea pe cîțiva cu capetele de pereți în caz că e nevoie.

Izbucnesc în rîs.

— Ai început să te înfierbînți.

— Am început să mă enervez. Drept cine îi iau tipii ăștia pe polițiști? Drept niște slugi?

— Exact, îl aprob eu. Ascultă Pat, am ceva important să-ți arăt. E tîrziu, dar într-adevăr e ceva important. Nu vrei să ne vedem?

Nu-mi pune întrebări. Îl aud cum coboară din pat și-i dau adresa Lolei.

În timp ce vorbesc la telefon Lola umple două mari pahare cu bere. După ce închid îmi întinde unul și zice:

— Iată ceva cu care să-ți ocupi o mînă.

— Și cealaltă?

— Cealaltă o să găsească o altă ocupație.

Mă așez lîngă ea pe canapea și pot să zic doar că Pat a sosit mult prea repede.

Îi prezint unul altuia.

— Iată-l pe Pat Chambers, cel mai bun dintre cei mai buni.

— Bună seara. Lola.

Își aruncă pălăria pe canapea și nu-și pierde timpul cu introduceri inutile.

— Dă-i drumul,Mike, te ascult.

Îi întind carnețelul îmbrăcat în piele.

— Ăsta-i aparținea lui Murray. E un cod. Crezi că poți să-l descifrezi?

Îl frunzărește îndelung.

— E un cod mnemotehnic, pun pariu. Are un semn sau un simbol pentru tot ce-l interesează și e singurul care-l cunoaște.

— Tipii de la Washington au descifrat pînă la urmă și cifrul imperial, nu-i așa?

— Nu-i același lucru. Acolo era vorba de texte lungi unde repetițiile sau chiar aceleași semne se aflau din belșug. Dar dacă tu îmi dai un cuvînt — sau chiar mai multe — și tu ești singurul care le știi sensul, cum naiba să-l ghicesc?

— Lola crede că a recunoscut unul dintre simboluri. Murray îl utiliza pentru a identifica pe unul dintre clienții săi. Dacă ai nevoie de părerea mea, ei bine, află că această cărticică este registrul de afaceri al numitului Murray Candid, iar aceste semne reprezintă pe clienții săi și pe membrii personalului pe care-l folosește.

Pat sare în picioare cu ochii strălucind.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Mike, dacă nu te înșeli, o să-l zdrobim. O să-i distrugem toată organizația asta murdară...

— Cel puțin o vreme, îl potolesc eu.

— E mai bine decît deloc. Unde ai găsit bucoavna asta?

— Candid are un bîrlog în Greenwich Village. Cînd tipii tăi au vrut să-i pună întrebări indiscrete și-a trimis acolo doi oameni cu misiunea să pună carnețelul la adăpost. I-am surprins în timp ce cotrobăiau în bibliotecă. Am avut un schimb de cuvinte, mi-am stricat din nou portretul dar pînă la urmă i-am pus pe fugă și am găsit carnețelul într-o ascunzătoare dintr-o altă carte.

— Ai putea să-i recunoști?

— Nu. Nu le-am văzut mutrele. Dar unul dintre ei trebuie să aibă o tăietură la o mînă și un cucui în frunte. Celălalt îi e prieten. Informează-te la Dublu Zero. Am impresia că e vorba de paznicii personali ai lui Murray.

— Poate că ai dreptate. O să dau carnetul pe mîna experților. Am să te țin la curent cu rezultatele.

— De acord.

— Unde pot să dau de tine?

— Nicăieri. Eu o să-ți telefonez.

— Ce vrei să zici, Mike?

— Se crede că am murit.

— Doamne sfinte!

— La Murray erau trei tipi. Unul dintre ei nu era în combinație. Tot ceea ce vroia era inelul de la Nancy. Mi-a trîntit un glonte în piept dar pistolul pe care îl aveam în haină mi-a salvat viața. Tipul va încerca din nou să mă doboare dacă mă va vedea.

Pat n-are nevoie de lămuriri multe ca să mă-nțeleagă.

— Te-a urmărit. A omorît-o pe blondă, a ajuns pînă la tine, și-a cotrobăit în apartament și a început să te urmărească pînă cînd a găsit o ocazie ca să te doboare.

— Da. Într-un coridor întunecat.

— Și vroia inelul.

— Da. Aveam carnetul la mine dar nici măcar nu l-a căutat.

— Asta înseamnă doi adversari diferiți care îți ațin calea din pricini diferite.

— Poate că pentru același motiv, însă încă nu-și dau seama.

Pat zîmbește.

— Or să se-ntrebe ce s-a întîmplat cu cadavrul tău.

Dau din cap.

— N-au decît să se-ntrebe. Or să ajungă pînă la urmă la conluzia că polițiștii au interesul să țină vestea morții mele la secret. Își vor imagina că știi mai multe decît vrei să spui. Să așteptăm ca evenimentele să-și urmeze cursul lor.

Mă aprobă, se duce spre ușă, cu sprîncenele încruntate, se reîntoarce ca să ne spună la revedere, dă din mînă și dispare. Lola ia de pe jos sticla de bere goală și mă privește pieziș.

— Dacă ești cu adevărat mort, o să fie o plăcere pentru mine ca să te veghez.

Dar, cînd revine de la bucătărie, e din nou serioasă.

— Poți să-mi spui... în legătură cu apartamentul tău care a fost scotocit... știi...

O pun la curent cu toate și ea mă ascultă cu atenție.

— Pozele acelea care ți-au fost furate. Mike...

— Erau simple instantanee cu Nancy, luate de pe vremea cînd era mai tînără.

— De acord, dar poate că hoțul le-a luat cu un scop și n-a mai avut timp să le privească. Poate că ar fi luat orice altă fotografie.

— Ce vrei să spui, Lola?

— Nancy avea un aparat de fotografiat, ți-am mai spus doar. Poate că hoțul căuta fotografii făcute de ea. Le-a luat pe celelalte din greșeală.

O mîngîi pe obraz și zîmbesc.

— Ai marcat un punct, fetițo. Dar nu mi-ai spus chiar tu că Nancy n-ar fi fost capabilă să șantajeze pe cineva?

— Am zis că nu gîndeam asta. Nici acum nu cred, dar nu se știe niciodaă.

— Iar toate astea ne duc la Feeney. Poate că și eu am greșit zicînd că el n-ar fi capabil să ucidă decît cu cuțitul sau cu pistolul. Mi-a zis că Nancy i-a furat niște fotografii ale cuiva aflat într-o cameră de hotel cu o fată. Cine-i acel cineva, cine e acea fată? Poate că însăși Nancy? Dacă avea un aparat bun, putea să fotografieze cu un declanșator automat. Poate că Feeney știa că avea fotografiile acelea și vroia să pună mîna pe ele? Sau ea i le-a luat lui Feeney? Poate că au dat lovitura împreună? Nu sîntem siguri decît de-un lucru: Feeney i-a cotrobăit prin cameră. Dar e o hibă: Feeney are un alibi. Era cu Berin-Grotin cînd Nancy a fost ucisă, și, numai dacă nu a reușit să se fofileze fără ca bătrînul să-și dea seama...

Expresia ei îmi reamintește deodată pe cea a lui Pat cînd se pregătește să mă contrazică.

— Dar tu mi-ai spus că domnul Berin era sigur că nu l-a părăsit nici o clipă... și că poliția e sigură că Nancy a fost lovită de băiatul acela cu mașina...

Pieptul începe să mă doară mai tare

așa că mă așez mai confortabil.

— Da, știu... Nimic nu stă în picioare, în acest caz. Dacă Nancy a murit în accident, cine i-a luat inelul? și din ce pricină? Presimt că inelul ăsta e cheia întregii povești. Dacă aș putea descoperi ce înseamnă, aș avea dezlegarea problemei.

Îmi vîr două țigări în gură și le aprind. Îi întind Lolei una care recapitulează între două fumuri trase în piept:

— Nancy avea fotografii importante. Din pricina asta i-a fost scotocită, camera, fiindcă în clipa aceea ei îi aveau inelul. Zici că nu le-au găsit. După aceea, ți-au căutat ție în apartament și au luat de-acolo fotografii în aparență fără importanță. Să zicem că sînt fără importanță. Astea fiind zise, unde sînt și care sînt fotografiile importante?

Doamne, cum am putut să fiu atît de prost? Sting țigara în palmă și nici măcar nu simt arsura. Fotografiile, mereu fotografiile. Nancy s-a folosit de aparatul său ca să ia tot felul de fotografii compromițătoare și Feeney trebuie să le fi văzut cînd a urcat la ea și și-a pus în cap să pună mîna pe ele. Dar mai înainte ca s-o ucidă pe Nancy a fost lovită de o mașină. Poate că Feeney a pus pe cineva s-o supravegheze și poate că respectivul a fost destul de șmecher ca s-o debaraseze de inel și de toate posibilitățile de identificare. De ce? Fiindcă dacă ar fi fost identificată, cineva ar fi putut ajunge înaintea lui la fotografii. Inelul nu e decît un factor lăturalnic al problemei.

Iar Nancy, o șantajistă fără egal.

Dar puțin îmi pasă ce-a fost. Timp de cîteva clipe a fost prietena mea. Feeney poate că n-a omorît-o chiar el, dar avea intenția s-o facă. Iar blonda a fost și ea prietena mea.

— Aparatul acela unde-ar putea fi, Lola?

Îmi răspunde cu o altă întrebare

— Nancy era pe drojdie cu banii cînd ai întîlnit-o?

— Drace. Așa e! Fenney o împiedica să lucreze alungîndu-i clienții. A încercat să mă gonească și pe mine. Înseamnă că ea a fost nevoită să-și amaneteze aparatul... Bătrîna vrăjitoare care i-a închiriat camera mi-a zis că Nancy i-a dat ultimii doi dolari. De unde venea? N-avea bani. Încerca oare să scape de Feeney Last? În orice caz, a lăsat în urmă fotografiile acelea și cineva le caută acum în liniște deoarece mă crede mort. Nu peste puțin timp însă, acel cineva o să aibă o surpriză nu tocmai plăcută...

Lola își încolăcește brațele în jurul meu.

— Pentru că sînt mort și pentru că un cadavru nu poate să se plimbe cu decență pe străzi, îi explic eu, va trebui să-ți folosești sărmanele picioare și să mergi de la un magazin de amanetat la altul, pînă cînd dai de urma aparatului fotografic. Trebuie să fie o adresă pe talonul de la recipisă și noi tocmai asta căutăm.

Lola surîde și își întinde picioarele în fața mea.

— Crezi cu adevărat că le-aș putea uza? mă întreabă ea malșițioasă.

— Du-te și te culcă, îi zic eu. O să veghem cadavrul meu altă dată.

Capitolul XI

Lola e la fel de drăguță și a doua zi dimineața. Dar nu mai e în patul ei cînd deschid ochii și îmi spune, în timp ce ne luăm micul dejun, că a telefonat la patronul ei și i s-a dat voie să lipsească două sau trei zile.

— Ești prețuită în noua ta muncă, zic eu.

— Îmi văd de treabă iar directorul e cumsecade.

După micul dejun îmbracă un taior, își pune pe cap o pălărie și se machiază doar puțin.

— Încerc să dau impresia că nu am bani să-mi fac cumpărăturile decît la negustorii care amanetează.

— N-or să te creadă, comoara mea!

— Fără lingușeli!

Se așază în fața mea și zice:

— Acum, între noi doi, Mike. Ce trebuie să zic și să fac?

Îmi aprind prima țigară pe ziua asta.

— Ia cartea de telefon a negustorilor. Stabilește o listă a tuturor celor care iau obiecte în amanet în oraș și pe urmă nu mai ai decît să te duci la ei. Aparatul se poate afla în vitrină sau în interior. Spune-i individului ce dorești și vezi ce-ți poate oferi. Dacă dai de el, cumpără-l. Dar adu-ți aminte că ne trebuie adresa scrisă pe talonul de unde a fost tăiată recipisa. O să-ți construiești pe drum o mică poveste dar să fie bună... Nu trebuie să trezim bănuielile nimănui.

Scot cîteva bancnote din portofel.

— Iată pentru taxi, pentru restaurant și pentru aparat, dacă-l găsești...

Vîră banii în poșetă.

— Crezi c-avem vreo șansă?

— Una, da. Singura pe care o avem. Cel puţin pentru moment.

— O să stai aici în timp ce-o să fiu plecată?

— Nu ştiu încă.

Scriu pe dosul unui plic numărul de-acasă, cel de la birou şi în sfîrşit, pe cel al lui Pat Chambers.

— Dacă descoperi ceva, sună-mă aici sau la unul din aceste numere. Dacă ai greutăţi şi eu nu pot să-ţi vin în ajutor, telefonează-i lui Pat... Ai înţeles?

Dă din cap în semn de aprobare.

— Am dreptul la un sărut de rămas bun?

Din clipa în care pleacă sun la biroul meu.

— Îmi pare rău, dar domnul Hammer lipseşte, începe Velda.

— Unde l-aş putea găsi?

— N-am voie să vă spun. Hei... Mike! Pe unde umbli? Ai putea să te ocupi mai bine de afacerile tale.

— Las-o baltă, păpuşo! fac şi eu ce pot. M-a căutat cineva?

— Şi încă cum! Nu-am răgaz să răspund nici măcar la scrisori.

— Cine anume?

— Mai întîi, un tip care a refuzat să-şi spună numele şi a promis că sună din nou. Pe urmă, doi clienţi posibili ale căror cazuri sînt atît de urgente încît vor să laşi totul ca să te ocupi de ei.

— Cum îi cheamă?

— Mark Johnson şi Joseph Jonhnson, izbucneşte în rîs Velda. Şi culmea e că nu aparţin aceleiaşi familii.

Mormăi ceva la adresa lor. Jonhson, e, după Smith, numele cel mai întîlnit în cartea de telefon.

— Altcineva?

— Un oarecare Cobbie Bennett. M-am chinuit îngrozitor pînă cînd i-am înţeles numele, atît de tare îi clănţăneau dinţii. Şi el dorea să te vadă imediat.

— Cobbie! N-a zis pentru ce?

— N-a vrut să spună. A mai telefonat încă de patru ori după aceea şi o să mai sune.

— Foarte bine, spune-i să mă sune la mine peste o oră. Altcineva?

— Domnul Berin-Grotin. Vroia să ştie dacă cecul său a ajuns la timp la bancă. Nu ştiam nimic, aşa că i-am zis că din clipa în care o să apari o să-l suni. Mi-a zis că nu-i nevoie dacă totul a mers bine.

— N-a fost totul bine, dar n-are rost totuşi să-i telefonez acum. Nu te îndepărta de casă, fetiţo şi răspunde la toată lumea că nu ştii unde sînt şi că nu mai ai ştiri despre mine de ieri. Ai înţeles?

— Dar...

— Nici un dar. Singurele persoane cu care poţi să vorbeşti deschis sînt Pat şi o fată numită Lola. Dacă au ceva pentru mine, spune-le să mă sune aici sau la mine acasă.

Îi dau numărul de telefon al Lolei şi aştept ca să-l noteze.

— Mike, ce se petrece? De ce?

Am început să vorbesc repetînd aceeaşi poveste.

— Sînt mort, Velda. Ucigaşul crede că m-a omorît.

— Mike!

Pun receptorul în furcă şi încep să gîndesc. Cobbie Bennett. Clănţănea din dinţi şi dorea să mă vadă. Dar a refuzat să zică pentru ce. Mă întreb care din cei doi Johnson era ucigaşul dornic să se asigure că am părăsit această vale a plîngerii. Dar, cum nu am nici un mijloc ca să rezolv această problemă, dau din umeri şi o pornesc la drum.

Trec mai întîi pe la un armurier unde licenţa mea de detectiv particular îmi permite să cumpăr un pistol tot calibrul 45 din surplusurile armatei. Tipul îmi recomandă să schimb numărul revolverului pe permisul meu de portarmă şi sosesc la mine cu zece minute înainte ca să sune Cobbie. Nici un alt vizitator n-a venit în lipsa mea să facă puţină ordine prin casă.

Cobbie se străduieşte mai întîi să se asigure că sînt într-adevăr eu la telefon şi trebuie să repete de trei ori adresa pe care mi-o indică înainte de-a o putea înţelege. Velda n-a exagerat deloc. Micuţul Cobbie e băgat în toţi sperieţii.

Îmi las maşina în garaj şi fluier după un taxi. Am noul meu pistol aşezat în dreptul inimii şi mă simt un alt om. După ce dau şoferului adresa apartamentului unde se ascunde Cobbie, mă îndes confortabil pe pernele scaunului din spate şi fac cîteva exerciţii care îmi dezmorţesc muşchii gîtului.

Pe drum mă gîndesc numai la Nancy. Ce-o fi gîndit cînd s-a văzut în oglinda magazinului îmbrăcată ca o doamnă? Era fericită, asta o ştiu. Scrisoarea pe care mi-a scris-o arăta plină de fericire. Dar care era lucrul acela, acel singur lucru care mai avea importanţă pentru ea? Nancy Roşcovana, care ar fi putut fi o mare doamnă, şi din care viaţa a făcut ce-a făcut: o sărmană fată constrînsă să se vîndă pentru ca să trăiască şi terorizată de un nemernic de venetic. Nancy...

I-am făcut un mic serviciu și ai fi zis că ochii îi sînt lumînările unui altar. Am fost al naibii de buni prieteni timp de cîteva minute...

— Am ajuns, amice, zice șoferul.

Plătesc și mă găsesc în fața casei indicate de Cobbie. Mă vede pe o fereastră de la etajul al doilea și cînd intru în coridor mă strigă din capul scării:

— Aici, Mike, la al doilea...

Cobbie Bennett nu e puternic, dar pur și simplu mă ridică în brațe în clipa în care ajung pe palier. În doi timpi și trei mișcări mă duce în camera lui. Închide ușa și pune zăvorul. Mă trîntesc pe singurul scaun cu un aer degajat, în timp ce el se agită prin casă ca un apucat.

— Mă urmăresc, Mike. Abia am scăpat.

— Cine anume?

— Trebuie să m-ajuți, Mike. Tu m-ai băgat în încurcătură, tu trebuie să mă scoți din ea. Mă urmăresc și trebuie să plec din oraș.

Își vîră o țigară în gură și încearcă s-o aprindă. Strică vreo cinci chibrituri înainte de a reuși.

— Cine te urmărește?

Cobbie își linge buzele. Umerii îi tresar nervos și se întoarce mereu spre ușă.

— Mike... Cineva te-a văzut cu mine, în seara aceea. Au aflat și acum îmi vor pielea. Trebuie neapărat să fug. Zi ceva, Mike, nu sta așa fără să spui nimic...

— Cine te urmărește?

Înțelege în sfîrșit, și se face palid.

— Nu știu nimic, pe cuvînt de onoare. Se pregătește ceva în orașul ăsta dar nu știu ce anume. Tot ceea ce știu e că sînt pe urmele mele fiindcă m-au văzut cu tine. Ce să fac, Mike? Nu pot să rămîn aici. Se vede că nu-i cunoști. Cînd îți vor pielea, pînă la urmă reușesc s-o aibă.

Mă ridic, mă întind și casc cu ostentație.

— Ce să-ți spun, Cobbie? Dacă nu vrei să vorbești, n-am cum să te ajut. N-am timp de pierdut cu tine.

Se agață de mîneca mea și geme:

— Nu, Mike, așteaptă... Dacă aș ști ceva, ți-aș spune, dar nu știu nimic. Îmi vor pielea fiindcă știu că ți-am vorbit despre Roșcovană. Am văzut niște tipi pe stradă, ieri seară. Nu erau de pe-aici. Sînt specialiști în lovituri dure, indivizi care se pretează la cele mai murdare treburi. Știu de ce-au venit aici. Ca să mă urmărească pe mine și poate că și pe tine.

Începe să mă intereseze.

— Zi mai departe.

— Povestea e organizată, sper că înțelegi. Se plătește pentru a fi protejat și se plătește scump. Nu știu unde merg banii, dar atîta timp cît plătești și nu scoți o vorbă, totul e-n regulă. Dar tu ai venit la mine și am fost văzuți disctutînd împreună și pentru asta vor să mă doboare. Trebuie să m-ajuți, Mike... Poți să faci ceva?

— Poate că da.

O licărire de speranță i se aprinde în ochi. Își umezește buzele crăpate.

— Da?

— Gîndește-te, Cobbie. Cine sînt indivizii pe care i-ai văzut?

— Niște duri. Niște indivizi care scot iute pistolul. Cred că vin din Detroit.

— De cine sînt angajați?

Dă din cap; orice speranță i-a dispărut din privire.

— Cum vrei să știu ceva, Mike? În fiecare săptămînă dau un sfert din cîștigurile mele unui tip care, la rîndul lui, dă banii altuia, care și el îi dă altuia și așa mai departe, pînă cînd ajung sus. Nu știu nimic. N-am încercat niciodată să aflu. E prea primejdios. Mi-e frică, Mike. Tu ești singurul care poți să mă scoți basma curată. Toată lumea știe că sînt condamnat și nimeni n-o să ridice nici un deget ca să-mi dea ajutor...

— Știe cineva că ești aici?

— Nu. Numai tu.

— Dar proprietăreasa?

— Nu mă cunoaște, și puțin îi pasă. Ce facem, Mike?

— Mai întîi, promite-mi că n-o să ieși din încăperea asta nici măcar ca să cobori la parter. Nu te apropia de fereastră și închide ușa cu cheia.

Ochii i se fac mari și mă apucă de braț.

— Ai descoperit ceva, Mike. Crezi că aș putea pleca din oraș?

— Poate, dar trebuie să fim prudenți. Ai ce să mănînci?

— Două sau trei cutii de conserve și bere.

— Ai destul pînă mîine. Și acum, ascultă-mă bine. Mîine seară, la orele nouă și jumătate precis, ieși din casă, coboară în stradă, ia-o la dreapta, apoi la stînga la prima stradă și mergi drept înainte salutîndu-i pe oamenii pe care îi cunoști, ca și cum ai fi perfect liniștit. Dar nu te opri. Sub nici un pretext. Ai înțeles?

Sudoarea îi curge pe frunte în valuri.

— Dumnezeule, Mike, vrei să mă omori. Nu pot să plec așa...

— E singura ta șansă... dacă nu cumva vrei să fii doborît aici sau să mori de foame?

— Nu Mike, nu asta vroiam să zic, dar... să plec aşa...

— Faci ce spun sau nu faci! Nu am timp să pierd cu tine, Cobbie!

Începe să plîngă şi se bîlbîie:

— D... da! Am s-o fac. La ora nouă şi jumătate.

Îşi înalţă capul cu obrajii plini de sudoare şi de lacrimi.

— Ce vrei să faci, Mike? Poţi să-mi spui?

— Nu. Fă numai ce-ţi zic. Dacă totul merge bine, ai să poţi părăsi oraşul dintr-odată. Dar să ţii minte un lucru...

— Care?

— Să nu revii niciodată!

Îl las singur cu lacrimile lui. Afară, ploaia a-nceput să cadă din nou. Ajung la cea mai apropiată staţie de metro. Dintr-o cabină telefonică sun la Lola. Nici un răspuns. Încă nu s-a-ntors. Sun la biroul meu. Velda n-are să-mi spună nimic nou. Închid fără să-i mai răspund la întrebări fiindcă metroul s-a oprit la peron.

Pe drum îmi vine o idee şi mă duc la garaj, îmi scot maşina şi o parchez nu departe de un birou de poştă. Lola mi-a spus că Nancy a lucrat odinioară pentru o companie numită Foto-Fulger sau ceva asemănător. Mă uit cu atenţie într-o carte de telefon dar nu găsesc nimic. Am o altă inspiraţie şi cer o carte de telefon mai veche şi caut din nou. De data asta efortul meu e răsplătit. Foto-Fulger are un număr de telefon şi o adresă situată la doi paşi de a 7-a Avenue. Dar cînd sun acolo nu aud decît pocnete. De la centrală sînt întrebat ce număr caut şi sînt informat că abonatul şi-a reziliat contractul de cîtva timp.

Încă o fundătură. Numai nu cumva să... Da, ar fi o idee... S-ar putea să nu mai aibă număr de telefon, dar biroul s-ar putea să mai existe. Ies din poştă şi alerg pînă la maşina mea sub stropii de ploaie. Pornesc uşurel şi pun în funcţiune ştergătoarele de parbriz.

Casa pe care o caut e o veche clădire mîncată de vreme care are la parter o fierărie. În fundul unui coridor dau de un bătrîn cu bărbia împodobită de o barbă de opt zile care mă-ntreabă ce vreau.

— Unde-i paznicul dughenei?

— Ce vreţi cu el?

Scuipă un jet de sus în cuşca ascensorului.

Îi arăt insigna şi o bancnotă de cinci dolari.

— Eu sînt paznicul, admite el.

Pune în buzunar cei cinci dolari şi aşteaptă să-i pun întrebări.

— Caut studioul Foto-Fulger. Avea biroul aici.

— Asta-i demult, amice. De vreun an s-au mutat.

— Mai e cineva sus?

— Nu. Cine să locuiască într-o asemenea văgăună?

— S-ar putea vizita?

— Desigur. Trebuie doar să urcăm.

Un lift ne suie cu efort pînă la etajul al patrulea. Uşa pe care stă scris **Camera 209** nu-i încuiată cu cheia. Paznicul întoarce un comutator şi lumina inundă încăperea.

E un adevărat prăpăd. Tipiii de la Foto-Fulger au şters-o de parcă ar fi fost diavolul pe urmele lor. Probe şi negative zac pe podea, acoperite de praf şi de pînze de păianjen. Cele două ferestre şi-au pierdut storurile dar n-ar mai avea nevoie de ele, atît de înnegrite sînt geamurile. Cîteva urme de paşi se mai zăresc încă în hiposulfitul vărsat în stînga uşii.

Adun de pe jos cîteva instantanee şi mă uit la ele. Toate au fost luate în stradă şi reprezintă perechi care merg mînă în mînă, ieşind de la vreun teatru sau trăncănind pe o bancă. Toate poartă pe spate un număr şi mai multe cifre şi cîte o adnotare.

O cutie mare conţine fişe în alb. O alta e plină de fişe care au fost retrimise la studio cu o piesă de 25 de cenţi şi cu numele şi adresa expeditorului puse într-un colţ. Toate sînt legate în pachete de o sută şi totul înseamnă două sau trei mii de dolari. La urma urmei. Foto-Fulger n-a fost o afacere prea rea.

Pe o etajeră sînt aliniate cutii de încălţări care poartă pe ele înscrise diverse nume de bărbaţi şi de femei. Una este etichetată N. Sandford, şi inima începe să-mi bată mai iute. Dar ea nu conţine decît cărţi de vizită ale studiului, numerotate dinainte ca să corespundă diferitelor clişee.

La un moment dat paznicul scoate un sunet nearticulat, scuipă pe sol şi mormăie.

— După părerea mea n-a fost aşa cînd au plecat.

Mă întorc spre el.

— Poftim?

— Da. Am urcat pîn-aici să văd dacă n-au dărîmat zidurile şi tot talmeş balmeşul ăsta era înghesuit într-un colţ. S-ar zice că vreunul s-a distrat aruncînd totul la pămînt.

— Nu glumești?

Scuipă.

— Nu.

— Cum îl cheamă pe patron.

— I-am uitat numele.

Ridică din umeri.

— Într-o zi a venit cu o mașină decapotabilă și mi-a zis că spală putina.

— Și angajații săi? Ce s-a întîmplat cu ei?

— Au făcut scandal cînd au venit seara. Dar ce să le fac? Doar nu puteam să le plătesc eu salariile.

Mai arunc o privire prin jur și coborîm.

— Ai găsit ceva? mă întreabă el cînd sîntem în ascensor.

— Nu. Îl caut pe patron. Îi datorează bani unui client de-al meu.

— Nu mă miră din partea lui. Asta-mi aduce aminte că mai e ceva la ei, însă în pivniță. Una dintre fetele care lucrau aici mi-a dat un dolar ca să ascundă ceva jos, înainte de a pleca.

— O fată care lucra aici?

— Da. O roșcovană.

— Nu citești niciodată ziarele? îl întreb eu.

— Cîteodată mă uit la poze. Mi-am spart ochelarii acum patru ani. Nu mi-am cumpărat alții. De ce? S-a întîmplat ceva?

— Nu. Hai să vedem ce e-n pivniță.

Îi mai dau cinci dolari. Aerul de la subsol e umed. Se aud cum peste tot foșgăie șobolanii. Însoțitorul meu aprinde o lanternă și plimbă lumina de-a lungul zidurilor. Îmi dă lanterna și o țin nemișcată în timp ce el scoate dintre niște resturi o cutie legată zdravăn. Pe ea scrie. **A nu se distruge**. Cu inima bătînd cu putere recunosc scrisul lui Nancy.

— Asta e, spuse paznicul luînd din nou lanterna.

Zărește un șobolan pe o țeavă și cu o precizie uimitoare, care dovedește o lungă experiență, îl împroșcă cu jus. Animalul țipă sfîșietor, cade de pe agățătoarea sa, se rostogolește pe un teanc de hîrtii vechi și, pînă la urmă, nu mai mișcă. Individul ăsta probabil că mestecă otravă.

Mulțumit, plimbă din nou raza lanternei pe cutia de carton. Din cutie scot o alta în mai bună stare ca prima. Mîna mea tremură în timp ce-i desfac capacul și-i fac semn paznicului să apropie lumina.

Această a doua cutie conține fotografii datate și clasate pe două rînduri cu o grijă minuțioasă, între două straturi groase de hîrtie care absoarbe umezeala.

În curînd încep să înjur ca un apucat fiindcă aceste fotografii, ca și celelalte, nu sînt altceva decît instantanee luate la întîmplare pe stradă și reprezentînd perechi zîmbitoare care merg braț la braț sau strîmbîndu-se. Sînt atît de furios încît îmi vine să las totul acolo dacă nu mi-aș aminti că aceste fotografii m-au costat zece dolari. Iau deci cutia sub braț și mă-ndrept spre ascensor.

La opt și un sfert îl caut pe Pat la el acasă. Nu s-a întors încă și-l caut atunci la birou. Din clipa în care îi aud vocea înțeleg că s-a întîmplat ceva neplăcut.

— Mike? Unde ești?

— Nu prea departe. E ceva nou?

— Da. Vreau să-ți vorbesc. Poți să vii peste zece minute în Roundtown Grill?

— Voi fi acolo. Ce s-a-ntîmplat?

— O să-ți spun peste zece minute.

Zece minute mai tîrziu stăm în sala din spate de la Roundtown și, fără să zică un cuvînt. Pat îmi pune în față ultima ediție a unui ziar de seară. „Poliția contra industriei viciului“, stă scris pe manșeta ziarului. Citesc ziarul. Zice pur și simplu că poliția e în posesia unor informații precise care îi permit să ducă la bun sfîrșit cea mai mare operațiune de curățire a orașului. Cine nu și-a ținut gura.

— Ai avut cumva limba prea lungă, Mike?

— Știi prea bine că nu.

— Da. Dar trebuia să mă asigur.

Face ghemotoc ziarul și-l aruncă pe masă.

Bea două pahare unul după altul și mai comandă și pe al treilea. Nu l-am văzut niciodată în starea asta.

— Am încercat să fiu un polițist cinstit. Totdeauna mi-am închipuit că datorez asta celor care mă plătesc, dar încep să mă întreb dacă n-am fost cumva un imbecil cum altul n-a mai fost. Sînt asaltat din toate direcțiile telefoane, aluzii discrete, mi se amintește că sînt alții mai sus decît mine și că nu sînt decît un polițist și că sînt ușor de înlăturat dacă nu joc așa cum mi se cîntă...

— Treci la fapte. Pat.

— Moartea lui Ann Minor a fost oficial calificată drept crimă. Pot să-l descopăr pe asasin. Dar pentru mine e nenorocire dacă descopăr mai mult. S-a auzit de asemenea de carnetul lui Murray dar nu se știe că e redactat în cod.

— Te amenință marii ștabi în afacerea cu prostituția și care nu vor ca numele lor să fie menționate.

— Da.

— Ce-o să faci?

— Din două una: ori merg pînă-n pînzele albe, și voi fi obligat să demisionez, ori o las baltă, și-mi păstrez postul.

— Deci?

Pat e în încurcătură.

— Nu știu nimic, Mike.

— Va trebui totuși să te hotărăști.

— Știu, și pentru prima oară în viața mea aș vrea să port insigna ta în loc s-o port pe-a mea.

— Tu ai spus-o.

Își ridică ochii și îmi zîmbește.

— Fă-ți meseria, Pat, și eu o să mă ocup de tipii care încearcă să-ți pună bețe în roate. Dacă trebuie, o să le înfund dinții pînă în fundul gîtului și sper chiar să fie nevoie. În clipa asta le e frică. Acționează repede. Noi avem cărticica aia, dar nu cred că e esențială. Mai sînt altele, fii liniștit, pe care e greu să le găsim. Dar totuși o să punem mîna pe ele. O să-l silim pe unul să vorbească și, pentru ca să scape, ceilalți or să facă aidoma lui. După aceea, o să găsim probele necesare.

Îmi pun mîna pe masă.

— Pentru moment, n-avem nevoie de probe, Pat. Pentru moment, trebuie doar să le căutăm. Mai devreme sau mai tîrziu or să treacă în ofensivă și atunci vom fi gata să-i primim.

— De acord, dar cînd?

— Mîine seară... La nouă și jumătate un nenorocit de proxenet cu numele de Cobbie Bennett va ieși dintr-o clădire unde acum se ascunde și va merge pe stradă. Vor să-l lichideze fiindcă a fost văzut vorbind cu mine. A zărit niște ucigași cu simbrie dînd tîrcoale prin preajma lui. Vor încerca să-l doboare, dar vom fi acolo și o să-i doborîm noi pe ei. Asta o să le dea de gîndit celor care-i folosesc...

— Acest Bennett știe că va servi drept momeală?

— Bănuiește. Însă e singura lui șansă de a scăpa viu. Pune-ți oamenii în locurile cele mai bune și, dacă Bennett scapă, lasă-l în pace, nu ne mai poate fi de nici un folos.

Îi scriu adresa imobilului unde se ascunde Cobbie și îi schițez drumul pe care îl va face. Pat aruncă o privire pe bucata de hîrtie și o bagă în buzunar.

— Chestia asta mă poate costa slujba, amice.

— Da, dar dacă totul merge bine, poți să spui adio la telefoane de amenințare și la vorbe cu dublu înțeles și toți acești ticăloși despre care vorbeai adineauri nu vor ști cum s-o șteargă mai repede din oraș.

— Și toate astea din pricina unei roșcovane.

— Da. Toate astea din pricina lui Nancy, fiindcă a fost asasinată.

— Nu e dovedit încă nimic.

— Știu, dar simt că așa e.

— Compania de asigurări e gata să plătească, dacă se va ajunge la moștenitorii ei.

Am mai auzit chestia asta undeva. Îmi termin de băut paharul și mă ridic.

— O să-ți telefonez mîine, Pat. Poate atunci o să-mi spui ceva în legătură cu carnetul lui Murray.

Ochii lui Pat încep să arunce flăcări.

— I-am făcut o vizită lui Murray și am găsit, printre alte hîrtii, cîteva notițe cu simboluri care seamănă cu cele din carnețelul pe care l-ai găsit... O să aibă ceva explicații de dat cînd o să punem din nou mîna pe el...

Gura mea se deschide și cu greu reușesc s-o închid.

— Ce înseamnă a pune din nou mîna pe el?

— Murray Candid a dispărut. Nimeni nu l-a mai văzut după ce l-am lăsat să plece, îmi răspunde Pat.

Capitolul XII

Ploaia s-a transformat într-o burniță pătrunzătoare care face șoseaua alunecoasă și alungă pe ultimii pietoni. Așadar, Murray Candid a dispărut. De ce? A vrut să scape de ceea ce știa că o să urmeze sau a avut soarta unora dintre amicii săi? Nu se poate, Murray e prea șmecher ca să se lase dus de nas. Dacă știa prea multe lucruri probabil că avea undeva, în mîinile unui om al legii, un raport voluminos, gata să fie transmis la poliție în caz de „accident". Nu, Murray n-a murit. Orașul e destul de mare ca să-l ascundă. Dar o să fie găsit pînă la urmă. Fiecare gară, fiecare capăt de linie de autobuz e deja supravegheată, și oamenii lui Pat or să pună mîna pe mulți șobolani care, ca și Murray, încearcă să părăsească nava gata să se scufunde.

Mă opresc nu departe de Lola, intru într-o băcănie, cumpăr tot soiul de mîncăruri reci și mă servesc de sacoșă ca să-mi acopăr fața. O găsesc pe Lola întinsă pe canapea cu picioarele mai sus decît capul și cu un prosop umed pe frunte. Pun pachetul pe un scaun, ea își aruncă brațele în jurul gîtului meu și mă aplec s-o sărut.

— A fost o zi grea, fetițo?

— Îngrozitoare. Sînt obosită, înfometată și udă pînă la piele. Pe deasupra, nici n-am găsit aparatul.

— Am ceva care-ți poate potoli foamea. Nu e nevoie să încălzim. Trebuie doar să ne așezăm la masă.

— Ești uimitor, Mike, aș vrea...

— Ce?

— Nimic. Hai să mîncăm.

Umflă sacoșa în trecere și ne așezăm la masă.

— Povestește-mi ce-ai făcut azi, Lola, zic eu mai tîrziu, lingîndu-mi degetele.

— Nimic deosebit. Am fost pe la vreo cincisprezece negustori, nici unul n-avea aparatul și cîteva întrebări discrete m-au convins că nici nu l-au avut vreodată.

— Mai sînt mulți de vizitat?

— Da, Mike. Am impresia că asta o să dureze.

— Trebuie stăruit.

— Asta e și intenția mea. Întîmplător, la trei dintre negustorii aflați în același perimetru cineva a trecut înaintea mea, căutînd un aparat de fotografiat.

Tresar.

— Cum?

— E vorba de un bărbat. Am pretins atunci că l-am rugat pe unul dintre prietenii mei să caute și el un aparat de fotografiat și atunci unul dintre funcționari și-a adus aminte că respectivul dorea un aparat de fotografiat ca să facă poze pe stradă. E doar o coincidență.

— Poate, dar asta nu-mi place...

— Nu mi-e frică, Mike. Știu să mă apăr. O lovitură de genunchi bine plasată poate să facă pagube imense și dacă asta nu-i destul trag un chiot și adun o mulțime de eroi...

Izbucnesc în rîs.

— Bine, bine, nu mai insist. Iar acum, eliberează-mi această masă, avem de lucru...

— Ce fel de lucru?

— Uită-te la aceste fotografii luate de către Nancy cu ajutorul aparatului său. Poate că nu au nici o importanță, dar poate că totuși au. Nu le-am găsit acolo unde trebuiau să fie și de aceea nădăjduiesc să aflăm ceva de la ele.

Îi explic iute cum am pus mîna pe ele și împărțim în două conținutul cutiei. La început supun fiecare dintre fotografii unui examen aprofundat, dar ele seamănă în asemenea hal încît pornesc să le cercetez mai în viteză.

— Mike, zice Lola.

Îmi întinde un instantaneu care înfățișează o fată surîzătoare și un domn de o vîrstă oarecare.

— E... una dintre noi.

— Iar el?

— Nu știu.

Pun fotografia deoparte. Cinci minute mai tîrziu, Lola mai face o descoperire. Fata e, de data asta, o creatură sculpurală de vreo treizeci de ani. Cît îl privește pe tip, e gras și scund, în ciuda hainelor bine croite ca să-l facă înalt și zvelt.

— Și pe asta o cunoști?

— Da. N-a stat prea mult la New York. Și-a găsit pe unul cu bani și s-a măritat. Îmi aduc aminte și de individ. Conduce o casă de jocuri, undeva în oraș, și se ocupă și de politică. Venea s-o caute într-o mașină oficială.

Să fiu cîine dacă asta nu începe să însemne ceva. Fiecare dintre fotografii are poate o semnificație de care nu reușesc să-mi dau seama. Sau poate că nouă din zece dintre ele nu sînt decît un camuflaj îndemînatec ca să-i deruteze pe cei curioși?

Întorc instantaneul și descopăr scrisă cu creionul ușor mențiunea: V. S-5. Adică vezi S-5! Nu cumva e o indicație cu caracter obișnuit? Dar studioul Foto Fulger nu mi s-a părut a fi atît de metodic — sau poate că Nancy își avea propriul ei fișier de o valoare specială?

Următoarea descoperire o fac pentru că sînt în mînă bună și pentru că unele chipuri inspiră un asemenea dezgust încît sar imediat în ochi, chiar dacă ar fi în mijlocul unei mulțimi. Fotografia reprezintă o pereche de tineri de vreo douăzeci de ani, dar nu aceștia sînt importanți.

Fundalul e important. Sînt chipuri bine vizibile acolo. Unul aprține clientului meu, domnul Berin-Grotin, gata să intre pe o ușă. Celălalt este al lui Feeney Last care trîntește portiera unui automobil. Iar Feeney privește cu fața desfigurată de ură și de un triumf anticipat la un trecător. Iar chipul trecătorului este și el schimonosit, însă de groază, iar aparatul l-a surprins chiar cînd l-a zărit pe Feeney.

Are de ce să fie înspăimîntat. Trecătorul acesta se numea Russ Bowen și a fost descoperit ciuruit ca o sită puțin timp după ce a fost făcută fotografia asta.

Simt cum mi se face părul măciucă.

Lola vorbește însă nu o aud deloc. Îmi ia mîna și mă obligă să ridic capul.

— Ce s-a întîmplat, Mike, ce ai? De ce mă privești așa?

Îi întind fotografia și îi arăt mica scenă din fundal.

— Tipul de-acolo e mort, Lola. Celălalt e Feeney Last.

Îmi aruncă o privire neîncrezătoare și scutură din cap.

— Nu... Nu se poate, Mike.

— Ba da, fetițo. E chiar Feeney Last. Fotografia asta a fost făcută atunci cînd deja era în serviciul domnului Berin. L-aș recunoaște pe veneticul ăsta indiferent unde, chiar dacă nu l-aș vedea un milion de ani.

Chipul său nu-și schimbă expresia.

— Îl cheamă Miller, Paul Miller. E unul dintre cei care... furnizează fete... caselor.

— Ce!

— Da, Mike. Unul dintre... vechii mei amici mi l-a arătat într-o zi pe stradă, acum cîteva luni. Lucra pe coasta de Vest și trimitea fete în Est. Sînt sigură că e el.

Foarte dibaci acest Feeney, foarte dibaci. Cine s-ar gîndi să caute un proxenet sub livreaua unui șofer al unei mari familii? Doamne Dumnezeule, dacă Berin-Grotin ar afla într-o bună zi că numele de care este atît de mîndru a servit drept acoperămînt unei astfel de activități, l-ar mînca de viu pe Feeney! Mă uit din nou la fotografie și-l văd pe clientul meu total ignorant în ceea ce privește scena care se desfășoară în spatele lui.

— Îl cunoști pe celălalt tip?

— Da. Conducea mai multe case cu fete, nu-i așa? N-a fost cumva asasinat?

— Ba da. Ciuruit de gloanțe.

Feeney Last. Paul Miller. Un proxenet de anvergură care venea de pe Coastă și opera sub protecția respectabilității altuia.

— Aș vrea să beau un pahar, zic eu.

— Mi-ai terminat toată rezerva.

Îmi iau pălăria.

— Pune-ți pardesiul. Ieșim.

— Dar nu mai ești mort?

— Nu în asemenea hal încît să mor de sete.

Pe drum încerc să gîndesc. Ploaia a golit străzile. Parchez, intrăm într-un bar și ne cățărăm pe scaunele înalte de la capătul tejghelei. Bem ceva, îi dau un bacșiș gras barmanului și plecăm.

— Unde mergem? se informează Lola.

— La Albino-Club. Ai mai fost pe-acolo?

— Nu. Dar de ce? Credeam că nu vrei să fii văzut.

— Nici eu n-am călcat pe-acolo. Îi datorez clientului meu cincisute de dolari pe care Ann Minor nu i-a putut încasa și poate că-l găsesc acolo.

— Înțeleg.

Clubul nu-i departe. Dar era probabil hărăzit să nu-i vedem interiorul fiindcă abia facem cîțiva pași în micul hol de la intrare că Lola se oprește brusc și-mi pronunță numele cu o voce de nerecunoscut. Îi urmăresc privirea și înțeleg de-ndată totul. Printr-un geam de sticlă se vede o parte din bar. Patru barmani taie frunză la cîini în spatele unei tejghele de stejar în fața căreia se află doar doi clienți. Unul este Feeney Last iar celălalt e tipul căruia i-am tras o chelfăneală în parcaj. O povară mi se ia de pe inimă cînd văd ce i-a mai rămas din nas. Tîlharul căuta cu siguranță inelul și nu cheile de la mașină.

Feeney pare nepăsător. La urma urmei, ce are poliția cu el? Nimic, nici cea mai mică probă a vreunui delict. Și nici eu nu pot să dovedesc nimic contra lui. Și mai sînt socotit și mort!

Ieșim tot atît de repede pe cît am intrat, întristîndu-l pe portarul pe care, sosirea a doi clienți, pare să-l fi copleșit de bucurie. Intrăm într-un alt bar și de-acolo îl sun pe Pat.

— Aici Mike, îi zic. L-am văzut pe Feeney Last la Albino Club cu un tip căruia i-am deranjat portretul nu prea de mult timp. Poți să pui un om pe urmele lui? Eu am altceva de făcut...

— Tu vorbești — izbucnește Pat. De două ore îl caut.

— Credeam că n-ai nimic contra lui...

— Am primit vești de pe Coastă. E într-adevăr cel căutat pentru crima despre care ți-am vorbit.

Ceva mă împinge să întreb:

— Despre ce fel de crimă e vorba, Pat?

— I-a frînt gîtul unui tip în timpul unei bătăi. A încercat mai întîi cu cuțitul dar l-a pierdut în timpul încăierării așa că pînă la urmă i-a frînt gîtul.

— E la Albino-Club, Pat. Trimite-ți oamenii cît mai repede fiindcă dacă ajung înaintea lor, o să fie nevoie de furgonul de la morgă.

Închid, străbat barul fără să-i arunc o privire Lolei și încep să alerg din răsputeri spre clubul în care tocmai am intrat.

Sînt cu pistolul în mînă cînd dau colțul străzii. Coșul pieptului îmi arde și aud departe urlînd o sirenă a poliției și singurul meu gînd e să ajung primul.

Dar ajungem prea tîrziu și unii și alții. În spatele tejghelei se află un radio. Feeney l-a convins pe barman să-l regleze pe lungimea de undă a poliției, așa, numai de amuzament. Mai rîde probabil și-acum în mașina care îl duce departe de-aici, pe el și pe prietenul lui cu nasul zdrobit.

Capitolul XIII

Pat sosește după șapte minute în urma echipajului de poliție. Lola a venit și ea și ne aflăm în centrul unui mic cerc de gură-cască pe care sticleții se străduiesc să-l risipească.

— Ce porcărie! exclamă Pat. Nu le-ai văzut cumva mașina?

— Nu. Portarul își amintește doar că era neagră. Am ajuns cu cîteva clipe mai tîrziu. Îți vine să turbezi, nu alta...

Ne retragem într-un colț întunecat și continui:

— Cum stăm, Pat?

— Rău! Sînt amenințat din toate părțile și nici nu știu la care sfînt să mă mai rog. Sînt oameni care au brațul al naibii de lung, în acest oraș. Iar ziariștii ne fac viața grea fiindcă nu le putem spune nimic. Ceea ce nu-i împiedică să fantazeze pe baza puținului pe care-l știu...

Surîde răutăcios.

— Am făcut două razii în noaptea asta și ți-ar ieși ochii din cap dacă ți-aș spune pe cine am prins în plasă. Acum putem cita nume și putem acuza precis. Mai mulți au încercat să-mi corupă oamenii și-or să plătească pentru asta, ți-o garantez.

— Te cred.

— Sînt în găleată, Mike. Ei nu știu ce cunoaștem noi și nu pot să riște. Sau eu mă-nșel, sau în douăzeci și patru de ore orașul ăsta va fi-ntors cu susu-n jos.

Își aprinde o țigară și azvîrle chibritul într-un pîrîiaș.

— Ai luat măsuri pentru mîine seară?

— Știi, Mike, sînt clipe cînd mă-ntreb dacă într-adevăr eu îmi conduc secția.

Dar surîsul îi e amical.

— Da, totul e gata, zice el după o clipă. Am ales oamenii însă nu le-am spus încă ce au de făcut. Nu pot să risc nici cea mai mică indiscreție.

— Bine.

O mașină a presei parchează lîngă trotuar. Prea mulți ziariști mă cunosc ca să mai pot zăbovi. O iau de braț pe Lola și o ștergem.

Sînt singur cînd mă trezesc. Pe pernă, lîngă capul meu, odihnește un bilețel de la Lola: *Noaptea asta a trecut prea repede, Mike. Acum plec să duc la îndeplinire misiunea pe care mi-ai încredințat-o. Micul dejun e gata. E destul să-l încălzești.*

Ce să spun, micul dejun! E mai mult de ora prînzului. Mănînc în grabă ascultînd radioul. Pentru prima oară în viața lui, spicherul citește gîfîind. Citește știrile precipitat, accentuează unele cuvinte și își trage suflarea doar la sfîrșitul paragrafului. Poliția a făcut două alte razii în cursul nopții și a arestat pe oricine e bănuit să aibă vreo legătură cu uriașul trust al viciului care controlează întregul oraș.

Ceea ce caracterizează astfel de operațiuni este că odată declanșate nu mai pot fi oprite. Ziarele pornesc adevărate cruciade iar publicul ia parte la război cu o indignare fără margini împotriva unor lucruri pe care pînă în ajun le tolera cu o indiferență absolută. Dar cele mai frumoase scene vor fi jucate în fața tribunalelor, după întîrzieri fără număr. În ziua aceea vor trebui probe. Și încă probe solide.

Cobor să cumpăr cîteva ziare și urc din nou imediat la Lola. Mai puțin rezervați decît radioul, ele insinuează că mai multe personaje importante au simțit nevoia să părăsească orașul în ajunul anchetei. Poliția refuză să facă orice comentariu, dar cîțiva politicieni de marcă au protestat vehement contra raziilor, ceea ce mă umple de bucurie. Aș paria zece contra unu că tipii ăștia încearcă să se acopere făcînd mai mult zgomot decît poliția.

Îi dau un telefon lui Pat. E dărîmat dar mulțumit că îmi poate da noutăți.

— Ai citit ziarele? întreabă el.

— Da. Am ascultat și radioul. Exodul a-nceput!

— Așa s-ar zice. Îi culegem de pretutindeni în timp ce încearcă s-o șteargă englezește. Unii au și vorbit deja destul ca să ne îndrume pe căi noi, dar n-am pus încă mîna decît pe cei care duc la îndepliniire treburile astea. Și pe unii clienți.

— Datorită lor poate să prospere afacerea asta.

— Or să plătească mai scump decît cred.

— Primești cereri de eliberare pe cauţiune?

— Plouă cu ele. Cred că nimeni n-a fost înjurat ca mine aşa cum am fost eu astăzi.

— Ba da, eu.

— Da. Dar nimeni nu-ţi vrea postul aşa cum mi-l vor pe-al meu.

Cască la telefon şi continuă:

— Apropo, Mike, amicul tău Murray Candid a fost văzut prin oraş. Face vizite unor oameni.

— Nu-ncearcă să fugă?

— În aparenţă nu. Rămîne în culise pînă cînd se vor preciza lucrurile. Cred că aşteaptă să vadă pînă unde vom îndrăzni să lovim. O să aibă o mare surpriză.

— Ai un mandat de arestare contra lui?

— Nu, Mike. Are alibi. Iată însă un alt lucru care-o să te intereseze, însă păstrează-l pentru tine. Ieri şi azi au fost văzuţi prin oraş o groază de duri. Îşi petrec timpul plimbîndu-se prin tîrg ca să-i înspăimînte pe cei care vor să vorbească.

— Ce zici de asta?

— Încă nimic. Cei mai mulţi dintre ei au făcut deja închisoare, dar n-avem nimic contra lor deocamdată. Am încercat să-i reţinem. N-a ţinut. Toţi au buzunarele burduşite de bani şi un avocat la dispoziţie. Nici unul dintre ei nu e înarmat şi toţi s-au dovedit faţă de oamenii mei plini de curtoazie. iar acum vreau să dorm puţin. Vii diseară?

— N-aş pierde aşa ceva nici pentru un imperiu.

— Atunci, pe diseară! Dar nu te fă prea văzut. Judecătorul e destul de intrigat şi dacă se prinde că tu eşti la baza întregii afaceri o să iasă scandal.

— Nu-ţi fă griji. Dacă Lola îţi dă telefon, nu-i pune întrebări. Fă ceea ce îţi cere fără să discuţi.

Închid. Sfîrşitul e aproape, sau cel puţin deja se zăreşte. Dar unde naiba să-l găsesc acum pe Feeney? Oraşul e prea mare ca să am norocul să pun mîna pe el. Trebuie obligat să comită o eroare, dar care anume?

Obosit, împing scaunul pe care stau şi îmi pun haina. Ceva clincheteşte în buzunar. Sînt dublurile de la cheile apartamentului pe care Lola le-a confecţionat pentru mine. Un mic medalion atîrnă de inel. Îl deschid. E în formă de inimă şi conţine fotografia Lolei. Îi surîd şi şoptesc mutei efigii toate lucrurile pe care m-a împiedicat să i le spun în ajun.

Încă mai stă să plouă. Un vînt rece suflă dinspre fluviu, împrăştiind peste tot picături de apă. Umbrelele sînt gata să se deschidă la cea mai mică aversă şi ochii se înalţă mereu spre cer.

Îmi petrec prin baruri o după amiază tristă. Tot oraşul nu vorbeşte decît despre lupta contra organizaţiei viciului şi la fiecare buletin de ştiri, jubilez cînd aud că alte mari nume au fost azvîrlite în noroi.

Mănînc către orele şapte şi jumătate, pe urmă urc în maşină şi cîteva minute după ora nouă mă opresc nu departe de casa unde e ascuns Cobbie. Arunc o privire şi văd că odaia lui e cufundată în întuneric. Îmi ridic gulerul hainei, îmi înfund pălăria pe cap şi aştept.

Nu e chiar nouă şi jumătate cînd Cobbie apare. Cu toate că plouă, nu merge nici repede, nici drept. Îşi îndreaptă paşii cît mai departe de felinare, acolo unde întunericul e mai mare şi îl văd de două ori că se opreşte ca să privească în vitrine dacă nu e urmărit.

Îi las timp să dispară la primul colţ şi o pornesc şi eu. Dacă sticleţii sînt pe-aici, au găsit probabil mijlocul să se facă nevăzuţi. Nimic nu se mişcă nicăieri. Ştiu pe ce drum o să meargă Cobbie şi, decît să-l urmăresc, mă hotărăsc să i-o iau înainte şi să-l aştept. Înconjor deci un cvartal la colţul unei străzi perpendiculare. O altă maşină se opreşte lîngă trotuar chiar lîngă Cobbie şi micul proxenet încremeneşte de groază. Şoferul însă intră pur şi simplu într-o crîşmă încă deschisă şi Cobbie îşi aprinde o ţigară înainte de a-şi continua drumul. Mîinile îi tremură vizibil.

Ies din maşină şi copiez tactica lui Cobbie, trecînd dintr-un colţ întunecos într-altul, şi fugind de lumină ca de ciumă. Ploaia are şi un avantaj. Îmi permite să mă opresc la fiecare clipă sub pretext că mă adăpostesc.

Ne aflăm acum în perimetrul obişnuit al lui Cobbie. Se aude un ceas bătînd ora zece. Un poliţist trece fluierînd. Străzile sînt în continuare pustii. Nici o urmă de Pat şi de oamenii lui. Şi, deodată, Cobbie îşi ridică braţele şi scoate un ţipăt de spaimă, hipnotizat de ceea ce vede.

Dacă tipul s-ar fi mulţumit să tragă din susul scărilor l-ar fi doborît pe Cobbie fără probleme. Vrea însă să ţintească mai de-aproape şi-ncepe să coboare treptele cu pistolul în mînă. Cobbie se porneşte să urle. Dar agresorul nu are timp să tragă fiindcă o altă siluetă ţîşneşte pe aceeaşi uşă pe unde a ieşit el şi sare pe ucigaș cu o asemenea violență încît amîndoi se rostogolesc la picioarele lui Cobbie.

Îmi scot pistolul din fugă. Mai am cîțiva metri cînd unul dintre cei doi adversari se ridică dintr-un salt și trage în direcția lui Cobbie, întins pe trotuar. Celălalt nici nu se ridică de pe jos. Sprijinindu-se în cot ochește cu grijă și apasă pe trăgaci. Agresorul lui Cobbie se răsucește și cade la pămînt.

O împușcătură răsună undeva, pe stradă. Cineva strigă și trage din nou.

— Mike Hammer, detectiv particular, îi zic eu polițistului. Insigna mea e în buzunar, dacă vrei s-o vezi.

Se ridică și dă din cap.

— Nu-i nevoie, te cunosc.

O mașină de poliție ia un viraj pe două roți și ne depășește cu portiera deja deschisă și cu un polițist pe scară cu pistolul în mîini. Ferestre se deschid pretutindeni și sticleții strigă curioșilor ca să rămînă în case să nu se expună.

— E pe acoperiș! anunță o voce.

Imediat se aprind proiectoare dezvăluind pe un acoperiș siluetele a vreo șase oameni care îl fugăresc pe un altul.

Strada viermuiește de polițiști și nu peste mult timp dau de Pat.

— Cum naiba ai făcut? îl întreb eu. Acum un minut nu era nici o pisică în stradă.

Pat zîmbește.

— I-am urmărit toată ziua și nici unul dintre ei n-a intrat la bănuieli. Cînd și-au ocupat locurile, oamenii mei s-au plasat în aceleași colțuri... în spatele lor. Ăștia țineau legătura prin telefon. Știau că Cobbie e pe undeva pe-aici dar nu unde anume.

— Cîți ai cules?

— Pînă acum nouă. Șapte s-au predat fără luptă. Ce s-a întîmplat cu cel care a tras în Cobbie?

— E mort.

Noi împușcături răsună pe acoperișuri, deasupra capetelor noastre. Auzim un țipăt ascuțit. Pe urmă unul dintre polițiști coboară.

— E mort. Pregătiți o targă. Unul dintre-ai noștri e rănit.

Pat începe să dea din nou ordine. Îl părăsesc și reintru în întuneric. E înghesuială în jurul primului cadavru, dar Cobbie Bennett strălucește prin absența sa.

Capitolul XIV

Mă îndrept spre mașina mea într-o stare de euforie. Sînt fericit pentru că ticăloșii ăștia au cunoscut o înfrîngere severă chiar pe terenul lor. Puțin mai tîrziu dau drumul la radio, exact la timp ca să ascult un buletin de știri special care relatează faptele ce tocmai s-au petrecut. Nu sînt singurul care-l ascult. Răspîndiți prin tot orașul și alți ucigași cu simbrie îl ascultă. Banii vor înceta să mai fie totul pentru ei acum cînd polițiștii își folosesc metodele lor cele mai dure. A călca legea e ceva, dar ucigașul cel mai tîmpit și mai infatuat începe să dea înapoi cînd aude limbajul pistoalelor de calibru 45 și pe cel al mitralierelor. Vor rîde mai puțin tare în această seară. Bulgărele de zăpadă se rostogolesc în continuare și încep să capete proporții respectabile. Va veni și timpul cînd ultimele lor legături cu cercurile înalte vor cădea. Iar atunci va fi rîndul meu să rîd.

Trec pe lîngă Sunic-House și, cu toate că nu e ora potrivită mă hotărăsc să-i fac o vizită clientului meu despre care am aflat că locuiește pentru cîteva zile aici. La urma urmei, el îmi finanțează ancheta și va fi mulțumit să afle că nu și-a irosit banii. O grămadă de oameni își vor aminti de numele lui Berin-Grotin și exact asta și-a și dorit.

Sunic-House este o relicvă a tîmpurilor vechi, un vechi hotel pentru domnii singuri. Liniștea care domnește în marele hol de acaju și piele nu se datorează cu siguranță orei înaintate: probabil că așa e toată ziua. Tablourile atîrnate pe pereții lambrisați reprezintă aspecte ale orașului dispărute de multă vreme iar insul de la recepție mi-ar putea fi bunic.

Îl întreb dacă domnul Berin a sosit.

Dă aprobator din cap și încruntă din sprîncene.

— Sînt însă convins că nu i-ar face plăcere să fie deranjat, domnule. Vine aici de mulți ani și îi știu obiceiurile.

— E vorba de ceva urgent. Dați-i un telefon, vă rog!

— Mi-e tare teamă domnule că... Nu cred c-ar fi bine.

— Dar dacă îmi vîr două degete în gură și încep să fluier să-ți spargă timpanele și apoi alerg de la un capăt la altul al holului urlînd ca un apucat, ar fi bine?

— În acest caz sînt obligat să chem poliția, zice el cu o voce emoționată.

Îmi arborez cel mai dulce zîmbet posibil, îmi vîr degetul mare și arătătorul în gură și, cu cealaltă mînă îi arăt telefonul. Se face palid, apoi roșește, se face palid din nou, încercînd să găsească disperat o ieşire. pe urmă ajunge la concluzia că un singur client deranjat e mai bine decît întreaga hardughie sculată ca la alarmă şi ridică receptorul telefonului interior.

O voce îi răsună în urechi. Îşi pierde stăpînirea de sine şi îngaimă:

— Vă rog să mă scuzaţi... domnule... e cineva jos care... vrea să vadă. Zice.. că e foarte urgent. Un oarecare... Mike Hammer. Da, domnule, Mike Hammer reuşeşte el să intercaleze între protestele clientului său. Da, e aici, domnule. Foarte bine, domnule. Vi-l trimit imediat sus.

Pune la loc receptorul, mă fulgeră cu privirea şi îşi şterge fruntea de transpiraţie.

— Camera 404.

Îi mulţumesc cu un semn din cap şi nu pot rezista plăcerii de a urca scara în vîrful picioarelor, cu precauţii exagerate, în timp ce el mă priveşte cu un aer îngrozit.

Domnul Berin a deschis uşa în aşteptarea mea. O împing la loc şi cred că voi pătrunde într-o veche cameră de hotel, confortabilă, fără îndoială, însă demodată. Mă înşel al naibii. În ciuda aparenţelor, Sunic-House e mobilată după ultimul răcnet şi apartamentul domnului Berin e o mică minune de lux şi bun gust.

Cîteva clipe mai tîrziu clientul meu apare îmbrăcat într-un halat de mătase, cu părul său alb pieptănat energic spre spate cu peria şi cu o faţă care nu trădează nici o urmă de somn. Îmi strînge mîna cu putere.

— Îmi pare bine că te văd, Mike, îmi pare tare bine.

Străbatem salonul unde un pian cu coadă ocupă mijlocul încăperii şi trecem într-o mică bibliotecă împodobită cu animale împăiate şi cu fotografii ale clientului meu de cînd era mai tînăr.

— Sînteţi bine instalat aici, domnule Berin.

— Da. De mulţi ani ocup acest apartament. E reşedinţa mea citadină şi aici mă bucur de toate avantajele unui hotel. Stai jos.

Mă las să cad într-un fotoliu.

— O ţigară?

— Nu, mulţumesc.

Îmi scot pachetul meu de Luckies.

— Îmi pare rău că v-am trezit la o asemenea oră.

— Nu te scuza, Mike. Sînt de acord că am fost uimit, dar ai cu siguranţă un motiv precis dacă ai acţionat aşa.

Mă înconjor într-un nor de fum.

— Nu chiar. Aveam mai curînd chef să trăncănesc cu cineva şi cum vă datorez cinci sute de dolari, mi-am zis că e un excelent pretext ca să vă fiu musafir.

— Cinci sute de dolari? E vorba de banii pe care i-am trimis la bancă pentru a acoperi... cheltuiala aceea...

— Da. Fata despre care era vorba n-a trăit atît de mult ca să-ncaseze cecul...

Deschide ochii mari şi continui:

— Am fost urmărit. Ca un imbecil ce sînt, nu m-am îngrijit să-mi iau măsuri de apărare şi am fost urmărit. Cel care a omorît-o a camuflat crima în sinucidere. N-a ţinut însă. Iar cît am fost plecat de-acasă, acelaşi tip mi-a cotrobăit prin apartament şi a luat cîteva fotografii...

— Ştii cine...

— Feeney Last. Fostul dumneavoastră şofer, domnule Berin.

— Dumnezeule!

Mîinile i se-ncleştează pe genunchi.

— Ce-am făcut, Doamne, ce-am făcut?

Pentru prima oară de cînd îl cunosc pare îmbătrînit.

— N-aţi făcut nimic. Dacă nu i-aţi fi servit drept protecţie ar fi intrat în serviciul altuia şi rezultatul ar fi fost la fel.

Mă ridic şi îi pun mîna pe umăr.

— Puteţi fi fericit. Aţi auzit de ceea ce se petrece în oraş în momentul ăsta?

— Da, Mike.

— La asta au folosit banii dumneavoastră. M-aţi angajat ca s-o identific pe Roşcovană. Nici dumneavoastră nici eu nu doream să sfîrşească la groapa comună. Şi iată ce-am găsit şi e departe de a se fi sfîrşit... În curînd, peste cîteva zile poate, soarele o să răsară peste un oraş mai curat.

Îşi ridică încet fruntea.

— Mulţumesc, Mike.

— Pot să dau un telefon?

— Te rog. E în salon. Eu o să pregătesc nişte băuturi. Cred că am nevoie de un întăritor. N-am obişnuinţa unor astfel de ştiri.

Nu-mi place să-l văd atît de trist. Bătrînul ăsta cumsecade nu e pregătit să aibă de-a face cu indivizi ca mine. O sun pe Velda acasă la ea. Cînd în sfîrşit răspunde e furioasă.

— Eu sînt. Ceva nou pe la birou?

— Mike, suni la ore imposibile. Am aşteptat toată seara la birou să telefonezi... Fata de care mi-ai vorbit... Lola, nu-i aşa? A trimis o scrisoare expres. Înăuntru e o recipisă.

— O recipisă!

Fac pauze între cuvinte.

— Atunci înseamnă că l-a găsit, Velda. Dumnezeule, l-a găsit! Şi ce-ai făcut?

— L-am lăsat acolo, pe biroul meu.

— Asta-i într-adevăr o veste bună! Ascultă, fetițo, mi-am uitat acasă cheile. Așteaptă-mă la birou peste o oră... peste o oră și jumătate. Îl voi suna și pe Pat. Ajungem la capătul poveștii, Velda, cît de curînd.

Închid, aștept să vină tonul și formez numărul de la Lola. Ridică aproape mai înainte ca telefonul să sune. Gîfîie de emoție.

— Aici Mike, fetițo...

— Oh! Tu ești, Mike? Mi-ai găsit scrisoarea?

— Tocmai i-am telefonat Veldei. A lăsat-o la birou. Unde ai găsit aparatul?

— Într-o mică dugheană, nu departe de Bowery. Era în vitrină.

— Minunat. Unde e acum?

— La mine.

— Atunci de ce mi-ai trimis recipisa? Vocea îi tremură ușor.

— Îl mai căuta cineva, Mike. În cinci locuri diferite au trecut înaintea mea astăzi, cu cîteva ore mai înainte.

Un sloi de gheață îmi trece prin șira spinării.

— Și ce s-a întîmplat?

— Nimic. Mi-am zis că foloseau fără îndoială aceeași metodă cu a mea... după cartea de telefon... și atunci mi-am continuat cercetările pornind de la sfîrșitul listei.

Domnul Berin îmi oferă un pahar fără să zică nimic și iese din încăpere.

— După aceea?

— Ei bine, l-am găsit, dar mi-a fost frică să păstrez recipisa la mine. De aceea ți-am trimis-o la birou.

— Ești nemaipomenită. Nici nu știi cît te iubesc.

— Te rog, Mike.

Izbucnesc în rîs, debordînd de o bucurie delirantă pe care n-am mai cunoscut-o de mult timp.

— De data asta n-o să mă poți împiedica să ți-o zic, Lola. Cînd totul va fi sfîrșit o să avem lumea la picioarele noastre și întreaga viață înaintea noastră.

— Mike, te iubesc, te iubesc.

Izbucnește în plîns și repetă mereu.

— Și eu te iubesc, fetițo. Încă puțin și o să fiu lîngă tine. Mă auzi?

— Desigur, dragul meu. Grăbește-te, te rog. Mi-e dor să te revăd.

După ce închid telefonul și îmi golesc paharul mă duc după domnul Berin în bibliotecă. Aș vrea să-i pot împrumuta puțin din fericirea mea. Pare să aibă nevoie.

— S-a sfîrșit, îi spun eu.

Mă privește fără să aibă aerul că mă vede.

— Or să mai fie și alte... încăierări cu pistolul

— Tot ce se poate. Sau poate că legea își va urma cursul fără să mai intervină nimic în calea ei.

— Presupun c-ar trebui să fiu mulțumit. Dar nu pot să accept așa de ușor toate aceste morți de care sînt într-un fel răspunzător.

Are un frison și își arată paharul gol.

— Mai vrei un cocktail, Mike? Eu unul mai beau.

— Cu plăcere.

În trecere ridică și capacul unui aparat de radio prevăzut și cu pick-up. Îl pune în funcțiune și aparatul începe să cînte. E ceva clasic Wagner sau Beethoven sau așa ceva. Mă răstorn în fotoliu și privesc fumul de la țigară urcînd spre plafon.

De data asta domnul Berin aduce sticla, shakerul și un vas plin cu cubulețe de gheață.

— Povestește-mi totul, Mike, zice el puțin mai tîrziu întinzîndu-mi un pahar. Nu amănuntele, desigur, numai esențialul și motivele pentru care toate aceste lucruri s-au petrecut. Poate că aflînd toate astea o să-mi găsesc liniștea.

— Amănuntele sînt cele care contează, domnule Berin, așa că nu le pot lăsa deloc deoparte. Dar, mai întîi, vreau să vă fac să-nțelegeți că e bine că aceste lucruri s-au întîmplat și că ele trebuiau să se-ntîmple. Am căutat un criminal și am găsit nume, mari nume. În clipa asta poliția nu lasă pe nimeni să scape. Polițiștii vor să profite de șansa ce li s-a acordat și să curețe orașul. Ar trebui să fiți mîndru, și nu trist, domnule Berin.

— Dacă măcar am fi reușit să facem ceva pentru sărmana aceea...

— Pentru Nancy?

— Da. A murit într-o singurătate desăvîrșită... Dar, dacă e adevărat că a avut un copil nelegitim și că a decăzut din ce în ce mai jos, cine e de blamat, dacă nu însăși fata respectivă?

Scutură din cap și încruntă din sprîncene.

— Dacă măcar ar fi avut puțină mîndrie, puțin orgoliu, aceste lucruri nu s-ar fi petrecut niciodată. Mă întreb uneori, Mike, dacă propria mea mîndrie nu e prea exagerată, dacă sentimentul onoarei numelui nu e prea copilăros și zadarnic, dar...

Face un gest vag.

— Vă înțeleg punctul de vedere, domnule Berin. Dar nu poţi să le porţi pică acestor copile pentru greşelile care le comit.

Sticla e pe jumătate goală cînd mă uit la ceas şi mă ridic dintr-un salt. Îmi iau pălăria, îmi aduc aminte de cei cinci sute de dolari şi semnez repede un cec.

— Sînt în întîrziere.

— Îmi pare bine că am putut să discut cu tine, Mike. Vino să mă vezi mîine. Vreau să ştiu ce se petrece. Să fii prudent!

— Contaţi pe mine.

Ne despărţim şi cînd ajung la parter aud uşa închizîndu-se uşor. Bătrînul e tot la recepţie. Văzîndu-mă, îşi pune arătătorul la buze. Şovăi o clipă dar ce-aţi fi făcut în locul meu? Trîntesc un şuierat de zăngăne geamurile.

Velda mă aşteaptă în faţa clădirii ţinîndu-şi umbrela ca pe o bîtă. Parchez lîngă trotuar şi o claxonez.

— Credeam că ai spus peste o oră şi jumătate.

— Îmi pare rău, comoara mea, am fost reţinut.

— Mereu eşti reţinut ori de unul ori de alta.

Mînia începe să-i treacă.

Străbatem holul de la intrare şi ajungem la ascensor. Velda mă observă cu coada ochiului, luptînd să-şi învingă curiozitatea. În sfîrşit, nu mai rezistă.

— Deobicei ştiu ce se-ntîmplă, Mike.

— Totul s-a petrecut din pricina Roşcovanei, îi explic eu pe scurt. Se folosea de un aparat de fotografiat ca să facă poze.

— Ia te uită! Ce original!

— Dar astea nu erau poze obişnuite. Cu ajutorul lor puteau fi şantajaţi anumiţi indivizi. Cred că avea teancuri... teancuri... şi asta a provocat panică. Pat i-a dat drumul la anchetă ca şi cum le-am şi avea. Dar trebuie să ne dovedim spusele.

— Înţeleg.

Nu înţelege nimic dar preferă să mă lase să cred că pricepe. Îmi trebuie timp ca s-o pun la curent. Puţin mai tîrziu.

Ajungem la etajul nostru. Velda deschide uşa biroului şi deschide lumina. N-am mai fost pe-aici de-atîta timp încît am impresia că am intrat la un altul. Mă apropii de biroul Veldei în timp ce ea îşi aranjează părul într-o oglindă.

— Unde, fetiţo?

— Sub sugativă.

— Nu-l văd.

— Oh! Bărbaţii ăştia... Pentru numele lui Dumnezeu... aici!

Ochii i se lărgesc deodată de uimire.

— Drace... nu cumva vrei să-ţi rîzi de mine, Mike?

— Să-mi rîd de tine?

— Ce vrei să spui?

— Mike... Nu mai e aici.

— Haida de!

— Ţi-o jur. Aici am pus-o înainte de a pleca...

Se întrerupe brusc.

— Ce e?

Aproape că mi-e frică să vorbesc.

Mîna i se aşază pe blocnotes. A devenit palidă la faţă.

— Ce e, pentru numele lui Dumnezeu?

— Pagina de deasupra a fost smulsă... Cea pe care am scris adresa şi numărul de telefon al Lolei...

— Doamne Dumnezeule!

Dintr-un salt deschid uşa de la intrare şi zăresc, în jurul broaştei, o sumedenie de zgîrieturi făcute de cel care a forţat-o. Scot un urlet care se aude în întreaga clădire în timp ce alerg spre ascensor. Velda mă strigă dar nu-i răspund. Liftierul m-a auzit şi pentru prima oară mă aşteaptă cu uşa deschisă, gata de coborîre.

— Repede! gîfîii eu.

Uşa se trînteşte în urma mea şi liftierul trage de manetă.

— Cine a urcat la mine în seara asta? îl întreb eu.

— După cîte ştiu, nimeni, domnule.

— Cineva ar fi putut urca pe scări fără să fie văzut?

— Tot ce se poate, domnule. Cu ploaia asta, eu şi ajutorul meu a trebuit să ştergem pe jos fără încetare, de cînd am intrat în tură.

Ascensorul de-abia a ajuns la parter că am şi ţîşnit în maşină.

— Dumnezeule, repet eu apăsînd pînă la fund pe accelerator, Dumnezeule...

Pneurile urlă şi derapează la fiecare viraj, pe urmă iar se înfig zdravăn în asfalt pînă la următorul viraj. Din fericire plouă şi e tîrziu. Dacă o altă maşină mi-ar tăia calea, dacă un pieton mi-ar apărea în faţă nu l-aş putea nicicum evita.

Mă opresc brusc în faţa casei şi mă reped pe scări. Ajung la uşă, o găsesc deschisă şi încerc să ţip dar nici un sunet nu-mi iese din gîtlej.

Lola zace pe podea cu braţele în cruce. Partea de sus a rochiei e plină de sînge.

Alerg, cad lîngă ea în genunchi şi îi pun mîna pe frunte. Sîngele îi şiroieşte din rana groaznică din piept, dar încă mai trăieşte.

— Lola...

Pleoapele îi tremură şi se ridică. Mă recunoaşte şi buzele îi schiţează un zîmbet,

— Doamne, Lola...

Încerc s-o ajut dar ochii ei îmi zic că e prea tîrziu. Prea tîrziu. Mîna i se mişcă, mă atinge, pe urmă arată pe rînd telefonul şi uşa, cu preţul unor eforturi supraomeneşti. Buzele i se mişcă şi nu scot nici un sunet, dar ştiu că pentru ultima oară zice: Te iubesc, Mike.

Doamne, de ce ea, de ce ea?

A închis ochii. Mai surîde încă, dar e moartă. Şi eu am impresia că am murit fiindcă nu mai simt nimic. Nici un sentiment. Nici o emoţie. Numai un gol imens. Totul s-a întîmplat atîta de repede. Această dragoste, şi apoi această moarte neaşteptată, în ajunul victoriei. Cînd deschid ochii arătătorul ei îmi indică în continuare uşa, încercînd să-mi spună parcă ceva.

Încercînd să-mi spună că ucigaşul e încă aici şi că am urcat prea repede ca să aibă timpul să fugă. Picioarele mă duc la intrare înainte de a apuca să gîndesc. Aştept o clipă, cu urechile ciulite... şi în sfîrşit îl aud. Îl aud cum coboară încet, în vîrful picioarelor, sperînd poate că o să chem mai întîi un medic sau poate poliţia şi că o să-i las răgazul să scape.

Nu mai încerc să merg încet. Cobor scările două cîte două ţinîndu-mă de bară şi cînd mă aude ucigaşul mă imită şi renunţă la linişte. Îl aud cum îşi porneşte motorul maşinii atunci cînd ajung în hol şi cînd ţîşnesc pe trotuar îi văd maşina cum porneşte şi literalmente plonjez în a mea.

Capitolul XV

Probabil că ucigaşul a devenit nebun de spaimă dacă a-nceput ca să conducă în felul ăsta. Poate că aude rîsul meu drăcesc în timp ce reduc distanţa dintre noi? Cu fiecare clipă micşorez distanţa, în fiecare clipă cîmpul meu vizual se diminuează pînă cînd nu mai rămîne decît un tunel în faţa mea al cărui capăt e maşina cealaltă.

Mergem drept spre fluviu şi barele noastre de protecţie nu mai sînt decît la cîţiva metri una de alta. Îi înţeleg acum intenţiile. Îmi dau seama că vrea să ajungă pe marele bulevard exterior ca să încerce să mă ia la viteză. Dar nu va putea să mă lase în urmă. Nici acum, nici niciodată. În noaptea asta eu am pîinea şi cuţitul şi rîd ca un nebun în timp ce lacrimile îmi curg pe obraji.

Dacă n-ar fi fost stîlpul în centrul bulevardului ar fi reuşit fără nici o îndoială virajul. Însă frînez eu însumi cînd, cu frîna de mînă şi de picior, cînd aud zgomotul ciocnirii şi văd cioburi de sticlă zburînd în toate părţile. Maşina se rostogoleşte o dată înainte de a încremeni pe cele patru roţi. O evit în ultima clipă şi mă opresc la cîţiva metri.

Deschid portiera exact la timp ca să-l văd pe ucigaş cum sare la pămînt clătinîndu-se şi îndreptîndu-şi pistolul spre mine. M-arunc la pămînt. Glontele se pierde în peisaj şi îmi scot 45-ul meu în timp ce Feeney se hotărăşte să fugă.

Fugi, Feeney, fugi. Fugi pînă cînd inima o să-ţi fie gata să explodeze şi tu o să cazi grămadă în stradă, fără să mai poţi să te mişti, dar încă în stare să vezi cum o să mori. Fugi, Feeney, fugi şi fugi. Ascultă-mă cum fug în urma ta mai repede decît tine. Opreşte-te o clipă şi n-o să mai fugi.

Se întoarce fără să-nceteze să fugă şi trage la întîmplare. Nici nu mă obosesc să ripostez. Se năpusteşte spre chei şi se vîră în deschizătura neagră a unui vechi hangar. Întunericul îl înghite şi mă-nghite imediat şi pe mine, fiindcă sînt chiar în spatele lui şi el o ştie.

E atît de întuneric încît mă lovesc de o cutie şi mă opresc imediat. Îl aud,în aceeaşi clipă, căzînd, înjurînd şi ridicîndu-se apoi undeva înaintea mea. Încet, lucrurile încep să se desluşească: sînt grămezi de cutii puse unele peste altele pînă-n tavan şi separate de coridoare strîmte. Mă aplec, îmi scot pantofii şi îmi continui urmărirea. Ghemuit în vreun colţ, Feeney aşteaptă să trec între el şi uşa căscată şi o să tragă cînd silueta mea se va decupa pe fundalul nopţii albastre a oraşului.

Repede, gîndesc eu. Într-un minut va înţelege că mînia nu durează mult timp şi că ea cedează, lasă loc liber raţiunii. Atunci o să ştie de unde o să vină atacul. Înconjur vrafurile de cutii, rugîndu-mă la cel de sus să ajung în fundul hangarului ca să-l plasez pe Feeney între mine şi uşă. Descopăr o cărare care duce drept la ieşire, dar Feeney nu-i acolo. Pe urmă piciorul meu mişcă o scîndură şi mă arunc imediat pe spate.

Din fericire pentru mine, fiindcă Feeney e întins la pămînt şi glontele pe care îl trage îmi şuieră pe la ureche.

L-am reperat. Trag fără să mă descopăr şi-l aud cum urcă pe cutii. Încet, în linişte, încep să escaladez mormanul încercînd trăinicia ansamblului înainte de a trece la cutia următoare și debarasîndu-mă fără cel mai mic zgomot de cuiele și așchiile care îmi pătrund în carne și în haine. O pisică nu s-ar fi descurcat mai bine.

Ajung în vîrf unde se găsește o mare platformă. Acolo zăresc brațul lui Feeney care iese înarmat dintr-o cutie enormă Mă aplec și-i administrez un glonte drept în degete și sar pe el cînd iese din ascunzătoare.

Mi-am aruncat pistolul. Nu vreau să fiu decît cu mîinile goale. Își ridică genunchiul cu violență și mă întorc la timp ca să primesc lovitura în coapsă. Încercînd să mă lovească în mărul lui Adam, cu tăișul mîinii teafăre, în timp ce pumnii mei îi zdrobesc fața. Pe urmă încearcă să mă țină deoparte cu lovituri de picior și caută să-mi vîre în ochi masa însîngerată care i-a fost mîna dreaptă.

În sfîrșit, mîinile mele îl apucă de gît și strîng și-l dau cu capul de ciment pînă nu mai mișcă și-l izbesc, îl izbesc cu pumnii pînă cînd îmi dau seama în sfîrșit că fața lui Feeney e de nerecunoscut și atunci brusc vomit.

Aud fluierele polițiștilor, sirenele și strigătele. Îl caut pe Feeney prin buzunare și descopăr dreptunghiul de hîrtie smuls care a costat-o pe Lola viața.

Sînt condus afară, ascultă ce le zic și intră în contact prin radio cu centrala care dă legătura cu Pat Chambers. După care, încetez să mai fiu un ucigaș însetat de sînge pentru a redeveni un detectiv particular aflat pe urmele unui asasin. Proba — un cuțit plin de sînge se află în buzunarul lui Feeney Last.

Oh! sînt foarte drăguți cu mine. Nici măcar nu mă duc la post ca să mă interogheze. Au declarația mea iar Pat a făcut restul. Mă întorc acasă într-o mașină a poliției în timp ce mașina mea e condusă de un polițist. Mîine, zic ei, mîine se va face lumină. Acum trebuie să mă odihnesc. În cîteva ore zorii se vor ridica și vor alunga demența nopții. Telefonul sună cînd intru în casă. E Pat. Îmi zice să nu mă mișc fiindcă o să treacă imediat pe la mine. Închid fără să zic nimic, căutînd din ochi o sticlă care însă lipsește.

Uit de Pat, uit de toate. Cobor și bat la Joe Mast care vine să-mi deschidă în pijama și cînd îmi zărește fața nu-mi mai pune nici o întrebare. Așteaptă să m-așez la tejghea și, fără să zic nimic, îmi pune în față un mare pahar cu whisky pe care îl dau peste cap dintr-o dată cățărîndu-mă pe un taburet.

Nu-i simt gustul. Nu simt nici măcar cum coboară alcoolul. Întind din nou paharul dar Joe scutură din cap.

— Ușurel, Mike. Bea ce vrei, dar ia-o ușor.

O voce vorbește, și știu că e a mea, dar n-am conștiința că vorbesc.

— O iubeam, Joe. Era atît de minunată și mă iubea și ea. A murit în noaptea asta și ultimul lucru pe care l-a spus e că mă iubește. Ar fi fost atît de minunat. Mă iubea atît de mult și începusem și eu s-o iubesc. Știam că n-o să dureze mult pînă cînd am s-o iubesc și eu la fel de mult... Dar ticălosul ăla a omorît-o și eu l-am desfigurat încît nici dracul n-o să-l mai poată recunoaște... dar asta n-o împiedică pe Lola să fie moartă...

Vreau să iau o țigară din buzunar și dau în același timp de recipisă. O netezesc pe zincul tejghelei, între pahar și pachetul de țigări. E întocmită pe numele Nancy Sandford, hotel Belvedere, Coney Island.

— Merita să moară. Le-a ucis pe Nancy și pe Ann Minor și a ucis-o pe Lola. A vrut să mă omoare și pe mine dar alții l-au convins să renunțe. Era prea devreme ca să mă omoare. E primejdios să omori fără să-ți pregătești cu grijă lovitura...

Îmi aduc aminte de vizita la Murray Candid. O ușă s-a închis cînd am intrat și l-am auzit pe unul tușind. Era Feeney. M-a zărit probabil în bar și i-a spus lui Murray cine sînt. Feeney avea dreptate cînd a vrut să mă omoare în parcaj în noaptea aceea. Păcat pentru el că ceilalți l-au sfătuit să se lase păgubaș. Oare el o fi pierdut inelul atunci? Doamne sfinte, de ce inelul ăsta pune atîtea probleme? Ce naiba înseamnă el? Totul a-nceput din cauza acestui inel. Totul se va sfîrși fără a i se lămuri misterul?

Revăd nenorocitul acela de inel cu floarea sa de crin strivită. Inelul care a aparținut lui Nancy. Unde-o fi acum? Și de ce? Inima începe să-mi bată ca un ciocan în coaste. Tocmai am privit fără să văd pînă acum sticlele înșirate pe rafturile lui Joe.

Da! Da! Știu unde e inelul!

Și știu și de ce e acolo!

Cum de-am putut fi atît de prost!

Iar Lola, care m-a lansat pe urmele lui Feeney, vroia să-mi spună altceva. Iar eu n-am înțeles-o!

Joe încearcă să mă oprească dar ies în goană și urc în mașină. Știu ce-o să găsesc acolo, la hotel Belvedere.

E inutil să-ncerc să intru pe uşă sau pe ferestrele la care sînt puternice bare de oţel. Escaladez o ridicătură de teren şi înconjor hotelul deschis doar în sezon. Minunată ploaie! În cinci minute apa va şterge orice urmă a trecerii mele.

Mă caţăr pe acoperiş şi am chiar răgazul să-mi smulg haina din cuiul în care s-a agăţat. E absolut necesar să nu las în urma mea nici un semn care să-mi trădeze prezenţa.

Ridic ochii. Deasupra capului meu e un rînd de cărămizi ieşit în afară, dar, după aceea, zidul e aproape neted pînă la acoperiş, în afară de cîteva fisuri neînsemnate.

Totuşi, asta e singura mea şansă.

Nu şovăi deloc. Dar cînd, după două tentative infructuoase ajung în sfîrşit la streaşină, scot un suspin de uşurare. M-au trecut toate căldurile.

După ce-mi trag sufletul, mă uit la lucarnele hotelului, o aleg pe cea mai prăpădită şi o forţez. Cîteva clipe mai tîrziu sar în pod unde căderea mea provoacă prăbuşirea unui vălmăşag de lucruri. Scot din buzunar un stilou-lanternă, găsesc uşa şi pornesc la o vizită metodică, deşi rapidă, a locurilor.

Cu toată ambiţia numelui său, hotelul Belvedere e o dugheană infamă. Covoarele de pe coridor sînt uzate, uşile pe jumătate smulse. Dar nici mansardele şi nici camerele de la etajul al doilea nu adăpostesc ceea ce caut. La fiecare nouă uşă îmi ţin suflarea, dar lanterna mea nu descoperă nimic în plus decît obişnuitul pat fără lenjerie şi comoda.

În fine, la etajul inferior ajung în faţa unei uşi pe care scrie debara. Un lacăt enorm pretinde să nu îngăduie intrarea. Iau lanterna între dinţi şi scot din buzunar o legătură de şperacle pe care o trambalez mereu în maşină. La al treilea atac lacătul se deschide. Îl pun pe podea şi împing uşa.

Sînt de toate în încăpere. Scaune fărîmate, ustensile de bucătărie şi cuverturi stricate. Iar lîngă zidul din fund se înalţă o piramidă de cufere şi de valize de carton şi de pachete legate. Fiecare din aceste obiecte e însoţit de o etichetă pe care stă scris ce sumă îi datorează proprietarul.

Un covor vechi acoperă partea din mijloc a duşumelei. Îl mişc şi am grijă să nu calc în afara locului pe care l-a ocupat şi descopăr în curînd un cufăr pe care stă scris Nancy Sandford.

Şperaclele mele îl deschid de la prima încercare şi cu un respect amestecat cu veneraţie desfac cîteva din dosarele pe care le conţine şi îi cer iertare lui Nancy că am putut să cred măcar o clipă că avea intenţia să practice şantajul pe scară mare. În acest cufăr e raţiunea sa de a trăi, o dare de seamă amănunţită despre industria viciului, prezentat cu fotografii, documente, adnotări de tot felul care nu înseamnă nimic pentru moment, dar care se vor dovedi mai tîrziu importante. Se văd chipuri şi nume familiare. Oraşul se va zgudui din temelii. Dar mai e ceva: organizarea afacerii cu toate ramificaţiile, cu fotografii mărite ale cărţilor şi hîrtiilor care îi vor furniza lui Pat mai multe probe decît are nevoie.

Urechile mele desluşesc un zgomot metalic. Pun la loc capacul cufărului, îl închid cu cheia, ajung din nou la uşă, pun covorul pe urmele paşilor mei, mă asigur că n-am lăsat nici un semn, împing uşa şi încui lacătul la loc. Un pumn de praf cules de pe o plintă şi risipit pe jos e destul ca să-l redea locului aspectul lui de la-nceput. Intru în camera vecină şi aştept.

N-am nevoie să-l văd. Aud un şuierat caracteristic şi ştiu că poartă o lampă cu benzină sub presiune şi mi-l închipui oprindu-se în faţa fiecărei uşi şi aruncînd în fiecare încăpere o privire aşa cum am făcut şi eu. Îi aud chiar şi suspinul cînd dă de debara. Îl aud cum pune lampa pe podea şi forţînd lacătul şi îl aud cum reuşeşte şi împinger uşa şi atunci ies din ascunzătoarea mea cu pistolul în mînă.

Zgomotul pe care-l face deplasînd cufăraşul îl acoperă pe cel pe care l-am făcut eu însumi apropiindu-mă de uşă. E prea aţîţat ca să mai aibă răbdarea să deschidă încuietoarea cufărului. Îl forţează iute şi începe să scotocească printre dosare rîzînd batjocoritor pînă în clipa în care îi zic: Bună seara, domnule Berin Grotin.

Făceam mai bine să-i fi tras un glonte în spate, fiindcă se întoarce cu o promptitudine de necrezut răsturnînd lampa şi trăgînd în acelaşi timp cu pistolul. Un glonte mă izbeşte drept în piept şi mă aruncă în spate, în timp ce un altul îmi atinge piciorul.

— Dracul să te ia! urlă el.

Mă rostogolesc şi apăs de mai multe ori pe trăgaci. Trage şi el şi glontele se înfige în perete deasupra capului meu. Dar a tras prea aproape de podea şi combustibilul împrăştiat din lampa spartă se aprinde dintr-odată, întinzînd un ecran de foc între mine şi Berin. E în patru labe pe podea, pe moment orbit de flăcări.

Apuc strîns pistolul şi trag. Pistolul îmi scapă dar glontele îl loveşte în coapsă şi-l aruncă pe jos cu picioarele în sus. Totul arde acum. Incendiul a ajuns la pachetele cu lenjerie veche. O cutie de vopsea şi o sticlă conţinînd nu ştiu ce explodează cu un zgomot surd.

Berin mormăie în colţul său şi reuşeşte să se ridice în picioare. Pe urmă mă observă, culcat în faţa lui pe podea, redus la neputinţă de rănile mele şi de pierderea armei, şi îşi întinde mîna spre propriul lui pistol.

M-ar fi omorît dacă o ploaie de scîntei n-ar fi anunţat îndoirea unei grinzi din tavan şi dacă grinda însăşi n-ar fi căzut deodată, apucîndu-l sub ea pe nenorocit.

Izbucnesc în rîs — cu toate că n-am nici o şansă să scap eu însumi — şi rîd şi rîd aproape să-mi pierd suflul.

— Gata, Berin, gata. Ai fi putut să scapi dar de-acum e prea tîrziu.

Încearcă să împingă grinda fumegînd şi simt un miros acru de carne arsă.

— Ajutor, Mike. Îţi voi da tot ce-mi ceri, numai ajută-mă... Mike...

— Nu pot. Nu pot nici măcar să mă mişc... datorită ţie!

— Mike!

— O să crăpăm împreună, ticălosule! O să crăp, de acord, dar puţin îmi pasă fiindcă şi tu o să crăpi. N-ai fi crezut niciodată că aşa se vor desfăşura lucrurile? Aveai inelul şi credeai că ai tot răgazul ca să acţionezi. Nu ştiai că l-am omorît pe Feeney şi că i-am luat recipisa. Lola mă aştepta. M-ai auzit cînd i-am spus să m-aştepte, cînd i-am dat telefon. L-ai chemat pe Feeney cînd te-ai dus chipurile după băuturi, dar mai întîi ai dat drumul la pick-up ca să nu aud nimic. Pe mine mă aştepta Lola şi a deschis uşa unui ucigaş. Da, m-ai vrăjit cu muzica ta şi cu frumoasele tale cuvinte, în timp ce Feeney se ducea la biroul meu. A făcut treabă bună acolo. O treabă de profesionist. Dar mai trebuia s-o omoare şi pe Lola, fiindcă ea ştia adresa de pe recipisă şi pentru că avea aparatul de fotografiat. Feeney ţi-a dat telefon după ce-a înjunghiat-o dar de fapt ea încă nu murise şi l-a văzut ce-a făcut. I-ai zis lui Feeney s-o şteargă şi să te aştepte undeva. N-aveai chef să pună el mîna pe dosare. Lola mi-a arătat telefonul înainte de-a muri însă n-am înţeles imediat. Am sosit prea repede ca Feeney s-o poată şterge nestingherit. A trebuit să urce la un etaj superior ca să mă lase să trec, dar am reuşit să-l dobor.

— Mike, ard...

Părul începe să-i fumege şi dispare, într-o scurtă flacără. Strigă. Focul ne înconjoară din toate părţile.

— Numai în seara asta am înţeles. Da, inelul era important. Am privit o sticlă de whisky şi pe etichetă avea trei pene ca acelea pe care le-ai gravat pe mausoleu. M-am gîndit deodată că penele acelea seamănă cu o floare de crin, şi-atunci am înţeles. Erau cele trei pene de pe inel, însă uzate de timp, aproape de nerecunoscut...

Pentru a doua oară încearcă să iasă de sub grindă, cu faţa crispată de efort şi de suferinţă. Îl observ şi încep să rîd din nou.

— Cele trei pene fac parte din blazonul tău familial? O nobleţe de calitate proastă. Tu şi cu mîndria ta putredă. Nancy Sandford era chiar nepoata ta. Aştepta un copil şi tu ai aruncat-o în stradă. Şi ce ai gîndit despre mîndria ei? A muncit sub un nume de-mprumut, dar a fost greu. Şi pînă la urmă a apucat-o pe căi greşite. A făcut cunoştinţă cu tipi de genul lui Russ Bowen şi Feeney Last şi într-o zi te-a văzut cu ăsta din urmă şi atunci a înţeles. Îmi închipui foarte bine ce-a putut să simtă cînd şi-a dat seama că eşti unul dintre acei ticăloşi care trăiesc în lux şi confort datorită banilor storşi din munca unor sărmane fete, la adăpostul unei faţade de om cumsecade. Din ziua aceea n-a mai avut decît o idee: să-ţi facă praf afacerile. Şi apoi a trebuit să-şi lase bagajele pînă cînd ar fi avut destui bani să le recupereze. Atunci a regăsit-o Feeney şi a bănuit ceva. ce-a văzut? Nişte fotografii, poate? În orice caz, destul ca să te avertizeze.

Deasupra noastră plafonul se crapă şi cade în bucăţi. Focul se întinde în toată clădirea cu repeziciune. Doar podeaua mai e întreagă. Nu pentru mult timp. Încerc să mă mişc, dar efortul e prea mare. Singura mîngîiere care-mi rămîne e să-l privesc pe nenorocitul de sub grindă şi să-mi zic că n-o să mor singur.

Am un nou acees de rîs şi Berin îşi întoarce capul. O scînteie îi cade pe obraz dar n-o simte deloc.

— Nancy a fost asasinată, continui eu. Feeney şi cu tine aţi urmărit-o, aţi obligat-o să urce în maşină, Feeney i-a sucit gîtul şi aţi aruncat-o pe trotuar. Feeney se simţea în largul său fiindcă îi serveai de alibi. Îşi rata rareori loviturile, dar a ratat cu Nancy, aşa cum a ratat şi cu mine pe coridoarele lui Murray Candid. Şi aţi mai avut şi norocul absurd ca nenorocita să mai găsească forţă să se ridice şi să intre în roţile unei maşini conduse de un beţiv. Oamenii au văzut-o clătinîndu-se şi au afirmat că era beată cînd de fapt era aproape moartă! Cred că v-aţi strîmbat de rîs amîndoi cînd aţi citit asta în ziare! Şi asta numai din cauza nemăsuratului tău orgoliu. La început nu erai decît un leneş care arunca banii pe fereastră. Dar cînd ţi-ai dat seama că banii încep să se ducă, trufia ta s-a ridicat între tine şi perspectiva de a duce o viaţă mediocră. Nişte şmecheraşi te-au vîrît într-o afacere rentabilă şi le-ai servit drept protecţie pînă cînd ai putut să te lipseşti de ei şi să-ţi dirijezi singur afacerile pe ascuns. Trăiai somptuos de pe urma celui mai murdar trafic de pe pămînt, dar orgoliul nu ţi-a dat voie măcar s-o ierţi pe nepoata ta după ce-a făcut un pas greşit. Iar apoi... apoi nu te-ai dat în lături s-o omori cînd a devenit periculoasă.

Vuietul flăcărilor aproape că-mi acoperă vocea. Motoare de maşini se aud din stradă, printre zgomotele făcute de pereţii care se prăbuşesc. Focul s-o extins la etajele de jos, ceea ce explică de ce mai sîntem încă în viaţă.

— Totul e aici, în acest cufăr, o să mori şi numele tău murdar cu trăsură de unire va fi înecat în noroi...

— Niciodată! urlă el. Niciodată. Cufărul va arde şi el şi dacă îl vor găsi, îşi vor închipui că am venit cu tine aici, Mike. Da, tu vei fi alibiul meu şi numele meu va rămîne. Nimeni nu va descoperi cine era fata aceea şi nimeni nu va şti niciodată...

Pe urmă se întrerupe văzîndu-mă ce fac şi începe să strige cu voce ascuţită. Mînia mi-a înzecit forţele şi mă pot în sfîrşit ridica şi împinge cufărul, şi îl împing pînă îl aduc lîngă fereastră. Îmi strîng toată puterea şi, cu toată suferinţa provocată de răni, reuşesc, în sfîrşit, să basculez cufărul în stradă. Cad pe podea, dar cufărul a spart geamurile şi de jos se aud strigăte.

— E cineva sus!

Brusca deschidere a ferestrei creează un curent de aer care aspiră flăcările şi mi le aruncă în faţă. Pantalonii lui Berin încep să ardă. N-ar fi trebuit niciodată să-mi vorbească aşa cum mi-a vorbit. Şi iau de pe jos pistolul care zace nu departe de mîna mea şi pun arătătorul pe trăgaci.

— Priveşte-ţi angajatul, Berin. Ştii ce-o să facă? Ascultă-mă bine şi înţelege-mă bine, fiindcă nu mai ai mult de trăit. Mausoleul tău nu va rămîne gol. Roşcovana va sta acolo. Sărmana fată pe care orgoliul tău a repudiat-o. Va fi în mormîntul acela singură. Şi ştii unde o să fii tu? La groapa comună, cu Feeney Last. Dacă reuşesc să scap, o să spun la poliţie că trupul pe care l-au găsit e al unuia din oamenii pe care i-ai trimis aici ca să mă doboare. Despre tine nu se va şti niciodată ce-ai ajuns: şi cînd se va vorbi despre tine se va vorbi cu dezgust, ca de un lucru necurat. Nancy îţi va locui monumentul. Iar tu vei fi pierdut, pentru totdeauna pierdut. Animale se vor plimba pe mormîntul tău. N-o să fie acolo nimic. Nici măcar un nume.

Durerea care îi bîntuie în ochi nu e numai fizică. Gura îi tremură de oroare. O oroare aproape mistică. Întotdeauna i-a fost teamă că nu va rămîne nici o urmă a trecerii sale prin lume. Nu e încă mort, dar deja îşi trăieşte infernul.

— Totuşi, nu pot să mă lipsesc de plăcerea de a te omorî. Îmi datorezi asta, pentru Lola şi pentru blondă... Am să te ucid pentru ca să pot trăi din nou în pace cu conştiinţa mea. Am să le spun că ne-am încăierat şi că pînă la urmă te-am doborît. Vor fi aici în curînd. Cînd mă vor coborî le voi spune că e inutil să mai urce. Am să te las să te prăjeşti pînă cînd o să fie imposibil să mai fii recunoscut.

Un şuvoi de apă loveşte zidul exterior, întîlneşte fereastra şi transformă încăperea într-o baie de aburi.

— Vor ridica o scară pe zidul ăsta într-un minut sau două. În clipa aceea, voi apăsa pe trăgaci. Şi totul va fi sfîrşit pentru tine...

Tavanul de pe culoar se prăbuşeşte dărîmînd în cădere zidul şi uşa arsă. Îl privesc pe Berin şi izbucnesc în rîs. Îşi întoarce capul şi se uită ţintă la ţeava propriului său pistol. Tavanul se crapă văzînd cu ochii. Chipul bătrînului e o mască de ură şi ştiu că doreşte ca plafonul să se dărîme pe noi.

Capătul unei scări izbeşte zidul lîngă fereastră şi încremeneşte pe bara de sprijin. Aproape imediat începe să tresalte. Cineva se caţără pe ea sub protecţia şuvoaielor de apă.

Berin urlă din răsputeri, dar rîsul meu îi acoperă vocea.

Încă mai ţipă cînd apăs pe trăgaci.

Versiune în limba română
de G. ARION ■

Ilustraţie de V. OLAC ■

Unde aţi aflat despre toate acestea? În „FLACĂRA“, fireşte!

■ *Mircea Diaconu:* „Eu am o convingere... de ţăran, şi anume: despre orice lucru poţi să vorbeşti interesant şi frumos, şi mai ales să transmiţi ceva ce poate fi folositor. Să presupunem că doi oameni se întîlnesc într-o staţie de tramvai, iar tramvaiul ăsta nu vine timp de o oră şi 45 de minute, exact cît durează un film. Un scenarist talentat şi un regizor foarte bun pot face, cred, un film extraordinar din această aşteptare“.

(Flacăra nr. 1)

■ *Silviu Lung:* Cel mai bun portar al anului 1982 mărturiseşte: „La Craiova, ţin la toţi băieţii, sîntem o familie. Pe Costică îl respect în mod deosebit pentru că are caracter. Tot aşa, mă simt foarte ataşat de Ţilihoi. Pune mult suflet în tot ce face“.

(Flacăra nr. 1)

■ În plină iarnă, imagini de western la ferma lui Mihai Şagău din Alunişul de Mureş. *Mihai Şagău* este un munte de om. E şaten, cu un păr mare, ondulat, poartă căciulă numai aşa, ca să fie, şi are o vorbă: „Importantă e iubirea de pămînt, de oameni şi de animale. Restul vine de la sine...“

(Flacăra nr. 2)

■ Celebrul chirurg *prof. dr. docent Valentin Neagu*, şeful catedrei de urologie din I.M.F. Bucureşti, directorul Spitalului clinic Panduri, declară:

„Noi românii, formaţi la şcoala lui Amza Jianu, operăm rapid, evitînd pierderile de sînge şi anesteziile prelungite“.

(Flacăra nr. 2)

■ *Zoe Dumitrescu Buşulenga* se confesează:

„Condiţia umană nu este o condiţie a fericirii. Am ştiut asta încă din copilărie. Fericirea este, cred eu, o stare de împlinire spirituală — şi acolo se pare că n-am putut încă acceda“.

(Flacăra nr. 3)

■ Vrednicul gospodar *Gigi Ursu* din Obcina Mare, prieten cu doctorul Radu Rey: „Ceea ce mă deranjează este faptul că la 25 de ani nu sînt încă însurat“. În urma unui reportaj, Gigi Ursu a primit nu mai puţin de 25 de cereri în căsătorie.

(Flacăra nr. 4)

■ *Aurel Iozefini*, omul care şi-a dorit totdeauna să-i facă pe oameni să rîdă, recunoaşte: „Chestiile cu spiritismul sau reîncarnările nu ţin la mine: le-am fumat de mult. Sînt nişte gogoriţe. Eu sînt un mag care cred în materialismul dialectic“.

(Flacăra nr. 4)

■ Andreescu sau despătimirea culorilor, un splendid eseu de *Ioan Alexandru*, din care face parte şi acest mic fragment:

„Toate aceste flori, aceste făpturi, aceste fete cu broboade simbolice, acest bătrîn cu plete sînt îndrăgostiţi, iubesc cu ardoare în aceşti ochi ai fetii cu năframă de aur verde precum sfînta Sophia licăre lacrima dragostei eterne, au fost atinşi în adîncul durerii de focul dragostei mistuitoare a Logosului întrupat în istorie, poartă văpaia rece a dragostei neprihănite care arde precum în ochii Luceafărului eminescian cu care Andreescu este înrudit prin structură“.

(Flacăra nr. 5)

■ Dialog cu o condamnată la moarte, dialog cu un om viu! Un interviu al poetului *Adrian Păunescu* cu Adriana Ţuţuianu şi salvatorul ei, dr. Mihai Leontopol.

(Flacăra nr. 5)

■ *Iosif Constantin Drăgan* despre Mileniul imperial al dacilor:

„Repet că noi nu am fost niciodată dominaţi de nimeni; supuşi împrejurărilor, da, am fost, dar am trăit în ale noastre, în tradiţia noastră orală, în limba vorbită, în care se rugau lui Dumnezeu cei mulţi, atunci cînd se căuta calvinizarea românilor şi abaterea lor de la limbă pînă şi în graiul rugăciunii“.

(Flacăra nr. 6)

■ *Mihaela Martin:*

„Sînt sinceră cu dumneavoastră: îmi face plăcere să am succes, şi l-am avut de mică“.

(Flacăra nr. 8)

■ *Margareta Mureşan*, intervievată de Adrian Păunescu: „N-aş schimba poziţia de luptător cu poziţia de spectator.“

(Flacăra nr. 11)

■ *Nichita Stănescu*, la 50 de ani:

„— Cîtă poezie ai scris în viaţa ta, Nichita?

— O, mai nimic din cîtă am păţit.“

(Flacăra nr. 13)

■ Rombac 1-11, un avion pentru toate anotimpurile.

(Flacăra nr. 14)

■ O mare idee a dr. Radu Rey: *Agroturismul montan.*

(Flacăra nr. 14)

■ Aceşti munţi ai noştri trebuie să fie redescoperiţi!
Opt pagini dedicate munţilor României şi oamenilor lor, problemelor economico-sociale de acută însemnătate şi extremă urgenţă sub emblema Carpaţi-2000.

(Flacăra nr. 15)

■ Ţăranca — mîna dreaptă a satului românesc, speranţa şi clipa lui de eternitate
Opt reportaje despre Măria Sa, ţăranca, modest omagiu pentru munca ei grea, anonimă, nerăsplătită, nerăsplătibilă.

(Flacăra nr. 18)

■ Noua cale ferată Vîlcele—Rîmnicu Vîlcea
Cinci reportaje despre cea mai spectaculoasă construcţie feroviară din România acestui ceas.

(Flacăra nr. 18)

■ *Constantin Rauţchi:*
„În meseria noastră, totul pleacă de la talent şi intuiţie."

(Flacăra nr. 19)

■ *RESTITUIRI: Grigore C. Moisil*
3 eseuri semnate de ilustrul matematician şi om de cultură.

(Flacăra nr. 20)

■ „Misiunea unui chirurg de copii este mult mai dificilă decît a unuia de adulţi" — mărturiseşte cunoscutul medic *Alexandru Pesamosca*, şeful secţiei de chirurgie viscerală de la Spitalul central clinic de copii „Grigore Alexandrescu" din Bucureşti.

(Flacăra nr. 21)

■ Am trăit s-o vedem şi pe asta: *Blocul pe roate* — istoria minut cu minut a mutării unui colos cu 7 etaje

■ Un poet în stare de veghe, *Marin Sorescu*, afirmă: „Creatorul trebuie să aibă îndrăzneala naivului, să creadă că lumea a fost făcută ca s-o descopere el".

(Flacăra nr. 22)

■ *RESTITUIRI: Onisifor Ghibu*
Amintiri despre fondarea Universităţii româneşti din Cluj - Napoca

(Flacăra nr. 25)

■ Medicamentele viitorului: Prostaglandinele

(Flacăra nr. 26)

■ Dialogul poetului Ioan Alexandru cu celebrul scriitor japonez *Daisaku Ikeda*, autorul unei cărţi care a făcut ocolul lumii: *A alege viaţa*

(Flacăra nr. 31 şi 32)

■ *Un braşovean pe lista laureaţilor Premiului Herder: Günther Schuller.*
„Cînd am primit vestea, — se confesează domnia sa reporterului nostru, — am fost asaltat de întrebările mele proprii: cum? de ce să merit eu o asemenea recompensă!"

(Flacăra nr. 34)

■ „Tratamentul surdităţii prin acupunctură" — cazurile doctorului Vasile Iacob din Sibiu

(Flacăra nr. 37)

■ *Edgar Papu:* „Iubesc cărţile pentru că sînt făcute de om. Iubesc, deci, mai mult decît cărţile, chiar omul. Iubesc şi natura, dar ea nu mi-a oferit niciodată satisfacţia pe care mi-a dat-o prietenia". Mărturisirea cunoscutului om de cultură a fost făcută în interviul acordat revistei noastre, cu prilejul împlinirii vîrstei de 75 de ani.

(Flacăra nr. 38)

■ „— Alo! Bună ziua! Sînteţi de acord să mărturisiţi public modelul vieţii dumneavoastră?" — răspund ineditei anchete 5 nume de prestigiu ale culturii noastre: *Zoe Dumitrescu Buşulenga, Mihai Beniuc, Solomon Marcus, Octavian Cotescu şi Adrian Păunescu.*

(Flacăra nr. 39)

■ Precursori ai Marii Uniri: *Simion Bărnuţiu.* Revista noastră dedică o pagină, omagiind 175 de ani petrecuţi de la naşterea sa, celui ce spunea atît de frumos şi drept: „Am luptat ca români pentru pămîntul şi numele nostru"

(Flacăra nr. 40)

■ *Dăbuleni şi Poiana Mare:* Două dintre cele mai mari comune ale ţării îşi făuresc destinul cu palme bătătorite. Martori oculari: D. Eliade şi S. Postolache.

(Flacăra nr. 40)

■ În avanpremieră, o nouă carte a poetului *Adrian Păunescu:*
ULTIMA NOAPTE PE ATLANTIDA.

(Flacăra nr. 40)

■ Două pagini de mare interes, două dintre campaniile Flacării: *Moştenirea Odobleja* şi *Chemăm în judecată cancerul.*

(Flacăra nr. 41)

■ Capitole ale aceluiaşi dosar *„Chemăm în judecată cancerul": Serodiagnoza. Premieră la Borşa* — testul doctorului *Ioan Arpad Tomoyagă*

(Flacăra nr 43)

■ America priveşte cu interes şi speranţă spre cercetările ştiinţifice ale dr. Ioan Puşcaş din Şimleu Silvaniei. După un lung drum, un interviu pe măsură: *How do you do, Ioane?* de Adrian Păunescu

(Flacăra nr. 44)

■ Ce conţin plantele de la Vîrciorog? Puteţi afla în numărul nostru din 11 noiembrie, citind despre infuzia cu efecte radicale în bolile de ficat, descoperire a medicului orădean Ladislau Elthes.

(Flacăra nr. 45)

**Selecţie realizată
de RĂZVAN BĂRBULESCU** ■

ŞI EI AU CONTRIBUIT LA CALIFICARE

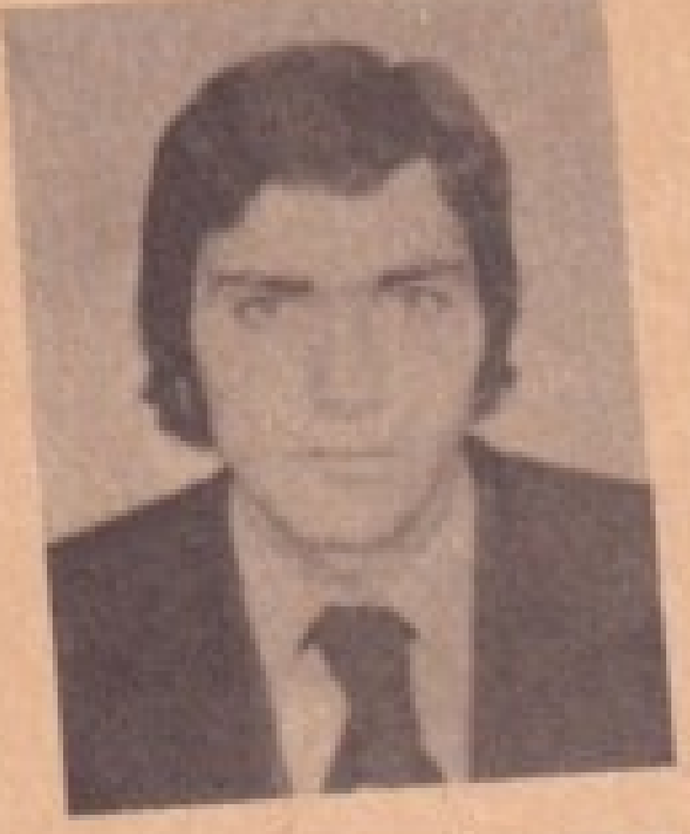

Negrilă,
Nicolae,
Bogdan,
Mulţescu,
Petcu,
Custov,
Hagi,
Dudu Georgescu,
Coraş,
Cîrţu,
Văetuş

Pe lingă cei 15 tricolori, infăţişaţi pe copertă, alţi 11 jucători au contribuit, e drept intr-o măsură mai mică, la obţinerea calificării pentru Paris. Cum statistica ii va reţine (chiar dacă, de pildă, Custov n-a jucat decit 5 minute), ne facem şi noi datoria de a-i prezenta.

Redactor şef al publicaţiilor Flacăra
ADRIAN PĂUNESCU

De realizarea Almanahului Flacăra 1984 s-au îngrijit :
NICOLAE ARSENIE, redactor şef adjunct
DAN BÎRLĂDEANU, secretar responsabil

Copertele : fotografii de PAUL AGARICI (I), VICTOR RĂDULESCU, DRAGOŞ NEAGU (III, IV), LUCIAN POPA (grafica)

30 lei

almanah
1984

MULT SUCCES TRICOLORILOR LA PARIS!

1983 a fost un an bun pentru fotbalul nostru : Universitatea Craiova a ajuns în semifinalele Cupei U.E.F.A., Dinamo București a eliminat din Cupa campionilor pe Hamburger S.V., deținătoarea trofeului, în sfîrșit, echipa națională a izbutit cea dintîi calificare a fotbalului românesc la turneul final al campionatului continental ! Greul bătăliei pentru calificare a fost dus de cei 15 fotbaliști prezentanți mai jos și, firește, de antrenorii lor, Mircea Lucescu și Mircea Rădulescu. Pe ceilalți jucători care au contribuit la această izbîndă îi prezentăm pe coperta a III. Să le urăm, din suflet, mult succes la Paris !

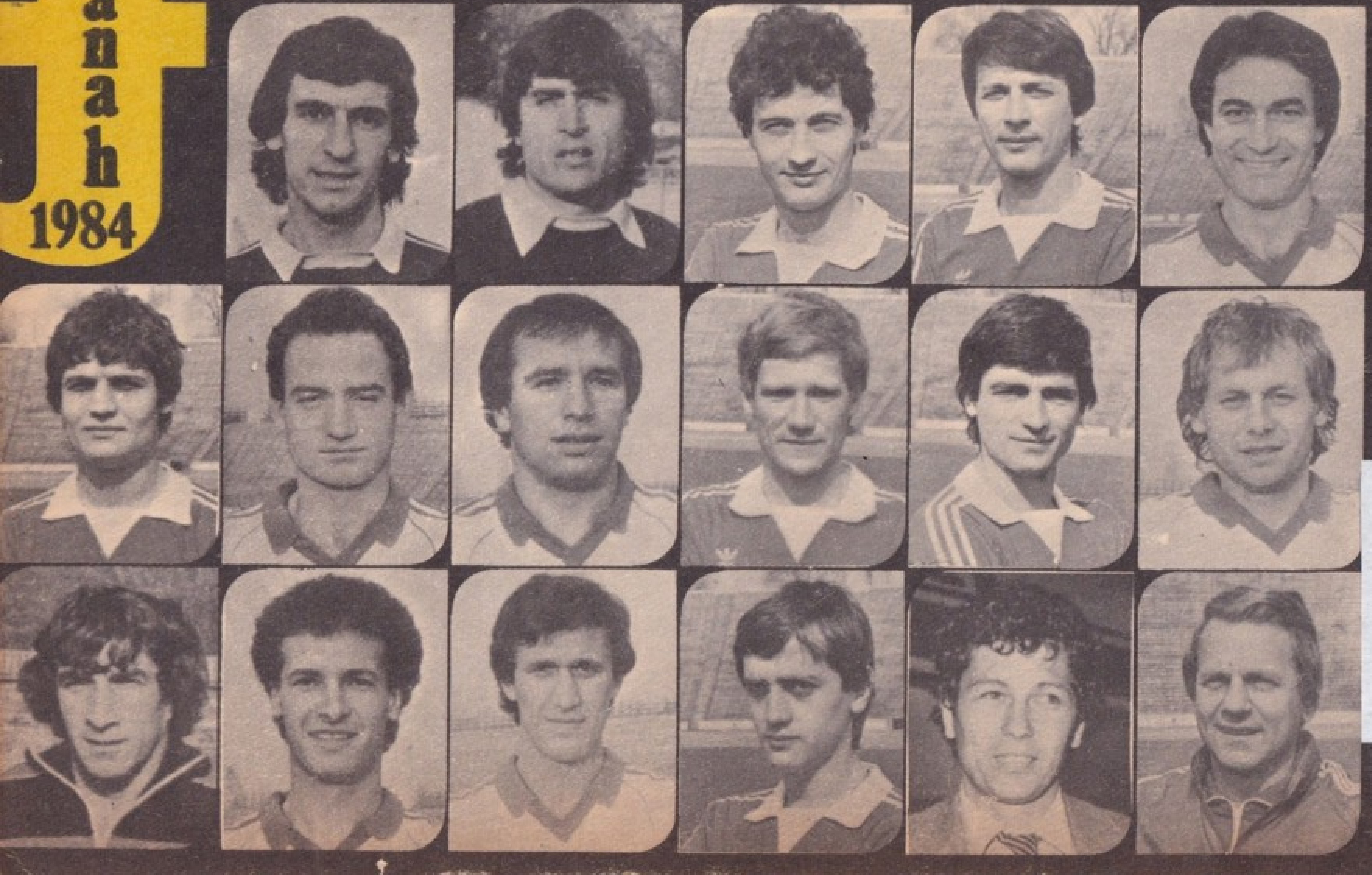

Lung,
Moraru,
Rednic,
Iorgulescu,
Ștefănescu,

Andone,
Ungureanu,
Țicleanu,
Bölöni,
Klein
[redacted]
escu,
Mircea Rădulescu.